KALENDARZ WOJSKOWY

1929

Czyżewski

GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 69

ADMINISTRACJA:

BELLONY, PRZEGLĄDU WOJSKOWEGO I ŻOŁNIERZA POLSKIEGO

Tel. 202-91. Adr. Telegr. „GEKAWU".
Konto P. K. O. 162.

Poleca:

BARDZO POWAŻNIE ZAOPATRZONE DZIAŁY ZE WSZYSTKICH DZIEDZIN LITERATURY POLSKIEJ I OBCEJ.

MAPY SZTABOWE W RÓŻNYCH SKALACH, MAPY ŚCIENNE, ATLASY, GLOBUSY, TABLICE POGLADOWE, OBRAZY HISTORYCZNE, PORTRETY, GODŁA PAŃSTWOWE W KILKU ROZMIARACH, PODRĘCZNIKI SZKOLNE, WYDAWNICTWA OZDOBNE NA UPOMINKI.

PRENUMERATA PISM KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH.

PERJODYCZNIE WYCHODZĄCE MIESIĘCZNIKI BIBLJOGRAFICZNE:

WOJSKOWY PRZEGLĄD WYDAWNICZY I KATALOGI NOWOŚCI NA ŻĄDANIE WYSYŁA SIĘ BEZPŁATNIE

SPRZEDAŻ DLA WSZYSTKICH

Pp. wojskowi zawodowi mogą w G. K. W. nabywać

KSIĄŻKI NA RATY

ZAMÓWIENIA Z PROWINCJI ZAŁATWIA SIĘ ODWROTNĄ POCZTĄ

ŻĄDAJCIE BEZPŁATNIE KATALOGÓW

Czyżewski

PRALNIA PAROWA

DUNKA

Ul. TARCZYŃSKA Nr. 4-6-8. Telefon: 80-20, 141-41

PRANIE BEZ CHLORKU
DOSTAWA TERMINOWA
OBSŁUGA BEZPŁATNA

DZIAŁ CHEMICZNY. GARDEROBA MĘSKA, DAMSKA, DYWANY i t. p.

PIERZEMY WSZYSTKO

Futra w skórach i gotowe w wielkim wyborze
POLECA:

H. SCHOLL

Marszałkowska 124 (róg Moniuszki)
Telefon 121-62.
Dla pp. wojskowych i ich żon specjalnie dogodne warunki spłaty.

Wojskowym na spłaty.

EGZYSTUJE OD 1898 r.
Zegary wieżowe, kontrolujące i elektryczne

ZEGARMISTRZ

J. Pazderski

Warszawa, ul. Bracka 9. Tel. 192-60.
Precyzyjna pracownia do naprawy najwięcej skomplikowanych mechanizmów. Duży wybór zegarów, zegarków i budzików pierwszorzędnych fabryk

Wojskowym na spłaty.

Nagrodzona „Grand Prix„ medalem złotym w Paryżu 1927 r.
PRACOWNIA UBIORÓW WOJSKOWYCH

E. EWIGKEIT

Egzystuje od roku 1895
Wykonywa wszelkie obstalunki oraz dostawy zbiorowe dla pułków z własnych i powierzonych materjałów.
Warszawa, Nowy-Świat 48 m. 4 Telefon 514-19.
KONTO CZEKOWE P. K. O. 14790.

Zakład Artystyczny Grawerski

STANISŁAWA LIPCZYŃSKIEGO

Warszawa, Marszałkowska 149, Tel. 134-84.
Egzystuje od roku 1890.
Wykonywa i poleca wszelkie roboty w zakres grawerstwa wchodzące, jak również stemple mosiężne, stalowe i gumowe.

Warszawski Główny
SKŁAD
Instrumentów Muzycznych
i Gramofonów
wł. D. FEIGENBAUM

Warszawa, Nowy-Świat 64.

Najsolidniejsze źródło tej branży.

Wojskowe Zjednoczenie Spożywcze

SPÓŁDZIELNIA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

CENTRALA W WARSZAWIE
ULICA GRZYBOWSKA 19

Dyrekcja, Biuro zakupów, Buchalterja: Tel. 46-63
Magazyn Hurtowy i Hurtownia Tytoniowa: Tel. 325-49
Sklep Oficerski Nowy-Świat Nr. 69 : Tel. 316-16
Sklep Spożywczo-Kolonj. Żoliborz (Hotel Oficerski) Tel. 118-58
Sklep Spożywczy Smolna Nr. 2

ODDZIAŁ W POZNANIU:
Sklep Oficerski Ulica 27 Grudnia Nr. 3. Tel. 13-57

ODDZIAŁ W WILNIE:
Magazyn Hurtowy Sklep Oficerski Ulica Mickiewicza Nr. 13 Tel. 4-76

WYTWÓRNIE: KRAWIECKA, SZEWCKA, OZDÓB WOJSKOWYCH, RĘKAWICZNICZA, CZAPNICZA I RYMARSKA.

ŚRUBY

Nakrętki

i NITY

wszelkiego

rodzaju

Benjamin KORNFELD

Warszawa, Graniczna 8, telefony 509-46 i 193-99.

NA RATY! Na dogodnych warunkach NA RATY!

KRAWIEC WOJSKOWY I CYWILNY

F. PERELBERG

WARSZAWA

Nowy-Świat Nr. 62. m. 1. Telefon 193-41.

Posiadam na składzie płaszcze gabardinowe oraz materjały w wielkim wyborze. Wykonywam z własnych i powierzonych materjałów.
Przy zamówieniach zbiorowych warunki udzielanego kredytu są dogodniejsze.

WYKWINTNE KRAWIECTWO

WOJSKOWE, SPORTOWE I CYWILNE

B-CIA SENATOR

Warszawa, Marszałkowska 25.
vis-á-vis Kom. Gospodarczej M. S. Wojsk.
Tel. 419-25.

Warunki dogodne. **Warunki dogodne.**

EGZYSTUJĄCE OD 1860 ROKU

FABRYKA I MAGAZYN WYROBÓW SKÓRZANYCH

JÓZEF KUCZMIEROWSKI

WARSZAWA

Nr. 108 Marszałkowska tylko **Nr. 108** (róg Chmielnej)
UWAGA! Filji nie posiadam

KUFRY, NESESERY, MANICURY, WALIZY, PRZYBORY PODRÓŻNE, TORBY, PORTMONETKI, TOREBKI DAMSKIE, PORTFELE.

WYROBY TYLKO SOLIDNE — CENY NISKIE.

MAGAZYN ZEGARMISTRZOWSKI

F. WORONIECKI

WARSZAWA
ul. Ossolińskich (Czysta) 2 Tel. 20-77
SPRZEDAŻ I NAPRAWA
wszelkiego rodzaju
ZEGARÓW I ZEGARKÓW

Rok założenia 1866

EGZYSTUJE OD 1896 r.

ZAKŁAD ARTYSTYCZNO - GRAWERSKI

JAN KNEDLER

Warszawa, Nowy - Świat 45 Telefon 122-81
Wykonywa medale wojskowe, odznaki wojskowe, napisy, monogramy, herby, gwoździe do sztandarów i t. p.

OPTYK

JAN BERENT

87 — MARSZAŁKOWSKA — 87
I piętro front
DLA PP. WOJSKOWYCH ULGOWE WARUNKI

PRACOWNIA UBIORÓW WOJSKOWYCH

„L E R O S"

WARSZAWA, Nowy-Świat Nr. 43 Tel. 65-04
(SKLEP W PODWÓRZU)

NAJNOWSZY KRÓJ **NAJTAŃSZE CENY**
NAJDOGODNIEJSZE WARUNKI
Uwaga: B. st. majster Wojsk. Warszt. Kraw. przy D. O. G. W.

Czyżewski
mjr.

KALENDARZ WOJSKOWY

NA ROK

1929

(ROCZNIK TRZECI)

Kolekcja
Emila Kornasia

OPRACOWANY
PRZEZ GRONO OFICERÓW DYPLOMOWANYCH

POD REDAKCJĄ
MAJORA DYPL. JANA JASTRZĘBSKIEGO

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE

NAKŁADEM WŁASNYM

WARSZAWA—NOWOWIEJSKA 47
1928

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
CZYTELNIA
w Opolu

CN IEK 317110

Wpisano do Księgi Akcesji
Akc. D1 nr 49/2012/CN

DRUK. J. B. KONDECKIEGO, MARSZAŁKOWSKA 53a. TEL. 268-08

SPIS RZECZY

DZIAŁ OGÓLNY

	Str.
Kalendarz	2
Kalendarz obowiązujących świąt	26
Kalendarz stały	28
Kalendarz myśliwski	29
Rachuba czasu	30
Miary	33
Wagi	35
Taryfa kolejowa	36
Taryfa pocztowa	38
Taryfa telegraficzna	42
Stacje radjofoniczne	43
Wzory matematyczne	49
Wzory fizyczne	53
Wzory chemiczne	55
Gwiazdy, słońce, planety, księżyc	56
Ziemia, kontynenty, półwyspy, wyspy, góry, oceany, cieśniny, jeziora, rzeki, postacie chmur, wiatry, miasta, koleje, tunele, mosty	57
Rasy	65
Języki	66
Religje	67
Dzieje ziemi	68
Dzieje powszechne	69
Królowie polscy	74
Naczelnik państwa i prezydenci Rzeczypospolitej Polskiej	74
Rządy	75
Ministrowie spraw wojskowych	75
Wykaz państw	76
Polska	
Obszar	86
Ludność	88
Ustrój	91
1. Władza zwierzchnia	91

2. Władza ustawodawcza 91
Sejm i Senat 91
Sejm Śląski 94
Kontrola Państwowa 95
Trybunał Stanu 95
3. Władza wykonawcza 96
Prezydent Rzeczypospolitej . . 96
Administracja państwowa . . . 98
Prezes Rady Ministrów . . . 99
Ministrowie 99
Minister spraw wewnętrznych i podległe instytucje 100
Minister spraw zagranicznych i podległe instytucje 104
Minister spraw wojskowych . . 110
Minister skarbu i podległe instytucje 110
Minister sprawiedliwości i podległe instytucje 112
Minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego i podległe instytucje 113
Minister rolnictwa i podległe instytucje 113
Minister przemysłu i handlu i podległe instytucje 114
Minister komunikacji i podległe instytucje 115
Minister poczt i telegrafów i podległe instytucje 115
Minister robót publicznych i podległe instytucje 115
Minister pracy i opieki społecznej i podległe instytucje . . . 116
Minister reform rolnych i podległe instytucje 117
Samorząd 117
Sądownictwo administracyjne . . 118
4. Władza sądowa 118
Sądy 118
Prokuratury 119
Trybunał Kompetencyjny . . . 119

5. Powszechne obowiązki i prawa obywateli 119
Kościół Katolicki w Polsce 121
Ustrój monetarny w Polsce 122
Waluty państw obcych . . . 124
Budżet państwa na rok 1928/29 . . . 125
Budżet Ministerstwa Spraw Wojskowych 126
Długi państwowe 126
Stany budżetowe sił zbrojnych, korpusu ochrony pogranicza, straży granicznej i policji państwowej . 127

DZIAŁ WOJSKOWY

Rozdział I. **Zadania i podział sił zbrojnych**
Zadania sił zbrojnych 131
Podział sił zbrojnych 131
Podział na wojsko i marynarkę . 131
Podział na bronie i służby . . 132
Podział na jednostki 133
Wojskowy podział terytorjalny . 137
Władze wojskowe 138
Rozdział II. **Komitet Obrony Państwa.** 142
Rozdział III. **Najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych** 143
Rozdział IV. **Władze centralne.**
1. Minister spraw wojskowych . . . 144
Ministerstwo Spraw Wojskowych . 145
2. Generalny inspektor sił zbrojnych . . 151
Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych . 152
Sztab Główny 152
Inspektorowie armij i generałowie do prac przy generalnym inspektorze sił zbrojnych 153
Komitet dla Spraw Uzbrojenia i Sprzętu 155
Wydział Wojskowy Generalnego Komisarjatu Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku 156
Attachés wojskowi przy polskich urzędach dyplomatycznych zagranicą 156

Rozdział V. **Władze okręgowe**
Dowództwa okręgów korpusów . . . 157
Rozdział VI. **Władze garnizonowe**
Komendy garnizonów 160
Rozdział VII. **Wielkie jednostki**
1. Dywizje piechoty 162
2. Dywizje kawalerji 166
3. Samodzielne brygady kawalerji . . 168
Rozdział VIII. **Bronie**
1. Piechota 169
2. Kawalerja 172
3. Artylerja 175
4. Aeronautyka 179
5. Inżynierja 180
A. Saperzy 180
B. Saperzy kolejowi 181
C. Łączność 181
D. Samochody 182
6. Żandarmerja 183
Rozdział IX. **Służby**
I. Służby uzupełniające 184
1. Służba poborowa 184
2. Służba remontu 190
II. Służby zaopatrujące 192
1. Służba uzbrojenia 196
2. Służba aeronautyki . . . 198
3. Służba inżynierji 198
4. Służba budownictwa . . . 201
5. Służba intendentury . . . 202
6. Służba taborowa 204
7. Służba zdrowia 205
III. Służba sprawiedliwości 210
IV. Służba duszpasterstwa 212
1. Służba duszpasterstwa wyznań katolickich 213
2. Służba duszpasterstwa wyznań niekatolickich 222
Rozdział X. **Marynarka wojenna** . . 224
Rozdział XI. **Korpus ochrony pogranicza** . 228

Rozdział XII. **Powszechny obowiązek wojskowy**
Zasady ogólne 233
Przygotowanie i przeprowadzenie poboru . 233
Służba wojskowa 235
Zwolnienie od powszechnego obowiązku wojskowego 240
Obowiązek meldowania się 240
Służba pomocnicza 241
Rozdział XIII. **Wyszkolenie wojskowe**
Zasady ogólne 242
Wyszkolenie szeregowych służby czynnej . 242
Wyszkolenie kandydatów na podoficerów rezerwy 243
Wyszkolenie kandydatów na oficerów rezerwy 243
Wyszkolenie szeregowych i oficerów zawodowych 246
Podział szkół 246
A. Szkoły przygotowawcze . . . 248
B. Szkoły zasadnicze 252
C. Szkoły i kursy doskonalące, specjalizujące i aplikacyjne . . 258
D. Wyższe szkoły wojskowe . . 266
Rozdział XIV. **Wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe**
Zasady ogólne 274
Ulgi w służbie czynnej dla przysp. wojsk. . 275
Władze wych. fiz. i przysp. wojsk. . . 276
Komitety wych. fiz. i przysp. wojsk. . 278
Jednostki wych. fiz. i przysp. wojsk. . . 279
Rozdział XV. **Skład osobowy sił zbrojnych**
Żołnierze 280
Szeregowi 280
Szeregowi służby czynnej . . . 282
Szeregowi rezerwy i pospolitego ruszenia 289
Szeregowi nadterminowi . . . 290
Szeregowi zawodowi 292
Szeregowi uczniowie szkół wojskowych 306

Oficerowie 310
Oficerowie zawodowi . . . 311
Oficerowie rezerwy 332
Oficerowie pospolitego ruszenia . 336
Oficerowie czasu wojny . . . 336
Oficerowie kontraktowi . . . 337
Duchowni wojskowi 338
Rozdział XVI. **Przepisy dyscyplinarne** . . . 340
Rozdział XVII. **Oficerskie sądy honorowe** . . 345
Rozdział XVIII. **Ordery i odznaczenia** . . . 349
Rozdział XIX. **Uzbrojenie**
A. Broń wojskowa 359
B. Broń myśliwska 361
C. Nabywanie, posiadanie i noszenie broni . 361
Rozdział XX. **Umundurowanie**
1. Barwy broni i służb, oznaki oraz numeracja 364
2. Oznaki oraz barwy łapek, wypustek, proporczyków i otoków uczniów szkół wojskowych 381
3. Przepisy o noszeniu munduru wzgl. poszczególnych części umundurowania . 388
4. Oznaki służbowe 398
Rozdział XXI. **Uposażenie**
I. Uposażenie zasadnicze 401
II. Dodatki do uposażenia 403
III. Uposażenie urzędników cywilnych . 415
IV. Uposażenie w różnych wypadkach . . 415
V. Potrącenia 417
VI. Zaliczki zwrotne 421
VII. Uposażenie podczas ćwiczeń i mobilizacji 421
VIII. Żołd 423
IX. Należności uboczne 425
X. Dodatki wojenne 437
XI. Odprawy 438
XII. Pośmiertne i koszty pogrzebu . . 439
XIII. Uposażenie sanitarjuszek Czerwonego Krzyża 440

Rozdział XXII. **Zaopatrzenie emerytalne**
I. Zaopatrzenie emerytów 442
II. Zaopatrzenie wdów i sierot . . . 457
Rozdział XXIII. **Zakwaterowanie** 463
Rozdział XXIV. **Pomoc lekarska** 470
Rozdział XXV. **Wyjazdy zagranicę** . . . 482
Rozdział XXVI. **Administracja w jednostkach administracyjnych**
I. Zasady administracji 485
II. Gospodarka żywnościowa. . . . 500
III. Gospodarka mundurowa . . . 504
IV. Gospodarka kwaterunkowa . . . 512
V. Gospodarka pieniężna 515
Rozdział XXVII. **Konie wojskowe**
Określanie koni 518
Podział na typy i kategorje 518
Maści, odmiany i oznaki koni . . 519
Piętnowanie 525
Nadawanie nazw 525
Oficerskie konie służbowe 526
Oficerskie konie własne 530
Konie prywatne oficerów 535
Klacze źrebne i źrebięta 536
Hygjena konia 537
Choroby zaraźliwe koni 539
Rozdział XXVIII. **Instytucje naukowe** . . . 543
Rozdział XXIX. **Różne**
Długość kolumn marszowych i t. d. . . 550
Znaki Morsego 552
Załącznik
Mapa Rzeczypospolitej Polskiej

Czyżewski
mjr.

F
F
R
R

R

Rc

XIV

Dział ogólny.

STYCZEŃ

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	W.	Nowy Rok, Mieczysława	7.45	15.34	22.43	11.14
2	S.	Makarego w.	7.45	15.35	23.57	11.27
3	C.	Genowefy	7.45	15.36	—	11.39
4	P.	Tytusa b., Eugen. b.	7.45	15.37	1.08	11.52
5	S.	Telesfora	7.45	15.39	2.21	12.06
6	N.	Trzech Króli	7.45	15.39	3.32	12.24
7	P.	Lucjana m., Julji	7.44	15.41	4.42	12.46
8	W.	Seweryna op.	7.43	15.42	5.51	13.15
9	S.	Marcjanny p.	7.43	15.44	6.55	13.55
10	C.	Agatona p., Wilh. b.	7.43	15.45	7.50	14.45
11	P.	Hygina p. męcz.	7.42	15.47	8.33	15.48
12	S.	Arkadjusza męcz.	7.41	15.48	9.06	16.59
13	N.	Gotfryda, Leona	7.41	15.49	9.32	18.13
14	P.	Eufrozyny	7.40	15.51	9.51	19.29
15	W.	Pawła I pust.	7.39	15.53	10.06	20.46
16	S.	Marcelego p.	7.38	15.54	10.20	22.04
17	C.	Antoniego op.	7.37	15.56	10.33	23.22
18	P.	Kat. św. Piotra	7.36	15.57	10.48	—
19	S.	Ferdyn., Henryka	7.35	15.59	11.03	0.44
20	N.	Fabjana Seb.	7.34	16.01	11.24	2.10
21	P.	Agnieszki	7.33	16.02	11.51	3.38
22	W.	Wincentego	7.32	16.04	12.31	5.05
23	S.	Zaśl. N. M. P., Rajm.	7.31	16.06	13.27	6.23
24	C.	Tymoteusza	7.29	16.08	14.40	7.24
25	P.	Nawrócenie św. Pawła	7.28	16.09	16.05	8.08
26	S.	Polikarpa b. m.	7.27	16.11	17.34	8.39
27	N.	Jana Chryzostoma	7.25	16.13	18.59	9.01
28	P.	Walerego i Jul.	7.24	16.15	20.20	9.18
29	W.	Franciszka Salez.	7.23	16.17	21.37	9.32
30	S.	Martyny, Hiac.	7.21	16.18	22.52	9.45
31	C.	Piotra N., Marceli	7.20	16.20	—	9.58

FAZY KSIĘŻYCA

Ostatnia kwadra	dn. 2	o godz.	20
Nów	„ 11	„	1
Pierwsza kwadra	„ 18	„	16
Pełnia	„ 25	„	8

LUTY

Dzień		SWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	P.	Ignacego b. i m.	7.18	16.22	0.06	10.11
2	S.	M. B. Gromnicznej	7.17	16.24	1.18	10.28
3	N.	Błażeja b. i m.	7.15	16.26	2.30	10.48
4	P.	Weroniki panny	7.13	16.28	3.40	11.14
5	W.	Agaty p. męcz.	7.12	16.29	4.46	11.48
6	S.	Doroty p. męcz.	7.10	16.31	5.45	12.36
7	C.	Romualda op.	7.08	16.33	6.31	13.35
8	P.	Jana z Maty	7.07	16.35	7.07	14.45
9	S.	Apolonji panny	7.05	16.37	7.34	15.59
10	N.	Scholastyki p.	7.03	16.39	7.56	17.16
11	P.	Objawienie N. M. P.	7.01	16.41	8.13	18.35
12	W.	Modesta męcz.	6.59	16.43	8.27	19.53
13	S.	Popielec, Katarzyny R.	6.57	16.44	8.41	21.12
14	C.	Walentego kapł. męcz.	6.55	16.46	8.55	22.33
15	P.	Faustyny męcz.	6.53	16.48	9.09	23.57
16	S.	Juljanny panny i m.	6.51	16.50	9.28	—
17	N.	Aleksego	6.49	16.52	9.52	1.22
18	P.	Symeona b. i m.	6.47	16.54	10.25	2.48
19	W.	Konrada wyzn.	6.45	16.56	11.11	4.07
20	S.	Leona b. i w.	6.43	16.58	12.16	5.14
21	C.	Fortunata m.	6.40	17.00	13.36	6.03
22	P.	Katedry św. P.	6.38	17.02	15.02	6.37
23	S.	Piotra D.	6.36	17.04	16.28	7.03
24	N.	Macieja ap.	6.34	17.06	17.53	7.21
25	P.	Zygfryda b. i Wikt.	6.32	17.08	19.13	7.36
26	W.	Aleksandra bisk.	6.30	17.09	20.29	7.49
27	S.	Juljana i Leandra	6.28	17.11	21.45	8.02
28	C.	Romana opata	6.26	17.13	23.01	8.15

FAZY KSIĘŻYCA

Ostatnia kwadra	dn. 1	o godz.	15
Nów	„ 9	„	19
Pierwsza kwadra	„ 17	„	1
Pełnia	„ 23	„	20

NOTATKI

MARZEC

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	P.	Albina	6.23	17.15	—	8.30
2	S.	Heleny wd.	6.21	17.17	0.14	8.49
3	N.	Kunegundy ces.	6.19	17.18	1.26	9.14
4	P.	Kazimierza w.	6.17	17.20	2.34	9.44
5	W.	Gerazyma p.	6.14	17.22	3.36	10.26
6	Ś.	Marcjana b. m.	6.12	17.24	4.27	11.21
7	C.	Tomasza z Akw.	6.10	17.26	5.08	12.26
8	P.	Jana Bożego w.	6.08	17.27	5.37	13.40
9	S.	Franciszki wd.	6.05	17.29	6.01	14.56
10	N.	40 męczenników	6.03	17.31	6.19	16.16
11	P.	Konstantyna w.	6.01	17.32	6.33	17.36
12	W.	Grzegorza w.	5.59	17.34	6.48	18.57
13	Ś.	Katarzyny Bon.	5.56	17.36	7.01	20.19
14	C.	Leona b., Matyldy	5.54	17.38	7.16	21.44
15	P.	Klemensa Hofb.	5.52	17.40	7.32	23.10
16	S.	Abrahama pust.	5.49	17.41	7.55	—
17	N.	Gertrudy i Patr.	5.47	17.43	8.24	0.37
18	P.	Gabrjela i Cyr.	5.45	17.45	9.05	1.59
19	W.	Józefa obl. N. M. P.	5.42	17.46	10.03	3.09
20	Ś.	Klaudji i Euf.	5.40	17.48	11.17	4.03
21	C.	Benedykta op.	5.38	17.50	12.40	4.40
22	P.	Katarzyny szwed.	5.36	17.52	14.05	5.06
23	S.	Wiktorji i Pelagji	5.34	17.53	15.29	5.27
24	N.	Tymoteusza męcz.	5.31	17.55	16.50	5.42
25	P.	Zwiastowanie N. M. P.	5.29	17.57	18.08	5.55
26	W.	Dyzmy i Eman.	5.26	17.58	19.24	6.08
27	Ś.	Jana Damasc.	5.24	18.00	20.40	6.21
28	C.	Wielki Czwartek	5.22	18.02	21.55	6.34
29	P.	Wielki Piątek	5.19	18.04	23.09	6.51
30	S.	Wielka Sobota	5.17	18.05	—	7.13
31	N.	Wielkanoc	5.15	18.07	0.20	7.40

FAZY KSIĘŻYCA

Ostatnia kwadra	dn. 3	o godz.	12
Nów	„ 11	„	10
Pierwsza kwadra	„ 18	„	9
Pełnia	„ 25	„	9

NOTATKI

KWIECIEŃ

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	P.	Poniedziałek Wielkan.	5.12	18.08	1.26	8.18
2	W.	Franc. i Pawła	5.10	18.10	2.22	9.07
3	Ś.	Ryszarda	5.08	18.12	3.05	10.07
4	C.	Izydora	5.06	18.14	3.39	11.18
5	P.	Wincentego	5.03	18.16	4.05	12.33
6	S.	Wilhelma op.	5.01	18.17	4.24	13.51
7	N.	Epifanjusza	4.59	18.19	4.40	15.09
8	P.	Djonizego b.	4.56	18.21	4.53	16.32
9	W.	Marcelego	4.54	18.22	5.07	17.55
10	Ś.	Ezechjela	4.52	18.24	5.21	19.21
11	C.	Leona w. p.	4.50	18.26	5.37	20.50
12	P.	Wiktora m., Damazego	4.47	18.27	5.57	22.20
13	S.	Hermenegilda męcz.	4.45	18.29	6.24	23.48
14	N.	Tyburcego, Walerji	4.43	18.31	7.02	—
15	P.	Anastazji	4.41	18.33	7.56	1.03
16	W.	Lamberta b. m.	4.38	18.35	9.06	2.03
17	Ś.	Rudolfa b. Aniceta	4.36	18.36	10.26	2.44
18	C.	Apolonjusza w.	4.34	18.38	11.50	3.13
19	P.	Tymona męcz.	4.31	18.40	13.13	3.34
20	S.	Wiktora, Antoniego	4.29	18.42	14.34	3.50
21	N.	Anzelma bisk.	4.27	18.44	15.51	4 03
22	P.	Sotera męcz. i Teodora	4.25	18.45	17.06	4.15
23	W.	Wojciecha b. m.	4.23	18.47	18.22	4.28
24	Ś.	Fidelisa, Egberta	4.21	18.49	19.37	4.40
25	C.	Marka ew.	4.18	18.51	20.52	4.56
26	P.	Kleta i Marc.	4.16	18.52	22.05	5.15
27	S.	Tertuljana	4.14	18.54	23.14	5.40
28	N.	Pawła od Krzyża	4.12	18.56	—	6.13
29	P.	Piotra męcz. i Hug. op.	4.10	18.57	0.14	6.57
30	W.	Katarzyny panny	4.08	18.59	1.03	7.54

FAZY KSIĘŻYCA

Ostatnia kwadra	dn.	2	o godz.	8
Nów	,,	9	,,	22
Pierwsza kwadra	,,	16	,,	15
Pełnia	,,	23	,,	23

MAJ

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	Ś.	Filipa i Jakóba ap.	4.06	19.01	1.40	9.00
2	C.	Zygmunta, Atan.	4.05	19.02	2.07	10.13
3	P.	Królowej Kor. Polskiej	4.03	19.04	2.29	11.27
4	S.	Florjana, Moniki	4.01	19.06	2.46	12.45
5	N.	Piusa papieża	3.59	19.07	2.59	14.05
6	P.	Jana w ol. ap i ew.	3.57	19.09	3.13	15.25
7	W.	Domiceli panny	3.55	19.11	3.26	16.50
8	Ś.	Stanisława bisk.	3.53	19.12	3.41	18.18
9	C.	Wniebowst. P. J.	3.52	19.14	3.59	19.50
10	P.	Izydora	3.50	19.15	4.23	21.22
11	S.	Mamerta b. i w.	3.48	19.17	4.56	22.47
12	N.	Pankr. b., Królowej Ap.	3.47	19.19	5.45	23.56
13	P.	Serwacego	3.45	19.20	6.50	—
14	W.	Bonifacego, Justyny	3.43	19.22	8.11	0.45
15	Ś.	Zofji męcz.	3.42	19.23	9.37	1.18
16	C.	Jana Nepomucena	3.40	19.25	11.01	1.42
17	P.	Paschalisa	3.39	18.26	12.22	1.59
18	S.	Feliksa, Erika	3.37	19.28	13.40	2.12
19	N.	Zielone Swiątki	3.36	19.29	14.55	2.24
20	P.	Poniedziałek św.	3.35	19.31	16.10	2.36
21	W.	Julji panny, i Wiktora	3.33	19.32	17.25	2.49
22	Ś.	Faustyny Emila	3.32	19.34	18.39	3.03
23	C.	Andrzeja i Jul.	3.31	19.35	19.52	3.20
24	P.	Joanny	3.29	19.36	21.03	3.43
25	S.	Grzegorza VII p.	3.28	19.38	22.06	4.12
26	N.	Filipa N.	3.27	19.39	22.59	4.53
27	P.	Bedy w.	3.26	19.40	23.41	5.44
28	W.	Augustyna	3.25	19.42	—	6.46
29	Ś.	Marji Magdaleny	3.24	19.43	0.10	7.58
30	C.	Boże Ciało	3.23	19.44	0.34	9.11
31	P.	Anny p., Petroneli	3.22	19.45	0.51	10.25

FAZY KSIĘŻYCA

Ostatnia kwadra	dn.	2	o godz.	2
Nów	„	9	„	7
Pierwsza kwadra	„	15	„	22
Pełnia	„	23	„	14
Ostatnia kwadra	„	31	„	17

Akcja mobilizacyjna
15/IX 3/X 21/XI 27/XII 31/I
14/3 11/5 – 27/V koniec mobilizacji
Budżet zmobilizowany 1/IV rozpoczął

CZERWIEC

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	S.	Jakóba b. i w.	3.21	19.46	1.05	11.42
2	N.	Marcelina, Bland.	3.20	19.47	1.19	13.00
3	P.	Erazma	3.20	19.49	1.31	14.20
4	W.	Franciszka Car.	3.19	19.50	1.45	15.45
5	Ś.	Bonifacego b.	3.18	19.51	2.00	17.15
6	C.	Norberta b.	3.17	19.52	2.21	18.47
7	P.	Roberta, Najśw. S. Jez.	3.17	19.53	2.49	20.18
8	S.	Medarda, Sewera	3.16	19.53	3.30	21.37
9	N.	Felicjana, Pelagji	3.16	19.54	4.30	22.37
10	P.	Małgorzaty król.	3.15	19.55	5.47	23.17
11	W.	Barnaby ap.	3.15	19.56	7.16	23.45
12	Ś.	Eschylego, Jana	3.15	19.56	8.44	—
13	C.	Antoniego z Padwy	3.15	19.57	10.08	0.05
14	P.	Bazylego b.	3.14	19.58	11.28	0.20
15	S.	Wita, Modesta męcz.	3.14	19.58	12.45	0.33
16	N.	Benona, Justyny	3.14	19.59	14.00	0.45
17	P.	Adolfa, Jolanty	3.14	19.59	15.14	0.57
18	W.	Marka, Marcella	3.14	20.00	16.28	1.10
19	Ś.	Gerwazego, Protazego	3.14	20.00	17.41	1.26
20	C.	Sylwerego, Florjana	3.14	20.00	18.52	1.47
21	P.	Alojzego Gonzagi	3.14	20.01	19.58	2.14
22	S.	Paulina, Flawjusza	3.15	20.01	20.55	2.51
23	N.	Agrypiny p., Zenona	3.15	20.01	21.39	3.39
24	P.	Nar. św. Jana Chrz.	3.15	20.01	22.13	4.38
25	W.	Wilhelma op.	3.15	20.01	22.39	5.47
26	Ś.	Jana i Pawła	3.16	20.01	22.58	7.00
27	C.	Władysława kr.	3.16	20.01	23.13	8.14
28	P.	Leona papieża	3.17	20.01	23.25	9.29
29	S.	Piotra i Pawła	3.17	20.01	23.38	10.43
30	N.	Wspomn. św. Pawła	3.18	20.01	23.50	12.00

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn.	7	o godz.	15
Pierwsza kwadra	„	14	„	6
Pełnia	„	22	„	5
Ostatnia kwadra	„	30	„	5

Nowa bonerja
Rupiona 24/V.
i [illegible]

LIPIEC

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	P.	Rumolda, Teodora	3.19	20.00	—	13.19
2	W.	Naw. N. M. P., Otona	3.19	20.00	0.04	14.44
3	Ś.	Anatola, Heljodora	3.20	19.59	0.22	16.13
4	C.	Ireneusza, Józ. Kal.	3.21	19.59	0.46	17.44
5	P.	Ant. Zach.	3.22	19.59	1.19	19.10
6	S.	Izajasza proroka	3.22	19.58	2.09	20.20
7	N.	Cyryla i Metodego	3.23	19.57	3.19	21.10
8	P.	Elżbiety, Eugen.	3.24	19.57	4.45	21.44
9	W.	Weroniki, Mikoł.	3.25	19.56	6.16	22.08
10	Ś.	7 braci męcz., Aleks.	3.26	19.55	7.45	22.25
11	C.	Piusa, Pelagji	3.27	19.55	9.10	22.39
12	P.	Jana G., Marc.	3.28	19.54	10.30	22.52
13	S.	Małgorzaty	3.30	19.53	11.47	23.04
14	N.	Bonawentury	3.31	19.52	13.03	23.16
15	P.	Rozesłanie św. Apost.	3.32	19.51	14.17	23.32
16	W.	Szkaplerza N. M. P.	3.33	19.50	15.31	23.52
17	Ś.	Aleks., Marcel.	3.34	19.49	16.43	—
18	C.	Szymona z Lipn.	3.35	19.48	17.51	0.17
19	P.	Wincentego z Pauli	3.37	19.47	18.50	0.49
20	S.	Czesława, Hieron.	3.38	19.45	19.39	1.34
21	N.	Danieli, Praksedy	3.39	19.44	20.18	2.31
22	P.	Marji Magdaleny	3.41	19.43	20.42	3.38
23	W.	Apolinarego	3.42	19.42	21.04	4.50
24	Ś.	Franc., Kryst.	3.44	19.40	21.20	6.04
25	C.	Jakóba, Krzysztofa	3.45	19.39	21.32	7.18
26	P.	Anny, matki N. M. P.	3.47	19.37	21.45	8.33
27	S.	Pantal., Aurelji	3.48	19.36	21.57	9.48
28	N.	Wiktora, Inocentego	3.49	19.34	22.10	11.05
29	P.	Kunegundy	3.51	19.33	22.25	12.26
30	W	Abdona, Julity	3.52	19.31	22.45	13.50
31	Ś.	Ignacego, Lojoli	3.54	19.30	23.13	15.18

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn.	6	o godz.	22
Pierwsza kwadra	„	13	„	17
Pełnia	„	21	„	20
Ostatnia kwadra	„	29	„	14

SIERPIEŃ

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	C.	Piotra w ok.	3.55	19.28	23.53	16.44
2	P.	N. M. P. Anielskiej	3.57	19.26	—	18.00
3	S.	Znalezienie św. Szczep.	3.59	19.25	0.52	19.00
4	N.	Dominika wyzn.	4.00	19.23	2.10	19.40
5	P.	N. M. P. Śnieżnej	4.02	19.21	3.41	20.07
6	W.	Przemienienie Pańskie	4.03	19.19	5.12	20.28
7	Ś.	Kajetana w.	4.05	19.17	6.43	20.43
8	C.	Cyrjaka, Emila	4.06	19.16	8.07	20.57
9	P.	Romana, Juljana	4.08	19.14	9.27	21.09
10	S.	Wawrzyńca	4.10	19.12	10.45	21.22
11	N.	Tyburcego, Zuzanny	4.11	19.10	12.02	21.37
12	P.	Klary, Hilarji	4.13	19.08	13.17	21.55
13	W.	Hipolita, Radegunda	4.15	19.06	14.31	22.18
14	Ś.	Euzebjusza	4.16	19.04	15.42	22.47
15	C.	Wniebowzięcie N. M. P.	4.18	19.02	16.43	23.28
16	P.	Rocha, Tarsyc.	4.19	19.00	17.37	—
17	S.	Jacka w., Juljany	4.21	18.58	18.18	0.21
18	N.	Agapita m.	4.23	18.56	18.46	1.25
19	P.	Juljusza	4.24	18.54	19.10	2.37
20	W.	Bernarda	4.26	18.52	19.27	3.51
21	Ś.	Joanny Fremiot	4.27	18.50	19.40	5.06
22	C.	Tymoteusza, Antoniego	4.29	18.48	19.53	6.22
23	P.	Filipa i Benicjana	4.31	18.45	20.05	7.38
24	S.	Bartłomieja ap.	4.32	18.43	20.17	8.55
25	N.	Ludwika, Patrycji	4.34	18.41	20.30	10.14
26	P.	N. M. P. Jasnogórskiej	4.36	18.38	20.48	11.37
27	W.	Przen. św. Kazim.	4.38	18.36	21.13	13.02
28	Ś.	Augustyna, Aleksandra	4.40	18.34	21.46	14.28
29	C.	Ścięcie św. Jana	4.42	18.31	22.36	15.46
30	P.	Róży Lim.	4.43	18.29	23.45	16.50
31	S.	Rajmunda, Pauliny	4.45	18.27	—	17.35

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn.	5	o godz.	5
Pierwsza kwadra	„	12	„	7
Pełnia	„	20	„	11
Ostatnia kwadra	„	27	„	21

WRZESIEŃ

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	N.	Bronisławy, Idziego	4.46	18.25	1.10	18.07
2	P.	Stefana kr. węg.	4.48	18.22	2.40	18.31
3	W.	Zenona, Euf.	4.50	18.20	4.11	18.47
4	Ś.	Rozalji i Róży Wit.	4.51	18.18	5.38	19.01
5	C.	Wawrzyńca, Justyna	4.53	18.16	7.02	19.14
6	P.	Zacharjasza	4.55	18.13	8.22	19.27
7	S.	Anastazji, Reginy	4.56	18.11	9.42	19.40
8	N.	Narodzenie N. M. P.	4.58	18.09	10.59	19.57
9	P.	Gorgonjusza	5.00	18.06	12.15	20.18
10	W.	Mikołaja z Tol.	5.01	18.04	13.30	20.44
11	Ś.	Prota, Jacka	5.03	18.02	14.36	21.22
12	C.	Walerjana, Gwidona	5.04	17.59	15.33	22.10
13	P.	Filipa, Aleks.	5.06	17.57	16.17	23.10
14	S.	Podw. św. Krzyża	5.08	17.55	16.50	—
15	N.	Nikodema, Em.	5.09	17.52	17.15	0.21
16	P.	Kornela, Euzebji	5.11	17.50	17.34	1.35
17	W.	Piętn. św. Franc.	5.13	17.48	17.47	2.50
18	Ś.	Józefa z K., Zofji	5.14	17.45	18.00	4.07
19	C.	Januarego, Konst.	5.16	17.43	18.13	5.23
20	P.	Eustachego, Zuzanny	5.18	17.41	18.25	6.41
21	S.	Mateusza ap. ew.	5.19	17.38	18.37	8.01
22	N.	Tomasza z W.	5.21	17.36	18.54	9.25
23	P.	Lina męcz., Tekli p.	5.22	17.34	19.16	10.50
24	W.	N. M. P. od wyk. niew.	5.24	17.31	19.45	12.16
25	Ś.	Ładysława, Kleofasa	5.26	17.29	20.29	13.37
26	C.	Cyprjana, Justyny	5.27	17.27	21.30	14.45
27	P.	Przen. św. Stanisława	5.29	17.24	22.48	15.36
28	S.	Wacława, Eustachego	5.30	17.22	—	16.10
29	N.	Michała Arch.	5.32	17.20	0.16	16.36
30	P.	Hieronima	5.34	17.17	1.44	16.54

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn.	3	o godz.	13
Pierwsza kwadra	„	10	„	24
Pełnia	„	19	„	0
Ostatnia kwadra	„	26	„	3

PAŹDZIERNIK

Dzień		ŚWIĘTA RZ. KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	W.	Remigj., bł. Jana z D.	5.36	17.15	3.12	17.07
2	Ś.	Aniołów str., Teofila	5.37	17.13	4.35	17.20
3	C.	Św. Teresy od Dz. Jez.	5.39	17.10	5.57	17.33
4	P.	Franciszka Seraf.	5.41	17.08	7.17	17.45
5	S.	Placyda męcz.	5.42	17.06	8.37	18.00
6	N.	Brunona, Rom.	5.44	17.04	9.55	18.19
7	P.	Wincentego Kadł., Mar.	5.46	17.01	11.11	18.44
8	W.	Laurencji, Pelagji	5.48	16.59	12.23	19.16
9	Ś.	Djonizego, Lud.	5.49	16.57	13.24	19.59
10	C.	Franciszka B., Pauliny	5.51	16.54	14.14	20.56
11	P.	Germana, Firmina	5.53	16.52	14.52	22.01
12	S.	Maksymiljana	5.54	16.50	15.18	23.14
13	N.	Edwarda	5.56	16.48	15.39	—
14	P.	Kaliksta, Ewarysta	5.58	16.46	15.55	0.28
15	W.	Jadwigi, Teresy	6.00	16.43	16.07	1.44
16	S.	Saturnina, Florjana	6.02	16.41	16.20	3.02
17	C.	Wiktora, Małgorzaty	6.03	16.39	16.31	4.20
18	P.	Łukasza, Tryfonji	6.05	16.37	16.45	5.40
19	S.	Piotra z Alk., Pelagji	6.07	16.35	16.59	7.05
20	N.	Jana Kantego, Ireny	6.08	16.33	17.19	8.32
21	P.	Urszuli, Hilarego	6.10	16.30	17.46	10.00
22	W.	Filipa b. i m., Korduli	6.12	16.28	18.26	11.27
23	Ś.	Ignacego, Teodora	6.14	16.26	19.22	12.40
24	C.	Rafała arch.	6.16	16.24	20.35	13.36
25	P.	Chryzanta, Kryspina	6.18	16.22	22.00	14.15
26	S.	Ewarysta, Lucjana	6.20	16.20	23.27	14.41
27	N.	Sabiny, Flor.	6.22	16.17	—	15.01
28	P.	Szymona i Judy	6.24	16.15	0.53	15.15
29	W.	Zenobjusza, Narc.	6.25	16.13	2.17	15.28
30	Ś.	Edmunda	6.27	16.12	3.37	15.40
31	C.	Lucyli, Antonina	6.29	16.10	4.55	15.53

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn. 2	o godz. 23
Pierwsza kwadra	„ 10	„ 19
Pełnia	„ 18	„ 13
Ostatnia kwadra	„ 25	„ 9

NOTATKI

Wojewódzka Biblioteka Publiczna CZYTELNIA w Opolu

LISTOPAD

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	P.	Wszystkich Świętych	6.31	16.08	6.15	16.05
2	S.	Dzień Zaduszny	6.33	16.06	7.34	16.22
3	N.	Huberta b., Sylwji	6.34	16.04	8.51	16.44
4	P.	Karola b., Modesty	6.36	16.02	10.07	17.12
5	W.	Zachar., Elżbiety	6.38	16.01	11.13	17.52
6	Ś.	Feliksa, Leonarda	6.40	15.59	12.08	18.42
7	C.	Amaranta	6.42	15.57	12.50	19.45
8	P.	Gotfryda, Maura	6.43	15.55	13.20	20.56
9	S.	Teodora, Ursyna	6.45	15.54	13.44	22.09
10	N.	Andrzeja z Aw.	6.47	15.52	14.01	23.23
11	P.	Marcina, Felicjana	6.49	15.51	14.15	—
12	W.	5 Braci Polaków	6.51	15.49	14.26	0.37
13	Ś.	Stanisława Kostki	6.52	15.48	14.38	1.55
14	C.	Józefata, Jukunda	6.54	15.46	14.50	3.13
15	P.	Leopolda, Gertrudy	6.56	15.45	15.03	4 35
16	S.	Edmunda	6.58	15.43	15.21	6.02
17	N.	Salomei, Grzegorza	6.59	15.42	15.46	7.32
18	P.	Anieli męcz.	7.01	15.41	16.20	9.04
19	W.	Elżbiety wd.	7.03	15.39	17.11	10.26
20	Ś.	Feliksa Wal.	7.05	15.38	18.21	11.31
21	C.	Alberta b. i w.	7.06	15.37	19.46	12.15
22	P.	Cecylji, Filemona	7.08	15.36	21.14	12.46
23	S.	Klemensa, Lukr.	7.10	15.35	22.40	13.09
24	N.	Jana od Krzyża	7.11	15.34	—	13.24
25	P.	Katarzyny p. i m.	7.13	15.33	0.04	13.37
26	W.	Sylwestra op.	7.14	15.32	1.24	13.49
27	Ś.	Walerjana	7.16	15.31	2.42	14.01
28	C.	Grzegorza III pap.	7.17	15.30	3.59	14.12
29	P.	Saturnina	7.19	15.29	5.17	14.28
30	S.	Andrzeja, Justyny	7.20	15.28	6.34	14.48

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn.	1	o godz.	13
Pierwsza kwadra	,,	9	,,	15
Pełnia	,,	17	,,	1
Ostatnia kwadra	,,	23	,,	17

NOTATKI

Czyżewski mjr.

GRUDZIEŃ

Dzień		ŚWIĘTA RZ.-KAT.	Słońca		Księżyca	
			wsch.	zach.	wsch.	zach.
1	N.	Elig. b., Natalji	7.22	15.28	7.50	15.12
2	P.	Bibjanny, Aurelji	7.23	15.27	9.01	15.48
3	W.	Franciszka Ksaw.	7.25	15.26	10.00	16.35
4	Ś.	Barbary, Piotra	7.26	15.26	10.47	17.33
5	C.	Anastaz., Krysp.	7.27	15.26	11.22	18.41
6	P.	Mikołaja b. i w.	7.29	15.25	11.47	19.53
7	S.	Ambrożego	7.30	15.25	12.06	21.06
8	N.	Niepokal. P. N. M. P.	7.31	15.24	12.21	22.19
9	P.	Leokadji, Walerji	7.32	15.24	12.32	23.34
10	W.	N. M. P. Loret., Julji	7.33	15.24	12.44	—
11	Ś.	Damazego, Sabiny	7.35	15.23	12.55	0.48
12	C.	Aleksandra, Dionizego	7.36	15.23	13.08	2.05
13	P.	Łucji, Otylji	7.37	15.23	13.23	3.29
14	S.	Izydora, Spirydjona	7.37	15.23	13.43	4.56
15	N.	Wiktora, Walerji	7.38	15.23	14.12	6.27
16	P.	Euzebjusza, Albina	7.39	15.24	14.55	7.57
17	W.	Łazarza, Florjana	7.40	15.24	15.58	9.12
18	Ś.	Oczek. N. M. P.	7.41	15.24	17.20	10.09
19	C.	Tymoteusza, Urbana	7.42	15.24	18.51	10.45
20	P.	Teofila, Julji	7.42	15.25	20.23	11.12
21	S.	Tomasza, Sewera	7.43	15.25	21.50	11.31
22	N.	Zenona, Honorj.	7.43	15.26	23.13	11.44
23	P.	Wiktorji, Magd.	7.44	15.26	—	11.57
24	W.	Adama i Ewy	7.44	15.27	0.31	12.09
25	Ś.	Boże Narodzenie	7.45	15.27	1.49	12.21
26	C.	Szczepana p. męcz.	7.45	15.28	3.06	12.35
27	P.	Jana ap. i ew.	7.45	15.29	4.22	12.53
28	S.	Młodzianków mm.	7.45	15.30	5.38	13.16
29	N.	Tomasza K.	7.45	15.31	6.50	13.47
30	P.	Sabina, Eugen.	7.45	15.32	7.53	14.29
31	W.	Sylwestra papieża	7.45	15.33	8.44	15.25

FAZY KSIĘŻYCA

Nów	dn. 1	o godz.	6
Pierwsza kwadra	„ 9	„	11
Pełnia	„ 16	„	13
Ostatnia kwadra	„ 23	„	3
Nów	„ 31	„	1

Zjawiska astronomiczne.

1. Całkowite zaćmienie słońca — dn. 9 maja w Polsce niewidoczne.

2. Obrączkowe zaćmienie słońca — dn. 1 listopada widoczne w południowo-zachodniej części Polski jako zaćmienie częściowe.

Kalendarz obowiązujących świąt.

1. Wyznanie rzymsko-katolickie:

1 stycznia — Nowy Rok, 6 stycznia — Trzech Króli, 2 lutego — Matki Boskiej Gromnicznej, 31 marca i 1 kwietnia — Wielkanoc, 3 maja — Królowej Korony Polskiej (Święto Narodowe oraz Święto Orderu Virtuti Militari), 9 maja — Wniebowstąpienie Pańskie, 19 i 20 maja — Zielone Świątki (Zesłanie Ducha Świętego), 30 maja — Boże Ciało, 29 czerwca — Świętego Piotra i Pawła, 15 sierpnia — Wniebowzięcie Najświętszej Marji Panny, 1 listopada — Wszystkich Świętych, 8 grudnia — Niepokalane Poczęcie Najświętszej Marji Panny, 25 i 26 grudnia — Boże Narodzenie.

2. Wyznanie grecko-katolickie:

7, 8 i 9 stycznia — Boże Narodzenie, 14 stycznia — Nowy Rok, 19 stycznia — Jordan, 12 lutego — Św. Bazylego, 15 lutego — Ofiarowanie Chrystusa, 7 kwietnia — Zwiastowanie Matki Boskiej, 5 i 6 maja — Święta Wielkanocne, 13 czerwca — Wniebowstąpienie Chrystusa Pana, 23 i 24 czerwca — Zielone Świątki, 7 lipca — Narodzenie Jana Chrzciciela, 12 lipca — Św. Piotra i Pawła, 19 sierpnia — Przemienienie Pańskie, 28 sierpnia — Wniebowzięcie Matki Boskiej, 21 września — Narodzenie Matki Boskiej, 27 września — Podwyższenie Krzyża Świętego, 8 listopada — Św. Dymitra, 21 listopada — Michała Archanioła, 4 grudnia — Oczyszczenie Matki Boskiej, 19 grudnia — Św. Mikołaja, 22 grudnia — Niepokalane Poczęcie M. B.

3. Wyznanie ewangielickie:

1 stycznia — Nowy Rok, 6 stycznia — Objawienie Pańskie (Trzech Króli), 29 marca — Wielki Piątek, 31 marca i 1 kwietnia — Wielkanoc, 9 maja — Wniebowstąpienie Pańskie, 19 i 20 maja — Zielone Świątki, 3 listopada — Święto Reformacji, 24 grudnia — Wigilja Bożego Narodzenia, 25 i 26 grudnia Boże Narodzenie.

4. Wyznanie prawosławne:

1 stycznia — Nowy Rok, 6 stycznia — Jordan (Trzech Króli), 2 lutego — Matki Boskiej Gromnicznej, 25 marca — Zwiastowanie N. M. P., 5 i 6 maja — Zmartwychwstanie Pańskie, 13 czerwca — Wniebowstąpienie Pańskie, 23 i 24 czerwca — Zielone Świątki, 29 czerwca — Św. Piotra i Pawła, 6 sierpnia — Przemienienie Pańskie, 15 sierpnia — Wniebowzięcie N. M. P., 8 września — Narodzenie N. M. P., 14 września — Podniesienie Krzyża Świętego, 21 listopada — Poświęcenie N. M. P., 6 grudnia — Św. Mikołaja, 25 i 26 grudnia — Boże Narodzenie.

5. Wyznanie mojżeszowe:

26 marca — Purim, 25 i 26 kwietnia oraz 1 i 2 maja — Wielkanoc (Pesach), 14 i 15 czerwca — Zielone Świątki (Szawuot), 15 sierpnia — Post Tiszabeaw, 5 i 6 października — Nowy Rok 5689 (Rosz Haszana), 12 października — Sobota Pokutna (Szuwa), 14 października — Post Dnia Pojednania (Jom Hakki Purim), 19 i 20 oraz 26 i 27 października — Szałasy (Sukot), 27 grudnia — Chanuka 1-szy dzień.

6. Wyznanie muzułmańskie:

10 lutego — 1-szy dzień postu Ramazanu, 12, 13 i 14 marca — Ramazan Bajram, 19, 20, 21 i 22 maja — Kurban Bajram, 9 czerwca — Nowy Rok 1348, 18 czerwca — Aszura Bajram, 18 sierpnia — Mewlud — Narodzenie Muchammeda Proroka.

Święta ruchome:

Wielkanoc w roku

1930 — 20 kwietnia,	1935 — 21 kwietnia,
1931 — 5 kwietnia,	1936 — 12 kwietnia,
1932 — 27 marca,	1937 — 28 marca,,
1933 — 16 kwietnia,	1938 — 17 kwietnia,
1934 — 1 kwietnia,	1939 — 9 kwietnia,

Popielec — środa w 6 tygodni przed Wielką Środą.

Wniebowstąpienie — czwartek w 6 tygodni po Wielkiejnocy.

Zielone Świątki — niedziela w 7 tygodni po Wielkiejnocy.

Boże Ciało — czwartek w 9 tygodni po Wielkiejnocy.

Kalendarz stały.

Chcąc znaleźć dzień tygodnia dla dowolnej daty, należy:

1. w tab. I. odczytać cyfrę na skrzyżowaniu żądanego wieku i roku.

2. w tab. II odczytać cyfrę na skrzyżowaniu znalezionej w tab. I cyfry i żądanego miesiąca,

3. w tab. III odczytać dzień tygodnia na skrzyżowaniu znalezionej w tab. II cyfry i żądanego dnia.

I

WIEK I							
Kal. juljański			Kal. gregorjański				
0	7	14		17	21	25
1	8	15[1])				
2	9			18	22	26
3	10					
4	11		15[1])	19	23	27
5	12		16	20	24	28
6	13					

II

MIESIĄCE							
V	VIII II[2])	II III XI	VI	IX XII	IV VII I[2])	I X
1	2	3	4	5	6	0	1
2	3	4	5	6	0	1	2
3	4	5	6	0	1	2	3
5	5	6	0	1	2	3	4
4	6	0	1	2	3	4	5
6	0	1	2	3	4	5	6
0	1	2	3	4	5	6	0

LATA

00	01	02	03	—	04	05
06	07	—	08	09	10	11
—	12	13	14	15	—	16
17	18	19	—	20	21	22
23	—	24	25	26	27	—
28	29	30	31	—	32	33
34	35	—	36	37	38	39
—	40	41	42	43	—	44
45	46	47	—	48	49	50
51	—	52	53	54	55	—
56	57	58	59	—	60	61
62	63	—	64	65	66	67
—	68	69	70	71	—	72
73	74	75	—	76	77	78
79	—	80	81	82	83	—
84	85	86	87	—	88	89
90	91	—	92	93	94	95
—	96	97	98	99	—	—

6	0	1	2	3	4	5
5	6	0	1	2	3	4
4	5	6	0	1	2	3
3	4	5	6	0	1	2
2	3	4	5	6	0	1
1	2	3	4	5	6	0
0	1	2	3	4	5	6

III

DNIE							
	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31				

1	N	Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	Sb
2	Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	Sb	N
3	Wt	Śr	Cz	Pt	Sb	N	Pn
4	Śr	Cz	Pt	Sb	N	Pn	Wt
5	Cz	Pt	Sb	N	Pn	Wt	Śr
6	Pt	Sb	N	Pn	Wt	Śr	Cz
0	Sb	N	Pn	Wt	Śr	Cz	Pt

Przykład: Data 11 listopada 1918 wypadła w poniedziałek. W tab. I na skrzyżowaniu wieku 19 i roku 18 znajduje się cyfra 3, w tab. II na skrzyżowaniu cyfry 3 i miesiąca XI znajduje się cyfra 6, w tab. III na skrzyżowaniu cyfry 6 i dnia 11 znajduje się Pn.

1) Kalendarz juljański obowiązywał do 4 października 1582 od 15 października 1582 obowiązuje kalendarz gregorjański.

2) Styczeń i luty w latach przestępnych.

Kalendarz myśliwski.

RODZAJ ZWIERZYNY	Wolno polować	Nie wolno polować
Wilki, lisy, rysie, żbiki, niedźwiedzie	Cały rok	
Niedźwiedzice z niedźwiedziętami		Cały rok
Borsuki	1.IX—30.XI	1.XII—31.VIII
Kuny domowe (kamionki), kuny leśne (tumaki), tchórze, gronostaje, łasice, wydry, norki	Cały rok	
Żubry		Cały rok
Łosie-byki	1.IX—14.XII	15.XII—31.VIII
Łosie-samice i cielęta		Cały rok
Jelenie-byki, daniele-rogacze	1.IX—31.X	1.XI—31.VIII
Jelenie i daniele—samice i cielęta		Cały rok
Sarny-kozły	21.IV—31.I	1.II—20.IV
w woj. pozn. i pom.	16.V—31.XII	1.I—15.V
Sarny—kozy i koźlęta		Cały rok
Kozice		Cały rok
Dziki	Cały rok	
Zające-szaraki	1.X—31.I	1.II—30.IX
w woj. pozn. i pom.	1.X—14.I	15.I—30.IX
Zające-bielaki	1.XI—14.II	15.II—31.X
Króliki	Cały rok	
Świstaki, bobry		Cały rok
Wiewiórki	1.XI—28.II	1.III—31.X
Orły, krogulce, jastrzębie — gołębiarze, wrony, sroki	Cały rok	
Ptaki drapieżne i krukowate z wyjątkiem, jak wyżej	16.VIII—31.I	1.II—15.VIII
Głuszce-koguty	16.III—14.V	15.V—15.III
Głuszce-kury		Cały rok
Cietrzewie-koguty	16.VIII—31.V	1.VI—15.VIII
Cietrzewie-kury		Cały rok
w woj. białost., nowogr., pol., wil. i woł.	16.VIII—14.IX	15.IX—15.VIII
Jarząbki, pardwy	16.VIII—31.I	1.II—15.VIII
Bażanty-koguty	1.IX—31.I	1.II—31.VIII
Bażanty-kury		Cały rok
Kuropatwy	1.IX—30.XI	1.XII—31.VIII
w woj. białost., nowogr., pol., wil. i woł.	1.IX—31.X	1.XI—31.VIII
Przepiórki	1.IX—odlot	Przylot—31.VIII
Słonki	16.VIII—14.V	15.V—15.VIII
Bataljony, dzikie kaczory	11.VII—31.V	1.VI—10.VII
Dzikie kaczki, ptaki wodne i błotne	11.VII—28.II	1.III—10.VII
Dzikie gęsi, dzikie łabędzie	1.VIII—14.V	15.V—31.VII
Czarne bociany		Cały rok
Dropie, dropie-kamionki (strepety), dzikie gołębie, drozdy, kwiczoły, paszkoty	16.VIII—31.I	1.II—15.VIII

Nie wolno polować a) bez karty łowieckiej, b) w odległości mniej niż 100 m od cudzych zabudowań mieszkalnych, c) w odległości mniej niż 2 km od świątyń podczas nabożeństw w niedziele i święta, d) na cmentarzach, e) na wybrzeżu morskiem w pasie 1 km szerokości na przelotne ptactwo morskie, f) z chartami lub psami gończemi w obwodach łowieckich mniej niż 2000 ha, g) na łosie byki oraz w województwie lwowskiem i stanisławowskiem na jelenie byki w obwodach łowieckich mniej niż 1000 ha, h) między zachodem i wschodem słońca; wyjątek — słonki podczas ciągu, głuszcze i cietrzewie podczas toku, łosie i jelenie na rykowisku, kaczki na zlotach i przelotach, wilki, lisy, wydry i dziki na czatach.

Rada Ministrów może wprowadzić czas ochronny na dziki.

Minister rolnictwa może wprowadzić czas ochronny na lisy, rysie, żbiki, niedźwiedzie, kuny leśne (tumaki), norki i orły.

Rachuba czasu.

Rachuba czasu opiera się na okresach, odpowiadających ruchom ziemi i księżyca. Do wspomnianych okresów należą dzień, odpowiadający obiegowi księżyca dookoła ziemi, rok, odpowiadający obiegowi ziemi dookoła słońca.

Rodzaje roku:

Rok gwiazdowy (okres między dwoma kolejnemi przejściami słońca przez stały punkt na ekliptyce) ma 365 dni 6 godz. 9 min. 9.5 sek. czyli 365.25636 dni średn.

Rok słoneczny (okres między dwoma kolejnemi przejściami słońca przez punkt wiosennego zrównania dnia z nocą) ma 365 dni 5 godz. 48 min. 46.08 sek. czyli 365.24220 dni średn.

Rok księżycowy perjodyczny (okres między dwoma kolejnemi przejściami księżyca przez stały punkt na niebie) ma 13 mies. po 27 dni 7 godz. 43 min. 11.5 sek. czyli 355 dni 4 godz. 21 min. 29.5 sek. czyli 355.18159 dni średn.

Rok księżycowy synodyczny(okres między dwoma kolejnemi odmianami księżyca) ma 12 mies. po 29 dni 12 godz. 44 min. 2.9 sek. czyli 354 dni 8 godz. 48 min. 34.6 sek. czyli 354.36705 dni średn.

Rok kalendarzowy ma 365 wzgl. 366 dni średn.

Rodzaje kalendarza:

Kalendarz juljański (starego stylu), wprowadzony przez Juljusza Cezara w 46 r. przed Chr., ma w roku 365.25000 dni średn., wskutek czego spóźnia się w stosunku do roku słonecznego o 0.00780 dnia średn. czyli o 1 dzień na 128 lat.

Kalendarz gregorjański (nowego stylu), wprowadzony przez Grzegorza XIII w 1582 r. po Chr., ma w roku 365.24250 dni średn., wskutek czego spóźnia się w stosunku do roku słonecznego o 0.00030 dni średn. czyli o 1 dzień na 3333 lat.

Kalendarz juljański i gregorjański mają rok o 12 mies. po 30 lub 31 dni czyli 365 dni (luty 28 dni) z tem, że celem usunięcia rozbieżności między rokiem słonecznym i kalendarzowym wprowadzają w każdem czteroleciu jeden rok przestępny o 366 dniach (luty 29 dni).

Rokiem przestępnym jest rok, którego cyfra jest podzielna przez cztery, przyczem w kalendarzu gregorjańskim wyjątek stanowią lata, których cyfra kończy się dwoma zerami, a nie jest podzielna przez czterysta (1600 rok przestępny, 1700, 1800, 1900 lata zwyczajne, 2000 rok przestępny). Stąd pochodzi różnica 3 dni na 400 lat między kalendarzem juljańskim i gregorjańskim. Wspomniana różnica do 1900 r. wynosiła 12 dni, od 1900 r. wynosi 13 dni, od 2100 r. będzie wynosić 14 dni.

Kalendarz żydowski opiera się na ruchach słońca i księżyca, rozpoczynając się w roku biblijnego stworzenia świata (obecnie 5689 r.). Co 19 lat rok kalendarzowy zgadza się z rokiem słonecznym. Rok zwyczajny ma 12 mies. po 29 lub 30 dni czyli 353, 354 lub 355 dni, rok przestępny ma 13 miesięcy czyli 383, 384 lub 385 dni. Początek roku wypada w rozmaitych dniach roku gregorjańskiego.

Kalendarz muzułmański opiera się na ruchach księżyca, rozpoczynając się w roku 622 po Chr. czyli w roku ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny (obecnie 1348 r.). Rok ma 12 miesięcy po 29 lub 30 dni, w szczególności rok zwyczajny 354 dni, rok przestępny 355 dni. Początek roku wypada w rozmaitych dniach roku gregorjańskiego.

Kalendarz chiński opiera się na ruchach słońca i księżyca, rozpoczynając się w 2636 r. przed Chr. 60 lat stano-

RODZAJE CZASU ŚREDNIEGO		W stosunku do czasu środk.-europ.			
CZAS	OBSZAR	wcześniej o		później o	
		g.	m.	g.	m.
Nowo-zelandzki	Nowa Zelandja	10	30		
Wsch.-australijski	Wiktorja, Nowa Płd. Walja, Queensland, Tasmanja	9			
Płd.-australijski	Płd. Australja	8	30		
Japoński	Japonja, Korea	8			
Wsch.-chiński	Wsch. Chiny, Zach. Australja	7			
Płd.-chiński	Płd. Chiny, Indochiny	6			
Zach.-indyjski	Zach. Indje	4	30		
Wsch.-afrykański	Wsch. Afryka	1	30		
Wsch.-europejski[1])	Finlandja, Estonja, Łotwa, Rosja, Ukraina, Rumunja, Bułgarja, Turcja, Egipt, Płd. Afryka	1			
Środk.-europejski[2])	Szwecja, Litwa, Norwegja, Danja, Niemcy, Polska, Czechosłowacja, Węgry, Austrja, Szwajcarja, Jugosławja, Italja				
Holenderski	Holandja				40
Zach.-europejski[3])	Belgja, Francja, Wielka Brytanja, Hiszpanja, Portugalja, Algier			1	
Wsch.-brazylijski	Wsch. Brazylja			3	
Standart atlantycki	Płn.-wsch. Kanada, Środk. Brazylja			4	
Standart wschodni	Wsch. Kanada, Wsch. Stany Zjedn. Am., Panama, Peru, Chile, Zach. Brazylja			5	
Standart centralny	Środk. Kanada, Środk. Stany Zjedn. Am.			6	
Gór Skalistych	Zach. Kanada, Środk. Stany Zjedn. Am.			7	
Pacyfiku	Zach. Stany Zjedn. Am., Kolumbja, Kalifornja.			8	

Przykład: Godz. 12 w Warszawie odpowiada godz. 20 w Tokio, godz. 16.30 w Kalkucie, godz. 13 w Moskwie, godz. 11 w Paryżu, godz. 7 w Nowym Jorku.

1) Według południka 30 stop. na wsch. od Greenwich.
2) Według południka 15 stop. na wsch. od Greenwich.
3) Według południka 0 stop.

wi cykl (obecnie od 1923 r. 77 cykl). Rok zwyczajny ma 12 mies. czyli 354 lub 355 dni, rok pełny ma 13 mies. czyli 383 lub 384 dni. Początek roku wypada między 10 stycznia i 19 lutego roku gregorjańskiego.

Miary.

I. Miary długości.

Metryczne

Kilometr (km) = 1000 metrów, metr (m) = 10 decymetrom, decymetr (dm) = 10 centymetrom, centymetr (cm) = 10 milimetrom, milimetr (mm) = 1000 mikronów.

Inne

Stopień równika = 15 milom geograficznym = 111.3 km, mila geograficzna = 4 milom morskim = 7420 m, mila morska = 1852 m.

Mila polska = 8 stajom = 8534 m, staje = 246 prętom = 1066.75 m, pręt 2.5 sążniom = 4.32 m, sążeń = 3 łokciom = 1.73 m, łokieć = 2 stopom = 57.6 cm, stopa = 12 calom = 28.8 cm, cal = 12 linjom = 2.4 cm, linja = 2 mm.

Mila rumuńska = 7848 m.
Mila austrjacka = 7586 m.
Mila niemiecka = 7500 m.
Mila francuska = 4445 m.

Mila angielska = 8 furlongs (stajom) = 1609 m, furlong = 10 chains (łańcuchom) = 760.8 m, chain = 4 poles wzgl. perches (prętom) = 76.08 m, pole wzgl. perch = 11 fathoms (sążniom) = 19.02 m, fathom = 2 yardom = 1.82 m, yard = 3 feet (stopom) = 0.91 m foot = 12 inches (calom) = 30.5 cm, inch = 12 lines (linjom) = 30.48 mm, line = 2.54 mm.

Wiorsta = 500 sążniom = 1067 m, sążeń = 3 arszynom = 7 stopom = 2.13 m, arszyn = 16 werszkom = 28 calom = 71.12 cm, stopa = 12 calom = 30.5 cm, werszek = 44.45 mm, cal = 12 linjom = 30.48 mm, linja = 2.54 mm.

2. Miary powierzchni.

Metryczne

Kilometr kwadr. (km^2) = 1000000 metrów kwadr., metr kwadr. (m^2) = 100 decymetrom kwadr., decymetr kwadr. (dm^2) = 100 centymetrom kwadr., centymetr kwadr. (cm^2) = 100 milimetrom kwadr. (mm^2).

Hektar (ha) = 100 arom = 10000 m^2, ar (a) = 100 centyarom = 100 m^2, centyar (ca) = 1 m^2.

Inne

Włóka polska = 30 morgom = 16.796 ha, morg = 300 prętom kwadr. = 5600 m^2, pręt kwadr. = 6.25 sążniom kwadr. = 18.66 m^2, sążeń kwadr. = 9 łokciom kwadr. = 2.99 m^2, łokieć kwadr. = 4 stopom kwadr. = 0.33 m^2, stopa kwadr. = 144 calom kwadr. = 0.08 m^2, cal kwadr. = 5.76 cm^2.

Dziesięcina = 10925 m^2.

Morg austrjacki = 5755 m^2.

Morg pruski = 2553 m^2.

Akr = 4047 m^2.

3. Miary objętości.

Metryczne

Kilometr sześć. (km^3) = 1000000000 metrów sześć., metr sześć. (m^3) = 1000 decymetrów sześć., decymetr sześć. (dm^3) = 1000 centymetrów sześć., centymetr sześć. (cm^3) = 1000 milimetrów sześć. (mm^3).

Hektolitr (hl) = 100 litrom, litr (l) = 10 decylitrom, decylitr (dl) = 10 centylitrom, centylitr (cl) = 10 mililitrom (ml).

Inne

Sążeń sześć. rosyjski = 9.71 m^3.

Sążeń sześć. austrjacki = 6.82 m^3.

Sążeń sześć. polski = 2 sągom = 5.16 m^3.

Sążeń sześć. pruski = 3.34 m^3.

Tonna rejestracyjna angielska = 100 stopom sześć. = 2.83 m^3.

Tonna okrętowa angielska = 42 stopom sześć. = 1.19 m^3.

Arszyn sześć. = 0.36 m^3.

Łokieć sześć. = 0.19 m^3.

Cal sześć. = 13.82 cm^3.

Łaszt rosyjski = 16 ćwierciom = 3358 l, ćwierć = 8 czetwierykom = 209.87 l, czetwieryk = 8 garncom = 26.23 l, garniec = 3.28 l.

Last angielski = 80 buszlom = 2908 l, buszel = 8 gallonom = 36.35 l, gallon = 4.54 l.

Beczka rosyjska = 40 wiadrom = 492 l, wiadro = 10 sztofom = 12.30 l, sztof = 1.23 l.

Okseft pruski = 200 — 240 l.

Korzec polski = 4 ćwierciom = 128 l, ćwierć = 8 garncom = 32 l, garniec = 4 kwartom = 4 l, kwarta = 4 kwaterkom = 1 l, kwaterka = 0.25 l.

Wiadro austrjackie = 56.6 l.

Bela papieru = 10 ryzom, ryza = 20 librom, libra = 25 arkuszom.

Gros = 12 tuzinom, tuzin = 12 sztukom.

Kopa = 4 mendlom, mendel = 15 sztukom.

Wagi.

Metryczne

Tonna (t) = 10 centnarom metrycznym, centnar metryczny (q) = 100 kilogramom, kilogram (kg) = 10 dekagramom, dekagram (dkg) = 10 gramom, gram (g) = 10 decygramom, decygram (dg) = 10 centygramom, centygram (cg) = 10 miligramom (mg).

Inne

Centnar polski = 4 kamieniom = 40.55 kg, kamień = 25 funtom = 10.14 kg, funt = 16 uncjom = 405.5 g, uncja 2 łutom = 25.34 g, łut = 4 drachmom = 12.67 g, drachma = 2. 61 skrupułom = 3. 14 g, skrupuł = 26.48 granom = 11.85 g, gran = 0.04 g.

Pud rosyjski = 40 funtom = 16.38 kg, funt = 32 łutom = 409.5 g, łut = 3 zołotnikom = 12.79 g, zołotnik = 96 dolom = 4.26 g, dola = 0.18 g.

Funt austrjacki = 560 g.

Funt angielski = 453.6 g.

Karat = 205.9 mg.

Taryfa kolejowa.

Ceny biletów na pociągi osobowe w zł.

Km.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Km.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.
10	1,70	1,02	0,68	110	18,50	11,10	7,40
20	3,30	1,98	1,32	120	20,00	12,00	8,00
30	5 00	3,00	2,00	130	21,50	12,90	8,60
40	6,60	3,96	2,64	140	23,50	14,10	9,40
50	8,30	4,98	3,32	150	25,00	15,00	10,00
60	9,90	5,94	3,96	160	26,50	15,90	10,60
70	11,60	6,96	4,64	170	28,50	17,10	11,40
80	13,20	7,92	5,28	180	30,00	18.00	12,00
90	14,90	8,94	5,96	190	31,50	18,90	12,60
100	16.50	9,90	6,60	200	33,00	19,80	13,20
				210	34.50	20,70	13.80
				220	36 00	21 60	14.40
				230	37,50	22,50	15.00
				240	38,50	23,10	15,40
				250	40,00	24.00	16,00
				260	41,50	24,90	16,60
				270	42,50	25,50	17.00
				280	44,00	26,40	17,60
				290	45,50	27 30	18,20
				300	46,50	27,90	18,60

Dopłata do pociągów pośpiesznych

Najkrótsze połączenia kolejowe.

Warszawa-Gł.	Baranowicze	Białystok	Bielsko	Brześć n. B.	Bydgoszcz	Częstochowa	Dęblin	Gdynia	Gniezno	Grodno	Grudziądz	Jarosław	Katowice	Kielce	Kowel	Kraków	Lublin	Lwów	Łomża	Łódź	Modlin	Poznań	Przemyśl	Równe	Skierniewice	Stanisławów	Tarnopol	Toruń	Wilno	Zakopane
403															545															
188	215														160	314														
378	781	566													202	343	265													
229	207	133	607												356	516	303	601												
285	688	473	551	514											477	285	317	495	285											
230	633	418	197	459	290										392	412	232	497	200	181										
113	363	301	380	156	398	258									648	412	488	753	456	251	352									
411	814	599	733	640	182	472	524								300	245	229	98	565	397	461	657								
279	682	467	397	508	102	289	392	283							135	550	295	207	491	612	527	783	305							
272	220	84	650	217	557	502	385	683	551						411	297	251	507	219	66	115	245	480	546						
260	663	448	602	489	75	490	373	150	176	532					342	483	405	140	741	635	637	893	238	347	656					
378	585	566	306	378	600	344	265	789	627	650	638				343	484	406	141	742	636	638	894	239	246	657	144				
318	683	506	60	476	472	88	320	654	337	590	547	290			580	553	420	685	388	179	284	141	649	715	176	825	826			
254	504	442	239	297	422	117	141	595	414	526	514	284	179		497	792	612	699	339	561	476	732	841	510	495	839	840	664		
344	331	257	570	124	629	489	231	755	623	341	604	335	554	372	708	163	771	506	679	448	575	575	408	713	460	598	647	716	955	
364	720	552	96	513	546	134	357	728	417	636	621	210	80	216																
184	394	372	410	187	469	329	71	595	463	456	444	194	394	212																
449	517	459	439	326	733	477	336	860	728	543	771	133	423	395																
152	314	99	530	232	437	382	265	563	431	183	412	530	470	406																
133	536	321	299	362	229	151	246	411	221	405	241	362	239	184																
48	451	236	426	277	333	278	161	363	327	320	212	426	366	302																
304	707	492	398	533	134	290	417	316	51	576	209	622	338	407																
413	631	601	341	424	635	379	300	824	662	685	673	35	325	297																
479	310	392	646	259	764	684	366	890	758	476	739	340	630	507																
67	470	255	311	296	226	163	180	410	220	339	241	445	251	196																
589	657	599	579	466	874	617	476	1000	868	683	911	273	563	535																
590	658	600	580	467	875	618	477	1001	869	684	912	274	564	536																
236	639	424	539	465	50	431	349	232	90	508	63	614	427	372																
428	200	240	806	373	713	658	541	839	707	156	688	806	746	682																
527	930	715	157	756	709	297	520	909	574	799	779	373	243	379																

na następnej stronie.

Ceny biletów na pociągi osobowe w zł.

Km.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Km.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.
310	48,00	28,80	19.20	610	82.00	49.20	32 80
320	49,50	29,70	19.80	620	82.50	49.50	33.00
330	51,00	30,60	20.40	630	83.50	50 10	33 40
340	52,00	31,20	20.80	640	84.00	50.40	33 60
350	53,50	32,10	21.40	650	85 00	51.00	34 00
360	55,00	33,00	22 00	660	85 50	51.30	34.20
370	56,00	33,60	22 40	670	86.50	51.90	34 60
380	57,50	34,50	23.00	680	87.00	52.20	34.80
390	59,00	35,40	23 60	690	88.00	52 80	35.20
400	60,00	36,00	24,00	700	88.50	53.10	35.40
410	61,50	36,90	24.60	710	89.50	53.70	35 80
420	62,50	37,50	25.00	720	90.00	54,00	36.00
430	63,50	38,10	25.40	730	91.00	54.60	36.40
440	64,50	38,70	25.80	740	91.50	54.90	36.60
450	65,50	39,30	26.20	750	92,50	55 50	37.00
460	66,50	39,90	26.60	760	93 00	55.80	37.20
470	67,50	40,50	27.00	770	94.00	56.40	37.60
480	68,50	41,10	27.40	780	94.50	56.70	37.80
490	69,50	41,70	27.80	790	95.50	57.30	38.20
500	70,50	42,30	28.20	800	96.00	57.60	38.40
510	72,00	43,20	28.80	810	97.00	58.20	38.80
520	73,00	43,80	29.20	820	97.50	58 50	39.00
530	74,00	44,40	29.30	830	98.50	59.10	39.40
540	75,00	45,00	30.00	840	99.00	59.40	39.60
550	76,00	45,60	30.40	850	100.00	60 00	40 00
560	77,00	46,20	30.80	860	100.50	60 30	40.20
570	78,00	46,80	31.20	870	101.50	60.90	40 60
580	79,00	47,40	31.60	880	102 00	61.20	40.80
590	80,00	48,00	32.00	890	103 00	61.80	41.20
600	81,00	48,60	32.40	900	103.50	62.10	41 40
				910	104.50	62.70	41 80
				920	105.00	63.00	42 00
				930	106 00	63.60	42,40
				940	106.50	63.90	42 60
				950	107.50	64.50	43.00
				960	108 00	64.80	43 20
				970	109.00	65.40	43.60
				980	109.50	65.70	43.80
				990	110.50	66.30	44.20
				1000	111.00	66.60	44.40

Dopłata do pociągów pośpiesznych w zł.			
Km.	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.
1— 100	4.50	2.70	1.80
101— 200	8.50	5.10	3 40
201— 300	12 00	7.20	4.80
301— 400	15.00	9.00	6 00
401— 500	18.00	10.80	7.20
501— 600	20 50	12.30	8 20
601— 700	22.50	13.50	9.00
701— 800	24.00	14.40	9.60
801— 900	26 00	15 60	10 40
901—1000	28.00	16.80	11 20

Taryfa pocztowa.

I. Obrót wewnętrzny.

gr

1. KARTKI pojedyncze 15
z odpowiedzią 30
Wymiary: najmniejsze 10 x 7 cm., największe 15 x 10.5 cm.

2. DRUKI a) prywatne do wagi 25 g. . . . 5
ponad 25 do 50 g. 10
ponad 50 do 100 g. 15
ponad 100 do 250 g. 25
ponad 250 do 500 g. 50
ponad 500 do 1000 g. 60
ponad 1000 do 2000 g. (tylko pojedyńczo wysyłane tomy) 70
b) urzędowe do wagi 250 g. jak druki prywatne, ponad 250 do 2000 g. . . . 40
c) dla ociemniałych do wagi 5000 g. . . 5
Wymiary: 45 cm. w każdym kierunku, rulony 75 cm. długości, 10 cm średnicy.

3. LISTY a) prywatne do wagi 20 g. . . . 25
ponad 20 do 250 g 50
ponad 250 do 500 g. 80
b) urzędowe do wagi 250 g. jak listy prywatne, ponad 250 do 2000 g. . . . 70
Wymiary jak druki.

4. LISTY WARTOŚCIOWE prywatne i urzędowe
a) opłata za list polecony odpowiedniej wagi,

b) należytość asekuracyjna za każde 100 zł. podanej wartości lub ich część . . . 10
c) opłata dodatkowa bez względu na wagę i wartość 10
Podana wartość nie może przekraczać przy listach prywatnych 10.000 zł., przy listach urzędowych 100.000 zł.

5. PACZKI prywatne i urzędowe
a) opłata do wagi 1 kg. 100
ponad 1 do 5 kg. 200
ponad 5 do 10 kg. 300
ponad 10 do 15 kg. 500
ponad 15 do 20 kg. 600
b) opłata dodatkowa bez względu na wagę. 10

6. PACZKI WARTOŚCIOWE prywatne i urzędowe
a) opłata za paczkę odpowiedniej wagi,
b) należytość asekuracyjna za każde 100 zł. podanej wartości lub ich część . . . 10
c) należytość manipulacyjna do 100 zł. . 20
ponad 100 zł. podanej wartości . . . 40
d) opłata dodatkowa bez względu na wagę i wartość 10
Podana wartość nie może przekraczać przy paczkach prywatnych 10.000 zł., przy paczkach urzędowych 100.000 zł.

7. PRZEKAZY POCZTOWE zwykłe
a) opłata do 10 zł. 15
ponad 10 do 25 zł. 30
ponad 25 do 50 zł. 45
ponad 50 do 100 zł. 65
ponad 100 do 250 zł. 90
ponad 250 do 500 zł. 130
ponad 500 do 750 zł. 175
ponad 750 do 1000 zł. 215
b) opłata dodatkowa bez względu na wysokość przekazanej kwoty 5
Przy przekazywanych blankietem nadawczym P. K. O. zleceniach pocztowych ponad 1000 zł. pobiera się dodatkowo za każde dalsze 500 zł. lub ich część 50

gr.

8. PRZEKAZY POCZTOWE telegraficzne
   a) opłaty jak przekazy pocztowe zwykłe,
   b) należytość manipulacyjna . . . 20
   c) należytość telegraficzna jak telegramy,
   d) należytość za pospieszne doręczenie.

II. Obrót z w. m. Gdańskiem.

1. KARTKI
2. DRUKI
3. LISTY
   } jak w obrocie wewnętrznym.
4. LISTY WARTOŚCIOWE
   a) opłata za list polecony odpowiedniej wagi jak w obrocie wewnętrznym,
   b) należytość asekuracyjna za każde 300 zł. podanej wartości lub ich część . . . 50
   c) opłata dodatkowa bez względu na wagę i wartość 10
   Podana wart. nie może przekraczać 10.000 zł.
5. PACZKI
6. PACZKI WARTOŚCIOWE
   } jak w obrocie zagranicznym.

III. Obrót zagraniczny.

1. KARTKI pojedyńcze lub za każdą część kartki z opłaconą odpowiedzią 30
   do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier 25
   Wymiary jak w obrocie wewnętrznym.
2. DRUKI a) zwykłe za każde 50 g. . . . 10
   Najwyższa waga 2 kg., waga pojedyńczo wysyłanych tomów może jednak wynosić 3 kg.
   b) dla ociemniałych za każde 1000 g. . . 5
   do Austrji, Czechosłowacji i Węgier do wagi 3000 g. 5
   Najwyższa waga 3 kg.
   Wymiary jak w obrocie wewnętrznym.
3. LISTY do wagi 20 g. 50
   za każde dalsze 20 g. 30
   do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier
   do wagi 20 g. 40
   za każde dalsze 20 g. 30

Najwyższa waga 2 kg.
Wymiary jak w obrocie wewnętrznym.

4. LISTY WARTOŚCIOWE
   a) opłata za list polecony odpowiedniej wagi,
   b) należytość asekuracyjna za każde 300 zł. podanej wartości lub ich część . . . 50
   Podana wartość nie może przekraczać 5000 fr. w złocie wzgl. ich równowartości w zł.
5. PACZKI opłaty od wagi, podane w zagranicznej taryfie paczkowej we fr. i cent., przelicza się na zł. i gr. według kursu fr. w złocie.
6. PACZKI WARTOŚCIOWE
   a) opłata za paczkę odpowiedniej wagi,
   b) należytość asekuracyjna za każde 300 fr. w złocie lub ich cześć 50 cent.
   c) należytość ekspedycyjna od paczki 50 cent.
   Podana wartość nie może przekraczać 1000 fr. w złocie wzgl. ich równowartości w zł.
7. PRZEKAZY POCZTOWE do 100 zł. . . 80
   za każde dalsze 100 zł. 50
   Obrót przekazowy tylko z Francją, Terytorjum Sary, Kanadą i Stanami Zjednoczonemi Ameryki.

Należytości dodatkowe.

	Obr. wewn.	Obr. zagr.
	groszy	
a) Przy nadaniu		
1. Polecenie przesyłek	40	50
2. Doręczenie pośpieszne przesyłek	80	100
b) Przy odbiorze doręczenie		gr.
1. listów wartościowych do 100 zł. . .		10
ponad 100 do 1000 zł.		20
ponad 1000 do 5000 zł.		50
ponad 5000 zł. podanej wartości . . .		100
2. przekazów pocztowych zwykłych i telegraficznych oraz przekazów P. K. O. do 10 zł. .		5
ponad 10 do 25 zł.		10
ponad 25 do 50 zł.		20
ponad 50 do 100 zł.		30
ponad 100 do 250 zł.		40

	gr.
ponad 250 do 500 zł.	60
ponad 500 do 750 zł.	80
ponad 750 do 1000 zł.	100
3. przekazów P. K. O., które zawierają wypłacane przez państwo uposażenie emerytalne zaopatrzenie wdowie i t. d. do 50 zł. . .	—
ponad 50 zł.	10
Za doręczenie pensyj emerytalnych weteranów z 1863 r. nie pobiera się należytości.	
4. paczek do 5 kg.	50 — 30
do 10 kg.	60 — 40
do 15 kg.	100 — 70
do 20 kg.	120 — 90

Taryfa telegraficzna.

I. Obrót wewnętrzny.

1. TELEGRAMY zwykłe opłata od wyrazu . .	15
ponadto opłata od każdego telegramu . .	50
2. TELEGRAMY pilne opłata od wyrazu	
ponadto opłata od każdego telegramu .	50

II. Obrót zagraniczny.

TELEGRAMY opłaty od wyrazu stosownie do umów międzynarodowych we fr. i cent. przelicza się na zł. i gr. według kursu tr. w złocie.

Lotnicza taryfa pocztowa.

1. KARTKI I LISTY
   a) opłata pocztowa według obowiązującej taryfy pocztowej obrotu wewnętrznego lub zagranicznego,
   b) opłata za przewóz lotniczy, która równa się zasadniczo zwykłej opłacie pocztowej wewnętrznej lub zagranicznej według wagi i rodzaju przesyłki.
   Opłaty uiszcza się przynajmniej do połowy znaczkami lotniczemi.
2. PACZKI
   a) opłata pocztowa
   b) opłata za przewóz lotniczy } według odrębnej taryfy.
   c) opłata dodatkowa bez względu na wagę. . 10

Stacje radjofoniczne.

Państwo	Stacja	Fala m.	Częstotliwość kckl.[1])	Moc kw.
Anglja	Aberdeen	500,0	600	1,5
	Belfast	306,1	980	1,5
	Bournemouth	326,1	920	1,5
	Cardiff	353,0	850	1,5
	Daventry Experimental	491,0	610	25,0
	„	1604,0	187	25,0
	Dundee	294,1	1020	0,25
	Edinburg	288,5	1040	1,5
	Glasgow	405,4	740	1,5
	Hull	294,1	1020	0,2
	Leeds-Bradford	252,1	1190	0,25
	„	277,8	1080	0,25
	Liverpool	297,0	1010	0,2
	Londyn (London)	361,4	830	3,0
	Manchester	384,6	780	1,5
	Newcastle	312,5	960	1,5
	Nottingham	275,2	1090	0,2
	Plymouth	400,0	750	1,5
	Sheffield	272.7	1100	1,5
	Stoke on Trent	294,1	1020	0,2
	Swansea	294,1	1020	0,2
Austrja	Graz	357,1	840	1,2
	Innsbruck	294,1	1020	1,2
	Klagenfurt	272,7	1100	1,2
	Linz	254,2	1180	1,5
	Wiedeń (Wien-Rosenhügel)	517,2	580	20,0
	„ (Wien-Stubenring)	577,0	520	1,2
Belgja	Bruksela (Bruxelles)	508,5	589	1,5
	Liège	291,3	1030	0,1
	Ostende	252,1	1190	1,5
	Schaerbeek	230,0	1305	0,2
Czechosłowacja	Bratislava	263,2	1140	0,5
	Brno	441,2	680	2,4
	Kosice	265,0	1130	2,5
	Praga (Praha)	348,9	860	5,0
Danja	Kalundborg	1680,0	179	7,0
	Kopenhaga (Kjöbenhavn)	337,0	890	4,0
	Odense	810,0	371	1,0
	Sorö	972,0	309	1,5
Estonja	Tallinn	408,0	735	2,2

Państwo	Stacja	Fala m.	Częstotliwość kckl.[1])	Moc kw.
Finlandja	Hangö	277,8	1080	0,1
	Helsinki I	375,0	800	1,8
	„ II	500,0	600	1,0
	Lahti	1523,0	197	20,0
	Jakobstad	277,8	1080	0,2
	Mikkeli	566,0	530	0,1
	Tammerfors	389,6	770	0,25
	Uleaborg	233,0	1290	0,5
	Viborg	214,3	1400	0,25
Francja	Agen	298,3	1006	1,25
	Algier	353,0	850	2,0
	Angers	279,0	1075	1,5
	Beziers	158,0	1898	0,6
	Biarritz	200,0	1500	1,5
	Bordeaux (Sud-Est)	238,0	1260	1,0
	„ (La Fayette)	270,3	1110	2,0
	Caën	277,8	1080	0,7
	Casablanca (Post Omega)	306,1	980	2,5
	Carthage	1825,0	164	2,0
	Chambery	210,0	1429	0,15
	Dijon	580,0	517	0,5
	St. Etienne	220,0	1365	0,35
	Fécamp	190,0	1579	0,3
	Juan les Pins	243,9	1230	0,25
	Grenoble (P. T. T.)	278,0	1080	1,5
	„ (Alpes)	416,0	720	1,5
	Lille (P. T. T.)	267,0	1124	0,5
	„ (Radio Flandres)	430,0	698	1,0
	Limoges	285,0	1053	1,0
	Lyon	291,3	1030	1,5
	„ (La Doua)	478,2	627	10,0
	Marsylja (Marseille)	303,0	990	1,5
	Mont de Marsan	401,4	747	1,5
	Montpellier	253,5	1183	1,25
	Nimes	240,0	1250	1,0
	Orly	176,5	1700	0,2
	Paryż (Paris Radio Vitus)	302,0	993	2,0
	„ (Paris Petit Parisien)	340,9	880	1,0
	„ (Paris Radio L. L.)	370,0	810	1,0
	„ (Paris P.T.T.)	458,0	655	0,8
	„ (Paris Radio)	1765,0	170	15,0
	„ (Paris Eiffel)	2650,0	113	50,0
	Rabat	414,3	724	15,0
	Rennes	270,0	1110	1,5
	„	280,0	1071	1,0
	Strassbourg	268,0	1110	0,3
	„ (P. T. T.)	1040,0	288	1,0

Państwo	Stacja	Fala m.	Częstotliwość kckl.[1])	Moc kw.
Francja	Toulouse (Pyrenées)	260,0	1154	2,0
	„	391,0	767	8,0
W. m. Gdańsk	Gdańsk (Danzig)	272,7	1100	1,5
Hiszpanja	Almeria	325,0	923	
	Barcelona	344,8	870	3,5
	„ (Catalona)	400,0	750	1,5
	„	650,0	462	1,5
	Bilbao	415,0	723	1,0
	„	422,6	710	0,7
	Cartagena	297,0	1010	1,5
	„	333,0	895	0,5
	Kadyks	400,0	750	0,5
	Madryt (Madrid)	375,0	800	1,5
	„	400,0	750	1,0
	Oviedo	280,4	1070	0,2
	Salamanca	405,4	740	0,5
	San Sebastian	274,7	1100	0,5
	Sevilla	277,8	1080	1,0
	„	454,8	690	1,0
Holandja	Bloemendaal	566,0	530	1,0
	Hilversum	1071,0	280	5,0
	Huisen	340,9	880	7,0
	„	1870,0	160	7,0
Irlandja	Cork	400,0	750	1,5
	Dublin	319,1	940	1,5
Islandja	Akureyri	192,0	1563	
	Reykjavik	333,3	900	0,5
Italja	Bozen	400,0	750	0,2
	Genua (Genova)	272,7	1100	1,5
	Mediolan (Milano)	545,6	550	7,0
	Neapol (Napoli)	353,3	900	1,5
	Rzym (Roma)	447,8	609	3,0
	Turyn (Torino)	315,8	950	0,5
Jugosławja	Belgrad	310,0	970	2,0
	Ljubljana	500,0	530	5,0
	Zagrzeb	309,2	970	1,25
Litwa	Kowno (Kaunas)	2000,0	150	15,0

Państwo	Stacja	Fala m.	Częstotliwość kckl.[1])	Moc kw.
Luksemburg	Luksemburg	217,4	1380	0,25
Łotwa	Ryga	526,3	570	4,0
Niemcy	Akwizgran (Aachen)	400,0	750	1,5
	Augsburg	566,0	530	1,5
	Berlin	483,9	620	9,0
	Brema (Bremen)	272,7	1100	1,5
	Drezno (Dresden)	275,2	1090	0,7
	Flensburg	319,0	940	1,0
	Frankfurt	428,6	700	10,0
	Freiburg i Br.	577,0	520	1,2
	Gliwice (Gleiwitz)	329,7	910	20,0
	Hamburg	394,7	760	9,0
	Hannover	297,0	1010	1,85
	Kaiserlautern	277,8	1080	1,5
	Kassel	252,1	1190	1,5
	Kiel	254,2	1180	1,5
	Kolonja (Köln)	283,0	1060	10,0
	Königswusterhausen	1250,0	240	45,0
	Królewiec (Königsberg)	303,0	990	10,0
	Langenberg	468,8	640	20,0
	Lipsk (Leipzig)	365,8	820	9,0
	Monachjum (München)	535,7	560	9,0
	Münster	250,0	1200	3,0
	Norymberga (Nürnberg)	241,9	1240	9,0
	Stuttgart	379,7	790	10,0
	Szczecin (Stettin)	236,2	1270	1,5
	Wrocław (Breslau)	322,6	930	10,0
Norwegja	Aalesund	400,0	750	0,5
	Bergen	370,4	810	0,5
	Fredrikstad	434,8	690	1,0
	Hamar	555,6	540	1,0
	Notodden	411,0	730	0,2
	Oslo	461,5	650	1,5
	Porsgrund	500,0	600	1,5
	Rjukan	448,0	669	0,1
	Trondhjem	243,9	1230	0,2
Polska	Katowice	422,0	711	10,0
	Kraków	566,0	530	1,5
	Poznań	344,8	870	1,5
	Warszawa	1111,0	270	10,0
	Wilno	435,0	689	0,5

Państwo	Stacja	Fala m.	Częstotliwość kckl.[1])	Moc kw.
Portugalja	Lizbona (Lisboa)	267,8	1120	1,5
	Oporto	312,5	960	1,5
Rumunja	Bukareszt (Bucuresti)	236,2	1270	2,0
Szwajcarja	Bazylea (Basel-Bâle)	1010,0	297	1,5
	Berno (Bern-Berne)	411,0	730	5,0
	Lozanna (Lausanne)	680,0	441	1,5
	Genewa (Genf-Geneve)	760,0	394	1,5
	Zurych (Zürich)	588,2	510	1,0
Szwecja	Boden	1190,0	252	1,0
	Boras	230,8	1300	1,5
	Eskilstuna	250,0	1200	0,5
	Falun	315,8	950	2,0
	Gävle	204,1	1470	0,5
	Göteborg	416,7	720	1,0
	Halmstad	215,8	1390	0,5
	Hudiksvall	272,7	1100	0,5
	Helsingborg	229,0	1310	0,5
	Jönköping	201,3	1490	0,5
	Kalmar	254,2	1180	1,0
	Karlskrona	196,0	1530	0,5
	Karlstad	220,6	1360	0,5
	Kiruna	238,1	1260	0,5
	Kristinehamn	202,7	1480	0,5
	Malmberget	446,0	673	0,5
	Malmö	260,9	1150	1,0
	Motala	1380,0	217	30,0
	Norrköping	275,2	1090	0,5
	Örebro	236,2	1270	0,5
	Oernsköldsvik	187,5	1600	0,25
	Östersund	720,0	417	0,5
	Säffle	252,1	1190	0,5
	Stockholm	454,4	660	1,5
	Sundsvall	545,6	550	1,0
	Trollhättan	277,8	1080	1,0
	Uddevalla	294,1	1020	0,5
	Umea	229,0	1310	1,5
	Uppsala	500,0	600	0,5
	Varberg	297,0	1010	0,5
Turcja	Konstantynopol (Stambul)	1200,0	250	5,0
Węgry	Budapeszt	555,6	540	20,0

Państwo	Stacja	Fala m,	Częstotliwość kckl.[1])	Moc kw.
Zjedn. Stany Ameryki	New-York	454,3	660	50,0
	„	491,5	610	50,0
	East Pittsburg	309,1	970	50,0
	Pittsburg	315,6	950	50,0
	Schenectady	379,5	790	50,0
Z. S. R. R.	Astrachan	700,0	429	1,0
	Baku	750,0	400	1,2
	Charków	477,0	629	4,0
	„ Narkompocztel	1680,0	178	15,0
	Dniepropetrowsk	540,0	556	1,0
	Erywań	950,0	316	1,2
	Homel	925,0	324	1,2
	Kijów	211,3	1420	1,0
	„	775,0	387	1,0
	Krasnodar	513,0	584	1,0
	Kursk	750,0	400	1,0
	Leningrad	223,9	1340	2,0
	„	379,7	790	1,0
	„	1000,0	300	10,0
	Mińsk	206,9	1450	1,0
	„	950,0	316	12,0
	Moskwa Komintern II	450,0	667	2,0
	„ Popow	675,0	444	20,0
	„	1350,0	222	2,5
	„ Komintern I	1450,0	207	40,0
	Nowgorod Niżn.	860,0	349	1,5
	Odessa	1000,0	300	1,2
	Rostów	820,0	366	4,0
	Twer	695,0	432	1,2
	Tyflis	870,0	345	4,0
	Władywostok	456,0	658	1,5
	Wołogda	700,0	429	1,2
	Woroneż	950,0	316	1,2

[1]) Kilocykl = 1000 okr./sek.

Matematyka.

I. Wartości matematyczne.

$\pi = 3{\cdot}14159$ $2\pi = 6{\cdot}2838$ $\frac{1}{2}\pi = 1{\cdot}57079$ $\frac{\pi}{90} = 0{\cdot}03490$

$\pi^2 = 9{\cdot}86960$ $\sqrt{\pi} = 1{\cdot}77245$ $\frac{1}{3}\pi = 1{\cdot}04719$ $\frac{\pi}{180} = 0{\cdot}01745$

$\pi^3 = 31{\cdot}00627$ $\sqrt[3]{\pi} = 1{\cdot}46459$ $\frac{1}{4}\pi = 0{\cdot}78539$ $\frac{\pi}{360} = 0{\cdot}00872$

$\frac{1}{\pi} = 0{\cdot}31831$ $\frac{1}{\pi^2} = 0{\cdot}10132$ $\frac{1}{\pi^3} = 0{\cdot}03225$ $\frac{180}{\pi} = 57{\cdot}29578$

$g = 9{\cdot}81230$ m/sek^2 $2g = 19{\cdot}62460$ $\frac{1}{g} = 0{\cdot}10193$

$g^2 = 96{\cdot}23610$ $\sqrt{\pi} = 3{\cdot}13209$ $\frac{1}{g^2} = 0{\cdot}01039$

$\sqrt{2} = 1{\cdot}41420$ $\sqrt{\frac{1}{2}} = 0{\cdot}70711$ $\sqrt{\frac{1}{4}} = 0{\cdot}50000$

$\sqrt[3]{2} = 1{\cdot}25990$ $\sqrt[3]{\frac{1}{2}} = 0{\cdot}79370$ $\sqrt[3]{\frac{1}{4}} = 0{\cdot}63000$

$\sqrt{3} = 1{\cdot}73210$ $\sqrt{\frac{1}{3}} = 0{\cdot}57735$

$\sqrt[3]{3} = 1{\cdot}44220$ $\sqrt[3]{\frac{1}{3}} = 0{\cdot}69335$ $l = 2{\cdot}71828$ (zasada log. nat.)

2. Długość łuku koła.

D łuku koła o promieniu 1 i kącie środkowym $1 = \frac{\pi}{180} = 0{\cdot}01745$

D łuku koła o promieniu R i kącie środkowym $\alpha = R\frac{\pi}{180}\alpha = 0{\cdot}01745\ R\alpha$

D łuku koła o promieniu 1 dla kątów

15°	wynosi 0 2618
30°	0·5236
45°	0·7854
60°	1·0472

D łuku koła o promieniu 1 dla kątów 90° wynosi 1·5708
120° 2·0944
180° 3·1416

4. Algebra.

Potęgi i pierwiastki.

$a^m \cdot a^n = a^{m+n}$; $a^m : a^n = a^{m-n}$; $(a^m)^n = a^{m \cdot n}$; $a^m \cdot b^m = (a \cdot b)^m$; $a^m : b^m = (a : b)^m$; $a^2 - b^2 = (a - b) \cdot (a + b)$; $(a \pm b)^2 = a^2 \pm 2ab + b^2$; $a^3 \pm b^3 = (a \pm b) \cdot (a^2 + ab + b^2)$; $(a \pm b)^3 = a^3 \pm 3a^2b + 3ab^2 \pm b^3$;

$\sqrt[n]{a^m} = a^{\frac{m}{n}}$; $\sqrt[m]{\sqrt[n]{a}} = \sqrt[m.n]{a}$; $\sqrt{a} \cdot \sqrt{b} = \sqrt{ab}$; $\sqrt{a} : \sqrt{b} = \sqrt{a : b}$.

Postępy.

Arytmetyczny. Wyraz n-ty: $a_n = a \pm (n-1)\,r$.

Suma wyrazów: $S_n = \frac{a + a_n}{2} n = \frac{2a \pm (n-1)\,r}{2} \cdot$

n — ilość wyrazów; r — wykładnik postępu (różnica).

Geometryczny Wyraz n-ty: $a_n = aq^{n-1}$.

Suma wyrazów: $S_n = \frac{a_n q - a}{q - 1} = \frac{a\,(q^n - 1)}{q - 1}$,

n — ilość wyrazów; q — wykładnik postępu (iloraz).

Rachunek procentów.

Procenty zwykłe.

Kapitał—K, procent—p, stopa procentowa—s.

$p = K. \frac{s}{100}$; K po n latach $= K\left(1 + \frac{s}{100}\, n\right)$.

Procenty składane.

$K_n = K.\left(1 + \frac{s}{100}\right)^n$ — jeśli procent doliczany jest corocznie;

$K_n = K.\left(1 + \frac{s}{200}\right)^{2n}$ — jeśli procent doliczany jest co $^1/_2$ roku.

4. Geometrja.

Planimetrja.

Trójkąt. P (powierzchnia) $= \frac{a \cdot h}{2}$.

Trójkąt równoboczny. h (wysokość) $= \frac{a}{2}\sqrt{3}$.

$$p = \frac{a^2}{4}\sqrt{3}.$$

Kwadrat. $P = a^2$.
Prostokąt. $P = a \cdot b$.
Równoległobok. $P = a \cdot h$.

Trapez. a, b—boki równoległe. $P = \frac{h}{2}(a + b)$.

Koło. O (obwód) $= 2r\pi$.
$P = r^2\pi$.

Stereometrja.

V—objętość, P—powierzchnia boczna, F—powierzchnia całego ciała, G—powierzchnia podstawy, h—wysokość.

Graniastosłup dowolny. $V = G.\,h$.

Prostopadłościan. a, b, c, — krawędzie.
$V = a.\,b.\,c.$
$F = 2\,(ab + bc + ca)$.

przekątna $d = \sqrt{a^2 + b^2 + c^2}$.

Sześcian. $V = a^3$; $F = 6a^2$; $d = a\sqrt{3}$.

Ostrosłup. $V = \frac{1}{3} G \cdot h$.

Ostrosłup ścięty. G, g — podstawy dolna i górna równoległe do siebie, h — odległość podstaw od siebie.

$$V = \frac{1}{3} h \left(G + g + \sqrt{G \cdot g}\right).$$

Walec prosty. r — promień podstawy.

$V = r^2 \pi . h$; $P = 2 r \pi . h$; $F = 2 r \pi (r+h)$.

Walec prosty ukośnie ścięty. h_1, h_2 — najkrótsza i najdłuższa tworząca.

$$V = r^2 \pi . \frac{h_1 + h_2}{2}$$

$P = r \pi . (h_1 + h_2)$.

Stożek. r — promień podstawy, t — tworząca.

$V = \frac{1}{3} \pi r^2 . h$; $P = \pi r . t$; $F = \pi r (t+r)$.

Stożek ścięty (równolegle do podstawy).
R, r — promień dolnej i górnej podstawy,
h — odległość podstaw.

$$V = \frac{1}{3} \pi h (R^2 + Rr + r^2).$$

$$P = \pi (R + r) \sqrt{h^2 + (R - r)^2}$$

Kula. r—promień kuli, d—średnica.

$V = \frac{4}{3} \pi r^3 = 4{\cdot}1888\ r^3$; $V = \frac{1}{6} \pi d^3 = 0{\cdot}5236\ d^3$;

$r = 0{\cdot}62035 \sqrt[3]{V}$; $F = 4 r^2 \pi = \frac{3V}{r}$.

Beczka. r—promień dna; R—największy promień beczki; l—wysokość (długość beczki.

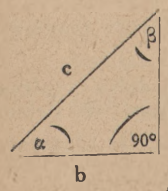
Dla bardziej wypukłych w przybliżeniu

$V = 0{\cdot}84\ l\ (2R^2 + Rr + 0{\cdot}75\ r^2)$.

Dla mniej wypukłych w przybliżeniu

$V = 1{\cdot}05\ l\ (2R^2 + r^2)$.

5. Trygonometrja.

$\sin \alpha = \frac{a}{c} = \frac{1}{\text{cosec } \alpha}$; $\tan \alpha = \frac{a}{b} = \frac{1}{\text{cotg } \alpha}$

$\cos \alpha = \frac{b}{c} = \frac{1}{\sec \alpha}$; $\text{cotg } \alpha = \frac{b}{a} = \frac{1}{\tan \alpha}$;

$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$; $\tan \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$;

$\tan \alpha . \text{cotg } \alpha = 1$. $\alpha\ \text{cotg } \alpha = \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha}$.

Wartości graniczne i szczególne.

	0° 360°	90°	180°	270°	30°	45°	60°
sin . .	0	1	0	−1	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}\sqrt{2}$	$\frac{1}{2}\sqrt{3}$
cos . .	1	0	−1	0	$\frac{1}{2}\sqrt{3}$	$\frac{1}{2}\sqrt{2}$	$\frac{1}{2}$
tang .	0	$\pm\infty$	0	$\pm\infty$	$\frac{1}{3}\sqrt{3}$	1	$\sqrt{3}$
cotg .	$\pm\infty$	0	$\pm\infty$	0	$\sqrt{3}$	1	$\frac{1}{3}\sqrt{3}$

II. Fizyka.

1. Mechanika.

Ruch jednostajny. s—droga, t—czas, v—prędkość.

$s = v . t$; $v = \frac{s}{t}$.

Jednostką prędkości jest m/sek (km/godz.),

$\text{m/sek} = \frac{1}{3{\cdot}6}\ \text{km/godz.}$

Ruch zmienny. Średnia prędkość $v = \frac{s - s_0}{t - t_0}$.

Ruch jednostajnie przyśpieszony (opóźniony).
p — przyśpieszenie (opóźnienie).
v_0 — prędkość początkowa
v — prędkość, S — szybkość po upływie czasu t.
Jednostką przyśpieszenia jest m/sek².

$p = \frac{v - v_0}{t - t_0}$; $v = v_0 + pt$; $S = v_0 t + pt^2$.

Siła, masa, przyśpieszenie. P — siła, m — masa ciała, p — przyśpieszenie.

$P = m . p$. Jednostką siły jest 1 kg.

Siła ciężkości (ciężar): $G = m . g$ (g — przyspieszenie ziemskie).

Praca, dzielność, siła żywa (energja kinetyczna).
T — praca, E — siła żywa, L — dzielność, v — prędkość.

$T = P . s$; $L = \frac{T}{t}$; $E = \frac{1}{2} m v^2$.

Jednostką pracy i energji jest kilogramometr (kgm. t. j. praca 1 kg. na drodze 1 metra.

Jednostką dzielności jest kgm/sek. tj. praca 1 kgm w 1 sekundzie.

1 kgm/sek=9'81 W (Wattów, Volt-amperów)=9'81 Joule/sek.

1 Watt = 1 VA = 1 Joule/sek. = 0'1019 kgm/sek.

1 koń parowy (koń mechaniczny) = 1 KM (HP) = 75 kgm/sek.

1 KM = 736 Watt = 0·736 Kilowatt.

1 KW = 1'3587 KM = 101'9 kgm/sek.

2. Ciepło.

Termometry:

Skale Réamura, Celsiusa, Fahrenheita;

$0^0C = 0^0R = +32^0F;$
$100^0C = 80^0R = 212\ F.$

Zamiana stopni termometrów C, R i F:

$$C = \frac{5}{4} R = \frac{5}{9} (F-32);$$

$$R = \frac{4}{5} C = \frac{4}{9} (F-32);$$

$$F = 32 + \frac{9}{5} C = 32 + \frac{9}{4} R.$$

Temperatura topnienia niektórych ciał:

rtęć	—39.5°C	aluminj.	600° C
lód	0°	srebro	1000°
stearyna	61°	miedź	1050°
siarka	115°	żelazo	1050°—1200°
ołów	335°	stal	1300°—1400°
cynk	412°	platyna	2500°

Ciepłostka czyli kalorja (jednostka ciepła = kal.)

1 kal. = ilość ciepła potrzebna do podniesienia temperatury 1 kg. wody od 0° do 1°C.

1 kal. może wykonać pracę 427 kgm. = mechaniczny równoważnik ciepła

Chemja.

Pierwiastek	Znak chem.	Ciężar atomowy	Pierwiastek	Znak chem.	Ciężar atomowy
Aktyn	Ac	227,00	Neodyn	Nd	144,30
Antymon	Sb	120,20	Neon	Ne	20,20
Argon	Ar	39,88	Nikiel	Ni	58,68
Arsen	As	74,96	Niob	Nb	93,50
Azot	N	14,01	Niton	Ni	222,00
Bar	Ba	137,37	Ołów	Pb	207,20
Beryl	Be	9,10	Osm	Os	190,90
Bizmut	Bi	209,00	Pallad	Pd	106,70
Bor	B	11,00	Platyna	Pt	195,20
Brom	Br	79,92	Polon	Po	210,00
Cer	Ce	140,25	Potas	K	39,10
Cez	Cs	132,81	Prazeodym	Pr	140,90
Chlor	Cl	35,46	Protaktyn	Pa	220,00
Chrom	Cr	52,00	Rad	Ra	226,40
Cyna	Sn	118,70	Rod	Rh	102,90
Cynk	Zn	65,37	Rtęć	Hg	200,60
Cyrkon	Zr	90,60	Rubin	Rb	85,45
Drimangan	Dr	187,00	Ruten	Ru	101,70
Dyspros	Dy	162,50	Samar	Sm	150,40
Erb	Er	167,70	Selen	Se	79,20
Europ	Eu	152,00	Siarka	S	32,06
Fluor	F	19,00	Skand	Sc	44,10
Fosfor	P	31,04	Sód	Na	23,00
Gadolin	Gd	157,30	Srebro	Ag	107,88
Gal	Ga	69,90	Stront	Sr	87,63
German	Ge	72,50	Tal	Tl	204,00
Glin	Al	27,10	Tantal	Ta	181,50
Hel	He	4,00	Tellur	Te	127,50
Holman	Ho	163,50	Terb	Tb	159,20
Illinium	Il	147,00	Tlen	O	16,00
Ind	In	114,80	Tor	Th	232,20
Iryd	Ir	193,10	Tul I	Tu'	169,40
Jod	J	126,92	Tul II	Tu''	178,00
Kadm	Cd	112,40	Tytan	Ti	48,10
Kobalt	Co	58,97	Uran	U	238,20
Krypton	Kr	82,92	Wanad	V	51,00
Krzem	Si	28,30	Wapń	Ca	40,07
Ksenon	X	130,20	Węgiel	C	12,00
Lantan	La	139,00	Wodór	H	1,008
Lit	Li	6,94	Wolfram	W	184,60
Lutet	Ln	175,00	Yterb	Yb	173,50
Magnez	Mg	24,32	Ytr	Y	88,70
Mangan	Mn	54,93	Złoto	Au	197,20
Miedź	Cu	63,57	Żelazo	Fe	55,84
Molibden	Mo	96,00			

Gwiazdy.

Jasność gwiazd wyraża się w 16 wielkościach. Jasność gwiazd 1-szej wielkości odpowiada światłu świecy normalnej w odległości 1100 m. Jasność gwiazd następnych wielkości odpowiada światłu 2 i pół razy słabszemu od jasności poprzednich wielkości.

Wielkość	Ilość
0.0	2
1.0	12
2.0	39
3.0	105
4.0	445
5.0	1.460
6.0	4.720
7.0	15.000
8.0	46 100
9.0	139 000
10.0	379 000
11.0	1.020 000
12.0	2 580.000
13.0	5 970 000
14.0	13 100 000
15.0	27.500.000
16.0	57.000.000

Odległość gwiazd wyraża się w latach świetlnych (300 000 km./sek.).

Wielkość i odległość niektórych gwiazd:

a 1-szej wielkości: Syrjusz — 8,8, Procjon—9.9, Altair—14.2, Arkturus—40, Antares— 100, Betelgeza — 160 lat świetlnych,

b) 2-giej wielkości: Gwiazda Polarna — 46.6 lat świetlnych.

Gwiazdozbiorów 32 na półn. półkuli, 54 na płd półkuli, 86 razem.

Słońce.

Średnica 1,419.175 km.
Światło słoneczne dobiega ziemi w ciągu 8 min. 18 sek.
Obrót słońca dookoła osi odbywa się w ciągu 25—26 dni.
Temperatura 6.000° C.

Planety.

Planeta	Odległość od słońca w km.	Obrót dookoła słońca	Średnica w km.	Księżyce
Merkury	58.000.000	88 dni	4.770	—
Wenus	108.000.000	225 dni	12.420	—
Ziemia	149 000.000	1 rok — dni	12.757 *) 12.714 **)	1
Mars	228.000.000	1 rok 322 dni	6.780	2
Jowisz	778.000.000	11 lat 318 dni	142 000 *) 132 560 **)	9
Saturn	1.426.000.000	29 lat 174 dni	118.000 *) 106 400 **)	10 i pierścień
Uran	2.869 000.000	84 lat 26 dni	50.000	4
Neptun	4.495.000.000	164 lat 328 dni	60.000	1

*) W płaszczyźnie równikowej.
**) W płaszczyźnie biegunowej.

Szybkość biegu ziemi dookoła osi na równiku 465 m./sek., w szerokości geogr. 50 330 m./sek.

Szybkość biegu ziemi dookoła słońca 29.763 m./sek.

Księżyc.

Średnica 3.480 km.
Odległość średnia od ziemi 384.750 km.
Światło księżycowe dobiega ziemi w ciągu 1.25 sek.
Obrót dookoła osi odbywa się w ciągu 27 dni, 7 godzin, 43 min., 11.5 sek.
Szybkość biegu dookoła ziemi 1000 m./sek.

Ziemia.

Długość równika	40.070 km.
Długość południka	40.003 km.
Powierzchnia ziemi	509,950.000 km².
Powierzchnia lądów (29%)	149,522.000 km².
Powierzchnia wód (71%)	360,428.000 km²
Objętość ziemi	1,083,250,000.000 km³.
Ludność ziemi	1,926,715.000 mieszk.
Zaludnienie ziemi na km²	12.8 mieszk.

Kontynenty.

Kontynent	Obszar w tys. km.²	Ludność w tys.	Zaludnienie na km.²
Europa	9.657	479.311	49.6
Azja	44.169	1.060.429	24.0
Afryka	29.627	146.250	4.9
Ameryka	43.502	231 625	5.3
Australja	8.567	9.200	1.0

Półwyspy.

Powierzchnia w km².

Europa:		Bałkański	468.000
Skandynawski	800.000	Apeniński	149.000
Pirenejski	584.000	Krym	25.700

Azja:

Arabja	2,730.000
Indje	2,088.000
Mała Azja	506.600
Kamczatka	264.000
Malajski	237.000
Korea	218.200

Wyspy.

Powierzchnia w km².

Europa:

Wielka Brytanja	217.720
Sycylja	25.740
Sardynja	24.075
Korsyka	8.860

Azja:

Borneo	745.950
Sumatra	433.800
Hondo (Japonja)	226.500
Celebes	179.400
Jawa	126.100
Luzon (Filipiny)	106.200
Sachalin	75.360
Cejlon	65.600
Synaj	59.000

Ameryka:

Labrador	1,300.000
Kalifornia	143.000
Floryda	110.000
Jukatan	73.000
Alaska	22.000
Formoza	34.750

Afryka:

Madagaskar	591.560

Ameryka:

Grenlandja	2,174.000
Nw. Fundlandja	110.670
Haiti	77.250

Australja:

Nw. Gwinea	771.900
Płd. Nw. Zelandja	149.900
Płn. Nw. Zelandja	115.160
Tasmanja	67.900
Nw. Kaledonja	16.700
Hawaji	11.050

Góry.

Wysokość w m.

Europa

Mont Blanc (Alpy)	4.810
Mulhacen (Sierra Nevada)	3.481
Maladetta (Pireneje)	3.404
Etna (Sycylja)	3.279
Olymp (Macedonja)	2.985
Muss Alla (Rhodope)	2.924
Gran Sasso (Apeniny)	2.921
Rila Planina (Bałkan)	2.674
Garłuch (Tatry)	2.663
Galdhöpig (Skandynawja)	2.468
Mont Dore (Auvergne)	1.886
Cret de la Neige (Jura)	1.723

Töll - pos - is (Ural)	1.683
Śnieżka (Sudety)	1.603
Ben Nevis (Grampians)	1.343

Azja:

Everest (Himalaje)	8.880
Godvin Austen (Karakorum)	8.619
Dupleix (Tybet)	8.000
Mustagh-Ata (Pamir)	7.864
Tiraszmir (Hindukusz)	7.750
Ullug - Mustagh (Kwenlun)	7.360
Chan - Tengri (Tienszan)	6.950
Elbrus (Kaukaz)	5.629
Demavend (Elburs)	5.465
Ararat (Armenja)	5.160
Bjelucha (Ałtaj)	4.540
Kinabalu (Borneo)	4.175
Niitakajama (Formoza)	4.145
Erdjies Dagh (Taurus)	3.960
Korintji (Sumatra)	3.690
Fudżijama (Japonja)	3.780

Afryka:

Kilimandżaro (Wsch. Afryka)	6.010
Kenia (Wsch. Afryka)	5.240
Ras Daszan (Abisynja)	4.620
Karissimbi (Środk. Afryka)	4.510
Djebel Tamjurt (Atlas)	4.500
Fako (Kamerun)	4.070
Pico de Teide (Teneryfa)	3.720
Champagne Castle (Gy Smocze)	3.660
Emi Kussi (Sahara)	3.400

Ameryka:

Aconcagua (Kordyljery — Argentyna)	7.035
Mercedario (Kordyljery — Chile)	6.798
Huascaran (Kordyljery — Peru)	6.763
Sorata (Kordyljery — Boliwja)	6.550
Chimborasso (Kordyljery — Ekwador)	6.247
McKinley (Alaska)	6.239
Logan (Alpy Morskie)	5.955
Orizaba (Meksyk)	5.582
Sierra Nevada de Sta Marta (Kolumbja)	5.100

Whitney (Sierra Nevada)	4.419
Rainier (Gy Kaskadowe)	4.370
Columbia (Gy Skaliste)	4.300
Fuego (Guatemala)	3.835
Australja:	
Carstens (Nw. Gwinea)	5.500
Mauna Kea (Hawaii)	4.210
Cook (Płd. Nw. Zelandja)	3.764
Ruapehu (Płn. Nw. Zelandja)	2.961
Kościuszki (Alpy Austr.)	2.236

Oceany.

Ocean	Powierzchnia w tys. km.²	Największa głębokość w m.
Atlantycki	81.700	8.526
Indyjski	74.900	7.000
Spokojny	152.440	9.780

Cieśniny.

Długość i szerokość w km.

Bab-el-Mandeb	50	17.5	Kanał koło Dovru	56	33.0
Bełt Wielki	120	16.0	Koreańska	120	140.0
Bełt Mały	180	0.6	Malajska	780	36.0
Beringa	60	35.0	Messyńska	42	3.5
Bosfor	30	0.7	Otranto	120	57.0
Dardanele	71	1.3	Singapore	50	16.5
Gibraltarska	90	40.0	Sund	110	4.0

Jeziora.

Powierzchnia w km² i wysokość ponad poziom morza w m.

Europa:			Genewskie	581	375
Ładoga	18.120	5	Bodeńskie	538	395
Onega	9.550	35	Garda	370	66
Väner	5.568	44	Skutari	356	12
Pejpus	5.090	30	Maggiore	212	194
Mälar	1.163	0.5	Como	146	198
Balaton	596	104	Vierwaldst.	117	437

Narocz	80.5	166	Alberta	5.300	652
Azja:			Edwarda	3.550	977
Kaspijskie	438.000	—26	**Ameryka:**		
Aral	62.000	48	Superior	83.000	183
Bajkał	33.000	520	Huron	59.510	177
Bałkasz	18.400	274	Michigan	58.140	177
Issyk-kul	5.890	1.615	Great Bear	31.500	103
Urmja	4.700	1.220	Great Slave	30.000	119
Kukunor	4.000	3.040	Erie	25.000	175
Kossogol	3.400	1.620	Winnipeg	24.530	213
Wan	3.400	1.780	Ontario	18.760	75
Afryka:			Nikaragua	8.430	33
Wiktorii	68.000	1.140	Athabaska	7.400	210
Tanganika	31.000	780	Titikaka	6.900	3.812
Njassa	30.800	480	Great Salt	4.700	1.283
Czad	16.000	243	**Australja:**		
Rudolfa	8.000	380	Eyre	10.000	—12

Rzeki.

Długość w km. i dorzecze w km².

Europa:			Pad	680	69.400
Wołga	3.570	1,420.000	Tamiza	405	12.550
Dunaj	2.850	817.000	Tyber	393	17.000
Dniepr	2.150	510.500	**Azja:**		
Don	1.860	429.800	Ob	5.200	2,947.900
Dźwina Płn.	1.780	362.300	Jenissej	5.200	2.591.500
Peczora	1.580	320.300	Jangtsekiang	5.200	1,775.000
Dniestr	1.370	76.900	Lena	4.600	2.383.700
Ren	1.326	224.400	Amur	4.480	2.051.500
Elba	1.154	147.744	Hoangho	4.100	980.000
Wisła	1.125	198.285	Indus	3.180	960.000
Loara	1.020	121.000	Ganges	3.000	1,730.000
Tajo	1.010	82.600	Syr-Darja	2.860	649.000
Dźwina Zach.	930	85.400	Amu-Darja	2.500	465.000
Odra	903	124.671	Ural	2.380	219.900
Guadiana	830	72.100	Eufrat	2.000	765.000
Niemen	788	100.900	Irawadi	2.000	430.000
Rodan	759	98.900	**Afryka:**		
Wezera	712	45.550	Nil	5.760	3,007.000
Sekwana	700	77.800			

Kongo	4.200	3,690.000	Amazonka	6,200	7,050.000
Niger	4.160	2,092.000	La Plata	4.700	3,104.000
Zambezi	2.660	1,330.000	Św.Wawrzyńca	3.800	1,248.000
Oranje	1.860	1,020.000	Mackenzie	3.780	1,660.000
Kubango	1.800	785.000	Jukon	3.600	900.000
Limpopo	1.600	440.000	Rio Grande	2.800	570.000
Juba	1.500	196.000	Winnipeg	2.400	1,080.000
Senegal	1.430	440.500	Orinoko	2.200	944.000
Ameryka:			**Australja:**		
Mississipi	6.530	3,248.000	Murray	3.490	910.000

Postacie chmur.

1. Cirrus, chmury pierzaste, mgliste białe obłoczki na wysokości 10 — 11.000 m., zapowiadają wiatry.

2. Cumulus, chmury kłębiaste na wysokości 1700 m. latem, 1300 m. zimą.

3. Stratus, chmury warstwowe, poziome rozległe chmury nisko nad ziemią.

4. Nimbus, chmury deszczowe, podobne do chmur kłębiastych.

5. Cirro - cumulus, chmury pierzasto - kłębiaste, małe białe kłęby chmur w kilku rzędach t. zw. baranki.

6. Cirro-stratus, chmury pierzasto-warstwowe, rozległa biała mgła, pokrywająca nieraz całe sklepienie niebieskie, zapowiadają niepogodę.

7. Alto-cumulus, chmury jak wyżej, większe stalowe chmury na wysokości 3000 — 5500 m.

8. Strato-cirrus, chmury warstowo-pierzaste, ciężkie ołowiane chmury.

9. Strato-cumulus, chmury warstowo-kłębiaste, luźno z sobą złączone warstwy chmur, przechodzą zwykle w chmury deszczowe i przynoszą burze, grady i deszcze.

10. Cumulo-nimbus, chmury kłębiasto-deszczowe, potężne ciemne chmury, pokrywające całe sklepienie niebieskie, przynoszą ulewne deszcze.

Wiatry.

Siła	Określenie	Charakterystyka	Szybkość m. sek.
0	Cisza	Brak wiatru	0
1	Wiatr bardzo słaby	Dym unosi się prosto w górę	1—2
2	Wiatr dość słaby	Daje się ledwie odczuć	2—4
3	Wiatr słaby	Porusza liście	4—6
4	Wiatr umiarkowany	Porusza gałązki	6—8
5	Wiatr średni	Porusza słabo gałęzie	8—11
6	Wiatr dość mocny	Porusza mocno gałęzie	11—14
7	Wiatr mocny	Porusza słabe pnie, wzbudza fale na wodzie	14—17
8	Wiatr bardzo mocny	Porusza mocne pnie	17—21
9	Wicher	Łamie gałązki, zrywa dachówki	21—25
10	Wicher gwałtowny	Łamie gałęzie	25—29
11	Wicher b. gwałtowny	Łamie pnie i zrywa dachy	29—34
12	Orkan	Powoduje spustoszenia	34—40

Miasta.

Ludność w tys. mieszk.

Europa:		Bruksela	802
Londyn	7,666	Bukareszt	800
Paryż	4,412	Madryt	751
Berlin	4,014	Kopenhaga	729
Wiedeń	1,869	Medjolan	718
Moskwa	1,543	Barcelona	710
Hamburg	1,485	Amsterdam	697
Budapeszt	1,235	Rzym	692
Konstantynopol	1,203	Praga	677
Glasgow	1,190	**Azja:**	
Liverpool	1,162	Tokio	2,173
Birmingham	1,151	Hankou	1,475
Leningrad	1,067	Bombaj	1,325
Warszawa	1,028	Kalkuta	1,263
Manchester	1,025	Osaka	1,253

Szanghaj	1,007	Buenos Aires	2,310
Bangkok	931	Filadelfja	1,952
Kanton	900	Rio de Janeiro	1,158
Hangczou	892	Detroit	1,118
Pekin	805	Boston	1,072
Tientsin	800	Cleveland	855
Czengtu	800	St. Louis	795
Afryka:		Baltimore	762
Kairo	791	Los Angeles	634
Aleksandrja	470	Meksyk	615
Johannesburg	288	San Francisco	530
Algier	207	Santiago de Chile	507
Ameryka:		**Australja:**	
Nw. Jork	9,250	Sydney	926
Chicago	2,995	Melbourne	816

Koleje.

Długość w km.

Europa	390.000	Ameryka	588.500
Azja	143.800	Australja	48.400
Afryka	59.200		

Tunele.

Długość w m.

Simplon (Szwajcarja)	19.730
St. Gotthard (Szwajcarja)	14.990
Lötschberg (Szwajcarja)	14.606
Mont Cenis (Francja)	12.233
Arlberg (Austrja)	10.270
Ricken (Szwajcarja)	8.604
Taury (Austrja)	8.550
Otira (Płd. Nw. Zelandja)	8.450
Giovi (Italja)	8.270
Hauenstein (Szwajcarja)	8.135
Col di Tenda (Italja)	8.100
Karawanki (Austrja)	8.016
Pireneje (Francja)	7.800
Hoosak (Zj. St. Am.)	7.640

Mosty.

Długość w m.

Europa:	
Dunaj k. Czernawody	3.850
Tay k. Dundee	3.214
Wołga k. Symbirska	2.560
Firth of Forth k. Queenspring	2.466
Kan. Ces. Wilhelma k. Burg	2.218
Jez. Zurychskie k. Rapperswill	1.600
Wołga k. Syzrania	1.484
Wisła k. Fordonia	1.325
Ren k. Moguncji	1.290
Dniepr k. Jekaterynosławia	1.264
Azja:	
Hoangho k. Tsinan	3.247
Godavari k. Radżahmundri	2.772
Amu - Darja k. Czardżuj	1.713
Songkoi k. Hanoi	1.683
Afryka:	
Nil k. Assuan	1.966
Ameryka:	
Zatoka Galveston	3.390
Ohio k. Kairo	3.219
Hudson k. Nw. Jorku	3.180
Św. Wawrzyńca k. Montreal	2.637
Manhattan k. Nw. Jorku	2.530
Biobio k. Conception	1.889
East River k. Nw. Jorku.	1.826

Rasy.

I. Rasa biała.

A. Grupa aryjska: Hindusi (Dżatowie, Sikhowie, Radżputowie, Gudżarowie, Gurkowie, Syngalezi), Irańczycy (Persowie, Parsowie, Tadżycy, Kurdowie, Armeńczycy, mieszkańcy Afganistanu i Beludżystanu), Grecy, Romanie (Włosi, Retowie, Francuzi, Wallonowie, Hiszpanie, Portugalczycy, Rumuni), Germanie (Anglosasi, Niemcy, Flamandowie, Holendrzy, Duńczycy, Szwedzi, Norwegowie, Islandczycy), Słowianie (Czesi, Słowacy, Wendowie, Polacy, Rusini, Białorusini, Rosjanie, Słoweńcy, Chorwaci,

bowie, Bułgarzy), Celtowie (Iryjczycy, Walijczycy, Bretonowie), Litwini, Łotysze, Albańczycy, Baskowie, ludy kaukaskie (Abchazowie, Czerkiesi, Lezgini, Gruzini).

B. Grupa semicka: Arabowie, Żydzi.

C. Grupa chamicka: Berberowie, Riffeni, Kabylowie, Krumirowie, Tuaregowie, Beni Mzab, Nubijczycy.

2. Rasa żółta.

A. Grupa uralska: Finnowie bałtyccy (Finnowie, Karelczycy, Estowie, Liwowie), Finnowie wołżańscy (Czeremisi, Mordwini), Lapończycy, Permjacy (Wotjacy, Zyrjanie), Węgrzy, Wogułowie, Ostjacy, Samojedzi.

B. Grupa ałtajska: Tunguzi, Koreańczycy, Japończycy, Tybetańczycy, Chińczycy, Annamici, Siamczycy, Birmanie, Mongołowie (Mongołowie, Burjaci, Kałmucy), Turcy, Tatarzy, Turkmeni, Czuwasze, Baszkirzy, Kirgizi, Nogaje.

C. Grupa arktyczna: Eskimosi, Jukagirzy, Czuksze, Korjacy, Kamczadale.

3. Rasa czarna.

A. Grupa sudańska.

B. Grupa Bantu.

4. Rasa czerwona.

A. Grupa północno-amerykańska: Algonkini (Mohikanie, Ottawa), Irokezi (Huronowie), Siuksowie, Maskoki, Atabaskowie (Apasze, Hupe), Szoszonowie (Komanczowie), Toltecy, Aztecy.

B. Grupa południowo-amerykańska: Karaibowie, Tupi-Guarani, Ges, Arowakowie, Araukanie, Patagończycy.

5. **Malajowie.** Malajowie, Jawańczycy, Batakowie, Dajakowie, Tagale, Howa.

6. **Negroidzi.** Buszmeni, Hotentoci, Pigmeje, Drawidowie, Australczycy, Papuasi.

Języki.

1. **Języki monosylabiczne** zawierają wyrazy, złożone z jednego pnia, który nie posiada form deklinacji i konjugacji (rodzajów, liczb, osób, czasów, trybów i t. d.).

Należą tu języki tybetański, chiński, annamicki, siamski, birmański i t. d.

2. **Języki aglutynacyjne** zawierają wyrazy, złożone z kilku pni, z których główny posiada właściwe znaczenie, poboczne określają rodzaj, liczbę, osobę czas, tryb i t. d.

Należą tu języki baskijski, węgierski, turecki, japoński i t. d.

3. **Języki fleksyjne** zawierają wyrazy, złożone z pnia i afiksów, przyczem same pnie mogą się zmieniać.

Należą tu języki grupy aryjskiej (sanskryt, zend, grecki, łaciński i t. d.), grupy semickiej (arabski, hebrajski i t. d.) i grupy chamickiej (egipski, berberyjski).

Ważniejsze języki: chiński — 330 milj., angielski — 150 milj., rosyjski — 100 milj., niemiecki 100 milj., francuski — 50 milj., hiszpański — 50 milj., włoski 45 milj., polski — 35 milj. ludzi.

Religje.

1. **Monoteiści** uznający jednego Boga — 933 milj. (51%).

Należą do nich:

1. Chrześcijanie — 710 milj. (38%), w tem katolików — 340 milj. (18.2%), ewangelików — 230 milj. (12.4%), prawosławnych — 130 milj. (7%), pozostałych wyznań — 10 milj.

2. Żydzi — 13.2 milj. (0.7%).

3. Mahometanie — 235 milj. (12%), w tem sunnitów— 210, szyitów — 25 milj.

II. **Politeiści,** uznający wielu bogów — 888 milj. (49%).

Należą do nich:

1. Braminiści — 240 milj. (31%),

2. Buddyści — 580 milj. (31%), w tem lamaiści, konfucjoniści, szyntoiści i taoiści,

3. Poganie — 76 milj. (4%),w tem fetyszyści i szamaniści.

Dzieje ziemi.

Era	System			Zdarzenia	Charaktery: Skały	Charaktery: Flora
Eozoiczna	Archaiczna	—		Skraplanie się pary wodnej, powstanie oceanów	Skały wybuchowe, gnejsy i łupki krystaliczne	Brak śladów życia prawdopodobnie
	Eozoiczna	—			Kwarcyty, zlepieńce, piaskowce, łupki glin.	Rośliny wodne
Paleozoiczna		Kambryjski		Zaburzenia w pierwotnym układzie skorupy ziemskiej, wynurzenie się lądów, powstanie gór	Kwarcyty, zlepieńce, piaskowce, łupki gliniaste, wapienie, węgiel w systemie karbońskim, rudy	Rośliny wodne
		Sylurski				Rośliny wodne
		Dewoński				Pierwsze rośliny lądowe — paprocie, skrzypy, widłaki
		Karboński				Pierwsze rośliny nagozalążkowe
		Permski				Rozwój roślin nagozalążkowych
Mezozoiczna		Triasowy		Tworzenie się skał osadowych	Piaskowiec pstry wapień muszlowy, gliny, węgiel	Rozwój roślin nagozalążkowych
		Jurajski			Wapienie, piaski, rudy	Pierwsze rośliny jednoliścienne
		Kredowy			Gliny, margle, kreda	Pierwsze rośliny dwuliścienne
Kenozoiczna	Trzeciorzęd.	Paleogen	Eocen	Wybuchy wulkanów	Piaski, gliny, iły, gips, sól, węgiel brun. ropa naft., wosk ziemny, siarka	Rozwój roślin jednoliściennych i dwuliściennych
			Oligocen			
		Neogen	Miocen			
			Pliocen			
	Czwartorzęd.	Dyluwjum (pleistocen)		Zlodowacenie	Moreny, głazy erratyczne, löss	Rośliny obecne
		Aluwjum		Ustąpienie lodów	Osady rzeczne, wydmy, torfowiska	

Dzieje powszechne.

Charaktery: Skały	Charaktery: Flora
tyka	
Fauna	
cia organicznego, jednak powstaje	
Gąbki, robaki, skorupiaki, małże brzuchonogi	
Skorupiaki (trylobity), ramienionogi, małże, brzuchonogi	
Korale, skorupiaki	
Głowonogi, pierwsze owady, pierwsze ryby	
Wije, owady, pajęczaki, płazy, ryby	
Ryby, płazy, gady	
Rozwój gadów, pierwsze ssaki	
Owady, ryby, płazy, gady, pierwsze ptaki, ssaki	
Zanik gadów, rozwój ptaków i ssaków	
Dalszy rozwój ptaków i ssaków, małpy	
Mamuty, renifery, zwierzęta obecne Człowiek: epoka kamienna (paleolit i neolit), bronzowa i żelazna.	

Przed narodzeniem Chrystusa.

Około 3400 Menes, 1-szy król Egiptu. Około 2700 Cheops, król Egiptu. 2194 — 2152 Hammurabi, król Babilonji. Około 1500 Mojżesz. 1194 — 1184. Wojna trojańska. Około 1050 Saul, 1-szy król izrael. Około 850 Likurg, prawodawca Sparty. 888 Założenie Kartaginy. 776 1-sza olimpjada w Grecji. 753 Założenie Rzymu. 718 Upadek król. izrael. 660 Powstanie Japonji. 605 Upadek król. assyr., Zburzenie Niniwy. 594 Solon, prawodawca Aten. 586 Upadek król. judzkiego, Zburzenie Jerozolimy. 559 — 529 Cyrus, król Persji. 510 Powstanie rpbl. rzymskiej. 493 Początek wojen grecko-perskich (490 Maraton, 480 Termopile i Salamina), 478 Śmierć Konfucjusza. 477 Śmierć Buddy. 451 Decemwirowie w Rzymie. 499 Koniec wojen grecko-perskich. 431 — 404 Wojny peloponeskie. 387 Najazd Gallów na Rzym. 336—323 Aleksander, król Macedonji. 318 Klęska pod Cheroneą. Upadek Grecji. 301 Upadek Macedonji. 264 — 241 1-sza wojna punicka. 218 — 201 2-ga wojna punicka. 216 Kanny. 149 — 146 3-cia wojna punicka. 146 Zburzenie Kartaginy i Koryntu. 133 — 121 Grakchowie w Rzymie. 112 — 106 Wojna jugurtyńska. 88 — 82 1-sza wojna domowa (Marjusz i Sulla). 88 — 66 Wojny z Mitrydatem. 73 — 71 Wojna niewol-

nicza (Spartakus i Krassus). 63 Spisek Katyliny. 60 1-szy triumwirat (Cezar, Pompejusz i Krassus). 58 — 50 Podbój Galji. 49 — 45 2-ga wojna domowa (Cezar i Pompejusz). 44 Śmierć Cezara. 43 2-gi triumwirat (Antonjusz, Lepid i Oktawjan). 31 Bitwa pod Akcjum. Oktawjan, 1-szy cesarz rzymski.

Po narodzeniu Chrystusa.

9 Klęska Rzymian w lesie teutoburskim. 64 Spalenie Rzymu przez Nerona. 70 Zburzenie Jerozolimy przez Tytusa.

106 Podbój Dacji przez Trajana.

227 Sassanidowie w Persji.

306 — 337 Konstantyn Wk., cesarz rzymski. 313 Edykt medjolański (równouprawnienie chrześcijan). 325 1-szy sobór powszechny w Nicei. 330 Konstantynopol stolicą ces. rzymskiego. 375 Początek wędrówki narodów 395 Podział ces. rzymskiego.

410 Zdobycie Rzymu przez Wizygotów. 416 Opanowanie Hiszpanji przez Wizygotów. 429 Opanowanie płn. Afryki przez Wandalów. 449 Opanowanie Brytanji przez Anglów i Saksonów. 451 Klęska Hunnów na polach katalońskich. Śmierć Attyli. 476 Upadek zach. ces. rzymskiego. 481 — 511 Klodwig, król Franków. 493 Powstanie król. ostrogockiego w Italji.

526 Upadek państwa Ostrogotów. 527 — 565 Justynian I. cesarz wsch. rzymski. 534 Upadek państwa Wandalów. 590 — 604 Grzegorz Wk., papież.

622 Hedżra Mahometa. 645 Podbój Persji przez Arabów. Około 650 Państwo słowiańskie Samona.

711 Podbój Hiszpanji przez Arabów. 732 Odparcie Arabów przez Franków pod Tour i Poitiers. 755 Powstanie państwa kościelnego. 768 — 814 Karol Wk., król Franków. 800 Koronacja Karola Wk. Wskrzeszenie ces. zach. rzymskiego.

827 Powstanie królestwa angielskiego. 843 Traktat w Verdun. Podział państwa frankońskiego. 862 Powstanie państwa ruskiego. 871 — 901 Alfred Wk., król angielski. 888 Powstanie państwa włoskiego. 871 — 894 Państwo wielkomorawskie Świętopełka. 896 Węgrzy na nizinie panońskiej. 900 Powstanie państwa duńskiego.

936 — 973 Otton I Wk., król niemiecki. 962 Koronacja Ottona Wk. Powstanie świętego ces. rzymskiego narodu niemieckiego. 966 Chrzest Polski. 988 Chrzest Rusi. 998 — 1038 Stefan Św., 1-szy król węgierski. 1000 Powstanie państwa Inków w płd. Ameryce.

1018 Pokój budziszyński i wyprawa kijowska Bolesława Chr. 1025 Koronacja Bolesława Chr. 1034 Upadek państwa polskiego. 1066 Podbój Anglji przez Normanów. 1076 Początek walki o inwestyturę między Grzegorzem VII i Henrykiem IV. 1077 Henryk IV w Kanossie 1096 — 1099 1-sza krucjata.

1122 Konkordat w Wormacji. Koniec walki o inwestyturę. 1138 Podział Polski. 1139 Powstanie państwa portugalskiego. 1147 — 1149 2-ga krucjata. 1156 Powstanie księstwa austrjackiego. 1189 — 1192 3-cia krucjata.

1202 — 1204 4-ta krucjata. 1215 Wielka karta wolności w Anglji. 1226 Sprowadzenie Krzyżaków do Polski. 1241 Najazd Mongołów na Polskę i Węgry. 1282 Nadanie Austrji Habsburgom. Nieszpory sycylijskie. 1291 Powstanie związku szwajcarskiego.

1331 Zwycięstwo pod Płowcami. 1350 — 1450 Wojna stuletnia Anglji z Francją. 1364 Założenie uniwersytetu w Krakowie. 1386 Chrzest Litwy.

1410 15 lipca bitwa pod Grunwaldem. 1413 Unja horodelska z Litwą. 1420 — 1434 Wojny husyckie. 1429 Joanna d'Arc. 1444 Śmierć Władysława Warneńczyka pod Warną. 1453 Zdobycie Konstantynopola przez Turków. 1466 Pokój toruński. 1492 Odkrycie Ameryki. 1493 Pierwszy sejm walny w Piotrkowie. 1497 Wyprawa Jana Olbrachta na Bukowinę.

1517 Wystąpienie Lutra. 1520 Wprowadzenie pań-

XVI. 1517 Wystąpienie Lutra. 1520 Wprowadzenie pańszczyzny. 1525 Sekularyzacja Prus. Hołd pruski na rynku krakowskim. 1530 Wojna chłopska. Konfesja augsburska. 1569 Unja Lubelska Litwy z Polską. 1572 Noc Św. Bartłomieja we Francji. 1573 Pierwsza wolna elekcja w Polsce. 1579 Wojna z Moskwą (Połock, Wielkie Łuki). 1598 Edykt nantejski.

1606 Zwycięstwo Chodkiewicza pod Kirchholmem. 1610 Zwycięstwo pod Kłuszynem. 1618 — 1648 Wojna 30-letnia. 1620 Śmierć hetm. Żółkiewskiego. 1643 — 1715

Ludwik XIV. 1648 Bunt Chmielnickiego (Żółte Wody, Korsuń, Pilawce). 1649 — 1660 Kromwel. 1651 Zwycięstwo pod Beresteczkiem. 1652 Liberum veto. Pierwsze zerwanie sejmu 1655 Najazd Szwedów na Polskę. 1660 Pokój ze Szwecją w Oliwie. 1673 Zwycięstwo Sobieskiego pod Chocimem. 1683 Zwycięstwo pod Wiedniem

1700 — 1721 Wojna północna Szwecji, Rosji, Danji i Polski (Połtawa). 1756 — 1763 Wojna 7-letnia. 1768 Konfederacja barska. 1772 I-szy rozbiór Polski. 1774 — 1783 Wojna Ameryki o niepodległość. 1788 — 1792 Sejm czteroletni. 1789 Początek rewolucji we Francji. 1791 Uchwalenie Konstytucji w Polsce. 1792 Konf. targowicka. 1793 2-gi rozbiór Polski. 1794 Przysięga Kościuszki. Zwycięstwo pod Racławicami. Bitwa w Warszawie i pod Szczekocinami. Klęska pod Maciejowicami 1795 3-ci rozbiór Polski. 1797 Legjony Dąbrowskiego we Włoszech.

1804 Koronacja Napoleona na cesarza Francuzów. 1805 Zwycięstwo Napoleona pod Austerlitz. 1806 Pogrom Prus pod Jeną i Auerstaedt. Powstanie Dąbrowskiego w Wielkopolsce. Wkroczenie wojsk napoleońskich do Warszawy. 1807 Bitka pod Pruską Iławą. Zwycięstwo pod Frydlandem. Utworzenie Księstwa Warszawskiego. 1808—1812 Wojna w Hiszpanji. 1808 Szarża pod Samosierrą. 1809 Bitwa pod Raszynem. Zajęcie Lwowa przez wojsko polskie. Zwycięstwo Napoleona pod Eckmühl Porażka Napoleona pod Aspern i Esslingen. Zwycięstwo Napoleona pod Wagram. Pokój w Schönbrunnie. 1812 Rozpoczęcie działań wojenych przeciw Rosji. Bitwa pod Smoleńskiem i Borodino. 1813 Bitwa pod Lipskiem. Śmierć ks. Józefa Poniatowskiego. 1815 Bitwa pod Waterloo. Kongres Wiedeński. 1821 Śmierć Napoleona. 1830 Wybuch powstania. 1831 Zwycięstwo pod Stoczkiem. Bitwa pod Wawrem, Grochowem, Ostrołęką i Warszawą. Kapitulacja. 1846 Rzeź galicyjska. Wcielenie Krakowa do Austrji. 1848 — 1849 Powstanie węgierskie. 1854 Wojna krymska. 1859 Wojna włosko-austrjacka. 1863 Wybuch powstania. 1864 Śmierć Traugutta i 4 członków Rządu Narodowego. 1866 Wojna prusko-austrjacka i włosko-austrjacka. 1870 — 1871 Wojna niemiecko-francuska.

1878 Wojna rosyjsko-turecka. 1900 Powstanie bokserów w Chinach. Zamordowanie Humberta, króla włoskiego. 1901 Zamordowanie McKinley'a, prez. Zjedn. St. Am. 1903 Zamordowanie królestwa serbskich. 1904 — 1905 Wojna rosyjsko-japońska. 1912 — 1913 Wojna bałkańska. 1914 28. VI. Zamordowanie arcyksięcia Franciszka Ferdynanda w Serajewie. Wybuch wojny światowej. 6. VIII. Wkroczenie Legjonów Polskich do Królestwa. 23 — 25.VIII. Bitwa pod Kraśnikiem. 26 — 29.VIII. Bitwa pod Tannenbergiem. 6 — 9. IX. Bitwa nad Marną. 9. IX. Zdobycie Antwerpji przez Niemców. 2. XII. Zajęcie Belgradu przez Austrjaków. 11 — 12.XII. Bitwa pod Limanową. 15.XII. Opuszczenie Serbji przez Austrjaków. 1915 22.III Kapitulacja Przemyśla. 2.V. Bitwa pod Gorlicami. 23. V. Przystąpienie Włoch do wojny. 5.VIII. Zajęcie Warszawy przez Niemców. 1916 21.II. Początek bitwy pod Verdun. 31.V. Bitwa morska pod Skagerrak. 4. VI. Ofenzywa Brusiłowa. 27. VIII. Przystąpienie Rumunji do wojny. 6.XII. Zajęcie Bukaresztu przez Niemców. 1917 15.III. Rewolucja marcowa w Rosji. Abdykacja cara. 7.IV. Przystąpienie Zjedn. Stan. Am. do wojny. 24.X. Ofenzywa austrj.-niem. we Włoszech. 7.XI. Rewolucja listopadowa w Rosji. 1918 15.II. Przejście II bryg. Legjonów pod Rarańczą. 3.III. Podpisanie pokoju w Brześciu n. B. 21.III. Początek ofenzywy niem. we Francji. 14.IV. Gen. Foch wodzem wojsk sprzymierzonych we Francji. 7.V. Podpisanie pokoju w Bukareszcie. 22. V. Rozbrojenie I. korpusu przez Niemców. 15 — 23. VI. Ofenzywa austr. nad Piawą. 18.VII. Kontrofenzywa franc. na froncie zach. 29.IX. Kapitulacja Bułgarji. 30.IX. Kapitulacja Turcji. 11.XI. Zawieszenie broni na froncie zach. 27.XII. Wybuch powstania w Wielkopolsce. 1919 19.IV. Zdobycie Wilna. 28.VI. Podpisanie pokoju w Wersalu. 1920 19.I. Objęcie Pomorza przez Polskę. 25.IV. Początek ofenzywy polskiej na Ukrainie. 7. V. Zdobycie Kijowa. 10. VI. Ewakuacja Kijowa i odwrót z Ukrainy. 4. VII. Początek odwrotu wojska polskiego z frontu północnego. 13 — 16. VIII. Bitwa pod Warszawą. 16. VIII. Początek kontrofenzywy polskiej. 9. X. Zajęcie Wilna przez gen. Żeligowskiego. 18. X. Wstrzymanie działań wojennych przeciw Rosji. 1921 17.III. U-

Czyżewski

chwalenie konstytucji w Polsce. 18.III. Podpisanie pokoju w Rydze. Koniec wojny domowej w Rosji. 1922 Proklamowanie woln. państwa irlandzkiego. Zniesienie protektoratu ang. nad Egiptem. Podział Gr. Śląska między Niemcy i Polskę. Wojna grecko-turecka. Dojście do władzy faszystów w Italji. 1923 Uznanie granic wsch. Polski. Okupacja zagłębia Ruhry przez Francuzów. Proklamowanie rpbl. tureckiej. Stworzenie Zw. Socj. Radz. Rpbl. 1924 Śmierć Lenina. Proklamowanie rpbl. greckiej. Powstanie w Marokku. 1925 Hindenburg, prez. Niemiec. Rewolucja w Chinach. Zniesienie okupacji zagłębia Ruhry przez Francuzów. 1926 Powstanie w Marokku. Wypadki w Polsce. Strajk powszechny w Anglji. Rewolucja w Grecji. Polska w Radzie Ligi Narodów. 1927 Rewolucja na Litwie. Zerwanie stosunków Wk. Brytanji z Z. S. R. R. Zgon Ferdynanda, króla rum. 1928 Proklamowanie król. albańskiego. Pakt Kelloga.

KRÓLOWIE POLSCY.

Mieczysław I	962— 992	Jan I Olbracht	1492—1501
Bolesław I Chrobry	992—1025	Aleksander	1501—1506
Mieczysł. II Gnuśny	1025—1034	Zygmunt I Stary	1506—1548
Kazimierz Odnow.	1040—1058	Zygmunt II August	1548—1572
Bolesław II Śmiały	1058— 080	Henryk Walezy	1573—1574
Władysław Herman	1080—1102	Stefan Batory	1576—1586
Bolesław III Krzywousty	1102—1138	Zygmunt III Waza	1587—1632
Bezkrólewie	1138—1296	Władysław IV	1632—1648
Władysław Łokietek	1296—1333	Jan II Kazimierz	1648—1668
Kazimierz Wielki	1333—1370	Michał Korybut Wiśniowiecki	1669—1673
Ludwik Węgierski	1370—1382	Jan III Sobieski	1674—1696
Jadwiga	1384—1386	August II	1697—1704
Władysław Jagiełło	1386—1434	Stanisław Leszczyński	1704—1709
Władysław Warneńczyk	1434—1444	August II	1709—1733
Kazimierz Jagiellończyk	1447—1492	August III	1733—1763
		Stanisł. Poniatowski	1764—1795

NACZELNIK PAŃSTWA I PREZYDENCI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

11. XI. 1918 —	9. XII. 1922	Józef Piłsudski
9. XII. 1922 —	16. XII. 1922	Gabryel Narutowicz
20 XII. 1922 —	15. V. 1926	Stanisław Wojciechowski
1. VI. 1926 —		Ignacy Mościcki

RZĄDY.

1. Jędrzeja Moraczewskiego od 18.XI. 1918 do 16.I. 1919.
2. Ignacego Paderewskiego od 16.I. 1919 do 23.VII. 1919.
3. Leopolda Skulskiego od 18.VIII. 1919 do 26.VI. 1920.
4. Władysława Grabskiego od 26.VI. 1920 do 24.VII.1920.
5. Wincentego Witosa (I) od 24.VII. 1920 do 13.IX. 1921.
6. Ant. Ponikowskiego (I) od 19.IX. 1921 do 6.III. 1922.
7. Ant. Ponikowskiego (II) od 10.III. 1922 do 26.VI. 1922.
8. Artura Śliwińskiego od 28.VI. 1922 do 7.VII. 1922.
9. Juljana Nowaka od 31.VII. 1922 do 16.XII. 1922.
10. Władysława Sikorskiego od 16.XII. 1922 do 26.V. 1923.
11. Wincentego Witosa (II) od 28.V. 1923 do 15.XII. 1923.
12. Wład. Grabskiego (II) od 20.XII. 1923 do 13.XI. 1925.
13. Aleksandra Skrzyńskiego od 20.XI. 1925 do 5.V. 1926.
14. Wincentego Witosa (III) od 10.V. 1926 do 15.V. 1926.
15. Kazimierza Bartla (I) od 16.V. 1926 do 4.VI. 1926
16. Kazimierza Bartla (II) od 9.VI. 1926 do 26.IX. 1926.
17. Kazimierza Bartla (III) od 27.IX. 1926 do 1.X. 1926
18. Józefa Piłsudskiego od 2.X. 1926 do 27.VI. 1928.
19. Kazimierza Bartla (IV) od 27.VI. 1928.

MINISTROWIE SPRAW WOJSKOWYCH.

1. Jan Wroczyński, płk. 12.X. 1918 — 1.III. 1919.
2. Józef Leśniewski, gen. por. 2.III. 1919 — 9.VIII. 1920.
3. Kaz. Sosnkowski, gen. por. 9.VIII. 1920 — 26.V. 1923.
4. Aleks. Osiński, gen. dyw. 28.V. 1923 — 13.VI. 1923 *).
4. Stan. Szeptycki, gen. broni 13.VI. 1923 — 15.XII. 1923.
6. Kaz. Sosnkowski, gen. dyw. 19.XII. 1923 — 17.II. 1924.
7. Władysław Sikorski, gen. dyw. 17.II. 1924—14.XI. 1925.
8. Stefan Majewski, gen. dyw. 20.XI. 1925—27.XI. 1925*).
9. Lucjan Żeligowski, gen broni 27.XI. 1925 — 5.V. 1926.
10. Juljusz Malczewski, gen. dyw. 10.V. 1926 — 15.V. 1926.
11. Józef Piłsudski, marsz. 16.V. 1926.

*) Kierownik Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Wykaż państw.

Państwo	Stolica	Powierzchnia w tys. km. kw.	Ludność w tys. mieszk.	Ludność na km. kw.	Ustrój
Abisynja	AddisAbeba	900	10.000	11.1	Cesarstwo
Afganistan	Kabul	635	12.000	18.9	Królestwo
Albanja	Tirana	45	850	18.4	Królestwo
Andorra	Andorra	0.4	12	30.0	Republika
Argentyna	BuenosAires	2.793	10.345	3.7	Republika
Austrja	Wiedeń	84	6.750	80.4	Republika
Belgja	Bruksela	30	7.875	262.5	Królestwo
Afryka		2.439	15.000		
Razem		2.469	22.875		
Boliwja	La Paz	1.834	3.300	1.8	Republika
Brazylja	Rio de Janeiro	8.511	33.000	3.8	Republika
Bułgarja	Sofja	103	5.483	53.2	Królestwo
Chile	Santjago	752	3.991		Republika
Chiny	Nankin	11.080	450.000	40.6	Republika
Czechosłowacja	Praga	140	14.353	102.5	Republika
Danja*)	Kopenhaga	43	3.460	80.5	Królestwo
Europa		147	3.583		
Ameryka		2.170	15		
Razem		2.360	7.058		
Egipt	Kairo	994	14.169	14.3	Królestwo
Ekwador	Quito	307	2.000	6.5	Republika
Estonja	Tallinn	48	1.116	23.3	Republika

*) Patrz Islandja.

Święto	Flaga	Siły zbrojne: Rodzaj	Ofic.	Szereg.
	Ziel., żółty i czerw. pasy poziome			
	Czarne pole, biały emblemat w środku			
	Czerw. pole, czarny orzeł w środku	Wojsko	355	7.202
	Nieb., biały i nieb. pasy poziome, żółte słońce w środku	Wojsko Marynarka	1.497	25.283
12.XI	Czerw., biały i czerw. pasy poziome	Wojsko	1.362	19.049
27.XII	Czarny, żółty i czerw. pasy pionowe	Wojsko Wojsko kol.	4.411 148	62.000 5.900
	Czerw., żółty i ziel. pasy poziome, emblemat w środku	Wojsko	8.000	
15.XI	Ziel. pole, nieb. emblemat na żółtem tle w środku	Wojsko Marynarka	4.969 1.152	43.015 11.923
	Biały, ziel. i czerw. pasy poziome	Wojsko	999	18,971
18.IX	Biały i czerw. pasy poziome, biała gwiazda na nieb. tle w rogu	Wojsko Marynarka	1.430	20.950
	Czerw., żółty, nieb., biały i czarny pasy poziome	Wojsko Marynarka	103.000	1.500.000
28.IX	Biały i czerw. pasy poziome, nieb. trójkąt przy drzewcu	Wojsko	10.629	116.383
26.IX	Czerw. pole, biały krzyż w środku	Wojsko Aeronaut. Marynarka	1.107 95 150	8.802 2.000
	Czerw. pole, trzy białe półksiężyce z gwiazdami			
	Żółty, nieb. i czerw. pasy poziome, biały orzeł w środku	Wojsko Marynarka	500	5.000
24.II	Nieb., czarny i biały pasy poziome	Wojsko Marynarka	1,500 1.500	15,840

Państwo	Stolica	Powierzchnia w tys. km. kw.	Ludność w tys. mieszk.	Ludność na km. kw.	Ustrój
Finlandja	Helsinki	388	3,550	9·1	Republika
Francja	Paryż	551	40,925	72·5	Republika
Azja		842	23,995		
Afryka		10,763	36,539		
Ameryka		91	544		
Australja		39	148		
Razem		12,286	102,151		
Gdańsk	Gdańsk	1·9	395		Wolne miasto
Grecja	Ateny	140	7.000		Republika
Gwatemala	Gwatemala	110	2.525	22·5	Republika
Haiti	Port au Prince	26	2,030	76·7	Republika
Hiszpanja	Madryt	505	22.285	43·0	Królestwo
Afryka		334	928		
Razem		839	23.213		
Holandja	Haga	34	7.526	216·7	Królestwo
Azja		1.900	51.350		
Ameryka		151	199		
Razem		2.085	59.075		
Honduras	Tegucigalpa	120	760	5·6	Republika
Indje	Delhi	4.667	326,500	68·3	Cesarstwo
Irlandja	Dublin	69	2,975	45·7	Wolne państwo
Islandja	Rejkjawik	103	102	1.0	Królestwo

Święto	Flaga	Siły zbrojne: Rodzaj	Ofic.	Szereg.
6.XII	Białe pole, nieb. krzyż	Wojsko	1.531	24.247
		Marynarka	95	646
14.VII	Nieb., biały i czerw. pasy pionowe	Wojsko	29.790	605.758
		Wojsko kol.	1.481	47.470
		Marynarka	796	29.918
	Czerw. pole, korona i dwa białe krzyże			
7.IV	9 nieb. i białych pasów poziomych, biały krzyż na nieb. tle w rogu	Wojsko	7.121	60.000
		Marynarka	9.350	
14.VII	Nieb., biały i nieb. pasy pionowe, emblemat na biał. pasie	Wojsko	450	7.634
	Nieb. i czerw. pasy, emblemat na biał. tle w środku			
17.V	Żółte pole, dwa czerw. pasy poziome	Wojsko	13.434	100.000
		Wojsko kol.	3.186	93.253
		Marynarka		
31.VIII	Czerw., biały i nieb. pasy poziome	Wojsko	1.492	4.036
		Wojsko kol.	1.757	34.985
		Marynarka	678	6.728
	Nieb., biały i nieb. pasy poziome, emblemat w środku	Wojsko	344	1.909
	Czerw. pole, flaga bryt. w rogu i białe słońce z praw. strony	Wojsko	7.695	225.958
		Marynarka		
		Wojsko	1.081	17.887
	Nieb. pole, czerw. krzyż			

Państwo	Stolica	Powierzchnia w tys. km. kw.	Ludność w tys. mieszk.	Ludność na km. kw.	Ustrój
Italja	Rzym	310	40,425	130·0	Królestwo
Azja		3	100		
Afryka		2,109	2.130		
Razem		2,422	42,655		
Japonja	Tokio	388	60.350	154·0	Cesarstwo
Azja		296	25,865		
Australja		2	57		
Razem		686	86,272		
Jugosławja	Belgrad	248	12,800	50·3	Królestwo
Kanada	Ottawa	9,834	9,400	1,0	Dominjum brytyjskie
Kolumbja	Bogota	1,196	8,026	6·7	Republika
Kostarika	San Jose	54	521	9·6	Republika
Kuba	Hawana	119	3,475	29·2	Republika
Liberja	Monrovia	95	2,000	21·0	Republika
Liechtenstein	Vaduz	0·16	12	75.0	Księstwo
Litwa	Kowno	52	2,250	43·3	Republika
Luksemburg	Luksemburg	2·6	270	103·8	Wielkie księstwo
Łotwa	Ryga	66	1,867	28·3	Republika

Święto	Flaga	Siły zbrojne: Rodzaj	Ofic.	Szereg.
11.XI	Ziel., biały i czerw. pasy pionowe, emblemat w środku	Wojsko	16.470	234.000
		Wojsko kol		
		Aeronaut.	1.859	22.653
		Marynarka	45.525	
31.X	Białe pole, czerw. słońce w środku	Wojsko	15,540	173.260
		Marynarka		
1.XII	Nieb., biały i czerw. pasy poziome	Wojsko	6,433	115,942
		Marynarka	256	2,000
	Czerw. pole, flaga bryt. w rogu i emblemat z praw. strony	Milicja	126.407	
		Aeronaut.	155	505
		Marynarka	90	268
	Żółty, nieb. i czerw. pasy poziome, emblemat w środku	Wojsko	371	6,015
		Marynarka		
	Nieb., biały, czerw., biały i nieb. pasy poziome	Wojsko	40	285
	5 nieb. i biał. pasów poziomych, czerw. trójkąt z białą gwiazdą przy drzewcu.	Wojsko	619	11.954
		Marynarka		
	11 czerw. i biał. pasów poziomych, biała gwiazda na nieb. tle w rogu			
	Czerw., ziel. i żółty pasy poziome	Wojsko	1,380	19,945
18.XI	Czerw., biały i czerw. pasy poziome	Wojsko	2,000	18,000
		Aeronaut.	450	

Państwo	Stolica	Powierzchnia w tys. km. kw.	Ludność w tys. mieszk.	Ludność na km. kw.	Ustrój
Meksyk	Meksyk	1,969	14,500	7.4	Republika
Monako	Monako	0·0015	25		Księstwo
Niemcy	Berlin	470	63,319	134·1	Republika
Nikaragua	Managua	151	720	4·8	Republika
Norwegja	Oslo	324	2,788	8·6	Królestwo
Europa		64	2		
Razem		388	2,790		
Nowa Zelandja		268	1.415	5·3	Dominjum brytyjskie
Panama	Panama	89	500	5·6	Republika
Paragwaj	Asuncion	450	853	1·9	Republika
Persja	Teheran	1.645	9,000	5·5	Królestwo
Peru	Lima	1.383	5,500	4·0	Republika
Polska	Warszawa	388	30,000	77·3	Republika
Portugalja	Lizbona	92	6,041	65·7	Republika
Azja		23	1.177		
Afryka		2.406	7,774		
Razem		2.521	14,992		
Rumunja	Bukareszt	295	17,220	58·4	Królestwo
San Domingo	San Domingo	50	900	18·0	Republika
San Marino	San Marino	0·06	13	216·7	Republika
San Salvador	San Salvador	34	1,640	48·2	Republika

Święto	Flaga	Siły zbrojne: Rodzaj	Ofic.	Szereg.
	Ziel., biały i czerw. pasy pionowe, emblemat w środku	Wojsko	13,819	42,069
		Marynarka		
	Czerw. i biały pasy poziome			
	Czarny, czerw. i żółty pasy poziome	Wojsko	4,291	94,900
		Marynarka	1,500	13,500
	Nieb., biały i nieb. pasy poziome, emblemat w środku	Wojsko	48	289
17.V	Czerw. pole, nieb. krzyż	Wojsko	1,165	19,768
		Marynarka	1,400	
		Wojsko	942	21,606
	4 pola, białe z nieb. gwiazdą, czerw., nieb., i białe z czerw. gwiazdą			
	Czerw., biały i nieb. pasy poziome, emblemat przy drzewcu	Wojsko	85	2,420
	Ziel., biały i czerw. pasy poz., żółty lew na tle słońca w środku			
	Czerw., biały i czerw. pasy pionowe	Wojsko	671	8.774
		Marynarka		
3.V	Biały i czerw. pasy poz., biały orzeł na czerw. tle na górn. pasie	Wojsko	17,100	235.000
		Marynarka	286	2.810
X	Ziel. i czerw. pasy pionowe, emblemat w środku	Wojsko	4.320	23.427
		Wojsko kol.	395	12.121
		Marynarka		
10.V	Nieb., żółty i czerw. pasy pion.	Wojsko	13.436	136.333
	Nieb. i czerw. pola nakrzyż, biały krzyż z emblem. w środku			
	9 nieb. i biał. pasów poz., 14 biał. gwiazd na czerw. tle w rogu	Wojsko	4.000	

Państwo	Stolica	Powierzchnia w tys. km. kw.	Ludność w tys. mieszk.	Ludność na km. kw.	Ustrój
Siam	Bangkok	518	9,900	19·1	Królestwo
St. Zjedn. Am.	Waszyngton	7,839	118,628	15·3	Republika
Azja		298	11,670		
Ameryka		1,541	1,529		
Australja		18	327		
Razem		9,854	131,641		
Szwajcarja	Berno	41	3,959	96·6	Republika
Szwecja	Sztokholm	448	6,074	13·6	Królestwo
Turcja	Angora	871	13,650	15.7	Republika
Urugwaj	Montevideo	187	1,695	9·1	Republika
Wenezuela	Caracas	1,020	3,620	2·3	Republika
Węgry	Budapeszt	93	8,520	91·6	Królestwo
Wlk. Brytanja*)	Londyn	244	45.500	186·5	Królestwo
Europa		69	3,221		
Azja		5,588	344,534		
Afryka		9,898	53,035		
Ameryka		10,110	11,883		
Australja		8,520	8,726		
Razem		34,429	466,899		
ZwiązekAustralijski	Canberra	7,704	6,111	0·8	Dominjum brytyjskie
Związek Połd. Afrykański	Johannesburg	1,223	7,525	6.2	Dominjum brytyjskie
Związek Socj. Radz. Republ.	Moskwa	21,250	146,989	6.9	Związek socj. radz. rpbl.

*) Patrz Irlandja, Indje, Kanada, Związek Australijski

Święto	Flaga	Siły zbrojne: Rodzaj	Ofic.	Szereg.
	Czerw. pole, biały słoń w środku			
4.VII	13 czerw. i biał. pasów poziom., 47 biał. gwiazd na nieb. tle w rogu	Wojsko	11,913	122,533
		Gwardja narod.	12,010	169,132
		Marynarka		
1.VIII	Czerw, pole, biały krzyż w środ.			
16.VI	Nieb. pole, żółty krzyż w środku	Wojsko	2.802	33.120
		Marynarka	13.805	
29.X	Czerw. pole, biały półksiężyc z gwiazdą w środku	Wojsko Marynarka	120.000	
19.VI	9 biał. i nieb. pasów poziom., żółte słońce na biał. tle w rogu	Wojsko Marynarka	788	7.464
	Żółty, nieb. i czerw. pasy poziome, 7 białych gwiazd w środku	Wojsko Marynarka	7.500	
20.VIII	Czerw., biały i ziel. pasy poziome, emblemat w środku	Wojsko	1.478	33.230
3.VI	Nieb. pole, czerw. krzyż ośmioramienny w środku	Wojsko	9.531	146,269
		Aeronaut.	3,627	32,373
		Marynarka	100.923	
	Nieb. pole, flaga bryt. w rogu i 6 biał. gwiazd	Wojsko	250	1.332
		Milicja	3.728	49.272
		Aeronaut.	119	628
		Marynarka	428	3.585
		Wojsko	110	1.422
1.V	Czerw. pole, C.C.C.P. w rogu	Wojsko Maryna rka	562.000	

i Związek Południowo-Afrykański i

Polska.

I. Obszar.

1. Obszar państwa polskiego wynosi 388,390 km²

2. Długość granic lądowych wynosi:

z Rosją	1.412	km
z Rumunją	345	„
z Czechosłowacją	930	„
z Niemcami	1.911	„
z W. M. Gdańskiem	119	„
z Łotwą	70	„
z Litwą	410	„
Razem	5.197	km

Długość granicy morskiej wynosi . . . 142 km

3. Długość linij kolejowych normalnotorowych 16.987 km.
„ „ „ wązkotorowych 2.279 km.

Tabor kolejowy

normalnotorowy:	wąskotorowy:
5.200 parowozow	418 parowozów
11.635 wagonów osob.	341 wagonów osob.
126.087 wagonów towar.	8.551 wagonów towar.

4. Drogi wodne.

a) Rzeki żeglowne.

Wisła od wsi Pustynia (ujście Przemszy) do śluzy Einlage 930 km. Głębokości: *) Oświęcim — Kraków 0,60 m., Kraków — Sandomierz 0.70 m., Sandomierz — Warszawa — Modlin 0,60 m., Modlin — Nieszawa — Toruń 0,80 m., Toruń — Tczew 1,30 m., Tczew — Ujście 4,5 m

Przemsza od Mysłowic do ujścia 23 km. gł. 1 m.

San od Przemyśla do ujścia 159 km., gł. 0,40 m.

Niemen od ujścia Szczary do Kanału Augustowskiego 134 km. Głębokości: ujście Szczary — Grodno 0,60 m., Grodno — Kanał Augustowski 0,80 m.

Biebrza od ujścia Kan. Augustowskiego do Narwi 82 km., gł. 0,60 m.

*) Głębokość przy średnim stanie wody.

Narew od ujścia Biebrzy do Bugu 279 km., gł. 0,60 m

Styr od ujścia Prypeci do Łucka dług. 220 km., gł. 0,60 m.

Prypeć od Pińska do granicy 150 km., gł. 1,00 m.

Dniestr od Mikołajowa do granicy 334 km. Głębokości: od Mikołajowa do Halicza 0,60 m., od Halicza do granicy 0,80 m.

Warta od ujścia Prosny do granicy 218 km., gł. 1 m.

Bug od Krystynopola do Wisły 704 km. Głębokości: od Krystynopola do Włodawki 0,60 m., od Włodawki do Wisły 0,65 m.

Horyń od Dawidgródka w górę 50 km., gł. 0,50 m

Droga wodna od Brześcia do Pińska Muchawiec — Kanał Królewski — Pina dł. 215 km., głębokość 0,75 m.

Połączenie rz. Szczary z kan. Ogińskiego — Jasiołda — Pina do Pińska 132 km., gł. 0,80 m.

Połączenie Kanału Ogińskiego z rzeką Szczarą — Grodno 327 km., gł. 0,80 m.

b) Kanały.

Ogińskiego 54 km.	gł. 0,80	m.
Królewski 81 km.	„ 0,80	„
Augustowski 102 km.	„ 1,00	„
Bydgoski ze skanalizowaną Notecią 90 km.	„ 1,00	„

5. Długość dróg bitych 38.730 km.
„ „ gruntowych 26.919 km.

Ilość samochodów	16,554
Ilość motocykli	3,022

6. Użytkowanie gruntów.

Cała powierzchnia wynosi	37,661,300	ha	
Z czego wypada na: **grunta orne**	18,307,800	ha	— 48,6%
„ „ „ **łąki**	3,838,000	ha	— 10,2%
„ „ „ **pastwiska**	2,528,600	ha	— 6,7%
„ „ „ **lasy**	9,061,100	ha	— 24,1%
„ „ „ **grunta inne**	3,924,800	ha	— 10,4%

Powierzchnia zasiana i zbiory ważniejszych ziemiopłodów

Ziemiopłody	ROK 1924 25			ROK 1925 26		
	Pow. zasiana w tys. ha	Zbiór ogólny w tys. kwint.	Zbiór przec. z ha w kw.	Pow. zasiana w tys. ha	Zbiór ogólny w tys. kwint.	Zbiór przec. z ha w kw.
pszenica . . .	1.094	15.762	14.4	1.101	12.813	11.6
żyto	4.904	65.385	13.3	4.831	50.114	10.4
jęczmień . . .	1.224	16.773	13.7	1.234	15.546	12.6
owies	2.577	33.115	12.8	2.605	30.498	11.7
ziemniaki . . .	2.359	291.061	123	2.361	248.786	105.0
buraki cukrowe	172	36.872	214	185	37.249	201.0
gryka	295	2.553	8.6	298	2.508	8.0
proso	119	1.232	10.4	119	1.146	9.3
kukurydza . .	78	881	11.3	79	1.058	13.6
groch	180	1.675	10.5	160	1.620	10. 2

II. Ludność *)

1. Według spisu przeprowadzonego w dniu 30. IX.1921 ludność państwa polskiego wynosiła
27.177.000 — 70 mieszk. na 1 km².

W dniu 1.I. 1929 powinna wynosić
30.500.000 — 78 mieszk. na 1 km².

2. W r. 1921 było (bez Górnego Śląska, m. Wilna i kilku powiatów województwa wileńskiego)

mężczyzn	12.735.220
kobiet	13.279.005

Na 100 mężczyzn wypadało 106,9 kobiet.

3. Polacy.

Polska	19,000.000	Czechosłowacja	250.000
Niemcy	1,200.000	Francja	500.000
Litwa	250.000	Kanada	53.000
Łotwa	80.000	Stany Zjedn. Ameryki	3,000.000
Z. S. R. R.	1,500.000	Brazylja	60.000
Rumunja	46.000	Razem	25,939.000

*) O ile w tekście nie zaznaczono inaczej, wszystkie liczby podane na podstawie spisu ludności z 1921.

4. Według podziału administracyjnego.

Województwa	Obszar km²	Ludność	Na km² mieszk.
M. st. Warszawa *)	121	1.028.982	8.504
Województwo warszawskie	29.130	2.112.798	72·1
„ łódzkie	19.034	2.252.769	118·4
„ kieleckie	25.736	2.535.781	98.5
„ lubelskie	31.160	2.087.951	67.0
„ białostockie	32.745	1.307.826	39.9
„ wileńskie	28.008	973.404	34.8
„ nowogrodzkie	23.478	825.028	35,1
„ poleskie	42.286	881.005	20.8
„ wołyńskie	30.288	1.437.907	47.5
„ poznańskie	26.528	1.967.865	74.2
„ pomorskie	16.386	935.643	57.1
„ śląskie	4.230	1.124.967	265.9
„ krakowskie	17.448	1.992.810	114.2
„ lwowskie	27.024	2.718.014	100.6
„ stanisławowskie	18.368	1.339.191	72.9
„ tarnopolskie	16.240	1.428.520	88.0
Ludność spisana przez władze wojskowe	—	318.525	—

5 Według narodowości.

Narodowość	W liczbach bezwzględnych	W stosunku procentowym
polska	18.814.239	69·2
ruska	3.898.431	14·3
żydowska	2.110.448	7·8
białoruska	1.060.237	3·9
niemiecka	1.059.194	3·9
litewska	68.667	0·3
rosyjsk	56.239	0·2
tutejsza	49.441	0·2
czeska	30.628	0·1
inna	15.780	0·05
niewiadoma	15.413	0 05

*) Według spisu ludności z dnia 1 stycznia 1927.

6. Według wyznań.

Wyznanie	W liczbach bezwzględnych	W stosunku procentowym
rzym. kat. i orm. - kat.	17.365.350	63·8
grecko-kat.	3.031.059	11·2
inne katolickie	33.013	0·1
prawosławne	2.846.855	10·5
inne kościoła wschodn.	27.751	0·1
ewangelicko-augsburskie reform. i unijne	1.002.216	3.7
inne ewangelikcie	12.416	0.1
mojżeszowe	2.845.364	10.5
inne niechrześcijańskie	4.822	0.0
bezwyznaniowi	5.973	0.0
niewiadomi	1.898	0.0

7. Według zawodu.

(czynni zawodowo i utrzymywani członkowie rodzin)

Zawód	W liczbach bezwzględnych	W stosunku procentowym
Rolnictwo, leśnictwo, hodowla, ogrodnictwo, rybactwo	16.854.735	65·6
Górnictwo i przemysł	3.528.117	13·7
Handel i ubezpieczenia	1.611.16	6·3
Komunikacja i transport	834.764	3·3
Służba publiczna i wolne zawody	752.766	2·9
Wojsko, marynarka i lotn. wojsk.	439.150	1·7
Służba domowa i usługi osobiste	341.904	1·3
Bezrobotni i niewyk. zawodu	719.820	2·8
Bez bliższego określenia	612.824	2·4

8. Miasta z ludnością ponad 20.000 mieszk.

Warszawa (1927)	1.028.982	Częstochowa	80.473
Łódź (1927)	578.069	Białystok	76.792
Lwów (1927)	233.596	Huta Królewska	72.641
Poznań (1927)	226,827	Radom	61.599
Wilno (1927)	200,000	Stanisławów	51.391
Kraków (1927)	191.385	Przemyśl	47.958
Katowice (1927)	115.697	Kalisz	44.613
Lublin (1927)	111.589	Dąbrowa Górnicza	41.681
Bydgoszcz (1927)	108.065	Kielce	41.346
Sosnowiec (1927)	101.997	Piotrków	41.113

Włocławek	40.281	Stryj	27.358
Toruń	39.428	Drohobycz	26.736
Tarnów	35.347	Nowy Sącz	26.280
Grodno	35.148	Gniezno	25.694
Pabjanice	34.967	Rzeszów	24.942
Grudziądz	33.516	Inowrocław	24.277
Tarnopol	32.003	Pińsk	23.468
Kołomyja	31.708	Chełm	23.221
Siedlce	30.676	Ostrowiec	22.215
Równe	30.482	Łomża	22.014
Brześć n. B.	29.553	Żyrardów	21.336
Zawiercie	29.480	Łuck	21.157
Tomaszów Rawski	28.285	Zgierz	21.129
Będzin	27.855	Kowel	20.818
Płock	27.750	Radomsko	20.572

Ustrój.

I. Władza zwierzchnia.

Państwo polskie jest rzecząpospolitą o parlamentarnej formie rządów.

Władzę zwierzchnią w Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje naród za pośrednictwem władz ustawodawczej, wykonawczej i sądowej.

2. Władza ustawodawcza.

SEJM I SENAT.

Władzę ustawodawczą sprawują **Sejm i Senat**, złożone z członków, wybranych w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem.

Prawo wybierania do Sejmu posiada każdy obywatel polski bez różnicy płci, który ukończył 21 lat, używa w pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów, do Senatu każdy wyborca do Sejmu, który ukończył 30 lat i zamieszkuje w okręgu wyborczym w dniu ogłoszenia wyborów przynajmniej od roku, przyczem przewidziane

są wyjątki dla kolonistów, robotników i urzędników państwowych.

Wojskowi w służbie czynnej nie posiadają prawa wybierania.

Prawo wybieralności do Sejmu posiada każdy obywatel polski, który ukończył 25 lat i używa w pełni praw cywilnych, do Senatu każdy wyborca do Senatu, który ukończył 40 lat.

Wojskowi w służbie czynnej posiadają prawo wybieralności.

Sposób przeprowadzania wyborów normuje ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu, która ustala ilość członków izb ustawodawczych na 444 posłów i 111 senatorów.

Członkowie izb ustawodawczych muszą wykonywać mandat osobiście i nie mogą łączyć mandatu z jakiemikolwiek korzyściami od Rządu. Ponadto nie mogą oni otrzymywać od Rządu żadnych odznaczeń z wyjątkiem odznaczeń wojskowych.

Członkom izb ustawodawczych przysługuje prawo niezależności od instrukcyj wyborców, prawo nietykalności za działalność w izbach ustawodawczych lub poza niemi, wchodzącą w zakres wykonywania mandatu, wreszcie prawo do djet i bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji.

Członkowie izb ustawodawczych składają na ręce marszałków ślubowanie wobec izb.

Nie można być równocześnie członkiem Sejmu i Senatu.

Skazanie za przestępstwa, które określa ordynacja wyborcza, objęcie płatnej służby państwowej z wyjątkiem powołania na stanowiska ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów szkół wyższych oraz uzyskanie korzyści od Rządu powoduje utratę mandatu.

Kadencja Sejmu trwa 5 lat od dnia otwarcia, po upływie którego to czasu mandaty posłów wygasają.

Kadencja Senatu zaczyna i kończy się równocześnie z kadencją Sejmu.

Zakres działania władzy ustawodawczej obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych oraz sposobu ich wykonania. Bez zgody Sejmu żadna ustawa

nie może przyjść do skutku, jednak uchwała Sejmu nie stanowi jeszcze ustawy, lecz dopiero projekt, który musi być przekazany Senatowi do rozpatrzenia i ustawą staje się, gdy Senat

a) przed upływem 30 dni od doręczenia mu projektu wyrazi nań zgodę.

b) w ciągu 30 dni nie podniesie przeciw niemu zarzutów,

c) postanowi projekt zmienić lub odrzucić, co powinien w ciągu 30 dni zapowiedzieć Sejmowi, w ciągu zaś następnych 30 dni przedłożyć mu projekt zmian, a Sejm proponowane zmiany ostatecznie uchwali lub odrzuci.

W szczególności w drodze ustawowej nastąpić musi ustalenie corocznego budżetu państwa na następny rok budżetowy, zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie nieruchomego majątku państwowego, nałożenie podatków i opłat publicznych, ustanowienie ceł i monopolów, ustalenie systemu monetarnego oraz przyjęcie gwarancji finansowej przez państwo. **W drodze ustawowej nastąpić również musi ustalenie stanu liczebnego sił zbrojnych i zezwolenie na coroczny pobór rekruta.**

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Sejmowi i Rządowi, przyczem projekty ustaw, pociągające za sobą wydatki ze skarbu państwa, muszą określać sposób ich użycia i pokrycia.

Oprócz działalności ustawodawczej Sejmowi przysługuje prawo do kontroli nad administracją finansową państwa oraz nad długami państwa, prawo zatwierdzania zarządzeń Rady Ministrów o stanie wyjątkowym, prawo interpelowania członków Rządu i pociągania ich do odpowiedzialności parlamentarnej, wreszcie prawo pociągania do odpowiedzialności konstytucyjnej zarówno prezydenta Rzeczypospolitej, jak też członków Rządu.

Sejm i Senat zwołuje, otwiera, odracza i zamyka prezydent Rzeczypospolitej.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle swego uznania.

a winien to uczynić na żądanie $^1/_3$ posłów w ciągu 2 tygodni. Ponadto Sejm zebrać się może na sesję nadzwyczajną w wypadkach, określonych w konstytucji.

Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone lub jeżeli przerwa ma trwać ponad 30 dni.

Prezydent Rzeczypospolitej rozwiązuje Sejm i Senat po upływie czasu, na który zostały wybrane, może również rozwiązać je przed upływem czasu, na który zostały wybrane, na wniosek Rady Ministrów umotywowanem orędziem, jednak raz tylko z tego samego powodu.

Obie izby ustawodawcze wybierają marszałków, ich zastępców, sekretarzy i komisje oraz normują w regulaminach szczegółowo sposób obrad.

Komplet zwykły, potrzebny do prawomocności uchwał, wynosi w obu izbach $^1/_3$ członków, komplet kwalifikowany, potrzebny w obu izbach do zmiany konstytucji, ponadto w Sejmie do postawienia w stan oskarżenia członków władzy wykonawczej, wynosi co najmniej połowę ustawowej liczby posłów.

Uchwały zapadają zwykłą większością głosów. Kwalifikowana większość głosów wymagana jest w obu izbach $^2/_3$ głosów do zmiany konstytucji, w Sejmie $^{11}/_{20}$ głosów do odrzucenia proponowanych przez Senat zmian projektu ustawy $^3/_5$ głosów do postawienia w stan oskarżenia członków władzy wykonawczej, do uchwały uznającej urząd prezydenta Rzeczypospolitej za opróżniony, do usunięcia członków Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli i do rewizji konstytucji przez Sejm następny.

Sejm i Senat, połączone pod przewodnictwem marszałka Sejmu, stanowią **Zgromadzenie Narodowe**, do którego zakresu działania należą wybór prezydenta Rzeczypospolitej oraz rewizja konstytucji co 25 lat.

Siedziba **Sejmu i Senatu** — Warszawa (Wiejska 4-6-8).

SEJM ŚLĄSKI.

Władzę ustawodawczą na obszarze Województwa Śląskiego w zakresie, który ustala statut organiczny Województwa Śląskiego, sprawuje **Sejm Śląski** złożony z członków, wybranych w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośr[illegible]niem, równem i stosunkowem.

Prawo wybierania i wybieralności, sposób przeprowadzania wyborów oraz obowiązki i prawa członków Sejmu Śląskiego są zasadniczo analogiczne, jak członków Sejmu.

Siedziba **Sejmu Śląskiego** — Katowice.

KONTROLA PAŃSTWOWA.

Do kontroli administracji finansowej państwa powołana jest **Kontrola Państwowa**, oparta na zasadzie kolegjalności i niezależności sędziowskiej jej członków i podległa bezpośrednio prezydentowi Rzeczypospolitej.

Kontrola Państwowa wykonywa kontrolę badając, czy działalność administracyjna władz państwowych i samorządowych oraz instytucyj, działających przy udziale finansowym lub pod gwarancją skarbu państwa, jest legalna, celowa i oszczędna.

Kontrola Państwowa dzieli się na Najwyższą Izbę Kontroli i okręgowe izby kontroli.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne ministrom, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów i jest odpowiedzialny za sprawowanie swego urzędu i za podległych mu urzędników bezpośrednio przed Sejmem. Zarówno on, jak też członkowie Kolegjum Najwyższej Izby Kontroli usuwalni są tylko przez Sejm.

Najwyższa Izba Kontroli przedstawia corocznie Sejmowi wniosek na udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum.

Najwyższa Izba Kontroli — Warszawa (Żórawia 44). Okręgowe izby kontroli — Warszawa (Złota 22), Brześć n. B., Kielce, Kraków, Lwów, Poznań i Wilno oraz urząd kontroli — Katowice.

TRYBUNAŁ STANU.

Do przeprowadzenia postępowania i wydania wyroku w wypadku postawienia członków władzy wykonawczej przez Sejm w stan oskarżenia powołany jest **Trybunał Stanu**.

Trybunał Stanu składa się z pierwszego prezesa Sądu Najwyższego jako przewodniczącego oraz 12 członków, których wybierają z poza swego grona Sejm w liczbie 8 członków i Senat w liczbie 4 członków.

Czyżewski

3. Władza wykonawcza.

Władzę wykonawczą sprawuje **prezydent Rzeczypospolitej** łącznie z **ministrami**.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ.

Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na 7 lat bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe.

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego urzędu, ani należeć do izb ustawodawczych. Przed objęciem urzędu składa on przysięgę w Zgromadzeniu Narodowem.

Prezydent Rzeczypospolitej, nie będąc odpowiedzialny przed Sejmem, sprawuje władzę przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Prawa prezydenta Rzeczypospolitej w stosunku do izb ustawodawczych ograniczają się do zwoływania, otwierania, odraczania i zamykania oraz rozwiązywania Sejmu i Senatu.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy i zarządza ich ogłoszenie oraz wydaje celem wykonania ustaw i z powołaniem się na nie rozporządzenia wykonawcze, przyczem każdy akt rządowy jego wymaga do swej ważności podpisu prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy w ten sposób biorą zań odpowiedzialność.

W czasie, gdy Sejm i Senat są rozwiązane, aż do czasu ponownego zebrania się Sejmu, prezydent Rzeczypospolitej ma prawo wydawania w wypadkach nagłej konieczności państwowej rozporządzeń z mocą ustawy w dziedzinie, należącej do władzy ustawodawczej, rozporządzenia nie mogą jednak dotyczyć zmiany konstytucji i spraw zastrzeżonych wyraźnie w konstytucji dla władzy ustawodawczej oraz zmiany ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu.

Ponadto ustawa upoważnić może prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w czasie i zakresie przez ustawę określonych z wyjątkiem zmiany konstytucji.

Wspomniane rozporządzenia tracą moc obowiązującą, jeżeli nie zostaną złożone Sejmowi w ciągu 14 dni po najbliższem posiedzeniu Sejmu lub jeżeli po złożeniu ich Sejmowi zostaną przez Sejm uchylone.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje prezesa Rady Ministrów, na wniosek prezesa Rady Ministrów mianuje i odwołuje ministrów, na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, ponadto **jest on najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.**

Naczelnego wodza sił zbrojnych na wypadek wojny mianuje prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez ministra spraw wojskowych, który za akty, związane z dowództwem w czasie wojny, jak też za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego odpowiada przed Sejmem.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje państwo nazewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli państwa polskiego, zawiera umowy z państwami obcemi i podaje je do wiadomości Sejmu, przyczem przymierza, umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają skarb państwa albo zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic państwa, wymagają zgody Sejmu.

Prezydent Rzeczypospolitej wypowiada wojnę i zawiera pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu

Prezydentowi Rzeczypospolitej przysługuje prawo darowania i złagodzenia kary oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego, prawo to jednak nie przysługuje mu w stosunku do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawowej.

Zezwolenie prezydenta Rzeczypospolitej jest konieczne do wprowadzenia stanu wyjątkowego.

Za działalność swoją w urzędzie prezydent Rzeczypospolitej nie ponosi odpowiedzialności parlamentarnej, ani cywilnej, natomiast może on być pociągnięty przez Sejm do odpowiedzialności konstytucyjnej za zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji lub przestępstwa karne.

Jeżeli prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu lub jeżeli urząd prezydenta Rzeczypospolitej opróżni się wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny, zastępuje go marszałek Sejmu, który zarządza nowe wybory, jeżeli Sejm jest rozwiązany w chwili, gdy urząd prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony oraz zwołuje Sejm celem poddania uchwale, czy urząd prezydenta Rzeczypospolitej należy uznać za opróżniony, jeżeli prezydent Rzeczypospolitej nie sprawuje go przez 3 miesiące.

Siedziba **prezydenta Rzeczypospolitej** — Warszawa (Zamek).

Przy prezydencie Rzeczypospolitej znajdują się:

1. **Kancelarja Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej.**
2. **Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej.**

ADMINISTRACJA PAŃSTWOWA.

Administracja państwowa obejmuje całokształt działalności władzy wykonawczej we wszystkich dziedzinach jej zakresu działania.

Celem dekoncentracji administracji państwowej państwo dzieli się na jednostki terytorjalne, mianowicie na województwa i powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie, przyczem stolica państwa stanowi odrębną jednostkę narówni z województwami, zaś większe miasta odrębne jednostki narówni z powiatami.

Na czele administracji państwowej w państwie i jednostkach terytorjalnych stoją władze administracyjne.

Podziałowi państwa na jednostki terytorjalne odpowiada podział władz poszczególnych dziedzin administracji państwowej na władze centralne, okręgowe i powiatowe.

Centralnemi władzami administracyjnemi są prezes Rady Ministrów, który stoi na czele całokształtu administracji państwowej, tudzież ministrowie, którzy stoją na czele poszczególnych dziedzin administracji państwowej.

Ministrom podlegają okręgowe władze administracyjne, zaś okręgowym władzom administracyjnym podlegają powiatowe władze administracyjne, przyczem całokształt administracji państwowej w jednostkach terytorjalnych zespolony jest zasadniczo w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem.

Do udziału w administracji państwowej w jednostkach terytorjalnych powoływani są obywatele w drodze wyborów.

PREZES RADY MINISTRÓW.

Prezes Rady Ministrów kieruje polityką ogólną państwa, reprezentuje Rząd nawewnątrz i nazewnątrz, uzgadnia działalność poszczególnych dziedzin administracji państwowej oraz przewodniczy na posiedzeniach Rady Ministrów i czuwa nad wykonaniem jej uchwał.

Prezydjum Rady Ministrów — Warszawa (Krakowskie Przedmieście 46-48).

Skład: Gabinet Prezesa Rady Ministrów, Biuro Prezesa Rady Ministrów, Biuro Prawne Prezesa Rady Ministrów i rzecznik Najwyższej Komisji Dyscyplinarnej, która znajduje się przy prezesie Rady Ministrów.

Prezesowi Rady Ministrów podlegają:

1. **Polska Agencja Telegraficzna** — Warszawa (Mokotowska 14).
2. **Dyrekcja Monitora Polskiego** — Warszawa (Miodowa 22).
3. **Dyrekcja Drukarń Państwowych** — Warszawa (Miodowa 20).

MINISTROWIE.

Ministrowie pod przewodnictwem prezesa Rady Ministrów lub jego zastępcy tworzą **Radę Ministrów.**

Ministrowie nie mogą piastować żadnego urzędu ani uczestniczyć w instytucjach na zysk obliczonych.

Ministrom przysługuje prawo brania udziału w posiedzeniach Sejmu osobiście lub przez podległych im urzędników oraz prawo przemawiania poza koleją mówców, zapisanych do głosu.

Rada Ministrów oraz poszczególni ministrowie mogą wydawać celem wykonania ustaw i z powołaniem się na nie rozporządzenia wykonawcze.

Rada Ministrów i poszczególni ministrowie ponoszą solidarnie i indywidualnie odpowiedzialność konstytucyjną

i parlamentarną zarówno za ogólny kierunek polityki Rządu, działalność w urzędzie i zgodność jej z konstytucją i ustawami, jak też za akty rządowe prezydenta Rzeczypospolitej.

Do odpowiedzialności konstytucyjnej i parlamentarnej pociąga Radę Ministrów i poszczególnych ministrów Sejm, stawiając ich w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu w pierwszym wypadku, a zmuszając do ustąpienia w drugim wypadku.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH.

Minister spraw wewnętrznych kieruje polityką wewnętrzną i narodowościową państwa. Zakres działania jego obejmuje ogólne kierownictwo administracji wewnętrznej i nadzór nad działalnością samorządu, sprawy narodowościowe, bezpieczeństwo, porządek publiczny i ochronę granic, **współpracę z ministrem spraw wojskowych w sprawach uzupełniania sił zbrojnych, mobilizacji i demobilizacji, osobistych i rzeczowych świadczeń wojennych, zasiłków wojskowych** oraz sprawy zdrowia publicznego.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — Warszawa (Nowy Świat 69).

Skład: Departamenty Organizacyjny, Polityczny, Samorządowy, Administracyjny i Służby Zdrowia oraz Samodzielne Wydziały Wojskowy i Aprowizacyjny.

Ministrowi spraw wewnętrznych podlegają:

1. **Komisarz Rządu na m. st. Warszawę i wojewodowie.**

Wojewodom podlegają starostowie.

Wojewodowie względnie starostowie są przedstawicielami Rządu, sprawującymi z jego ramienia władzę wykonawczą na obszarze województwa względnie powiatu. Zakres działania ich obejmuje wszelkie sprawy administracji państwowej z wyjątkiem spraw, przekazanych administracji wojskowej, skarbowej, sądowej, szkolnej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej oraz urzędom ziemskim, w szczególności uzgadnianie działalności poszczególnych dziedzin administracji państwowej na obszarze województw względnie powiatów. Wojewoda śląski jest ponadto wykonawcą uchwał Sejmu Śląskiego.

Urzędy wojewódzkie i starostwa:

Województwo	Urząd wojewódzki	Starostwa
M. st. Warszawa	Komisarjat Rządu-Warszawa (Senatorska 16)	Warszawa Południe (Szpitalna 7) Warszawa Północ (Długa 31) Warszawa Praga (Jagiellońska 9)
Warszawskie	Warszawa (Al. Ujazdowska 5)	Błonie (z siedzibą w Grodzisku Mazowieckim), Ciechanów, Gostynin, Grójec, Kutno, Lipno, Łowicz, Maków, Mińsk Mazowiecki, Mława, Nieszawa (z siedzibą w Aleksandrowie), Płock, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Radzymin, Rawa, Rypin, Sierpc, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa powiat, Włocławek.
Białostockie	Białystok	Augustów, Białystok miasto, Białystok powiat, Bielsk, Grodno, Kolno, Łomża, Ostrołęka, Ostrów Sokółka, Suwałki, Szczuczyn (w Grajewie), Wołkowysk, Wysokie Mazowieckie.
Kieleckie	Kielce	Będzin, Częstochowa miasto, Częstochowa powiat, Iłża (w Wierzbniku), Jędrzejów, Kielce, Końskie, Kozienice, Miechów, Olkusz, Opatów, Opoczno, Pińczów, Radom, Sandomierz, Sosnowiec miasto, Stopnica (w Busku), Włoszczowa, Zawiercie.
Krakowskie	Kraków	Biała, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Dąbrowa, Gorlice, Grybów, Jasło, Kraków miasto, Kraków powiat, Limanowa, Maków, Mielec, Myślenice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Pilzno, Ropczyce, Tarnów, Wadowice, Wieliczka, Żywiec.
Lubelskie	Lublin	Biała Podlaska, Biłgoraj, Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów, Konstantynów (w Janowie), Krasnystaw, Lubartów, Lublin miasto, Lublin powiat, Łuków, Puławy, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Tomaszów, Węgrów, Włodawa, Zamość.
Lwowskie	Lwów	Bóbrka, Brzozów, Dobromil, Drohobycz, Gródek Jagielloński, Jarosław, Jaworów, Kolbuszowa, Krosno, Lisko, Lubaczów, Lwów miasto, Lwów powiat, Łańcut, Mościska, Nisko, Przemyśl, Przeworsk, Rawa Ruska, Rudki, Rzeszów, Sambor, Sanok, Sokal, Stary Sambor, Strzyżów, Tarnobrzeg, Żółkiew.

Województwo	Urząd wojewódzki	Starostwa
Łódzkie	Łódź	Brzeziny, Kalisz, Koło, Konin, Łask, Łęczyca, Łódź miasto, Łódź powiat, Piotrków, Radomsko, Sieradz Słupca, Turek, Wieluń.
Nowogródzkie	Nowogródek	Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Stołpce, Wołożyn.
Poleskie	Brześć n.B.	Brześć n. B., Drohiczyn, Kamień Koszyrski, Kobryń, Kossów, Łuniniec, Pińsk, Prużana Sarny, Stolin.
Pomorskie	Toruń	Brodnica, Chełmno, Chojnice, Działdowo. Gniew, Grudziądz miasto. Grudziądz powiat, Kartuzy, Kościerzyna, Lubawa, Sępolno, Starogard, Świecie, Tczew, Toruń miasto, Toruń powiat, Tuchola, Wąbrzeźno. Wejherowo.
Poznańskie	Poznań	Bydgoszcz miasto, Bydgoszcz powiat, Chodzież, Czarnków, Gniezno miasto, Gniezno powiat, Gostyń, Grodzisk. Inowrocław miasto, Inowrocław powiat, Jarocin, Kępno, Kościan, Koźmin, Krotoszyn. Leszno, Międzychód, Mogilno Nowy Tomyśl, Oborniki, Odolanów, Ostrów, Ostrzeszów, Pleszew, Poznań miasto. Poznań powiat, Rawicz, Strzelno, Szamotuły, Szubin, Śmigiel,Śrem. Środa, Wągrowiec, Wolsztyn. Września, Wyrzysk. Żnin.
Stanisławowskie	Stanisławów	Bohorodczany, Dolina, Horodenka. Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Peczeniżyn, Rohatyn, Skole, Stanisławów, Stryj, Śniatyń, Tłumacz, Turka, Żydaczów.
Śląskie	Katowice	Bielsko miasto, Bielsko powiat, Cieszyn, Huta Królewska miasto, Katowice miasto, Katowice powiat, Lubliniec, Pszczyna, Pybnik, Świętochłowice, Tarnowskie Góry.
Tarnopolskie	Tarnopol	Borszczów, Brody; Brzeżany, Buczacz, Czortków, Kamionka Strumiłowa, Kopyczyńce, Podhajce, Przemyślany, Radziechów; Skałat; Tarnopol, Trembowla, Zaleszczyki, Zbaraż, Zborów, Złoczów.

Województwo	Urząd wojewódzki	Starostwa
Wileńskie	Wilno	Brasław, Dzisna, Mołodeczno, Oszmiana, Postawy, Święciany, Wilejka, Wilno miasto, Wilno-Troki.
Wołyńskie	Łuck	Dubno, Horochów, Kostopol, Kowel, Krzemieniec, Luboml, Łuck, Równe, Włodzimierz, Zdołbunów.

2. **Główny Urząd Statystyczny** — Warszawa (Al. Jerozolimska 32).

3. **Policją państwową.**

Policja państwowa jest organem wykonawczym ministra spraw wewnętrznych oraz wojewodów i starostów w zakresie utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, tudzież organem wykonawczym władz sądowych i prokuratorskich w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw.

Policja państwowa jest zorganizowana w sposób wojskowy w komendy, komisarjaty i posterunki policji państwowej.

Na czele policji państwowej stoi podległa ministrowi spraw wewnętrznych **Główną Komendą Policji Państwowej** — Warszawa (Nowy Świat 67).

Głównemu komendantowi policji państwowej podlegają **wojewódzkie komendy policji państwowej**:

Nr.	Województwo	Siedziba
I.	Warszawskie	Warszawa (Al. Jerozolimska 12)
II.	Łódzkie	Łódź
III.	Kieleckie	Kielce
IV.	Lubelskie	Lublin
V.	Białostockie	Białystok
VI.	M. st. Warszawa	Warszawa (Nowy Świat 67)
VII.	Krakowskie	Kraków
VIII.	Lwowskie	Lwów
IX.	Tarnopolskie	Tarnopol
X.	Stanisławowskie	Stanisławów
XI.	Poznańskie	Poznań
XII.	Pomorskie	Toruń
XIII.	Wołyńskie	Łuck
XIV.	Poleskie	Brześć n. B
XV.	Nowogródzkie	Nowogródek
XVI.	Wileńskie	Wilno

Na czele policji państwowej w Województwie Śląskiem stoi podległa wojewodzie śląskiemu **Główna Komenda Policji Państwowej na Województwo Śląskie** — Katowice.

Wojewódzkim komendantom policji państwowej i głównemu komendantowi policji państwowej na Województwo Śląskie podlegają **miejskie i powiatowe komendy policji państwowej.**

Miejskie komendy policji państwowej obejmują miasta które stanowią odrębne jednostki narówni z powiatami.

Powiatowe komendy policji państwowej obejmują w byłym zaborze austrjackim i rosyjskim po jednym powiecie, w byłym zaborze niemieckim po kilka powiatów.

Miejskim i powiatowym komendantom policji państwowej podlegają **komisarjaty** w większych miastach oraz **posterunki** w mniejszych miastach i gminach wiejskich.

4. **Korpus ochrony pogranicza** — patrz „Dział wojskowy".

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH.

Minister spraw zagranicznych kieruje polityką zagraniczną państwa oraz sprawuje zastępstwo dyplomatyczne i konsularne państwa w kraju wobec przedstawicielstw zagranicznych i zagranicą przez przedstawicielstwa polskie.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych — Warszawa (Wierzbowa 1).

Skład: Gabinet Ministra, Departamenty Polityczno-Ekonomiczny, Konsularny i Administracyjny.

Ministrowi spraw zagranicznych podlegają:

1. **Generalny Komisarjat Rzeczypospolitej Polskiej** w Gdańsku, który sprawuje zastępstwo dyplomatyczne i konsularne państwa na obszarze w. m. Gdańska — Gdańsk (Neugartenstrasse 27).

2. **Polskie urzędy dyplomatyczne i konsularne zagranicą:**

Stolica Apostolska. Ambasada — Rzym (Lungotevere dei Mellini 24).

Liga Narodów. Delegacja — Genewa (Quai Wilson 33).

Argentyna. Poselstwo—Buenos Aires (Calle Juncal 1360).
Konsulat — Buenos Aires (Calle Entre Rios 621).

Austrja. Poselstwo — Wiedeń (III. Rennweg 1).
Konsulat — Wiedeń (przy poselstwie).

Australja. Konsulat — Sydney (46-52 Carrington Street).

Belgja. Poselstwo — Bruksela (29, Avenue des Gaulois).
Konsulaty — Bruksela (39, Rue de la Loi) i Antwerpja (38, Rue Van Dyck).

Brazylja. Poselstwo — Rio de Janeiro (Senador Vergueiro 197).
Konsulaty — Rio de Janeiro (przy poselstwie), Kurytyba (Rua 13 de Maio 63).

Bułgarja. Poselstwo — Sofja (Patriarch Eftimi 35).
Konsulaty — Sofja (przy poselstwie) i Warna (Angle de rues Tsar Boris et Rankow).

Chili. Konsulat — Santiago (Calle Nueva York 54).

Chiny (Mandżurja). Delegatura — Charbin (Gloukhaja 21).

Czechosłowacja. Poselstwo — Praga (Staromestké Námesti, Pałac Kinskeho).
Konsulaty — Praga (Smichov, Stefanikova 46), Bratislava (Gundulicowa 12), Koszyce (Rákoczy 16) i Morawska Ostrawa (28 Rijna 56).

Danja. Poselstwo — Kopenhaga (Frederiksgade 11).
Konsulaty — Kopenhaga (przy poselstwie), Aalborg (Jomfru Annagade 16), Aarhus (Rozenkranzgade 23), Haderslev (Norregade 30), Hasle a/Bornholm (Klinker og Chammottestenfabrikker-Hasle) i Odense (Odensen Aegforretning).

Egipt. Poselstwo — Kair (Rues Ibn Zanki et Shaganes el Dorr à Zamalek).

Estonja. Poselstwo — Tallinn (Kohtu tänaw 10).
Konsulat — Tallinn (przy poselstwie).

Finlandja. Poselstwo — Helsingfors (Fabriksgatan 6a).
Konsulat — Helsingfors (przy poselstwie).

Francja. Ambasada — Paryż (12, Avenue de Tokio).
Konsulaty — Paryż (XVIIc. 19, Rue Alphonse de Neuville), Algier (8, Rue Empereur Vespasien), Bordeaux (29, Place Gambetta), Le Havre (148, Boulevard de Strasbourg), Lille (119, Boulevard de Républicque), Lyon (14 bis, Boulevard de la Côte), Marsylja (6, Place Saint-Férreol), Nicea (40, Boulevard Victor Hugo) i Strasburg (49, Boulevard Clémenceau).

Grecja. Poselstwo — Ateny (3, Place Mavrocordato).
Hiszpanja. Poselstwo — Madryt (Calle de Goya 9).
Konsulaty — Madryt (przy poselstwie) i Barcelona (Rambla Cataluna).
Holandja. Poselstwo — Haga (Prinsessegracht 9).
Konsulaty — Amsterdam (Heerengracht 495), Dordrecht (Singel 287), Heerlen (Geleenstraat 53) . Rotterdam (Diergaardelaan 44a).
Indje. Konsulat — Bombay.
Indje Holenderskie (Jawa.) Konsulat — Batawja (Weltevreden, Molenvliet Oost 36).
Italja Poselstwo — Rzym (Piazza Campitelli 3).
Konsulaty — Rzym (Via Sicilia 66), Florencja (Lung'Arno del Tempio 22), Medjolan (Piazza Castello 6), Palermo (Piazza della Marina 18), Wenecja (S. Marcuola 1459), Triest (Piazza della Borsa 4) i Turyn (Via Milano 20).
Japonja. Poselstwo — Tokjo (55, Zaimkucho, Azabu-ku).
Konsulat — Tokjo (przy poselstwie) i Osaka (2-chome Junkeimachi, Minamiku).
Jugosławja. Poselstwo — Belgrad (Krunska 58).
Konsulaty — Belgrad (przy poselstwie) i Zagrzeb (Haulikova 8).
Kanada. Konsulat — Montreal (Que. 1490, Mackay Street).
Luxemburg. Konsulat — Luxemburg (5, Rue Joseph II).
Łotwa. Poselstwo — Ryga (Elizabetes iela 41-43).
Konsulaty — Ryga (Rainis bul. 6), Dyneburg (Teatra iela 8) i Libawa (Lorenca iela 17).
Meksyk. Konsulat — Meksyk (Paseo de la Reforma 42).
Monaco. Konsulat — Montecarlo (47, Rue Plati).
Niemcy. Poselstwo — Berlin (Kurfürstenstrasse 136).
Konsulaty — Berlin (Kurfürstenstrasse 137), Bytom Gleiwitzerstrasse 10), Ełk (Volkstrasse 19), Essen (Hindenburgstrasse 90-92), Hamburg (Kirchenallee 27), Kolonja (Lindenthal, Dürenerstrasse 248), Królewiec (Neuedammgasse 20), Kwidzyń (Herrenstrasse 14), Lipsk (Gelertstrasse 7), Monachjum (Kufsteinerplatz 2), Olsztyn (Friedrich Wilhelmsplatz 5), Piła (Königsstrasse 37), Szczecin (Friedrich Karlstrasse 9) i Wrocław (Freiburgerstrasse 29).

Norwegja. Poselstwo — Oslo (Dronningensgate 4).
Konsulaty — Oslo (przy poselstwie) i Tönsberg.
Palestyna. Konsulat — Jerozolima (Bab-el-Zahré).
Paragwaj. Konsulat — Asuncion (Calle 15 de Agosto 225).
Persja. Poselstwo — Teheran (hors de la Porte Davlète).
Peru. Konsulat—Lima (Barranco Malecon de los Ingleses 325).
Portugalja. Konsulaty — Lizbona (Rua dos Luziadas 15) i Porto (Avenida dos Aliados 41).
Rumunja Poselstwo—Bukareszt (Sosea Kissieleff 47).
Konsulaty — Bukareszt (Strada Popa Tatu 47), Braila Czerniowce (Strada Vlahuta 8), Galac (Strada Mihai Bravul 28) i Kiszyniów (Rue de Mohilev 5).
Stany Zjedn. Ameryki. Poselstwo—Waszyngton (C. C. 2640, 16-th Street).
Konsulaty — Chicago III. (America Fore, 844, Rush Street, Buffalo N. Y. (617, Filmore Avenue), Detroit Mich. (80, E. Garfield Avenue), Nowy Jork N. Y. (953, Third Avenue, 57-th Street) i Pittsburg Pa. (249, N. Craig Street).
Szwajcarja. Poselstwo—Bern (Elfenstrasse 20).
Konsulaty—Bern (przy poselstwie) i Zurych (Fraumünsterstrasse 13).
Szwecja. Poselstwo — Sztokholm (Narvavägen 32).
Konsulaty — Sztokholm (przy poselstwie i Strandvägen 1), Göteborg (Lilla Bommenstorg 2) i Malmö (Jöns Filsgatan 2).
Turcja. Poselstwo—Angora (Rue Stamboul, 3-me maison de l'Evkaf).
Konsulat — Konstantynopol (Nichantache 53) i Trebizonda.
Urugwaj. Konsulat—Montevideo (Calle 25 de Mayo 216).
Węgry. Poselstwo — Budapeszt (I. Országház—utca 15).
Konsulat — Budapeszt (I. Országház — utca 15).
Wielka Brytanja. Poselstwo — Londyn (W. I. 47, Portland Place).
Konsulat — Londyn 2, Upper Montague Street W. C. I Russel Square).
Z. S. R. R. Poselstwo—Moskwa (Powarskaja 21).
Konsulaty—Moskwa (przy poselstwie, 3. Mieszczan-

skaja 32-34), Charków (Rakowskowo 15), Kijów (Liebknechta 1), Leningrad (Naberežna Krasn. Flota 14), Mińsk (Sowieckaja 84) i Tyflis (Korganowskaja 24).

Zagraniczne urzędy dyplomatyczne i konsularne w Polsce:

Stolica Apostolska. Nuncjatura—Warszawa (Al. Szucha 12).

Argentyna. Poselstwo — Warszawa (Al. Jerozolimska 23). Konsulaty — Warszawa (Żabia 4), Gdańsk i Kraków.

Austrja. Poselstwo—Warszawa (Koszykowa 11b). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Bielsko, Gdańsk, Kraków, Lwów, Łódź i Poznań.

Belgja. Poselstwo — Warszawa (Świętokrzyska 25). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Lwów, Łódź i Poznań.

Boliwja. Konsulat — Gdańsk.

Brazylja. Poselstwo — Warszawa (Al. Róż 4). Konsulaty — Warszawa (Zgoda 4), Gdańsk, Katowice, Lwów i Poznań.

Bułgarja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 39). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).

Chili. Poselstwo — Warszawa (Mokotowska 19a). Konsulaty—Warszawa (przy poselstwie) i Gdańsk.

Czechosłowacja. Poselstwo — Warszawa (Szopena 13) Konsulaty — Warszawa (Złota 4), Katowice, Kraków, Lwów i Poznań.

Danja. Poselstwo — Warszawa (Piękna 10). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Bielańska 4), Gdańsk, Lwów, Łódź, Poznań i Puck.

Dominika. Konsulat — Gdańsk.

Egipt. Poselstwo — Berlin.

Estonja. Poselstwo — Warszawa(Al. Ujazdowska 19). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie) i Gdańsk.

Finlandja. Poselstwo — Warszawa (Plac Napoleona 3). Konsulaty—Warszawa (przy poselstwie i Matejki 8), Gdańsk, Katowice i Łódź.

Francja. Ambasada—Warszawa (Al. Róż 2). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Gdynia, Katowice, Lwów, Łódź, Poznań i Toruń.

Grecja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 16). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Kraków, Lwów, Łódź i Poznań.

Gwatemala. Konsulaty — Gdańsk i Poznań.

Hiszpanja. Poselstwo — Warszawa (Hotel Europejski 109). Konsulaty — Warszawa (Piękna 66-a) i Gdańsk.

Holandja. Poselstwo — Warszawa (Czackiego 9). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Lwów, Łódź i Poznań.

Honduras. Konsulat — Gdańsk.

Italja. Poselstwo — Warszawa (Plac Dąbrowskiego 6). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Katowice i Łódź.

Japonja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 10). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).

Jugosławja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 33). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).

Łotwa. Poselstwo — Warszawa (Szkolna 6). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Łódź, Poznań i Wilno.

Meksyk. Konsulaty — Warszawa (Hortensji 6) i Gdańsk.

Niemcy. Poselstwo — Warszawa (Piękna 17). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań i Toruń.

Nikaragua. Konsulat — Gdańsk.

Norwegja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 3). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie i Hipoteczna 1), Gdańsk i Gdynia.

Panama. Konsulat — Gdańsk.

Persja. Poselstwo — Warszawa (Kredytowa 8).

Peru. Konsulat — Warszawa (Obożna 11).

Portugalja. Poselstwo — Warszawa (Nowosenatorska 2) Konsulaty — Warszawa (Foksal 14 i Świętokrzyska 28) i Gdańsk.

Rumunja. Poselstwo — Warszawa (Wiejska 10). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Lwów i Poznań.

San Marino. Konsulat — Warszawa (Wspólna 29).

Stany Zjedn. Ameryki. Poselstwo — Warszawa (Foksal 3).
Konsulat — Warszawa (Jasna 11) i Gdańsk.
Szwajcarja. Poselstwo — Warszawa (Smolna 25).
Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie) i Gdańsk.
Szwecja. Poselstwo — Warszawa (Królewska 3).
Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice i Poznań.
Turcja. Poselstwo — Warszawa (Szopena 2 a).
Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk i Lwów.
Urugway. Poselstwo — Wiedeń (III, Reisnerstrasse 16).
Konsulat — Łódź.
Wenezuela. Konsulat — Gdańsk.
Węgry. Poselstwo — Warszawa (Mokotowska 48).
Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk, Kraków i Lwów.
Wielka Brytanja. Poselstwo — Warszawa (Nowy Świat 18).
Konsulaty — Warszawa (Al. Róż 10), Borysław, Gdańsk, Katowice, Lwów, Łódź i Poznań.
Z. S. R. R. Poselstwo — Warszawa (Poznańska 15).
Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk i Lwów.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH.

Patrz „Dział wojskowy".

MINISTER SKARBU.

Minister skarbu kieruje polityką finansową i skarbową państwa. Zakres działania jego obejmuje sprawy budżetowe i kredytowe, sprawy podatków i opłat, ceł, akcyz i monopolów państwowych, sprawy obrotu pieniężnego, sprawy likwidacji poniesionych przez państwo i obywateli strat wskutek wojny oraz nadzór nad instytucjami kredytowemi i asekuracyjnemi.

Ministerstwo Skarbu — Warszawa (Rymarska 3-5).

Skład: Departamenty Ogólny, Obrotu Pieniężnego, Budżetowy, Ceł, Podatków i Opłat, Akcyz i Monopolów, Kasowy i Likwidacyjny.

Ministrowi skarbu podlegają:

1. **Izby skarbowe**— Warszawa (Rymarska 1), Białystok, Brześć n. B., Grudziądz, Kielce, Kraków, Lublin, Lwów, Łuck, Poznań i Wilno.

Izbom skarbowym podlegają:
a) **urzędy skarbowe podatków i opłat.**
b) **urzędy skarbowe akcyz i monopolów państwowych,**
c) **kasy skarbowe.**

2. **Dyrekcje ceł** — Warszawa (Miodowa 3), Lwów, Mysłowice, Poznań i Wilno, ponadto **inspektorat ceł** — Gdańsk.

Dyrekcjom ceł podlegają **urzędy celne.**

3. **Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej Polskiej,** która zajmuje się obroną i zastępstwem prawnem interesów skarbu państwa, udziela opinij i porad prawnych na żądanie władz państwowych oraz współdziała z niemi przy zawieraniu umów — Warszawa (Leszno 5).

Oddziały — Kraków, Lwów i Poznań.

Delegaci — Gdańsk, Katowice i Wilno.

4. **Urząd Pożyczek Państwowych** — Warszawa (Senatorska 29).

5. **Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń** — Warszawa (Nowy Świat 69).

6. **Generalną Dyrekcja Loterji Państwowej** — Warszawa (Nowy Świat 70).

7. **Generalną Dyrekcją Monopolu Tytoniowego** — Warszawa (Nowy Świat 4).

8. **Generalna Dyrekcja Monopolu Spirytusowego** — Warszawa (Leszno 1).

9. **Mennicą Państwową** — Warszawa (Praga, Ząbkowska 27-31).

10. **Państwowe Zakłady Graficzne** — Warszawa (Al. Jerozolimska 91).

11. **Centralna Kasa Skarbowa** — Warszawa (Rymarska 3-5).

12. **Pocztową Kasą Oszczędności** — Warszawa (Jasna 9).

13. **Straż Graniczna.**

Straż graniczna jest organem wykonawczym władz celnych w zakresie celnej ochrony granic i zapobiegania nielegalnemu ich przekraczaniu oraz dochodzenia i ścigania

przestępstw skarbowych, przyczem działalność jej obejmuje zasadniczo jedynie obszar powiatów granicznych.

Straż graniczna jest zorganizowana w sposób wojskowy w inspektoraty, komisarjaty i placówki straży granicznej.

Na czele straży granicznej stoi podległa ministrowi skarbu **Komenda Straży Granicznej** — Warszawa (Rymarska 3 - 5).

Komendantowi straży granicznej podlegają **okręgowe inspektoraty straży granicznej**

Mazowiecki — Ciechanów,
Pomorski — Czersk,
Wielkopolski — Poznań,
Śląski — Katowice,
Małopolski — Sanok.

Okręgowym inspektorom straży granicznej podlegają **graniczne inspektoraty straży granicznej.**

Granicznym inspektorom straży granicznej podlegają **komisarjaty i podkomisarjaty straży granicznej.**

Komisarzom straży granicznej podlegają **placówki straży granicznej.**

Ponadto ministrowi skarbu podlegają pod względem zwierzchniego nadzoru:

1. **Bank Polski** — Warszawa (Bielańska 10 - 12).
2. **Bank Gospodarstwa Krajowego** — Warszawa (Królewska 5)

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI.

Minister sprawiedliwości jako naczelny prokurator Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje nadzór nad urzędami prokuratorskiemi, czuwa nad należytym wymiarem sprawiedliwości, kieruje zarządem sądowym i więziennym oraz udziela opinij i porad prawnych na żądanie władz państwowych.

Ministerstwo Sprawiedliwości — Warszawa (Długa 7).

Skład: Departamenty Ustawodawczy, Administracyjny i Karny.

Ministrowi sprawiedliwości podlegają:

1. **Prokurator przy Sądzie Najwyższym, prokuratorzy przy sądach apelacyjnych i prokuratorzy przy sądach okręgowych** w drodze służbowej.

2. **Więzienia państwowe.**
3. **Redakcja i Administracja Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej** — Warszawa (Plac Krasińskich 12)

Przy ministrze sprawiedliwości znajduje się **Komisja Kodyfikacyjna**.

MINISTER WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego kieruje polityką szkolną państwa. Zakres działania jego obejmuje zarząd szkolnictwa powszechnego, średniego i wyższego oraz szkolnictwa zawodowego, oświatę pozaszkolną, sprawy hygieny i budownictwa szkolnego, opiekę nad nauką, literaturą i sztuką oraz nadzór nad archiwami, bibljotekami, muzeami i teatrami, ponadto sprawy wyznaniowe.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — Warszawa (Bagatela 12).

Skład: Departamenty Ogólny, Szkolnictwa Ogólnokształcącego, Szkolnictwa Zawodowego, Nauki i Szkół Wyższych, Sztuki i Wyznań Religijnych oraz Wydział Archiwów Państwowych.

Ministrowi wyznań religijnych i oświecenia publicznego podlegają **kuratorja okręgów szkolnych** — Warszawa (Al. Ujazdowska 20), Brześć n. B., Katowice, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Łuck, Poznań, Toruń i Wilno.

Kuratorom okręgów szkolnych podlegają **inspektoraty szkolne.**

MINISTER ROLNICTWA.

Minister rolnictwa kieruje polityką rolną państwa. Zakres działania jego obejmuje sprawy rolnictwa i leśnictwa meljoracje rolne, sprawy hodowlane i weterynaryjne, zarząd niższego szkolnictwa rolniczego, nadzór nad przemysłem rolnym oraz zarząd dóbr państwowych.

Ministerstwo Rolnictwa — Warszawa (Senatorska 15).

Skład: Departamenty Ogólny, Rolnictwa, Chowu Koni, Weterynarji i Leśnictwa oraz Samodz. Wydział Wojskowy

Ministrowi rolnictwa podlegają:

1. **Okręgowe dyrekcje lasów państwowych** — Warsza

wa (Senatorska 15), Białowieża, Bydgoszcz, Lwów, Łuck, Poznań, Radom, Siedlce, Toruń i Wilno.

2. **Państwowy Instytut Meteorologiczny** — Warszawa (Nowy Świat 72).

3. **Państwowy Instytut Weterynaryjny** — Warszawa (Grochów).

4. **Państwowe instytuty gospodarstwa rolnego** — Bydgoszcz i Puławy.

MINISTER PRZEMYSŁU I HANDLU.

Minister przemysłu i handlu kieruje polityką przemysłową i handlową państwa. Zakres działania jego obejmuje sprawy górnictwa i hutnictwa, przemysłu, handlu wewnętrznego i zagranicznego, ochronę własności przemysłowej, sprawy miar i wag oraz nadzór nad instytucjami przemysłowemi i handlowemi.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu — Warszawa (Elektoralna 2).

Skład: Departament Ogólny, Górniczo-Hutniczy, Przemysłowy, Handlowy i Morski oraz Samodz. Wydział Wojskowy.

Ministrowi przemysłu i handlu podlegają:

1. **Główny Urząd Miar** — Warszawa (Elektoralna 2).

Głównemu Urzędowi Miar podlegają **okręgowe urzędy miar** — Warszawa (Piękna 66a), Królewska Huta, Lublin, Lwów, Poznań i Wilno.

Okręgowym urzędom miar podlegają miejscowe urzędy miar.

2. **Okręgowe urzędy probiercze** — Warszawa (Złota 22), Kraków, Lwów i Wilno.

3. **Urząd Patentowy** — Warszawa (Elektoralna 2).

4. **Główna Dyrekcja Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych** — Warszawa (Elektoralna 2).

5. **Dyrekcja Państwowych Zakładów Salinarnych** — Kraków.

6. **Państwowy Instytut Geologiczny** — Warszawa (Nowy Świat, Pałac Staszica).

7. **Wyższe urzędy górnicze** — Warszawa (Jasna 9), Katowice i Kraków.

Wyższym urzędom górniczym podlegają **okręgowe urzędy górnicze.**

MINISTER KOMUNIKACJI.

Minister komunikacji kieruje polityką komunikacyjną państwa w dziedzinie kolei żelaznych i lotnictwa. Zakres działania jego obejmuje zarząd państwowych kolei żelaznych oraz nadzór nad lotnictwem z wyjątkiem lotnictwa wojskowego.

Ministerstwo komunikacji —Warszawa (Nowy Świat 14).

Skład: Wydział Prezydjalny, Departamenty Administracyjny, Finansowy, Handlowo-Taryfowy, Eksploatacyjny, Utrzymania i Budowy, Mechaniczny i Zasobów oraz Wydziały Sanitarny i Lotnictwa Cywilnego.

Ministrowi komunikacji podlegają:

Okręgowe dyrekcje polskich kolei państwowych — Warszawa (Nowy Świat 13), Gdańsk, Katowice, Kraków, Lwów, Poznań, Radom, Stanisławów i Wilno.

Okręgowym dyrekcjom polskich kolei państwowych podlegają **urzędy kolejowe.**

MINISTER POCZT I TELEGRAFÓW.

Minister poczt i telegrafów kieruje polityką komunikacyjną państwa w dziedzinie poczt i telegrafów. Zakres działania jego obejmuje zarząd państwowych poczt i telegrafów.

Ministerstwo Poczt i Telegrafów — Warszawa (Plac Napoleona 8).

Skład: Departamenty Ogólny, Pocztowy i Techniczny oraz Wydział Wojskowy.

Ministrowi poczt i telegrafów podlegają **okręgowe dyrekcje poczt i telegrafów** — Warszawa (Plac Napoleona 10), Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Lwów, Poznań i Wilno.

Okręgowym dyrekcjom poczt i telegrafów podlegają **urzędy pocztowe i telegraficzne.**

MINISTER ROBÓT PUBLICZNYCH.

Minister robót publicznych kieruje polityką budowlaną i komunikacyjną państwa w dziedzinie dróg kołowych i wodnych. Zakres działania jego obejmuje zarząd budynków państwowych oraz dróg kołowych i wodnych, odbudowę obszarów zniszczonych, sprawy pomiarów topograficznych i hydrograficznych oraz sprawy elektryfikacyjne.

Ministerstwo Robót Publicznych — Warszawa (Kredytowa 9).

Skład: Departamenty Ogólny, Wodny, Budowlany, Drogowy i Prawno-Administracyjny oraz Wydział Elektryczny i Samodz. Referat Wojskowy.

Ministrowi robót publicznych podlegają:

1. **Dyrekcja Robót Publicznych** na m. st. Warszawę — Warszawa (Kredytowa 9) *).
2. **Dyrekcje dróg wodnych** — Warszawa (Jasna 10) i Wilno.

MINISTER PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ.

Minister pracy i opieki społecznej kieruje polityką socjalną państwa. Zakres działania jego obejmuje ochronę pracy w górnictwie, przemyśle i handlu, opiekę społeczną nad dziećmi, młodocianymi i dorosłymi, sprawy pośrednictwa pracy, emigracyjne i ubezpieczeń społecznych.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej — Warszawa (Plac Dąbrowskiego 1).

Skład: Wydział Prezydjalny, Departamenty Pracy, Opieki Społecznej i Ubezpieczeń Społecznych.

Ministrowi pracy i opieki społecznej podlegają:

1. **Okręgowe inspektoraty pracy** — Warszawa (Marszałkowska 84 na m. st. Warszawę), Warszawa (Al. Jerozolimska 6 na województwo warszawskie), Białystok, Kielce, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Poznań, Toruń, Stanisławów i Wilno.

Okręgowym inspektorom pracy podlegają **obwodowe inspektoraty pracy.**

2. **Główny Urząd Ubezpieczeń** — Warszawa (Królewska 23).

Głównemu Urzędowi Ubezpieczeń podlegają **okręgowe urzędy ubezpieczeń** — Warszawa (Świętokrzyska 9), Lwów i Poznań.

3. **Urząd Emigracyjny** — Warszawa (Królewska 23).

Etapy — Gdańsk i Wejherowo.

Ekspozytury — Lwów i Mysłowice.

*) Okręgowe dyrekcje robót publicznych w województwach wchodzą w skład urzędów wojewódzkich.

MINISTER REFORM ROLNYCH.

Minister reform rolnych kieruje przebudową ustroju rolnego w państwie. Zakres działania jego obejmuje sprawy parcelacji, regulacji i osadnictwa.

Ministerstwo Reform Rolnych — Warszawa (Plac Dąbrowskiego 5).

Skład: Departamenty Ogólny i Urządzeń Rolnych oraz Biuro Głównej Komisji Ziemskiej.

Ministrowi reform rolnych podlegają:

1. **Okręgowe urzędy ziemskie** — Warszawa (Aleja Ujazdowska 7), Białystok, Brześć n. B., Grodno, Grudziądz, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Lwów, Łuck, Piotrków, Poznań i Wilno.

Okręgowym urzędom ziemskim podlegają **powiatowe urzędy ziemskie.**

Państwowy Bank Rolny — Warszawa (Nowogrodzka 50).

SAMORZĄD.

Obok administracji państwowej istnieje samorząd terytorjalny, którego przedstawicielstwom przekazuje państwo w określonym ustawowo zakresie prawo stanowienia w dziedzinie administracji, gospodarstwa i kultury.

Jednostki administracji państwowej są równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego.

Organem, stanowiącym w sprawach, należących do zakresu działania samorządu, są rady obieralne, mianowicie **sejmiki** wzgl. **rady wojewódzkie** i **powiatowe** oraz **rady miejskie i gminne**

Organem wykonawczym samorządu są organa kolegjalne, wybierane przez przedstawicielstwa samorządu, pod przewodnictwem przedstawicieli państwowych władz administracyjnych, mianowicie **wydziały wojewódzkie i powiatowe** oraz **magistraty i zarządy gminne.**

Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje państwo przez organa samorządu wyższego stopnia, jeżeli nie jest on przekazany ustawowo sądownictwu administracyjnemu.

Dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego przewiduje się ponadto samorząd gospodarczy, który wykonywać będą izby rolnicze, rzemieślnicze, przemysłowe, handlowe i t. d. połączone w **Naczelną Izbę Gospodarczą** z zadaniem współpracy z władzami państwowemi w kie-

rowaniu życiem gospodarczem i w zamierzeniach ustawodawczych.

SĄDOWNICTWO ADMINISTRACYJNE.

Do orzekania o legalności aktów administracyjnych władz państwowych i samorządowych powołane jest sądownictwo administracyjne, oparte na zasadzie współdziałania czynnika obywatelskiego i sędziowskiego, z **Najwyższym Trybunałem Administracyjnym** na czele.

Z pod orzecznictwa Najwyższego Trybunału Administracyjnego wyłączone są sprawy należące do właściwości sądów, sprawy pozostawione swobodnemu uznaniu władz administracyjnych, sprawy mianowania na publiczne urzędy, **sprawy dotyczące działań wojennych oraz organizacji i mobilizacji sił zbrojnych z wyjątkiem spraw uzupełnienia i zaopatrzenia**, wreszcie sprawy dyscyplinarne.

Najwyższy Trybunał Administracyjny — Warszawa (Miodowa 22).

Wojewódzkie sądy administracyjne w byłym zaborze niemieckim.

4 Władza sądowa.

SĄDY.

Władzę sądową sprawują niezawisłe sądy, wymierzając sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Sądownictwo opiera się na zasadzie jawności rozpraw.

Sędziowie są niezawiśli w sprawowaniu swego urzędu i podlegają tylko ustawom.

Sędziów mianuje w zasadzie prezydent Rzeczypospolitej, sędziowie pokoju są jednak wybierani przez ludność.

Sądy dzielą się na sądy powszechne i sądy wojskowe.

Sądy powszechne:

1. **Sąd Najwyższy** — Warszawa (Plac Krasińskich 5).
2. **Sądy apelacyjne** — Warszawa (Plac Krasińskich 5), Katowice, Kraków, Lublin, Lwów, Poznań, Toruń i Wilno.
3. **Sądy okręgowe** na obszarze Sądu Apelacyjnego w Warszawie — Biała Podlaska, Białystok, Kalisz, Łomża, Łódź, Mława, Piotrków, Płock, Siedlce, Sosnowiec, Suwałki, Warszawa (Miodowa 15) i Włocławek, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Katowicach — Cieszyn i Katowice, na

obszarze Sądu Apelacyjnego w Krakowie — Jasło, Kraków, Nowy Sącz, Rzeszów, Tarnów i Wadowice, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Lublinie — Kielce, Lublin, Łuck, Radom, Równe i Zamość, na obszarze Sądu Apelacyjnego we Lwowie — Brzeżany, Czortków, Kołomyja, Lwów, Przemyśl, Sambor, Sanok, Stanisławów, Stryj, Tarnopol i Złoczów, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Poznaniu — Bydgoszcz, Gniezno, Leszno, Ostrów i Poznań, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Toruniu — Chojnice, Grudziądz, Starogard i Toruń, na obszarze Sądu Apelacyjnego w Wilnie — Grodno, Nowogródek, Pińsk i Wilno.

4. **Sądy powiatowe** na obszarze byłego zaboru austrjackiego i niemieckiego oraz **sądy pokoju** na obszarze byłego zaboru rosyjskiego.

Sądy wojskowe — patrz „Dział Wojskowy".

PROKURATURY.

Przy Sądzie Najwyższym, sądach apelacyjnych i sądach okręgowych znajdują się **prokuratury** podległe ministrowi sprawiedliwości.

TRYBUNAŁ KOMPETENCYJNY.

Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnemi i sądami powołany jest **Trybunał Kompetencyjny.**

Trybunał Kompetencyjny składa się z 2 prezesów mianowanych z pośród sędziów Najwyższego Trybunału Administracyjnego i Sądu Najwyższego oraz 14 członków, z których 4 mianowanych z pośród sędziów Najwyższego Trybunału Administracyjnego, 4 mianowanych z pośród sędziów Sądu Najwyższego, 6 mianowanych z pośród osób, odznaczających się szczególną znajomością prawa, jednak nie piastujących urzędu ani w administracji, ani w sądownictwie (profesorów wyższych uczelni).

5. Powszechne obowiązki i prawa obywateli.

Obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie lub nadanie, przyczem obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem państwa obcego.

Obowiązki obywateli:

a) wierność dla państwa, przestrzeganie konstytucji ustaw i rozporządzeń oraz poszanowanie prawowitej władzy,

b) wychowanie i wykształcenie dzieci,

c) ponoszenie ustawowych ciężarów publicznych,

d) służba wojskowa i świadczenia wojenne,

e) pełnienie obowiązków publicznych, do których powoła ich naród lub właściwa władza.

Prawa obywateli:

a) równość wszystkich wobec prawa i dostępność dla wszystkich urzędów publicznych w związku ze zniesieniem przewilejów rodowych i stanowych oraz tytułów i herbów rodowych,

b) czynne i bierne prawo wyborcze,

c) pełna ochrona życia, wolności i mienia, w szczególności prawo do ochrony sądowej, prawo do wynagrodzenia przez państwo i samorząd szkody, wyrządzonej przez niezgodną z prawem działalność władz, prawo petycji, wolność prasy i słowa, wolność zachowania i pielęgnowania narodowości i religji, wolność sumienia i wyznania, wolność nauki i nauczania,

d) swobodne rozporządzanie swoją osobą i majątkiem, wolność osobista, nietykalność mieszkania, tajemnica listowa, prawo koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń.

Prawa wolności osobistej, nietykalności mieszkania, wolności prasy, tajemnicy listowej oraz koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń mogą być zawieszane podczas trwania stanu wyjątkowego i wojennego.

Wyznania są równouprawnione z tem, że wyznanie rzymsko-katolickie, jako wyznanie większości narodu, zajmuje naczelne stanowisko w państwie.

Wychowanie dzieci bez dostatecznej opieki rodzicielskiej, troska o stan moralny w zakładach publicznych i opieka nad macierzyństwem są obowiązkiem państwa.

Nauka obowiązuje wszystkich w zakresie szkoły początkowej i jest bezpłatna w szkołach publicznych. Szkoły prywatne podlegają nadzorowi państwa.

Własność jest podstawą ustroju społecznego i porządku prawnego, zaś ograniczenie lub zniesienie jej może nastąpić tylko ze względów publicznych za odszkodowaniem. Obrót ziemią jest ograniczony.

Praca pozostaje pod szczególną opieką państwa.

Mniejszości narodowościowe mają zapewniony pełny rozwój i mogą tworzyć samorządne związki.

Kościół katolicki w Polsce.

Kościół Katolicki w Polsce zorganizowany jest w prowincje kościelne (metropolje), archidiecezje i diecezje, dziekanaty i parafje.

Prowincje kościelne dzielą się na archidiecezje i diecezje:

Obrządek	Prowincje kościelne	Archidiecezje i diecezje	Siedziba
łaciński	gnieźnieńsko-poznańska	Archidiecezja gnieźnieńsko-poznańska	Poznań
		Diecezja chełmińska	Pelplin
		„ włocławska	Włocławek
	warszawska	Archidiecezja warszawska	Warszawa
		Diecezja płocka	Płock
		„ sandomierska	Sandomierz
		„ lubelska	Lublin
		„ podlaska	Siedlce
		„ łódzka	Łódź
	wileńska	Archidiecezja wileńska	Wilno
		Diecezja łomżyńska	Łomża
		„ pińska	Pińsk
	lwowska	Archidiecezja lwowska	Lwów
		Diecezja przemyska	Przemyśl
		„ łucka	Łuck
	krakowska	Archidiecezja krakowska	Kraków
		Diecezja tarnowska	Tarnów
		„ kielecka	Kielce
		„ częstochowska	Częstochowa
		„ śląska	Katowice
grecki	lwowska	Archidiecezja lwowska	Lwów
		Diecezja przemyska	Przemyśl
		„ stanisławowska	Stanisławów
ormiański	—	Archidiecezja lwowska	Lwów

Archidiecezje i diecezje dzielą się na dziekanaty. Dziekanaty dzielą się na parafje.

Ustrój monetarny w Polsce.

Jednostką monetarną Rzeczypospolitej Polskiej jest złoty (zł.), który dzieli się na 100 groszy (gr.).

Z jednego kilograma czystego złota wybija się 5924'44 złotych.

Jeden złoty zawiera 0.1688 grama czystego złota.

MONETY.

Monety są złote, srebrne, niklowe i bronzowe.

Monety złote.

Monety złote są wybijane ze stopu zawierającego na tysiąc części ogólnej wagi 900 części złota i 100 części miedzi. Z jednego kilograma tego stopu wybija się 5.332 zł. Są monety po 100, 50 i 25 zł. Monety po 25 zł. noszą nazwę dukatów.

Monety	po	100	zł. —	waga	18·7546	g., średnica	30	mm.
„	„	50	„ —	„	9·3773	„ „	24	„
„	„	25	„ —	„	4·6886	„ „	19·5	„

Monety srebrne.

Monety srebrne po 5 zł. są wybijane ze stopu, zawierającego na tysiąc części ogólnej wagi 750 części srebra i 250 części miedzi. Monety srebrne po 2 zł. są wybijane ze stopu, zawierającego na tysiąc części ogólnej wagi 500 części srebra i 500 części miedzi. Są monety po 5 i 2 oraz przejściowo po 1 zł.

Monety	po	5	zł. —	waga	18	gramów, średnica	33	mm
„	„	2	„ —	„	10	„ „	27	„
„	„	1	„ —	„	5	„ „	23	„

Monety niklowe.

Monety niklowe wybijane są z czystego niklu. Są monety po 1 zł. oraz 50, 20 i 10 gr.

Monety	po	1	zł. —	waga	7	gramów, średnica	25	mm.
„	„	50	gr. —	„	5	„ „	23	„
„	„	20	„ —	„	3	gramy „	20	„
„	„	10	„ —	„	2	„ „	17.6	„

Monety bronzowe.

Monety bronzowe wybijane są ze stopu, zawierającego na tysiąc części ogólnej wagi 950 części miedzi, 40 części cyny i 10 części cynku. Są monety po 5, 2 i 1 gr.

Monety	po	5	gr. —	waga	3	gramy, średnica	20	mm.
„	„	2	„ —	„	2	„ „	17.6	„
„	„	1	„ —	„	1.5	grama „	14.7	„

W obiegu znajdują się obecnie monety bronzowe, niklowe oraz srebrne po 1 i 2 zł. Monety złote są wybijane przez Mennicę Państwową osobom prywatnym zgłaszającym do przebicia pewną ilość złota, nie mniejszą jednak jak 100 gr.

Monety kruszcowe mają moc umarzania zobowiązań:

Monety złote bez ograniczenia.

Monety srebrne po 5 zł. do kwoty 500 zł., srebrne po 2 zł. i niklowe po 1 zł. do kwoty 100 zł. przy każdej wypłacie.

Monety niklowe i bronzowe do kwoty 10 zł. łącznie przy każdej wypłacie.

Kasy państwowe przyjmują monety wszelkich rodzajów w każdej ilości.

PIENIĄDZE PAPIEROWE.

Pieniądze papierowe są dwojakiego rodzaju.

Noty Banku Polskiego po 500, 100, 50, 20 i 10 zł.

Bilety zdawkowe wydane przez Ministerstwo Skarbu po 5 zł.

Waluty państw obcych.

Państwo	Jednostka monetarna	Kurs pary złotowy za 100 jed.[1]
Anglja	funt szterling = 20 szylingów	4338.—
Argentyna	peso national = 100 centavos	860.—
Austrja	szyling austr. = 100 groszy	125.44
Belgja	belga	124.70
Brazylja	milrejs = 1000 rejs	285.52
Bułgarja	lewa = 100 stotinki	172.—
Chiny	tael = 100 cash	1333.—
Czechosłowacja	korona cz. = 100 halerzy	180.62
Danja	korona = 100 öre	238.87
Egipt	funt egipski = 100 piastrów	4407.—
Estonja	marka = 100 fenigów	172.—
Finlandja	marka = 100 fenigów	172.—
Francja	frank = 100 centimów	172.—
Gdańsk	gulden = 100 fenigów	173 51
Grecja	drachma = 100 lepta	172.—
Hiszpanja	peseta = 100 centimos	172.—
Holandja	gulden = 100 centów	358.31
Indje Angielskie	rupia = 16 annas = 192 pies	435.16
Italja	lir = 100 centimów	172.—
Japonja	yen = 100 sen	444.33
Jugosławja	denar = 100 para	172.—
Kanada	dolar = 100 centów	891.41
Łotwa	łat = 100 groszy	172.—
Niemcy	marka = 100 fenigów	212.33
Norwegja	korona = 100 öre	238.87
Portugalja	milrejs = 100 rejs	975 24
Stany Zj. Am.	dolar = 100 centów	172.—
Rumunja	leja = 100 bani	891.41
Szwajcarja	frank = 100 centymów	172.—
Szwecja	korona = 100 öre	238.87
Turcja	funt tur. = 100 piastrów	3916.—
Węgry	pengö = 100 halerzy	156.—
Z. S. R. R.	rubel = 100 kopiejek	4587.—

[1]) Wartość obcej waluty w złocie w złotych polskich

Budżet państwa na rok 1928/29.

CZĘŚĆ	Wydatki w złotych	Dochody w złotych
A. ADMINISTRACJA (brutto)		
1. Prezydent Rzeczypospolitej	3.325.500	219·604
2. Sejm i Senat	10.641.336	287.878
3. Kontrola Państwowa	5.006.000	134.527
4. Prezydjum Rady Ministrów	2.156.702	28.485
5. Ministerstwo Spraw Zagranicznych	52.277.999	10.911.000
6. Ministerstwo Spraw Wojskowych	740.757.856	3.775.905
7. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	217.768.603	17.362.215
8. Ministerstwo Skarbu	130.124.624	1.392.660.710
9. Ministerstwo Sprawiedliwości	108.175.990	37.077.670
10. Ministerstwo Przemysłu i Handlu	47.893.449	10.668.798
11. Ministerstwo Komunikacji	16.100.870	542.740
12. Ministerstwo Rolnictwa	55.261.425	14.635.828
13. Ministerstwo Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	398.973.804	10.821.173
14. Ministerstwo Robót Publicznych	136.816.405	39.235.317
15. Ministerstwo Pracy i Opieki Społ.	61.297.781	822.505
16. Ministerstwo Reform Rolnych	53.316.355	3.046.683
17. Ministerstwo Poczt i Telegrafów	2,387.860	5.864
18. Emerytury	102.839.000	27.110.000
19. Renty inwalidzkie i pensje	132.046.000	—
20. Długi państwowe	231.224.470	9.500.000
Razem administracja	2.508.392.029	1.578.846.902
B. PRZEDSIĘBIORSTWA (netto)		
4. Prezydjum Rady Ministrów (Polska Ajencja Telegraficzna, Drukarnie Państwowe, Wydawnictwa Państwowe)	735.480	680.400
6. Ministerstwo Spraw Wojskowych (Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia, Państwowe Wytwórnie Prochu i Materjałów Kruszących, Państwowe Zakłady Lotnicze)	19.120.000	—
7. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Zdrojowiska państwowe)	—	—
8. Ministerstwo Skarbu (Państwowe Zakłady Graficzne, Mennica Państwowa)	—	—
10. Ministerstwo Przemysłu i Handlu (Państwowe przedsiębiorstwa górnicze, hutnicze, przemysłowe i handlowe)	—	2.932.250
11. Ministerstwo Komunikacji (Polskie Koleje Państwowe)	—	95.240.000
12. Ministerstwo Rolnictwa (Polskie Lasy Państwowe)	—	79.642.700
14. Ministerstwo Robót Publicznych (Państwowe Zakłady Wodociągowe)	—	—

CZĘŚĆ	Wydatki (w złotych)	Dochody (w złotych)
15. Ministerstwo Pracy i Opieki Społeczn. (Etapy Urzędu Emigracyjnego)	—	—
17. Ministerstwo Poczt i Telegrafów (Poczta i Telegraf)	—	21.105.663
Razem przedsiębiorstwa	19.855.480	199.601.013
C. MONOPOLE netto		
8. Ministerstwo Skarbu		
Monopol solny	—	45.050.000
Monopol tytoniowy	—	390.500.000
Monopol spirytusowy	—	418.337.000
Loterja państwowa	—	13.980.800
Monopol zapałczany	—	8.694.000
Razem monopole	—	876.561.800
Razem budżet	2.528.247.509	2.655.009.715

Budżet Ministerstwa Spraw Wojskowych.

DZIAŁ	Wydatki (w złotych)	Dochody (w złotych)
1. Władze centralne	14.074.311	—
2. Utrzymanie wojska	456.762.966	2.482.670
3. Uzbrojenie	58.454.470	289.502
4. Żegluga powietrzna	18.642.039	337.600
5. Dział inżynieryjno-budowlany.	33 111.555	95.878
6. Dział techniczny	16.148.739	373.592
7. Sanitarjat i weterynarja	3 041.290	159.927
8. Szkolnictwo	3 830.043	—
9. Wydatki ogólne.	107.323.500	—
10. Marynarka	29.368.943	36.736
Razem	740.757.856	3.775.905

Długi państwowe.

Z dniem 30. VI. 1928 wynosiły:

długi wewnętrzne	291,222.522 zł.
długi zagraniczne	3.816,560.012 zł.
Razem	4.107,782.534 zł.

Stany budżetowe.

SIŁY ZBROJNE.

WOJSKO

Oficerowie			Szeregowi zawodowi			Szeregowi niezawod.		
Marsz.		1		Chor.	1.700		Plut.	1.500
Gen. broni		7		St. sierż.	5.078		Kpr.	14.680
Gen. dyw.		28		Sierż.	10.247		St. szer.	29.360
Gen. bryg.		81		Plut.	10.964		Szer.	164.323
Płk.		442		Kpr.	4.511			
Ppłk.		886		Nadterm.	4.500			
Mjr.		2.331		Razem	37.000		Razem	209.863[2]
Kpt.		5.663						
Por.		7.115						
Ppor.		1.351						
Razem		17.905[1]						

MARYNARKA

Oficerowie			Szeregowi zawodowi			Szeregowi niezawod.		
Wiceadm.		—		Chor.	29		Nadterm.	490
Kontradm.		2		St. bosm.	81		St. mar.	410
Kmdr.		10		Bosm.	140		Mar.	1.229
Kmdr.por.		23		Bosm. mat.	200		Razem	2.129
Kmdr.ppor.		40		Mat	231			
Kpt.		93		Razem	681			
Por.		118						
Razem		286						

OGÓŁEM		
Wojsko	264.768	
Marynarka	3.096	
Siły zbrojne	267.864	

KORPUS OCHRONY POGRANICZA.

Oficerowie			Szeregowi		
Gen. broni		1	St. sierż.		214
Gen. dyw.		2	Sierż.		815
Gen. bryg		7	Plut.		1.946
Płk.		38	Kpr.		3.859
Ppłk.		11	St. szer.		2.959
Mjr.		84	Szer.		15.832
Kpt.		356	Razem		25.625
Por.		493			
Razem		992	Ogółem		26.617

[1]) W tem 805 por. rez.
[2]) W tem 1.724 uczniów szkół ofic.
159 pchor. rez.
10.000 szer. rez.

STRAŻ GRANICZNA.

Oficerowie			Szeregowi		
Komendant		1	St. przodownik		105
Nadinspektor		1	Przodownik		585
Inspektor		22	St. strażnik		931
Nadkomisarz		14	Strażnik		4.194
Komisarz		34	Razem		5.815
Podkomisarz		123			
Aspirant		47			
Razem		242	Ogółem		6.057

POLICJA PAŃSTWOWA

Oficerowie			Szeregowi		
Generalny inspektor		1			
Nadinspektor.		1	St. przodownik		2.171
Inspektor		23	Przodownik		3.845
Podinspektor		26	St. posterunkowy.		5.256
Nadkomisarz		107	Posterunkowy		19.523
Komisarz		193	Razem		30.795
Podkomisarz		277			
Aspirant		272			
Razem		900	Ogółem.		31.695

Dział wojskowy.

Czyżewski
mjr.

ROZDZIAŁ I.

Zadania i podział sił zbrojnych.

Zadania sił zbrojnych.

Siły zbrojne są narzędziem władzy wykonawczej państwa.

Siły zbrojne stoją na straży godności, całości i niepodległości państwa oraz ustroju państwowego i ładu społecznego, stanowiąc rękojmię obrony państwa przeciwko wszystkim jego nieprzyjacielom.

Nieprzyjacielem jest obce państwo, godzące w godność całość i niepodległość państwa, nieprzyjacielem są również wrogie państwu czynniki, dążące do obalenia przemocą ustroju państwowego i ładu społecznego, ustalonych konstytucją.

Siły zbrojne walcząc pokonują nieprzyjaciela zewnętrznego i narzucają mu wolę państwa. Uśmierzają one również rozruchy i wymuszają na opornych posłuch dla prawa.

Dwojakie zatem zadanie jest udziałem sił zbrojnych.

Głównem ich zadaniem jest:

a) podczas pokoju przygotowanie wszystkich zdolnych do służby wojskowej obywateli do zadań, jakie na nich spoczną podczas wojny, oraz zapewnienie przejścia sił zbrojnych z organizacji pokojowej na organizację wojenną czyli **wyszkolenie i mobilizacja,**

b) w okresie między wypowiedzeniem wojny a rozpoczęciem działań wojennych **osłona mobilizacji i koncentracji,**

c) podczas wojny **walka orężna.**

Pobocznem ich zadaniem jest **współdziałanie** z władzami administracyjnemi **w utrzymaniu bezpieczeństwa i porządku publicznego.**

Podział sił zbrojnych.

PODZIAŁ NA WOJSKO I MARYNARKĘ.

Ze względu na środowisko, w którem walczą, siły zbrojne dzielą się na **wojsko lądowe i marynarkę wojenną.**

Wojsko walczy na lądzie, marynarka walczy na morzu i wodach śródlądowych.

Aeronautyka nie stanowi odrębnego rodzaju sił zbrojnych, lecz wchodzi w skład wojska lądowego i marynarki wojennej.

PODZIAŁ NA BRONIE I SŁUŻBY.

Ze względu na zróżniczkowanie zadań siły zbrojne dzielą się na **bronie i służby.**

Zadaniem broni jest walka, zadaniem służb zapewnienie siłom zbrojnym wszystkiego, co jest im do życia i walki potrzebne.

Ze względu na zróżniczkowanie środków bronie i służby dzielą się na **rodzaje broni i służb.**

Podczas gdy bronie walczą bądź bezpośrednio zapomocą ognia i ruchu, bądź pośrednio zapomocą środków technicznych, służby zapewniają siłom zbrojnym uzupełnienie w ludzi i konie, zaopatrzenie w materjał wszelkiego rodzaju, środki przewozowe, pomoc sanitarną i weterynaryjną, wymiar sprawiedliwości i opiekę duchowną.

Do broni należą:

1. **piechota** z czołgami,
2. **kawalerja** z samochodami pancernemi,
3. **artylerja** z pociągami pancernemi,
4. **inżynierja**, która obejmuje fornacje saperów, łączności i samochodowe,
5. **aeronautyka,** która obejmuje fomacje lotnictwa i balonowe.

Ponadto do broni zaliczyc można: **andarmerję.**

Do służb należą:

I służby uzupełniające, mianowici:

1. **służba poborowa,**
2. **służba remontu,**

II. służby zaopatrujące (administracyjne), mianowicie:

1 **służba uzbrojenia,**

2. **służba aeronautyki,** która obejmuje służbę lotniczą, służbę balonową i służbę meteorologiczną,

3. **służba inżynierji,** która obejmje służbę saperską, [illegible] łączności i służbę samochodową,

4. **służba budownictwa,**

5. **służba intendentury** wraz ze służbą taborową,

6. **służba zdrowia,** która obejmuje służbę sanitarną i służbę weterynaryjną,

III. **służba sprawiedliwości,**

IV. **służba duszpasterstwa.**

PODZIAŁ NA JEDNOSTKI.

Ze względu na dowodzenie siły zbrojne dzielą się na **jednostki.**

Jednostką jest każdy zespół personelu i materjału o określonych zadaniach i środkach z dowódcą na czele.

Jednostki dzielą się na **małe jednostki** i **wielkie jednostki.**

Małe jednostki.

Małą jednostką jest jednostka, która przynależy do jednego tylko rodzaju broni lub służby.

Małe jednostki dzielą się na:

a) **jednostki broni** i **jednostki służb.**

b) **jednostki organizacyjnie samodzielne** i **jednostki organizacyjnie niesamodzielne,**

c) **jednostki administracyjnie samodzielne** i **jednostki administracyjnie niesamodzielne.**

Jednostką broni jest jednostka, która przynależy do jednego z rodzajów broni.

Jednostką służby jest jednostka, która przynależy do jednego z rodzajów służb.

Jednostką organizacyjnie samodzielną jest jednostka, która bezpośrednio podlega wyższemu dowódcy taktycznemu albo centralnej lub okręgowej władzy terytorjalnej i nie wchodzi w skład innej małej jednostki.

W przeciwnym razie jednostka jest organizacyjnie niesamodzielna.

Jednostką administracyjnie samodzielną jest jednostka, która otrzymuje zaopatrzenie bezpośrednio od wyższego dowódcy taktycznego albo centralnej lub okręgowej władzy terytorjalnej i przed nimi się bezpośrednio rozlicza.

W przeciwnym razie jednostka jest administracyjnie niesamodzielna.

Jednostka organizacyjnie i administracyjnie samodzielna stanowi **formację**, istnieją jednak również formacje administracyjnie niesamodzielne.

Formacje dzielą się na:

a) **formacje macierzyste** i **niemacierzyste**,

b) **pułki** (samodzielne oddziały), **szkoły** i **zakłady** broni i służb.

Formacją macierzystą jest formacja, która stanowi ośrodek wyszkolenia szeregowych niezawodowych oraz mobilizacji i administracji.

Formacją niemacierzystą jest formacja, która nie stanowi ośrodka wyszkolenia szeregowych niezawodowych oraz mobilizacji i administracji.

Pułk (samodzielny oddział) jest formacją, która stanowi podczas pokoju ośrodek wyszkolenia szeregowych niezawodowych oraz mobilizacji i administracji, podczas wojny pełni właściwe dla poszczególnych broni i służb zadania.

Do pułków (samodz. oddziałów) należą pułki i samodz. bataljony i dywizjony poszczególnych broni oraz bataljony poszczególnych służb.

W skład pułku (samodz. oddziału) wchodzą:

a) dowódca pułku (samodz. oddziału),

b) drużyna dowódcy,

c) oddziały lub pododdziały.

Dowódca pułku (samodz. oddziału) ponosi odpowiedzialność za całokształt wyszkolenia oraz mobilizacji i administracji pułku (samodz. oddziału).

Bezpośrednim organem dowódcy pułku (samodz. oddziału) jest drużyna dowódcy, która składa się z:

a) pocztu dowódcy z zastępcą dowódcy, adjutantem, lekarzem, lekarzem weterynarji (w pułkach i samodz. oddziałach broni jezdnych) i orkiestrą (w pułkach piechoty),

b) kwatermistrza z personelem administracyjnym

Zastępca dowódcy kieruje z ramienia dowódcy wyszkoleniem.

Kwatermistrz kieruje z ramienia dowódcy mobilizacją i administracją.

Organami kwatermistrza są:

a) oficer ewidencji personalnej,

b) oficer dla spraw materjałowych,

c) płatnik.

Organami oficera dla spraw materjałowych są:

a) zastępca oficera dla spraw materjałowych,

b) oficer żywnościowy.

Do oddziałów należą bataljony i dywizjony poszczególnych broni.

W skład oddziału wchodzą:

a) dowódca oddziału,

b) poczet lub drużyna dowódcy,

c) pododdziały.

Dowódca oddziału ponosi odpowiedzialność za wyszkolenie oddziału oraz sprawuje nadzór nad podległemi mu pododdziałami w sprawach mobilizacji i administracji.

Bezpośrednim organem dowódcy oddziału jest bądź poczet dowódcy, który składa się z adjutanta i sierżanta szefa, bądź drużyna dowódcy, która składa się z pocztu dowódcy z adjutantem i kwatermistrza.

Do pododdziałów należą kompanje, szwadrony, baterje, eskadry i kolumny poszczególnych broni i służb.

W skład pododdziału wchodzą:

a) dowódca pododdziału,

b) drużyna dowódcy,

c) plutony.

Dowódca pododdziału ponosi odpowiedzialność za całokształt wyszkolenia oraz mobilizacji i administracji pododdziału.

Bezpośrednim organem dowódcy pododdziału jest drużyna dowódcy, która składa się z pocztu dowódcy i podoficerów funkcyjnych z sierżantem szefem na czele.

W skład plutonów wchodzą drużyny, sekcje i patrole.

Szkoła jest formacją, która stanowi ośrodek wyszkolenia oficerów i szeregowych zawodowych oraz podchorążych rezerwy.

Do szkół należą szkoły oraz oddziały i pododdziały szkolne poszczególnych broni i służb.

W skład szkoły wchodzą:

a) komendant szkoły,

b) drużyna komendanta,
c) kursy oficerskie albo oddziały lub pododdziały szkolne oraz pododdziały ćwiczebne.

Komendant szkoły ponosi odpowiedzialność za całokształt wyszkolenia i administracji w szkole.

Bezpośrednim organem komendanta jest drużyna komendanta, która składa się z:

a) pocztu komendanta z adjutantem, lekarzem i lekarzem weterynarji (w szkołach broni jezdnych),
b) dyrektora nauk z personelem naukowym,
c) kwatermistrza z personelem administracyjnym i pododdziałem obsługi.

Dyrektor nauk kieruje z ramienia komendanta wyszkoleniem.

Kwatermistrz kieruje z ramienia komendanta administracją.

Organami kwatermistrza są:

a) oficer materjałowy,
b) oficer żywnościowy,
c) płatnik.

Pododdziałem administracyjnym dla personelu szeregowego szkoły jest pododdział obsługi.

W skład oddziałów lub pododdziałów szkolnych oraz pododdziałów ćwiczebnych wchodzą dowódcy, poczty dowódców i pododdziały lub plutony.

Zakład jest formacją, która wytwarza, przetwarza, naprawia, odbiera, przechowuje i wydaje materjał wszelkiego rodzaju.

Do zakładów należą instytuty techniczne, wytwórnie, zakłady przetwarzające i zakłady zaopatrzenia poszczególnych służb.

W skład zakładu wchodzą:

a) kierownik zakładu,

b) biuro kierownictwa,

c) pracownie i laboratorja w instytutach technicznych, dział administracyjny i dział techniczny w wytwórniach i zakładach przetwarzających, centrala odbiorcza oraz główne i pomocnicze składnice w zakładach zaopatrzenia.

Wielkie jednostki.

Wielką jednostką jest jednostka, w skład której wchodzi kilka małych jednostek różnych rodzajów broni i służb albo kilka wielkich jednostek.

Wielkie jednostki dzielą się na:
a) **związki taktyczne,**
b) **związki operacyjne.**

Związkiem taktycznym jest jednostka, w skład której wchodzi stała ilość małych jednostek różnych rodzajów broni i służb, a której głównem zadaniem jest organizacja walki czyli koordynowanie współdziałania broni i służb.

Do związków taktycznych należą samodzielne brygady i dywizje.

Związkiem operacyjnym jest jednostka, w skład której wchodzi zmienna ilość małych jednostek różnych rodzajów broni i służb oraz wielkich jednostek, a której głównem zadaniem jest koncepcja i organizacja manewru czyli wyznaczanie zadań i kierunków działań dla poszczególnych wchodzących w jej skład jednostek.

Do związków operacyjnych należą korpusy (grupy operacyjne) i armje.

WOJSKOWY PODZIAŁ TERYTORJALNY.

Ze względu na administrację terytorjum państwa dzieli się na **okręgi wojskowe** (okręgi korpusów), które dzielą się na **rejony służb** i **garnizony**

Podczas wojny następuje podział terytorjum państwa na podległy ministrowi spraw wojskowych obszar krajowy oraz podległy naczelnemu wodzowi obszar wojenny, przyczem linja, rozgraniczająca oba obszary, ulegać może zmianom zależnie od przebiegu operacji.

Podległy naczelnemu wodzowi obszar wojenny dzieli się równolegle do linji frontu na obszar operacyjny i obszar etapowy, prostopadle do linji frontu na obszary poszczególnych armij.

Dowódcy, sztaby, szefowie broni i służb, kwatery główne

Na czele każdej jednostki stoi **dowódca.**

Dowódca na każdym szczeblu dowodzenia jest źródłem woli i rozkazodawstwa w stosunku do podległej mu jednostki. Powołany on jest do pobierania decyzji i ponoszenia za nią odpowiedzialności.

Dowódca sprawuje dowództwo nad podległą mu jednostką, a władza jego rozciąga się na wszelkie zagadnienia, wynikające z zadań sił zbrojnych zarówno podczas pokoju, jak też podczas wojny. Władza dowódcy obejmuje więc przygotowanie podległej mu jednostki do wojny, użycie jej taktyczne, zaopatrzenie jej materjalne, wreszcie utrzymanie w niej odpowiedniego poziomu moralnego i dyscypliny.

Do zasadniczych atrybucyj dowódcy w sprawowaniu dowództwa należy:

a) prawo rozkazodawstwa,

b) prawo inspekcji i nadzoru nad sprawnością i gotowością bojową podległej mu jednostki pod względem organizacji, mobilizacji, wyszkolenia i zaopatrzenia,

c) prawo pociągania podwładnych do odpowiedzialności,

d) prawo dyscyplinarnego karania oraz udzielania pochwał i nagród,

e) prawo kwalifikowania.

W razie nieobecności dowódcy zastępuje go przewidziany organizacyjnie, regulaminowo lub szczególnym rozkazem zastępca. Z chwilą objęcia dowództwa w zastępstwie wszystkie obowiązki i uprawnienia dowódcy oraz odpowiedzialność za sprawowanie dowództwa przechodzą na zastępcę.

Bezpośrednim organem dowódcy wielkiej jednostki jest **sztab.**

Zadaniem sztabu jest:

a) przygotowanie wszystkich elementów decyzji dowódcy,

b) wyrażenie decyzji dowódcy w formie instrukcyj i rozkazów

c) uzupełnienie instrukcyj i rozkazów niezbędnemi szczegółami, których dowódca nie ustalił,

d) zapewnienie, by instrukcje i rozkazy doszły do wszystkich zainteresowanych podwładnych oraz sprawdzenie ich wykonania.

Sztab działa bezimiennie, nie występuje on nigdy nazewnątrz w charakterze władzy, nie może on być jednak w żadnym wypadku organem wykonawczym.

Na czele sztabu stoi szef sztabu, który kieruje pracą sztabu i jest za nią odpowiedzialny wobec dowódcy.

Szef sztabu występuje nazewnątrz tylko w imieniu dowódcy.

Rozkaz podpisany przez szefa sztabu z rozkazu dowódcy ma moc obowiązującą, jak rozkaz dowódcy, który ponosi zań odpowiedzialność.

Rozkazy, dotyczące spraw zasadniczych lub pociągające za sobą wydatki ze skarbu państwa oraz rozkazy, zawierające naganę lub pochwałę podwładnych, muszą być podpisane przez dowódcę.

Sztab dzieli się zasadniczo na cztery oddziały, mianowicie na:

oddział I-szy, do którego zakresu działania należą organizacja, mobilizacja, ewidencja składu i stanu liczebnego jednostki oraz administracja personalna,

oddział II-gi, do którego zakresu działania należą informacje i wywiad,

oddział III-ci, do którego zakresu działania należą operacje i wyszkolenie,

oddział IV-ty, do którego zakresu działania należą zaopatrzenie, ewakuacja i transporty.

Technicznymi doradcami dowódcy wielkiej jednostki są **szefowie broni i służb.**

Szefowie broni i służb podlegają bezpośrednio dowódcy, otrzymują jednak dyrektywy i rozkazy oraz referują wchodzące w ich zakres działania sprawy przez szefa sztabu.

Szefem broni jest dowódca broni w wypadku, gdy w zakres działania jego wchodzi równocześnie kierownictwo służby, związanej z podległą mu bronią. Dowódca broni, w którego zakres działania nie wchodzi kierownictwo służby, nie jest szefem broni (dowódca piechoty dywizyjnej, dowódca kawalerji dywizyjnej).

Szefowie broni i służb są równocześnie dowódcami wszystkich jednostek danej broni lub służby, które znajdują się w bezpośredniem rozporządzeniu dowódcy wielkiej jednostki.

Szefom broni i służb, jako organom kierowniczym, przysługuje prawo inspekcji technicznej w stosunku do wszystkich jednostek danej broni lub służby, wchodzących w skład wielkiej jednostki.

Podczas wojny sztab, szefowie broni i służb oraz jednostki pomocnicze stanowią **kwaterę główną** dowódcy wielkiej jednostki.

Służbą wewnętrzną kwatery głównej kieruje komendant kwatery głównej, który podlega szefowi sztabu.

Dowództwa taktyczne i władze terytorjalne.

Stosownie do podziału sił zbrojnych na jednostki oraz stosownie do wojskowego podziału terytorjalnego państwa władze sił zbrojnych ze względu na zakres działania dzielą się na **dowództwa taktyczne** i **władze terytorjalne.**

Dowódcy taktyczni sprawują dowództwo nad podległemi im jednostkami.

Zakres działania ich obejmuje wszelkie sprawy, które stanowią istotę dowodzenia, w szczególności podczas pokoju przygotowanie podległych im jednostek do wojny pod względem wyszkolenia, podczas wojny użycie ich taktyczne i zaopatrzenie ich materjalne.

Stosownie do podziału jednostek taktycznych na małe jednostki i wielkie jednostki dowództwa taktyczne dzielą się na **niższe dowództwa** i **wyższe dowództwa,** przyczem niższe dowództwa stanowią pod względem organizacyjnym i administracyjnym część składową małych jednostek.

Władze terytorjalne sprawują władzę nad wszystkiemi jednostkami, które załogują na podległem im terytorjum.

Zakres działania ich obejmuje:

a) wyzyskanie zasobów ludzkich i końskich podległego im terytorjum podczas pokoju dla celów mobilizacji, podczas wojny dla celów uzupełniania jednostek, które to zadania wykonują one przez organa służby poborowej i służby remontu,

b) wyzyskanie zasobów materjałowych podległego im terytorjum podczas pokoju dla celów mobilizacji, podczas

wojny dla celów zaopatrywania jednostek, które to zadania wykonują one przez organa służb zaopatrujących (administracyjnych),

c) zapewnienie bezpieczeństwa i dyscypliny oraz wymiaru sprawiedliwości i opieki duchownej na podległem im terytorjum, które to zadania wykonują one przez komendy garnizonów i żandarmerję oraz organa służby sprawiedliwości i służby duszpasterstwa.

Ponadto zakres działania ich obejmuje nadzór nad wyszkoleniem jednostek, które załogują na podległem im terytorjum, a nie wchodzą w skład wielkich jednostek.

Stosownie do wojskowego podziału terytorjalnego państwa władze terytorjalne dzielą się na **władze centralne, władze okręgowe i władze garnizonowe,** przyczem zakres działania władz garnizonowych obejmuje przedewszystkiem zapewnienie bezpieczeństwa i dyscypliny w podległych im garnizonach.

Dowództwo sił zbrojnych i centralna władza terytorjalna podczas pokoju spoczywają w ręku ministra spraw wojskowych, podczas wojny podzielone zostają między ministra spraw wojskowych i naczelnego wodza stosownie do podziału terytorjum państwa na obszar krajowy i obszar wojenny.

Podległość taktyczna i podległość terytorjalna.

W związku z podziałem władz sił zbrojnych na dowództwa taktyczne i władze terytorjalne oraz w związku ze zróżniczkowanym ich zakresem działania podczas pokoju istnieje dwojaka podległość jednostek, mianowicie:

a) **podległość taktyczna** dowódcom taktycznym w zakresie dowodzenia,

b) **podległość terytorjalna** władzom terytorjalnym w zakresie uzupełniania i zaopatrywania oraz bezpieczeństwa i dyscypliny.

Jednostki, które podlegają bezpośrednio władzom centralnym, zależą od władz okręgowych tylko pod względem uzupełniania i zaopatrywania oraz bezpieczeństwa i dyscypliny.

Podczas wojny jednostki podlegają bądź tylko władzom terytorjalnym, bądź tylko dowódcom taktycznym zależnie od tego, którym z nich zostały podporządkowane.

ROZDZIAŁ II.

Komitet Obrony Państwa.

Komitet Obrony Państwa rozpatruje zagadnienia dotyczące obrony państwa, opracowuje wytyczne dla mobilizacyjnego zorganizowania sił państwa oraz wnioski dla rządu w zakresie przygotowania obrony państwa, wreszcie wydaje opinje w sprawach, związanych z obroną państwa a należących do zakresu działania kilku ministrów.

W skład Komitetu Obrony Państwa wchodzą prezydent Rzeczypospolitej jako przewodniczący, prezes Rady Ministrów jako zastępca przewodniczącego, minister spraw wojskowych, minister spraw wewnętrznych, minister spraw zagranicznych i minister skarbu oraz generalny inspektor sił zbrojnych jako członkowie.

Ponadto w skład Komitetu Obrony Państwa wejść mogą inni ministrowie w charakterze członków, jeżeli przedmiot obrad dotyczy ich zakresu działania, oraz powołane być mogą inne osoby.

Generalny inspektor sił zbrojnych jest z urzędu głównym referentem Komitetu Obrony Państwa, który nie może powziąć uchwały bez wysłuchania opinji generalnego inspektora sił zbrojnych.

Komitet Obrony Państwa zwołuje prezydent Rzeczypospolitej, bądź według swego uznania, bądź na wniosek prezesa Rady Ministrów, ministra spraw wojskowych lub generalnego inspektora sił zbrojnych.

ROZDZIAŁ III.

Najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych.

Najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych jest prezydent Rzeczypospolitej, który nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa podczas wojny.

Prezydent Rzeczypospolitej, jako najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych, sprawuje nad niemi dowództwo przez ministra spraw wojskowych i wydaje dekrety w sprawach, wchodzących w zakres najwyższego zwierzchnictwa sił zbrojnych, a niezastrzeżonych władzy ustawodawczej.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i zwalnia ministra spraw wojskowych, generalnego inspektora sił zbrojnych, wiceministrów spraw wojskowych i szefa Sztabu Głównego oraz dowódców i równorzędnych na stanowiskach od dowódcy dywizji włącznie w górę, ponadto nadaje stopnie oficerskie.

Przy prezydencie Rzeczypospolitej znajdują się:

1. Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej, do którego zakresu działania należą sprawy, związane z reprezentacja i sprawy, dotyczące najwyższego zwierzchnictwa sił zbrojnych,

2. Oddział zamkowy, złożony z kompanji zamkowej, zamkowego plutonu żandarmów, zamkowej kolumny samochodowej i stajni reprezentacyjnej.

Najwyższy Zwierzchnik Sił Zbrojnych
Prezydent Rzeczypospolitej

Dr. Inż. IGNACY MOŚCICKI

Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej

Warszawa (Zamek)

Szef Gabinetu	—	Płk. Głogowski Jan
Zastępca	—	Ppłk. dypl. Fyda Wojciech
Adjutanci przyboczni	—	Rtm. Jurgielewicz Kazimierz Kpt Suszyński Bolesław Rtm. Calewski Wacław
Dowódca oddz. zamk.	—	Mjr. Czuruk Edward

ROZDZIAŁ IV.

Władze centralne.

I. Minister spraw wojskowych.

Minister spraw wojskowych dowodzi bezpośrednio siłami zbrojnemi i kieruje całokształtem administracji wojskowej, ponosząc odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za swoją działalność.

Minister spraw wojskowych posiada wyłączne prawo rozkazodawstwa w stosunku do sił zbrojnych, mianuje i zwalnia dowódców i równorzędnych na stanowiskach, które nie są zastrzeżone dla prezydenta Rzeczypospolitej, ponadto stoi na czele wojskowego urzędu prokuratorskiego oraz wchodzi w skład Komitetu Obrony Państwa.

Stałym zastępcą ministra w sprawach, dotyczących przygotowania sił zbrojnych i państwa do obrony, jest **generalny inspektor sił zbrojnych.**

Zastępcami i bezpośrednimi pomocnikami ministra są wiceministrowie, którzy kierują z ramienia ministra całokształtem spraw, wchodzących w zakres dowodzenia i administracji oraz posiadają stałe upoważnienie do wydawania w imieniu ministra rozkazów siłom zbrojnym na podstawie wytycznych generalnego inspektora sił zbrojnych i wniosków szefa Sztabu Głównego, mianowicie:

I-szy wiceminister, który skupia w swem ręku całość rozkazodawstwa w zakresie administracji,

II-gi wiceminister, który skupia w swem ręku całość rozkazodawstwa w zakresie dowodzenia z wyjątkiem spraw, dotyczących przygotowania sił zbrojnych do obrony i wchodzących w zakres działania generalnego inspektora sił zbrojnych i szefa Sztabu Głównego.

Rozkazodawstwo w sprawach personalnych z ramienia ministra sprawuje **szef Biura Personalnego.**

Kontrolę całokształtu administracji wojskowej z ramienia ministra wykonuje **szef Korpusu Kontrolerów** przez podległych mu oficerów Korpusu Kontrolerów.

Nadzór nad należytym wymiarem sprawiedliwości z ramienia ministra pełni **naczelny prokurator wojskowy** (szef Departamentu Sprawiedliwości).

Organem ministra jest **Ministerstwo Spraw Wojskowych** oraz niewchodzące w skład ministerstwa władze centralne, mianowicie:

1. Dowództwo Żandarmerji,
2. Polowa Kurja Biskupia,
3. Biuro Wyznań Niekatolickich.

Ponadto przy Ministerstwie Spraw Wojskowych znajdują się:

1. Kadry oficerskie poszczególnych broni i służb,
2. Biuro Kapituły Orderu Virtuti Militari,
3. Oficerski Trybunał Orzekający,
4. Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

Ministrowi bezpośrednio podlegają:

1. dowódcy okręgów korpusów,
2. komendanci szkół centralnych i kierownicy zakładów centralnych z wyjątkiem szkół i zakładów, które bezpośrednio podlegają generalnemu inspektorowi sił zbrojnych i szefowi Sztabu Głównego.

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH.

W skład Ministerstwa Spraw Wojskowych wchodzą:

1. Gabinet Ministra,
2. Biuro Personalne,
3. Biuro Ogólno-Administracyjne,
4. Biuro Ogólno-Organizacyjne,
5. Biuro Uzupełnień,
6. Biuro Kontroli,
7. Departamenty Piechoty, Kawalerji, Artylerji, Uzbrojenia, Aeronautyki, Inżynierji, Budownictwa, Intendentury, Zdrowia i Sprawiedliwości.
8. Kierownictwo Marynarki Wojennej,
9. Kwatera Główna M. S. Wojsk.

Gabinet Ministra jest bezpośrednim organem ministra w sprawach, związanych z reprezentacją oraz w sprawach, wymagających współpracy z izbami ustawodawczemi i centralnemi władzami administracyjnemi. Zakres działania jego obejmuje również redagowanie „Dziennika Rozkazów".

Przy Gabinecie Ministra znajduje się **Wydział Osad Żołnierskich**.

Szefowi Gabinetu Ministra podlega komendant Kwatery Głównej M. S. Wojsk.

Biuro Personalne jest bezpośrednim organem ministra w sprawach personalnych. Zakres działania jego obejmuje administrację wszystkimi oficerami, w szczególności oficerami od dowódców pułków i równorzędnych włącznie w górę na podstawie wytycznych generalnego inspektora sił zbrojnych, oficerami dyplomowanymi na podstawie wniosków szefa Sztabu Głównego i oficerami od dowódców bataljonów i równorzędnych włącznie w dół na podstawie wniosków szefów departamentów, opracowywanie wszelkich rozkazów w sprawach personalnych i redagowanie „Dziennika Personalnego".

Biuro Ogólno - Administracyjne jest bezpośrednim organem I-go wiceministra w sprawach administracji. Zakres działania jego obejmuje opracowywanie wytycznych i ogólnych rozkazów w sprawach zaopatrzenia, administracji materjałowej i pieniężnej oraz przemysłu wojennego, opracowywanie przepisów służbowych w powyższych sprawach, tudzież uzgadnianie prac poszczególnych departamentów w zakresie administracji.

Biuro Ogólno - Organizacyjne jest bezpośrednim organem II-go wiceministra w sprawach dowodzenia. Zakres działania jego obejmuje opracowywanie wytycznych i ogólnych rozkazów w sprawach organizacji, wyszkolenia i administracji stanem oficerów i szeregowych oraz urzędników i niższych funkcjonarjuszów państwowych, opracowywanie przepisów służbowych w powyższych sprawach, tudzież uzgadnianie prac poszczególnych departamentów w zakresie organizacji i wyszkolenia.

Biuro Uzupełnień jest bezpośrednim organem II-go wiceministra w sprawach uzupełnienia sił zbrojnych w ludzi i konie, poboru ludzi, koni i środków przewozowych oraz administracji rezerw personalnych i końskich.

Biuro Kontroli jest bezpośrednim organem I-go wiceministra w sprawach budżetu, kredytów i rozrachunku, zaś szefa Korpusu Kontrolerów w sprawach kontroli. Zakres działania jego obejmuje zestawianie budżetu, dysponowanie kredytami i rozrachunek z przyznanych poszczególnym departamentom kredytów, tudzież wykonywanie kontroli zestawienia budżetu, kontroli kredytów, kontroli zamierzeń i kontroli następnej.

Departamenty są technicznemi organami wiceministrów w sprawach poszczególnych broni i służb. Zakres działania ich obejmuje opracowywanie na podstawie wytycznych i ogólnych rozkazów wiceministrów oraz szefa Sztabu Głównego wniosków i szczegółowych rozkazów w sprawach organizacji, mobilizacji i wyszkolenia, administrację personelem, materjałem i kredytami oraz inspekcję techniczną poszczególnych broni i służb.

Szefowie Departamentów Inżynierji, Budownictwa Uzbrojenia, Intendentury, Zdrowia i Sprawiedliwości bezpośrednio podlegają I-mu wiceministrowi, szefowie Departamentów Piechoty, Kawalerji, Artylerji i Aeronautyki bezpośrednio podlegają II-mu wiceministrowi, referują jednak wchodzące w ich zakres działania sprawy I-mu lub II-mu wiceministrowi albo szefowi Sztabu Głównego zależnie od właściwości sprawy.

Kierownictwo Marynarki Wojennej — patrz „Rozdz. X. Marynarka wojenna".

Dowództwo Żandarmerji jest technicznym organem II-go wiceministra w sprawach żandarmerji. Zakres działania jego obejmuje opracowywanie na podstawie wytycznych i ogólnych rozkazów wiceministrów i szefa Sztabu Głównego wniosków i szczegółowych rozkazów w sprawach organizacji, mobilizacji i wyszkolenia żandarmerji, administrację personelem żandarmerji oraz kierownictwo i nadzór w drodze inspekcji technicznej działalności żandarmerji.

Polowa Kurja Biskupia jest organem ministra w sprawach służby duszpasterstwa wyznań katolickich. Zakres działania jej obejmuje sprawy organizacji i mobilizacji służby duszpasterstwa wyznań katolickich (rzymsko-katolickiego i grecko-katolickiego), kierownictwo działalnością duszpasterską, administrację duchownymi oraz administrację wojskowemi świątyniami, cmentarzami i materjałem liturgicznym wyznań katolickich.

Biuro Wyznań Niekatolickich jest organem ministra w sprawach służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich. Zakres działania jego obejmuje sprawy organizacji i mobilizacji służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich (ewangielicko-augsburskiego, ewangielicko-reformowanego ewangielicko-unijnego, prawosławnego i mojżeszowego), kierownictwo działalnością duszpasterską, administrację duchownymi oraz administrację wojskowemi świątyniami, cmentarzami i materjałem liturgicznym wyznań niekatolickich.

Kwatera Główna M. S. Wojsk. skupia w sobie organa pomocnicze ministerstwa. W skład jej wchodzą:

1. komendant kwatery,
2. kancelarja główna M. S. Wojsk.,
3. płatnik M. S. Wojsk.,
4. administracja gmachów M. S. Wojsk.,
5. oficer informacyjny M. S. Wojsk.,
6. centrala telefoniczna M. S. Wojsk.,
7. rozmównica Hughes'a M. S. Wojsk.,
8. drukarnia M. S. Wojsk.,
9. bataljon sztabowy M. S. Wojsk., złożony z dowódcy baonu, drużyny dowódcy, 5 kompanij sztabowych i szwadronu sztabowego.

Kadry oficerskie poszczególnych broni i służb przy biurach i departamentach Ministerstwa Spraw Wojskowych są jednostkami etatowemi i ewidencyjnemi dla oficerów, którzy posiadają przynależność służbową do jednostek nieewidencyjnych.

Kadra Korpusu Kontrolerów jest równocześnie organem kontroli całokształtu administracji wojskowej z ramienia ministra.

Biuro Kapituły Orderu Virtuti Militari — patrz „Rozdz. XVIII. Ordery i odznaczenia".

Oficerski Trybunał Orzekający rozpatruje sprawy przyjęcia względnie zatrzymania przyjętych już do wojska polskiego oficerów byłych wojsk zaborczych w związku z czynionemi im zarzutami natury etycznej, dotyczącemi zachowania się przed przyjęciem do wojska polskiego, oraz rozpatruje wszelkie sprawy, należące do właściwości oficerskich sądów honorowych, a przekazane przez ministra Oficerskiemu Trybunałowi Orzekającemu, tudzież fizyczne i przysposobienie wojskowe".

Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego — patrz „Rozdz. XIV. Wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe".

Minister Spraw Wojskowych

Marszałek Polski **Piłsudski Józef**

Oficer sztabowy do zleceń — vacat
Adjutant przyboczny — vacat
Oficer ordynansowy — vacat

I-szy Wiceminister Spraw Wojskowych

Gen. dyw. **Konarzewski Daniel**

Oficer sztabowy do zleceń — vacat
Oficer ordynansowy — Kpt. Sośnicki Stanisław

Zastępca I-go Wiceministra

Gen. bryg. dr. **Zarzycki Ferdynand**
Oficer ordynansowy — Kpt. Brenner Roman

II-gi Wiceminister Spraw Wojskowych

Gen. bryg. **Fabrycy Kazimierz**

Oficer sztabowy do zleceń — Kpt. dypl. Pęczkowski Miecz.
Oficer ordynansowy — Rtm. Iwanowski Wincenty

Szef Biura Personalnego

Gen. bryg. **Tokarzewski-Karaszewicz Michał**

Zastępca Szefa Biura Personalnego

Ppłk. **Młynarski Ludwik**

Szef Korpusu Kontrolerów

Gen. bryg. dr. **Maciszewski Feliks**
Oficer ordynansowy — Por. Skrzypiński Piotr

Zastępca Szefa Korpusu Kontrolerów

vacat

Naczelny Prokurator Wojskowy

Gen. bryg. dr. **Daniec Józef**

Ministerstwo Spraw Wojskowych

Warszawa (Nowowiejska 5 i Marszałkowska 26)

Biuro wzgl. departament	Szef i zastępcy
Gabinet Ministra	Ppłk. dypl. Beck Józef Ppłk. Kamiński Feliks
Biuro Og. Adm.	Płk. Langner Władysław
Biuro Og. Org.	Ppłk. dypl. Swarzeński Jan
Biuro Uzupełnień	Płk. Wrzaliński Mikołaj
Biuro Kontroli	Gen. bryg. inż. Wołyncewicz Romuald
Dep. Piechoty	Ppłk. Ostrowski Bolesław vacat
Dep. Kawalerji	Płk. dypl. Brochwicz-Lewiński Zbigniew vacat
Dep. Artylerji	Płk. dypl. Przedrzymirski-Krukowicz Emil Płk. Schally Kazimierz
Dep. Uzbrojenia	Płk. inż. Kieszniewski Kazimierz Płk. Sikorski Bolesław
Dep. Aeronautyki	Płk. dypl inż. Rayski Ludomir Ppłk. dypl. Ujejski Stanisław Płk. inż. Abczyński Henryk
Dep. Inżynierji	Płk. Skoryna Jan Płk. Kossakowski Tadeusz vacat
Dep. Budownictwa	Dyr. inż. Wieliński Zygmunt Ppłk. inż. Paszkowski Stanisław
Dep. Intendentury	Płk. int. Masny Karol Płk. int. dr. Rudolf Karol
Dep. Zdrowia	Gen. bryg. dr. Rouppert Stanisław Płk. dr. Gorczycki Władysław Płk. dr. Zagrodzki Kazimierz
Dep. Sprawiedliwości	Gen. bryg. dr. Daniec Józef Gen. bryg. dr. Mecnarowski Emil

Dowództwo Żandarmerji

Warszawa (Nowowiejska 5)

Dowódca Żandarmerji — Płk. Kulczycki Juljan

Polowa Kurja Biskupia

Warszawa (Miodowa 24)

Biskup Polowy — Ks. dr. Gall Stanisław

Wikarjusz Generalny — vacat

Biuro Wyznań Niekatolickich

Warszawa (Plac Marsz. Piłsudskiego 5)

Szef Biura . . . . . Ppłk. dypl. Kuczyński Zygmunt

Senior Wojskowy Wyzn. Ewang.-Augsb. . . ks. Paszke Ryszard

Senior Wojskowy Wyzn. Ewang.-Reform. . . ks. Szeffer Kazimierz.

Senior Wojskowy Wyzn Ewang.-Unijn. . . . vacat

Protoprezbiter Wojskowy ks. Martysz Bazyli

Nacz. Rabin Wojskowy . dr. Mieses Józef

Kwatera Główna M. S. Wojsk.

Warszawa (Nowowiejska 5)

Komendant Kwatery Głównej — Mjr. Ulatowski Leon

2. Generalny Inspektor Sił Zbrojnych

Generałem przewidzianym na naczelnego wodza i stałym zastępcą ministra spraw wojskowych w sprawach dotyczących przygotowania sił zbrojnych i państwa do obrony jest **generalny inspektor sił zbrojnych**.

Generalny inspektor sił zbrojnych

a) przeprowadza studja działań wojennych i przygotowuje plan wojny, ustala w związku z powyższem wytyczne w sprawach, wchodzących w zakres działania Ministerstwa Spraw Wojskowych a dotyczących przygotowania sił zbrojnych do obrony, przeprowadza kontrolę przygotowań wojennych i inspekcje wyszkolenia oraz przygotowuje wyższych dowódców do zadań wojennych,

b) współpracuje z władzami państwowemi i instytucjami społecznemi w sprawach. dotyczących przygotowania państwa do obrony.

Generalny inspektor sił zbrojnych wchodzi w skład Komitetu Obrony Państwa, którego z urzędu jest głównym

referentem i który nie może powziąć uchwały bez wysłuchania opinji generalnego inspektora sił zbrojnych.

Bezpośredniemi organami generalnego inspektora sił zbrojnych są:

1. Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych,
2. Sztab Główny,
3. Inspektorowie armij i generałowie do prac przy generalnym inspektorze sił zbrojnych.

Doradczym organem generalnego inspektora sił zbrojnych jest Komitet dla Spraw Uzbrojenia i Sprzętu.

Generalnemu inspektorowi sił zbrojnych bezpośrednio podlegają:

1. Centrum Wyższych Studjów Wojskowych.
2. Wojskowe Biuro Historyczne.

GENERALNY INSPEKTORAT SIŁ ZBROJNYCH.

Bezpośrednim organem generalnego inspektora sił zbrojnych w zakresie przygotowania i wykorzystania kontroli przygotowań wojennych i inspekcyj wyszkolenia oraz w zakresie prac Komitetu Obrony Państwa jest Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych.

W skład Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych wchodzą:

1. Gabinet Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych,
2. Biuro Inspekcji, które opracowuje plany i wytyczne dla kontroli i inspekcyj, przeprowadzanych przez generalnego inspektora lub powołanych do tego generałów, opracowuje wynikające z nich wnioski i czuwa nad ich zrealizowaniem.

SZTAB GŁÓWNY.

Bezpośrednim organem generalnego inspektora sił zbrojnych w zakresie przygotowania sił zbrojnych do obrony jest Sztab Główny z szefem Sztabu Głównego na czele.

Sztab Główny opracowuje wszystkie części planu wojny, w szczególności plany mobilizacji, koncentracji, transportów i zaopatrzenia, stawia wnioski w sprawach, które wchodzą w zakres działania M. S. Wojsk., a dotyczą przygotowania sił zbrojnych do obrony, tudzież w sprawach administracji oficerami dyplomowanymi.

W skład Sztabu Głównego wchodzą:

Oddz. I. Szt. Główn. dla spraw organizacji i mobilizacji,
Oddz. II. Szt. Główn. dla spraw informacji i wywiadu,
Oddz. III. Szt. Główn. dla spraw wyszkolenia i operacji.
Oddz. IV. Szt. Główn. dla spraw zaopatrzenia, etapów i transportów.

W Oddz. IV. Szt. Główn. znajdują się organa służby komunikacyjno-transportowej z szefem komunikacyj wojskowych na czele.

Szef komunikacyj wojskowych kieruje całokształtem spraw, dotyczących przygotowania komunikacyj do potrzeb obrony państwa i współpracuje w powyższych sprawach z Ministerstwem Komunikacji.

Szefowi komunikacyj wojskowych podlegają:

1. wojskowi inspektorzy transportowi,
2. delegaci Sztabu Głównego przy Ministerstwie Komunikacji i okręgowych dyrekcjach polskich kolei państwowych,
3. delegat Sztabu Głównego dla spraw pocztowych przy Ministerstwie Poczt i Telegrafów.
5. wojskowy inspektor żeglugi śródlądowej.

Szefowi Sztabu Głównego bezpośrednio podlegają:

1. Wydział Wojskowy Komisarjatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku i attachés wojskowi przy polskich urzędach dyplomatycznych zagranicą,
2. Wyższa Szkoła Wojenna,
3. Wyższa Szkoła Intendentury,
4. Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy,
5. Wojskowy Instytut Geograficzny,
6. Centralna Bibljoteka Wojskowa.

INSPEKTOROWIE ARMIJ I GENERAŁOWIE DO PRAC PRZY GENERALNYM INSPEKTORZE SIŁ ZBROJNYCH

Bezpośrednim organem generalnego inspektora sił zbrojnych w zakresie przeprowadzania kontroli przygotowań wojennych i inspekcyj wyszkolenia są inspektorowie armij i generałowie do prac.

Inspektorowie armij i generałowie do prac przeprowadzają kontrole przygotowań wojennych i inspekcje wyszkolenia w poszczególnych jednostkach stosownie do pla-

nów i wytycznych generalnego inspektora sił zbrojnych oraz wykonują prace szczególne.

Generalny Inspektor Sił Zbrojnych

Marszałek Polski **Piłsudski Józef**

Oficerowie do zleceń — Płk. dypl. Gąsiorowski Janusz; Płk. dypl. dr. Długoszowski Bol.; Mjr. dypl. Glabisz Kazimierz; Mjr. dypl. Sokołowski Adam

Adjutanci przyboczni — Mjr. Bielski Anatol; Mjr. Zembrzuski Konrad

Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych

Warszawa (Belweder i Al. Ujazdowska 1-3-5).

Szef Gabinetu . . . Ppłk. Prystor Aleksander
Szef Biura Inspekcji . . Płk. dypl. Gąsiorowski Jan.

Sztab Główny

Warszawa (Plac Marsz. Piłsudskiego 3 i 7)

Szef Sztabu Głównego
Gen. dyw. **Piskor Tadeusz**
Oficer sztab. do zleceń — vacat
Oficerowie ordynansowi — Kpt. Brzeziński Jacek; Kpt. Kamiński Bronisław

I-szy Zastępca Szefa Sztabu Głównego
Gen. bryg. **Kwaśniewski Stanisław**
Oficer ordynansowy — Kpt Konopnicki Janusz

II-gi Zastępca Szefa Sztabu Głównego
Płk. dypl. **Pieracki Bronisław**
Oficer ordynansowy — Kpt. Riedigier Tadeusz

Oddział	Szef
Oddz. I. Szt. Główn. . . .	Płk. dypl. Zamorski Kordjan
Oddz. II. Szt. Główn. . . .	Płk. dypl. Schätzel Tadeusz
Oddz. III. Szt. Główn. . . .	Płk. dypl. Przyjałkowski Zdzisław
Oddz. IV. Szt. Główn. . . .	Płk. dypl. Bolesławicz Marjan

Szef Komunikacyj Wojskowych
Ppłk. dypl. inż. Bobkowski Aleksander

Inspektorowie armij i I-si oficerowie sztabów

Gen. dyw. **Sosnkowski Kazimierz**
Mjr. dypl. Wiłoch Stanisław
Gen. dyw. **Romer Jan**
Ppłk. dypl. Jaklicz Józef
Gen. dyw. **Rydz- migły Edward**
Płk. dypl. inż. Rotarski Stefan
Gen. dyw. **Osiński Aleksander**
Ppłk. dypl. Wecki Stanisław
Gen. dyw. **Skierski Leonard**
Ppłk. dypl. Hoszowski Józef
Gen. dyw. **Brebecki Leon**
Mjr. dypl. Procner Tadeusz
Gen. dyw. **Rybak Józef**
Ppłk. dypl. Rowecki Stefan
Gen. dyw. **Norwid-Neugebauer Mieczysław**
Płk. dypl. dr. Bardel Maciej

Generałowie do prac i I-si oficerowie sztabów

Gen. bryg. **Rómmel Juljusz**
Ppłk. dypl. Zborzil Józef
Gen. bryg. **Dreszer Gustaw**
Ppłk. dypl. Szyszko Zygmunt
Gen. bryg. **Burhardt-Bukacki Stanisław**
Ppłk. dypl. Mally Fryderyk
Gen. bryg. **Dąb-Biernacki Stefan**
Płk. dypl. Myszkowski Aleksander

KOMITET DLA SPRAW UZBROJENIA I SPRZĘTU.

Doradczym organem generalnego inspektora sił zbrojnych w dziedzinie uzbrojenia i sprzętu jest Komitet d/s Spraw Uzbrojenia i Sprzetu.

Kom. dla Spr. Uzbr. i Sprz. przeprowadza studja teoretyczne oraz doświadczenia i próby praktyczne, występuje z inicjatywą i wydaje na żądanie gen. insp. sił zbr. techniczne i taktyczne opinje w zakresie uzbrojenia i sprzętu.

WYDZIAŁ WOJSKOWY GENERALNEGO KOMISARJATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W GDAŃSKU.

Wydział Wojskowy Generalnego Komisarjatu Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku sprawuje zastępstwo interesów sił zbrojnych na obszarze w. m. Gdańska.

Szefowi Wydziału Wojskowego podlega Wojskowa Składnica Tranzytowa na Westerplatte.

Szefowi Wydziału Wojskowego przysługują uprawnienia komendanta garnizonu w stosunku do wszystkich jednostek i osób wojskowych. znajdujących się na obszarze w. m. Gdańska.

Szef Wydziału Wojskowego — kmdr. por. Jacynicz Konst. Gdańsk (Neugarten 27).

ATTACHES WOJSKOWI PRZY POLSKICH URZĘDACH DYPLOMATYCZNYCH ZAGRANICĄ.

Czechosłowacja (Praga)	Ppłk. dypl. Bigo Jan
Estonja (Tallinn) . . .	Ppłk. dypl. Kara Stanisław
Finlandja (Helsinki) . .	Kpt. dypl. Chodacki Marjan
Francja (Paryż). . .	Płk. dypl. Błeszyński-Ferek Jerzy
Italja (Rzym)	vacat
Japonja (Tokio) . . .	Mjr. dypl. Rajchman-Floyar Hen.
Jugosławja (Belgrad) .	Mjr. dypl. Grodzki Stanisław
Łotwa (Ryga)	vacat
Niemcy (Berlin) . . .	Mjr. dypl. Morawski Witold
Rumunja (Bukareszt) .	Mjr. dypl. Michałowski Roman
Stany Zjedn. Am. Półn. (Waszyngton) . . .	vacat
Turcja (Angora) . . .	vacat
Wielka Brytanja (Londyn)	vacat
Z. S. R. R. (Moskwa) . .	Mjr. dypl. Kobylański

ROZDZIAŁ V.

Władze okręgowe.

Dowództwa okręgów korpusów.

Dowódca okręgu korpusu sprawuje z ramienia ministra spraw wojskowych władzę terytorjalną i kieruje całokształtem administracji wojskowej na obszarze podległego mu okręgu korpusu.

Podlegają mu pod względem mobilizacji i administracji personalnej i materjałowej, uzupełnienia i zaopatrzenia oraz bezpieczeństwa i dyscypliny wszystkie jednostki, które załogują na podległym mu obszarze.

Natomiast pod względem organizacji i wyszkolenia oraz w sprawach personalnych podlegają:

a) formacje, które wchodzą w skład brygad i dywizyj, dowódcom brygad i dywizyj,

b) formacje, które nie wchodzą w skład brygad i dywizyj, bezpośrednio lub pośrednio przez szefów broni i służb dowódcy okręgu korpusu,

c) formacje, które nie mają na obszarze okręgu korpusu dowódcy w osobie szefa służby, tudzież szkoły centralne i zakłady centralne ministrowi spraw wojskowych (I-mu lub II-mu wiceministrowi) w drodze przez właściwych szefów departamentów.

Dowódca okręgu korpusu podlega bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych i jest wobec niego odpowiedzialny za należyte sprawowanie powierzonej mu władzy.

Zakres działania dowódcy okręgu korpusu obejmuje wszystkie zagadnienia, wynikające z zadań wojska, przedewszystkiem jednak sprawy dotyczące mobilizacji i administracji personalnej i materjałowej, uzupełnienia i zaopatrzenia oraz bezpieczeństwa i dyscypliny. (Patrz „Rozdz I. Zadania i podział sił zbrojnych").

Dowódca okręgu korpusu jest właściwym dowódcą w stosunku do wszystkich osób wojskowych, przynależnych do jednostek, załogujących w podległym mu okręgu korpusu.

W stosunku do okręgowych władz administracyjnych dowódca okręgu korpusu jest przedstawicielem ministra

spraw wojskowych i współpracuje z niemi ku ogólnemu dobru państwa, stojąc na straży interesów sił zbrojnych.

Zastępcą i bezpośrednim pomocnikiem dowódcy korpusu w sprawach uzupełnienia w ludzi i konie, poboru ludzi, koni i środków przewozowych oraz administracji rezerw personalnych i końskich, jest pomocnik dowódcy okręgu korpusu do spraw uzupełnień.

Bezpośrednim organem dowódcy okręgu korpusu jest sztab z szefem sztabu na czele.

Sztab dzieli się na:

1) oddział ogólny,
2) oddział wyszkolenia
3) samodzielny referat informacyjny.

Technicznymi doradcami dowódcy okręgu korpusu są szefowie służb okręgu korpusu, w szczególności szef artylerji i uzbrojenia, saperów, łączności, budownictwa, intendentury, sanitarny i naczelny lekarz weterynarji oraz dziekan okręgu korpusu, ponadto w niektórych okręgach korpusów doradca prawny.

Szefowie broni i służb okręgu korpusu podlegają bezpośrednio dowódcy okręgu korpusu, otrzymują jednak wytyczne i rozkazy oraz referują wchodząc w ich zakres działania sprawy zasadniczo przez szefa sztabu.

Ponadto przy dowództwie okręgu korpusu znajduje się okręgowy urząd wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego — patrz „Rozdz. XIV. Wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe".

Pomocniczemi organami dowódcy okręgu korpusu są:

1) kancelarja sztabu z drukarnią i stacją telegraficzną
2) oddział sztabowy.

Dowództwa okręgów korpusów

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca, pomocnik dowódcy i szef sztabu
I	Warszawa	Gen. bryg. Wróblewski Jan Gen. bryg. Jacynik Kazimierz Ppłk. dypl. Laveaux Ludwik
II	Lublin	Gen. bryg. Taczak Stanisław Ppłk. dypl. Koc Leon
III	Grodno	Gen. bryg. inż. Litwinowicz Aleksander Gen. bryg. Dobrodzicki Jerzy Ppłk. dypl. dr. Krzysik Stanisław
IV	Łódź	Gen. bryg. Małachowski Stanisław Płk. dypl. Chilarski Eugenjusz Ppłk. dypl. Smolarski Władysław
V	Kraków	Gen. dyw. Wróblewski Stanisław vacat
VI	Lwów	Gen. bryg. Popowicz Bolesław Płk. dypl. Czerniewski Marjan Ppłk. dypl. Niezabitowski Tadeusz
VII	Poznań	Gen. dyw. Dzierżanowski Kazimierz Ppłk. dypl. Polak Zygmunt
VIII	Toruń	Gen. bryg. Pasławski Stefan Ppłk. dypl. Parafiński Tadeusz
IX	Brześć n.B.	Gen. dyw. Trojanowski Mieczysław Ppłk. dypl. Stamirowski Kazimierz
X	Przemyśl	Gen. bryg. inż. Galica Andrzej Ppłk. dypl. Kwiatek Feliks

Czyżewski ppłk.

ROZDZIAŁ VI.

Władze garnizonowe.

Komendy garnizonów.

Komendant garnizonu sprawuje z ramienia dowódcy okręgu korpusu władzę terytorjalną na obszarze podległego mu garnizonu.

Zakres działania komendanta garnizonu obejmuje:

a) wszelkie sprawy związane z bezpieczeństwem i dyscypliną, w szczególności normowanie służby garnizonowej i wartowniczej, wyznaczanie eskort i konwojów, kwaterowanie jednostek i osób wojskowych, rozdział koszar i innych budynków wojskowych, placów alarmowych, placów ćwiczebnych i strzelnic między załogujące w garnizonie jednostki, normowanie służby sanitarnej i weterynaryjnej, wreszcie popieranie działalności oświatowej, kulturalnej i sportowej garnizonu, jeżeli wychodzi ona poza obręb jednostek,

b) sprawy, które wiążą się z reprezentowaniem wojska na uroczystościach państwowych, narodowych lub lokalnych oraz sprawy, które wymagają współdziałania władz wojskowych z władzami administracyjnemi i samorządowemi.

Komendantów garnizonów wyznacza dowódca okręgu korpusu.

Komendantami garnizonów są zasadniczo najwyżsi stopniem i starszeństwem dowódcy wielkich jednostek z wyjątkiem Warszawy, Wilna i Brześcia n. B., gdzie komendantami garnizonów są komendanci placu.

W obozach ćwiczebnych komendantami garnizonów są komendanci obozów ćwiczebnych, jeżeli nie znajdują się tam dowódcy wielkich jednostek, którzy jednak mogą władzę komendantów garnizonów przekazać komendantom obozów ćwiczebnych.

Organami komendantów garnizonów są:

1) komendy placu w siedzibach dowództw okręgów korpusów i większych garnizonach,

2) oficerowie placu w mniejszych garnizonach.

Komendant placu, będący równocześnie komendantem garnizonu, posiada uprawnienia komendanta garnizonu.

Oficerowie placu znajdują się w garnizonach, w których niema komend placu.

W garnizonach, w których znajdują się siedziby dowództw wielkich jednostek, stanowiska oficerów placu zajmują oficerowie, wyznaczeni na te stanowiska oddzielnie.

W garnizonach, w których nie znajdują się siedziby dowództw wielkich jednostek, stanowiska oficerów placu zajmują oficerowie, wyznaczeni na te stanowiska z pośród personelu załogujących w garnizonie jednostek.

Komendy placu.

Warszawa	— Gen. bryg. Rożen Władysław *)
Modlin	— Ppłk. Olszycki Juljan
Lublin	— Płk. Koiszewski Mikołaj *)
Wilno	— Ppłk. Giżycki Iwo
Grodno	— Płk. Adamowicz Bronisław
Łódź	— Ppłk. Walicki Witold
Kraków	— Ppłk. Kostrzewski Jan
Lwów	— Mjr. Woźniakowski Jan
Poznań	— Płk. Krupowicz Wacław
Toruń	— vacat
Brześć n. B.	— vacat *)
Przemyśl	— Ppłk. Sebera Henryk

*) Równocześnie komendant garnizonu.

ROZDZIAŁ VII.

Wielkie jednostki.

I. Dywizje piechoty.

Dywizja piechoty składa się z 3 pułków piechoty i 1 pułku artylerji polowej.

Dowódca dywizji sprawuje dowództwo nad wszystkiemi formacjami, które wchodzą w skład dywizji i podlega bezpośrednio właściwemu dowódcy okręgu korpusu, wobec którego jest odpowiedzialny za należyte sprawowanie powierzonego mu dowództwa.

Zakres działania dowódcy dywizji obejmuje przedewszystkiem kierowanie wyszkoleniem podległych mu formacyj oraz kierowanie przysposobieniem wojskowem w podległym mu rejonie przysposobienia wojskowego, ponadto nadzór nad sprawnością i gotowością bojową podległych mu formacyj pod względem organizacji, mobilizacji i zaopatrzenia, bezpieczeństwa i dyscypliny oraz sprawy personalne.

Dowódca dywizji posiada władzę o wszystkich atrybucjach dowódcy, nie posiada jednak władzy administracyjnej i z tego względu niema przy sobie szefów służb.

Nie sprawuje on również władzy terytorjalnej z wyjątkiem szczególnych wypadków (niepokoje, rozruchy, stan wyjątkowy), w których dowódca okręgu korpusu przekazać mu może część przysługującej sobie władzy terytorjalnej na ściśle określonym obszarze. W tych wypadkach władza dowódcy dywizji rozciąga się na wszystkie na tym obszarze załogujące jednostki.

Dowódca dywizji jest zasadniczo komendantem garnizonu w miejscu swojej siedziby.

Ponadto jest on właściwym dowódcą wszystkich osób wojskowych, przynależnych do jednostek załogujących w rejonie służby sprawiedliwości, jeżeli w miejscu siedziby dowódcy znajduje się wojskowy sąd rejonowy.

Bezpośrednim organem dowódcy dywizji jest sztab z szefem sztabu na czele.

Dowódca piechoty sprawuje dowództwo nad formacjami piechoty, które wchodzą w skład dywizji i podlega bezpośrednio dowódcy dywizji, wobec którego jest odpowiedzialny za należyte sprawowanie powierzonego mu dowództwa.

Zakres działania dowódcy piechoty obejmuje wykonywanie nadzoru nad wyszkoleniem piechoty stosownie do obowiązujących przepisów i wskazówek dowódcy dywizji, ponadto sprawy personalne oficerów piechoty.

We wszystkich innych sprawach, dotyczących piechoty, dowódcy piechoty przysługuje prawo wglądu.

Bezpośrednim organem dowódcy piechoty jest oficer sztabu.

Dywizje piechoty.

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca dywizji, dowódca piechoty i szef sztabu
1	Wilno	płk. Kruszewski Jan płk. Pakosz Michał mjr. dypl. Langer Gwido
2	Kielce	gen. bryg. Łuczyński Aleksander płk. Olbrycht Brunon mjr. dypl. Rudnicki Tadeusz
3	Zamość	vacat płk. Skwarczyński Stanisław mjr. dypl. Umiastowski Roman
4	Toruń	płk. Raczyński-Maksymowicz Włodzimierz płk. Jatelnicki Bolesław kpt. dypl. Suzin Jerzy
5	Lwów	gen. bryg. Czuma Walerjan płk. Zulauf Juljusz mjr. dypl. Osostowicz Zbigniew
6	Kraków	gen. bryg. Smorawiński Mieczysław płk. Mond Bernard mjr. dypl. Krokay Walerz

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca dywizji, dowódca piechoty i szef sztabu
7	Częstochowa	gen. bryg. Dąbkowski Mieczysław płk. Fijałkowski Czesław kpt. dypl. Daniec Tadeusz
8	Modlin	gen. bryg. Szylling Antoni płk. Kozicki Stanisław mjr. dypl. Czopp Wilhelm
9	Siedlce	gen. bryg. Sikorski Franciszek płk. dypl. Iwanowski Stefan mjr. dypl. Żyborski Tadeusz
10	Łódź	gen. bryg. Wilczyński-Olszyna Józef płk. Frank Oswald mjr. dypl. Ciążyński Bolesław
11	Stanisławów	gen. bryg. Łukoski Kazimierz płk. dypl. Pieniążek Władysław mjr. dypl. Stępniewski Jerzy
12	Tarnopol	gen. bryg. Sołłohub-Dowoyno Stanisław vacat mjr. dypl. Klimecki Tadeusz
13	Równe	gen. bryg. Knoll Edmund płk. Korewo Franciszek mjr. dypl. Arciszewski Stanisław
14	Poznań	gen. bryg. Kędzierski Anatol płk. Grabowski Władysław mjr. dypl. Szlaszewski Stefan
15	Bydgoszcz	gen. bryg. Thommée Wiktor płk. dypl. Pomazański Henryk mjr. dypl. Bartosik Władysław
16	Grudziądz	gen. bryg. Rachmistruk Włodzimierz płk. Jarnuszkiewicz Czesław mjr. dypl. Cibicki Medard
17	Gniezno	płk. dypl. Stokalski Radosław płk. dypl. Kawiński Rudolf mjr. dypl. Biernacki Józef

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca dywizji, dowódca piechoty i szef sztabu
18	Łomża	gen. bryg. Majewski Mikołaj płk. Kwaciszewski Józef kpt. dypl. Koeb Stefan
19	Wilno	gen. bryg. Kasprzycki Tadeusz płk. Skokowski Juljan mjr. dypl. Zawisza Jerzy
20	Baranowicze	gen. bryg. Pożerski Olgierd płk. dypl. Boruta-Spiechowicz Mieczysław ppłk. dypl. Łańcucki Seweryn
21*)	Bielsko-Biała	gen. bryg. Przeździecki Wacław płk. dypl. Malinowski Tadeusz mjr. dypl.dr. Patejdl Aleksander
22*)	Przemyśl	gen. bryg. Wieroński Stanisław płk.dypl. Ścieżyński Mieczysław mjr. dypl. Pajączkowski Jerz
23	Katowice	gen. bryg. dr. Zając Józef płk. Rückemann Orlik Wilhelm mjr. dypl. Płachta-Płatowicz Jerzy
24	Jarosław	gen. bryg. Wieczorkiewicz Wacław płk. dypl. Paszkiewicz Gustaw mjr. dypl. Orski Jerzy
25	Kalisz	gen. bryg. Jasiński Albin płk. dypl. Wład Franciszek kpt. dypl. Krzyżanowski Włodzimierz
26	Skierniewice	gen. bryg. Mackiewicz Mieczysław płk. dypl. Bortnowski Władysław kpt. dypl. Michalik Juljan
27	Kowel	gen. bryg. Wołkowicki Jerzy płk. dypl. Drapella Juljusz mjr. dypl. Sokołowski Jan

*) Górska

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca dywizji, dowódca piechoty i szef sztabu
28	Warszawa	Gen. bryg. Uzdowski Władysław Płk. Żurakowski Romuald Mjr. dypl. Rudnicki Adam
29	Grodno	Gen. bryg. Kleeberg Franciszek Płk. Sawicki Kazimierz Mjr. dypl. Michalski Władysław
30	Kobryń	Gen. bryg. Tessaro Stanisław Płk. Dindorf-Ankowicz Franciszek Mjr. dypl. Sienkiewicz Stanisław

2. Dywizje kawalerji.

Dywizja kawalerji składa się z 3 brygad kawalerji, 2 dywizjonów artylerji konnej, szwadronu pionierów i szwadronu samochodów pancernych.

Podległość i zakres działania dowódcy dywizji kawalerji przedstawiają się analogicznie jak podległość i zakres działania dowódcy dywizji piechoty.

Wyjątek stanowi kierowanie przysposobieniem wojskowem, które nie wchodzi w zakres działania dowódcy dywizji kawalerji.

Bezpośrednim organem dowódcy dywizji jest sztab z szefem sztabu na czele.

Brygada kawalerji składa się z 2 pułków kawalerji.

Podległość i zakres działania dowódcy brygady kawalerji przedstawiają się analogicznie, jak podległość i zakres działania dowódcy piechoty dywizyjnej.

Bezpośrednim organem dowódcy brygady jest oficer sztabu.

Dywizje kawalerji.

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca dywizji, dowódca artylerji i szef sztabu
1	Białystok	vacat płk. Niemira Rudolf mjr. dypl. Bokalski Karol
2	Warszawa	gen. bryg. Dreszer Gustaw płk. Dunin-Wolski Leon mjr. dypl. Dworak Kazimierz
3	Poznań	vacat płk. Pustówka Oskar mjr. dypl. Pętkowski Józef
4	Lwów	gen. bryg. Głuchowski Janusz vacat mjr. dypl. Jastrzębski Jerzy

Brygady kawalerji

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca
1	Warszawa	płk. Strzemieński Stefan
4	Suwałki	vacat
7	Poznań	gen. bryg. Sochaczewski Stanisław
10	Przemyśl	płk. Gieszkowski-Wolff-Plottegg Ryszard
11	Augustów	vacat
12	Ostrołęka	płk. dypl. Zahorski Sergjusz
13	Płock	płk. dypl. Mochnacki Marjan
14	Bydgoszcz	płk. dypl. Pożerski Mieczysław
15	Grudziądz	vacat
16	Lwów	płk. Bystram Cyprjan
17	Hrubieszów	płk. Piekarski Konrad
18	Białystok	gen. bryg. Waraksiewicz Adolf

3. Samodzielne brygady kawalerji.

Samodzielna brygada kawalerji składa się z 3 pułków kawalerji, 1 dywizjonu artylerji konnej. szwadronu pionierów i szwadronu samochodów pancernych.

Podległość i zakres działania dowódcy samodzielnej brygady kawalerji przedstawiają się analogicznie, jak podległość i zakres działania dowódcy dywizji kawalerji.

Bezpośrednim organem dowódcy samodzielnej brygady jest sztab z szefem sztabu na czele.

Nr.	Siedziba dowództwa	Dowódca i szef sztabu
2	Równe	płk. dypl. Anders Władysław mjr. dypl. Skrzydlewski Jerzy
3	Wilno	płk. dypl. Przewłocki Marjan mjr. dypl. Ważyński Konstanty
5	Kraków	gen. bryg. Plisowski Konstanty mjr. dypl. Kozłowski Stanisław
6	Stanisławów	vacat mjr. dypl. Chwalibogowski Mieczysław
8	Starogard	vacat vacat
9	Baranowicze	płk. Skotnicki Stanisław rtm. dypl. Nalepa Tadeusz

ROZDZIAŁ VIII.

Bronie.

Do broni należą:

1. **piechota**, 2. **kawalerja**, 3 **artylerja**, 4. **inżynierja**, 5. **aeronautyka**, ponadto do broni zalicza się również **żandarmerję**.

Bronie zorganizowane są w formacje, mianowicie w pułki (samodzielne oddziały) i szkoły.

Ogólne zasady organizacji formacyj — patrz „Rozdz. I. Zadania i podział sił zbrojnych".

Szkoły broni — patrz „Rozdz. XIII. Szkolnictwo".

I. Piechota.

Piechota zorganizowana jest w **pułki piechoty i pułki strzelców podhalańskich, bataljony manewrowe, bataljony strzelców, bataljony ciężkich karabinów maszynowych oraz pułk czołgów**.

Skład pułku piechoty i pułku strzelców podhalańskich:

a) drużyna dcy, b) pluton łączności, c) pluton pionierów, d) 3 baony.

Skład bataljonu:

a) poczet dowódcy wzgl. drużyna dowódcy, b) 3 kompanje strzeleckie, c) kompanja karabinów maszynowych i broni towarzyszącej. Jedna z komp. strzel. jest komp. szkolną.

Skład kompanji strzeleckiej:

a) drużyna dowódcy, b) 3 plutony strzeleckie z podziałem na drużyny po 1 sekcji fizyljerskiej i 1 sekcji grenadjerskiej.

Skład kompanji karabinów maszynowych i broni towarzyszącej:

a) drużyna dowódcy, b) plutony kar. masz. z podziałem na drużyny kar. masz. i pluton br. tow.

Pułki piechoty i pułki strzelców podhalańskich

Nr.		M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1	Legionów	Wilno	ppłk. dypl. Krzyżanowski Bolesław	6.VIII
2	Legionów	Pińczów	płk. Czapliński Emil	15.II
3	Legionów	Jarosław	płk. Zabdyr Michał	30.IX
4	Legionów	Kielce	ppłk. Jażdżyński Stefan	24.VI
5	Legionów	Wilno	płk. dypl. Furgalski Teodor	18.XII
6	Legionów	Wilno	ppłk. Biestek Stefan	28.VII
7	Legionów	Chełm	płk. dypl. Borowiec Stanisław	22.IX
8	Legionów	Lublin	ppłk. dypl. Endel-Ragis Leopold	15.V
9	Legionów	Zamość	ppłk. Machowicz Stanisław	29.VII
10		Łowicz	ppłk. dypl. Kossecki Stefan	27.VI
11		Tarn. Góry	ppłk. Samborski Leonard	6.VIII
12		Wadowice	płk. dypl. Ćwiertniak Stefan	1.VIII
13		Pułtusk	płk. dypl. Smykal Florjan	31.X
14		Włocławek	płk. Misiąg Ignacy	15.V
15		Dęblin	płk. dypl. Sadowski Jan	5.IX
16		Tarnów	płk. Dragat Władysław	28.V
17		Rzeszów	płk. Piasecki Wojciech	6.IX
18		Skierniewice	ppłk. dypl. Tarczyński-Alf Tadeusz	24.VI
19	Obr. Lwowa	Lwów	ppłk. dypl. Freund-Krasicki Mikołaj	1.VI
20		Kraków	płk. Schuster-Kruk-Stanisław	26.V
21		Warszawa	płk. Surówka Edward	18.VIII
22		Siedlce	płk. Hozer Kazimierz	16.VIII
23		Włodzimierz	ppłk. dypl. Włodarski Jan	13.VI
24		Łuck	płk. Kalabiński Stanisław	11.V
25		Piotrków	płk.dypl. Regulski Bronisław	28.IX
26		Lwów	ppłk. Pytel Bolesław	17.IX
27		Częstochowa	płk dypl. Stachiewicz Wacław	15.VI
28		Łódź	płk. Oziewicz Stanisław	11.XI
29	Strz. Kan.	Kalisz	płk. dypl. Okulicz-Kozaryn Jarosław	15.V
30	Strz. Kan.	Warszawa	płk. Wyspiański Stefan	9.VI
31		Łódź	ppłk. Grot Leon	14.VII
32		Modlin	płk. Tarwid Władysław	11.XI
33		Łomża	ppłk. Dłużniakiewicz Janusz	14.VIII
34		Biała Podl.	płk. Bitner Ludwik	8.V
35		Brześć n.B.	ppłk. dypl. Rudka Ludwik	14.VIII
36		Warszawa	płk. dypl. Więckowski Erwin	3.VI
37		Kutno	płk. dr. Trojanowski Jerzy	9.IX

Nr.		M. p.	Dowódca	Święto pułk.
38	Strz. Lwow.	Przemyśl	ppłk. Biernacki Wacław	22.XI
39	Strz. Lwow.	Jarosław	ppłk. dypl. Durski Zygmunt	29.IV
40	Strz. Lwow.	Lwów	płk. Gigiel-Melechowicz Józef	6.IX
41		Suwałki	ppłk. Komierowski Witold	8.V
42		Białystok	ppłk. Błocki Stefnn	23 V
43	Strz.	Dubno	ppłk. dypl. Chłusewicz Benedykt	25.VII
44	Kres.	Równe	płk. Witorzeniec Roman	28.IV
45	Kres.	Równe	płk. Rybicki Kazimierz	22.VI
48		Stanisławów	płk. dypl. Wojtkielewicz Alfons	11.IX
49		Kołomyja	płk. dypl. Kamski-Milak Maksymiljan	19.VII
50		Kowel	płk. Liwacz Józef	11.V
51		Brzeżany	ppłk. Zabawski Eugenjusz	27.V
52		Złoczów	płk. dypl. Lawicz Wilhelm	28.VI
53		Stryj	ppłk. Wiśniewski Walerjan	20.VII
54		Tarnopol	ppłk. dypl. Piekarski Wacław	11.IV
55	Wlkp.	Leszno	płk. Kustroń Józef	19.I
56	Wlkp.	Krotoszyn	płk. dypl. Dzwonkowski Zygmunt	17.IX
57	Wlkp.	Poznań	ppłk. Unrug Wiktor	23.V
58		Poznań	ppłk. Chilewski Marjan	13.XI
59		Inowrocław	płk. dypl. Wolikowski Romuald	22.VIII
60	Wlkp.	Ostrów Pozn.	ppłk. dypl. Zakrzewski Jan Ignacy	9.V
16		Bydgoszcz	płk. Waśkiewicz Bolesław	29.V
62		Bydgoszcz	ppłk. dypl. inż. Czuruk Otton	21.VIII
63		Toruń	płk. Rymkiewicz Mieczysław	3.V
64		Grudziądz	ppłk. Skroczyński Albin	14.IX
65		Grudziądz	Płk. Kieszkowski Gustaw	18.VIII
66	im. Marsz. Piłsuds.	Chełmno	płk.dypl. Ajdukiewicz Adam	26.VI
67		Brodnica	ppłk. Tarczyński Stanisław	2.V
68		Września	płk. Mazurkiewicz Tomasz	16.VIII
69		Gniezno	płk. Kluczyński Wacław	11.XI
70		Pleszew	ppłk. dypl. Mozdyniewicz Mieczysław	19.VIII
71		Zambrów	płk. dypl. Borzęcki Roman	26.V
72		Radom	ppłk. dypl. Przezdziecki Alojzy	14.VIII
73		Katowice	ppłk. dypl. Róży ki - Kołodziejczyk Tadeusz	23.VII
74		Lubliniec	płk. Marszałek Milan	2.X.
75		Król. Huta	ppłk. Klaczyński Wacław	2.VI
76		Grodno	płk. Oziewicz Ignacy	2.VIII
77		Lida	płk. Alter Franciszek	12.II
78		Baranowlcze	płk. Sokół-Szahin Mieczysław	26,VII

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
79	Słonim	płk. Turkowski Marjan	26.VII
80	Słonim	płk. Kohutnicki Romuald	11.VII
81	Grodno	płk. Wojtkiewicz Władysław	22.VIII
82	Brześć n.B.	płk. dypl. Świtalski Stanisław	1.VII
83	Kobryń	płk. Werobej Józef	14.VII
84	Pińsk	płk. Wir-Konas Alojzy	29.VII
85	Nowowilejka	płk. Wciślak Zygmunt	15.VIII
86	Mołodeczno	płk. dypl. Bociański Ludwik	15.VIII
1 p. s. p.	Nowy Sącz	płk. dypl. Wartha Witold	6.VIII
2 p. s. p.	Sanok	ppłk. Zuger Eugenjusz	23.IX
3 p. s. p.	Bielsko	płk. Zagórski Karol	216.IV
4 p. s. p.	Cieszyn	płk. Własak Antoni	24.IX.
5 p. s. p.	Przemyśl	płk. Brzezicki Filip	1.VIII
6 p. s. p.	Stryj	ppłk.dypl. Ruszczewski Lucjan	9.V
Baon manewrowy	Rembertów	ppłk. Wyrwiński Eugenjusz	
2 baon strzelców	Chojnice	ppłk. dypl. Kawiński Gwido	
3 baon strzelców	Starogard	mjr. Michalski Stefan	
1 baon C. K. M.	Biedrusko	ppłk. Kossakowski Edward	
2 baon C. K. M.	Rożan	mjr. Świniarski Karol	

Skład pułku czołgów:

a) drużyna dowódcy, b) pluton łączności, c) trzy baony czołgów, d) pułkowe warsztaty czołgowe.

1 pułk czołgów — Przemyśl (Żurawica). Dowódca — Ppłk dypl. Mysłowski Mieczysław. Święto pułkowe — 1/VI.

2. Kawalerja.

Kawalerja zorganizowana jest w **pułki szwoleżerów pułki ułanów i pułki strzelców konnych** oraz **w szwadrony pionierów i szwadrony samochodów pancernych.**

Skład pułku kawalerji:

a) drużyna dowódcy, b) pluton łączności, c) 4 szwadrony linjowe, d) szwadron karabinów maszynowych, e) szwadron zapasowy.

Skład szwadronu linjowego:

a) drużyna dowódcy, b) 4 plutony linjowe.

Skład szwadronu karabinów maszynowych:

a) drużyna dowódcy, b) 3 plutony k. m.

Pułki kawalerji

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1 p. szw. im. marsz. Józefa Piłsudskiego	Warszawa	Ppłk. dypl. Karcz Jan	10.XII
2 p. szw. Rokitniańskich	Starogard	Ppłk. dypl. Świdziński Bolesław	13.VI
3 p. szw. Mazowieckich im. płk. Koziełulskiego	Suwałki	Ppłk. Kulesza Stefan	2.VIII
1 p. uł. Krechowieckich im. płk. B. Mościckiego	Augustów	Płk. dypl. Słoniński Marjan	24.VII
2 p. uł. Grochowskich im. gen. Dwernickiego	Suwałki	Płk. Jasiewicz Wincenty	26.VII
3 p. uł.	Tarn. Góry	Ppłk. Żelisławski Kazimierz	3.X
4 p. uł. Zaniemeńskich	Wilno	Płk. Kozierowski Czesław	9.VII
5 p. uł. Zasławskich	Ostrołęka	Płk. Jezierski Anatol	23.IX
6 p. uł. Kaniowskich	Stanisławów	Ppłk. dypl. Radecki-Mikulicz Witold	11.V
7 p. uł.	Mińsk Mazow.	Ppłk. Piasecki Zygm.	23.III
8 p. uł. im. ks. J. Poniatowskiego	Kraków	Płk. Dembiński Jacek Stefan	19.III
9 p. uł.	Czortków	Ppłk. Komorowski Tadeusz	31.VIII
10 p. uł. Litewskich	Białystok	Ppłk. dypl. Porczyński Witosław	8.V
11 p. uł.	Ciechanów	Ppłk. Abłamowicz Konstan.	19.IV

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
12 p. uł. Podolskich	Krzemieniec	Płk. Rudnicki Zygmunt	7.V
13 p. uł. Wileńskich	Nowowilejka	Płk. dypl. Korytowski Adam	25.VII
14 p. uł. Jazłowieckich	Lwów	Płk. Szuszkiewicz Antoni	11.VII
15 p. uł. Poznańskich	Poznań	Płk. dypl. Dreszer Rudolf	23.VI
16 p. uł. Wielkopolskich	Bydgoszcz	Płk. Brzezowski Rajmund	26.VII
17 p. uł. Wielkopolskich	Leszno	Płk. inż. Podhorski Włodzimierz	7.V
18 p. uł. Pomorskich	Grudziądz	Ppłk. Traeger Albert	29.V
19 p. uł. Wołyńskich im. K. Różyckiego	Ostróg	Ppłk. dypl. Bogusz Roland	19.VIII
20 p. uł. im. króla Jana III Sobieskiego	Rzeszów	Ppłk. Müller Władysław	24.VI
21 p. uł. Nadwiślańskich	Równe	Płk. Rozlau Władysław	15.VI
22 p. uł. Podkarpackich	Brody	Ppłk. dypl. Grobicki Jerzy	28.VI
23 p. uł. Grodzieńskich	Podbrodzie	Ppłk. Duchnowski Kazimierz	1.VI
24 p. uł.	Kraśnik	vacat	21.IX
25 p. uł. Wielkopolskich	Prużana	Płk. Koiszewski Spirydjon	17.IX
26 p. uł. Wielkopolskich	Baranowicze	Płk. dypl. dr. Abraham Roman	18.VIII
27 p. uł.	Nieśwież	Ppłk dypl. dr. Rostworowski Stanisław	8.VIII

Nr.	M. p.	Dowódc	Świętо pułk.
1 p. s. k.	Garwolin	płk. Kulesza Władysław	9.V
2 p. s. k.	Hrubieszów	ppłk. Niementowski Romuald	14.VII
3 p. s. k.	Wołkowysk	płk.dypl. Rozwadowski Jan	27.IV
4 p. s. k.	Płock	płk. Lecewicz Zygmunt	23.V
5 p. s. k.	Tarnów	płk. dypl. Kleeberg Juljan	9.VI
6 p. s. k.	Żółkiew	płk. Pytlewski Jerzy	8.XII
7 p. s. k.	Poznań	ppłk. Kownacki Eugenjusz	29.VII
8 p. s. k.	Chełmno	płk. dypl. Wzacny Bronisław	12.VI
9 p. s. k.	Grajewo	płk. dypl. Grabowski Tadeusz	16.X
10 p. s. k.	Łańcut	ppłk. Minkusz Mikołaj	29.IV

3. Artylerja.

Artylerja zorganizowana jest w **pułki artylerji polowej, pułki artylerji ciężkiej, pułk artylerji najcięższej, pułk artylerji górskiej, dywizjony artylerji konnej, pułk i samodzielne dywizjony artylerji przeciwlotniczej, komp art. pieszej, pułk manewrowy, dyon pomiarów art., dywizjony pociągów pancernych.**

Skład pułku artylerji polowej:

a) drużyna dowódcy, b) drużyna łączności, c) 3 dywizjony.

Skład dywizjonu.

a) poczet dowódcy, b) 3 wzgl. 2 baterje.

Skład baterji:

a) drużyna dowódcy, b) 2 plutony o 2 działonach (działon — działo i jaszcz).

Pułki artylerji polowej:

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1	Wilno	Ppłk. Filipkowski Władysław	18.VIII
2	Kielce	Ppłk. dr. Mańkowski Stanisław	12.VI
3	Zamość	Płk. Cehak Leopold	24.IX
4	Inowrocław	Płk. Trzebiński Stefan	4.VII
5	Lwów	Płk. Wesołowski Roman	7.XI
6	Kraków	Płk. Kellner Godfryd	18.IX
7	Częstochowa	Płk. Roguski Leszek	12.IX
8	Płock	Płk. Batory Aleksander	8.IX
9	Biała Podlaska	Płk. Krzisch Otton	14.VI
10	Łódź	Płk. Zdzichowski Michał	7.V
11	Stanisławów	Ppłk. dypl. Jagielski Rudolf	2.VI
12	Złoczów	Płk. Nowak Karol	20.VII
13	Równe	Płk. dypl. Tiletschke Jan	8.IX
14	Poznań	Płk. Kierski Tadeusz	25.V
15	Bydgoszcz	Płk. Maleszewski Stefan	17.VIII
16	Grudziądz	Płk. Korycki Józef	24.IX
17	Gniezno	Płk. Więckowski Stanisław	8.V
18	Ostrów Maz.	Ppłk. Pileski Bolesław	26.IX
19	Nowowilejka	Ppłk. Dębski Leon	16.VIII
20	Prużana	Ppłk. Drozdowski Władysław	11.V
21	Bielsko-Biała	Ppłk. dr. Odzierzyński Roman	25.V
22	Rzeszów	Płk. Woll Roman	5-V
23	Będzin	Ppłk. Rarogiewicz Stanisław	3.V
24	Jarosław	Ppłk. d'Erceville Edward	4.V
25	Kalisz	Płk. Biernacki Apolinary	29.V
26	Skierniewice	Płk. Maciejowski Mieczysław	21.IX
27	Włodzimierz	Płk. dypl. inż. Kurejusz Tadeusz	2.X
28	Dęblin	Płk. Rómmel Włodzimierz	7.IX
29	Grodno	Ppłk. Gnoiński Michał	17.VIII
30	Włodawa	Płk. Jurkiewicz Ludwik	4.X

Skład pułku artylerji ciężkiej:

a) drużyna dowódcy, b) drużyna łączności, c) 3 dywizjony.

Skład dywizjonu:

a) poczet dowódcy, b) 3 wzgl. 2 baterje.

Skład baterji:

a) drużyna dowódcy, b) 2 plutony po 2 działony.

Pułki artylerji ciężkioj.

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1	Modlin	płk. Kuczewski Bronisław	7.IX
2	Chełm	płk. Chmurowicz Jan	15.V
3	Wilno	płk. Schrötter Karol	2.IX
4	Łódź	płk. Szaniawski Stefan	15.V
5	Kraków	płk. Pałoczka Rudolf	15.VIII
6	Lwów	płk. dypl. dr. Pietras Wojciech	21.IV
7	Poznań	ppłk. Siedlecki Piotr	12.I
8	Toruń	ppłk. Jancewicz Michał	12.X
9	Siedlce	płk. Szczuka Franciszek	8.IX
10	Przemyśl	płk. Tucker Leonard	24.IV

Skład pułku artylerji najcięższej:

a) drużyna dowódcy, b) drużyna łączności, c) 3 dywizjony.

Skład dywizjonu i baterji jak w pułku artylerji polowej.

I p. a. n, — Warszawa. Dowódca — Ppłk. dypl. Markus Stanisław. Święto pułkowe — 25/IX.

Skład pułku artylerji górskiej:

a) drużyna dowódcy, b) drużyna łączności, c) 2 dywizjony.

Skład dywizjonu i baterji jak w pułku artylerji polowej.

I p. a. g. — Stryj. Dowódca — Płk. Czopór Edward Święto pułkowe — 16/IX.

Skład dywizjonu artylerji konnej:

a) drużyna dowódcy, b) drużyna łączności c) 3 wzgl. 2 baterje.

Skład baterji:

a) drużyna dowódcy, b) 2 plutony po 2 działony.

Dywizjony artylerji konnej.

Nr.	M. p.	Dowódca	Święta dyon.
1 im. gen. Józefa Bema	Warszawa	płk. dypl. Trzaska-Durski Antoni	19.III
2	Dubno	ppłk. Robakiewicz Edward	1.IX
3	Wilno	ppłk. Hönl Fryderyk	4.V
4	Suwałki	ppłk Wąsowicz Jan	24 V
5	Kraków	ppłk. Lubański Leonard	16.VI
6	Stanisławów	mjr. Sulkiewicz Hoźman Mirza Leon	13.VIII
7	Poznań	ppłk. Łakiński Zygmunt	2.VI
9	Baranowicze	ppłk. Szalewicz Wacław	23.VIII
10	Jarosław	ppłk. Trzos August	15.IX
11	Bydgoszcz	ppłk. dr. Dembiński Włodz.	8.VI
12	Ostrołęka	ppłk. Zagrojski Andrzej	26.V
13	Lwów	ppłk. Hertel Aleksander	7.VII
14	Białystok	ppłk. Romiszewski Brunon	12.VII

Skład pułku artylerji przeciwlotniczej:

a) drużyna dowódcy, b) 3 dywizjony artylerji przeciwlotniczej, po 3 wzgl. 2 baterje, c) dywizjon techniczny, d) kompanja c. k. m.

I p. a. pl. — Warszawa. Dowódca — Płk. Westermark Włodzimierz. Święto pułkowe — 29/VII.

Skład samodzielnego dywizjonu art. przeciwlotn.
a) drużyna dcy, b) 2 baterje

Samodzielne dywizjony artyl. przeciwlotn.

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto. szwadr
1	Grodno	mjr. Rrzybyłko Leon	
3	Wilno	mjr. Piwakowski Gustaw	
5	Kraków	mjr. Batycki Stanisław	
6	Lwów	mjr. Mołodyński Franciszek	
7	Pozna	kpt. Meissner Adam	29.VII
8	Toruń	mjr. Baran Kazimierz	

Pułk. manewrowy artylerji: a) druż. dcy, b) plut. łącz., c) dyony 2 bat.; m. p. Toruń; dca płk. Landau Waler.

Skład kompanji artylerji pieszej: a) drużyna dcy, b) 3 baterje.

3 komp. art. p. m. p. Wilno; dca — mjr. Seidl Sylwester

Skład dywizjonu pomiarów artylerji: a) drużyna dcy, b) baterja pomiarów optycznych, c) baterja pomiarów akustycznych, d) pluton ćwiczebny, e) pluton telemetryczny.

Dyon pom. art.: m. p. — Toruń; dca — Płk. Czechowicz Leon; święto dywizjonu —

Skład dywizjonu pociągów pancernych. a) drużyna dcy, b) 2 poc. panc.

I dywizjon: m. p. — Jabłonna; dca — Ppłk. Gilewicz Wacław.

2 dywizjon. m. p. — Niepołomice; dca — Ppłk. Hein Wiktor.

4. Aeronautyka.

Aeronautyka zorganizowana jest w **pułki lotnicze, morski dyon lotniczy** oraz **bataljon balonowy.**

Skład pułku lotniczego:

a) drużyna dowódcy, b) pluton łączności, c) pluton fotograficzny, d) eskadra treningowa, e) park lotniczy, f) 2 lub 3 dywizjony lotnicze.

Skład dyonu lotniczego:

a) poczet dowódcy, b) dwie eskadry lotnicze.

Skład eskadry lotniczej: a) drużyna dowódcy, b) personel latający, c) personel obsługi technicznej.

Morski dyon lotniczy — patrz „Mar. Woj.".

Pułki lotnicze

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1	Warszawa	płk. Sendorek Jan	8.VIII
2	Kraków	płk. Malczewski Jan	15.V
3	Poznań	płk. dypl. Abżółtowski Sergjusz	29.V
4	Toruń	ppłk. Menczak August	23.V
5	Lida	ppłk. Abakanowicz Piotr	18.VI
6	Lwów	płk. Perini Camillo	31.V

Skład baonu balonowego:

a) drużyna dowódcy, b) pluton łączności, c) sekcja fotograficzna, d) park balonowy, e) 4 kompanje balonowe. f) kompanja balonów zaporowych, g) kompanja służby balonowej.

Skład kompanji balonowej:
a) drużyna dowódcy, b) personel obsługi balonu.
Skład kompanji służby balonowej:

a) drużyna dowódcy, b) pluton szkolny, c) rezerwa personelu szeregowych, d) rezerwa środków transportowych

Baon balonowy — Toruń. Dowódca — ppłk. Wolszlegier Jan Tadeusz. Święto baonowe — 5/V.

5. Inżynierja.

A. SAPERZY.

Saperzy zorganizowani są w **pułki saperów, baon mostowy i baon elektrotechniczny.**

Skład pułku saperów. a) drużyna dowódcy, b) pluton łączności, c) 2 bataljony.

Skład bataljonu: a) poczet dowódcy, b) 3 kompanje.
Skład kompanji: a) drużyna dowódcy, b) 3 plutony.

Pułki saperskie

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1 im. Tadeusza Kościuszki	Modlin	płk. dypl. Kordzik Eugenjusz	7.VI
2 Kaniowskich	Puławy	ppłk. Magnuszewski Stanisław	11.V
3 Wileńskich	Wilno	ppłk. Landau Ignacy	25.VII
4	Sandomierz	ppłk. dypl. inż. Bagiński Henryk	15.VIII
5	Kraków	ppłk. dypl. Batycki Wiktor	8 V
6	Przemyśl	płk. dypl. Miniewski Stanisław	13.VIII
7	Poznań	płk. dypl. Szychowski Aleksander	14.VIII
8	Toruń	ppłk. Aleksandrowicz Aleksander	17.VIII
9	Brześć n. B.	ppłk. Wężyk Mieczysław	24.VI
10	Przemyśl	ppłk. Czyż Henryk	23.VII

Bataljon mostowy.

Skład baonu mostowego:

a) drużyna dowódcy, b) drużyna łączności, c) 2 kompanje mostowe, d) kompanja min rzecznych i żeglugi śródlądowej. M. p. — Modlin (Kazuń). Dowódca — Mjr Spałek Władysław. Święto baonowe — 5/VIII.

Bataljon elektrotechniczny.

Skład bataljonu elektrotechnicznego:

a) drużyna dowódcy, b) 2 kompanje reflektorów, c) 2 kompanje elektrotechniczne, d) szkoła mechaników i elektrotechników, e) składnica i warsztaty bataljonu.

M. p. — Modlin (Nowy Dwór). Dowódca — Mjr. Szwykowski Wacław. Święto baonowe — 5/VIII.

B. SAPERZY KOLEJOWI.

Saperzy kolejowi zorganizowani są w **pułki saperów kolejowych.**

Skład pułku saperów kolejowych:
a) drużyna dowódcy, b) 3 bataljony.
Skład bataljonu:
a) poczet dowódcy, b) 2 kompanje.

Pułki saperów kolejowych

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto pułk.
1	Kraków	płk. Spett Alfred	20.VI
2	Jabłonna	mjr. Pietron Edward	26.VIII

C. ŁĄCZNOŚĆ.

Łączność zorganizowana jest w **pułki łączności, samodzielne baony łączności i pułk radjotelegraficzny.**

Skład pułku łączności:
a) drużyna dowódcy, b) 3 bataljony, c) kompanja szkolna łączności.
Skład bataljonu:
a) poczet dowódcy, b) 3 kompanje.

Skład pułku radjotelegraficznego:

a) druż. dcy, b) 2 baony, c) komp. sł. rtlgr.

Skład samodz. baonu: a) druż. dcy, b) 3 wzgl. 4 komp., c) komp. szkolna.

Skład bataljonu: a) poczet dcy, b) 4 komp.

Pułki łącz. rtlgr. i samodz. baony łączn.

Nr.	M. p.	Dowódca	Święta pułk.
1 łączn.	Zegrze	mjr. Rakowski Gustaw	1.VII
2 „	Jarosław	ppłk. Nosowicz Zenon	29.VI
1 rtlgr.	Warszawa	ppłk. Argasiński Tadeusz	29.VI
5 s. b.	Krazów	mjr. Doskoczyński Henryk	
7 „	Roznań	ppłk. Wallner Alfred	
9 „	Brześć n.B.	mjr. Łukoś Antoni	

D. SAMOCHODY.

Samochody zorganizowane są w **dywizjony samochodowe.**

dowe.

Skład dyonu samochodowego:

a) drużyna dowódcy, b) kolumna samochodów osobowych i sanitarnych, c) kolumna samochodów ciężarowych i półciężarowych, d) kolumna szkolna, e) kadra kolumny zapasowej, f) dyonowy zakład samochodowy.

Dywizjony samochodowe.

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto dyon.
1	Warszawa	ppłk. Dembowski Erazm	25.IV
2	Lublin	mjr. Suchorski Wacław	8.IX
3	Grodno	mjr. Tiunin Wiktor	7.II
4	Łódź	ppłk. Rzeszowski Aleksander	25.VII
5	Kraków	ppłk. dr. Piotrowski Tadeusz	31.X
6	Lwów	ppłk. Damski Władysław	8.VIII
7	Poznań	ppłk. inż. Suszyński Witold	11.XI
8	Bydgoszcz	mjr. Koszko-Kusza Antoni	10.XII
9	Brześć n.B.	mjr. Rokicki Józef	17.VI
10	Przemyśl	mjr. Hulewicz Stanisław	8.IX

6. Żandarmerja.

Żandarmerja zorganizowana jest w **dywizjony żandarmerji.**

Skład dywizjonu żandarmerji:

a) drużyna dowódcy, b) zmienna ilość plutonów.

Dywizjony żandarmerji

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto dyon.
1	Warszawa	płk. Piątkowski Mieczysław	19.VII
2	Lublin	mjr. Podgórski Tadeusz	5.XI I
3	Grodno	mjr. Sitek Stanisław	1.VII
4	Łódź	mjr. dr. Riesser Alfred	19.XII
5	Kraków	mjr. Stadnicki Roman	1.XII
6	Lwów	mjr. Ney Teofil	12.I
7	Poznań	mjr. Skoczeń Ignacy	13.XI
8	Toruń	mjr. Kuciel Stanisław	4.XI
9	Brześć n. B.	ppłk. Baduszek Ernest	5.VI
10	Przemyśl	ppłk. Batsch Bronisław	19.III

ROZDZIAŁ IX.

Służby.

Do służb należą:
I. służby uzupełniające,
1 służba poborowa,
2 służba remontu.
II. służby zaopatrujące (administracyjne),
1. służba uzbrojenia
2. służba aeronautyki,
3 służba inżynierji,
4. służba budownictwa,
5. służba intendentury ze służbą taborową,
6. służba zdrowia.
III. służba sprawiedliwości,
IV. służba duszpasterstwa.

I. Służby uzupełniające.

Zadaniem służb uzupełniających jest uzupełnianie sił zbrojnych w ludzi i konie i dla spełnienia powyższych zadań rozporządzają one pewnym zasobem:
a) personelu,
b) środków pieniężnych (służba remontu).

Organa służb uzupełniających dzielą się na *organa kierownicze i organa wykonawcze.*

Organami kierowniczemi są minister spraw wojskowych (szef Biura Uzupełnień M. S. Wojsk.) i dowódcy okręgów korpusów.

Organami wykonawczemi są urzędy i zakłady służb uzupełniających.

I. Służba poborowa.

Zadaniem służby poborowej jest uzupełnianie sił zbrojnych w ludzi oraz ewidencja i administracja rezerw.

Centralnym organem kierowniczym służby poborowej jest minister spraw wojskowych (II. wiceminister), z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres

c. d. na str. 186

przygotowanie mobilizacji szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia, załatwianie spraw dotyczących ćwiczeń rezerwistów oraz raportów i zebrań kontrolnych;

3) załatwianie spraw, dotyczących inwalidów i osób wojskowych, zaginionych wskutek działań wojennych.

Informacje co do załatwienia przez powiatową komendę uzupełnień spraw poszczególnych osób mogą otrzymać:

a) osoby bezpośrednio zainteresowane względnie członkowie najbliższej rodziny zainteresowanych osób (ojciec, matka, brat, żona ,opiekunowie) po wylegitymowaniu się;

b) członkowie Sejmu i Senatu w sprawach poszczególnych osób w związku z ich służbą wojskową;

c) adwokaci, o ile posiadają pełnomocnictwo zainteresowanych osób;

d) przewodniczący związków inwalidów w sprawach inwalidzkich po okazaniu pełnomocnictw zainteresowanych inwalidów.

Poza wyżej wymienionymi nie mogą występować i uzyskiwać informacyj w powiatowej komendzie uzupełnień żadne inne osoby.

Wszelkie pisma i podania do władz poborowych choćby były wnoszone za pośrednictwem władz administracyjnych lub samorządowych powinny być sporządzane jedynie w języku polskim.

Dokumenty załączone do pism i podań, o ile w oryginale zostały sporządzone w językach macierzystych ludności powinny być przetłumaczone na język polski, dokładność zaś tłumaczenia powinna być stwierdzona przez urzędowego tłumacza lub przez polskie placówki zagraniczne.

Co się tyczy opłat stemplowych od podań to zwolnione są od opłaty stemplowej następujące podania:

1) podania wzgl. prośby o ulgi w służbie wojskowej oraz o odroczenie lub zwolnienie od służby wojskowej, zgodnie z odnośnemi artykułami ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej;

2) podania-skargi wzgl. prośby apelacyjne i odwoławcze;

3) o przyjęcie do wojska w charakterze ochotnika;

4) o udzielenie pisemnych informacyj w sprawie służby wojskowej;

5) osób prywatnych o przeniesienie szeregowych zawodowych i niezawodowych;

c. d. na str. 187

działania służby poborowej, kieruje **szef Biura Uzupełnień M. S. Wojsk.**

Okręgowemi organami kierowniczemi służby poborowej są dowódcy okręgów korpusów.

Fachowymi doradcami dców O. K. odnośnie spraw poborowych są **inspektorzy poborowi** po jednym na każde O. K. Należą do nich sprawy przeprowadzania inspekcji i kontroli organów poborowych, uczestniczenie z ramienia D. O. K. w komisjach rozpoznawczych przy województwach, oraz współpraca ze sztabem D. O. K., odnośnie spraw poboru i uzupełnień oraz obsady personalnej P. K. U.

Wszelkie sprawy referują oni dowódcy O. K. wprost, względnie przez pomocników dców O. K. w tych O. K., w których istnieją pomocnicy dców O. K.

Inspektorzy poborowi przeprowadzają kontrolę według zarządzeń dowódców okręgów korpusów.

Inspektorzy poborowi.

O. K. I	Płk. Nowakowski Antoni
O. K. II	Płk. Ernst Edwin
O. K. III	Ppłk. dypl. Kociuba Gabrjel
O. K. IV	Ppłk. Serafinowicz Eustachy
O. K. V	Ppłk. dypl. Kwiatkowski Tadeusz
O. K. VI	Płk. Mielnik Władysław
O. K. VII	Płk. Rust Zygmunt
O. K. VIII	Płk. Kawka Mieczysław
O. K. IX	Płk. Goliński Franciszek
O. K. X.	Płk. Poźniak Wiktor

Organami wykonawczemi służby poborowej *są* **powiatowe komendy uzupełnień.**

Zadaniem powiatowych komend uzupełnień jest:

1) uzupełnianie formacyj ewidencyjnych sił zbrojnych mianowicie współpraca z władzami administracyjnemi w przygotowaniu i przeprowadzeniu poboru, przygotowanie i przeprowadzenie wcielenia oraz załatwianie wszelkich spraw, związanych z obowiązkiem służby czynnej, służbą pomocniczą i służbą ochotniczą;

2) administracja rezerw, mianowicie ewidencja oficerów i szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia oraz oficerów w stanie spoczynku, ewidencja osób obowiązanych do służby wojskowej według zawodów i specjalności,

6) osób prywatnych o zwolnienie szeregowych zawodowych z czynnej służby wojskowej;

7) osób prywatnych o urlopy dla szeregowych;

8) o wydanie duplikatów dokumentów wojskowych w razie ich zagubienia;

9) o zezwolenie na otrzymanie paszportów zagranicznych.

Podlegają natomiast opłacie stemplowej następujące podania:

1) o wydanie zgody na zwolnienie z obywatelstwa,

2) o zezwolenie na wstąpienie do wojsk państw obcych

3) osób cywilnych w sprawie poszukiwania osób wojskowych,

4) o nadesłanie dokumentów ewidencyjnych z b. wojsk zaborczych.

Zwolnione również od opłaty stemplowej są podania wojskowych zawodowych oraz szeregowych niezawodowych o zezwolenie na zawarcie małżeństwa.

Powiatowe komendy uzupełnień:

Okr. korp. nr.	Pow. kom. uzup.	Powiaty
I.	Warszawa m. I	Kom. Pol. Państw. I, II, III, IV, V, XII XXVI
	Warszawa m. II	Kom. Pol. Państw. IX, XI, XIII, XVI, XX, XXI, XXIII,
	Warszawa m. III	Kom. Pol. Państw. XIV, XV, XVII, XVIII, XXIV, XXV,
	Warszawa m. IV	Kom. Pol. Państw. VI, VII, VIII, X, XIX, XXII,
	Ciechanów	Ciechanów, Działdowo, Mława, Przasnysz
	Grodzisk Mazow.	Błonie, Sochaczew,
	Łomża	Kolno, Łomża, Ostrołęka
	Mińsk Mazow.	Mińsk Mazow. Radzymin
	Modlin	Płońsk, Sierpc,
	Ostrów Mazow.	Ostrów, Sokołów, Węgrów,
	Płock	Gostynin, Płock,
	Puławy	Garwolin, Puławy,
	Pułtusk	Maków, Pułtusk,
	Radom	Kozienice, Radom,
	Warszawa pow.	Grójec, Warszawa.

Okr. korp. nr.	Pow. kom. uzup.	Powiaty
II.	Chełm	Chełm, Lubartów,
	Dubno	Dubno,
	Hrubieszów	Hrubieszów, Tomaszów,
	Kowel	Kamień Kosz., Kowel, Luboml,
	Kraśnik	Janów,
	Krzemieniec	Krzemieniec,
	Łuck	Łuck,
	Lublin	Lublin miasto, Lublin powiat,
	Równe	Równe, Zdołbunów,
	Sarny	Kostopol, Sarny,
	Włodzimierz	Horochów, Włodzimierz,
	Zamość	Biłgoraj, Krasnystaw, Zamość.
III.	Białystok	Białystok, Szczuczyn, Wysokie Mazow.
	Grodno	Grodno, Sokółka,
	Lida	Lida, Wołożyn,
	Postawy	Dziśna, Postawy,
	Suwałki	Augustów, Suwałki
	Święciany	Brasław, Święciany,
	Wilejka	Mołodeczno, Wilejka,
	Wilno m.	Wilno miasto,
	Wilno pow.	Oszmiana, Wilno—Troki,
	Wołkowysk	Wołkowysk.
iV.	Częstochowa	Częstochowa, Włoszczowa,
	Końskie	Końskie, Opoczno,
	Kutno	Kutno, Łęczyca,
	Łask, Sieradz,	Łask, Sieradz,
	Łódź m. I	Łódź miasto,
	Łódź m. II	Łódź miasto,
	Łódź pow.	Brzeziny, Łódź powiat,
	Piotrków	Piotrków,
	Radomsko	Radomsko
	Skierniewice	Łowicz, Rawa, Skierniewice,
	Wieluń	Wieluń.
V.	Bielsko	Bielsko, Cieszyn,
	Bochnia	Bochnia, Wieliczka,
	Dębica	Mielec, Pilzno, Ropczyce,
	Jasło	Gorlice, Jasło,
	Katowice	Katowice miasto, Katowice powiat,
	Kraków m.	Kraków miasto,
	Kraków pow.	Kraków powiat, Myślenice,

Okr. korp. nr.	Pow. kom. uzup.	Powiaty
V.	Królewska Huta	Królewska Huta miasto, Świętochłowice,
	Miechów	Miechów, Olkusz,
	Nowy Sącz	Grybów, Nowy Sącz,
	Nowy Targ	Limanowa, Maków, Nowy Targ
	Pszczyna	Pszczyna, Rybnik,
	Sosnowiec	Będzin
	Tarnów	Brzesko, Dąbrowa, Tarnów,
	Tarnowskie Góry	Lubliniec, Tarnowskie Góry,
	Wadowice	Chrzanów, Oświęcim, Wadowice,
	Zawiercie	Zawiercie,
	Żywiec	Biała, Żywiec.
VI.	Brzeżany	Brzeżany, Podhajce, Rohatyn,
	Buczacz	Buczacz, Tłumacz,
	Czortków	Borszczów, Czortków, Kopyczyńce, Zaleszczyki,
	Kałusz	Dolina, Kałusz,
	Kamionka Strum.	Brody, Kamionka Str., Radziechów,
	Kołomyja I	Horodenka, Kołomyja,
	Kołomyja II	Kosów, Peczeniżyn, Śniatyń,
	Lwów m.	Lwów miasto,
	Lwów pow.	Bóbrka, Lwów powiat,
	Rawa Ruska	Rawa Ruska, Sokal, Żółkiew,
	Stanisławów	Bohorodczany, Nadwórna, Stanisławów,
	Stryj	Skole, Stryj, Żydaczów,
	Tarnopol	Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zbaraż
	Złoczów	Przemyślany, Zborów, Złoczów.
VII	Gniezno	Gniezno, Środa, Września,
	Jarocin	Gostyń, Jarocin, Koźmin, Krotoszyn, Pleszew, Rawicz,
	Kalisz	Kalisz, Turek,
	Konin	Koło, Konin, Słupca,
	Kościan	Kościan, Leszno, Śmigiel, Śrem,
	Ostrów Wlkp.	Kępno, Odolanów, Ostrów, Ostrzeszów,
	Poznań m.	Poznań miasto,
	Poznań pow.	Grodzisk, Nowy Tomyśl, Poznań powiat, Wolsztyn.
	Szamotuły	Czarnków, Międzychód, Oborniki, Szamotuły.

Okr. korp. nr.	Pow. kom. uzup.	Powiaty
VIII	Bydgoszcz	Bydgoszcz miasto, Bydgoszcz powiat, Chodzież, Sępolno, Szubin, Wyrzysk.
	Grudziądz	Brodnica, Grudziądz miasto, Grudziądz powiat, Lubawa, Świecie, Tuchola,
	Inowrocław	Inowrocław miasto, Inowrocław powiat, Mogilno, Strzelno, Wągrowiec, Żnin,
	Kościerzyna	Kartuzy, Kościerzyna, Wejherowo,
	Starogard	Chojnice, Gniew, Starogard, Tczew,
	Toruń	Chełmno, Rypin, Toruń miasto, Toruń powiat, Wąbrzeźno,
	Włocławek	Lipno, Nieszawa, Włocławek.
IX	Baranowicze	Baranowicze, Nieśwież, Stołpce,
	Biała Podl.	Biała, Włodawa,
	Bielsk Podl.	Bielsk,
	Brześć n. B.	Brześć n. B., Kobryń, Prużana,
	Łuków	Łuków, Radzyń,
	Łuniniec	Kossów, Łuniniec, Stolin,
	Pińsk	Drohiczyn, Pińsk,
	Siedlce	Janów, Siedlce,
	Słonim	Nowogródek, Słonim
X.	Drohobycz	Drohobycz,
	Gródek Jag.	Gródek Jag., Jaworów, Mościska, Rudki
	Jarosław	Jarosław, Lubaczów,
	Kielce	Kielce,
	Łańcut	Łańcut, Przeworsk,
	Nisko	Nisko, Tarnobrzeg,
	Ostrowiec	Opatów, Sandomierz,
	Pińczów	Jędrzejów, Pińczów, Stopnica,
	Przemyśl	Brzozów, Dobromil, Przemyśl,
	Rzeszów	Kolbuszowa, Rzeszów, Strzyżów,
	Sambor	Sambor, Stary Sambor, Turka,
	Sanok	Krosno, Lisko, Sanok,
	Wierzbnik	Iłża.

2. Służbą remontu.

Zadaniem służby remontu jest uzupełnianie sił zbrojnych w konie oraz ewidencja i klasyfikacja koni dla potrzeb wojskowych.

Centralnym organem kierowniczym służby remontu jest minister spraw wojskowych (wiceministrowie), z których

ramienia administruje budżetem służby remontu **szef Departamentu Zdrowia M. S Wojsk.** (zastępca dla spraw weterynaryjnych), sprawami zaś ogólnej polityki końskiej **szef Departamentu Kawalerji M. S. Wojsk.**

Okręgowemi organami wykonawczemi służby remontu są **dowódcy O. K.**

Centralnym organem wykonawczym służby remontu jest: **Wojskowy Zakład Remontu Koni** składający się z:

a) Biura kierownictwa,

b) Komisyj remontowych,

c) Zapasu młodych koni.

Orkęgowemi organami wykonawczemi służby remontu są **rejonowi inspektorzy koni.**

Komisja remontowa. Zadaniem komisji remontowej jest prowadzenie stałego zakupu koni dla potrzeb sił zbrojnych, przewóz zakupionych koni do siedziby komisji remontowej, gromadzenie i pielęgnowanie koni w okresie kontumacji oraz ewidencjonowanie koni.

Przy komisji remontowej znajduje się punkt zborny koni.

Komisja remontowa nr. 1 — Warszawa, nr. 2 — Poznań, nr. 3 — Kraków.

Zapas młodych koni. Zadaniem zapasu młodych koni jest gromadzenie zakupionych przez komisje remontowe koni przed osiągnięciem przepisanego do użytku wojskowego wieku, pielęgnowanie ich i oswajanie ich z ludźmi, sprzętem i porządkiem stajennym oraz wydawanie koni po osiągnięciu przepisanego do użytku wojskowego wieku jednostkom sił zbrojnych.

Zapas młodych koni — Góra Kalwarja.

Rejonowi inspektorzy koni. Zadaniem rejonowych inspektorów koni jest wykonywanie czynności związanych z ewidencją, przeglądem i poborem zwierząt pociągowych wozów oraz współpraca z instytucjami państwowemi i samorządowemi w sprawach hodowli zwierząt pociągowych.

Rejonowi inspektorzy koni

O. K.	Siedziba
I.	Warszawa Ciechanów Deblin Mińsk Maz. Ostrołęka Płock
II.	Chełm Dubno Kowel Krzemieniee Lublin Łuck Równe Włodzimierz Zamość
III.	Białystok Grodno Mołodeczno Postawy Wilno Wołkowysk
IV.	Częstochowa Łódź Sreradz Skierniewice Piotrków
V.	Bielsko Katowice Kraków Tarnów
VI.	Czortków Kołomyja Lwów Stanisławów Tarnopol Złoczów Żółkiew
VII.	Gniezno Jarocin Kalisz Poznań
VIII.	Bydgoszcz Grudziądz Inowrocław Starogard Toruń Włocławek
IX.	Baranowicze Biała Podl. Brześć n.B. Pińsk Prużana Siedlce
X.	Gródek Jag. Jarosław Kielce Przemyśl Rzeszów Sambor Sandomierz

II. Służby zaopatrujące.

Zadaniem służb zaopatrujących (administracyjnych) jest zaopatrywanie sił zbrojnych w pieniądze, wszelkiego ro-

dzaju materjał i środki przewozowe oraz zapewnienie siłom zbrojnym pomocy sanitarnej i weterynaryjnej, w szczególności:

a) zakup, wytwarzanie, przetwarzanie, gromadzenie, przechowywanie i konserwacja oraz wydawanie jednostkom wszelkiego rodzaju materjału,

b) administracja personelem,

c) administracja materjałem,

d) administracja przyznanemi kredytami,

e) nadzór nad działalnością organów funkcyjnych w formacjach,

f) szkolenie personelu służb oraz personelu funkcyjnego w formacjach.

Celem spełnienia powyższych zadań służby zaopatrujące (administracyjne) rozporządzają pewnym zasobem:

a) personelu,

b) materjału,

c) środkow pieniężnych.

Organa służb zaopatrujących (administracyjnych) dzielą się na:

A. organa kierownicze,

B. organa wykonawcze.

A. ORGANA KIEROWNICZE.

Zadaniem organów kierowniczych jest:

a) przewidywanie i ocena potrzeb i mających je pokryć zasobów, stawianie dowódcom wniosków w sprawach organizacji, mobilizacji i wyszkolenia oraz użycia taktycznego i technicznego służb, tudzież wydawanie na podstawie ogólnych rozkazów dowódców szczegółowych rozkazów organom wykonawczym służb w sprawach gromadzenia i użycia zasobów,

b) kierowanie administracją personalną i materjałową oraz dysponowanie przyznanemi kredytami,

c) sprawowanie stałego nadzoru technicznego nad działalnością organów wykonawczych służb.

Organa kierownicze dzielą się na:

a) organa centralne,

b) organa okręgowe,

c) organa rejonowe i garnizonowe (tylko w niektórych służbach).

Centralne organa kierownicze.

Centralnym organem kierowniczym poszczególnych służb jest minister spraw wojskowych (I. wiceminister), z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania poszczególnych służb, kierują właściwi szefowie departamentów M. S. Wojsk.

Organami pracy szefów departamentów są departamenty — patrz „Rozdz. IV. Władze centralne".

Szefom departamentów M. S. Wojsk. podlegają centralne organa wykonawcze poszczególnych służb.

Okręgowe organa kierownicze.

Okręgowemi organami kierowniczemi poszczególnych służb są dowódcy okręgów korpusów, z których ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania poszczególnych służb, kierują właściwi szefowie służb okręgów korpusów.

Organami pracy szefów służb okręgów korpusów są szefostwa służb okręgów korpusów.

Szefom służb okręgów korpusów podlegają okręgowe organa wykonawcze poszczególnych służb.

Szefowie służb okręgów korpusów są równocześnie dowódcami wszystkich formacyj służb, które załogują na obszarze poszczególnych okręgów korpusów, a które nie podlegają bezpośrednio władzom centralnym.

B. ORGANA WYKONAWCZE.

Zadaniem organów wykonawczych jest:

a) zakup, odbiór, wytwarzanie i przetwarzanie zasobów,

b) przechowywanie i konserwacja zasobów,

c) wydawanie zasobów jednostkom na podstawie asygnat organów kierowniczych.

Organa wykonawcze dzielą się na:

a) organa centralne,

b) organa okręgowe,

c) organa rejonowe i garnizonowe (tylko w niektórych służbach).

Organami wykonawczemi są instytuty badań technicznych (instytuty techniczne) oraz centralne, okręgowe, rejonowe i garnizonowe zakłady służb.

Niezależnie od podziału organów służb zaopatrujących (administracyjnych) na organa kierownicze i wykonawcze, służby zaopatrujące (administracyjne) zorganizowane są w formacje, do których należą oddziały, szkoły i zakłady służb.

Zasady organizacji formacyj służb — patrz „Rozdz. I, Zadania i podział sił zbrojnych".

Oddziały służb.

Zadaniem oddziałów służb jest wyszkolenie szeregowych oraz mobilizacja i administracja personalna (uzupełnienie i ewidencja) służb.

Oddziały służb są formacjami macierzystemi (etatowemi i ewidencyjnemi) dla personelu szeregowego, który posiada przynależność służbową do formacyj niemacierzystych służb.

Wyjątek stanowią bataljony administracyjne, które są formacjami macierzystemi nie tylko dla formacyj niemacierzystych służby intendentury lecz również dla formacyj niemacierzystych nienależących do poszczególnych broni i służb, w szczególności dla władz centralnych, okręgowych i garnizonowych oraz szkół i zakładów ogólnych.

Szkoły.

Szkoły — patrz „Rozdz XIII. Wyszkolenie wojskowe".

Instytuty badań technicznych.

Zadaniem instytutów badań technicznych (instytutów technicznych) jest prowadzenie studjów oraz prób i doświadczeń w zakresie materjału poszczególnych służb, wykorzystywanie doświadczeń i technicznej literatury, opracowywanie norm i warunków technicznych, opracowywanie i opinjowanie przepisów technicznych oraz sprawowanie nadzoru nad wytwarzaniem i odbiór materjału poszczególnych służb.

W skład instytutów badań technicznych (instytutów technicznych) zasadniczo wchodzą kierownictwo, pracownie i laboratorja.

Zakłady.

Zadaniem zakładów jest zakup, przechowywanie, konserwacja, wytwarzanie, przetwarzanie oraz wydawanie materjału poszczególnych służb na podstawie asygnat organów kierowniczych

Zakłady dzielą się na wytwórnie, zakłady przetwarzające i zakłady zaopatrzenia, ponadto na zakłady centralne, okręgowe i rejonowe (tylko w służbie intendentury).

W skład zakładów zaopatrzenia wchodzą kierownik zakładu, biuro kierownictwa, centrala odbiorcza oraz główne i pomocnicze składnice.

1. Służba uzbrojenia

Zadaniem służby uzbrojenia jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materjał uzbrojenia, w szczególności w broń, amunicję, środki wybuchowe i sprzęt walki chemicznej.

Centralny organ kierowniczy: **Szef Departamentu Uzbrojenia M. S. Wojsk.**

Centralne organa wykonawcze:

Inspekcja Techniczna Uzbrojenia — Warszawa.

Zadanie: Badanie zużycia broni i amunicji oraz sprzętu walki chemicznej, tudzież przedkładanie szefowi departamentu wniosków w sprawach wyszkolenia personelu i konserwacji materjału służby uzbrojenia.

Instytut Badań Materjałów Uzbrojenia — Warszawa (Rembertów).

Zadanie: Prowadzenie studjów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury, opracowywanie projektów oraz opracowywanie i opinjowanie przepisów technicznych w zakresie materjału uzbrojenia.

Wojskowy Instytut Gazowy — Warszawa.

Zadanie: Prowadzenie studjów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury, opracowywanie projektów oraz opracowywanie i opinjowanie przepisów technicznych w zakresie materjału walki chemicznej.

Wojskowy Zakład Zaopatrzenia Uzbrojenia, składający się z:

a) Kierownictwa zakładu,
b) Biura kierownictwa,
c) Centrali odbiorczej materjałów uzbrojenia,
d) Głównych składnic uzbrojenia: Warszawa, Dęblin z filją w Kielcach, Regny z filją w Spale i Przemyśl,
e) Pomocniczych składnic uzbrojenia: Modlin, Lublin z filją w Czerkasach, Grodno z filją w Lidzie, Wilno Łódź, Kraków z filją w Kłaju, Lwów z filją w Jamnicy, Poznań, Toruń z filją w Bydgoszczy, Brześć n. B. i Przemyśl.

Okręgowe organa kierownicze:

Szefowie uzbrojenia okręgów korpusów:

Nr. I.	Płk. Underka Rudolf
Nr. II.	Płk. Plisowski Józef
Nr. III.	Płk. Roszkowski Witold
Nr. IV.	Płk. Miller Stanisław
Nr. V.	Płk. Bold Jan Maciej
Nr. VI.	Płk. inż. Dobrowolski Jerzy
Nr. VII.	Gen. bryg. Medwadowski Jan
Nr. VIII.	Płk. Rohoziński Stanisław
Nr. IX.	Płk. Gałuszczyński Eugenjusz
Nr. X.	vacat

Oddziały służby uzbrojenia.

Nr.	Siedziba	Nr.	Siedziba
1	Modlin	6*)	Lwów
2*)	Lublin	7*)	Poznań
3*)	Grodno	8*)	Toruń
4*)	Łódź	9	Brześć n. B.
5*)	Kraków	10*)	Przemyśl

Służba uzbrojenia w formacjach.

Służbę uzbrojenia w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią oficerowie dla spraw materjałowych (oficerowie materjałowi) przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby uzbrojenia (podoficerów broni).

*) Kadra.

2. Służba aeronautyki.

Zadaniem służby aeronautyki jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materjał lotniczy, balonowy i meteorologiczny.

Centralny organ kierowniczy: **Szef Departamentu Aeronautyki M. S. Wojsk.**

Centralne organa wykonawcze:

Instytut Badań Technicznych Lotnictwa — Warszawa

Zadanie: Przeprowadzanie studjów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury oraz współpraca z instytucjami cywilnemi w zakresie materjału lotnictwa.

Centrum Badań Lekarsko - Lotniczych — Warszawa.

Wojskowy Zakład Zaopatrzenia Aeronautyki — Dęblin.

Zadanie: Zakup, odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie materjału lotniczego i balonowego.

Skład:
a) Kierownictwo zakładu,
b) Biuro kierownictwa,
c) Centrala odbiorcza,
d) Główne składnice lotnictwa i balonowa.

Główna Stacja Meteorologiczna z zadaniem prowadzenia obserwacyj i badań meteorologicznych i aerologicznych, opracowywanie spostrzeżeń i wyników obserwacyj i badań, komunikowanie ich organom służby meteorologicznej sił zbrojnych oraz pokrewnym organom państwowym i prywatnym.

Bataljon lotnictwa — Poznań.

3. Służba inżynierji.

Zadaniem służby inżynierji, która obejmuje służbę saperów, służbę łączności i służbę samochodów, jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materjał inżynieryjny w szczególności w materjał saperski i fortyfikacyjny, materjał kolejowy, materjał łączności, materjał samochodowy i materjał broni pancernej.

Centralny organ kierowniczy: **Szef Departamentu Inżynierji M. S. Wojsk.**

Centralne organa wykonawcze:

Instytut Badań Inżynierji — Warszawa.

Zadanie: Przeprowadzanie studjów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury, opracowywanie norm i warunków technicznych, sprawowanie nadzoru technicznego nad wytwarzaniem i odbiór materjału inżynieryjnego.

Wojskowy Zakład Zaopatrzenia Inżynierji — Warszawa.

Zadanie: Zakup, odbiór, przechowywanie, konserwacja i wydawanie jednostkom materjału inżynieryjnego.

Skład:
a) Kierownictwo zakładu,
b) Biuro kierownictwa,
c) Centrala odbiorcza,
d) Główne składnice łączności, samochodowa, saperska minerska, nawierzchni kolejowych, mostów kolejowych oraz narzędzi i taboru kolejowego,
e) Pomocnicze składnice inżynierji.

Centrala telef. M. S. Wojsk. i Szt. Gł. — Warszawa.

Stacja telegraficzna M. S. Wojsk. — Warszawa.

Stacja radjotelegraficzna M. S. Wojsk. — Warszawa

Zadanie: Utrzymywanie stałej łączności radjotelegragraficznej między M. S. Wojsk i władzami wojskowemi.

A.

Okręgowe organa kierownicze służby saperów: **Szefowie saperów okręgów korpusów:**

Nr. I.	Płk. dypl. Schramm Karol
Nr. II.	Płk. inż. Marczewski Ludwik
Nr. III.	Płk. dypl. Kozłowski Marjan
Nr. IV.	vacat
Nr. V.	Płk. Kolankowski Mikołaj
Nr. VI.	vacat
Nr. VII.	vacat
Nr. VIII.	Ppłk. Lukas Antoni
Nr. IX.	Płk. Rustowski Norbert
Nr. X.	Ppłk. dypl. inż. Zachorowski Władysław

B.

Okręgowe organa kierownicze służby łączności: **Szefowie łączności okręgów korpusów:**

Nr. I.	Ppłk. Argasiński Tadeusz
Nr. II	Mjr. Świętochowski Wacław
Nr. III.	Mjr. Rymkiewicz Andrzej
Nr. IV.	Mjr. Barycki Józef
Nr. V.	Ppłk. dr. Seruga Józef
Nr. VI.	Mjr. inż. Tyrowicz Tadeusz
Nr. VII	Płk. Sowiński Władysław
Nr. VIII.	Ppłk. Stręk Andrzej
Nr. IX.	Mjr. Kurowski Stanisław
Nr. X.	Ppłk. Ombach Gustaw.

Okręgowe organa wykonawcze służby łączności:

Kompanje szkolne łączności ze stałemi stacjami gołębi pocztowych po jednej na okręg korpusu.

Zadanie: Wyszkolenie szeregowych jednostek łączności poszczególnych broni (patrz „Rozdz. XIII. Wyszkolenie wojskowe"). oraz odbiór, naprawa, przechowywanie i wydawanie jednostkom materjału łączności. Hodowla i szkolenie gołębi pocztowych.

Centrale telefoniczne dowództw okręgów korpusów.

Zadanie: Obsługa dowództw okręgów korpusów.

Stacje telegraficzne dowództw okręgów korpusów.

Zadanie: Utrzymanie stałej łączności telegraficznej między dowództwami okręgów korpusów i M. S. Wojsk

Plutony radjotelegraficzne.

Zadanie: Utrzymywanie łączności radjotelegraficznej z M. S. Wojsk.

C.

Okręgowe organa kierownicze służby samochodów: **Szefowie samochodów okręgów korpusów.**

Szefami samochodów okręgów korpusów są dowódcy dywizjonów samochodowych. Patrz „Rozdz. VIII. Bronie".

Okręgowe organa wykonawcze służby samochodów.

Zakłady samochodowe (w składzie dywizjonów samochodowych).

Zadanie: Odbiór, naprawa, przechowywanie i wydawanie jednostkom materjału samochodowego.

Organa garnizonowe.

Zarządy forteczne.

Zadanie: Konserwacja istniejących objektów fortecznych.

Dozory forteczne.

Zadanie: Jak wyżej.

Magazyny materjałów fortyfikacyjnych.

Zadanie: Przechowywanie materjałów fortyfikacyjnych.

4. Służba budownictwa.

Zadaniem służby budownictwa jest zarządzanie istniejącemi i nowowznoszonemi budowlami wojskowemi oraz terenami wojskowemi, jak również budowlami i terenami, które stanowią własność prywatną, znajdują się jednak w posiadaniu władz wojskowych na podstawie umów prywatno - prawnych.

Centralny organ kierowniczy: **Szef Departamentu Budownictwa M. S. Wojsk.**

Centralne organa wykonawcze.

Kierownictwa nowych budowli (mogą być podporządkowane szefom budownictwa okręgów korpusów).

Zadanie: Prowadzenie robót budowlanych przy nowowznoszonych budowlach wojskowych.

Okręgowe organa kierownicze: **Szefowie budownictwa okręgów korpusów:**

Nr. I.	Ppłk. inż. Wlekliński Mikołaj
Nr. II	vacat
Nr. III.	Ppłk. inż. Jeleniewski Eugenjusz
Nr. IV.	Mjr. inż. Jost Michał
Nr V.	vacat
Nr. VI.	Płk. inż. Hertel Kazimierz
Nr. VII.	Ppłk. inż. Skotarek Jan
Nr. VIII	vacat
Nr. IX.	Mjr. inż. Kinel Tadeusz
Nr. X.	Płk. inż. Świszczowski Jan.

Garnizonowe administracje koszar.

Zadanie: Nadzór nad utrzymaniem budowli wojskowych w należytym stanie, przeprowadzanie remontu konserwacyjnego budowli wojskowych z wyjątkiem objektów

fortecznych oraz kontrola techniczna nad prowadzeniem robót konserwacyjnych.

5. Służba intendentury.

Zadaniem służby intendentury jest normowanie uposażenia pieniężnego (poborów, kosztów podróży i przesiedleń), zaopatrywanie sił zbrojnych w materjał intendencki, w szczególności w żywność, furaż, umundurowanie i zakwaterowanie ,tudzież administrowanie kredytami wszystsłuzb administracyjnie niesamodzielnych.

Centralny organ kierowniczy: **Szef Departamentu Intendentury M. S wojsk.**

Centralne organa wykonawcze.

Instytut Techniczny Intendentury — Warszawa

Zadanie: Prowadzenie studjów oraz prób i doświadczeń, opracowywanie norm i typów, opracowywanie warunków technicznych oraz opinjowanie wynalazków w zakresie materjału intendenckiego.

Wojskowy Zakład Zaopatrzenia Intendenckiego i Taborowego — Warszawa, Kraków, Poznań.

Zadanie: Zakup, odbiór, przechowywanie, konserwacja, wydawanie jednostkom i brakowanie zużytego umundurowania, pościeli i sprzętu koszarowego. Odbiór i nadzór nad terminową wysyłką przetworów ropnych z poszczególnych rafineryj oraz udzielanie opinij w sprawach zaopatrzenia wojska w przetwory ropne. Zakup, odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie jednostkom materjału taborowego.

Skład:

a) Kierownictwo zakładu,
b) Biuro kierownictwa,
c) Centrala odbiorcza,
d) Wojskowe biuro węglowe,
e) Wojskowe biuro przetworów ropnych,
f) Składnice mundurowe,
g) Główna składnica taborowa.

Okręgowe organa kierownicze: **Szefowie intendentury okręgów korpusów:**

Nr. I.	Płk. int. Galik Stanisław
Nr. II.	Ppłk. int. Buś Włodzimierz.

Nr. III.	Ppłk. int. Kościelny Władysław
Nr. IV.	Ppłk. int. Hiszpański Michał
Nr. V.	Ppłk. int. Moszkiewicz Stanisław
Nr. VI.	Płk. int. inż. Borsuk Seweryn
Nr. VII.	Płk. int. Trynczak Ignacy
Nr. VIII.	Płk. int. Maryański Józef
Nr. IX.	Płk. int. Sajgerśmid Józef
Nr. X.	Płk. int. Guzik Franciszek.

Rejonowe organa kierownicze.

Rejonowi kierownicy intendentury po 3 w okręgu korpusu. (w O. K. Nr. I — 4).

Zadanie: Kierowanie zaopatrywaniem w żywność załogujących na obszarze rejonu formacyj.

Rejonowe organa wykonawcze.

Rejonowe zakłady żywnościowe po 3 w okręgu korpusu. (w O. K. Nr. I i II — 4).

Zadanie: Udział w odbiorze, przyjmowanie, przechowywanie, konserwacja, przetwarzanie, wydawanie jednostkom i brakowanie zepsutych produktów żywnościowych.

Filje rejonowych zakładów żywnościowych.

Zadania: Jak rejonowe zakłady żywnościowe

Bataljony administracyjne.

Nr. 1.	Warszawa	Nr. 6. *)	Lwów
Nr. 2. *)	Lublin	Nr. 7.	Poznań
Nr. 3. *)	Grodno	Nr. 8 *)	Toruń
Nr. 4. *)	Łódź	Nr. 9.	Brześć n. B
Nr. 5. *)	Kraków	Nr. 10.	Przemyśl

Służba intendentury w formacjach.

Służbę intendentury w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią oficerowie dla spraw materjałowych (oficerowie materjałowi), zastępcy oficerów dla spraw materjałowych, oficerowie żywnościowi i płatnicy przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby intendentury (podoficerów rachunkowych, (gospodarczych), żywnościowych i furażowych).

*) Kadry.

6. Służba taborowa.

Zadaniem służby taborowej jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materjał taborowy, w szczególności w siodła, uprząż i wozy.

Centralny organ kierowniczy: **Szef Departamentu Intendentury M. S. Wojsk.** (Wydział Taborowy).

Centralny organ wykonawczy:
Wojskowy zakład Zaopatrzenia Intendenckiego i Taborowego (Główna składnica taborowa) — Warszawa (Praga).

Zadanie: Zakup, odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie jednostkom materjału taborowego.

Okręgowe organa kierownicze: **Szefowie uzbrojenia okręgów korpusów.**

Okręgowe organa wykonawcze: **Okręgowe składnice taborowe** — jedna na okręg korpusu.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie jednostkom materjału taborowego.

Szwadrony taborowe.

Nr.	M. p.	Dowódca	Święto szwadr.
1	Warszawa	kpt. Czerkawski Marjan	
2	Lublin	mjr. Królkowski Stanisław	
3	Sokółka	kpt. Metelski Marjan	
4	Łódź	kpt. Nowotny Albin	
5*)	Kraków	kpt. Mazarz Józef	
6	Lwów	kpt. Łunasiewicz Kazimierz	
7	Poznań	kpt. Stanecki Leon	
8	Toruń	kpt. Drwota Franciszek	
9	Brześć n. B.	vacat	
10*)	Przemyśl	mjr. Skoczylas Szymon	

Służba taborowa w formacjach.

Służbę taborową w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią oficerowie żywnościowi przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby taborowej (podoficerów taborowych)

*) Szkolny.

7. Służba zdrowia.

Służba zdrowia obejmuje służbę zdrowia i służbę weterynarji.

A. Służba zdrowia.

Zadaniem służby zdrowia jest czuwanie nad stanem zdrowotnym sił zbrojnych, niesienie siłom zbrojnym pomocy lekarskiej oraz zaopatrywanie sił zbrojnych w materjał sanitarny i weterynaryjny.

Centralny organ kierowniczy. **Szef Departamentu Zdrowia M. S. Wojsk.**

Organem doradczym i opinjodawczym szefa departamentu jest istniejąca przy Szkole Podchorążych Sanitarnych **Wojskowa Rada Sanitarna.**

Centralny organ wykonawczy.

Wojskowy Zakład Zaopatrzenia Sanitarnego — Warszawa.

Zadanie: Zakup, odbiór, wytwarzanie, naprawa, przechowywanie, konserwacja i wydawanie jednostkom materjału sanitarnego i weterynaryjnego.

Skład:

a) Kierownictwo zakładu,
b) Biuro kierownictwa,
c) Instytut badań,
d) Centrala odbiorcza,
e) Główna składnica sanitarna.

Okręgowe organa kierownicze. **Szefowie sanitarni okręgów korpusów.**

Nr. I.	Płk. dr. Kołłątaj-Srzednicki Jan
Nr. II.	Płk. dr. Sosnowski Mieczysław
Nr. III.	Płk. dr. Ordyłowski Szczepan
Nr. IV.	Płk. dr. Miłodrowski Stefan
Nr. V.	Płk. dr. Korolewicz Bolesław
Nr. VI.	Płk. dr. Czechowicz Franciszek
Nr. VII.	Płk. dr. Jarociński Leonard
Nr. VIII.	Płk. dr. Gilewicz Zygmunt
Nr. IX.	Płk. dr. Topolnicki Józef
Nr. X.	Płk. dr. Paklikowski Bronisław.

Szpitale okręgowe po jednym w okręgu korpusu.

Zadanie:

a) leczenie szpitalne i ambulatoryjne osób wojskowych i osób do leczenia wojskowego uprawnionych,

b) badanie i wystawianie wojskowych orzeczeń i świadectw lekarskich dla osób wojskowych i osób do zbadania przez władze wojskowe przysłanych,

c) specjalizacja oficerów i szeregowych sanitarnych.

W skład szpitali okręgowych wchodzą oddziały chorych, przychodnie dla ambulatoryjnego leczenia i wystawiania wojskowych orzeczeń lekarskich oraz pracownie rentgenologiczne i bakterjologiczne dla przeprowadzania naukowych badań lekarskich, apteki, ponadto:

w 1, 5 i 7 szpitalu okręgowym — wytwórnia protez, im. Marsz. Józefa Piłsudskiego oraz centralna przychodnia lekarska i centralna przychodnia dentystyczna, dwie ostatnie czasowo przy Szkole Podchorążych Sanitarnych.

w 1, 5 i 7 szpitalu okręgowym — wytwórnia protez, w 6 szpitalu okręgowym — zakład dla ociemniałych.

Apteki szpitali okręgowych są równocześnie aptekami garnizonowemi.

Szpitale wojskowe.

Zadanie: Leczenie szpitalne i ambulatoryjne oraz badanie i wystawianie wojskowych orzeczeń i świadectw lekarskich dla osób z garnizonu, w którym szpital wojskowy posiada siedzibę, oraz z garnizonów, które określa dowódca okręgu korpusu.

W skład szpitali wojskowych wchodzą oddziały chorych, przychodnie dentystyczne i apteki.

W skład szpitala wojskowego w Rajczy wchodzą jedynie oddziały chorych dla chorych na gruźlicę.

Filje szpitali okręgowych i wojskowych funkcjonujące czasem jako szpitale sezonowe w miejscowościach kąpielowych.

Szpitale.

Okr. korp. nr.	SZPITAL	Siedziba
I.	Szpital Szkolny Szkoły Podchor. Sanit. 1. Szpital okręgowy Szpital wojskowy Szpital wojskowy	Warszawa Warszawa Modlin Dęblin
II.	2. Szpital okręgowy Filja 2 Szpitala okręgowego Szpital wojskowy	Chełm Lublin Równe
III.	3. Szpital okręgowy Filja sezonowa 3. Szpitala okręgowego Szpital wojskowy	Grodno Druskieniki Wilno
IV.	4. Szpital okręgowy	Łódź
V.	5. Szpital okręgowy Szpital wojskowy Sanatorjum wojskowe	Kraków Rajcza Zakopane
VI.	6. Szpital okręgowy Szpital wojskowy	Lwów Stanisławów
VII.	7. Szpital okręgowy	Poznań
VIII.	8. Szpital okręgowy Filja sezonowa 8 Szpitala okręgowego Szpital wojskowy	Toruń Ciechocinek Grudziądz
IX.	9. Szpital okręgowy	Brześć n. B.
X.	10. Szpital okręgowy Szpital wojskowy Filja sezonowa szpitala wojskowego	Przemyśl Kielce Busk Kielce

Organa garnizonowe:

Naczelni lekarze garnizonów w większych garnizonach lub najstarsi stopniem i starszeństwem lekarze formacyj jako naczelni lekarze garnizonów w mniejszych garnizonach.

Garnizonowe izby chorych w garnizonach, w których niema szpitali wojskowych, a z których transport chorych do najbliższych szpitali wojskowych jest utrudniony.

Zadanie:

a) zapewnienie doraźnej pomocy lekarskiej i warunków szpitalnych chorym garnizonu,

b) leczenie chorych, których stan wymaga leczenia szpitalnego przez czas do czterech tygodni oraz specjalnej djety,

c) leczenie ambulatoryjne osób wojskowych i osób do leczenia wojskowego uprawnionych,

d) badanie i wystawianie świadectw lekarskich dla osób wojskowych i osób, przez władze wojskowe do zbadania przysłanych.

Garnizonowe przychodnie dentystyczne w garnizonach, w których niema szpitali wojskowych.

Zadanie: Zapewnienie pomocy dentystycznej osobom wojskowym i osobom do leczenia wojskowego uprawnionym.

Kąpieliska garnizonowe w większych garnizonach.

Bataljony sanitarne.

Nr. 1.	Warszawa	Nr. 6.	Lwów
Nr. 2. *)	Lublin	Nr. 7.	Poznań
Nr. 3.	Grodno	Nr. 8 *)	Toruń
Nr. 4 *)	Łódź	Nr. 9. *)	Brześć n. B.
Nr. 5.	Kraków	Nr. 10. *)	Przemyśl

Służba zdrowia w formacjach.

Służbę zdrowia w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią lekarze formacyj przy pomocy sekcyj lub patrolów sanitarnych, w skład których wchodzą szeregowi funkcyjni służby zdrowia (podoficerowie i szeregowcy sanitarni).

*) Kadra.

B. Służba weterynaryjna.

Zadaniem służby weterynarji jest ochrona stanu zdrowotnego używanych w wojsku zwierząt, oraz nadzór nad przeznaczonemi do spożycia w wojsku mięsem i produktami pochodzenia zwierzęcego.

Centralny organ kierowniczy. **Szef Departamentu Zdrowia m. S. Wojsk. (Wydział Weterynarji).**

Centralny organ wykonawczy. **Wojskowa Pracownia Weterynaryjna.**

Zadanie: Prowadzenie badań w zakresie serologji i bakterjologji, patologji i anatomji patologicznej oraz hygjeny zwierząt, tudzież specjalizacja lekarzy weterynarji.

Okręgowe organa kierownicze. **Naczelni lekarze weterynarji okręgów korpusów.**

Nr. I.	Płk. dr. Millak Konrad.
Nr. II.	Płk. Lindenbaum Emanuel
Nr. III.	Płk. Ślaski Jan
Nr. IV.	vacat
Nr. V.	Płk. Iwaszkiewicz Stanisław
Nr. VI.	Ppłk. Dobiasz Leopold
Nr. VII.	Płk. Kowalewski Maksymiljan
Nr. VIII.	Płk. dr. Deszberg Kazimierz
Nr. IX.	Płk. Kruszyński Eugenjusz
Nr. X.	Ppłk. Raźny Jan.

Organa garnizonowe.

Garnizonowi lekarze weterynarji w garnizonach, w których istnieją większe skupienia koni, a w których niema formacyj broni jezdnych.

Służba weterynarji w formacjach.

Służbę weterynarji w formacjach broni jezdnych pełnią lekarze weterynaryjni formacyj przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby weterynarji (podoficerów weterynaryjnych).

Formacje posiadają w swoim składzie ambulanse oraz kuźnie służące w niektórych wypadkach za ambulanse i podkuwalnie garnizonowe.

III. Służba sprawiedliwości.

Zadaniem służby sprawiedliwości jest:

a) wymiar sprawiedliwości oraz współudział przy wymiarze sprawiedliwości w myśl obowiązujących siły zbrojne ustaw karnych,

b) nadzór nad wymiarem sprawiedliwości,

c) administracja sądowa i więzienna oraz administracja personelem służby sprawiedliwości,

d) współdziałanie przy opracowaniu ustaw i rozporządzeń oraz zawierających postanowienia prawne przepisów wojskowych, współdziałanie przy zawieraniu przez władze wojskowe aktów prawnych oraz udzielanie na żądanie władz wojskowych opinij i porad prawnych.

Celem pełnienia powyższych zadań służba sprawiedliwości rozporządza oficerami korpusu sądowego oraz przydzielonymi jej oficerami korpusu administracji i szeregowymi.

Organami służby sprawiedliwości są:

A. Organa kierownicze.
B. Sądy wojskowe.
C. Prokuratury przy sądach wojskowych.
D. Więzienia wojskowe.

A. Organa kierownicze.

Zadaniem organów kierowniczych służby sprawiedliwości jest kierownictwo administracją sądową i więzienną oraz administracja personelem służby sprawiedliwości.

Centralnym organem kierowniczym służby sprawiedliwości jest minister spraw wojskowych, z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania służby sprawiedliwości, kieruje **szef Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk**

Okregowemi organami kierowniczemi służby sprawiedliwości są dowódcy okręgów korpusów.

B. Sądy wojskowe.

Zadaniem sądów wojskowych jest orzekanie w sprawach karnych w myśl ustawy wojskowego postępowania karnego.

Sądami wojskowemi w toku instancji są:

Najwyższy Sąd Wojskowy,

Wojskowe sądy okręgowe,

Wojskowe sądy rejonowe (po 3 w każdym okręgu korpusu).

C. Prokuratury wojskowe.

Zadaniem prokuratur wojskowych jest pełnienie czynności oskarzycieli publicznych przed sądami wojskowemi i nadzór nad należytym wymiarem sprawiedliwości.

Naczelnym prokuratorem wojskowym jest minister spraw wojskowych, z którego ramienia nadzór nad należytym wymiarem sprawiedliwości sprawuje szef Departamentu Sprawiedliwości M S. Wojsk. jako **Naczelny Prokurator Wojskowy.**

Prokuratorami wojskowymi w toku instancyj są:

Prokurator przy Najwyższym Sądzie Wojskowym,

Prokuratorzy przy wojskowych sądach okręgowych,

Oficerowie sądowi przy wojskowych sądach rejonowych.

D. Więzienia wojskowe.

Zadaniem więzień wojskowych jest wykonywanie orzeczonych przez sądy wojskowe kar aresztu i więzienia.

Więzienia wojskowe są:

Wojskowe więzienia śledcze po jednem na okręg korpusu w siedzibach sądów okręgowych, które służą do pomieszczenia przytrzymanych lub aresztowanych osób na czas trwania dochodzeń karnych lub śledztwa tudzież do pomieszczenia osób, odbywających karę więzienia

Sądy i prokuratury wojskowe.

Warszawa (Plac Marsz. Piłsudskiego 5). **Najwyższy Sąd Wojskowy.**

Prezydent Najw. Sądu Wojsk. Gen. bryg. dr. Krzemieński Jakób.

Prokurator przy Najw. Sądzie Wojsk. Płk. Rzymowski Jan.

Wojskowe sądy okręgowe.

Nr.	Siedziba	Szef sądu i prokurator przy sądzie
I	Warszawa	płk. dr. Armiński Gerard ppłk. dr. Zieliński Konrad
II	Lublin	ppłk. dr. Jankowski Franciszek ppłk. Eustachiewicz Stanisław
III	Wilno	płk. Wełdycz Edmund ppłk. dr. Kamiński Tadeusz
IV	Łódź	płk. Dobrowolski Stanisław płk. Marschalko Ernest
V	Kraków	płk. Kostecki Mikołaj ppłk. dr. Ciecierl Stanisław
VI	Lwów	płk. dr. Godowski Feliks płk. dr. Stampfl Marjan
VII	Poznań	płk. Piotrowski Cezary płk. dr. Kiełbiński Adam
VIII	Grudziądz	płk. Bałuk Stanisław ppłk. dr. Przywara Michał
IX	Brześć n. B.	ppłk. dr. Giziński Tadeusz mjr. Lisowski Konstanty
X	Przemyśl	płk. Turzański Ludwik płk. dr. Kappel Juljusz

IV. Służba duszpasterstwa.

Zadaniem służby duszpasterstwa jest zaspokajanie potrzeb religijnych sił zbrojnych i zapewnienie siłom zbrojnym opieki duchownej.

Celem pełnienia powyższych zadań służba duszpasterstwa rozporządza:

a) duchowieństwem wojskowem,

b) świątyniami, cmentarzami oraz materjałem liturgicznym.

Organa służby duszpasterstwa dzielą się na:

A. organa centralne,

B. organa okręgowe,

C. organa rejonowe lub garnizonowe.

Organa służby duszpasterstwa podlegają pod względem wojskowym władzom wojskowym, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym władzom kościelnym.

Służba duszpasterstwa obejmuje:

1. służbę duszpasterstwa wyznań katolickich,
2. służbę duszpasterstwa wyznań niekatolickich.

I. Służba duszpasterstwa wyznań katolickich.

A. SŁUŻBA DUSZPASTERSTWA WYZNANIA RZYMSKO-KATOLICKIEGO.

Centralnym organem służby duszpasterstwa wyznania rzym.-katol. jest **biskup polowy,** który kieruje działalnością służby duszpasterstwa w wojsku, podlegając pod względem wojskowym ministrowi spraw wojskowych, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym Stolicy Apostolskiej.

Okręgowemi organami służby duszpasterstwa wyznania rzym.-katol. są **dziekani okręgów korpusów,** którzy kierują działalnością służby duszpasterstwa na obszarze okręgów korpusów, podlegając pod względem wojskowym dowódcom okręgów korpusów, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym biskupowi polowemu.

Dziekani okręgów korpusów.

Nr. I.	Dziek. ks. Burzyński Antoni.
Nr. II.	Dziek. ks. Pajkert Jan.
Nr. III.	Prob. ks. Suchcicki Kazimierz.
Nr. IV.	Prob. ks. Zieliński Stanisław.
Nr. V.	Dziek. gen. ks. Niezgoda Piotr.
Nr. VI.	Dziek. gen. ks. Bogucki Karol
Nr. VII.	Dziek. ks. Wilkaus Juljan.
Nr. VIII.	Dziek. ks. Sienkiewicz Jerzy.

Nr. IX. Dziek. ks. Matejkiewicz Antoni.
Nr. X. Prob. ks. Jaroński Ludwik

Rejonowemi organami służby duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego są proboszcze wojskowi, którzy sprawują jurysdykcję kościelną, są szafarzami sakramentów i pełnią czynności urzędników stanu cywilnego w stosunku do należących do podległych im parafji wojskowych osób, ponadto administrują majątkiem kościelnym.

Do parafji wojskowych należą wszystkie osoby wojskowe wyznania rzymsko-katolickiego wraz z rodzinami oraz należące do wojska lub marynarki osoby cywilne, które załogują lub zamieszkują na obszarze poszczególnych parafij wojskowych, w szczególności:

a) wszyscy oficerowie, szeregowi i duchowni wojska i marynarki, którzy pełnią stale lub czasowo służbę czynną,

b) rodziny pozostających w służbie czynnej osób wojskowych, mianowicie zamieszkująca z mężem żona oraz zamieszkujące z rodzicami dzieci przed ukończeniem 21 roku życia,

c) uczniowie szkół wojskowych i wychowankowie szkół, które przygotowują do zawodu wojskowego, uczniowie orkiestr wojskowych i wychowankowie ochron wojskowych,

d) emeryci wojskowi, inwalidzi wojenni i weterani powstań narodowych, którzy znajdują się w szpitalach wojskowych,

e) wszystkie osoby, które zostały powołane do służby czynnej podczas mobilizacji,

f) urzędnicy wojskowi, którzy pełnią służbę w twierdzach, szkołach, szpitalach i więzieniach wojskowych,

g) wszystkie osoby cywilne (mężczyźni i kobiety), które bądź pełnią służbę i zamieszkują w wojskowych szpitalach i zakładach sanitarnych, bądź też powołane zostały do jakichkolwiek prac wojennych podczas wojny, a znajdują się poza obszarem swoich parafij,

h) jeńcy wojenni, więźniowie i internowani podczas wojny.

Parafje wojskowe wyznania rzymsko-katolickiego Okr. Korp. Nr. I.

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
N. M. P. Królowej Polskiej	Warszawa (Długa 15)	m. Warszawa — dzielnica Śródmieście
Św. Jerzego	Warszawa (Cytadela)	m. Warszawa — dzieln. Cytadela i Powązki, pow. Błonie, Sochaczew i część pow. Warszawa (z lewej strony Wisły bez garn. Kazuń)
Św. Teresy od Dzieciątka Jezus	Warszawa (Łazienki)	m. Warszawa — dzieln. Łazienki, pow. Grójec.
Św. Klemensa Dworzaka	Warszawa (Praga)	m. Warszawa — dzieln. Praga, część pow. Warszawa (garn. Rembertów) i Radzymin (bez garn. Benjaminów)
Św. Barbary	Modlin	pow. Ciechanów, Działdowo, Mława, Płońsk i część pow. Warszawa (z prawej strony Narwi oraz garn. Kazuń i Nowy Dwór)
Św. Michała	Dęblin	pow. Garwolin, Puławy i część pow. Kozienice (garn. Zajezierze)
Matki Boskiej Częstochowskiej	Zegrze	pow. Maków, Przasny, Pułtusk, część pow. Radzymin (garn. Benjaminów) i Warszawa (garn. Jabłonna)

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
Św. Stanisława Biskupa	Radom	pow. Radom i część pow. Kozienice (bez garniz. Zajezierze)
Wniebowzięcia N. M. P.	Łomża	pow. Kolno i Łomża
Św. Józefata	Ostrów-Mazow.	pow. Ostrów, Sokołów i Węgrów.
Św. Stanisława Kostki	Płock	pow. Gostynin, Płock i Sierpc
Św. Jacka	Mińsk-Mazow.	pow. Mińsk Mazow.
Św. Wojciecha	Ostrołęka	pow. Ostrołęka
Okr. Korp. Nr. II.		
Niep. Pocz. N. M. P.	Lublin	m. Lublin, pow. Janów, Lubartów i Lublin
Św. Kazimierza	Chełm	pow. Chełm, Krasnystaw i Lubomi
Św. Michała Arch.	Zamość	pow. Biłgoraj, Zamość i Tomaszów
Św. Wojciecha	Kowel	pow. Kamień - Koszyr., Kowel i Sarny
Św. Józefa Oblub.	Równe	pow. Kostopol, Równe i Zdołbunów
N. M. P. Królowej Polski	Łuck	pow. Łuck

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
Św. Jana Kantego	Dubno	pow. Dubno i Ostróg
Św. Józefata	Włodzim. Wol.	pow. Włodzimierz
Św. Stanisława Kostki	Krzemieniec (Biała-Krynica)	pow. Krzemieniec
Okr. Korp. Nr. III.		
Wniebowzięcia N. M. P.	Grodno	pow. Grodno i Sokółka
Św. Ignacego	Wilno	m. Wilno, pow. Wilno - Troki (bez garn. Nowo-Wilejka)
Św. Stanisława Kostki	Nowowilejka	pow. Bracław i Święciany oraz garn. Nowowilejka
Św. Ignacego	Lida	pow. Lida
Bł. Andrzeja Boboli	Wilejka	pow. Dzisna, Postawy i Wilejka
Św. Franciszka z Assyżu	Mołodeczno	pow. Mołodeczno, Oszmiana i Wołożyn
Św. Wojciecha	Wołkowysk	pow. Wołkowysk
Św. Stanisława Bisk.	Białystok	pow. Białystok, Szczuczyn i Wysokie Mazow.
Św. Kazimierza	Suwałki	pow. Augustów i Suwałki
Okr. Korp. Nr. IV.		
Św. Jerzego	Łódź	m. Łódź, pow. Łask Brzeziny, Łódź, Piotrków i Sieradz

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
Św. Stanisława Kostki	Częstochowa	pow. Częstochowa, Radomsko, Wieluń i Włoszczowa
Św. Antoniego	Łowicz	pow. Kutno, Łęczyca i Łowicz
Wniebowzięcia N. M. P.	Skierniewice	pow. Końskie, Opoczno, Rawa i Skierniewice
Okr. Korp. Nr. V.		
N. M. P. Królowej Polski	Kraków	m. Kraków, pow. Kraków, Miechów, Myślenice, Olkusz, Wieliczka oraz garn. Krzeszowice i Niepołomice
Św. Wojciecha	Tarnów	pow. Bochnia (bez garn. Niepołomice), Brzesko, Dąbrowa, Mielec, Pilzno, Ropczyce i Tarnów
Św. Jerzego	Nowy Sącz	pow. Gorlice, Grybów, Jasło, Limanowa, Nowy Sącz i Nowy Targ
N. M. P. Ludzimierskiej	Biała-Bielsko	m. Bielsko, pow. Biała, Bielsko, Cieszyn, Maków, Oświęcim, Wadowice i Żywiec
Św. Kazimierza	Katowice	m. Katowice, pow. Będzin, Chrzanów (bez garn. Krzeszowice), Katowice i Pszczyna

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
Bł. Andrzeja Boboli	Huta Królewska	m. Huta Królewska, pow. Rybnik i Świętochłowice
Św. Michała Arch.	Lubliniec	pow. Lubliniec i Tarnowskie Góry
Okr. Korp. Nr. VI.		
N. M. P. Królowej Polski	Lwów	m. Lwów, pow. Bóbrka, Brody, Kamionka Strum., Lwów, Radziechów, Rawa Ruska, Sokal, i Żółkiew
Św. Stanisława Biskupa	Stanisławów	pow. Bohorodczany, Horodenka, Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Peczeniżyn, Śniatyn i Stanisławów
Św. Michała Arch.	Złoczów	pow. Przemyślany, Zborów i Złoczów
Św. Kazimierza	Tarnopol	pow. Borszczów, Brzeżany, Buczacz, Czortków, Husiatyn, Podhajce, Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zaleszczyki i Zbaraż
Św. Józefa Oblub.	Stryj	pow. Rohatyn, Skole, Stryj i Żydaczów
Okr. Korp. Nr. VII.		
Św. Józefa Oblub.	Poznań	m. Poznań, pow. Czarnków, Grodzisk, Kościan, Międzychód Nowy Tomyśl, Oborniki, Poznań, Śrem, Środa, Szamotuły i Wolsztyn.

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
Św. Stanisława Biskupa	Gniezno	m. Gniezno, pow. Gniezno, Koło, Konin, Słupca i Września
Św. Jerzego	Kalisz	pow. Kalisz i Turek
Św. Kazimierza	Leszno	pow. Gostyń, Leszno, Rawicz i Śmigiel
Św. Mikołaja	Ostrów Wlkp.	pow. Jarocin, Kępno, Koźmin, Krotoszyn, Odolanów, Ostrów, Ostrzeszów i Pleszew
Okr. Korp. Nr. VIII.		
Św. Katarzyny	Toruń	m. Toruń, pow. Brodnica, Lubawa, Toruń i Wąbrzeźno
Św. Jerzego	Bydgoszcz	m. Bydgoszcz, pow. Bydgoszcz, Chodzież, Szubin, Wyrzysk i Żnin
Św. Michała Arch.	Włocławek	pow. Lipno, Nieszawa, Rypin, i Włocławek
Św. Barbary i Maurycego	Inowrocław	m. Inowrocław, pow. Inowrocław, Mogilno, Strzelno
Św. Kazimierza	Chełmno	pow. Chełmno
Św. Stanisława Bisk.	Grudziądz	m. Grudziądz, pow. Chojnice, Grudziądz, Świecie i Tuchola
N. M. P. Królowej Polski	Gdynia	w. m. Gdańsk, pow. Gdynia, Kartuzy i Wejherowo

NAZWA	Siedziba proboszcza	Obszar
Św. Piotra Ap	Starogard	pow. Gniew, Kościerzyna, Sępolno, Starogard i Tczew
Okr. Korp. Nr. IX.		
Św. Kazimierza	Brześć n. B.	pow. Bielsk, Brześć n. B. i Włodawa
Serca Pana Jezusa	Siedlce	pow. Łuków i Siedlce
Św. Krzyża	Biała Podlaska	pow. Biała Podl., Konstantynów i Radzyń
Św. Antoniego Pad.	Baranowicze	pow. Baranowicze, Nieśwież i Stołpce
Nawiedz. N.M.P.	Słonim	pow. Nowogródek i Słonim
Św. Piotra i Pawła	Prużana	pow. Kossów i Prużana
Św. Jacka	Kobryń	pow. Drohiczyn i Kobryń
Św. Stanisława Kostki	Pińsk	pow. Łuniniec, Pińsk i Stolin
Okr. Korp. Nr. X.		
Serca Pana Jezusa	Przemyśl	pow. Brzozów, Dobromil, Drohobycz, Gródek Jag., Jaworów, Krosno, Lisko, Lubaczów, Mościska, Przemyśl, Rudki, Sambor, Sanok, St. Sambor i Turka
Św. Wojciecha	Jarosław	pow. Cieszanów, Jarosław i Przeworsk
N.M.P. Królowej Polski	Kielce	pow. Iłża, Jędrzejów, Kielce, Opatów, Pińczów, Sandomierz, Stopnica
N.M.P. Królowej Polski	Rzeszów	pow. Rzeszów, Kolbuszowa, Łańcut, Nisko, Strzyżów i Tarnobrzeg

Organami służby duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego w formacjach są, podlegli pod względem wojskowym dowódcom formacyj, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym biskupowi polowemu **kapelani formacyj.**

B. SŁUŻBA DUSZPASTERSTWA WYZNANIA GRECKO - KATOLICKIEGO.

Centralnym organem służby duszpasterstwa wyznania grecko-katolickiego jest biskup polowy, którego doradcą w sprawach wyznania grecko-katolickiego jest wchodzący w skład Polowej Kurji Biskupiej — **dziekan wyznania grecko-katolickiego.**

Rejonowemi organami służby duszpasterstwa wyznania grecko - katol. są **proboszcze wojskowi** wyznania grecko-katolickiego.

Parafje wojskowe wyznania grecko-katolickiego obejmują osoby wojskowe wyznania grecko-katolickiego wraz z rodzinami.

Parafje wojskowe wyznania grecko-katolickiego.

Nazwa	Siedziba proboszcza	Obszar
Św. Józefata	Warszawa	Okr. korp. nr. I i nr. III
w. Bazylego	Kraków	Okr. korp. nr. V i nr. X
Św. Mikołaja	Lwów	Okr. korp. nr. II, nr. VI i nr. IX
Zwiast. N.M.P.	Łódź	Okr. korp. nr. IV
Św. Stefana	Poznań	Okr. korp. nr. VII i nr. VIII

2. Służba duszpasterstwa wyznań niekatolickich.

Centralnym organem służby duszpasterstwa wyznań niekatol. jest **szef Biura Wyznań Niekatolickich**, który kieruje z ramienia ministra spraw wojskowych działalnością służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich w wojsku.

Doradcami ministra spraw wojskowych w sprawach wyznaniowych w drodze przez szefa Biura Wyznań Niekatolickich są:

a) dla wyznania ewangelicko-augsburskiego — **senior wojskowy wyzn. ewang.-augsb.**

b) dla wyznania ewangelicko-reformowanego — **senio wojskowy wyzn. ewang.-reform**

c) dla wyznania ewangelicko-unijnego — **senior wojskowy wyzn. ewang.-unijn.,**

d) dla wyznania prawosławnego — **protoprezbiter wojskowy.**

e) dla wyznania mojżeszowego — **naczelny rabin wojskowy.**

Okręgowemi organami służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich w okręgach korpusów, w których istnieją większe skupienia osób wojskowych wyznań niekatolickich, są **szefowie służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich okręgów korpusow.** a mianowicie:

a) dla wyznania ewangelicko-augsburskiego — **proboszcze wojskowi wyzn. ewang. augsburg.,**

b) dla wyznania ewangelicko-reformowanego — **proboszcze wojskowi wyzn. ewang. reform.**

c) dla wyznania prawosławnego — **dziekani wzgl. proboszcze wojskowi wyzn. prawosł.,**

d) dla wyznania mojżeszowego — **rabini wojskowi.**

Garnizonowemi organami służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich w garnizonach, w których istnieją większe skupienia osób wojskowych wyznań niekatolickich, są **kapelani wojskowi** poszczególnych wyznań niekatolickich oraz **rabini wojskowi.**

Czyżewski

ROZDZIAŁ X.

Marynarka wojenna.

W skład marynarki wojennej wchodzą:
I. Kierownictwo Marynarki Wojennej.
II. Dowództwo Floty z flotą morską, morskiem lotnictwem i służbami nadbrzeżnemi zgrupowanemi w porcie wojennym Gdynia.
III. Dowództwo Flotylli Pińskiej z flotyllą rzeczną i portem wojennym w Pińsku.
IV. Kadra Marynarki Wojennej w Świeciu.
V. Oficerska Szkoła Marynarki Wojennej w Toruniu.
VI. Centralna Składnica Marynarki Wojennej w Modlinie.

I. KIEROWNICTWO MARYNARKI WOJENNEJ.

Na czele marynarki wojennej stoi szef Kierownictwa Marynarki Wojennej, podporządkowany bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych.

Bezpośrednim organem pracy szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej jest Kierownictwo Marynarki Wojennej, w skład którego wchodzą:

1) **Sztab Kierownictwa Marynarki Wojennej** z szefem sztabu na czele,

2) **Szefostwa służb.**

3) **Wydział Ogólny** z kancelarją i archiwum oraz oddziałem sztabowym.

II. FLOTA MORSKA.

Na czele floty morskiej wraz ze służbami nadbrzeżnemi oraz oddziałami i urządzeniami marynarki wojennej stoi dowódca floty, podległy bezpośrednio Kierownictwu Marynarki Wojennej.

Organem pracy dowódcy floty jest sztab Dowództwa Floty, na czele którego stoi szef sztabu.

Dowódcy floty podlegają:

A. **Dyon torpedowców:**

1. „Mazur". 360 t. — 25 węzłów.
2. „Ślązak". 380 t. — 25 „
3. „Kujawiak". 335 t. — 25 „
4. „Krakowiak". 380 t. — 24 „
5. „Podhalanin". 365 t. — 23 „

B. **Dyon ćwiczebny,** w skład którego wchodzą:

Kanonierki „Komendant Piłsudski" 342 t.—14½ węzłów.
„Generał Haller" 342 t.—14½ „
Trawlery „Jaskółka". 196 t. — 13½ węzłów.
„Mewa". 196 t. — 13 „
„Rybitwa". 196 t. — 14 „
„Czajka". 196 t. — 13½ „

C. **Szkoła Podoficerów Specjalistów** z bazą szkolną „Bałtyk". — 7355 t.

D. **Pomocnicze jednostki pływające:**

1. Statek minowy „Gen. Sosnkowski" 170 t. — 7 węzłów.
2. Statek szkolny „Iskra". — 500 t.
3. Statek hydrograf. „Pomorzanin" 250 t. — 8 węzłów.
4. Transportowiec woj. „Wilja" 8720 t. — 10 węzłów.

E. **Komenda Portu Wojennego w Gdyni.**

Komendant Portu Wojennego jest dowódcą wszystkich oddziałów i instytucyj marynarki wojennej na wybrzeżu i komendantem garnizonu w porcie wojennym.

F. **Morski dyon lotniczy.**

III. FLOTYLLA RZECZNA W PIŃSKU.

Na czele flotylli w Pińsku wraz z urządzeniami nadbrzeżnemi stoi dowódca Flotylli Pińskiej.

Dowódca Flotylli Pińskiej podlega pod względem dyscypliny ogólnej i spraw lokalnych dowódcy O. K. Nr. IX, pod każdym innym względem szefowi Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Dowódcy Flotylli Pińskiej podlegają:

A. **Monitory.**

1. „Warszawa" 110 t. — 12 km/godz.
2. „Toruń" 110 t. — 12 „ „

3. „Pińsk" 110 t. — 12 km/godz.
4. „Horodyszcze" 110 t — 12 „ „
5. „Kraków" 75 t. — 12 „ „
6. „Wilno" 75 t. — 12 „ „

B. **Statki uzbrojone:**
1. Uzbroj. statek „Hetman Chodkiewicz" 35 t.—12 km/g.
2. Uzbroj. statek „Admirał Dickman" 169 t. — 16 km/g.
3. Uzbroj. statek „Generał Szeptycki" 87 t. — 15 km/g.
4. Uzbroj. statek „Generał Sikorski" 30 t. — 10 km/g.

C. **Hydroglisery.**
D. **Płatowce rzeczne.**
E. **Uzbrojone kutry.**
F. **Komenda Portu Woj. Pińsk.**
G. **Szkoła Podoficerów Specjalistów w Brześciu n/B**

IV. KADRA MARYNARKI WOJENNEJ.

Kadra Marynarki Wojennej jest formacją ewidencyjną dla wszystkich szeregowych marynarki wojennej.

Dca kadry marynarki wojennej podlega pod względem dyscypliny ogólnej i spraw lokalnych dowódcy okręgu korpusu Nr. VIII, pod każdym innym względem szefowi Kierownictwa Marynarki Wojennej.

V. OFICERSKA SZKOŁA MARYNARKI WOJENNEJ.

Oficerska Szkoła Marynarki Wojennej — patrz „Rozdz. XIII. Wyszkolenie wojskowe".

VI. CENTRALNA SKŁADNICA MARYNARKI WOJENNEJ.
(Modlin)

Kierownictwo Marynarki Wojennej
Warszawa (Chałubińskiego 3).

Szef Kierownictwa — Kmdr. Świrski Jerzy
Zastępca — Kmdr. Łątkiewicz Jerzy
Szef sztabu — Kmdr. ppor. Wolbek Marjan

Flota morska.
Gdynia.

Dowódca floty kmdr. Unrug Józef.
Szef Sztabu kmdr. ppor. Korytowski Karol.
Dowódca dyonu torpedowców kmdr. por. dypl. Solski Eugenjusz.
Dowódca dyonu ćwiczebnego kmdr. por. dypl. Mohuczy Adam.
Komendant Portu Woj. Gdynia kmdr. por. Filanowicz Władysław.
Dowódca transp. „Wilja" kmdr. por. Stankiewicz Jan.

Flotylla rzeczna.
Pińsk.

Dowódca — Kmdr. ppor. Zajączkowski Witold.

Kadra Marynarki Wojennej.
Świecie.

Dowódca — Mjr. Grzanka Wiktor.

Centralna Składnica Mar. Wojennej.

Kierownik — Por. mar. Kubiński Rudolf.

Morski Dyon Lotniczy.

Dowódca — Kmdr. ppor. Trzaska-Durski Karol.

ROZDZIAŁ XI.

Korpus ochrony pogranicza.

Zadanie.

Korpus ochrony pogranicza jest organem wykonawczym władz państwowych w zakresie ochrony granic.

Zadaniem korp. ochr. pogr. jest zapewnienie bezpieczeństwa na pograniczu oraz ochrona celna granic i zapobieganie nielegalnemu ich przekraczaniu.

Korp. ochr. pogr. wykonuje powyższe zadanie w porozumieniu z władzami administracyjnemi i skarbowemi bądź występując samodzielnie, bądź współdziałając z policją państwową w charakterze asystencji.

W wykonywaniu powyższego zadania, korp. ochr. pogr. stosuje się do obowiązujących w wojsku regulaminów i instrukcyj oraz do obowiązujących w służbie ochrony granic ustaw i rozporządzeń.

Skład.

Korp. ochr. pogr. stanowi zorganizowaną w sposób wojskowy jednostkę.

W skład korp. ochr. pogr. wchodzą dowództwo korpusu, brygady, dywizjon żandarmerji i szkoły korp. ochr. pogr.

Personel.

Personel korp. ochr. pogr. składa się z of. zaw. oraz szer. zaw. i niezaw.

Obowiązki i prawa of. i szer. korp. ochr. pogr. są analogiczne jak obowiązki i prawa of. i szer. wojska.

Uzupełnienie korp. ochr. pogr. następuje:

a) co do of. w drodze przeniesienia na własną prośbę lub z urzędu of. z wojska, przyczem przeniesieni do korp. ochr. pogr. of. spełnić muszą przed przeniesieniem warunek sprawowania dowództwa,

b) co do szer. zaw. w drodze przeniesienia na własną prośbę lub z urzędu podof. z wojska, przyczem przeniesieni do korp. ochr. pogr. podof. zobowiązać się muszą do służby w korp. ochr. pogr. na przeciąg co najmniej 3 lat,

c) co do szer. niezaw. w drodze przeniesienia z urzędu z wojska do korp. ochr. pogr., przyczem szer. piechoty otrzymują półroczne wyszkolenie w formacjach piechoty wojska, poczem pełnią służbę przez 18 miesięcy w korpusie ochrony pogranicza, szer. kawalerji otrzymują roczne wyszkolenie w formacjach kawalerji wojska, poczem pełnią służbę przez 13 miesięcy w korp. ochr. pogr.

Dowództwo korpusu ochrony pogranicza.

Dowódca korpusu sprawuje dowództwo nad wszystkiemi wchodzącemi w skład korp ochr. pogr. jednostkami i podlega w zakresie ochrony granic bezpośrednio ministrowi spraw wewnętrznych.

Przy dowódcy korpusu znajdują się inspektor formacyj pieszych i inspektor formacyj konnych, którzy przeprowadzają z ramienia dowódcy korpusu inspekcję formacyj pieszych i formacyj konnych korpusu.

Dowódcy korpusu podlegają bezpośrednio brygady, dywizjon żandarmerji i szkoły korp. ochr. pogr.

Bezpośrednim organem dowódcy korpusu jest sztab korpusu.

Na czele sztabu stoi szef sztabu, który kieruje pracą sztabu i jest za nią odpowiedzialny wobec dowódcy.

W skład sztabu korpusu wchodzą:

a) oddział ogólny,

b) oddział operacyjno-wyszkoleniowy,

c) samodzielny referat wywiadowczy.

Technicznymi doradcami dowódcy korpusu są szefowie służb uzbrojenia, taborowej, inżynierji, łączności, intendentury, sanitarnej i weterynaryjnej oraz doradca prawny.

Szefowie służb podlegają dowódcy korp. ochr. pogr., otrzymują jednak wytyczne i rozkazy oraz referują wchodzące w ich zakres działania sprawy przez szefa sztabu.

Pomocniczemi organami dowódcy korpusu są kancelarja sztabu, płatnik i oddział sztabowy.

Brygady korpusu ochrony pogranicza.

W skład brygady korpusu ochrony pogranicza wchodzą dowództwo brygady, zmienna ilość baonów piechoty i zmienna ilość szwadronów kawalerji.

Dowództwo brygady korpusu ochrony pogranicza.

Dowódca brygady sprawuje dowództwo nad wszystkiemi, wchodzącemi w skład brygady jednostkami i podlega bezpośrednio dowódcy korp. ochr. pogr.

Zakres działania dowódcy brygady obejmuje wszelkie sprawy, które wchodzą w zakres działania wyższych dowódców z uwzględnieniem szczególnych wymagań służby ochrony granic.

Bezpośrednim organem dowódcy brygady jest sztab brygady z szefem sztabu na czele.

Technicznymi doradcami dowódcy brygady są referenci służb uzbrojenia, łączności, intendentury, weterynarji i duszpasterstwa.

Bataljon korpusu ochrony pogranicza.

Bataljon stanowi samodzielny oddział pod względem organizacyjnym i administracyjnym.

W skład bataljonu wchodzą drużyna dowódcy bataljonu, pluton łączności, zmienna ilość kompanij piechoty i kadra kompanji szkolnej.

Kompanja stanowi pododdział pod względem organizacyjnym i administracyjnym.

W skład kompanji wchodzą drużyna dowódcy kompanji i trzy plutony.

Szwadron korpusu ochrony pogranicza.

Szwadron stanowi samodzielny oddział pod względem organizacyjnym. pododdział pod względem administracyjnym, posiadając przynależność administracyjną do najbliższego bataljonu korp. ochr. pogr.

W skład szwadronu wchodzą drużyna dowódcy szwadronu, dwa plutony i drużyna c. k. m.

Dywizjon żandarmerji korpusu ochrony pogranicza.

Dywizjon stanowi samodzielny oddział pod względem organizacyjnym.

W skład dywizjonu wchodzą drużyna dowódcy dywizjonu i sześć plutonów o zmiennej ilości posterunków.

Dowódca dywizjonu znajduje się przy dowództwie korpusu, plutony w brygadach, posterunki w bataljonach korp. ochr. pogr.

Szkoły korpusu ochrony pogranicza.

Bataljon szkolny.

Zadaniem bataljonu jest szkolenie podoficerów służby czynnej piechoty oraz doskonalenie przeniesionych do korp. ochr. pogr. podof. zaw. piechoty przed awansem na sierżanta.

W skład bataljonu wchodzą drużyna dowódcy bataljonu i zmienna ilość kompanij szkolnych.

Szkoła podoficerów zawodowych kawalerji.

Zadaniem szkoły jest doskonalenie przeniesionych do korp. ochr. pogr. podof. zaw. kawalerji przed awansem na wachmistrza.

W skład szkoły wchodzą drużyna komendanta szkoły, szwadron szkolny, kurs podmajstrzych podkuwaczy i elewi.

Szkoła tresury psów meldunkowych.

Zadaniem szkoły jest tresura psów meldunkowych dla potrzeb służby ochrony pogranicza.

W skład szkoły wchodzą poczet komendanta, instruktorzy i obsługa psów meldunkowych.

Dowództwo Korpusu Ochrony Pogranicza.

Warszawa (Nowy Świat 69)

Dowódca korpusu ochrony pogranicza
Gen. dyw. Minkiewicz Henryk

Inspektor formacyj pieszych
Płk. Sobieszczak Stanisław

Inspektor formacyj konnych
Płk. Dziewicki Feliks

Szef sztabu
Ppłk. dypl. Maruszewski Artur

Szef sł. uzbr. . . . Mjr. Niedźwiecki Marjan
Szef sł. tab. . . . . Mjr. Mierzejewski Edmund
Szef sł. inż. . . . Ppłk. Bobrowski Adam
Szef sł. łączn. . . . . Mjr. Grudziński Zygmunt
Szef sł. int. . . . . Ppłk. int. Müller Ignacy
Szef sł. san. . . . Ppłk. Michałowski Stanisław
Szef sł. wet. . . . . Ppłk. Badowski Tytus
Doradca prawny . . . Mjr. Godlewski Mieczysław

Brygady korpusu ochrony pogranicza

Nr.	Siedziba	Dowódca i szef sztabu
1	Zdołbunów	Płk. Nowak Edward Mjr. dypl. Ruszczyc Leopold
2	Baranowicze	Płk. Juszczacki Stanisław Mjr. dypl. Kramarczyk Jerzy
3	Wilejka	Płk. Nowaczyński Wincenty Kpt. dypl. Wasilewski Tadeusz
4	Czortków	Płk. Godziejewski Eugenjusz Kpt. dypl. Wilimowski Seweryn
5	Lachwa	Płk. dr. Wołkowicki Tadeusz Mjr. dypl. Strusiewicz Karol
6	Wilno	Płk Górski Artur Kpt. dypl. Słabicki Hipolit

Dywizjon żandarmerji

Dowódca dywizjonu — Ppłk. Jagodziński Apolinary

ROZDZIAŁ XII.

Powszechny obowiązek wojskowy.

Zasady ogólne.

Powszechnemu obowiązkowi wojskowemu, który to obowiązek powinien być spełniony osobiście, podlegają wszyscy obywatele polscy płci męskiej oraz wszyscy mężczyźni, którzy przebywają na obszarze państwa, jeżeli nie udowodnią obywatelstwa obcego.

Powsz. obow. wojsk. obejmuje:

1. obowiązek zgłoszenia się do spisów poborowych i stawiennictwa do poboru,
2. obowiązek służby wojskowej, w szczególności służby czynnej, służby w rezerwie i służby w pospolitem ruszeniu,
3. obowiązek meldowania się.

Władzami dla spraw, związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku wojskowego, są władze cywilne i wojskowe, w szczególności w kraju starostwa i urzędy gminne oraz powiatowe komendy uzupełnień, zagranicą urzędy konsularne.

Przygotowanie i przeprowadzenie poboru.

Urzędy stanu cywilnego przesyłają corocznie do dnia 15 września urzędom gminnym wyciągi z metryk urodzenia i śmierci mężczyzn, którzy kończą 18 lat życia.

Na podstawie wyciągów metrykalnych urzędy gminne sporządzają corocznie rejestry mężczyzn, podlegających powsz. obow. wojsk., którzy zamieszkują w gminie i kończą 18 lat życia.

Mężczyźni, podlegający powsz. obow. wojsk., są obowiązani w ciągu października i listopada roku, w którym kończą 20 lat życia, zgłosić się osobiście lub pisemnie z dokumentami, stwierdzającemi tożsamość osoby, we właściwym urzędzie gminnym.

Na podstawie rejestrów gminnych i spisów mężczyzn, podlegających powsz. obow. wojsk., urzędy gminne spo-

rządzają corocznie do dnia 1 stycznia spisy poborowych w alfabetycznym porządku.

Spisy poborowych powinny być wyłożone w ciągu 2 tygodni w urzędach gminnych do przejrzenia, przyczem mężczyznom, podlegającym powsz. obow. wojsk., przysługuje prawo żądania uzupełnienia lub sprostowania mylnych wpisów.

Na podstawie spisów poborowych starostwa sporządzają listy poborowe i przesyłają je przed poborem głównym powiatowym komendom uzupełnień celem założenia głównych ksiąg ewidencyjnych dla poszczególnych roczników poborowych.

Mężczyźni, podlegający powsz. obow. wojsk., są obowiązani corocznie w okresie wieku poborowego stawić się do poboru, dopóki właściwa komisja poborowa bądź nie uzna ich za zdolnych do służby czynnej lub służby w pospolitem ruszeniu, bądź zupełnie od służby wojskowej nie zwolni.

Obowiązek stawiennictwa do poboru należy spełnić przed komisją poborową gminy, w której spisach poborowy został wykazany lub w której został zarejestrowany albo w której w chwili poboru przebywa.

Pobór zarządza minister spraw wojskowych a przeprowadza minister spraw wewnętrznych.

Pobór główny odbywa się corocznie między dniem 1 maja i dniem 30 czerwca, minister spraw wojskowych może jednak zarządzić pobór główny również w innym terminie.

Pobory dodatkowe odbywają się w miarę potrzeby.

O zdolności lub niezdolności do służby wojskowej poborowych orzekają w I-szej instancji w kraju komisje poborowe, zagranicą konsularne komisje poborowe, w II-giej instancji w kraju komisje rozpoznawcze, zagranicą konsularne komisje rozpoznawcze.

Komisja poborowa, w skład której wchodzą jako przewodniczący starosta oraz jako członkowie przedstawiciele władz wojskowych i cywilnych, tudzież przedstawiciel samorządu powiatowego, dokonuje przeglądu poborowych i orzeka o ich zdolności lub niezdolności z zaliczeniem do jednej z następujących kategoryj:

kat. A — zdolny do służby czynnej,

kat. B — czasowo niezdolny do służby wojskowej,

kat. C — zdolny do służby w pospolitem ruszeniu z bronią,

kat. D — zdolny do służby w pospolitem ruszeniu bez broni,

kat. E — zupełnie niezdolny do służby wojskowej.

Poborowi, zaliczeni do kat. B, powinni stawić się do poboru w następnym roku.

Od orzeczenia komisji poborowej nie przysługuje poborowemu prawo odwołania.

Komisja rozpoznawcza, w skład której wchodzą jako przewodniczący wojewoda oraz jako członkowie przedstawiciele władz wojskowych i cywilnych, tudzież przedstawiciel samorządu wojewódzkiego, przeprowadza ponownie badanie zdolności fizycznej

a) poborowych, jeżeli nastąpiła różnica zdań między członkami komisji poborowej,

b) poborowych, uznanych przy poborze za niezdolnych, jeżeli zachodzą okoliczności, uzasadniające konieczność ponownego poboru,

c) członków płci męskiej rodzin poborowych, proszących o odroczenie służby czynnej jako jedyni żywiciele rodzin

Uchwały komisji rozpoznawczej są ostateczne.

Służba wojskowa.

Zasady ogólne.

Obowiązek służby wojskowej rozpoczyna się z chwilą osiągnięcia wieku poborowego czyli z początkiem tego roku, w którym podlegający powsz. obow. wojsk. kończy 21 lat życia, zaś trwa

a) w służbie czynnej do końca roku, w którym poborowy kończy 23 lat życia,

b) w rezerwie do końca roku, w którym szeregowy rezerwy kończy 40 lat życia, oficer rezerwy 50 lat życia,

c) w pospolitem ruszeniu do końca roku, w którym szeregowy pospolitego ruszenia kończy 50 lat życia, oficer pospolitego ruszenia 60 lat życia.

Podczas wojny wiek poborowy rozpoczyna się z początkiem roku, w którym podlegający powsz. obow. wojsk. kończy 19 lat życia.

Obowiązani do służby wojskowej, urodzeni w tym samym roku, stanowią rocznik poborowy, oznaczony według roku ich urodzenia.

Obowiązanym do służby wojskowej, którzy wykażą się czynnym udziałem w pracy przysposobienia wojskowego, przysługuje prawo do ulg w wykonaniu obowiązku służby wojskowej. Patrz „Rozdz. XIV. Wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe".

Obowiązanym do służby wojskowej wolno zawierać związki małżeńskie bez zezwolenia władz wojskowych, jednak zawarcie związku małżeńskiego przed odbyciem służby wojskowej lub podczas jej trwania nie daje prawa do odroczenia obowiązku służby wojskowej ani prawa do świadczeń ze skarbu państwa na rzecz rodziny z tytułu i w czasie trwania służby wojskowej.

Obowiązani do służby wojskowej muszą uzyskiwać zezwolenie władz wojskowych na wyjazd zagranicę.

Od służby wojskowej są lub mogą być wykluczeni mężczyźni, skazani na karę pozbawienia wolności, przyczem wykluczenie może trwać najdłużej 10 lat od dnia odcierpienia, przedawnienia lub darowania kary.

Służba czynna.

Do służby czynnej są obowiązani poborowi, uznani za zdolnych do służby czynnej, jeżeli nie uzyskali odroczenia.

Ponadto do służby czynnej mogą być przyjęci jako ochotnicy zdolni do służby czynnej obywatele polscy, którzy skończyli 17 lat życia a nie osiągnęli jeszcze wieku poborowego oraz przedłożyli urzędowe poświadczenie nienagannego prowadzenia się i w wypadku niepełnoletności zezwolenie ojca względnie prawnego opiekuna na wstąpienie do wojska.

Ochotnicy zobowiązują się do służby czynnej przez 2 lata, podczas wojny aż do demobilizacji.

Ochotnikom przysługuje prawo wyboru broni na warunkach, które ustala minister spraw wojskowych.

Obywatele państw obcych mogą być przyjęci do służby wojskowej wyłącznie jako ochotnicy za zezwoleniem prezydenta Rzeczypospolitej.

Poborowi i ochotnicy powinni się stawić do służby czynnej na wezwanie powiatowych komend uzupełnień.

Termin wcielenia poborowych i ochotników ustala corocznie minister spraw wojskowych.

Służba czynna trwa:

a) we wszystkich rodzajach wojska lądowego z wyjątkiem kawalerji i artylerji konnej — 2 lata,

b) w kawalerji i artylerji konnej — 2 lata i 1 miesiąc,

c) w marynarce wojennej — 2 lata i 3 miesiące.

Poborowi, odbywający w tym samym roku służbę czynną, stanowią kontygent, którego określenie następuje w drodze ustawy.

Poborowi, którzy nie mogli być powołani do służby czynnej w ramach czasu trwania służby czynnej i kontyngentu, zostają zaliczeni do ponadkontyngentowych z tem, że powołanie ich do służby czynnej może nastąpić do końca roku, w którym kończą 25 lat życia.

Celem zapewnienia wyszkolenia wojskowego w ramach kontyngentu wszystkim zdolnym do służby czynnej poborowym minister spraw wojskowych może skrócić czas trwania służby czynnej lub też udzielić urlopu części szeregowych, aby w jej miejsce powołać do służby czynnej poborowych ponadkontyngentowych oraz poborowych korzystających z odroczeń.

Skrócenie służby czynnej.

Prawo do skrócenia służby czynnej przysługuje poborowym i ochotnikom, uznanym za zdolnych do służby czynnej, którzy ukończyli państwową lub państwowej równorzędną prywatną szkołę średnią i złożyli egzamin dojrzałości lub inny egzamin końcowy, przyczem czas trwania skróconej służby czynnej nie może przekraczać 15 miesięcy.

Prawo do skróconej służby czynnej może przysługiwać również poborowym i ochotnikom, którzy ukończyli co najmniej 6 klas państwowej lub państwowej równorzędnej prywatnej szkoły średniej albo złożyli egzamin, odpowiadający co najmniej 6 klasom państwowej szkoły średniej.

Poborowi i ochotnicy, którzy podczas odbywania skróconej służby czynnej nie uzyskali warunków mianowania podporucznikiem rezerwy, tracą prawo do skróconej służby czynnej.

Prawo do skróconej służby czynnej nie przysługuje mężczyznom, wykluczonym od służby wojskowej, uczniom

szkół przygotowawczych i oficerskich, wydalonym ze szkół, tudzież osobom, skazanym za niektóre przestępstwa, w szczególności za przestępstwa z chęci zysku.

Odroczenie służby czynnej.

Prawo do odroczenia służby czynnej przysługuje:

a) poborowym, którzy są jedynymi żywicielami rodzin, jeżeli utrzymanie rodziny jest zależne wyłącznie od pracy poborowego i jeżeli poborowy rodzinę istotnie utrzymuje,

b) poborowym, którzy są właścicielami odziedziczonych gospodarstw rolnych,

c) poborowym, odbywającym studja teoretyczne lub praktyczne.

Za jedynych żywicieli rodzin należy uważać synów niezdolnych do pracy rodziców, rodzonych lub przyrodnich braci osieroconego i do pracy niezdolnego rodzeństwa oraz wnuków niezdolnych do pracy dziadków, jeżeli nie posiadają oni zdolnych do pracy dzieci.

Za właścicieli odziedziczonych gospodarstw rolnych należy uważać poborowych, którzy odziedziczyli w linji zstępnej gospodarstwo rolne, wystarczające na utrzymanie jednej rodziny a nieprzekraczające trzykrotnie powyższego dochodu, jeżeli prowadzą oni gospodarstwo samodzielnie jako jedyne źródło dochodu.

Odroczenie służby czynnej jedynym żywicielom rodzin i właścicielom odziedziczonych gospodarstw rolnych może być udzielone tylko na przeciąg roku, poczem poborowy powinien odbyć służbę czynną, jeżeli nie uzyskał ponownego odroczenia. W roku, w którym wspomniani poborowi kończą 23 lat życia, zostają powołani do służby czynnej na 5 miesięcy i następnie przeniesieni do rezerwy.

Odroczenie służby czynnej poborowym, odbywającym studja teoretyczne lub praktyczne, może być udzielane na przeciąg kilku lat, w szczególności:

a) uczniom ostatniej klasy państwowych lub państwowym równorzędnych prywatnych szkół średnich najwyżej do 22 lat życia,

b) studentom szkół akademickich oraz szkołom akademickim równorzędnych państwowych lub prywatnych szkół wyższych najwyżej do 23 lat życia z tem, że przedłużenie

odroczenia służby czynnej może nastąpić tylko zależnie od potrzeb wojska najwyżej do 25 lat życia,

c) poświęcającym się studjom teologicznym wyznań chrześcijańskich oraz uczniom przez państwo uznanych i nadzorowanych zakładów rabinackich najwyżej do 25 lat życia,

d) uczniom, terminującym w rzemiośle i handlu, najwyżej do 22 lat życia.

Z chwilą ogłoszenia mobilizacji odroczenia tracą moc i poborowi, którzy je otrzymali, mogą być powołani do służby czynnej.

Podczas wojny odroczenia mogą być udzielane na warunkach, które ustali minister spraw wojskowych.

Prośby o udzielanie odroczeń należy wnosić najdalej do 14 dni od chwili uznania poborowego za zdolnego do służby czynnej względnie najdalej do 4 tygodni od chwili uzyskania wiadomości o okolicznościach, które dają prawo do odroczenia, a które powstały po właściwym terminie wnoszenia próśb.

Duchowni uznanych przez państwo wyznań religijnych oraz zakonnicy i nowicjusze zakonni zostają przy poborze zaliczeni do pospolitego ruszenia bez broni z tem, że w razie powołania do służby czynnej duchowni, posiadający święcenia kapłańskie pełnią służbę duszpasterską, duchowni, nieposiadający święceń kapłańskich oraz nowicjusze zakonni będą użyci do służby sanitarnej.

O przyznaniu lub odmowie prawa do odroczeń orzekają właściwe starostwa, o przyznaniu lub odmowie ulg dla duchownych, zakonników i nowicjuszów zakonnych orzekają właściwe komisje poborowe.

Służba w rezerwie.

Do służby w rezerwie obowiązani są mężczyźni, zaliczeni do rezerwy.

Szeregowi rezerwy są obowiązani do odbycia podczas służby w rezerwie 14 tygodni ćwiczeń wojskowych z tem, że czas trwania jednego ćwiczenia nie może przekraczać 6 tygodni.

Oficerowie rezerwy są obowiązani do odbywania ćwiczeń wojskowych do końca roku, w którym kończą 40 lat życia

w szczególności oficerowie rezerwy, mianowani w rezerwie, są obowiązani do odbycia 36 tygodni ćwiczeń z tem, że czas trwania jednego ćwiczenia nie może przekraczać 8 tygodni. Odbywanie ćwiczeń wojskowych przez oficerów, przeniesionych do rezerwy z pośród oficerów zawodowych, ustali minister spraw wojskowych.

Ponadto oficerowie rezerwy mogą być powoływani na dodatkowe ćwiczenia do końca roku, w którym kończą 50 lat życia, z tem, że czas trwania ćwiczeń ustala każdorazowo Rada Ministrów.

Służba w pospolitem ruszeniu.

Do służby w pospolitem ruszeniu są obowiązani:

1. poborowi, uznani za zdolnych do służby w pospolitem ruszeniu,
2. zwolnieni do rezerwy po wyjściu z rezerwy,
3. zaliczeni do pospolitego ruszenia.

Szeregowi i oficerowie pospolitego ruszenia nie odbywają ćwiczeń wojskowych.

Zwolnienie od powszechnego obowiązku wojskowego.

Od powsz. obow. wojsk. zostają zwolnieni:

1. mężczyźni, uznani za zupełnie niezdolnych do służby wojskowej,
2. duchowni oraz szeregowi pospolitego ruszenia z końcem roku, w którym kończą 50 lat życia, oficerowie pospolitego ruszenia z końcem roku, w którym kończą 60 lat życia,
3. mężczyźni, którzy udowodnią obywatelstwo obce lub ubiegają się o obywatelstwo obce,
4. mężczyźni, skazani na karę pozbawienia wolności, wydaleni z wojska lub wydaleni z korpusu oficerskiego prawomocnym wyrokiem sądowym albo wykluczeni z korpusu oficerskiego prawomocnem orzeczeniem oficerskiego sądu honorowego.

Mężczyźni, zwolnieni w całości lub w części od powsz. obow. wojsk., płacą podatek wojskowy.

Obowiązek meldowania się.

Mężczyźni, podlegający powsz. obow. wojsk., od 1 września roku, w którym kończą 18 lat życia, do chwili stawienia się do poboru, poborowi i ochotnicy od chwili uznania za zdolnych lub czasowo niezdolnych do służby czynnej oraz szeregowi i oficerowie rezerwy i pospolitego ruszenia są obowiązani zawiadamiać w ciągu 8 dni właściwe urzędy dla spraw meldunkowych o każdorazowej zmianie miejsca zamieszkania

Powyższy obowiązek spoczywa również na szeregowych urlopowanych stale lub na ściśle określony termin wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej oraz na mężczyznach, wykluczonych od służby wojskowej.

Szeregowi i oficerowie rezerwy i pospolitego ruszenia są obowiązani do osobistego zgłoszenia się na wezwanie władz wojskowych i cywilnych w sprawach wojskowych.

Szeregowi i oficerowie rezerwy i pospolitego ruszenia są obowiązani stawić się corocznie w czasie między 15 października i 15 grudnia na zebrania kontrolne.

Zebrania kontrolne oficerów rezerwy i pospolitego ruszenia noszą nazwę raportów kontrolnych.

Zebrania kontrolne odbywają się zasadniczo w siedzibach starostw, raporty kontrolne odbywają się zasadniczo w siedzibach powiatowych komend uzupełnień.

Służba pomocnicza.

Obok powsz. obow. wojsk. istnieje obowiązek służby pomocniczej.

Obowiązkowi służby pomocniczej podlegają z chwilą wybuchu wojny, zarządzenia mobilizacji albo gdy tego wymaga interes obrony państwa, wszyscy obywatele polscy płci męskiej, którzy nie pełnią służby czynnej, służby w rezerwie lub służby w pospolitem ruszeniu, w wieku od 17 do 60 lat życia.

Do służby pomocniczej mogą być również przyjmowane zgłaszające się ochotniczo kobiety.

ROZDZIAŁ XIII.

Wyszkolenie wojskowe.

Zasady ogólne.

Zadaniem wyszkolenia wojskowego jest przygotowanie żołnierzy i jednostek do wojny.

Wyszkolenie wojskowe obejmuje:

1. wyszkolenie szeregowych służby czynnej oraz kandydatów na podoficerów i oficerów rezerwy, w szczególności
   a) wyszkolenie, doskonalenie i specjalizację szeregowych służby czynnej,
   b) wyszkolenie, doskonalenie i specjalizację kandydatów na podoficerów rezerwy,
   c) wyszkolenie, doskonalenie i specjalizację kandydatów na oficerów rezerwy.
2. wyszkolenie szeregowych i oficerów zawodowych, w szczególności
   a) wyszkolenie, doskonalenie, specjalizację i aplikację podoficerów zawodowych,
   b) wyszkolenie, doskonalenie, specjalizację i aplikację oficerów zawodowych,
   c) wyższe studja wojskowe.
3. wyszkolenie jednostek.

Wyszkolenie szeregowych służby czynnej.

Wyszkolenie szeregowych służby czynnej odbywa się w pułkach (samodz. oddziałach) poszczególnych broni i służb i dzieli się na wyszkolenie indywidualne i wyszkolenie w ramach jednostek (drużyny, plutonu, pododdziału).

Wyszkolenie indywidualne trwa 2 miesiące, wyszkolenie w ramach drużyny trwa 4 — 6 miesięcy, resztę czasu służby czynnej przeznacza się na doskonalenie i specjalizację.

W formacjach o jednorazowem wcieleniu szeregowi wcieleni w jesieni, powinni przejść do wiosny wyszkolenie indywidualne i wyszkolenie w ramach drużyny. W formacjach o dwurazowem wcieleniu wyszkolenie szeregowych, wcielonych na wiosnę, skraca się tak, by mogli oni wziąć udział w ćwiczeniach letnich roku, w którym zostali wcieleni.

Po szkole rekruta, która zasadniczo odbywa się w pododdziałach, wydziela się część szeregowych celem specjalizacji na szeregowych karabinów maszynowych, pionierów, łączności i t. d. Specjalizacja odbywa się w pułkach wzgl. na kursach dywizyjnych lub korpusowych.

Dalsze doskonalenie i specjalizacja szeregowych służby czynnej następuje podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie.

Sposób wyszkolenia, doskonalenia i specjalizacji szeregowych służby czynnej określają instrukcje wyszkolenia poszczególnych broni i służb.

Wyszkolenie kandydatów na podoficerów rezerwy.

Wyszkolenie kandydatów na podoficerów rezerwy odbywa się w szkołach podoficerskich w pułkach wzgl. na kursach dywizyjnych lub korpusowych.

Doskonalenie kandydatów na podoficerów rezerwy odbywa się w drodze praktyki na stanowiskach podoficerskich.

Specjalizacja kandydatów na podoficerów rezerwy odbywa się bądź na kursach specjalizujących, bądź w drodze praktyki, która może być zakończona egzaminem.

Orkiestranci zdają tylko egzamin muzyczny.

Dalsze doskonalenie i specjalizacja kandydatów na podoficerów rezerwy następuje podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie.

Sposób wyszkolenia, doskonalenia i specjalizacji kandydatów na podoficerów rezerwy określają instrukcje wyszkolenia poszczególnych broni i służb.

Wyszkolenie kandydatów na oficerów rezerwy.

Wyszkolenie kandydatów na oficerów rezerwy odbywa się w bataljonach podchorążych rezerwy w niektórych pułkach piechoty lub w szkołach podchorążych rezerwy w centrach wyszkolenia poszczególnych broni, mianowicie:

na oficerów rezerwy piechoty w bataljonach podchorążych rezerwy piechoty w Tomaszowie Lubelskim, Tomaszowie Mazowieckim, Krakowie, Cieszynie, Rawie Ruskiej,

Zaleszczykach, Śremie, Jarocinie, Łukowie, Berezie Kartuskiej, Gródku Jagiellońskim i Nisku,

na oficerów rezerwy kawalerji w Centrum Wyszkolenia Kawalerji,

na oficerów rezerwy artylerji w Centrum Wyszkolenia Artylerji,

na oficerów rezerwy aeronautyki w Centrum Wyszkolenia Lotnictwa,

na oficerów rezerwy saperów w Centrum Wyszkolenia Saperów,

na oficerów rezerwy łączności w Centrum Wyszkolenia Łączności.

Kandydaci na oficerów rezerwy z wyjątkiem rzeczywistych słuchaczy medycyny, weterynarji, farmacji i państwowych szkół dentystycznych, odbywają służbę czynną przez 15 miesięcy, przyczem wyszkolenie trwa 15 miesięcy od 1 lipca roku wcielenia do 1 października roku następnego i obejmuje 3 do 6 miesięcy wyszkolenia podstawowego, 6 miesięcy szkoły podchorążych rezerwy właściwego rodzaju wojska i 6 do 3 miesięcy praktyki na stanowiskach podoficerskich i oficerskich w formacjach poszczególnych broni.

Rzeczywiści słuchacze medycyny, weterynarji, farmacji i państwowych szkół dentystycznych odbywają służbę czynną również przez 15 miesięcy w 2 okresach, przyczem

a) pierwszy okres trwa 3 miesiące od 1 lipca do 1 października po 9 zaliczalnych trymestrach dla słuchaczy medycyny i weterynarji, po 6 zaliczalnych trymestrach dla słuchaczy farmacji i państwowych szkół dentystycznych i obejmuje wyszkolenie podstawowe,

b) drugi okres trwa 12 miesięcy od 1 października roku ukończenia studjów i uzyskania dyplomów, jeżeli dyplomy uzyskali przed 1 października tego roku, w którym kończą oni 26 lat życia, do 31 grudnia roku następnego i obejmuje 6 miesięcy szkoły podchorążych rezerwy sanitarnych względnie kawalerji i 6 miesięcy praktyki fachowej w zakładach sanitarnych względnie weterynaryjnych.

Słuchacze, którzy z jakichkolwiek powodów nie odbyli pierwszego okresu służby w podanych wyżej terminach odbywają 15-miesięczną służbę czynną bez przerwy po

ukończeniu studjów i uzyskaniu dyplomów, jeżeli dyplomy uzyskali przed 1 października tego roku, w którym kończą 26 lat życia.

Słuchacze, którzy przerwali studja, bądź nie uzyskali dyplomów przed 1 października tego roku, w którym kończą 26 lat życia, odbywają 15-miesięczną służbę czynną w następujący sposób:

a) słuchacze, którzy odbyli pierwszy okres służby:

słuchacze medycyny, farmacji i państwowych szkół dentystycznych odbywają 6 miesięcy szkoły podchorążych rezerwy sanitarnych i 6 miesięcy służby w formacjach sanitarnych,

słuchacze weterynarji 15 miesięcy służby w formacjach kawalerji,

b) słuchacze, którzy nie odbyli pierwszego okresu służby:

słuchacze medycyny, farmacji i państwowych szkół dentystycznych odbywają 15 miesięcy służby bez przerwy w formacjach sanitarnych,

słuchacze weterynarji odbywają 15 miesięcy służby bez przerwy w formacjach kawalerji.

Słuchacze medycyny, weterynarji, farmacji i państwowych szkół dentystycznych mogą na własną prośbę odbyć 15-miesięczną służbę czynną bez przerwy po ukończeniu studjów i uzyskaniu dyplomów, jeżeli dyplomy uzyskali przed 1 października tego roku, w którym kończą 26 lat życia.

Doskonalenie kandydatów na oficerów rezerwy odbywa się w drodze praktyki na stanowiskach podoficerskich i oficerskich w formacjach poszczególnych broni.

Specjalizacja kandydatów na oficerów rezerwy odbywa się w drodze praktyki na stanowiskach specjalistów lub w odpowiednich zakładach.

Dalsze doskonalenie i specjalizacja kandydatów na oficerów rezerwy następuje podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie.

Wyszkolenie, doskonalenie i specjalizację kandydatów na oficerów rezerwy określają instrukcje M. S. Wojsk. Oddz. III. Szt. Gł. L. 4000/Reg. 25 i M. S. Wojsk. B. Og. Org. L. 136/Wyszk. 26.

Wyszkolenie szeregowych i oficerów zawodowych.

Szkolnictwo wojskowe.

Podział szkół.

Wyszkolenie szeregowych i oficerów zawodowych odbywa się w szkołach wojskowych.

W zależności od zadań, poziomu naukowego i stopni wojskowych uczestników, szkoły dzielą się na szkoły i kursy oficerskie i podoficerskie.

Szkoły i kursy oficerskie i podoficerskie dzielą się na:

A. Szkoły przygotowawcze na oficerów;

B. Szkoły zasadnicze dla oficerów;

C. Szkoły i kursy doskonalące, specjalizujące i aplikacyjne dla oficerów i podoficerów;

D. Wyższe szkoły wojskowe dla oficerów.

Kandydat na oficera zawodowego musi ukończyć jedną z następujących szkół:

a) szkołę średnią z egzaminem dojrzałości, kurs unitarny w Szkole Podchorążych Piechoty, następnie jedną ze szkół podchorążych broni,

b) szkołę podchorążych rezerwy z postępem conajmniej dobrym i następnie jedną z szkół podchorążych broni,

c) Oficerską Szkołę Marynarki Wojennej,

d) Szkołę Podchorążych Sanitarnych,

e) Szkołę Podchorążych dla Podoficerów w Bydgoszczy,

f) wydział weterynarji Uniwersytetu Warszawskiego lub Akademję Weterynaryjną we Lwowie jako stypendysta M. S. Wojsk.

Kursy doskonalące oficerów względnie podoficerów zawodowych mają za zadanie pogłębić wiedzę fachową kadry zawodowej odpowiednio do posuwania się ich w hierarchji wojskowej np. kursy unitarne dla kapitanów przed awansem na majora, kurs d-ców dyonów art., kurs dla kandydatów na dowódców pułków i t. d., oraz w odniesieniu do podoficerów zawodowych kursy przed awansem na sier-

żanta, przewidziane art 75 ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach szeregowych.

Kursy specjalizujące oficerów względnie podoficerów zawodowych mają na celu fachowe przygotowanie w pewnych dziedzinach wiedzy wojskowej odpowiednio do funkcji, jaką mają pełnić w formacjach, np. kurs dla instruktorów wychowania fizycznego w Centralnej Szkole Wychowania Fizycznego, kurs pułkowych oficerów łączności, kurs dla podoficerów ujeżdżaczy koni w Centrum Wyszkolenia Kawalerji i t. d.

Kursy aplikacyjne oficerów względnie podoficerów zawodowych mają na celu przygotowanie ich do pełnienia służby w innym rodzaju broni niż broń macierzysta np. kurs aplikacyjny czołgów i t. d.

Każdego roku M. S. Wojsk. wydaje i rozsyła do formacji plan kursów i stage'ów na następny rok. Plan podaje daty rozpoczęcia i zakończenia kursu, ilość uczestników korpusy osobowe, z których oni pochodzą oraz obóz szkolny wzgl. szkołę uruchamiającą kurs. Na podstawie planu kursów poszczególne depty M. S. Wojsk. opracowują i wydają plany obsyłania kursów dla każdego rodzaju broni oddzielnie z podaniem imiennie lub ilościowo oficerów (podoficerów), którzy w ciągu roku z każdej formacji mają być wysłani na kursy.

Powołanie do życia, objętych planem, kursów następuje przez rozkaz powoławczy M. S. Wojsk., względnie dla kursów okręgowych przez właściwych dowódców okręgów korpusów. Rozkazy powoławcze wyszczególniają imiennie kandydatów (wyjątkowo tylko ilościowo), podając wymagane wyekwipowanie uczestników kursu, zarządzenia gospodarcze, mieszkaniowe i t. d. oraz termin meldowania się u komendanta kursu. Rozkazy powoławcze są rozsyłane na 2 miesiące przed rozpoczęciem kursu.

Rozstrzygającemi motywami przy wyznaczeniu na kursy są potrzeby formacji, kwalifikacje służbowe oraz kwalifikacje fizyczne, moralne i umysłowe kandydatów.

Zabronione jest wysyłanie na kursy kandydatów posiadających ujemne kwalifikacje, znajdujących się pod śledztwem sądowo-karnem, dyscyplinarnem lub honorowem odbywających karę sądową, wreszcie mających być zwolnionymi do rezerwy. Dz. Rozk. Nr. 20/28 r. poz. 228 poda-

je warunki, jakim powinien odpowiadać podoficer-kandydat na kurs doskonalący oraz ustala czynności komisyj, które przyjmują kandydatów na kursa.

Szkoły przygotowawcze.

KORPUSY KADETÓW.

(Dz. Rozk. Nr. 26/23, 22/27, 2/28 i 23/28).

Istnieją trzy korpusy kadetów:
Korpus Kadetów Nr. 1 we Lwowie.
Komendant — Ppłk. Widacki Stanisław (Klasy od 1 do 5)

Korpus Kadetów Nr. 2 w Chełmnie.
Komendant — Ppłk. Kunc Bogumił (Klasy od 1 do 5).

Korpus Kadetów Nr. 3 w Rawiczu
Komendant — Mjr. Czachowski Witold (Klasy od 1 do 4).

Korpusy kadetów są gimnazjami przyrodniczo-matematycznemi o wzorowem przysposobieniu i wychowaniu wojskowem.

Kurs trwa 5 lat, obejmując klasy od I-szej klasy (IV-tej klasy gimn.) do 5-ej kl. (VIII-ej klasy gimn.).

Absolwenci korpusów kadetów, chcąc wstąpić do szkół oficerskich, muszą przejść uprzednio przez Szkołę Podchorążych.

Do korpusu kadetów są przyjmowani synowie obywateli polskich, dobrze rozwinięci fizycznie i zdolni w przyszłości do służby wojskowej. Pierwszeństwo, przy równem przygotowaniu naukowem, posiadają kolejno: 1) sieroty po poległych wojskowych, 2) sieroty po wojskowych zawodowych, 3) synowie inwalidów, 4) synowie wojskowych zawodowych w służbie czynnej i emerytowanych, 5) sieroty pozostające pod wyłączną opieką krewnych wojskowych zawodowych, 6) sieroty po urzędnikach państwowych i nauczycielach, 7) sieroty po obywatelach, którzy padli ofiarą wojny, 8) synowie urzędników państwowych i nauczycieli, 9) inni kandydaci w miarę wolnych miejsc.

Do korpusu kadetów są przyjmowani kandydaci wyłącznie tylko na podstawie egzaminów konkursowych. Termin egzaminów (zazwyczaj przy końcu sierpnia) jest ogłaszany w prasie. W zasadzie kandydaci są przyjmowani do kl. I (IV kl. gimnazjalnej). Do kl. II (V kl. gimnazjalnej) może dopuścić komendant korpusu w miarę wolnych miejsc. Do klas wyższych kandydatów nie przyjmuje się.

Warunki przyjęcia do kl. I korp. kad.: 1) nieprzekroczenie 15 roku życia w roku wstąpienia, 2) złożenie podania przez rodziców w odpowiednim terminie (do 10 lipca) z wymaganemi załącznikami. 3) uznanie kandydata za zdrowego przez specjalną komisję lekarską (w korpusie) 4) złożenie z wynikiem dobrym egzaminu konkursowego (zakres 3 klasy gimnazjalnej lub 7 kl. szkoły powszechnej).

Podanie należy składać (przesyłać listem poleconym) wprost do jednego z korpusów kadetów, załączając: 1) świadectwo szkolne lub metrykę urodzenia. 2) świadectwo szczepienia ospy, 3) urzędowe orzeczenie lekarza wojskowego (z powiatowej komisji uzupełnień lub komendy miasta), 4) zaświadczenie obywatelstwa polskiego (wojskowych i urzędników nie obowiązuje), 5) ewentualne podanie o zwolnienie od opłaty, 6) zobowiązanie rodziców (opiekunów), że oddają syna do korpusu kadetów w zamiarze poświęcenia go służbie wojskowej, oraz, że zwrócą te opłaty szkolne, od których syn ich będzie zwolniony, w wypadku, gdy nie wstąpi do szkoły oficerskiej (Dz. Rozk. Nr.7/27).

Nauka w korpusie kadetów jest bezpłatna. Wysokość opłaty równa się tylko kosztom utrzymania kadetów i bywa określana dwa razy do roku w zależności od wzrostu drożyzny. Obecnie wynosi ona 1200 zł. w stosunku rocznym.

Opłatę wnosi się w ratach półrocznych — 15 listopada i 15 marca każdego roku. Sieroty po oficerach i podoficerach zawodowych, synowie oficerów i podoficerów zawodowych oraz synowie inwalidów wojennych są zazwyczaj zwalniani od opłaty, o ile wykażą postępy w nauce conajmniej dostateczne i dobre sprawowanie.

Wszyscy inni kadeci, o ile wykażą dobre postępy i sprawowanie, mogą ubiegać się o całkowite lub częściowe (50%) zwolnienie od opłaty.

Suma wszystkich zwolnień nie może przekraczać 75% całości opłat w korpusie kadetów.

Zwalnia się kadeta z korpusu na skutek: 1) prośby rodziców lub opiekunów, 2) nabawienia się choroby uniemożliwiającej pobyt w korpusie, 3) nieuiszczenia opłaty, 4) złych postępów w nauce, jeżeli kadet powtarzający tę samą klasę nie okaże postępów już w pierwszym okresie roku szkolnego.

Wydala się kadeta z korpusu, jeżeli zachowuje się niepoprawnie i wywiera zły wpływ na innych kadetów; wydalony z jednego korpusu nie może być przyjęty do innego korpusu.

Na wstępny egzamin konkursowy do kl. 1-szej korp. kad. składa się: 1) nauka religji, 2) język polski, 3) język niemiecki, 4) język francuski, 5) historja, 6) geografja, 7) przyroda, 8) fizyka i chemja, 9) matematyka (arytmetyka, algebra i geometrja).

Program podany w Dz. Rozk. Nr. 13/24 lub w specjalnej broszurze „Warunki przyjęcia do korp. kadetów", wydanej przez M. S. Wojsk.

SZKOŁA PODOFICERSKA W KONINIE.

(Dz. Rozk. Nr. 27/28).

Komendant — Mjr. Pretsch Mieczysław.

Czas trwania nauki — 3 lata. Program nauki obejmuje 7 klas szkoły powszechnej oraz zakres pułkowej szkoły podoficerskiej piechoty. Kandydaci do szkoły muszą posiadać: a) obywatelstwo polskie, b) wiek od 14 do 16 lat, c) ukończone 4 kl. szkoły powszechnej, d) odpowiednie warunki fizyczne.

Rodzice (opiekunowie) winni złożyć zobowiązanie do oddania kandydata do wojska bezpośrednio po ukończeniu szkoły i odsłużeniu przez niego niezależnie od obowiązkowej służby wojskowej po 3 lata za każdy rok nauki, w charakterze podoficera zawodowego.

Po ukończeniu szkoły uczniowie zaciągają się do wojska w charakterze ochotników, uzyskuje stopnie st.

szeregowca lub kaprala, a po odbyciu obowiązkowej służby wojskowej zostają mianowani podoficerami zawodowymi.

Podania należy składać do M. S. Wojsk. Dep. Piechoty załączając: a) własnoręcznie napisany życiorys, b) metrykę, c) świadectwo zdrowia, d) świadectwo szkolne, e) deklarację rodziców wzgl. opiekunów.

Pierwszeństwo posiadają sieroty i synowie wojskowych służby czynnej. Przed przyjęciem do szkoły kandydaci podlegają badaniu lekarskiemu i egzaminowi wstępnemu.

KURS UNITARNY W SZKOLE PODCHORĄŻYCH PIECHOTY W OSTROWI MAZOWIECKIEJ

(Dz. Rozk. Nr. 24/28).

Komendant — Płk. dypl. Hulewicz Bohdan.

Czas trwania (od 16—XI do 15—VIII)—9 miesięcy.

Kurs unitarny w Szk. Podch. Piechot. daje wspólne podstawowe wyszkolenie kandydatom na oficerów zawodowych wszystkich rodzajów broni przed ich specjalizacją w szkołach podchorążych broni.

Na kurs przyjmuje się obywateli polskich w wieku od 17 do 22 lat, którzy:

1. odpowiadają wymaganiom moralnym,
2. posiadają świadectwo dojrzałości,
3. okażą się zdatnymi fizycznie,
4. złożą wstępny egzamin konkursowy.

Kandydaci powinni przesłać podania wprost do szkoły przed 15—VIII dołączając: 1) metrykę urodzenia, 2) świadectwo dojrzałości, 3) własnoręcznie napisany życiorys, 4) fotografję z czytelnym podpisem, 5) zalegalizowane zezwolenie rodziców na wstąpienie do szkoły (o ile kandydat jest niepełnoletni), 6) świadectwo zdolności fizycznej do służby wojskowej (wzór podany w Dz. Rozk. Nr. 24/28). wystawione przez lekarza rządowego lub samorządowego 7) świadectwo moralności wydane przez władze policyjne (o ile kandydat nie przychodzi wprost za szkoły średniej), 8) zaświadczenie P. K. U. o stosunku do służby wojskowej (o ile kandydat jest w wieku poborowym).

Kandydaci odpowiadający warunkom, są wzywani do szkoły w czasie pomiędzy 1 a 15 września dla przepro-

wadzenia zbadania stanu zdrowia i złożenia egzaminu konkursowego. Kandydaci uznani za niezdolnych fizycznie, do egzaminu konkursowego nie przystępują. Program egzaminu obejmuje zakres wiadomości szkoły średniej ogólnokształcącej z następujących przedmiotów, a) historja Polski, b) geografja Polski, c) matematyka, d) fizyka. Egzamin jest pisemny.

Dz. Rozk. Nr 24/28 r. zawiera szczegółowe przepisy egzaminu konkursowego oraz badania stanu zdrowia kandydatów.

Kandydaci zakwalifikowani do przyjęcia wstępują do czynnej służby wojskowej w charakterze ochotników i odchodzą na przeciąg 4 tygodni do pułków piechoty w celu odbycia służby próbnej. (Przebieg tej służby podaje Dz. Rozk. 24/28 r.). Kandydaci którzy uzyskali dobre opinje w pułkach zostają definitywnie przyjęci do szkoły.

Wydatki na kształcenie kandydatów na oficerów zawodowych wraz z całkowitem utrzymaniem (umundurowanie, zakwaterowanie i wyżywienie) ponosi skarb państwa.

Po ukończeniu kursu unitarnego w Szkole Podchor. Piechoty, absolwenci zostają przydzieleni do szkół podchorążych broni (piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i lotnictwa) zależnie od uzdolnień, postępów w nauce i próśb uczniów.

B. Szkoły zasadnicze.

Istnieją następujące szkoły zasadnicze:

1. Szkoła Podchorążych Piechoty,
2. Szkoła Podchorążych Kawalerji,
3. Szkoła Podchorążych Artylerji,
4. Szkoła Podchorążych Lotnictwa,
5. Szkoła Podchorążych Inżynierji,
6. Szkoła Podchorążych Sanitarna,
7. Szkoła Podchorążych dla Podoficerów,
8. Oficerska Szkoła Marynarki Wojennej.

1. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH PIECHOTY W OSTROWI - MAZOWIECKIEJ.

Komendant — Płk. dypl. Hulewicz Bohdan.

Czas trwania — 2 lata.

2. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH KAWALERJI W GRUDZIĄDZU.

Komendant — Mjr. Kucharski Stanisław.

Czas trwania — 2 lata.

3. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH ARTYLERJI W TORUNIU.

Komendant — Ppłk. Kreiss Henryk.

Czas trwania — 2 lata.

4. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH LOTNICTWA W DĘBLINIE.

Komendant — Ppłk. dypl. Ujejski Stanisław.

Czas trwania — 2 lata.

5. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH INŻYNIERJI W WARSZAWIE.

Komendant — Płk. Dąbkowski Stefan.

Czas trwania — 2 lata.

Oficerska Szkoła Inżynierji szkoli kandydatów na oficerów saperów, saperów kolejowych i łączności. Po mianowaniu podporucznikami absolwenci zostają jeszcze na rok w szkole na specjalnym oficerskim kursie aplikacyjnym. Ustalenie lokat i wybór przydziałów odbywa się po 3-cim roku studjów.

Warunki przyjęcia kandydatów do szkół zasadniczych.

Do Szkoły Podchorążych Piechoty, Kawalerji, Artylerji Lotnictwa i Inżynierji są przyjmowani:

a) absolwenci kursu unitarnego w Szkole Podchorążych Piechoty,
b) absolwenci korpusów kadetów,
c) absolwenci szkół podchorążych rezerwy piechoty, kawalerji, artylerji, lotnictwa i inżynierji, jeżeli posiadają świadectwo dojrzałości oraz kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Podania absolwentów kursu unitarnego w Szkole Podchorążych Piechoty, korpusów kadetów lub szkół podchorążych rezerwy, którzy ubiegają się o przyjęcie w innym roku kalendarzowym, niż szkoły te ukończyli, winny wpłynąć do właściwych departamentów M. S. Wojsk. przed 1. IV każdego roku.

Od kandydatów do Szkoły Podchorążych Lotnictwa jest wymagane świadectwo lekarskie zdolności do służby lotniczej.

Absolwenci szkół podchorążych rezerwy lotnictwa i inżynierji mogą wstępować tylko do Szkoły Podchorążych Lotnictwa lub Szkoły Podchorążych Inżynierji.

Absolwenci szkół podchorążych rezerwy, znajdujący się w czynnej służbie, składają podania w drodze służbowej (przed 1-ym kwietnia winny być w M. S. Wojsk.).

Do podania należy dołączyć: świadectwo dojrzałości, świadectwo ukończenia szkoły podchorążych rezerwy, odpis arkusza ewidencyjnego, wyciąg z księgi kar i orzeczenie lekarza oddziałowego.

Absolwenci szkół podchorążych rezerwy, jeżeli są w rezerwie, składają podania w powiatowej komendzie uzupełniać (do M. S. Wojsk.) przed 1-ym kwietnia, dołączając prócz podanych poprzednio dokumentów — życiorys z fotografją i świadectwo moralności. Mogą oni ubiegać się o przyjęcie do jednej z szkół podchorążych broni, o ile, prócz odpowiednich kwalifikacyj i zdolności fizycznej, ukończyli szkołę podchorążych rezerwy z postępem conajmniej dobrym oraz posiadaja maturę i nie przekroczyli 28 roku życia.

Przyjęci podchorążowie rezerwy meldują się we właściwej szkole 1 .XI danego roku.

Praktyka uczniów szkół podchorążych w formacjach.

Uczniowie szkół podchorążych odbywają w formacjach dwie praktyki: pierwszą po ukończeniu korpusu kadetów lub kursu unitarnego w Szk. Podchor. Piechoty i drugą po przejściu na drugi rocznik szkół podchor. broni. Prośby absolwentów co do wyboru formacji są w miarę możności uwzględniane.

Pierwsza praktyka w pułkach piechoty rozpoczyna się dnia 3. VIII — powrót wprost do szkoły podchor. broni.

W czasie praktyki uczniowie podchorążowie pełnią tylko służbę linjową jako sekcyjni lub drużynowi w kompanjach strzeleckich.

Druga praktyka w formacjach tej broni, w której mają służyć podchorążowie w przyszłości już jako oficerowie

Praktyka rozpoczyna się po miesięcznym urlopie i trwa trzy miesiące — powrót wprost do szkoły.

Podchorążowie pełnią funkcje podoficerskie do dowódcy plutonu włącznie tylko w służbie linjowej.

Uczniowie szkół podchorążych broni otrzymują wyżywienie, żołd i całkowite wyekwipowanie na koszt skarbu.

6. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH SANITARNYCH W WARSZAWIE.

(Dz. Rozk. Nr. 19/27 i 22/28).

Komendant — Gen. bryg. Hubicki Stefan.

Początek kursu — 1 sierpnia.

Celem szkoły jest uzupełnienie korpusu oficerów sanitarnych. Kurs szkoły trwa dla lekarzy — 6 lat i dla farmaceutów i dentystów — 5 lat. Szkoła kształci swych uczniów w kierunku wojskowym; studja lekarskie, farmaceutyczne i dentystyczne przechodzą oni na Uniwersytecie Warszawskim lub w Państw. Instytucie Dentystycznym. Do szkoły przyjmuje się obywateli polskich w wieku od 17 do 22 lat, maturzystów szkół, uprawnionych do wstąpienia na wydział medyczny uniwersytetu.Nie mogą być przyjęci kandydaci, posiadający stopień oficerski i słuchacze medycyny, posiadający już zaliczone semestry.

Kandydaci składają pisemne zobowiązanie do odsłużenia w wojsku po ukończeniu szkoły dwukrotnego okresu pobytu w szkole. Podania należy składać do 10 lipca do komendanta szkoły, załączając: 1) świadectwo maturalne (oryginał i uwierzytelniony odpis), 2) metrykę urodzenia i odpis, 3) sześć fotografji podpisanych przez właściciela 4) życiorys (2 egzemplarze), 5) zobowiązanie do odsłużenia (wzór podany w Dz. Rozk. 19/27), 6) zaświadczenie obywatelstwa, 7) odpis arkusza ewidencyjnego z powiatowej komendy uzupełnień, 8) świadectwo lekarskie, 9) świadectwo moralności, o ile kandydat nie przechodzi wprost ze szkoły średniej.

Przed przyjęciem do szkoły — oględziny lekarskie. Uczniowie otrzymują wyżywienie, żołd i całkowite wyekwipowanie na koszt skarbu według norm ustalonych dla szkół podchorążych. Szkoła nie pobiera żadnych opłat —

sama opłaca wszelkie koszta studjów uniwersyteckich uczniów oraz dostarcza niezbędnych pomocy szkolnych.

Po uzyskaniu dyplomu na uniwersytecie i złożeniu przepisanych egzaminów w szkole absolwenci uzyskują stopień podporucznika korpusu sanitarnego.

7. OFICERSKA SZKOŁA MARYNARKI WOJENNEJ W TORUNIU.

Komendant — Kmdr. Frankowski Stefan.

Szkoła ma za zadanie kształcić kandydatów na oficerów zawodowych marynarki wojennej.

Do szkoły są przyjmowani maturzyści nadający się do służby w marynarce (badanie lekarskie), na zasadzie specjalnych egzaminów. Kurs trwa 3 lata, obejmując w tym czasie program szkoły podchorążych. Program nauk jest podzielony na dwa okresy: a) teoretyczny w Oficerskiej Szkole Marynarki Wojennej i b) praktyczny we flocie i flotylli rzecznej.

Uczniowie otrzymują wyżywienie, żołd i pełne wyekwipowanie na koszt skarbu.

Po ukończeniu szkoły absolwenci uzyskują dyplom podporucznika marynarki wojennej.

8. SZKOŁA PODCHORĄŻYCH DLA PODOFICERÓW W BYDGOSZCZY.

(Dz. Rozk. Nr. 6/27. 21/27, 5/28 i 7/28).

Komendant — Ppłk. dypl. dr. Polniaszek Franciszek

Czas trwania — 3 lata.

Z początkiem roku szkolnego 1927/28 Ofic. Szk. dla Podofic. przeszła z kursu dwuletniego na trzyletni.

Uczniowie są szkoleni w grupach specjalizujących: piechoty, kawalerji, artylerji i administracji. Co roku (w czerwcu) w Dz. Rozk. jest ogłaszane, które grupy specjalizujące będą uruchomione w następnym roku szkolnym.

Kandydować do szkoły mogą podoficerowie służby czynnej, mianowicie

do grupy specjalizującej piechoty — podoficerowie piechoty, kawalerji, artylerji, formacyj lotnictwa (tylko piloci), balonowych, saperów, saperów kolejowych, łączności i samochodowych oraz żandarmerji.

Do grupy specjalizującej kawalerji — podoficerowie kawalerji, artylerji i formacyj taborowych, ponadto pozostałych rodzajów wojska, jeżeli wykażą odpowiednią znajomość jazdy konnej i nauki o koniu.

Do grupy specjalizującej artylerji — jedynie podoficerowie artylerji.

Do grupy specjalizującej administracji — podoficerowie wszystkich broni i służb.

Warunki dla kandydatów: ukończone 19 a nieprzekroczone 30 lat życia, 3 lata służby wojskowej(w tem 1 rok w linji), stopień plutonowego i kwalifikacje bez zarzutu. Dla grupy adm.-kanc. — wiek do 32 lat, służba w linji nie wymagana, pismo bardzo czytelne.

Podoficerowie żonaci winni dołączyć do podania przychylne orzeczenie oficerskiej komisji małżeńskiej.

Ubiegający się o przyjęcie winni przed 1. 11 każdego roku złożyć podanie w drodze służbowej do dowódcy pułku, dołączając:

a) wyciąg z księgi ewidencyjnej,
b) wykaz kwalifikacyjny (wzór podany w Dz. R. 2/26),
c) wyciąg z księgi kar,
d) świadectwo zdolności do służby wojskowej,
e) życiorys z dwoma fotografjami,
f) pozwolenie rodziców(o ile kandydat nie ukończył 21 lat).

Kandydaci, odpowiadający wymaganym warunkom, zostają dopuszczeni do egzaminu konkursowego; zawiadomienie nadsyła komendant szkoły do dowódcy pułku.

Kandydaci, wezwani do egzaminu, mogą otrzymać urlop dla przygotowania się.

Przed egzaminem kandydaci zostają poddani przeglądowi lekarskiemu przez specjalną komisję; uznani za nieodpowiednich zostają niezwłocznie odesłani do formacyj.

Egzamin (zasadniczo w maju) obejmuje:

1. Egzamin z nauki ogólnej:

Język polski — pisemnie i ustnie.

Historja polska i starożytna.

Matematyka (arytmetyka i geometrja) — pisemnie i ustnie

Przyroda (zoologja, botanika oraz fizyka i chemja).

Geografja.
Religja.
II. Egzamin z wyszkolenia wojskowego.
Służba polowa.
Służba wewnętrzna.
Wyszkolenie fachowe (piech., kaw. lub art.).
Instrukcja strzelecka.
Jazda konna i nauka o koniu (dla kandydatów kawalerji, artylerji i taborów).

Szczegółowy program wraz z przykładami tematów oraz sposób oceny są podane w Dz. Rozk. Nr. 21/27.

Egzamin odbywa się przed komisją. Po egzaminie kandydaci wracają do formacyj; o wynikach zostają powiadomieni przed 1. VII każdego roku.

Przyjęci do szkoły otrzymują urlop dla załatwienia spraw osobistych i rodzinnych.

Kandydaci, którzy egzaminu konkursowego nie zdali mogą go powtórzyć w roku następnym; w razie niezdania tracą prawo do dalszego ubiegania się o przyjęcie do szkoły.

C. Szkoły i kursy doskonalące, specjalizujące i aplikacyjne.

DOŚWIADCZALNE CENTRUM WYSZKOLENIA W REMBERTOWIE.

Komendant — Gen. bryg. Dziewanowski Wacław.

Zadaniem Doświadczalnego Centrum Wyszkolenia jest doskonalenie oficerów w współdziałaniu broni oraz prowadzenie taktycznych doświadczeń w powyższym zakresie.

Doświadczalne Centrum Wyszkolenia prowadzi kursy:

1. 3-mies. unitarny kurs doskonalący dla kapitanów (rotmistrzów) przed awansem na majora.

2. 3-mies. kurs doskonalący dla kandydatów na dowódców pułków.

Na kursy są powoływani oficerowie piechoty, kawalerji artylerji, lotnictwa, saperów, sap. kol., łączności, samochodów, taborów i żandarmerji. W roku zazwyczaj odbywają się trzy kursy dla kapitanów i jeden kurs dla dowódców pułków.

Na unitarny kurs doskonalący przed awansem na majora powoływani są tylko ci kapitanowie (rotmistrze), którzy zdadzą z wynikiem pomyślnym specjalny egzamin sprawdzający w dowództwie okręgu korpusu.

Kandydaci otrzymują do opracowania trzy tematy:

1-szy temat — z regulaminu służby polowej, organizacji wojska i łączności, na podstawie konkretnego założenia.

2-gi temat — pytania z regulaminów i instrukcyj broni z której oficer pochodzi.

Powoływani do egzaminu sprawdzającego są tylko ci oficerowie, którzy w najbliższym czasie mogą być awansowani. Zakres egzaminu sprawdzającego, sposób jego przeprowadzenia oraz przykłady pytań są podane w Dz. Rozk. Nr. 27/25.

CENTRALNA SZKOŁA STRZELNICZA W TORUNIU.

(Dz. Rozk. Nr. 13/23).

Komendant — Ppłk. Staich Antoni.

Celem szkoły jest wyszkolenie oficerów na kierowników i instruktorów wyszkolenia strzeleckiego i nauki o wszystkich broniach piechoty oraz podoficerów na ich pomocników. W szkole przeprowadzane są badania i doświadczenia w zakresie uzbrojenia piechoty (dział doświadczalny). Szkoła prowadzi kursy specjalizujące:

a) 3-miesięczne dla oficerów piechoty, kawalerji, artylerji, lotnictwa, saperów, saperów kolejowych, łączności, samochodów, taborów i żandarmerji,

b) $3^1/_2$ - miesięczne dla podoficerów zawodowych z wszystkich broni i służb,

c) 2-miesięczne kursy strzeleckie dla oficerów sztabowych piechoty i kawalerji.

Pozatem w Centralnej Szkole Strzelniczej są urządzane kursy informacyjne dla oficerów sztabowych piechoty. Kursy te posiadają specjalny program i mają na celu podniesienie wiadomości z zakresu strzelnictwa piechoty dla późniejszego umiejętnego kierowania i organizowania wyszkolenia strzeleckiego w pułku oraz ujednostajnienia wiadomości z zakresu współdziałania w walce wszelkiego sprzętu ogniowego piechoty, z szczególnem uwzględnie-

niem kompanji ciężkich karabinów maszynowych i plutonu broni towarzyszącej.

SZKOŁA GAZOWA W WARSZAWIE.

Komendant — Ppłk. dypl. Jasiński Walery.

Szkoła ma za zadanie szkolenie oficerów instruktorów w zakresie walki gazowej i oficerów gazowych oraz organizowanie kursów informacyjnych dla oficerów. Pozatem organizowane są krótkotrwałe kursy walki gazowej. Szkoła posiada ćwiczebną kompanję chemiczną dla celów szkolnych i pokazowych.

CENTRALNA SZKOŁA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W POZNANIU.

(Dz. Rozk. Nr. 30/25 i 6/27).

Komendant — Płk. dr. Osmólski Władysław.

Zadaniem szkoły jest specjalizacja oficerów i podoficerów zawodowych w zakresie wychowania fizycznego.

Szkoła prowadzi:

1. 3-mies. kurs gimnastyczno-sportowy,
2. roczny kurs wychowania fizycznego i roczny kurs szermierczy,
3. 4-mies. kurs gimnastyczno-sportowy dla podoficerów,
4. roczny kurs dla podoficerów instruktorów szermierki.

Do szkoły są wysyłani kandydaci ze wszystkich rodzajów broni i służb.

Kwalifikacje fizyczne kandydatów podane są w Dz. Rozk. Nr. 6/27.

CENTRUM WYSZKOLENIA KAWALERJI W GRUDZIĄDZU.

Komendant — Płk. Podhorski Zygmunt.

Zadaniem Centrum Wyszkolenia Kawalerji jest doskonalenie oficerów kawalerji i służby weterynaryjnej oraz specjalizacja oficerów i podoficerów zawodowych kawalerji i artylerji na instruktorów jazdy konnej.

Centrum Wyszkolenia Kawalerji prowadzi:

1. 3-mies. kurs oficerów sztabowych kawalerji,
2. $7^1/_2$-mies. kurs doskonalący młodszych oficerów kawalerji.

3. 2-mies. kurs taktyczny samoch. pancernych,
4. 10-mies. kurs oficerski instruktorów jazdy konnej,
5. 10-mies. kurs podoficerski ujeżdżaczy koni.

CENTRUM WYSZKOLENIA ARTYLERJI W TORUNIU.

Komendant — Gen. bryg. Prich Rudolf.

Centrum Wyszkolenia Artylerji ma zadanie doskonalenie i specjalizację oficerów i podoficerów zawodowych artylerji.

W skład Centrum Wyszkolenia Artylerji wchodzą:

1. Szkołą Strzelecka Artylerji, mająca za zadanie doskonalenie oficerów artylerji i prowadząca kursy dowódców dyonów i kursy dowódców baterji. Kursy te trwają po 5 miesięcy.
2. Szkoła Podoficerów Zawodowych Artylerji, mająca za zadanie szkolenie podoficerów zawodowych przed awansem na ogniomistrza. Kurs trwa 4 miesiące.

OBÓZ SZKOLNY WOJSK ŁĄCZNOŚCI W ZEGRZU

Komendant — Płk. Jawor Tadeusz.

Obóz Szkolny Wojsk Łączności prowadzi:

a) 5-mies. kurs pułkowych oficerów łączności,

b) 5-mies. kurs doskonalący podoficerów zawodowych łączności,

c) 5-mies. kurs hughesistów dla podoficerów zawodowych,

d) 4-mies. kurs instruktorów dla plutonów łączności.

W Obozie Szkolnym Wojsk Łączności uruchomiona jest również szkoła podchorążych rezerwy łączności.

SZKOŁA CZOŁGÓW I SAMOCHODÓW W WARSZAWIE.

Komendant — Mjr. Hryniewski Wacław.

Szkoła Czołgów i Samochodów ma za zadanie doskonalenie oficerów i podoficerów zawodowych oraz szkolenie mechaników samochodowych (majstrów wojskowych) formacyj czołgów, samochodów pancernych i samochodów.

Na kurs czołgów dla oficerów piechoty wyznacza się podporuczników lub poruczników z małem starszeństwem, posiadających świadectwo dojrzałości (pożądane specjal-

ie przygotowanie z matematyki i fizyki). Kurs trwa 7 miesięcy.

W szkole odbywają się kursa techniczne instruk. samochod. dla oficerów kawalerji i artylerji. Po tym kursie słuchacze przechodzą na 2-miesięczny kurs taktyczny samochodów pancernych w Centrum Wyszkolenia Kawalerji.

Szkoła prowadzi również 6-mies. kurs dla podofic. zawod. czołgów.

SZKOŁA PODOFICERÓW ZAWODOWYCH PIECHOTY W GRUDZIĄDZU.

Komendant — Mjr. Wielgut Franciszek.

Szkoła ma zadanie doskonalenie podoficerów piechoty przed awansem na sierżantów.

Kurs trwa 5 miesięcy.

SZKOŁA PODOFICERÓW ZAWODOWYCH KAWALERJI W JAWOROWIE.

Komendant — Mjr. Tarnasiewicz Heldut Edmund

Szkoła ma za zadanie doskonalenie podoficerów zawodowych kawalerji przed awansem na wachmistrza.

Kurs trwa 5 miesięcy.

CENTRALNA SZKOŁA ZBROJMISTRZÓW W WARSZAWIE.

(Dz. Rozk. Nr. 38/23).

Komendant — Płk. Podwysocki Kazimierz.

Zadaniem szkoły jest szkolenie kandydatów na zbrojmistrzów oraz majstrów wojskowych rusznikarzy, puszkarzy, pirotechników i składmistrzów.

Do Centralnej Szkoły Zbrojmistrzów przyjmuje się:

a) na kursy majstrów wojskowych rusznikarzy i puszkarzy — każdego z szeregowych, który posiada świadectwo wyzwolonego ślusarza i umie biegle czytać, pisać i rachować,

b) na kursy majstrów wojskowych pirotechników i składmistrzów — każdego z szeregowych, który posia-

świadectwo z ukończenia 7 klas szkoły powszechnej (równorzędnej) i ma podstawowe wiadomości w zakresie rzeczoznawstwa broni i amunicji;

c) na kurs majstrów wojskowych zbrojmistrzów — rusznikarzy, pirotechników i składmistrzów, posiadających roczną służbę w stopniu starszego majstra wojskowego.

Kandydaci przed przyjęciem do szkoły składają egzamin w zakresie wiedzy wojskowej.

Kursy trwają: dla zbrojmistrzów 18 mies., dla majstrów rusznikarzy — 10 mies., dla majstrów puszkarskich — 10 mies., dla majstrów pirotechnicznych — 10 mies. i dla majstrów składmistrzów — 5 mies. Po ukończeniu szkoły uczniowie, zakwalifikowani przez komisję, otrzymują stopnie majstrów wojskowych lub zbrojmistrzów.

CENTRALNA SZKOŁA PODOFICERÓW PILOTÓW LOTNICTWA W BYDGOSZCZY.

(Dz. Rozk. Nr. 33/26).

Komendant — Płk. Borejsza Jerzy.

Centralna Szkoła Podoficerów Pilotów Lotnictwa ma za zadanie szkolenie podoficerów zawodowych i nadterminowych lotnictwa i podoficerów zawodowych innych rodzajów wojska, mających zamiar przejść do lotnictwa.

Warunki dla kandydatów:

1) nieprzekroczony 26 rok życia,
2) stopień do plutonowego włącznie,
3) zdolność fizyczna do służby lotniczej w powietrzu
4) bardzo dobre kwalifikacje,
5) stan wolny,
6) zobowiązanie do 3-letniej służby zawodowej (wzór podany w Dz. Rozk. 7/27) i niewstępowanie w związek małżeński w przeciągu 2 lat po ukończeniu szkoły.

Kandydaci szeregowi nadterminowi lotnictwa muszą wykazać się prócz tego ukończeniem pułkowej szkoły obsługi lotniczej lub podoficerów rezerwy.

Do podania (do Departamentu Lotn. M. S. Wojsk.) dołączyć: 1) życiorys, 2) kartę ewidencyjną wraz z wyciągiem z księgi kar i opinją przełożonego, 3) świadectwo lekarskie, 4) deklarację o niewstępowaniu w związek mał-

żeński na przeciąg 2 lat po ukończeniu szkoły, 5) deklarację pozostania podoficerem zawodowym.

Kurs trwa 9 miesięcy.

CENTRALNA SZKOŁA MECHANIKÓW LOTNICTWA W BYDGOSZCZY.

(Dz. Rozk. Nr. 33/26).

Komendant — Płk. Borejsza Jerzy.

Szkoła ma za zadanie teoretyczne i praktyczne wyszkolenie szeregowych na zawodowych majstrów mechaników silnikowych, mechaników płatowcowych, mechaników specjalistów oraz doskonalenie majstrów lotniczych, szkolenie mechaników i kierowców samochodowych.

Kandydować mogą — podoficerowie zawodowi i szeregowi nadterminowi do stopnia plutonowego włącznie wszystkich rodzajów broni i służb oraz szeregowcy lotnictwa.

Warunki dla kandydatów:

1) umiejętność czytania i pisania, znajomość arytmetyki (ułamki).

2) przygotowanie fachowe (ukończona szkoła przemysłowa lub świadectwo wyzwolenia na rzemieślnika w zawodzie, który ma zastosowanie w lotnictwie albo ukończenie pułkowej szkoły obsługi lotniczej).

Do podania (do M. S. Wojsk. Dep. Lotn.) dołączyć: 1) życiorys, 2) zeszyt ewidencyjny, 3) dokumenty, stwierdzające posiadanie wymaganych warunków

Szeregowi nadterminowi składają zobowiązania do służby zawodowej.

Kurs trwa 8 miesięcy

Termin nadsyłania podań jest podawany corocznie przez Dep. Lotn.

CENTRALNA WOJSKOWA SZKOŁA PODKOWNICZA W WARSZAWIE.

Komendant — Mjr. Dowgiałło Stanisław.

Centr. Wojsk. Szkoła Podkownicza ma za zadanie wyszkolenie podoficerów zawodowych poszczególnych broni jako majstrów podkuwaczy. Kurs trwa 8 miesięcy.

BAON SZKOLNY SAPERÓW W MODLINIE.

Dowódca — Mjr. Arczyński Stanisław.

Baon szkolny saperów ma za zadanie szkolenie podchorążych rezerwy saperów i doskonalenie podoficerów zawodowych.

Uruchamiane są kursy:

a) 6-mies. szkoła podchorążych rezerwy,

b) 5-mies. kursy doskonalące podoficerów zawodowych.

BATALJON SZKOLNY SAPERÓW KOLEJOWYCH W JABŁONNIE.

Dowódca — Ppłk. Czajka Edmund

Zadaniem bataljonu saperów kolejowych jest szkolenie podchorążych rezerwy saperów kolejowych i doskonalenie podoficerów zawodowych.

Uruchamiane są kursy:

a) 6-mies. szkoła podchorążych rezerwy,

b) 7-mies. kursy doskonalące podoficerów zawodowych.

DYON SZKOLNY ŻANDARMERJI W GRUDZIĄDZU.

(Dz. Rozk. Nr. 21/22 i 4/23).

Komendant — Ppłk. Stepek Wojciech.

Zadaniem szkoły jest:

a) wyszkolenie oficerów innych korpusów osobowych zgłaszających się do żandarmerji;

b) wyszkolenie podoficerów zawodowych i rezerwowych żandarmerji.

KOMPANJE SZKOLNE ŁĄCZNOŚCI.

Na terenie każdego okręgu korpusu znajduje się kompanja szkolna łączności, której zadaniem jest szkolenie funkcyjnego personelu łączności innych formacyj broni i służb

SZKOŁA SPECJALISTÓW MORSKICH.

Komendant — Kmdr. ppor. Steyer Włodzimierz.

Do szkoły są przyjmowani kandydaci na podoficerów zawodowych marynarki wojennej, posiadający dobrą opinię, po odbyciu 2 lat pływania na jednostkach floty. Ukończenie szkoły daje uprawnienia analogiczne, jak pułkowa szkoła podoficerska w pułkach broni.

Szkoła mieści się na O. R. P. Bałtyk.

D. Wyższe szkoły wojskowe.

CENTRUM WYŻSZYCH STUDJÓW WOJSKOWYCH W WARSZAWIE.

Komendant — Vacat.

Centrum Wyższych Studjów Wojskowych ma za cel doskonalenie pułkowników i generałów do roli wyższych dowódców.

Oficerowie słuchacze są wybierani z pomiędzy pułkowników i generałów, którzy już dowodzą wyższemi jednostkami. Kurs trwa 10 miesięcy i rozpoczyna się zazwyczaj w listopadzie.

WYŻSZA SZKOŁA WOJENNA W WARSZAWIE.

(Dz. Rozk. 23/26, 1/27, 4/27 i 10/27).

Komendant — Gen. bryg. Kutrzeba Tadeusz.

Kurs trwa 2 lata.

Do szkoły mogą kandydować oficerowie piechoty, kawalerji, artylerji, lotnictwa, saperów, saperów kolejowych, łączności, samochodów, taborów i żandarmerji w stopniu do majora włącznie.

Oficerowie samochodów, taborów i żandarmerji muszą przed egzaminem przedwstępnym odbyć jednoroczną praktykę linjową w piechocie, kawalerji lub artylerji. Podobną praktykę 3-miesięczną w czasie przeprowadzenia koncentracji letniej muszą odbyć oficerowie lotnictwa, saperów, saperów kolejowych i łączności.

Kandydaci muszą odpowiadać warunkom:

1) zdolność do służby frontowej (świadectwo lekarskie), 2) wiek od 25 — 35 lat (do 1929 r. przedłużony do 37 lat), 3) 5 lat służby oficerskiej, w tem conajmniej 4 lata służby w linji (kandydatów na 1928/30 i 1929/31 r. obowiązuje tylko 3 lata w linji), 4) matura (egzamin dojrzałości), 5) niepozostawanie pod śledztwem lub dochodzeniem sądowo-karnem lub honorowem, 6) bardzo dobra ogólna kwalifikacja.

Własnoręcznie napisane podanie o dopuszczenie do egzaminów konkursowych wraz z wykazem kwalifikacyjnym (wzór podany w Dz. Rozk. Nr. 23/26) należy składać w drodze służbowej z takiem wyliczeniem, by wpłynęły one

do Sztabu Głównego przed 1.X. każdego roku. Podanie rozpatrywane jest w Sztabie Głównym komisyjnie. Komisja ustala listę kandydatów dopuszczonych do egzaminu przedwstępnego, która, po zatwierdzeniu przez szefa Sztabu Głównego, zostaje ogłoszona w Dzienniku Personalnym.

Egzamin przedwstępny jest pisemny, odbywa się w styczniu w Warszawie i polega na opracowaniu:

1. tematu z wiedzy ogólnej,
2. tematu z historji wojen,
3. tematu z historji polskiej i powszechnej,
4. zadania z terenoznawstwa,
5. zadania z umocnień polowych.

Kandydaci podpisują prace tylko znakami rozpoznawczemi. Kopertę z nazwiskami kandydatów otwiera się komisyjnie już po zatwierdzeniu przez szefa Sztabu Głównego listy kandydatów, którzy egzaminu nie zdali.

Listę dopuszczonych do egzaminu wstępnego ogłasza się w Dzienniku Personalnym. Egzamin wstępny odbywa się w kwietniu — maju w Wyższej Szkole Wojennej. Egzamin ten obejmuje:

1. taktykę ogólną (pisemnie),
2. taktykę piechoty i służbę polową (ustnie),
3. taktykę kawalerji (ustnie),
4. taktykę artylerji (ustnie),
5. język francuski (ustnie),
6. jazdę konną.

Do egzaminów ustnych są dopuszczeni tylko ci kandydaci, którzy zdadzą pomyślnie egzamin pisemny z taktyki ogólnej. Egzamin ten odbywa się dla wszystkich kandydatów jednocześnie pod analogiczną klauzurą jak egzamin przedwstępny. Po przeprowadzeniu egzaminu wstępnego ustala się komisyjnie listę kandydatów, którzy egzamin zdali.

Lokata zależy od ogólnej sumy punktów otrzymanych na egzaminie przedwstępnym i wstępnym. Przyjęcie do szkoły następuje według kolejności lokat. Instrukcja dla przeprowadzenia egzaminu przedwstępnego i wstępnego, ich zakres i podręczniki, skala ocen przyjęta dla obu tych egzaminów oraz współczynniki, ustalone dla poszczegól-

nych przedmiotów, są podane w Dz. Rozk. Nr. 23/26 i Nr. 10/27.

Wyklucza od możności dalszego kandydowania do Wyższej Szkoły Wojennej:

1) trzykrotny ujemny wynik egzaminów,

2) otrzymanie 4 niedostatecznych ocen na egzaminie przedwstępnym i 3 niedostatecznych ocen na egzaminie wstępnym.

3) stwierdzone odpisywanie na egzaminach.

Oficerowie, którzy egzaminy zdali, a nie zostali przyjęci do szkoły z powodu braku miejsc, mogą być w roku następnym zwolnieni od egzaminu przedwstępnego, o ile sami nie zgłoszą gotowości zdawania tego egzaminu na równi z innymi, by poprawić uzyskane poprzednio wyniki.

Oficerowie przyjęci do szkoły zostają przed rozpoczęciem kursu odkomenderowani na praktykę do innych rodzajów broni, aniżeli broń macierzysta n. p. oficerowie piechoty do kawalerji i artylerji.

Po ukończeniu Wyższej Szkoły Wojennej z dodatnim wynikiem otrzymują absolwenci dyplomy.

KORESPONDENCYJNY KURS PRZYGOTOWAWCZY DLA KANDYDATÓW DO WYŻSZEJ SZKOŁY WOJENNEJ.

(Dz. Rozk. Nr. 31/27).

O przyjęcie na kurs mogą się ubiegać oficerowie, którzy w 1929 r. odpowiadać będą warunkom, wymaganym od kandydatów do Wyższej Szkoły Wojennej.

Podania z dołączeniem zaświadczenia dcy pułku o posiadaniu wymienionych warunków winny być przesłane do komendanta W. S. W. do dnia 1. I. 28 r. Dopuszczenie kandydata na kurs przygotowawczy nie przesądza o powołaniu go do egzaminów wstępnych do W. S. W. o co należy ubiegać się w odpowiednim czasie w drodze normalnej.

Nie mogą ubiegać się o przyjęcie na kurs przygotowawczy oficerowie, którzy trzykrotnie zdawali egzamin do W. S. W. z wynikiem niepomyślnym.

Kurs przygotowawczy obejmuje 6 seryj prac pisemnych, każda serja zawiera 4 wypracowania, które mają być ukoń-

czone i wysłane do W. S. W. w terminie dwumiesięcznym od czasu otrzymania tematu.

Uczestnicy kursu najpóźniej w ciągu 2 miesięcy od wysłania wypracowań otrzymują je poprawione wraz z ewentualnem wzorowem rozwiązaniem.

ECOLE SUPERIEURE DE GUERRE W PARYŻU.

(Dz. Rozk. Nr. 46/23, 31/24, 9/26, 28/26, 3/28).

Kurs trwa 2 lata.

Kandydować mogą oficerowie piechoty (czołgów), kawalerji, artylerji, lotnictwa, inżynierji i saperów, saperów kolejowych, łączności i samochodów od kapitana do pułkownika włącznie.

Warunki przyjęcia:

1) wiek od 28 do 35 lat życia, 2) stan fizyczny, gwarantujący zupełną zdolność do służby frontowej, 3) ukończenie szkoły średniej z egzaminem dojrzałości, 4) 5 lat służby oficerskiej, w tem 2 lata w szeregach, 5) wybitna albo bardzo dobra kwalifikacja.

Egzamin przedwstępny kandydaci zdają razem z kandydatami do Wyższej Szkoły Wojennej na podstawie tych samych zadań, jednak w języku francuskim. Ci z pośród kandydatów, którzy egzamin przedwstępny zdali, zostają skierowani dla odbycia praktyki do formacyj innych broni niż ta, z której pochodzą. Ponadto wszyscy kandydaci przechodzą hospitanturę w Obozie Szkolnym Wojsk Łączności.

Warunki praktyki, termin składania podań oraz ich forma jak dla kandydatów do Wyższej Szkoły Wojennej.

Po zakończeniu praktyki kandydaci przechodzą 6-tygodniowy kurs przygotowawczy przy Wojskowej Misji Francuskiej, po którym składają egzamin wstępny. Zależnie od ilości miejsc kandydaci, posiadający najlepsze lokaty, otrzymują 4-tygodniowy urlop, po którym odjeżdżają do Paryża.

Na wniosek komisji egzaminacyjnej ci z kandydatów którzy zdali egzamin przedwstępny i ukończyli kurs przygotowawczy z pomyślnym wynikiem, jednak z powodu braku miejsc nie zostali wysłani do Francji, mogą być przy-

jęci na dwuletni kurs Wyższej Szkoły Wojennej bez egzaminu.

Zdawać egzaminy można trzykrotnie.

WYŻSZA SZKOŁA INTENDENTURY W WARSZAWIE

(Dz. Rozk. Nr. 29/25, 13/27 i 23/28).

Komendant — Vacat.

Czas trwania kursu — 2 lata.

Do szkoły mogą kandydować kapitanowie i porucznicy wszystkich korpusów osobowych z wyjątkiem korpusu kontrolerów i korpusu intendentów oraz oficerowie marynarki wojennej odpowiadający warunkom następującym:

a) zdolność do służby wojskowej (zdolność do jazdy konnej),

b) wiek od 25 do 35 lat,

c) rzeczywista i czynna służba oficerska — 6 lat,

d) świadectwo dojrzałości (matura),

e) kwalifikacja bardzo dobra,

f) niepozostawanie pod śledztwem lub dochodzeniem sądowem lub honorowem.

Kandydaci składają podania w drodze służbowej do Dep. Int. M. S. Wojsk. przed 1.X każdego roku.

Odpowiadający warunkom są powoływani do egzaminu przedwstępnego, który odbywa się przeważnie w grudniu w dowództwie okręgu korpusu.

Egzamin przedwstępny (pisemny) obejmuje:

a) temat z wiedzy ogólnej,

b) temat z historji politycznej i wojskowej Polski,

c) temat z geografji Polski i ogólnej,

d) temat z terenoznawstwa i czytania map.

Egzamin wstępny (ustny) w kwietniu w Wyższej Szkole Intendentury obejmuje:

a) organizację i administrację wojska,

b) prawodawstwo,

c) fizykę,

d) chemję organiczną i nieorganiczną,

e) jeden język obcy do wyboru (francuski, niemiecki, rosyjski lub angielski).

Zakres egzaminów przedwstępnego i wstępnego, zalecone podręczniki, sposoby przeprowadzenia oceny i powiadomienia kandydatów o wynikach podaje Dz. Rozk. Nr. 29/25.

Kandydaci przyjęci do szkoły są odkomenderowani przed rozpoczęciem kursu na 3-miesięczną praktykę do jednostek służby intendentury.

Przed przyjęciem do szkoły kandydaci składają deklarację że: 1) zgadzają się na przeniesienie ich po ukończeniu szkoły do korpusu intendentów, 2) przed upływem 5 lat po ukończeniu szkoły nie będą prosili o przeniesienie ich do innego korpusu osobowego ani też o zwolnienie z wojska.

Przemianowanie absolwenta szkoły na intendenta następuje po 10 miesięcznej praktyce. Szczegóły praktyki absolwentów W. Szk. Int. podaje Dz. Rozk. Nr. 23/28. Absolwenci mają zapewniony szybszy awans na kapitana, są zwolnieni od kursu unitarnego przed awansem na majora i uzyskują skrócenie minimalnego czasu służby koniecznego do awansu o jeden rok w stopniu posiadanym i następnym.

STUDJA OFICERÓW W WYŻSZYCH ZAKŁADACH NAUKOWYCH.

(Dz. Rozk. Nr. 21/27).

O przeniesienie służbowe na wyższe studja mogą ubiegać się oficerowie, jeżeli posiadają zaliczone co najmniej dwa lata studjów i orzeczenie władz akademickich, że mogą być na dalsze studja przyjęci. Warunki: a) nieprzekroczony 32 rok życia, b) stopień nie wyższy od kapitana, c) opinie bardzo dobre. d) dobry stan zdrowia. Podanie kierować w drodze służbowej do macierzystego departamentu. dołączając zobowiązanie (Dz. Rozk. Nr. 7/27), świadectwo lekarskie, zaświadczenie władz akademickich i opinje przełożonych. Podania mogą być składane tylko w miesiącach lutym i lipcu każdego roku. Przeniesienia udziela się na czas nie dłuższy od roku. Co roku po zakończeniu roku szkolnego jest przeprowadzona przez M. S. Wojsk. kontrola studjów. W zależności od jej wyników poszczególni oficerowie uzyskują przedłużenie przeniesienia lub zostają odwołani ze studjów.

Oficerowie przeniesieni na wyższe studia podlegają obowiązkowi odbywania 6-cio tygodniowych praktyk w wojsku w okresie ferji letnich.

Oficerowie przeniesieni na studja otrzymują pobory z komendy placu, do której są przydzieleni i której podlegają pod względem służbowym.

KSZTAŁCENIE OFICERÓW ZAGRANICĄ.

Oficerowie są wysyłani dla studjów:

a) na 2-letnie kursy w Wyższej Szkole Wojennej i Wyższej Szkole Intendentury w Paryżu — po złożeniu specjalnych egzaminów konkursowych;

b) na 2-letnie kursy w wyższych szkołach technicznych (Wyższa Szkoła Poczt i Telegrafów, Wyższa Szkoła Inżynierji, Lotnictwa i t. d.) na wniosek fachowych departamentów M. S. Wojsk. — po złożeniu specjalnych egzaminów:

c) na kilkumiesięczne kursy strzeleckie, obrony przeciwlotniczej, czołgów i t. d. na wniosek fachowych departamentów M. S. Wojsk. — po złożeniu egzaminu sprawdzającego z języka francuskiego i znajomości terminologji fachowej;

d) na kilkumiesięczne praktyki przy dowództwach, zakładach i wytwórniach wojskowych na wniosek fachowych departamentów M. S. Wojsk.

Instrukcja o studjach we Francji jest podana w Dz. Rozk. Nr. 11/24 i 23/24.

STYPENDJA DLA KANDYDATÓW NA OFICERÓW WETERYNARYJNYCH.

(Dz. Rozk. Nr. 41/23 i 23/28).

Stypendja są ustanowione dla zwyczajnych słuchaczy Akademji Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie i Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu w Warszawie. Ilość stypendiów — 30 całorocznych. Miesięcznie stypendjum wynosi dla każdego stypendysty trzy czwarte każdorazowych całkowitych poborów miesięcznych samotnego podporucznika. Za każdy rok otrzymanego stypendjum zobowiązuje się stypendysta do odsłużenia 3-ch lat w służbie czynnej

Stypendysta po ukończeniu studjów przechodzi służbę wojskową i uzyskuje stopień podporucznika weterynarji. Stypendyści przechodzą kurs Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerji (w Grudziądzu) na ogólnych zasadach, poczem odbywają 3 mies. praktykę w pułkach kawalerji. Po złożeniu egzaminu i mianowaniu podporucznikami rezerwy, zostają oni zatrzymani w służbie czynnej i odkomenderowani na 3 $^1/_2$ mies. kurs fachowy przy Wojskowej Pracowni Weterynaryjnej. Po ukończeniu kursu następuje mianowanie podporucznikami zawodowymi.

Podanie należy składać do Wydziału Weterynaryjnego Departamentu Sanitarnego M. S. Wojsk.

STYPENDJA KIEROWNICTWA MARYNARKI WOJENNEJ.

(Dz. Rozk. Nr. 41/23 i 21/26).

Stypendja są utworzone dla studentów Wydziału Mechanicznego Politechniki Warszawskiej, którzy chcą poświęcić się zawodowi inżynierów-mechaników marynarki wojennej Rocznie przyjmuje się do 5 nowych stypendystów. Są ustalone 3 klasy stypendjum. Pełne stypendjum wynosi pobory podporucznika samotnego ze wszystkiemi dodatka dla samotnego oficera w miejscowości 1 klasy. Warunki uzyskania stypendjum: 1) obywatelstwo polskie, 2) narodowość polska, 3) uzyskanie półdyplomu, 4) zdolność do służby w marynarce wojennej (orzeczenie lekarskie), 5) wiek nie wyżej 28 lat.

Stypendyści odbywają w lecie trzy praktyki po 2 miesiące każda na okrętach marynarki wojennej. Po ukończeniu Politechniki przechodzą stypendyści przeszkolenie wojskowe (1 rok) i uzyskują stopień podporucznika marynarki. Stypendyści służą w marynarce wojennej jako oficerowie inżynierowie w zależności od klasy stypendjum za każdy rok 3 lata, 1 $^1/_2$ roku lub 1 rok.

Podania należy składać do Kierownictwa Marynarki Wojennej.

ROZDZIAŁ XIV.

Wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe.

Zasady ogólne.

Zadaniem wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego jest:

a) podniesienie poziomu fizycznego oraz wzmożenie tężyzny i sprawności fizycznej społeczeństwa, zwłaszcza młodzieży,

b) udzielenie podstawowego wyszkolenia wojskowego młodzieży w wieku przedpoborowym oraz młodzieży w wieku poborowym, która otrzymała odroczenie służby czynnej lub zaliczona została do nadkontyngentu, tudzież utrzymanie w sprawności i gotowości wojskowej szeregowych i oficerów rezerwy.

Udział w pracach wych. fiz. i przysp. wojsk. jest ochotniczy.

Wych. fiz. i przysp. wojsk. jest kierowane i prowadzone terytorjalnie.

Obszar państwa dzieli się na okręgi wych. fiz. i przysp. wojsk., które odpowiadają obszarom okręgów korpusów, okręgi wych. fiz. i przysp. wojsk. dzielą się na rejony przysp. wojsk., które odpowiadają obszarom zakwaterowania dywizyj piechoty, rejony przysp. wojsk. dzielą się na obwody przysp. wojsk., które odpowiadają obszarom zakwaterowania pułków piechoty, obwody przysp. wojsk. dzielą się na powiaty przysp. wojsk., które odpowiadają zasadniczo obszarom powiatów administracyjnych.

Ogólne kierownictwo wych. fiz. i przysp. wojsk. należy do władz wojskowych, działających w porozumieniu z władzami administracyjnemi i szkolnemi, techniczne kierownictwo wych. fiz. i przysp. wojsk. należy do władz wych. fiz. i przysp. wojsk.

Wych. fiz. prowadzi się w jednostkach wych. fiz., przysp. wojsk. prowadzi się w jednostkach przysp. wojsk.

Program przysp. wojsk. opiera się na programie wyszkolenia wojskowego, przyczem metoda pracy w jednostkach przysp. wojsk. różni się od metody pracy w jednostkach wojskowych ze względu na ochotniczy charakter przysp. wojsk.

Ze względu na różnice w wieku, zakres wiadomości ogólnych i stosunek do służby wojskowej program przysp. wojsk. jest dostosowany do podziału członków przysp. wojsk. na trzy grupy, mianowicie młodzież szkolną, młodzież pozaszkolną oraz szeregowych i oficerów rezerwy.

Młodzież szkolna szkół niższych i średnich otrzymuje wyszkolenie w ramach drużyny, przyczem program wyszkolenia rozłożony jest na dwa lata i sześciotygodniowy obóz letni i obejmuje dwa stopnie. 1-szy stopień (wyszkolenie indywidualne) osiąga się w ciągu pierwszego roku, 2-gi stopień (całość wyszkolenia podstawowego) osiąga się w ciągu drugiego roku i obozu letniego.

Młodzież pozaszkolna otrzymuje wyszkolenie w ramach drużyny, przyczem program wyszkolenia rozłożony jest na trzy lata i obejmuje dwa stopnie. 1-szy stopień (wyszkolenie indywidualne) osiąga się w ciągu pierwszego roku, 2-gi stopień (wyszkolenie w ramach drużyny) osiąga się w ciągu następnych dwu lat.

Szeregowi i oficerowie rezerwy uzupełniają otrzymane podczas służby wojskowej wyszkolenie, przyczem program wyszkolenia obejmuje wychowanie fizyczne, doskonalenie się w strzelaniu i opanowaniu sprzętu walki oraz utrzymanie wiadomości z zakresu taktyki.

Ulgi w służbie czynnej dla przysposobienia wojskowego

Prawo do ulg w służbie czynnej przysługuje poborowym, którzy osiągnęli 1-szy lub 2-gi stopień przysp. wojsk.

Ulgi w służbie czynnej dla przysposobienia wojskowego polegają:

I. u poborowych bez cenzusu:

A. za osiągnięcie 1-go stopnia przysposobienia wojskowego na przywilejach, udzielanych zależnie od zachowania się i postępów w wyszkoleniu poborowych, do których to przywilejów należą:

a) urlopy okolicznościowe na święta,

b) pierwszeństwo w przyjmowaniu do szkół podoficerskich,

c) przyspieszenie awansu na starszego szeregowca w szkołach podoficerskich zależnie od postępów w wyszkoleniu,

d) zezwolenia na opuszczanie koszar w okresie rekruckim oraz przepustki w niedziele i święta,
e) zwolnienie od cięższych robót porządkowych,

B. za osiągnięcie 2-go stopnia przysposobienia wojskowego oprócz przywilejów, jak wyżej, na skróceniu służby czynnej, mianowicie:

a) w piechocie o 3 miesiące przez późniejsze wcielenie,
b) w artylerji o 3 miesiące przez wcześniejsze stałe urlopowanie,
c) w aeronautyce o 3 miesiące przez późniejsze wcielenie, zaś dla absolwentów będących pod nadzorem M. S. Wojsk. Dep. Lotn. szkół pilotów lub szkół mechaników o 12 miesięcy przez wcześniejsze stałe urlopowanie,
d) w inżynierji, w szczególności w saperach, łączności i samochodach o 2 miesiące przez późniejsze wcielenie,

II. u poborowych z cenzusem:

A. za osiągnięcie 1-go stopnia przysp. wojsk. na przywilejach, jak wyżej,

B. za osiągnięcie 2-go stopnia przysp. wojsk. na skróceniu służby czynnej, mianowicie:

a) w piechocie o 3 miesiące przez późniejsze wcielenie,
b) w kawalerji o 3 miesiące przez późniejsze wcielenie, jeżeli odbyli dodatkowy kurs jazdy konnej,
c) w aeronautyce o 3 miesiące przez późniejsze wcielenie absolwentom będących pod nadzorem M. S. Wojsk. Dep. Lotn. szkół Ligi Obrony Powietrznej Państwa,
d) w służbie zdrowia o 3 miesiące przez późniejsze wcielenie.

Osiągnięcie 2-go stopnia przysp. wojsk. daje w artylerji i inżynierji tylko przywileje, jak za osiągnięcie 1-go stopnia przysp. wojsk.

Władze wychowania fizycznego i przysposobieaia wojskowego.

Władze wych. fiz. i przysp. wojsk. dzielą się na centralne, okręgowe, rejonowe, obwodowe i powiatowe.

Ogólne kierownictwo wych. fiz. i przysp. wojsk. w państwie należy do ministra spraw wojskowych, działającego

w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych i ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

Organem ministra spraw wojskowych w sprawach wych. fiz. i przysp. wojsk. jest **Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego,** który kieruje z ramienia ministra spraw wojskowych wych. fiz. i przysp. wojsk. w państwie pod względem organizacji, wyszkolenia i zaopatrzenia.

Dyrektorowi Państwowego Urzędu Wych. Fiz. i Przysp. Wojsk. podlega bezpośrednio Centralna Szkoła Wychowania Fizycznego.

Ponadto przy ministrze spraw wojskowych jako organ doradczy w sprawach wych. fiz. znajduje się **Rada Naukowa Wychowania Fizycznego,** która prowadzi badania naukowe, wydaje opinje i stawia wnioski w dziedzinie wych. fiz. W skład jej wchodzą z urzędu minister spraw wojskowych lub wyznaczony przez niego zastępca jako przewodniczący, dyrektor Państwowego Urzędu Wych. Fiz. i Przysp. Wojsk., delegat Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i delegat Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświec. Publicznego, z nominacji osoby, powołane przez ministra spraw wojskowych w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych i ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego, jako członkowie.

Ogólne kierownictwo wych. fiz. i przysp. wojsk. w okręgach wych. fiz. i przysp. wojsk. należy do dowódców okręgów korpusów.

Organem dowódców okręgów korpusów w sprawach wych. fiz. i przysp. wojsk. są **okręgowe urzędy wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego,** które kierują z ramienia dowódców okręgów korpusów wych. fiz. i przysp. wojsk. w okręgach wych. fiz. i przysp. wojsk. pod względem organizacji, wyszkolenia i zaopatrzenia.

Kierownikom urzędów podlegają bezpośrednio okręgoke ośrodki wychowania fizycznego.

Ogólne kierownictwo przysp. wojsk. w rejonach przysp. wojsk. należy do dowódców dywizyj piechoty, w obwodach przysp. wojsk. do dowódców pułków (samodz. batalionów) piechoty.

Organami dowódców dywizyj piechoty w sprawach przysp. wojsk. są **rejonowi komendanci przysposobienia**

wojskowego, organami dowódców pułków (samodz. batalionów) piechoty w sprawach przysp. wojsk. są **obwodowi komendanci przysposobienia wojskowego**, którym podlegają **powiatowi komendanci przysposobienia wojskowego**.

Komitety
wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

Jako organa społeczne w sprawach wych. fiz. i przysp wojsk. w m. st. Warszawie i województwach oraz miastach i powiatach istnieją **wojewódzkie oraz miejskie i powiatowe komitety wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego**, przyczem wojewódzkim komitetom wych. fiz. i przysp. wojsk. podlegają znajdujące się na obszarze województw miejskie i powiatowe komitety wych. fiz. i przysp. wojsk.

Zadaniem komitetów wych. fiz. i przysp. wojsk. jest uzgadnianie działalności władz państwowych i samorządowych oraz instytucyj społecznych w sprawach wych. fiz. i przysp. wojsk., tudzież wspieranie pomocą moralną i materialną prac w zakresie wych. fiz. i przysp. wojsk. w myśl wytycznych i wskazówek Państwowego Urzędu Wych. Fiz. i Przysp. Wojsk.

W skład wojewódzkich komitetów wych. fiz. i przysp. wojsk. wchodzą z urzędu wojewoda jako przewodniczący, dowódca okręgu korpusu albo kierownik okręgowego urzędu wych. fiz. i przysp. wojsk. lub rejonowy komendant przysp. wojsk. i kurator okręgu szkolnego, z nominacji cztery osoby z pośród miejscowych działaczy na polu wych. fiz., i przysp. wojsk. jako członkowie.

W skład miejskich wzgl. powiatowych komitetów wych. fiz. i przysp. wojsk. wchodzą z urzędu prezydent miasta wzgl. starosta jako przewodniczący, obwodowy lub powiatowy komendant przysp. wojsk. i inspektor szkolny, z nominacji dwadzieścia osób z pośród miejscowych działaczy na polu wych. fiz. i przysp. wojsk. jako członkowie.

Siedzibą wojewódzkich wzgl. miejskich i powiatowych komitetów wych. fiz. i przysp. wojsk. jest siedziba urzędów wojewódzkich wzgl. starostw, a działalność ich rozciąga się na obszar poszczególnych województw wzgl. starostw.

Jednostki
wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

Jednostkami wych. fiz. są **Centralna Szkoła Wychowania Fizycznego**, która specjalizuje szeregowych i oficerów zawodowych w dziedzinie wych. fiz., tudzież **okręgowe ośrodki wychowania fizycznego**, które szkolą wojskowych i cywilnych instruktorów wych. fiz.

Jednostkami przysp. wojsk. są bądź złożone z młodzieży szkolnej **hufce szkolne** w szkołach niższych i średnich, bądź złożone ze stowarzyszonej lub niestowarzyszonej młodzieży pozaszkolne **oddziały przysp. wojsk.**

Jednostki przysp. wojsk. dzielą się na plutony i drużyny o różnym poziomie wyszkolenia.

Państwowy Urząd
Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskewege

Warszawa (Plac Marsz. Piłsudskiego 3)

Dyrektor Urzędu — Płk. dypl. Ulrych Juljusz

Okręgowe urzędy
wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

Kierownicy urzędów

Warszawa	— Mjr. Lewin Maksymiljan
Lublin	— Mjr. Wolenski Tadeusz
Grodno	— Mjr. dypl. Okulicki Leopold
Łódź	— Kpt. Marszałek Tadeusz
Kraków	— Mjr. dypl. Ring Kazimierz
Lwów	— Mjr. dypl. Hendrich Józef
Poznań	— Mjr. Fedorczyk Stanisław
Toruń	vacat
Brześć n. B.	— Mjr. dypl. Szostak Bronisław
Przemyśl	— Kpt. Dyszkiewicz Jan

ROZDZIAŁ XV.

Skład osobowy sił zbrojnych.

Personel sił zbrojnych.

Personel sił zbrojnych dzieli się na personel wojskowy i personel cywilny.

Personel wojskowy dzieli się na żołnierzy i duchownych wojskowych.

Żołnierze.

Żołnierz jest obywatelem, na którym spoczywa szczególny obowiązek bronienia ojczyzny i gotowości oddania w każdej chwili życia w jej obronie.

Żołnierz winien służyć za wzór miłości honoru i ojczyzny, pełnić wiernie i uczciwie służbę wojskową, być dbałym i sprawiedliwym dowódcą, posłusznym i oddanym podwładnym, szczerym i doskonałym kolegą oraz życzliwym współobywatelem ludności.

Każdy żołnierz składa ustawowo ustaloną przysięgę.

Żołnierze dzielą się na szeregowych i oficerów.

Szeregowi.

Podział szeregowych.

Szeregowi dzielą się na szeregowych wojska lądowego i szeregowych marynarki wojennej.

Szeregowi wojska lądowego i marynarki wojennej dzielą się na:

a) szeregowych, pełniących służbę wojskową na mocy ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym, mianowicie na:

1. szeregowych służby czynnej,
2. „ rezerwy,
3. „ pospolitego ruszenia,

b) szeregowych, pełniących służbę wojskową na mocy dobrowolnego zobowiązania, mianowicie na:

1. szeregowych nadterminowych,
2. „ zawodowych,
3. „ uczniów szkół wojskowych.

Szeregowi wojska lądowego dzielą się według rodzajów wojska na:

1. szeregowych piechoty,
2. „ kawalerji,
3. „ artylerji,
4. „ aeronautyki,
5. „ inżynierji,
6. „ służby uzbrojenia,
7. „ służby intendentury,
8. „ służby zdrowia,
9. „ żandarmerji.

Szeregowi marynarki wojennej nie dzielą się według rodzajów marynarki wojennej.

Szeregowi dzielą się na szeregowców i podoficerów.

Stopnie szeregowych.

Istnieją następujące stopnie szeregowe:

w wojsku lądowem:	w marynarce wojennej:
szeregowcy	
szeregowiec (strzelec, ułan, szwoleżer, kanonier, saper),	marynarz,
starszy szeregowiec (starszy strzelec, starszy ułan„ starszy szwoleżer, bombardjer, starszy saper),	starszy marynarz,
podoficerowie	
kapral (żandarm, podmajstrzy wojskowy),	mat,
plutonowy (starszy żandarm, młodszy majster wojskowy),	bosmanmat,

sierżant(wachmistrz, ogniomistrz, majster wojskowy),	bosman,
starszy sierżant (starszy wachmistrz, starszy ogniomistrz, starszy majster wojskowy),	starszy bosman,
chorąży *)	bosman floty.

Szeregowy, który ukończył z pomyślnym wynikiem szkołę podchorążych rezerwy, otrzymuje tytuł podchorążego rezerwy (pospolitego ruszenia).

Tytuł podchorążego rezerwy (pospolitego ruszenia) traci się wskutek osiągnięcia stopnia oficerskiego albo prawomocnego wyroku sądowego lub orzeczenia komisji dyscyplinarnej, pociągających za sobą degradację.

Szeregowy może uzyskać stopień oficerski, jeżeli odpowiada ustawowo wymaganym warunkom.

Szeregowi służby czynnej.

Szeregowym służby czynnej staje się osoba, przyjęta do służby wojskowej w myśl ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym, z chwilą zaliczenia do stanu faktycznego formacji.

Podział szeregowych służby czynnej.

Szeregowi służby czynnej dzielą się na szeregowych poszczególnych broni i służb oraz na szeregowców i podoficerów.

Przeniesienie z jednego do drugiego rodzaju wojska.

Przeniesienie szeregowego z jednego do drugiego rodzaju wojska może nastąpić:

a) z urzędu, jeżeli wymagają tego względy służbowe

b) na własną prośbę, jeżeli zezwalają na to względy służbowe.

*) Przejściowo.

Przeniesienie do rezerwy i pospolitego ruszenia.

Szeregowy służby czynnej przeniesiony zostaje:

a) do rezerwy,

1) po odbyciu służby czynnej, jeżeli nie pozostaje nadal w służbie wojskowej jako szeregowy nadterminowy lub zawodowy,

2) wskutek wyboru do jednej z izb ustawodawczych,

b) do pospolitego ruszenia na podstawie orzeczenia komisji rewizyjnej.

Szeregowy, wybrany do jednej z izb ustawodawczych w razie przyjęcia mandatu, zostaje przeniesiony do rezerwy i nie może być powołany do służby czynnej nawet w wypadku mobilizacji.

Zwolnienie ze służby czynnej.

Szeregowy zostaje zwolniony ze służby czynnej:

a) w razie zupełnego zwolnienia od obowiązku służby wojskowej,

b) w razie uznania za zupełnie niezdolnego do służby wojskowej,

c) w drodze prawomocnego wyroku sądowego, orzekającego wydalenie z wojska lub wyłączenie od obowiązku służby wojskowej.

Odpowiedzialność karna i dyscyplinarna.

Szeregowy służby czynnej, dopuszczający się czynów przestępnych, odpowiada w myśl wojskowego kodeksu karnego i powszechnych ustaw karnych oraz wojskowej ustawy postępowania karnego przed sądami wojskowemi.

Szeregowy, dopuszczający się czynów, uwłaczających godności żołnierskiej lub niespełniający należycie obowiązków, odpowiada w myśl przepisów dyscyplinarnych również w wypadku, gdy wspomniane czyny nie podpadają pod rygory ustaw karnych.

Czasu trwania kary pozbawienia wolności, orzeczonej prawomocnym wyrokiem sądowym, nie zalicza się zasadniczo szeregowemu do czasu służby czynnej, z wyjątkiem czasu trwania kary pozbawienia wolności nieprzekraczającego 3 tygodni.

Udział w działalności politycznej.

Szeregowemu służby czynnej nie wolno brać udziału w działalności politycznej, ani należeć do stowarzyszeń o celach politycznych.

Do czasu wprowadzenia jednolitego ustawodawstwa samorządowego, szeregowym służby czynnej wolno brać udział w wyborach do samorządu na obszarze b. Królestwa Kongresowego.

Wykonywanie zawodów cywilnych .

Szeregowemu służby czynnej nie wolno wykonywać zawodu cywilnego, ani oddawać się jakimkolwiek ubocznym zajęciom.

Zawieranie związków małżeńskich.

Szeregowemu służby czynnej nie wolno zasadniczo do czasu zwolnienia do rezerwy zawierać związku małżeńskiego.

Na zawarcie związku małżeńskiego szeregowy winien uzyskać zezwolenie przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku, przyczem zezwolenie nie przesądza, czy do zawarcia związku małżeńskiego nie zachodzą religijne lub ustawowe przeszkody.

Do prośby o zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego należy załączyć:

a) stwierdzenie starostwa (równorzędnej władzy administracyjnej), że zachodzi konieczność zawarcia związku małżeńskiego,

b) świadectwo moralności narzeczonej,

c) wojskowe świadectwo lekarskie, stwierdzające stan zdrowia szeregowego.

O zawarciu związku małżeńskiego powinien szeregowy zameldować najpóźniej do 14 dni w drodze służbowej temu przełożonemu, który udzielił zezwolenia, przedkładając równocześnie wyciąg z metryki ślubu.

Szeregowych, którzy aspirują do stopnia oficerskiego, obowiązują w zakresie zawierania związków małżeńskich przepisy, dotyczące oficerów zawodowych.

Awanse.

Awansowanie szeregowych służby czynnej zarówno podczas pokoju, jak też podczas wojny następuje o jeden stopień z wyjątkiem szeregowych:

a) którzy odbywają skróconą służbę czynną i którym może być nadany wyższy stopień zależnie od postępu w szkole podchorążych rezerwy,

b) którzy nie ukończyli z pomyślnym wynikiem szkoły podchorążych rezerwy i którym komisja kwalifikacyjna szkoły nadaje stopień zależnie od ich kwalifikacyj.

Awanse szeregowych następują zależnie od stopnia po przesłużeniu w każdym stopniu co najmniej podanego niżej okresu czasu na podstawie odpowiednich kwalifikacyj i w miarę wolnych etatów.

Awanse na starszych szeregowców (równorzędnych) następują po przesłużeniu w stopniu szeregowca (równorzędnego) co najmniej 4 miesięcy.

Awanse na kaprali (równorzędnych) następują po ukończeniu z pomyślnym wynikiem szkoły podoficerskiej.

Awanse na plutonowych (równorzędnych) następują po przesłużeniu w stopniu kaprala (równorzędnego) co najmniej 8 miesięcy.

Awanse na sierżantów (równorzędnych) następują po przesłużeniu w stopniu plutonowego (równorzędnego) co najmniej 12 miesięcy.

Awanse na starszych sierżantów (równorzędnych) następują po przesłużeniu w stopniu sierżanta (równorzędnego) co najmniej 24 miesięcy.

Szeregowi, którzy ukończyli co najmniej:

a) 6 klas państwowej lub prywatnej szkoły o uprawnieniach gimnazjum państwowego albo

b) 3 kursy seminarjum nauczycielskiego albo

c) równorzędną ilość klas lub kursów szkoły zawodowej, mogą być awansowani niezależnie od wolnych etatów.

Niezależnie od obowiązujących czasokresów szeregowy może awansować za czyn wyjątkowego męstwa na polu bitwy

Niezależnie od wolnych etatów szeregowy może otrzymać tytularny stopień.

Niezależnie od obowiązujących czasokresów i wolnych etatów szeregowy, odbywający skróconą służbę czynną może awansować do stopnia

a) starszego szeregowca po ukończeniu okresu wyszkolenia podstawowego,

b) tytularnego kaprala po ukończeniu okresu podoficerskiego w szkole podchorążych rezerwy z postępem co najmniej dobrym lub po ukończeniu szkoły podchorążych rezerwy i zdaniu egzaminu końcowego z postępem pomyślnym,

c) tytularnego plutonowego po ukończeniu szkoły podchorążych rezerwy i zdaniu egzaminu końcowego z postępem co najmniej dobrym lub po ukończeniu okresu praktyki na stanowiskach podoficerskich z postępem co najmniej dobrym,

d) tytularnego sierżanta po ukończeniu okresu praktyki na stanowiskach oficerskich z postępem co najmniej dobrym.

Z chwilą przeniesienia do rezerwy stopnie tytularne stają się rzeczywistemi.

Podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie sierżanci podchorążowie rezerwy mogą być awansowani na starszych sierżantów.

Szeregowi, przeciw którym wdrożone zostało postępowanie sądowe lub dyscyplinarne, wyłączeni są od awansów na czas postępowania.

Zasądzonym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności, czasu pozbawienia wolności nie wlicza się do czasokresu, wymaganego do awansu.

Prawo awansowania szeregowych przysługuje przełożonym o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Degradacja.

Szeregowy służby czynnej może być zdegradowany do stopnia szeregowca wskutek:

a) prawomocnego wyroku sądowego,

b) orzeczenia dyscyplinarnego.

Podoficer zdegradowany powinien być przeniesiony do innej formacji tego samego rodzaju wojska, starszy szeregowiec zdegradowany do innego pododdziału tej samej formacji.

Szeregowy zdegradowany może być ponownie awansowany w wypadku nienagannego sprawowania się i widocznej poprawy w ciągu 6 miesięcy oraz zależnie od przebiegu poprzedniej służby, jeżeli rodzaj czynu przestępnego i skutki wyroku sądowego nie stoją temu na przeszkodzie.

Urlopy.

Urlopy szeregowych służby czynnej dzielą się na urlopy stałe i urlopy czasowe.

Urlopy stałe są udzielane wskutek:

a) czasowej niezdolności do służby czynnej na podstawie orzeczenia komisji rewizyjnej,

b) stałego urlopowania rocznika na podstawie zarządzenia ministra spraw wojskowych.

Urlopy czasowe dzielą się na:

a) okolicznościowe,

b) lecznicze.

Urlopy okolicznościowe przysługują szeregowym w wypadkach szczególnie ważnych spraw osobistych, rodzinnych lub majątkowych, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 10 dni w roku służby, ponadto ze względu na szczególnie ciężkie warunki służby, przyczem czas trwania urlopów wynosi 14 dni.

Niezależnie od powyższego szeregowym mogą być udzielane świąteczne urlopy okolicznościowe, których czas trwania każdorazowo określa minister spraw wojskowych.

Urlopy okolicznościowe przedłużone być mogą w razie obłożnej choroby z tem, że przedłużenie urlopu należy zaliczać na poczet urlopu leczniczego.

Urlopy lecznicze dzielą się na:

a) zdrowotne,

b) ozdrowieńcze,

c) udzielane na czas do ukończenia postępowania rewizyjnego.

Urlopy zdrowotne przysługują szeregowym w wypadkach złego stanu zdrowia, jeżeli stan zdrowia nie wymaga opieki lekarskiej, ani zabiegów leczniczych i rokuje zupełną poprawę.

Czas trwania urlopów zdrowotnych nie może przekraczać 6 tygodni w okresie służby czynnej, przyczem każdorazowy urlop nie może przekraczać 3 tygodni.

Urlopy ozdrowieńcze przysługują szeregowym, pozostającym w leczeniu w szpitalach wojskowych, z chwilą, gdy stan zdrowia nie wymaga dalszej opieki lekarskiej, jednak przebyta choroba lub zabiegi lecznicze powodują konieczność dłuższego wypoczynku, po którym przewiduje się powrót do zdrowia.

Czas trwania urlopów ozdrowieńczych nie może przekraczać 6 tygodni.

Urlopy zdrowotne i ozdrowieńcze przedłużone być mogą tylko w razie, gdy urlopowany jest tak ciężko chory, że powrót wzgl. transport do szpitala wojskowego byłyby połączone z niebezpieczeństwem dla zdrowia.

Urlopów czasowych udzielają:

a) przełożeni o uprawnieniach dowódcy kompanji do 3 dni,

b) przełożeni o uprawnieniach dowódcy bataljonu do 7 dni,

c) przełożeni o uprawnieniach dowódcy pułku do najwyższego wymiaru.

Urlopów zdrowotnych udzielają uprawnieni do udzielania urlopów przełożeni na podstawie świadectwa, wystawionego przez lekarza formacji lub garnizonową izbę chorych.

Urlopów ozdrowieńczych udzielają komendanci szpitali, w których szeregowi przebywali w leczeniu, na podstawie orzeczenia, wystawionego przez szpital wojskowy.

Urlopów leczniczych udzielać można również szeregowym, co do których wdrożone zostało postępowanie rewizyjne, na czas do ukończenia postępowania rewizyjnego, jeżeli udzielony urlop nie przedłuży lub nie utrudni postępowania.

Urlopów zagranicznych udziela minister spraw wojskowych.

Czasowe wstrzymanie urlopów zarządzić może minister spraw wojskowych na całym obszarze państwa lub jego części wzgl. w wypadkach epidemji chorób zakaźnych dowódca okręgu korpusu na obszarze okręgu korpusu.

Szeregowi rezerwy i pospolitego ruszenia.

Ogólnie.

Szeregowym rezerwy wzgl. pospolitego ruszenia staje się osoba, zaliczona do rezerwy wzgl. pospolitego ruszenia w myśl ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym.

Szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia, powołanych do służby czynnej, obowiązują zasadniczo wszystkie przepisy, dotyczące szeregowych służby czynnej.

Awanse.

Awanse szeregowych rezerwy następują pod warunkiem nienagannego sprawowania się oraz

a) na starszego szeregowca (równorzędnego) pod warunkiem wykazania podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie dostatecznej znajomości służby wojskowej i wzorowej karności,

b) na kaprala (równorzędnego) pod warunkiem ukończenia podczas służby czynnej szkoły podoficerskiej oraz wykazania podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie opanowania istoty wyszkolenia właściwego rodzaju broni lub służby i wzorowej karności,

c) na plutonowego (równorzędnego) pod warunkiem wykazania podczas ćwiczeń wojskowych w rezerwie bardzo dobrego opanowania istoty wyszkolenia właściwego rodzaju broni lub służby i wzorowej karności.

Awanse następują z dniem zwolnienia z ćwiczeń.

Awansów na stopnie wyższe w rezerwie podczas pokoju niema.

Urlopy.

Urlopy okolicznościowe przysługują szeregowym rezerwy i pospolitego ruszenia, powołanym do służby czynnej wzgl. na ćwiczenia wojskowe w rezerwie, tylko w wyjątkowych wypadkach, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 4 dni w okresie służby czynnej wzgl. w okresie ćwiczeń.

Mianowanie szeregowym zawodowym.

Szeregowi rezerwy mogą być na własną prośbę mianowani szeregowymi zawodowymi, jeżeli odpowiadają ustawowo wymaganym warunkom mianowania szeregowym zawodowym.

Szeregowi pospolitego ruszenia nie mogą być mianowani szeregowymi zawodowymi.

Szeregowi nadterminowi.

Ogólnie.

Szeregowi, którzy odbyli służbę czynną, mogą zobowiązać się do dalszej służby wojskowej w charakterze szeregowych nadterminowych na przeciąg 1 roku w wojsku lądowem wzgl. 2 lat w marynarce wojennej, które to zobowiązanie może być przedłużane z roku na rok.

Służba nadterminowa może trwać zasadniczo tylko 3 lata, poczem szeregowy nadterminowy może być mianowany szeregowym zawodowym albo musi być przeniesiony do rezerwy lub pospolitego ruszenia.

Szeregowych nadterminowych obowiązują wszystkie przepisy, dotyczące szeregowych służby czynnej, z wyjątkiem stałego urlopowania na podstawie orzeczenia komisji rewizyjnej, w którym to wypadku szeregowy nadterminowy może być przeniesiony do rezerwy względnie do pospolitego ruszenia.

Szeregowym nadterminowym przysługuje prawo uzupełnienia warunków do awansu (ukończenia szkoły podoficerskiej) oraz prawo do mianowania podoficerem zawodowym, jeżeli odpowiadają wymaganym do mianowania podoficerem zawodowym warunkom, przyczem służba nadterminowa zalicza się im do służby zawodowej, w szczególności do wymaganych do uzyskania zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego 3 lat służby zawodowej, do wymaganych do otrzymania stanowisk w cywilnej służbie państwowej lub samorządowej 12 lat służby zawodowej oraz do wymiaru zaopatrzenia emerytalnego. Natomiast służba nadterminowa nie zalicza się im do zadeklarowanych okresów służby zawodowej, wysługi lat i szczebla uposażenia.

Warunki mianowania szeregowym nadterminowym.

Szeregowym nadterminowym może być mianowany szeregowy zdolny do służby czynnej w wieku do 26 lat życia włącznie, o kwalifikacjach moralnych i służbowych bez zarzutu oraz zdolnościach instruktorskich lub fachowych.

Do własnoręcznie podpisanego podania o mianowanie

szeregowym nadterminowym należy załączyć:

a) pisemne zobowiązanie do służby nadterminowej na przeciąg 1 roku wzgl. 2 lat.

b) pisemne urzędowo lub notarjalnie uwierzytelnione zezwolenie ojca lub prawnego opiekuna w wypadku niepełnoletności,

c) świadectwo moralności w wypadku przebywania na stałym urlopie ponad 4 tygodnie.

Podania o przedłużenie służby nadterminowej należy wnosić najpóźniej na 3 miesiące przed upływem terminu zobowiązania, przyczem rozstrzygnięcie przełożonego powinno być podane do wiadomości petentom najpóźniej na 1 miesiąc przed upływem terminu zobowiązania.

Prawo mianowania szeregowym nadterminowym oraz prawo przedłużenia służby nadterminowej przysługuje przełożonemu o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Przeniesienie do rezerwy i pospolitego ruszenia.

Szeregowy nadterminowy przeniesiony zostaje do rezerwy lub pospolitego ruszenia:

a) przed upływem terminu, do którego zobowiązał się do służby nadterminowej,

1) na własną prośbę, jeżeli zostanie ona uwzględniona przez przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku,

2) z urzędu w razie niezdolności do służby czynnej, w razie co najmniej dwukrotnego ukarania w drodze dyscyplinarnej, w razie degradacji w drodze prawomocnego wyroku sądowego lub orzeczenia dyscyplinarnego lub w razie wyboru do jednej z izb ustawodawczych,

b) po upływie terminu, do którego zobowiązał się do służby nadterminowej, jeżeli prośba o przedłużenie służby nadterminowej nie zostanie uwzględniona.

Przeniesienie do rezerwy lub pospolitego ruszenia zarządza przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Szeregowych nadterminowych, przeniesionych do rezerwy i pospolitego ruszenia obowiązują wszystkie przepi-

sy, dotyczące szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia, w szczególności przepisy o ćwiczeniach wojskowych w rezerwie, które odbywają oni z właściwym rocznikiem z tem jednak, że w tym roku kalendarzowym, w którym zostali przeniesieni do rezerwy, nie będą powoływani na ćwiczenia.

Zwolnienie ze służby nadterminowej.

Szeregowi nadterminowi zostają zwolnieni ze służby nadterminowej w wypadku zupełnej niezdolności do służby wojskowej na podstawie orzeczenia komisji rewizyjnej.

Urlopy.

Urlopy wypoczynkowe przysługują szeregowym nadterminowym w pierwszym i drugim roku służby nadterminowej do 7 dni, w trzecim roku służby nadterminowej do 2 tygodni w roku kalendarzowym.

Szeregowi zawodowi.

Ogólnie.

Szeregowi, którzy odbyli służbę czynną, mogą zobowiązać się do dalszej służby wojskowej w charakterze podoficerów zawodowych na przeciąg 3 lat w wojsku lądodem wzgl. 5 lat w marynarce wojennej, które to zobowiązanie może być przedłużane na dalsze 3, 6 lub 9 lat.

Podział podoficerów zawodowych.

Podoficerowie zawodowi dzielą się na podoficerów zawodowych poszczególnych broni i służb.

Podoficerowie zawodowi dzielą się na kategorje:

1) podoficerów zawodowych broni i służb,
2) podoficerów zawodowych majstrów wojskowych,
3) podoficerów zawodowych orkiestrantów.

Przeniesienie z jednego do drugiego rodzaju wojska oraz z jednej do drugiej formacji.

Przeniesienie podoficera zawodowego z jednego do drugiego rodzaju wojska oraz w obrębie tego samego rodzaju wojska z jednej do drugiej formacji może nastąpić:

a) z urzędu, jeżeli względy służbowe tego wymagają,
b) na własną prośbę, jeżeli względy służbowe na to pozwalają.

Przeniesienie podoficera zawodowego z jednego do drugiego rodzaju wojska zarówno ze względów służbowych, jak też na własną prośbę zarządza minister spraw wojskowych.

Przeniesienie podoficera zawodowego z jednej do drugiej formacji tego samego rodzaju wojska zarówno ze względów służbowych, jak też na własną prośbę zarządza:

1) dowódca dywizji lub samodzielnej brygady przy przeniesieniach w obrębie dywizji lub samodzielnej brygady,

2) dowódca okręgu korpusu przy przeniesieniach w obrębie okręgu korpusu,

3) minister spraw wojskowych przy przeniesieniach z jednego do drugiego okręgu korpusu.

Przeniesienie z jednej do drugiej kategorji.

Przeniesienie podoficera zawodowego z jednej do drugiej kategorji może nastąpić jedynie na własną prośbę podoficera zawodowego, jeżeli posiada lub uzyska wymagane dla kategorji, do której ma być przeniesiony, warunki i jeżeli zobowiąże się do służby zawodowej w tej kategorji na przeciąg 3 lat.

Przeniesienie podoficera zawodowego z jednej do drugiej kategorji przeprowadza dowódca formacji na podstawie każdorazowej decyzji ministra spraw wojskowych.

Warunki mianowania podoficerem zawodowym.

Podoficerem zawodowym może być mianowany szeregowy, który odbył służbę czynną, otrzymał kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu, posiada znajomość języka polskiego w słowie i piśmie oraz umiejętność rachowania, ukończył z pomyślnym wynikiem szkołę podoficerską i uzyskał rzeczywisty lub tytularny stopień kaprala w wojsku lądowem wzgl. co najmniej stopień starszego marynarza w marynarce wojennej, w wypadku niepełnoletności uzyskał zezwolenie ojca lub prawnego opie-

kuna, ponadto odpowiada wymaganym dla poszczególnych kategoryj podoficerów zawodowych warunkom, mianowicie:

1) dla podoficerów zawodowych broni i służb:

a) zdolność do służby czynnej, stwierdzona przez lekarza wojskowego,

b) wiek najwyżej 28 lat w chwili mianowania,

c) umiejętność biegłego czytania, pisania i rachowania po polsku w zakresie 4 klas szkoły powszechnej, przyczem dowódca, któremu przysługuje prawo mianowania podoficerem zawodowym, może osobiście stwierdzić zakres wspomnianego wykształcenia i zaznaczyć to w podaniu kandydata, jeżeli kandydat nie posiada świadectwa szkolnego z zakresu 4 klas szkoły powszechnej.

d) zdolność instruowania we właściwym rodzaju wojska,

e) ukończenie szkoły podoficerskiej właściwego rodzaju wojska, jeżeli kandydat uzyskał stopień kaprala na podstawie ukończenia szkoły podoficerskiej w innym rodzaju wojska;

2) dla podoficerów zawodowych majstrów wojskowych:

a) zdolność do służby czynnej, stwierdzona przez lekarza wojskowego,

b) umiejętność biegłego czytania, pisania i rachowania po polsku w zakresie 4 klas szkoły powszechnej, przyczem dowódca, któremu przysługuje prawo mianowania podoficerem zawodowym, może osobiście stwierdzić zakres wspomnianego wykształcenia i zaznaczyć to w podaniu kandydata, jeżeli kandydat nie posiada świadectwa szkolnego z zakresu 4 klas szkoły powszechnej,

c) wiek najwyżej 30 lat w chwili mianowania,

d) ukończenie szkoły lub kursu fachowego albo złożenie z pomyślnym wynikiem odpowiedniego egzaminu fachowego przed wojskową komisją egzaminacyjną, jeżeli kandydat uzyskał stopień karpala na podstawie ukończenia szkoły podoficerskiej w innej kategorji podoficerów zawodowych;

3) dla podoficerów zawodowych orkiestrantów:

a) zdolność do służby czynnej, stwierdzona przez lekarza wojskowego,

b) wiek najwyżej 32 lat w chwili mianowania,

c) wykształcenie w zakresie co najmniej 4 klas szkoły powszechnej,

d) ukończenie przed odbyciem służby czynnej szkoły wychowanków orkiestr wojskowych albo złożenie kwalifikacyjnego egzaminu muzycznego, jeżeli kandydat uzyskał stopień kaprala na podstawie ukończenia szkoły podoficerskiej w innej kategorji podoficerów zawodowych.

Ustalona, jak wyżej, granica wieku dla poszczególnych kategoryj podoficerów zawodowych obowiązuje tylko przy pierwszem mianowaniu podoficerem zawodowym, natomiast nie obowiązuje przy mianowaniu podoficerami zawodowymi podoficerów rezerwy, którzy już byli podoficerami zawodowymi i którzy ponownie wnoszą podanie o mianowanie podoficerami zawodowymi.

Podania o mianowanie podoficerem zawodowym składają:

a) szeregowi służby czynnej w drodze służbowej przełożonemu jednostki, do której posiadają przynależność służbową,

b) szeregowi rezerwy powiatowemu komendantowi uzupełnień.

Do własnoręcznie napisanego i podpisanego podania o mianowanie podoficerem zawodowym należy załączyć:

a) pisemne zobowiązanie do służby zawodowej, stwierdzone podpisem dowódcy formacyj wzgl. powiatowego komendanta uzupełnień oraz w wypadku niepełnoletności uwierzytelnionem urzędowo lub notarjalnie podpisem ojca wzgl. prawnego opiekuna,

b) dokumenty, stwierdzające spełnienie warunków, wymaganych do mianowania podoficerem zawodowym poszczególnych kategoryj,

c) wynik badania stanu zdrowia, stwierdzony przez lekarza formacji wzgl. lekarza powiatowej komendy uzupełnień.

Szeregowi rezerwy, którzy pozostawali w rezerwie dłużej niż 4 tygodnie, powinni ponadto załączyć do podania świadectwo moralności, wystawione przez władze administracyjne.

Podania szeregowych rezerwy uzupełnia powiatowy komendant uzupełnień odpisami dokumentów wojskowych i uzyskaną w drodze korespondencji opinją dowódcy formacji, w której szeregowy odbył służbę czynną lub ćwiczenia wojskowe w rezerwie, stwierdzając, że nie podnosi zastrzeżeń przeciw mianowaniu kandydata podoficerem zawodowym, poczem:

a) skierowuje podanie do dowódcy formacji, jeżeli kandydat wymienił formację, do której pragnie być przydzielony,

b) przedkłada podanie dowódcy okręgu korpusu, jeżeli kandydat nie wymienił formacji, do której pragnie być przydzielony, albo, jeżeli dowódca formacji nie zgadza się na przyjęcie kandydata.

W ostatnim wypadku dowódca okręgu korpusu rozstrzyga, do której formacji podanie należy skierować.

Podania o przedłużenie służby zawodowej należy wnosić najpóźniej na 4 miesiące przed upływem terminu zobowiązania, przyczem rozstrzygnięcie przełożonego powinno być podane do wiadomości petentowi najpóźniej na 3 miesiące przed upływem terminu zobowiązania.

Jeżeli podoficer zawodowy podania wraz z zobowiązaniem nie złoży albo jeżeli właściwy przełożony prosby o pozostawienie w służbie zawodowej nie uwzględni, podoficer zawodowy przeniesiony zostaje w stan spoczynku albo do rezerwy lub pospolitego ruszenia.

W razie mobilizacji lub powołania szeregowych rezerwy do służby czynnej na podstawie uchwały Rady Ministrów ze względu na bezpieczeństwo państwa, podoficerowie zawodowi zostają zatrzymani w służbie wojskowej, chociażby nie ponowili zobowiązania.

Prawo mianowania podoficerem zawodowym oraz prawo przedłużenia służby zawodowej przysługuje przełożonemu o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Stany podoficera zawodowego.

Podoficer zawodowy może się znajdować:

a) w **stanie czynnym**,

b) w **stanie nieczynnym**,

c) w **stanie spoczynku**.

Stan czynny.

Podoficer zawodowy znajduje się w stanie czynnym, jeżeli pełni służbę na przewidzianem etatowo stanowisku.

Wszystkie przewidziane etatowo stanowiska od plutonowego włącznie wzwyż powinny być obsadzone przez podoficerów zawodowych.

Podoficerowie zawodowi inwalidzi, którzy mimo swego inwalidztwa nadają się do służby zawodowej, mogą być na własną prośbę zatrzymani w stanie czynnym zależnie od uznania dowódcy okręgu korpusu na stanowiskach administracyjno-kancelaryjnych.

Stan nieczynny.

Podoficer zawodowy znajduje się w stanie nieczynnym, jeżeli czasowo nie pełni służby czynnej wskutek:

a) własnej prośby o urlop celem odbycia kursu lub praktyki, potrzebnych do uzyskania stanowiska w cywilnej służbie państwowej, samorządowej lub prywatnej,

b) czasowej niezdolności do służby czynnej, stwierdzonej przez komisję rewizyjną,

c) zredukowania etatów,

d) dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych,

e) wyboru do jednej z izb ustawodawczych.

Urlop celem odbycia kursu lub praktyki, potrzebnych do uzyskania stanowiska w cywilnej służbie państwowej, samorządowej lub prywatnej może być udzielony podoficerowi zawodowemu jednorazowo w końcowym okresie służby po 6 latach służby zawodowej w wojsku lądowem wzgl. 8 latach służby zawodowej w marynarce wojennej na przeciąg od 3 do 6 miesięcy przez przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Urlop może być udzielony na podstawie wiarygodnego zaświadczenia, że odbycie kursu lub praktyki jest konieczne do otrzymania stanowiska i że podoficer będzie przyjęty na kurs lub praktykę bez zastrzeżeń, przyczem zaświadczenie musi określać czas trwania kursu lub praktyki.

Podoficer zawodowy, który wykorzystał urlop dla odbycia kursu lub praktyki, nie podlega przymusowemu zwolnieniu ze służby zawodowej, przeciwnie może prosić o pozostawienie w służbie zawodowej na przeciąg dalszych 3 lat, w żadnym jednak wypadku nie może uzyskać ponownie urlopu dla odbycia kursu lub praktyki.

Podoficer zawodowy, znajdujący się w stanie nieczynnym wskutek otrzymania urlopu, nie może być przeniesiony w stan czynny przez czas trwania urlopu z wyjątkiem mobilizacji lub powołania szeregowych rezerwy do służby czynnej, przyczem przez czas trwania urlopu zachowuje wszystkie uprawnienia stanu czynnego.

Podoficera zawodowego przenosi w stan nieczynny wskutek otrzymania urlopu przełożony o uprawnieniach dowódcy pułku.

Podoficer zawodowy, który przez więcej niż 6 następujących po sobie miesięcy nie jest w możności pełnić służbę z powodu złego stanu zdrowia, powinien być przedstawiony komisji rewizyjnej, która oznacza termin przebywania podoficera w stanie nieczynnym.

Po upływie terminu, oznaczonego przez komisję rewizyjną, podoficer zawodowy powinien być ponownie przedstawiony komisji rewizyjnej, która orzeka, czy może on być przeniesiony do stanu czynnego, czy też ma pozostawać nadal w stanie nieczynnym.

Okres czasu pozostawania podoficera zawodowego w stanie nieczynnym nie może przekraczać 1 roku bez przerwy lub $1^1/_2$ roku w przeciągu 6 lat.

Po upływie powyższych terminów podoficer zawodowy w razie dalszej niezdolności do służby czynnej powinien być przeniesiony w stan spoczynku.

Czas przebyty w stanie nieczynnym wskutek czasowej niezdolności do służby czynnej zalicza się podoficerowi zawodowemu do czasokresu koniecznego do awansu jedynie w wypadku, jeżeli niezdolność nastąpiła w związku ze służbą wojskową.

Podoficera zawodowego przenosi w stan nieczynny wskutek czasowej niezdolności do służby czynnej przełożony o uprawnieniach dowódcy pułku.

Podoficerowi zawodowemu, przeniesionemu w stan nieczynny z powodu zredukowania etatów, przysługują wszystkie uprawnienia stanu czynnego w przeciągu $1^1/_2$ roku.

Po upływie $1^1{}_2$ roku od chwili przeniesienia w stan nieczynny wskutek zredukowania etatów podoficer zawodowy zostaje przeniesiony:

a) w stan spoczynku, jeżeli odpowiada warunkom, określonym ustawą emerytalną,

b) do rezerwy lub pospolitego ruszenia, jeżeli nie odpowiada wspomnianym warunkom.

W przeciągu $1^1/_2$ roku pozostawania w stanie nieczynnym wskutek zredukowania etatów podoficer zawodowy może być przeniesiony w każdej chwili w stan czynny, przyczem czas pozostawania w stanie nieczynnym zalicza się do służby zawodowej i czasokresu koniecznego do awansu, zaś w przeciągu dalszych 3 lat posiada prawo pierwszeństwa w otrzymaniu stanowiska podoficera zawodowego w posiadanym stopniu w wypadku wolnych etatów.

Przeniesienie podoficera zawodowego w stan nieczynny wskutek zredukowania etatów zarządza minister spraw wojskowych.

Podoficerowi zawodowemu, przeniesionemu w stan nieczynny wskutek dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych, po powrocie i przeprowadzeniu postępowania rehabilitacyjnego zalicza się czas pozostawania w stanie nieczynnym do służby zawodowej i czasokresu, koniecznego do awansu.

Podoficera zawodowego przenosi w stan nieczynny wskutek dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych po upływie 30 dni od chwili dostania się do niewoli lub zaginienia przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Podoficer zawodowy wybrany do jednej z izb ustawodawczych przeniesiony zostaje w stan nieczynny na czas sprawowania mandatu bez prawa do uposażenia i prawa do noszenia munduru.

Podoficer zawodowy, wybrany do jednej z izb ustawodawczych, zwolniony zostaje na czas sprawowania mandatu od wszelkich obowiązków i traci wszelkie uprawnienia, które posiadał jako podoficer zawodowy.

Czasu pozostawania w stanie nieczynnym wskutek wyboru do jednej z izb ustawodawczych nie zalicza się podoficerowi zawodowemu do czasu służby zawodowej.

Z chwilą wygaśnięcia mandatu podoficer zawodowy przeniesiony zostaje do stanu czynnego.

Podoficera zawodowego przenosi w stan nieczynny wskutek wyboru do jednej z izb ustawodawczych przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Stan spoczynku.

Podoficer zawodowy znajduje się w stanie spoczynku jeżeli zwolniony został od pełnienia służby wojskowej na przewidzianem etatowo stanowisku z powodów i na warunkach określonych ustawą emerytalną.

Podoficer zawodowy powinien być przeniesiony w stan spoczynku z chwilą ukończenia 56 lat życia.

Ponadto podoficer zawodowy powinien być przeniesiony w stan spoczynku w wypadku przekroczenia terminów pozostawania w stanie nieczynnym wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej, jeżeli orzeczenie komisji rewizyjnej stwierdzi dalszą niezdolność do służby wojskowej.

Podoficera zawodowego przenosi w stan spoczynku przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy okręgu korpusu na wniosek przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

W razie mobilizacji podoficer zawodowy, przeniesiony w stan spoczynku, może być powołany przez ministra spraw wojskowych do służby wojskowej do chwili ukończenia 56 lat życia.

Przeniesienie do rezerwy i pospolitego ruszenia.

Podoficer zawodowy, który nie może być przeniesiony w stan spoczynku z powodów i na warunkach określonych ustawą emerytalną, może być przeniesiony do rezerwy lub pospolitego ruszenia:

a) przed upływem terminu, do którego zobowiązał się do służby zawodowej, na własną prośbę, jeżeli zostanie ona uwzględniona w drodze wyjątku przez przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku,

b) po upływie terminu, do którego zobowiązał się do służby zawodowej, z urzędu, jeżeli prośba o przedłużenie służby zawodowej nie zostanie uwzględniona przez przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Przeniesienie podoficera zawodowego do rezerwy lub pospolitego ruszenia na własną prośbę może nastąpić:

a) ze względu na stan zdrowia,

b) ze względów rodzinnych i majątkowych.

Ze względu na stan zdrowia przeniesieni być mogą do rezerwy lub pospolitego ruszenia podoficerowie zawodowi broni i służb, uznani za zdolnych do służby tylko w pospolitem ruszeniu z bronią lub bez broni.

Ze względów rodzinnych i majątkowych przeniesieni być mogą do rezerwy lub pospolitego ruszenia podoficerowie zawodowi, którzy udowodnią konieczność przeniesienia z powyższych względów.

Przerwy w służbie zawodowej, która została spowodowana nieprawidłowem i w następstwie unieważnionem przeniesieniem do rezerwy, nie zalicza się do okresu służby zawodowej, przeciwnie okres służby zawodowej winien być przesunięty w ten sposób, by podoficer zawodowy istotnie przesłużył okres, do którego się zobowiązał.

Podoficerów zawodowych, przeniesionych do rezerwy i pospolitego ruszenia, obowiązują wszystkie przepisy, dotyczące szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia w szczególności postanowienia o ćwiczeniach wojskowych w rezerwie, które odbywają oni z właściwym rocznikiem z tem jednak, że w tym roku kalendarzowym, w którym zostali przeniesieni do rezerwy, nie będą powoływani na ćwiczenia.

Podoficerom zawodowym, przeniesionym do rezerwy lub pospolitego ruszenia, którzy odbyli służbę zawodową przez przeciąg co najmniej 12 lat w wojsku lądowem wzgl. 11 lat w marynarce wojennej, zapewnia państwo prawo pierwszeństwa w otrzymaniu odpowiadających ich kwalifikacjom stanowisk w cywilnej służbie państwowej lub samorządowej albo w instytucjach przez państwo subwencjonowanych z zaliczeniem czasu służby wojskowej

do zaopatrzenia emerytalnego oraz dodatku za wysługę lat, jeżeli dodatki za wysługę lat są dla wspomnianych stanowisk przewidziane.

W związku z powyższem podoficerowie zawodowi otrzymują po odbyciu co najmniej 12 wzgl. 11 lat służby zawodowej przy przeniesieniu do rezerwy lub pospolitego ruszenia poświadczenie służby zawodowej, dające im prawo pierwszeństwa w otrzymaniu zapewnionych przez państwo stanowisk.

Poświadczenie służby zawodowej wystawia przełożony, uprawniony do przeniesienia podoficera zawodowego do rezerwy lub pospolitego ruszenia.

Podoficerowie zawodowi, przeniesieni do rezerwy lub pospolitego ruszenia wskutek prawomocnego wyroku sądowego lub orzeczenia komisji dyscyplinarnej, nie mogą otrzymać poświadczenia służby zawodowej, dającego im prawo pierwszeństwa w otrzymaniu zapewnionych przez państwo stanowisk.

Sposób nadawania stanowisk wysłużonym podoficerom zawodowym w cywilnej służbie państwowej i samorządowej określa rozporządzenie Rady Ministrów w Dz. U. R. P. Nr. 115/26 poz. 666.

Do kwalifikowania podoficerów zawodowych do otrzymania stanowisk powołana jest komisja kwalifikacyjna przy Biurze Personalnem M. S. Wojsk., której skład określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 24/27 poz. 294 i 27/27 poz. 332, a której regulamin zawiera Dzien. Rozk. Nr. 31/28 poz. 344.

Zwolnienie ze służby zawodowej.

Podoficer zawodowy przestaje być podoficerem zawodowym wskutek:

a) przeniesienia do rezerwy lub pospolitego ruszenia,

b) prawomocnego wyroku sądowego, orzekającego degradację lub wydalenie z wojska,

c) orzeczenia komisji dyscyplinarnej, orzekającego degradację w myśl przepisów dyscyplinarnych albo wydanego wskutek dwukrotnej w ciągu półtora roku w wojsku lądowem wzgl. w ciągu 3 lat w marynarce wojennej ujemnej kwalifikacji, stwierdzającej nienadawanie się do służby zawodowej,

d) zwolnienia lub wykluczenia od powszechnego obowiązku wojskowego.

W skład komisji dyscyplinarnej wchodzą 1 oficer sztabowy, 2 oficerów młodszych i 2 podoficerów.

Komisja dyscyplinarna orzeka zwolnienie ze służby zawodowej wskutek degradacji lub ujemnej kwalifikacji po przeprowadzonem postępowaniu ostrzegawczem.

W wypadku degradacji na mocy prawomocnego wyroku sądowego lub orzeczenia komisji dyscyplinarnej podoficer zawodowy przeniesiony zostaje do rezerwy lub pospolitego ruszenia z tem, że w razie mobilizacji nie może otrzymać przydziału do formacji, w której został zdegradowany.

Odpowiedzialność karna i dyscyplinarna.

W zakresie odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej podoficerów zawodowych obowiązują zasadniczo przepisy, dotyczące szeregowych służby czynnej.

Udział w działalności politycznej.

Podoficerowi zawodowemu nie wolno brać udziału w działalności politycznej, ani należeć do stowarzyszeń o celach politycznych.

Podoficer zawodowy może należeć do stowarzyszeń, niemających celów politycznych, w myśl przepisów, dotyczących oficerów zawodowych.

Do czasu wprowadzenia jednolitego ustawodawstwa samorządowego podoficerowi zawodowemu wolno brać udział w wyborach do samorządu na obszarze byłego Królestwa Kongresowego.

Wykonywanie zawodów cywilnych.

Podoficerowi zawodowemu w stanie czynnym nie wolno wykonywać zawodu cywilnego, ani oddawać się jakimkolwiek ubocznym zajęciom.

Podoficer zawodowy w stanie nieczynnym może wykonywać zawód cywilny za zezwoleniem ministra spraw wojskowych.

Ograniczenia powyższe nie dotyczą podoficerów zawodowych w stanie spoczynku.

Zawieranie związków małżeńskich.

Na zawarcie związku małżeńskiego podoficer zawodowy winien uzyskać zezwolenie przełożonego o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku, przyczem zezwolenie nie przesądza, czy do zawarcia związku małżeńskiego nie zachodzą religijne lub ustawowe przeszkody.

Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego może otrzymać podoficer zawodowy, który ukończył 24 lat życia, odbył 3 lata służby zawodowej i uzyskał rzeczywisty stopień plutonowego *).

W wyjątkowych wypadkach minister spraw wojskowych (w razie nagłości przełożony o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku) może udzielić zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego mimo braku wymaganych warunków.

Do prośby o zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego należy załączyć świadectwo moralności narzeczonej oraz wojskowe świadectwo lekarskie, stwierdzające stan zdrowia podoficera zawodowego.

O zawarciu związku małżeńskiego powinien podoficer zawodowy zameldować najpóźniej do 14 dni w drodze służbowej temu przełożonemu, który udzielił zezwolenia, przedkładając równocześnie wyciąg z metryki ślubu.

Podoficerów zawodowych, którzy aspirują do stopnia oficerskiego, obowiązują w zakresie zawierania związków małżeńskich przepisy, dotyczące oficerów zawodowych.

Awanse.

W zakresie awansów podoficerów zawodowych obowiązują zasadniczo przepisy, dotyczące szeregowych służby czynnej.

*) Podoficerów zawodowych aeronautyki (personel latający) obowiązują szczególne ograniczenia.

Awanse podoficerów zawodowych na sierżantów (równorzędnych) następują po odbyciu 3 lat służby zawodowej i przesłużeniu w stopniu plutonowego (równorzędnego) co najmniej 12 miesięcy oraz po ukończeniu z pomyślnym wynikiem szkoły podoficerów zawodowych właściwego rodzaju wojska.

Awanse podoficerów zawodowych na starszych sierżantów (równorzędnych) następują po odbyciu 6 lat służby zawodowej i przesłużeniu w stopniu sierżanta (równorzędnego) co najmniej 24 miesięcy.

Awanse podoficerów zawodowych na bosmanów floty następują po przesłużeniu w stopniu starszego bosmana co najmniej 4 lat oraz po ukończeniu specjalnego kursu.

Degradacja.

W zakresie degradacji podoficerów zawodowych — patrz „Zwolnienie ze służby zawodowej".

Urlopy.

W zakresie urlopów podoficerów zawodowych obowiązują zasadniczo przepisy, dotyczące szeregowych służby czynnej.

Urlopy podoficerów zawodowych dzielą się na:

a) okolicznościowe,
b) wypoczynkowe,
c) lecznicze,
d) służbowe,
e) dla odbycia praktyki cywilnej.

Urlopy okolicznościowe przysługują podoficerom zawodowym w wypadkach szczególnie ważnych spraw osobistych, rodzinnych lub majątkowych, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 7 dni w roku kalendarzowym.

Niezależnie od powyższego podoficerom zawodowym mogą być udzielane świąteczne urlopy okolicznościowe, których czas trwania każdorazowo określa minister spraw wojskowych.

Urlopy okolicznościowe, przekraczające 7 dni w roku kalendarzowym, należy zaliczać na poczet urlopów wypoczynkowych.

Urlopy wypoczynkowe przysługują wszystkim podoficerom zawodowym corocznie, przyczem czas trwania urlopów w roku kalendarzowym wynosi:

a) w pierwszem trzechleciu służby zawodowej do 2 tyg.,
b) w drugiem trzechleciu służby zawodowej do 3 tyg.,
c) w trzeciem i dalszych trzechleciach służby zawodowej do 4 tyg.

Podoficerom zawodowym aeronautyki (personelowi latającemu) oraz podoficerom zawodowym, pełniącym służbę w szczególnie ciężkich warunkach (korp. ochr. pogr.), przysługują urlopy wypoczynkowe bez względu na okres służby zawodowej do 4 tygodni.

Urlopy lecznicze przysługują podoficerom zawodowym w wypadkach złego stanu zdrowia na podstawie orzeczenia lekarskiego, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 6 miesięcy w roku kalendarzowym.

Korzystanie z urlopu leczniczego wyklucza możność korzystania z urlopu wypoczynkowego w tym samym roku kalendarzowym.

Urlopy służbowe przysługują podoficerom zawodowym w wypadkach przeniesienia służbowego z jednego do drugiego garnizonu celem załatwienia spraw osobistych w związku z przeniesieniem, przyczem czas trwania urlopów wynosi:

a) dla nieżonatego do 7 dni,
b) dla żonatego lub wdowca z dziećmi do 14 dni.

Urlopy dla odbycia kursu lub praktyki — patrz „Stan nieczynny".

Czas, przebyty przez podoficerów zawodowych na urlopach okolicznościowych, wypoczynkowych i służbowych z zachowaniem uposażenia, nie może przekraczać 6 tygodni w roku kalendarzowym.

Szeregowi uczniowie szkół wojskowych.

Ogólnie.

Szeregowym uczniem szkoły wojskowej staje się ten, kto w myśl ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym obowiązany jest do służby wojskowej lub uprawniony do służby wojskowej w charakterze ochotnika i zostanie przyjęty oraz zaliczony do stanu faktycznego uczniów szkoły wojskowej jednego z następujących typów:

a) szkoły przygotowawczej,
b) szkoły oficerskiej (Szkoły Podchorążych Piechoty, Kawalerji, Artylerji, Lotnictwa, Inżynierji i Sanitarnych, Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej),
c) szkoły oficerskiej dla podoficerów (Szkoły Podchorążych dla Podoficerów).

Szeregowi uczniowie szkół wojskowych otrzymują w szkołach przygotowawczych tytuł kadeta-podchorążego, w szkołach oficerskich i szkole oficerskiej dla podoficerów tytuł podchorążego.

Warunki przyjęcia do poszczególnych szkół wojskowych jak też warunki przenoszenia uczniów z jednej do drugiej szkoły określają rozporządzenia ministra spraw wojskowych.

Uczniowie szkół wojskowych nie otrzymują stopni szeregowych.

Szeregowi, którzy wstępują do szkół przygotowawczych i oficerskich, jak też podoficerowie, którzy wstępują do szkoły oficerskiej dla podoficerów, zachowują posiadane przed wstąpieniem do szkoły stopnie wojskowe i zachowują wszelkie stąd wynikające uprawnienia, jednak podczas pobytu w szkole nie noszą oznak posiadanych stopni, jak również nie korzystają z tytułów według posiadanych stopni.

Podchorążowie rezerwy, którzy wstępują do szkół oficerskich po ukończeniu szkoły podchorążych rezerwy, nie korzystają podczas pobytu w szkole oficerskiej z tytułu podchorążego rezerwy.

Udział w działalności politycznej.

Szeregowych uczniów szkół wojskowych obowiązują w zakresie udziału w działalności politycznej postanowienia, dotyczące szeregowych służby czynnej.

Szeregowy uczeń szkoły przygotowawczej i oficerskiej, wybrany na członka izb ustawodawczych, zostaje przeniesiony do rezerwy, przyczem czas pobytu w szkole zalicza mu się na poczet obowiązkowej służby wojskowej.

Szeregowy taki nie może być powołany do służby czynnej nawet w wypadku mobilizacji do czasu wygaśnięcia mandatu.

Szeregowych uczniów szkoły oficerskiej dla podoficerów obowiązują w wypadku wyboru na członka izb ustawodawczych postanowienia, dotyczące podoficerów zawodowych, przyczem czas pobytu w szkole zostaje im zaliczony na poczet zobowiązania do służby zawodowej.

Zawieranie związków małżeńskich.

Szeregowi uczniowie szkół wojskowych nie mogą otrzymać podczas pobytu w szkole zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego.

Odpowiedzialność dyscyplinarna.

Przepisy dyscyplinarne dla szeregowych uczniów szkół wojskowych określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dz. Rozk. Nr. 9/26 poz. 93.

Obowiązki i prawa.

Obowiązki i prawa szeregowych uczniów szkół wojskowych z tytułu kształcenia się w szkołach wojskowych określi rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Szeregowi uczniowie szkół przygotowawczych i oficerskich

Szeregowi uczniowie szkół przygotowawczych i oficerskich nie dopełniają podczas pobytu w szkole obowiązku służby czynnej, a czas spędzony w szkołach przygotowawczych i oficerskich nie zalicza się im na poczet uprawnień z tytułu wysługi emerytalnej.

Szeregowi uczniowie szkół przygotowawczych i oficerskich w wypadku opuszczenia szkoły z jakiegokolwiek powodu przed jej ukończeniem względnie przed uzyskaniem stopnia oficerskiego są obowiązani bez względu na wiek i niezależnie od czasu przebytego w szkole do odbycia bezpośrednio po opuszczeniu szkoły ustawowego okresu służby czynnej.

Czas służby czynnej odbytej przez uczniów przed wstąpieniem do szkół wojskowych zalicza się w stosunku dzień za dzień na poczet powyższego obowiązku.

Całkowite lub częściowe zaliczenie czasu pobytu w szkołach przygotowawczych i oficerskich na poczet obowiązkowej służby czynnej może nastąpić w wyjątkowych wypadkach na warunkach, które określi rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Szeregowi uczniowie szkół wojskowych, którzy występują ze szkół przygotowawczych przed ich ukończeniem, tracą tytuł kadeta-podchorążego, mogą natomiast otrzymać tytuł podchorążego rezerwy, jeżeli w czasie odsługiwania ukończą szkołę podchorążych rezerwy.

Szeregowi uczniowie szkół wojskowych, którzy występują ze szkół oficerskich przed ich ukończeniem, mogą otrzymać tytuł podchorążego rezerwy.

Sposób odbywania służby wojskowej przez szeregowych uczniów, którzy zostali wydaleni lub zwolnieni ze szkół wojskowych, określi rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Szeregowi uczniowie szkoły oficerskiej dla podoficerów.

Podoficer zawodowy przechodzi z chwilą przyjęcia do szkoły oficerskiej dla podoficerów z grupy podoficerów zawodowych do grupy szeregowych uczniów szkół wojskowych.

Czas pobytu w szkole nie zalicza mu się na poczet okresu zobowiązania do służby zawodowej, wyjąwszy czas sprawowania mandatu do izb ustawodawczych.

Bieg czasokresu zobowiązania do służby zawodowej przed wstąpieniem do szkoły oficerskiej dla podoficerów przerwie na czas pobytu podoficera w tej szkole.

Czas pobytu w szkole oficerskiej dla podoficerów zalicza się im jednak na poczet ich uprawnień z tytułu wysługi lat uposażeniowej i emerytalnej.

Szeregowi uczniowie szkoły oficerskiej dla podoficerów w wypadku zwolnienia lub wydalenia ze szkoły przed jej ukończeniem lub po jej ukończeniu z wynikiem niepomyślnym zobowiązani są bezpośrednio po opuszczeniu szkoły do odsłużenia w charakterze podoficera zawodowego pozostałego okresu zobowiązania, złożonego przed wstąpieniem do szkoły.

Częściowe lub całkowite zaliczenie czasu pobytu w szkole oficerskiej dla podoficerów na poczet powyższego zobowiązania może nastąpić w poszczególnych wypadkach z wyjątkowych przyczyn na podstawie decyzji ministra spraw wojskowych.

Szeregowi uczniowie szkoły oficerskiej dla podoficerów przechodzą z chwilą zwolnienia lub wydalenia ze szkoły przed jej ukończeniem lub po jej ukończeniu z wynikiem niepomyślnym do grupy podoficerów zawodowych w posiadanym poprzednio stopniu, tracąc tytuł podchorążego.

Absolwenci szkół wojskowych są obowiązani do odsłużenia w wojskowej służbie zawodowej co najmniej trzykrotnego czasu pobytu w szkole wojskowej jako ekwiwalentu za koszta studjów.

Wymiar i warunki odsługiwania określi dla każdego typu szkół wojskowych rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Uczniowie korpusów kadetów i szkół dla małoletnich.

Do szkół wojskowych zalicza się również korpusy kadetów i szkoły dla małoletnich.

Uczniowie tych szkół wojskowych nie są szeregowym wojska i nie podlegają postanowieniom niniejszej ustawy.

Obowiązki i prawa uczniów korpusów kadetów, jak również uprawnienia z tytułu ich ukończenia, ustali rozporządzenie ministra spraw wojskowych w porozumieniu z ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

Obowiązki i prawa uczniów szkół dla małoletnich, jak również uprawnienia z tytułu ich ukończenia określi rozporządzenie ministra spraw wojskowych.

Oficerowie.

Oficerem może być nieposzlakowany obywatel państwa polskiego, który odpowiada przewidzianym ustawowo warunkom i którego patrjotyzm nie ulega żadnej wątpliwości.

Oficerowie dzielą się na oficerów wojska lądowego i oficerów marynarki wojennej.

Oficerowie wojska lądowego i marynarki wojennej dzielą się na:

a) oficerów zawodowych,
b) oficerów rezerwy,
c) oficerów pospolitego ruszenia,
d) oficerów czasu wojny,
e) oficerów kontraktowych.

Oficerowie zawodowi.

Podział na korpusy osobowe.

Oficerowie zawodowi wojska lądowego dzielą się na korpusy osobowe, mianowicie na:

1. korpus oficerów piechoty
2. „ „ kawalerji,
3. „ „ artylerji,
4. „ „ inżynierji i saperów,
5. „ „ aeronautycznych,
6. „ „ łączności,
7. „ „ kolejowych,
8. „ „ samochodowych,
9. „ „ taborowych,
10. „ „ żandarmerji,
11. „ „ kontrolerów,
12. „ „ sądowych,
13. „ „ sanitarnych,
14. „ „ intendentów,
15. „ „ uzbrojenia,
16. „ „ geografów,
17. „ „ weterynaryjnych,
18. „ „ administracji.

Organizację korpusu oficerów administracji ustala rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 17/28 poz. 199 i 28/28 poz. 317.

Oficerowie zawodowi marynarki wojennej tworzą wspólny korpus oficerów marynarki wojennej *).

Generałowie i admirałowie tworzą korpus generałów.

Oficerowie poszczególnych korpusów osobowych, powołani do prac Sztabu Głównego, nie tworzą odrębnego korpusu osobowego.

Wszystkie korpusy osobowe są równorzędne i nie zachodzi między niemi stosunek nadrzędności lub podrzędności.

*) Przejściowo oficerowie zawodowi marynarki wojennej dzielą się na korpusy osobowe, mianowicie na:
korpus oficerów morskich,
korpus oficerów rzeczno-brzegowych,
korpus oficerów technicznych.

Przeniesienia.

Przeniesienie oficera z jednego do drugiego korpusu osobowego może nastąpić tylko na własną prośbę oficera. Wyjątek stanowi automatyczne przeniesienie do korpusu generałów w wypadku awansu na generała. Władzom wojskowym przysługuje jednak prawo czasowego przydziału oficera do dowolnego rodzaju wojska.

Oficer, przeniesiony do korpusu oficerów kontrolerów oraz oficer tego korpusu, awansowany na generała, nie może być w czasie znajdowania się w stanie czynnym lub nieczynnym przeniesiony ponownie do innego korpusu osobowego lub użyty w innym rodzaju wojska.

Oficer kontroler oraz oficer kontroler, awansowany na generała, przeniesiony w stan spoczynku lub do rezerwy w razie powołania do służby czynnej lub przyjęcia z rezerwy na oficera zawodowego nie może być użyty w korpusie oficerów kontrolerów.

Przenoszenie oficerów do korpusu oficerów kontrolerów określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 76/23 poz. 596.

Warunki konkursu oraz egzaminu dla kandydatów na oficerów kontrolerów określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 43/24 poz. 622.

Przeniesienie oficera z jednej do drugiej jednostki może nastąpić z urzędu lub na własną prośbę oficera.

Wytyczne przeniesień oficerów zawiera rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 1/28 poz. 6, 11/28 poz. 133 i 28/28 poz. 316.

Dyscyplinę przeniesień określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 32/27 poz. 390.

Stopnie oficerskie.

Istnieją następujące stopnie oficerskie:

w wojsku lądowem:	w marynarce wojennej:
oficerowie młodsi	
podporucznik,	podporucznik,
porucznik,	porucznik,
kapitan (rotmistrz).	kapitan,

oficerowie sztabowi	
major,	komandor - podporucznik,
podpułkownik,	komandor-porucznik,
pułkownik,	komandor,
generałowie	
generał brygady,	kontradmirał,
generał dywizji,	wiceadmirał.
generał broni,	
marszałek Polski.	

Warunki mianowania podporucznikiem.

W wojsku lądowem

Podporucznikiem w korpusach oficerów piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznych łączności, kolejowych, samochodowych, taborowych i żandarmerji mianowany zostaje, kto odpowiada warunkom, wymienionym pod A. lub B., mianowicie kto:

A.

1) ukończył korpus kadetów lub szkołę średnią z egzaminem dojrzałości albo złożył egzamin z wykształcenia ogólnego, będący uproszczonym egzaminem dojrzałości,

2) ukończył szkołę podchorążych i odbył 3-miesięczną służbę w jednym z rodzajów broni,

3) otrzymał dyplom z ukończenia szkoły oficerskiej co najmniej o 2-letnim kursie, odbywając w tym czasie 3-miesięczną służbę w jednym z rodzajów broni,

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) odbył co najmniej 3 lata służby wojskowej i otrzymał stopień plutonowego,

2) złożył egzamin do szkoły oficerskiej, wykazując wykształcenie ogólne w zakresie co najmniej programu szkoły powszechnej,

3) po ukończeniu 2-letniego kursu w szkole oficerskiej uwzględniającej w swym programie podniesienie poziomu wykształcenia ogólnego i wojskowego, złożył z pomyślnym wynikiem egzamin na podporucznika,

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Podporucznikiem w korpusach oficerów sądowych, sanitarnych, uzbrojenia, geografów, weterynaryjnych i administracji mianowany zostaje, kto odpowiada warunkom wymienionym pod A. lub pod B., mianowicie kto:

A.

1) otrzymał dyplom z ukończenia szkoły akademickiej,

2) ukończył szkołę podchorążych, odbył 3-miesięczną służbę w jednym z rodzajów broni i złożył z pomyślnym wynikiem egzamin na podporucznika jednego z rodzajów broni lub uzyskał stopień podporucznika rezerwy,

3) ukończył kurs fachowy w zakresie swej specjalności i złożył z pomyślnym wynikiem egzamin z tego kursu.

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) odbył co najmniej 3 lata służby wojskowej i otrzymał stopień plutonowego,

2) złożył egzamin do szkoły oficerskiej, wykazując wykształcenie ogólne w zakresie co najmniej programu szkoły powszechnej,

3) ukończył szkołę oficerską o kursie co najmniej 2-letnim, uwzględniającą w swym programie podniesienie poziomu wykształcenia ogólnego, wojskowego i fachowego swej specjalności i złożył z pomyślnym wynikiem egzamin z tego kursu,

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Warunki mianowania podporucznikiem korpusu oficerów administracji grupy kapelmistrzów określa ustawa w Dz. U. R. P. Nr. 86/25 poz. 588.

W marynarce wojennej.

Podporucznikiem w korpusie oficerów marynarki wojennej mianowany zostaje, kto odpowiada warunkom, wymienionym pod A. lub pod B., mianowicie kto:

A.

1) ukończył korpus kadetów lub szkołę średnią z egzaminem dojrzałości lub handlową szkołę morską o uprawnieniach szkoły średniej,

2) ukończył szkołę podchorążych, odbył co najmniej 3-miesięczne pływanie na jednostkach morskich w kampanji czynnej i uzyskał stopień bosmana-podchorążego,

3) otrzymał dyplom z ukończenia oficerskiej szkoły marynarki wojennej o kursie co najmniej 3-letnim i w tym czasie odbył 9- miesieczne pływanie na jednostkach morskich w kampanji czynnej,

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) odbył co najmniej 3 lata służby w marynarce wojennej, w tym czasie 12-miesieczne pływanie na jednostkach morskich w kampanji czynnej i uzyskał stopień bosmana mata,

2) złożył egzamin do oficerskiej szkoły marynarki wojennej i uzyskał stopień bosmana-podchorążego,

3) otrzymał dyplom z ukończenia oficerskiej szkoły marynarki wojennej o kursie co najmniej 3-letnim i w tym czasie odbył 9-miesieczne pływanie na jednostkach morskich w kampanji czynnej.

Dla bosmanów-podchorążych, którzy ukończyli szkołę akademicką typu fizyczno-matematycznego lub technicznego czas trwania kursu w oficerskiej szkole marynarki wojennej wynosi co najmniej 2 lata pod warunkiem złożenia egzaminu, którego program ustali minister spraw wojskowych.

Warunki mianowania podporucznikiem podczas wojny określi rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Podporucznikiem mianowany może być szeregowy w razie śmierci w związku ze służbą wojskową w wypadku wyjątkowych zasług.

Stany oficera zawodowego.

Oficer zawodowy może się znajdować:

a) w stanie czynnym,

b) w stanie nieczynnym,
c) w stanie spoczynku.

Stan czynny.

Oficer znajduje się w stanie czynnym, gdy pełni służbę na etatowo przewidzianem stanowisku.

Oficer-inwalida, zdolny mimo swego inwalidztwa do służby zawodowej, może być zatrzymany w stanie czynnym zależnie od uznania ministra spraw wojskowych.

Stan nieczynny.

Oficer znajduje się w stanie nieczynnym, gdy nie pełni czasowo służby wskutek:

a) własnej prośby o długoterminowy urlop,
b) czasowej niezdolności do służby czynnej, stwierdzonej przez komisję rewizyjną,
c) zredukowania etatów,
d) dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych,
e) wyboru do jednej z izb ustawodawczych,

Ponadto oficer marynarki wojennej może być przeniesiony w stan nieczynny celem przejścia do instytucyj państwowych lub prywatnych, mających na celu rozwój floty wojennej lub handlowej.

Długoterminowe urlopy mogą być udzielane na przeciąg czasu od 6 miesięcy do 3 lat.

Oficer, znajdujący się w stanie nieczynnym wskutek długoterminowego urlopu, nie może być przeniesiony w stan czynny bez swej zgody, z wyjątkiem mobilizacji lub zwiększenia etatów.

Czas spędzony w stanie nieczynnym wskutek długoterminowego urlopu wlicza się oficerowi do czasu służby zawodowej jedynie w wyjątkowych wypadkach zależnie od uznania ministra spraw wojskowych.

Oficer, który przez więcej niż 6 miesięcy w ciągu jednego roku nie jest w możności pełnić służbę z powodu złego stanu zdrowia, powinien być przedstawiony komisji rewizyjnej, która oznacza termin przebywania oficera w stanie nieczynnym.

W ostatnim miesiącu przed upływem terminu, oznaczonego przez komisję rewizyjną, oficer powinien być ponownie przedstawiony komisji rewizyjnej, która orzeka, czy może on być przeniesiony do stanu czynnego, czy też ma pozostać nadal w stanie nieczynnym.

Czas pozostawania w stanie nieczynnym wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej nie może przekraczać 3 następujących po sobie lat lub 4 lat w przeciągu 6 lat.

Po upływie powyższych terminów oficer w razie dalszej niezdolności do służby czynnej powinien być przeniesiony w stan spoczynku.

Czas pozostawania w stanie nieczynnym wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej zalicza się oficerowi do czasokresu, niezbędnego do awansu jedynie w wypadku, gdy niezdolność wywołana została w związku z pełnieniem służby wojskowej.

Oficerowi, przeniesionemu w stan nieczynny wskutek zredukowania etatów, przysługują w ciągu 3 lat wszystkie uprawnienia stanu czynnego oraz prawo pierwszeństwa w otrzymaniu stanowiska w posiadanym stopniu w miarę wolnych etatów.

Oficerowi, przeniesionemu w stan nieczynny wskutek dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych, zalicza się po powrocie z niewoli i przeprowadzeniu postępowania rehabilitacyjnego cały czas, spędzony w stanie nieczynnym z powodu niewoli, do czasokresu niezbędnego do awansu.

Oficer, przeniesiony w stan nieczynny wskutek wybrania do jednej z izb ustawodawczych, traci na czas sprawowania mandatu prawo do uposażenia i prawo do noszenia munduru.

Oficer, wybrany do jednej z izb ustawodawczych, zwolniony zostaje na czas sprawowania mandatu od wszelkiej zależności służbowej i traci wszelkie uprawnienia służbowe w stosunku do innych wojskowych posłów.

Oficerowi, przeniesionemu w stan nieczynny wskutek wyboru do jednej z izb ustawodawczych, zalicza się czas sprawowania mandatu do czasokresu, niezbędnego do awansu.

Oficerowi marynarki wojennej, przeniesionemu w stan nieczynny celem przejścia do instytucyj, mających na celu rozwój marynarki wojennej lub handlowej, przysługują w ciągu 3 lat uprawnienia stanu czynnego, poczem zostaje on przeniesiony do rezerwy.

Oficerów w stan nieczynny przenosi minister spraw wojskowych.

Stan spoczynku

Oficer znajduje się w stanie spoczynku, gdy został zwolniony od pełnienia służby na przewidzianem etatowo stanowisku z powodów i na warunkach, określonych ustawą emerytalną.

Oficer winien być przeniesiony w stan spoczynku z chwilą osiągnięcia następującej granicy wieku:

w wojsku lądowem:

do stopnia	majora włącznie	ukończonych	53 lat
dla „	podpułkownika	„	55 „
„ „	pułkownika	„	57 „
„ „	generała brygady	„	59 „
„ „	generała dywizji i broni	„	61 „

w marynarce wojennej:

do stopnia	kom.-podpor. włącznie	ukończonych	45 lat,
„ „	kom.-por.	„	50 „
„ „	komandora	„	56 „
„ „	kontradmirała	„	58 „
„ „	wiceadmirała	„	60 „

Oficera w stan spoczynku przenosi prezydent Rzeczypospolitej.

Oficerom do stopnia generała brygady i kontradmirała włącznie, przeniesionym w stan spoczynku z powodu osiągnięcia granicy wieku, nadaje prezydent Rzeczypospolitej następny stopień oficerski, jako stopień tytularny, jeżeli przesłużyli oni w ostatnio posiadanym stopniu co najmniej 2 lata.

Oficer, przeniesiony w stan spoczynku, może być powołany do służby czynnej:

a) podczas pokoju na 2 ćwiczenia czterotygodniowe,

b) w razie mobilizacji na czas potrzeby.

Oficer, przeniesiony w stan spoczynku, może prosić o przeniesienie go z powrotem w stan czynny, jeżeli:

a) przeniesienie w stan spoczynku nastąpiło na własną prośbę, a oficer nie przekroczył granicy wieku i jest według orzeczenia komisji rewizyjnej zdolny do służby wojskowej,

b) przeniesienie w stan spoczynku nastąpiło ze względu na niezdolność do służby wojskowej, a oficer w międzyczasie zdolność do służby wojskowej według orzeczenia komisji rewizyjnej odzyskał,

c) będąc powołany do służby czynnej w wypadku mobilizacji awansował a granica wieku dla stopnia, na który awansował, nie została przekroczona.

Prośba o przeniesienie w stan czynny powinna być wniesiona w wypadkach a) i b) wprost, w wypadku c) w drodze służbowej do M. S. Wojsk.

Przeniesienie do rezerwy i pospolitego ruszenia.

Oficer zawodowy może być przeniesiony do rezerwy z powodu:

a) własnej prośby o przeniesienie do rezerwy,

b) dwukrotnie bezpośrednio po sobie następującej ujemnej rocznej kwalifikacji, stwierdzającej nienadawanie się na wyższe stanowisko i orzeczenia komisji, ustanawianej w tym celu corocznie przy Ministerstwie Spraw Wojskowych i dowództwach okręgów korpusów,

c) stwierdzonej przez komisję rewizyjną utraty zdolności do służby wojskowej.

Oficer, który nabył prawo do uposażenia emerytalnego, przeniesiony zostaje w powyższych wypadkach w stan spoczynku.

Oficer zawodowy przeniesiony zostaje do rezerwy z powodu dwukrotnie bezpośrednio po sobie następującej ujemnej rocznej kwalifikacji po przeprowadzeniu postępowania ostrzegawczego.

W razie, jeżeli w rocznej kwalifikacji oficera znajduje się chociażby jedna kwalifikacja któregokolwiek z jego przełożonych, dyskwalifikująca oficera do służby zawodowej i stwierdzająca nienadawanie się jego na wyższe stanowisko, minister spraw wojskowych wzgl. dowódcy okrę-

gów korpusów wyznaczają oficera co najmniej w stopniu pułkownika celem przeprowadzenia badania, czy wydana oficerowi ujemna roczna kwalifikacja jest dostatecznie uzasadniona.

W razie, jeżeli w rocznej kwalifikacji oficera znajduje się ujemna kwalifikacja, wydana przez dowódcę okręgu korpusu, oficera co najmniej w stopniu generała dywizji celem przeprowadzenia badania, czy wydana oficerowi ujemna kwalifikacja jest dostatecznie uzasadniona, wyznacza minister spraw wojskowych.

Wyznaczony oficer ma obowiązek wszechstronnego zbadania sprawy, przyczem przysługuje mu prawo wglądu do odpowiednich aktów oraz prawo przesłuchania osób, których przesłuchanie uzna za potrzebne, poczem składa pisemny meldunek władzy, która go wyznaczyła.

Jeżeli istnieją podstawy, uzasadniające przypuszczenie, że oficer otrzymał ujemną kwalifikację słusznie, władza przełożona przesyła mu ostrzeżenie, że bezpośrednio następująca ujemna roczna kwalifikacja może pociągnąć przeniesienie go do rezerwy względnie w stan spoczynku, poczem składa meldunek ministrowi spraw wojskowych.

Jeżeli istnieją podstawy, uzasadniające przypuszczenie że oficer otrzymał ujemną kwalifikację niesłusznie, władza przełożona wzywa przełożonego wzgl. przełożonych, którzy wydali ujemną kwalifikację, do osobistego wyjaśnienia sprawy względnie zarządza ponowne zbadanie sprawy przez oficera, który przeprowadzał badanie, lub przez innego oficera.

Jeżeli władza przełożona powezmie ostateczne przekonanie o niesłuszności kwalifikacji, może ona zależnie od charakteru sprawy załatwić ją w stosunku do przełożonego wzgl. przełożonych, którzy wydali ujemną kwalifikację

a) w drodze dyscyplinarnej, w którym to wypadku zarządza jednocześnie skreślenie lub zmianę ujemnej kwalifikacji,

b) w drodze sądowo-karnej wzgl. sądowo-honorowej, w których to wypadkach skreślenie lub zmiana ujemnej kwalifikacji zostają uzależnione od wyroku wzgl. orzeczenia sądowego.

Oficer, który otrzymał ujemną kwalifikację słusznie, winien być przeniesiony niezwłocznie do innej jednostki

niepodlegającej przełożonemu, który wydał ujemną kwalifikację.

Oficer, który otrzymał ujemną kwalifikację niesłusznie, może być przeniesiony do innej jednostki na własną prośbę.

Powyższe postanowienia o przeniesieniu oficera zawodowego do rezerwy z powodu ujemnej kwalifikacji nie mają zastosowania do oficerów sądowych, mianowanych sędziami wojskowymi oraz oficerów kontrolerów i oficerów kontrolerów, awansowanych na generałów, których przeniesienie do rezerwy z powodu ujemnej kwalifikacji normują szczególne przepisy.

Oficerom, przeniesionym do rezerwy lub w stan spoczynku, przy równych kwalifikacjach przysługuje prawo pierwszeństwa w otrzymaniu stanowisk w cywilnej służbie państwowej lub samorządowej albo instytucjach subwencjonowanych przez państwo.

Sposób nadawania stanowisk oficerom, przeniesionym do rezerwy lub w stan spoczynku, określa rozporządzenie Rady Ministrów w Dz. U. R. P. Nr. 116/27 poz. 985.

Do kwalifikowania oficerów do otrzymania stanowisk powołano komisję kwalifikacyjną przy Biurze Personalnem M. S. Wojsk., której regulamin zawiera Dz. Rozk. Nr. 31/28 poz. 343.

Pozbawienie stopnia.

Oficer może być pozbawiony stopnia jedynie:

a) w wypadku utraty obywatelstwa polskiego,

b) w drodze prawomocnego wyroku sądowego,

c) w drodze prawomocnego orzeczenia oficerskiego sądu honorowego.

Udział w działalności politycznej.

Oficerowi w stanie czynnym i nieczynnym nie wolno brać udziału w działalności politycznej, ani należeć do stowarzyszeń o celach politycznych.

Oficerom w stanie czynnym i nieczynnym nie wolno należeć do stowarzyszeń przysposobienia wojskowego; w pracach stowarzyszeń przysposobienia wojskowego wspom-

niani oficerowie mogą brać udział jedynie w charakterze instruktorów.

Oficer w stanie czynnym i nieczynnym może należeć do krajowych stowarzyszeń, niemających celów politycznych, za zezwoleniem właściwego dowódcy okręgu korpusu wzgl. za zezwoleniem ministra spraw wojskowych, do zagranicznych stowarzyszeń, niemających celów politycznych, za zezwoleniem ministra spraw wojskowych.

Oficerom w stanie czynnym i nieczynnym nie wolno pobierać w jakiejkolwiek formie wynagrodzenia z tytułu pełnienia czynności w wymienionych wyżej stowarzyszeniach

Należenie oficerów do stowarzyszeń i związków określa P. S. 325 — 585.

Oficerom w stanie spoczynku wolno brać udział w działalności politycznej i należeć do stowarzyszeń o celach politycznych oraz stowarzyszeń, niemających celów politycznych, jednak postępowanie ich nie może w żadnym wypadku pozostawać w sprzeczności z wymogami honoru oficerskiego i dobrem sił zbrojnych.

Do czasu ustalenia ustawodawstwa samorządowego oficer zawodowy może brać udział w wyborach do samorządu tylko na obszarze byłego Królestwa Kongresowego.

Używanie tytułów naukowych.

Oficer, który wykaże się osiągniętym na jednej z wyższych uczelni dyplomem doktora, inżyniera lub magistra, uzyskuje prawo podpisywania się w służbie przynależnym mu tytułem naukowym z chwilą ogłoszenia dyplomu w „Dzienniku Personalnym" lub „Roczniku Oficerskim".

Wykonywanie zawodów cywilnych.

Oficerowi w stanie czynnym nie wolno wykonywać zawodów cywilnych, trudnić się przemysłem lub handlem i zajmować stanowisk w służbie państwowej. Wyjątek stanowią lekarze, dentyści i lekarze weterynarji, którzy mogą wykonywać praktykę cywilną w myśl szczególnych przepisów.

Oficer w stanie czynnym może zarządzać przedsiębiorstwem przemysłowem lub handlowem za zezwoleniem ministra spraw wojskowych jedynie w wypadku, gdy przedsiębiorstwo stanowi własność oficera, jego żony, nieletnich dzieci lub nieletnich powierzonych jego opiece.

Oficerowi w stanie nieczynnym wolno wykonywać zawód cywilny za zezwoleniem ministra spraw wojskowych

Ograniczenia powyższe nie dotyczą oficerów w stanie spoczynku.

Zawieranie związków małżeńskich.

Na zawarcie związku małżeńskiego oficer w stanie czynnym i nieczynnym winien uzyskać zezwolenie przełożonego

Zezwoleń na zawarcie związku małżeńskiego oficerom w stanie czynnym udzielają:

a) generałom, oficerom sztabowym oraz oficerom bez względu na stopień, pełniącym służbę w Ministerstwie Spraw Wojskowych i jednostkach podległych bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych, minister spraw wojskowych,

b) oficerom młodszym właściwy dowódca okręgu korpusu.

Zezwoleń na zawarcie związku małżeńskiego oficerom w stanie nieczynnym udzielają władze, wymienione w rozporządzeniu ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 15/28 poz. 181.

Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego może otrzymać oficer pod warunkiem:

a) ukończenia 24 lat życia.

b) w stopniu podporucznika i porucznika posiadania wspólnie z narzeczoną dochodów, odpowiadających co najmniej poborom żonatego kapitana (rotmistrza),

c) nieposzlakowanej opinji narzeczonej.

Do wydawania orzeczenia w związku z powyższemi warunkami powołane są komisje oficerskie przy władzach wojskowych i formacjach, których skład i tryb urzędowania określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 29/21 poz. 590, 7/25 poz. 83 i 15/27 poz. 160.

Postanowienie o orzeczeniach komisyj oficerskich niema zastosowania do generałów i oficerów na stanowiskach dowódców pułków i stanowiskach równorzędnych.

O zawarciu związku małżeńskiego powinien oficer w stanie czynnym i nieczynnym zameldować pisemnie najpó-

żniej do 14 dni przełożonemu, który udzielił zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego, przedkładając równocześnie wyciąg z metryki ślubu.

Oficer w stanie spoczynku nie potrzebuje zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego, jednak o zawarciu związku małżeńskiego powinien donieść pisemnie najpóźniej do 4 tygodni powiatowej komendzie uzupełnień, na której obszarze zamieszkuje, załączając jednocześnie wyciąg z metryki ślubu.

Awanse.

Awansowanie oficera zarówno podczas pokoju, jak też podczas wojny następuje o jeden stopień.

Awanse oficerów poszczególnych korpusów osobowych wojska lądowego i korpusu oficerów marynarki wojennej z wyjątkiem mianowanych sędziami wojskowymi oficerów sądowych oraz oficerów kontrolerów i oficerów kontrolerów, awansowanych na generałów, następują zależnie od stopnia po przesłużeniu w każdym stopniu co najmniej podanej niżej ilości lat i spełnieniu podanych niżej warunków oraz na podstawie odpowiednich kwalifikacyj i w miarę wolnych etatów

a) według starszeństwa,

b) z wyboru, dokonanego przez ministra spraw wojskowych na podstawie wniosków przełożonych.

Awanse na poruczników następują automatycznie według starszeństwa po przesłużeniu 2 lat w stopniu podporucznika.

Awanse na kapitanów (rotmistrzów) następują po przesłużeniu w stopniu porucznika co najmniej 4 lat, w tem:

podczas pokoju

$^4/_5$ według starszeństwa,

$^1/_5$ z wyboru.

podczas wojny

$^1/_2$ według starszeństwa,

$^1/_2$ z wyboru,

Dla podporuczników i poruczników, którzy ukończyli szkołę akademicką i uzyskali odpowiedni dyplom, okres czasu służby w stopniach podporuczników i poruczników, wymagany do awansu, skraca się

dla podporuczników do 1 roku,

dla poruczników co najmniej do 2 lat.

Awanse na majorów i komandorów-podporuczników następują po przesłużeniu w stopniu kapitana (rotmistrza) co najmniej 4 lat, w tem:

podczas pokoju

$^2/_5$ według starszeństwa,

$^3/_5$ z wyboru,

podczas wojny

$^1/_5$ według starszeństwa,

$^4/_5$ z wyboru.

Awanse na podpułkowników i komandorów-poruczników następują po przesłużeniu w stopniu majora i komandora-podporucznika co najmniej 3 lat, w tem:

podczas pokoju

$^1/_5$ według starszeństwa,

$^4/_5$ z wyboru.

podczas wojny

tylko z wyboru.

Awanse na pułkowników i komandorów następują po przesłużeniu w stopniu podpułkownika i komandora-porucznika co najmniej 4 lat zarówno podczas pokoju, jak też podczas wojny tylko z wyboru.

Awanse na generałów brygady, generałów dywizji i generałów broni oraz na kontradmirałów i wiceadmirałów następują po przesłużeniu w poprzednich stopniach co najmniej 3 lat zarówno podczas pokoju, jak też podczas wojny tylko z wyboru.

Stopień marszałka Polski nadaje prezydent Rzeczypospolitej za wyjątkowe zasługi w obronie państwa.

Zasady, które dotyczą starszeństwa przy awansach, sposobu przeprowadzania wyboru oraz kwalifikowania oficerów wojska określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 50/23 poz. 352 i 81/25 poz. 555.

Zasady, które dotyczą starszeństwa przy awansach oraz sposobu przeprowadzania wyboru na stopnie generalskie określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz U. R. P. Nr. 89/23 poz. 699, 96/24 poz. 894 i 81/25 poz. 554

Podczas wojny do czasu służby, wymaganego do awansu na podporucznika, porucznika, kapitana (rotmistrza), ma-

jora i komandora-podporucznika oraz podpułkownika i komandora-porucznika, czas służby, przebyty na terenie działań wojennych lub na jednostkach, pływających w kampanji czynnej, liczy się podwójnie.

Od oficerów piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierii i saperów, aeronautycznych, łączności, kolejowych, samochodowych, taborowych i żandarmerji oprócz podanych wyżej warunków wymagane jest ponadto:

a) do awansów na majorów ukończenie z pomyślnym wynikiem specjalnego kursu dla oficerów sztabowych,

b) do awansów oficerów, powołanych do prac Sztabu Głównego, przesłużenie po każdym awansie przed dalszem pełnieniem powyższej służby 1 roku w linji na stanowiskach, odpowiadających stopniom, na które awansowali,

c) do awansów oficerów piechoty, kawalerji, artylerii inżynierji i saperów oraz łączności, nie należących do oficerów, powołanych do prac Sztabu Głównego, rzeczywiste sprawowanie dowództwa przez przeciąg 2 lat na stanowiskach. odpowiadających stopniom, posiadanym przed awansem,

d) do awansów oficerów innych korpusów osobowych nienależących do oficerów, powołanych do prac Sztabu Głównego, rzeczywiste sprawowanie dowództwa przez przeciąg 2 lat w sposób, ustalony przez ministra spraw wojskowych.

Sposób sprawowania rzeczywistego dowództwa w korpusie oficerów aeronautycznych, kolejowych, samochodowych, taborowych i żandarmerji określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 10/23 poz. 128, 20/25 poz. 215 i 17/26 poz. 181.

Pełnienie czynności kwatermistrza, adjutanta oraz dowódcy oddziału i pododdziału obsługi (sztabowego) nie może być uznane za rzeczywiste sprawowanie dowództwa.

Awanse mianowanych sędziami wojskowymi oficerów sądowych następują według starszeństwa po przesłużeniu w każdym stopniu co najmniej podanego wyżej dla każdego stopnia okresu czasu na podstawie odpowiednich kwalifikacyj i w miarę wolnych etatów.

Awanse oficerów kontrolerów oraz oficerów kontrolerów,

awansowanych na generałów, następują jedynie z wyboru po przesłużeniu w każdym stopniu co najmniej 2 lat na podstawie odpowiednich kwalifikacyj i w miarę wolnych etatów.

Zasady, które dotyczą starszeństwa przy awansach, sposobu przeprowadzania wyboru oraz kwalifikowania oficerów kontrolerów i oficerów kontrolerów, awansowanych na generałów, określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 76/23 poz. 596 i rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 27/23 poz. 364.

Od oficerów marynarki wojennej oprócz podanych wyżej warunków wymagane jest ponadto:

a) do awansów na porucznikow odbycie co najmnie. 8-miesięcznego pływania na jednostkach morskich w kampanji czynnej,

b) do awansów na kapitanów odbycie w stopniu porucznika co najmniej 12-miesięcznego pływania na jednostkach morskich i flotyllach rzecznych w kampanji czynnej,

c) do awansów na komandorów-podporuczników:

1) sprawowanie w stopniu kapitana na jednostkach pływających w kampanji czynnej co najmniej 4-miesięcznego morskiego dowództwa oraz co najmniej 8-miesięcznego dowództwa jednostką rzeczną lub pełnienie funkcji zastępcy dowódcy czy oddziałowego (dywizjonowego) oficera specjalisty przez powyższy okres czasu,

2) złożenie egzaminu, którego program ustala minister spraw wojskowych,

d) do awansów na komandorów-poruczników i komandorów sprawowanie dowództwa nad pływającymi jednostkami i oddziałami marynarki wojennej.

Do oficerów marynarki wojennej, którzy w stopniu porucznika lub kapitana przeznaczeni zostali do specjalizowania się w poszczególnych gałęziach nauki i techniki morskiej, nie jest wymagane sprawowanie dowództwa do awansu na komandorów-podporuczników i stopnie wyższe. zaś zamiast egzaminu, wymaganego do awansu na komandora-podporucznika, zalicza się im wykonaną pracę naukową lub obronę opracowanego projektu. Dalszy awans

oficerów, nieposiadających cenzusu dowodzenia, następuje wyłacznie na stanowiska administracyjno-techniczne.

Zasady, które dotyczą starszeństwa przy awansach, sposobu przeprowadzania wyboru oraz kwalifikowania oficerów marynarki wojennej, określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 3/26 poz. 15.

Sposób obliczania cenzusu pływania i sprawowania dowództwa ustala rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 10/26 poz. 101.

Minister spraw wojskowych może zwalniać w drodze wyjątku oficerów inwalidów od zadośćuczynienia powyższym warunkom.

Oficerowie marynarki wojennej posiadają prawo do otrzymania odpowiednich dyplomów, ustalonych dla oficerów marynarki handlowej, bez składania egzaminów.

W razie śmierci oficera w związku ze służbą wojskową, w wypadkach wyjątkowych zasług, oficer może być awansowany o jeden stopień.

Oficerowie, przeciw którym wdrożono postępowanie dyscyplinarne, sądowo-honorowe lub sądowo-karne, są wyłączeni od prawa do awansu na czas postępowania.

Oficerom, zasądzonym wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności lub orzeczeniem sądu honorowego na karę zawieszenia w czynnościach, czas trwania kary pozbawienia wolności lub zawieszenia w czynnościach nie wlicza się do okresu czasu, wymaganego do awansu.

Urlopy.

Urlopy oficerów dzielą się na urlopy długoterminowe i urlopy krótkoterminowe.

Urlopy długoterminowe — patrz „Stan nieczynny".

Urlopy krótkoterminowe mogą być z zachowaniem uposażenia lub bez uposażenia.

Urlopy krótkoterminowe z zachowaniem uposażenia dzielą się na:

1) okolicznościowe,
2) wypoczynkowe,
3) kuracyjne,
4) służbowe.

Urlopy okolicznościowe przysługują oficerom zawodowym w wypadkach szczególnie ważnych spraw osobistych,

rodzinnych lub majątkowych, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 7 dni w każdym poszczególnym wypadku.

Urlopów okolicznościowych udzielają przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Urlopy wypoczynkowe przysługują wszystkim oficerom corocznie, przyczem czas trwania urlopów w roku kalendarzowym wynosi:

a) dla oficerów młodszych 4 tygodnie,
b) dla oficerów sztabowych i generałów 6 tygodni.

W wypadkach wyjątkowych, w uwzględnieniu czasu służby i wartościowej pracy dla dobra służby, mogą również oficerowie młodsi na wniosek bezpośredniego przełożonego otrzymać urlopy wypoczynkowe do 6 tygodni.

Oficerowie, będący właścicielami gospodarstw rolnych, mogą otrzymać urlopy wypoczynkowe w okresie robót rolnych, jeżeli względy służbowe na to pozwalają.

Przysługujące oficerom urlopy wypoczynkowe mogą być wykorzystane jednorazowo lub w 2 półroczach, jeżeli na to pozwalają względy służbowe.

Niewykorzystanie urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym nie uprawnia do wykorzystania go w następnym roku kalendarzowym.

W wypadkach, gdy przełożony ze względów służbowych nie może udzielić urlopu wypoczynkowego w czasie, o który oficer prosi, winien określić termin, w którym da oficerowi możność wykorzystania urlopu.

Urlopów wypoczynkowych udzielają:

A) w Ministerstwie Spraw Wojskowych:

a) wiceministrom, oficerom na stanowiskach generałów i pułkowników oraz oficerom kontrolerom — minister spraw wojskowych,

b) pozostałym oficerom — przełożeni na stanowiskach generałów (w wydziałach samodzielnych przełożeni na stanowiskach pułkowników).

B) w jednostkach bezpośrednio podległych ministrowi spraw wojskowych:

a) inspektorom armij, dowódcom okręgów korpusów i oficerom o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku — minister spraw wojskowych,

b) pozostałym oficerom — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

C) w jednostkach podległych dowódcom okręgów korpusów:

a) oficerom, wchodzącym w skład dowództw okręgów korpusów — dowódcy okręgów korpusów,

b) oficerom sztabowym — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy dywizji,

c) oficerom młodszym urlopów do 6 tygodni — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy dywizji, urlopów do 4 tygodni — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Urlopy kuracyjne przysługują oficerom zawodowym w wypadkach złego stanu zdrowia, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 6 miesięcy w ciągu jednego roku, licząc od dnia zachorowania.

Jeżeli zachodzi potrzeba wypoczynku po kuracji, czas niezbędny do wypoczynku zalicza się do urlopu kuracyjnego.

Jeżeli oficer korzystał z urlopu kuracyjnego w czasie krótszym, niż czas przysługującego mu urlopu wypoczynkowego, przysługuje mu prawo wykorzystania różnicy czasu między urlopem kuracyjnym i wypoczynkowym.

Urlopów kuracyjnych udzielają na podstawie orzeczenia lekarskiego:

A) oficerom na stanowiskach co najmniej pułkowników — minister spraw wojskowych,

B) pozostałym oficerom:

a) na okres do 6 tygodni — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy dywizji.

b) na okres ponad 6 tygodni — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy okręgu korpusu.

Urlopów kuracyjnych oficerom, pozostającym w stanie chorych w szpitalach wojskowych, bezpośrednio po odbytem leczeniu szpitalnem udzielają na wniosek komendanta szpitala wojskowego wymienieni wyżej przełożeni.

W wypadku przyznania oficerowi miejsca w sanatorjum lub uzdrowisku udzielać należy urlopu wypoczynkowego. Gdyby jednak oficer urlop wypoczynkowy wykorzystał a stan zdrowia jego wymagał leczenia w sanatorjum lub uzdrowisku, udzielać mu należy urlopu kuracyjnego.

Wytyczne przy udzielaniu oficerom urlopów kuracyjnych ustala rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 16/27 poz. 183.

Urlopy służbowe przysługują oficerom zawodowym:

a) do 2 tygodni w wypadkach przeniesienia służbowego z jednego do drugiego garnizonu celem załatwienia spraw osobistych w związku z przeniesieniem,

b) do 8 tygodni po powrocie z niewoli nieprzyjacielskiej.

Przy przeniesieniu służbowem urlop zostaje oficerowi udzielony z chwilą przeniesienia lub też później w celu dokonania rzeczywistego przesiedlenia się zależnie od względów służbowych.

Po powrocie z niewoli oficerowi zawodowemu przysługuje 8 tygodni urlopu, jeżeli niewola trwała ponad 6 miesięcy, co najmniej 4 tygodnie urlopu, jeżeli niewola trwała mniej niż 6 miesięcy.

Urlopów służbowych udzielają:

a) przy przeniesieniu służbowem — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku,

b) po powrocie z niewoli — dowódcy okręgów korpusów.

Prawo przedłużenia urlopu przysługuje przełożonemu, który urlopu udzielił.

W szczególnie ważnych wypadkach prawo przedłużenia urlopu przysługuje władzom lokalnym, jednak o czas nie dłuższy, niż 4 dni.

Czas, przebyty przez oficerów na urlopach okolicznościowych, wypoczynkowych i służbowych z zachowaniem uposażenia w ciągu jednego roku kalendarzowego, nie może przekraczać 8 tygodni.

Udzielanie urlopów komendantom i personelowi oficerskiemu i szeregowemu oraz słuchaczom i uczniom szkół i kursów normuje Dzien. Rozk. Nr. 40/25 poz. 398 i 11/26 poz. 108.

Urlopów zagranicznych udziela minister spraw wojskowych.

Urlopy krótkoterminowe bez uposażenia mogą otrzymywać oficerowie na własną prośbę tylko w ważnych sprawach osobistych, przyczem czas trwania urlopów nie może przekraczać 6 miesięcy.

Urlopów krótkoterminowych bez uposażenia udzielają:

a) generałom i oficerom sztabowym na stanowiskach od dowódców pułków włącznie w górę — minister spraw wojskowych,

b) pozostałym oficerom — przełożeni o uprawnieniach co najmniej dowódcy okręgu korpusu.

Czasowe wstrzymanie urlopów zarządzić może minister spraw wojskowych na całym obszarze państwa lub jego części wzgl. w wypadku epidemji chorób zakaźnych dowódca okręgu korpusu na obszarze okręgu korpusu.

Noszenie munduru.

Patrz „Rozdz. XX. Umundurowanie".

Oficerowie rezerwy.

Podział na korpusy osobowe.

Korpus oficerów rezerwy wojska lądowego składa się z oficerów rezerwy:

a) piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznych, łączności i kolejowych,

b) sanitarnych i weterynaryjnych,

c) samochodowych, taborowych, żandarmerji, sądowych, intendentów, uzbrojenia, geografów i administracji, jeżeli w tych korpusach zawodowo służyli, oraz z oficerów rezerwy piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznych, łączności i kolejowych, jeżeli będąc przydzieleni podczas wojny do jednego z wymienionych w niniejszym punkcie rodzajów wojska, w nim awansowali.

Oficer kontroler oraz oficer kontroler, awansowany na generała, przeniesiony do rezerwy, zostaje zaliczony do rezerwy jednego z rodzajów wojska zależnie od posiadanych kwalifikacyj.

Korpus oficerów rezerwy marynarki wojennej składa się z oficerów rezerwy, którzy:

a) zawodowo służyli w marynarce wojennej i przeniesieni zostali do rezerwy,

b) zostali mianowani podporucznikami marynarki wojennej w rezerwie,

c) będąc przydzieleni podczas wojny do marynarki wojennej, w niej awansowali i na własną prośbę zaliczeni zostali do marynarki wojennej.

Warunki mianowania podporucznikiem w rezerwie.

Podporucznikiem w rezerwie piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznym, łączności oraz kolejowym mianowany zostaje, kto odpowiada warunkom wymienionym pod A. lub B., mianowicie kto:

A.

1) ukończył korpus kadetów lub szkołę średnią z egzaminem dojrzałości albo złożył egzamin z wykształcenia ogólnego, będący uproszczonym egzaminem dojrzałości, albo ukończył 6 klas szkoły średniej, jeżeli obniżenie podanego wyżej poziomu wykształcenia ogólnego zależnie od potrzeb wojska zarządzi minister spraw wojskowych,

2) podczas odbywania skróconej służby wojskowej ukończył z pomyślnym wynikiem 6-miesięczny kurs szkoły podchorążych rezerwy,

3) odbył co najmniej jedno z ćwiczeń wojskowych w rezerwie, który to warunek nie dotyczy tych, którzy w chwili rozpoczęcia służby wojskowej wykażą się przysposobieniem wojskowem w odpowiednim zakresie,

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

B.

1) odbył co najmniej 6-letnią służbę wojskową w charakterze podoficera zawodowego i uzyskał stopień sierżanta,

2) złożył egzamin, wykazujący wykształcenie ogólne co najmniej w zakresie szkoły powszechnej,

3) ukończył z pomyślnym wynikiem 6-miesięczny kurs podchorążych rezerwy,

denta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 741.

Warunki mianowania podporucznikiem w rezerwie sanitarnym i weterynaryjnym określa rozporządzenie prezy-

4) posiada kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu

Warunki mianowania podporucznikiem w rezerwie marynarki wojennej określi rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Podporucznikiem w rezerwie może zostać mianowany każdy szeregowy, posiadający kwalifikacje moralne, za czyn wyjątkowego męstwa na polu bitwy.

Sposób przeprowadzania nominacji podporuczników rezerwy określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 18/27 poz. 217.

Pozbawienie stopnia.

Oficer rezerwy może być pozbawiony stopnia jedynie:

a) w wypadku utraty obywatelstwa polskiego,

b) w drodze prawomocnego wyroku sądowego,

c) w drodze prawomocnego orzeczenia oficerskiego sądu honorowego.

Udział w działalności politycznej.

Oficer rezerwy, powołany do służby czynnej, nie może brać udziału w działalności politycznej, ani należeć do stowarzyszeń o celach politycznych.

Oficer rezerwy, wybrany podczas powołania do służby czynnej do jednej z izb ustawodawczych, z chwilą przyjęcia mandatu zostaje przeniesiony z powrotem do rezerwy.

Wykonywanie zawodów cywilnych.

Wykonywanie zawodu cywilnego przez oficerów rezerwy, powołanych do służby czynnej, określi rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Zawieranie związków małżeńskich.

Oficerów rezerwy, powołanych do służby czynnej, obowiązują w zakresie zawierania związków małżeńskich postanowienia, dotyczące oficerów zawodowych.

Awanse.

Oficerowie rezerwy awansują podczas służby w rezerwie do stopnia kapitana (rotmistrza) włącznie.

Oficerowie zawodowi, przeniesieni do rezerwy, zatrzymują posiadane stopnie.

Awanse oficerów rezerwy podczas służby w rezerwie następują po odbyciu podanych niżej ćwiczeń i na podstawie odpowiednich kwalifikacyj.

Awanse na poruczników rezerwy następują po odbyciu w stopniu podporucznika rezerwy co najmniej 2 ćwiczeń wojskowych.

Awanse na kapitanów (rotmistrzów) rezerwy następują po odbyciu w stopniu porucznika rezerwy następnych co najmniej 2 ćwiczeń wojskowych i złożeniu egzaminu na kapitana (rotmistrza) rezerwy.

Awanse oficerów rezerwy sanitarnych i weterynaryjnych określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 739.

Sposób przeprowadzania awansów oficerów rezerwy określa rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dz. Rozk. Nr. 20/28 poz. 224.

Urlopy.

Oficerów rezerwy, powołanych do służby czynnej, obowiązują w zakresie urlopów postanowienia, dotyczące oficerów zawodowych.

Oficerowie rezerwy, powołani na ćwiczenia wojskowe mogą otrzymywać urlopy okolicznościowe.

Noszenie munduru.

Patrz „Rozdz. XX. Umundurowanie".

Przejście oficerów rezerwy na oficerów zawodowych.

Oficerowie rezerwy, mianowani w rezerwie, piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautyczni, łączności i kolejowi mogą przejść do korpusów oficerów zawodowych piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautycznych, łączności, kolejowych, samochodowych, taborowych i żandarmerji, jeżeli:

a) otrzymali dyplom z ukończenia szkoły oficerskiej o kursie co najmniej 2-letnim,

b) nie przekroczyli 25 lat życia.

c) posiadają kwalifikacje moralne i służbowe bez zarzutu.

Oficer rezerwy, mianowany podporucznikiem w rezerwie za czyn wyjątkowego męstwa na polu bitwy, może przejść do korpusu oficerów zawodowych również w wypadku przekroczenia 25 lat życia.

Oficerowie rezerwy, mianowani w rezerwie, piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i saperów, aeronautyczni, łączności i kolejowi, mogą przejść do korpusu oficerów zawodowych sądowych, sanitarnych, intendentów, uzbrojenia, geografów, weterynaryjnych i administracji, jeżeli:

a) spełnili warunki, wymagane do mianowania podporucznikiem zawodowym w tych korpusach,

b) nie przekroczyli 30 lat życia.

Warunki przejścia oficerów rezerwy do korpusu oficerów zawodowych sanitarnych i weterynaryjnych określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 740.

Starszeństwo i warunki przyjęcia oficerów zawodowych, przeniesionych do rezerwy, ponownie na oficerów zawodowych określa rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej w Dz. U. R. P. Nr. 84/23 poz. 647 i rozporządzenie ministra spraw wojskowych w Dzien. Rozk. Nr. 33/23 poz 425.

Przy przejściu na oficerów zawodowych oficerowie, mianowani w rezerwie, otrzymują starszeństwo, które byłoby im przyznane, gdyby kończyli szkołę oficerską, wymaganą od oficerów zawodowych, jednocześnie ze swymi rówieśnikami ze szkoły oficerskiej.

Oficerowie rezerwy przeniesieni do korpusu oficerów zawodowych, jeżeli w tym korpusie nie awansowali a następnie ponownie zostali przeniesieni do korpusu oficerów rezerwy, otrzymują w tym korpusie starszeństwo i lokatę, któreby mieli, gdyby cały czas pozostawali w korpusie oficerów rezerwy.

Oficerowie pospolitego ruszenia.

Oficerów pospolitego ruszenia, powołanych do służby czynnej, obowiązują zasadniczo wszystkie postanowienia, dotyczące oficerów zawodowych.

Oficerowie czasu wojny.

Osoby zgłaszaiace się ochotniczo, jeżeli nie są obowiązane do służby wojskowej, oraz osoby powołane do świadczeń wojennych, mogą otrzymać tytuł oficera czasu wojny w stopniach, odpowiadających stanowiskom, na które zależnie od posiadanych kwalifikacyj zostały przeznaczone.

Powołanym do świadczeń wojennych osobom stanowiska i stopnie oficerów czasu wojny są nadawane przez minstra spraw wojskowych na wnoski właściwych departamentów, przekładane przez Biuro Personalne M. S. Wojsk.

Zgłaszające się ochotniczo osoby, które pragną otrzymać tytuł oficerów czasu wojny, wnoszą należycie umotywowane podania ze wskazaniem specjalności do Biura Personalnego M. S. Wojsk., które w porozumieniu z właściwym departamentem M. S. Wojsk. przedkłada ministrowi spraw wojskowych wniosek co do stanowiska i stopnia, które mogłyby być przyznane wspomnianym osobom.

Obowiązki i uprawnienia oficerów czasu wojny określi rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej.

Oficerowie kontraktowi.

Obywatele państw obcych mogą w wyjątkowych wypadkach pełnić służbę w wojsku polskiem kontraktowo za szczególnem zezwoleniem prezydenta Rzeczypospolitej i po przedstawieniu zgody tych państw, których są obywatelami.

Obywatele państw obcych mogą pełnić służbę w wojsku polskiem w charakterze oficerów lub funkcjonarjuszów cywilnych.

Kontrakty z obywatelami państw obcych są zawierane indywidualnie.

Warunki kontraktów z obywatelami państw obcych, którzy mają pełnić służbę w charakterze oficerów, winny uwzględniać podporządkowanie ich mocy obowiązujących w wojsku polskiem przepisów honorowych, dyscyplinarnych i karnych oraz przepisom o udziale w działalności politycznej, o wykonywaniu zawodów cywilnych i wyjazdach zagranicę, tudzież regulaminom i instrukcjom.

Warunki kontraktów z obywatelami państw obcych, którzy mają pełnić służbę w charakterze funkcjonarjuszów cywilnych, winny uwzględniać podporządkowanie ich mocy postanowień o udziale w działalności politycznej, o wykonywaniu zawodów cywilnych i wyjazdach zagranicę.

Podania obywateli państw obcych o przyjęcie do służby kontraktowej powinny być wnoszone do Biura Personalnego M. S. Wojsk., które w porozumieniu z właściwemi departamentami i Departamentem Intendentury M. S. Wojsk. ustala warunki kontraktu i przedkłada ministrowi spraw wojskowych ostateczne wnioski.

Po uzyskaniu na wniosek ministra spraw wojskowych zezwolenia prezydenta Rzeczypospolitej na przyjęcie obywatela państwa obcego do służby kontraktowej, kontrakt z nim podpisuje w imieniu ministra spraw wojskowych szef Biura Personalnego M. S. Wojsk.

Uzyskanie przez oficera kontraktowego obywatelstwa polskiego powoduje zwolnienie go ze służby kontraktowej i chociaż może stanowić podstawę do przyznania mu charakteru oficera rezerwy, jednak nie przesądza sprawy powołania go do służby czynnej w charakterze oficera rezerwy i przemianowania go na oficera zawodowego.

Duchowni wojskowi.

Podział duchownych wojskowych.

Duchowni wojskowi dzielą się na:

a) duchownych wyznań katolickich (rzymsko-katolickiego i grecko-katolickiego),

b) duchownych wyznań ewangelickich (ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego i ewangelicko-unijnego),

c) duchownych wyznania prawosławnego,

d) duchownych wyznania mojżeszowego.

Stopnie duchownych wojskowych.

Istnieją następujące stopnie duchownych wojskowych:

1. wyznań katolickich:
   kapelan (odpowiadający stopniowi kapitana),
   starszy kapelan (odpowiadający stopniowi majora),
   proboszcz (odpowiadający stopniowi podpułkownika),
   dziekan (odpowiadający stopniowi pułkownika),
   dziekan generalny (odpowiadający stopniowi gen. bryg.),
   biskup polowy (odpowiadający stopniowi gen. dyw.),

2. wyznań ewangelickich:
   kapelan (odpowiadający stopniowi kapitana),
   starszy kapelan (odpowiadający stopniowi majora),
   proboszcz (odpowiadający stopniowi podpułkownika),
   senjor (odpowiadający stopniowi pułkownika),
3. wyznania prawosławnego:
   kapelan (odpowiadający stopniowi kapitana),
   starszy kapelan (odpowiadający stopniowi majora),
   dziekan (odpowiadający stopniowi podpułkownika),
   protoprezbiter (odpowiadający stopniowi pułkownika),
4. wyznania mojżeszowego:
   rabin (odpowiadający stopniowi kapitana),
   starszy rabin II kl. (odpowiadający stopniowi majora),
   starszy rabin I kl. (odpowiadający stopniowi podpułkownika),
   naczelny rabin (odpowiadający stopniowi pułkownika).

Obowiązki i prawa duchownych wojskowych

Obowiązki i prawa duchownych wojskowych określa prawo kanoniczne poszczególnych wyznań.

ROZDZIAŁ XVI.

Przepisy dyscyplinarne.

Zasady ogólne.

Dyscyplinarnie karze się za:

a) przewinienia przeciwko karności, porządkowi wojskowemu i przepisom służbowym, które nie podpadają pod postanowienia karne obowiązujących ustaw.

b) przestępstwa pospolite i wojskowe, których ukaranie dyscyplinarne w wypadkach mniejszej wagi jest dopuszczalne.

Władzy dyscyplinarnej przełożonych wojskowych podlegają:

a) oficerowie i szeregowi służby czynnej,

b) oficerowie i szeregowi rezerwy lub pospolitego ruszenia powołani do służby czynnej względnie na ćwiczenia wojskowe lub zebrania kontrolne,

c) inwalidzi wojskowi umieszczeni w zakładach wojskowych,

d) inne osoby w myśl przepisów dyscyplinarnych.

Władza dyscyplinarna nie jest przywiązana do stopnia, lecz do stanowiska służbowego i musi być wykonywana przez przełożonego osobiście. Władza dyscyplinarna nie przysługuje podoficerom; wyjątek od tej zasady stanowią podoficerowie komendanci transportów i dowódcy oddziałów wydzielonych, którzy w tym charakterze posiadają prawo karania podwładnych szeregowych karami porządkowemi do trzech dni oraz aresztem lekkim do dwóch dni.

W razie potrzeby przywrócenia karności wojskowej, ujawnienia przestępstwa lub wywołania zgorszenia publicznego, każdy oficer lub podoficer ma prawo i obowiązek przyaresztować niższego stopniem żołnierza na własną odpowiedzialność.

Zawieszenie w czynnościach.

Przełożonemu dyscyplinarnemu przysługuje prawo tymczasowego zawieszenia podwładnego w czynnościach służbowych w razie podejrzenia go o takie przestępstwo lub

przewinienie, iż dalsze pełnienie przez niego czynności służbowych byłoby przeciwne interesom służby. Prawo zawieszania w czynnościach służbowych przysługuje:

dowódcy kompanji (równorzędnemu) w stosunku do wszystkich szeregowych,

dowódcy pułku (równorzędnemu) w stosunku do oficerów młodszych do dowódcy kompanji włącznie,

dowódcy dywizji (równorzędnemu) w stosunku do oficerów, pełniących funkcje dowódcy bataljonu (równorzędnych) włącznie,

ministrowi spraw wojskowych w stosunku do wszystkich oficerów.

Równocześnie z zawieszeniem w czynnościach służbowych musi być wszczęte postępowanie dyscyplinarne lub wniesione doniesienie karne.

Postępowanie dyscyplinarne.

Przed nałożeniem kary winny musi być wezwany do raportu karnego lub powinien udzielić wyjaśnień pisemnie, względnie drogą protokółu. Dochodzenie nie może trwać więcej niż 48 godzin. Przełożony dyscyplinarny, który nałożył karę, nie może jej cofnąć ani zmienić, może jednak zawiesić jej wykonanie, jeżeli ukarany rokuje poprawę. Termin zawieszenia nie może być dłuższy jak 3 miesiące.

Wyższy przełożony dyscyplinarny może podwyższyć karę jednak uwzględniając karę nałożoną lub odbytą jako część kary podwyższonej.

Przewinienia podlegające władzy dyscyplinarnej ulegają przedawnieniu po upływie 3 miesięcy od dnia ich popełnienia.

Kary dyscyplinarne

Kary dyscyplinarne dzielą się na kary porządkowe, kary aresztu i kary degradacji.

Względem szeregowców i starszych szeregowców stosuje się:

a) naganę,

b) codzienne meldowanie się w oznaczonym ubiorze i oporządzeniu przez przeciąg najwyżej 7 dni,

c) roboty poza kolejką do 14 dni,

d) zakaz opuszczania koszar do 28 dni,
e) areszt lekki do 28 dni,
f) areszt średni do 21 dni,
g) areszt ścisły do 14 dni,
h) degradację do stopnia szeregowca.

Względem podoficerów stosuje się:
a) naganę,
b) odebranie prawa przebywania poza koszarami po capstrzyku do 28 dni,
c) zakaz opuszczania koszar do 28 dni,
d) areszt lekki do 28 dni,
e) areszt średni do 21 dni,
f) degradację do stopnia szeregowca.

Względem oficerów stosuje się:
a) naganę przy raporcie,
b) naganę pisemną lub ustną w obecności równych i wyższych stopniem oficerów,
c) areszt domowy do 28 dni,
d) obostrzony areszt domowy do 21 dni (tylko względem oficerów młodszych).

Podczas pokoju w warunkach polowych oraz podczas wojny w polu karę aresztu względem szeregowców i starszych szeregowców zastąpić można karą stójki pod karabinem, licząc 1 dzień aresztu lekkiego za 1 godzinę stójki, 1 dzień aresztu średniego za 2 godziny stójki z przerwą godzinną, 1 dzień aresztu ścisłego za 2 godziny stójki w pełnym rynsztunku z przerwą godzinną

Zakres władzy dyscyplinarnej.

Dowódca	W stosunku do:			
	szeregowców	podoficerów	oficerów młodszych	oficerów sztabowych
kompanji (równorzędny)	wszystkie kary porządkowe, areszt lekki do 9 dni, areszt średni do 7 dni, areszt ścisły do 5 dni,	wszystkie kary porządkowe, areszt lekki do 9 dni, areszt średni do 7 dni,	—	—

Dowódca	W stosunku do:			
	szeregowców	podoficerów	oficerów młodszych	oficerów sztabowych
batalionu (równorzędny)	wszystkie kary porządkowe, areszt w dwukrotnym wymiarze przysługującym dowódcom kompanij,		nagany, areszt domowy do 9 dni, obostrzony areszt domowy do 7 dni,	—
pułku (równorzędny)	kary porządkowe, areszt lekki do 28 dni, areszt średni do 21 dni, areszt ścisły do 14 dni,	kary porządkowe, areszt lekki do 28 dni, areszt średni do 21 dni, degradacja,	nagany, areszt domowy do 28 dni, obostrzony areszt domowy do 21 dni,	nagany, areszt domowy do 9 dni,
piechoty dywizyjnej (równorzędny)	Jak dowódca pułku			nagany, areszt domowy do 18 dni (o ile nie są dowódcami pułków),
dywizji (równorzędny)	Jak dowódca pułku			nagany i areszt domowy do 28 dni. Wobec dowódców pułków (równorzędnych) nagany i areszt domowy do 9 dni. Wobec generałów nagany.

Dowódcom okręgów korpusów, inspektorom armij, szefowi Sztabu Głównego, szefowi Korpusu Kontrolerów, wiceministrom i ministrowi spraw wojskowych przysługuje

w stosunku do podległych im szeregowych i oficerów prawo wymierzania kar do najwyższego wymiaru.

Komendanci garnizonów posiadają zakres władzy dyscyplinarnej o jeden stopień wyższy, niżby im przysługiwał z tytułu zajmowanego stanowiska służbowego. Nie dotyczy to jednak komendantów garnizonów, którzy posiadają uprawnienia dyscyplinarne dowódcy dywizji.

Ogłaszanie kar.

Kary dyscyplinarne szeregowców ogłasza się w rozkazie dziennym.

Kary dyscyplinarne podoficerów podaje się do wiadomości na zbiórce równych i wyższych stopniem podoficerów jednostki przez odczytanie kary z dodatku do rozkazu dziennego.

Kary oficerów ogłasza się w rozkazie oficerskim, który podaje się do wiadomości ukaranemu oraz równym i wyższym stopniem oficerom.

Wykonanie kar.

Areszt lekki odbywa się po skończeniu zajęć dziennych w zamknięciu od wieczornego posiłku do pobudki z zakazem korespondowania bez kontroli i zakazem palenia tytoniu podczas zamknięcia.

Areszt średni odbywa się w zamknięciu celkowem z zakazami, jak przy areszcie lekkim, przyczem ukarani służby nie pełnią.

Areszt ścisły odbywa się w zamknięciu celkowem, podobnie jak areszt średni, przyczem przez czas trwania aresztu ukarani skazani są na twarde łoże i post o chlebie i wodzie z przerwą co trzeci dzień.

Osadzenie w areszcie średnim i ścisłym muszą poprzedzić oględziny lekarskie.

Degradację podoficerów podczas pokoju poprzedza postępowanie ostrzegawcze.

Areszt domowy odbywa się w mieszkaniu, przyczem ukaranemu wolno opuścić mieszkanie jedynie w celu służbowym, natomiast nie wolno przebywać w kasynie oficerskiem ani przyjmować odwiedzin.

Obostrzony areszt domowy odbywa się w przeznaczonym na ten cel oddzielnym pokoju w budynku wojskowym albo w areszcie oficerskim przy warcie głównej, przyczem ukarani służby nie pełnią.

Wszelkie kary szeregowych i oficerów z wyjątkiem kary nagany ustnej przy raporcie wciąga się do księgi kar.

ROZDZIAŁ XVII.

Oficerskie sądy honorowe.

Zasady ogólne.

Oficerskie sądy honorowe istnieją dla ochrony godności i honoru oficerów i powołane są do rozpatrywania spraw oficerów o naruszenie godności i honoru, jako też do rozpatrywania zatargów, nieporozumień i kolizyj honorowych. Sądy honorowe są powołane również do rozpatrywania takich zarzutów honorowych, które odnoszą się do czasu przed uzyskaniem stopnia oficerskiego w wojsku polskiem.

Oficerskim sądom honorowym podlegają wszyscy oficerowie tak zawodowi w stanie czynnym, w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku, jak też oficerowie rezerwy, pospolitego ruszenia oraz oficerowie kontraktowi.

Właściwość sądów honorowych.

Oficerowie zawodowi w stanie nieczynnym, w stanie spoczynku oraz oficerowie rezerwy i pospolitego ruszenia podlegają za przewinienia popełnione w czasie, gdy nie pełnią służby czynnej, sądowi honorowemu przy jednostce, w której w czasie popełnienia przewinienia pełnili służbę, lub temu sądowi honorowemu, który znajduje się najbliżej ich miejsca zamieszkania.

Przy przeniesieniu służbowem oficera do innej formacji na okres dłuższy, niż 3 miesiące, sprawa honorowa tego oficera winna być przekazana do sądu honorowego tej formacji, do której nastąpiło przeniesienie.

W wypadkach łączności spraw oficerów stopni niższych z oficerami stopni wyższych, właściwym jest sąd dla oficerów wyższego stopnia.

Minister spraw wojskowych może na prośbę obwinionego oficera lub na wniosek jego przełożonego o uprawnieniach dowódcy okręgu korpusu albo z urzędu przenieść w drodze wyjątku każdą sprawę z kompetencji właściwego sądu honorowego do innego sądu honorowego tej samej kategorji.

Organizacja sądów honorowych.

Oficerskie sądy honorowe dzielą się na:

a) sądy honorowe dla oficerów młodszych (zasadniczo przy formacjach),

b) sądy honorowe dla oficerów sztabowych (zasadniczo przy dowództwach okręgów korpusów),

c) sąd honorowy dla generałów (przy Min. Spr. Wojsk.).

Sądy honorowe składają się zależnie od tego, czy tworzą jeden, dwa lub trzy komplety z 7-miu, 12-tu lub 18-tu członków, wybieranych w mies. grudniu na przeciąg 2 lat zapomocą głosowania pisemnego i tajnego.

Do ważności wyborów potrzebny jest udział przynajmniej $^4/_5$ ogólnej ilości oficerów uprawnionych do głosowania. Wybrani są ci oficerowie, którzy otrzymali największą ilość głosów, co najmniej jednak więcej niż połowę oddanych ważnych głosów. Głosowanie bezpośrednie. Upoważnienia nie ważne.

Nie mogą wybierać i nie mogą być wybierani do oficerskich sądów honorowych oficerowie, co do których zostało wszczęte postępowanie sądowe lub honorowe, zawieszeni w służbie i odbywający karę pozbawienia wolności (z wyjątkiem aresztu domowego).

Nie mogą być wybierani na członków sądu niektórzy oficerowie z tytułu stopnia, zajmowanego stanowiska lub specjalnego stosunku do służby jak marszałkowie Polski, minister spraw wojskowych, generalny inspektor sił zbrojnych, wiceministrowie, szef Sztabu Głównego, szef Korpusu Kontrolerów, naczelny prokurator wojskowy, szef Biura Personalnego, przełożony formacji, przy której dany sąd ma funkcjonować oraz oficerowie w stanie spoczynku, rezerwy i pospolitego ruszenia.

Wybrany sąd honorowy wybiera przewodniczącego i jego zastępcę z pośród oficerów najstarszych stopniem.

Jeżeli nie ma co najmniej dwóch oficerów najstarszych stopniem, wyboru nie przeprowadza się i przewodniczącym zostaje z urzędu oficer najstarszy stopniem.

Postępowanie sądów honorowych.

Oficerskie sądy honorowe funkcjonują w kompletach składających się z członków, wyznaczonych na stałe przez przewodniczącego sądu z pośród pełnego składu sądu honorowego, albo też jako wydziały sądu honorowego, składające się z przewodniczącego sądu lub jego zastępcy oraz dwóch członków, wyznaczonych każdorazowo przez przewodniczącego dla poszczególnych spraw z pełnego składu sądu honorowego.

Do wydziału sądu honorowego skierowuje przewodniczący sprawy mniejszej wagi, które, jego zdaniem, nie wymagają skierowania na komplet sądu honorowego.

Wydział sądu honorowego po przeprowadzeniu postępowania może uchwalić:

a) umorzenie sprawy,

b) nakazanie stronom załatwienia sprawy w sposób wskazany przez wydział,

c) przekazanie sprawy do załatwienia kompletowi sądu honorowego,

d) przesłanie sprawy przełożonemu dyscyplinarnemu z wnioskiem na ukaranie dyscyplinarne lub właściwemu dowódcy z wnioskiem o skierowanie na drogę karno-sądową.

Oficerowi, oddanemu pod sąd honorowy, przysługuje prawo wybrania sobie dla obrony rzecznika, z wyjątkiem spraw rozpatrywanych przez wydział sąd. hon. Rzecznikiem może być każdy oficer niezależnie od posiadanego stopnia.

Obowiązek jednak przyjmowania tej funkcji nie istnieje.

Sposób załatwiania spraw w kompletach oficerskich sądów honorowych podają §§ 68 — 69 statutu.

W wypadku uznania oficera winnym naruszenia honoru lub godności oficerskiej, sąd honorowy, jeżeli nie uważa za dostateczne udzielenia napomnienia, orzeka jedną z następujących kar:

a) karę nagany,

b) karę surowej nagany,

c) karę wykluczenia z korpusu oficerskiego.

Orzekanie innych kar jest wzbronione.

Orzeczone kary wpisuje się do ewidencji i listy kwalifikacyjnej oficera.

Kara surowej nagany pociąga za sobą zakaz uczęszczania do kasyn oficerskich i utrzymywania stosunków towarzyskich z oficerami przez przeciąg dni 14 od daty ogłoszenia kary. Wszystkie kary ogłasza się co do oficerów zawodowych w dodatku tajnym do rozkazu dziennego tej

formacji, w której dany oficer pełni służbę. Rozkazy te podaje się do wiadomości tylko oficerom, posiadającym co najmniej ten stopień co ukarany, ogłoszenie o wykluczeniu z korpusu oficerskiego podaje się do wiadomości wszystkim oficerom bez względu na stopień.

Środki prawne.

Od orzeczeń oficerskich sądów honorowych nie przysługuje prawo odwołania z wyjątkiem orzeczenia kary wykluczenia z korpusu oficerskiego.

Odwołanie od orzeczenia wykluczenia z korpusu oficerskiego musi być wniesione pisemnie w przeciągu 14 dni od daty doręczenia odnośnemu oficerowi odpisu orzeczenia sądu honorowego. Odwołanie od orzeczenia sądu honorowego dla oficerów młodszych ma być wniesione do sądu honorowego dla oficerów sztabowych, od orzeczenia sądu honorowego dla oficerów sztabowych do sądu honorowego dla generałów, od orzeczenia sądu honorowego dla generałów do odwoławczego sądu honorowego dla generałów.

Postępowanie ostrzegawcze określają §§ 109 — 122 statutu.

Orzeczenie sądu honorowego wymierzające karę wykluczenia z korpusu oficerskiego zatwierdza Prezydent Rzeczypospolitej.

Ministrowi spraw wojskowych przysługuje prawo:

1) znoszenia uchwał sądów honorowych, postanawiających oddanie oficera pod sąd honorowy,

2) znoszenia orzeczeń sądów honorowych, uwalniających obwinionego, udzielających napomnienia, nagany lub surowej nagany.

Z prawa tego może korzystać minister spraw wojskowych w ciągu trzech miesięcy od dnia wydania odnośnej uchwały lub orzeczenia.

Jeżeli prezydent Rzeczypospolitej nie zatwierdza orzeczenia co do kary lub minister spraw wojskowych znosi uchwałę lub orzeczenie, sprawa przechodzi z powrotem do sądu, który wydał tę uchwałę lub orzeczenie, do ponownego rozpatrzenia.

W razie niezatwierdzenia przez prezydenta Rzeczypospolitej kary wykluczenia z korpusu oficerskiego sąd honorowy, powołany do nowego orzeczenia kary, może wymierzyć tylko karę nagany lub surowej nagany.

ROZDZIAŁ XVIII.

Ordery i odznaczenia.

Order Orła Białego.

Order Orła Białego jest najwyższem odznaczeniem honorowem Rzeczypospolitej w celu nagradzania znakomitych zasług, położonych przez osoby zarówno cywilne, jak też wojskowe w czasie pokoju i wojny.

Odznakami orderu są:

a) krzyż orderowy,

b) gwiazda orderowa srebrna, noszona na lewej piersi,

c) wstęga orderowa z błękitnej jedwabnej mory, przewieszona przez lewe ramię do prawego boku,

d) łańcuch orderowy złoty z zawieszoną na nim gwiazdą orderową.

Wszyscy kawalerowie Orderu Orła Białego tworzą Zgromadzenie Kawalerów z wielkim mistrzem i kapitułą na czele.

Wielkim mistrzem orderu jest z urzędu prezydent Rzeczypospolitej, którego uroczystą odznaką jest łańcuch orderowy.

Order Virtuti Militari.

Order Virtuti Militari jest nagrodą czynów wybitnego męstwa i odwagi w boju dla dobra Ojczyzny. Dzieli się na 5 klas, których odznakami są:

Kl. I. Wielki krzyż, noszony na wstędze szerokiej, przewieszonej przez prawe ramię na lewy bok. Obok krzyża i wstęgi nosi się na lewej piersi gwiazdę orderową srebrną.

Kl. II. Krzyż komandorski, noszony na wstędze na szyji.

Kl. III. Krzyż kawalerski.

Kl. IV. Krzyż złoty.

Kl. V. Krzyż srebrny.

Krzyże klasy III, IV i V nosi się na lewej piersi.

Wielki krzyż otrzymuje dowódca za zwycięstwo w walnej bitwie zakończonej zupełną porażką nieprzyjaciela lub

za bohaterską obronę, która rozstrzygnęła o losach operacji strategicznej.

Krzyż komandorski otrzymuje dowódca za zwycięstwo taktyczne lub mężną i skuteczną obronę trudnej pozycji.

Krzyż kawalerski otrzymuje oficer, podoficer lub szeregowiec, posiadający już krzyż złoty, za umiejetne kierownictwo oddziałem, połączone z osobistym czynem wybitnego męstwa i z narażeniem życia.

Krzyż złoty otrzymuje:

a) oficer za umiejętne kierownictwo oddziałem, połączone z czynem wybitnego męstwa i z narażeniem życia,
b) podoficer lub szeregowiec, posiadający już krzyż srebrny za czyn wybitnego męstwa, połączony z narażeniem życia.

Krzyż srebrny otrzymuje oficer, podoficer lub szeregowiec za czyn wybitnego męstwa, połączony z narażeniem życia.

Do posiadania każdego krzyża Orderu Virtuti Militari przywiązane jest prawo do dożywotniej pensji orderowej w kwocie 300 zł. rocznie.

Prócz tego posiadanie orderu nadaje następujące przywileje:

1) tytuł kawalera orderu,
2) prawo pierwszeństwa przy przyjęciu do korpusu inwalidów, przy nadziale ziemi, przy obsadzaniu posad rządowych i przy przyjmowaniu dzieci na miejsca stypendjalne w państwowych zakładach wychowawczych.

Szeregowi odznaczeni krzyżem złotym mogą awansować na oficerów, jeżeli posiadają odpowiednie kwalifikacje i złożą w ciągu roku po ukończeniu odnośnego kursu względnie szkoły, egzamin na oficera rezerwy.

Posiadacze orderu tworzą Zgromadzenie Kawalerów Orderu Virtuti Militari z kanclerzem orderu i kapitułą na czele.

Kapituła składa się z 12 najstarszych klasą i kolejnością kawalerów orderu 4 wyższych klas.

Kanclerzem orderu jest najstarszy klasą i kolejnością kawaler orderu.

Dzień 3 maja jest dniem święta Orderu Virtuti Militari.

Order Odrodzenia Polski.

Order Odrodzenia Polski służy do nagradzania zasług, położonych w służbie dla państwa i społeczeństwa.

Order Odrodzenia Polski dzieli się na 5 klas.

Odznakami orderu w poszczególnych klasach są:

Kl. I. Wielki krzyż zawieszony na wstędze orderowej z ponsowej mory jedwabnej, przepasany z prawego ramienia na lewy bok, obok wstęgi na lewej piersi gwiazda orderowa.

Kl. II. Krzyż średniej wielkości zawieszony na szyji, na lewej piersi gwiazda orderowa.

Kl. III. Krzyż i wstęga jak w kl. II bez gwiazdy orderowej.

Kl. IV i V. Krzyż przypięty do lewej piersi na wstędze wąskiej; w klasie IV przypięta jest na wstędze orderowej rozetka z takiejże wstążki.

Wielkim mistrzem orderu jest z urzędu prezydent Rzeczypospolitej, który z tytułu swego wyboru jest kawalerem orderu I klasy.

Przewodniczy on kapitule, złożonej z powołanych co lat 3 z pośród kawalerów orderu 8 członków i 4 zastępców.

Krzyż Walecznych.

Krzyż Walecznych jest odznaczeniem wojskowem celem nagradzania czynów męstwa i odwagi, wykazanych w boju.

Krzyżem Walecznych może być ozdobiony czterokrotnie każdy oficer i każdy szeregowy bez względu na odstęp czasu.

Dwu, trzy lub czterokrotne odznaczenie oznacza się za pomocą pasków z blachy bronzowej z wytłoczonemi na nich splotami liści dębowych, nakładanych na wstążkę posiadanego już Krzyża Walecznych.

Nadanie Krzyża Walecznych stwarza dla odznaczonego

analogiczne przywileje jak dla kawalerów orderu Virtuti Militari w drugim rzędzie po nich.

Krzyż Zasługi.

Krzyż Zasługi został ustanowiony celem odznaczenia osób, które od chwili wskrzeszenia państwa polskiego położyły względem niego lub jego obywateli zasługi, spełniając czyny, nieleżące w zakresie ich zwyczajnych obowiązków, a przynoszące znaczną korzyść państwu lub poszczególnym obywatelom.

Krzyż zasługi dzieli się na 3 stopnie:

stopień I — Krzyż złoty,
„ II — Krzyż srebrny,
„ III — Krzyż bronzowy.

Krzyż Zasługi może być nadany tej samej osobie w każdym stopniu 4 razy.

Nadanie w każdym stopniu po raz drugi, trzeci i czwarty zaznacza się nałożeniem na wstążkę posiadanego Krzyża Zasługi jednego, dwu tub trzech pasków gładkich z odpowiedniego metalu.

Złoty Krzyż Zasługi nadaje prezydent Rzeczypospolitej srebrny i bronzowy nadaje prezes Rady Ministrów.

Krzyż Zasługi Za Dzielność.

Krzyż Zasługi Za Dzielność jest odmianą Krzyża Zasługi, ustanowioną dla szczególnego wyróżnienia oficerów i szeregowych policji państwowej, korpusu ochrony pogranicza oraz straży granicznej za czyny spełnione w specjalnie ciężkich warunkach z wykazaniem wyjątkowej odwagi, z narażeniem życia lub zdrowia w obronie prawa, nietykalności granic państwowych oraz życia i mienia obywateli.

Krzyż Zasugi Za Dzielność ma tylko jeden stopień i może być nadany tej samej osobie tylko trzy razy. Drugie i trzecie nadanie Krzyża Zasługi Za Dzielność zaznacza się nałożeniem na wstążkę posiadanego krzyża jednego względnie dwóch gładkich matowych okuć ze srebra z polerowanemi krawędziami.

Do Krzyża Zasługi Za Dzielność przy pierwszem i drugiem nadaniu przywiązana jest dożywotnia pensja w wysokości 200 zł. rocznie.

Krzyż Zasługi Za Dzielność nadaje Prezes Rady Ministrów.

Medal Za Ratowanie Ginących.

Ustanowiony celem nagradzania zasług, położonych przy ratowaniu tonących oraz ofiar katastrof żywiołowych.

Medal mogą otrzymać obywatele Rzeczypospolitej oraz cudzoziemcy, którzy bądź na obszarze Rzeczypospolitej, bądź przy ratowaniu obywateli polskich zagranicą, nieśli ratunek z narażeniem życia własnego.

Medal może być nadany jednej i tej samej osobie kilka razy. Każde następne nadanie oznacza się zapomocą pięcioramiennej gwiazdki metalowej bronzowej na wstążce.

Medal Za Ratowanie Ginących nadaje minister spraw wewnętrznych, który może swe uprawnienia w tym względzie przekazać wojewodom.

Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918—1921.

Ustanowiony w celu przekazania pamięci potomnych wysiłku Narodu o utrwalenie niepodległości i zabezpieczenie granic Ojczyzny w wojnie 1918 — 1921.

Prawo do otrzymania medalu służy tym, którzy w okresie od 1 listopada 1918 do 18 marca 1921:

a) jako żołnierze:

1) polegli, byli ranni, zmarli skutkiem choroby nabytej w polu lub z powodu niesienia rannym i chorym żołnierzom pomocy sanitarnej, bez względu na czas trwania ich służby;

2) pełnili służbę w formacjach linjowych w polu conajmniej przez trzy miesiące względnie jako ochotnicy po wezwaniu Rady Obrony Państwa z dnia 3 lipca 1920 conajmniej przez dwa miesiące lub też wogóle pełnili służbę czynną conajmniej przez pięć miesięcy.

b) jako osoby cywilne:

1) polegli, byli ranni, współdziałając z wojskiem w polu, zmarli skutkiem choroby nabytej przy współdziałaniu z wojskiem w polu lub przez niesienie żołnierzom pomocy sanitarnej, bez względu na czas trwania ich służby;

2) conajmniej przez pięć miesięcy współdziałali z wojskiem w polu względnie nieśli żołnierzom pomoc sanitarną lub duchową w polu, lub też conajmniej przez dziewięć miesięcy nieśli pomoc sanitarną żołnierzom w kraju, albo współdziałali z wojskiem w kraju w zabezpieczeniu mienia wojskowego;

3) jako cudzoziemcy współdziałali z wojskiem polskiem w polu.

Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918 — 1921 nadaje minister spraw wojskowych względnie uprawnione do tego przez niego władze.

Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości.

Ustanowiony na pamiątkę odrodzenia Państwa Polskiego.

Prawo otrzymania medalu służy tym, którzy pełniąc nienagannie służbę państwową wojskową albo cywilną, służbę samorządową albo służbę w innych instytucjach publiczno - prawnych w czasie od 11 listopada 1918 do dnia 11 listopada 1928:

a) odbyli czynną służbę wojskową w charakterze wojskowych zawodowych lub niezawodowych lub

b) pełnili faktyczną służbę w urzędach (instytucjach) państwowych, samorządowych lub w innych instytucjach publiczno-prawnych, a to przez okres conajmniej pięciu lat, licząc służbę określoną w pktach a) i b) łącznie.

Medalu nie mogą otrzymać osoby, które w wyżej wymienionym okresie popełniły przestępstwa, ograniczające je w używaniu praw obywatelskich lub też zostały ukarane sądownie za dezercję.

Prawo przyznania medalu przysługuje prezesowi Rady Ministrów i poszczególnym ministrom, którzy to prawo mogą przelewać na władze im podległe.

Odznaka za rany i kontuzje.

Wstążeczka koloru wstążki orderu „Virtuti Militari" rozmiaru połowy szerokości normalnej wstęgi długości 4 — 7 cm. zależnie od ilości gwiazdek, noszona 1 cm nad lewą górną kieszenią w linji prostej nad guzikiem, zamykającym kieszeń lub 9 cm. niżej kołnierza kurtki na lewej piersi. Przy orderach noszona ma być 1 cm. nad wstążkami i w środku.

Ilość zranień oznacza się zapomocą gwiazdek z tem że na jednej wstążeczce mogą być umieszczone tylko trzy gwiazdki. Zraniony poraz czwarty otrzymuje drugą wstążeczkę, która nosi o 1 cm. niżej od pierwszej.

Odznakę zatrzymuje się stale, nawet w wypadku utraty praw obywatelskich lub utraty stopnia.

Przyznanie prawa do wstążki z 3-ma gwiazdkami daje odznaczonemu prawo do jednorazowego awansu poza kolejką.

Prawo do używania odznaki mają wojskowi, którzy odnieśli rany i kontuzje podczas walk w obronie Ojczyzny po dniu 1 listopada 1918 w wojsku polskiem, jak również ci wojskowi, którzy otrzymali rany i kontuzje w wojnie wszechświatowej przed 1 listopada 1918, walcząc:

a) w b. legjonach polskich,

b) w b. I, II, i III korpusach wchodnich,

c) w b. armji gen. Hallera oraz

d) w innych formacjach wojskowych polskich, uznanych przez Rzeczpospolitą Polską.

Odznaka za czas pobytu na froncie.

Za każde 6 miesięcy pobytu na froncie jedna naszywka z galonu srebrnego na prawym rękawie kurtki w kształcie kąta prostego z ramionami 8 cm. każda, kątem do góry.

Prawo do odznaki mają żołnierze, którzy byli na froncie w wojsku polskiem po 1 listopada 1918 w bezpośredniej styczności bojowej z nieprzyjacielem, jak również wojskowi, którzy brali udział w wojnie światowej przed 1 listopada 1918 walcząc:

1) w b. Legjonach Polskich,

2) w b. I, II i III korpusach wschodnich,

3) w b. armji gen. Hallera,

4) w innych formacjach uznanych przez Rzeczpospolitą Polską.

Noszenie na ubiorze wojskowym orderów, odznaczeń i znaków pamiątkowych.

1) Ordery klas kawalerskich i inne, noszone na piersi, mają być noszone na lewej piersi, tak aby wstążka przy-

pięta była 5 cm. nad górną kieszenią kurtki oficerskiej lub 5 cm. niżej kołnierza kurtki żołnierskiej.

2) Starszeństwo orderów i odznaczeń polskich jest następujące: Order Orła Białego, Order Virtuti Militari, Order Odrodzenia Polski, Krzyż Walecznych, Krzyż Zasługi, Krzyż Zasługi Za Dzielność, Medal Za Ratowanie Ginących, Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918 — 1921, Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości.

3) Ordery obce na piersi nosi się za polskimi.

4) Na terenie operacyjnym, w czasie manewrów i tem podobnych ćwiczeń mają być noszone jedynie wstążeczki orderowe, wymiaru 10 x 35 mm., przymocowane na wysokości 4 cm. nad lewą górną kieszenią kurtki oficerskiej lub 6 cm. niżej kołnierza kurtki żołnierskiej. Przy kilku rzędach wstążeczek podana wysokość dotyczy górnego rzędu. Pomiędzy poszczególnemi rzędami odległość przepisowa 1 cm. Przy Krzyżu Walecznych z okuciami, na wstążeczce umieszcza się pionowo minjatury okuć. W czasie codziennych zajęć służbowych i poza służbą wolno nosić bądź pełne odznaki orderowe, bądź wstążeczki, jak wyżej.

5) W wypadkach parad wojskowych i uroczystości narodowych oraz przy pełnieniu służby garnizonowej obowiązuje noszenie pełnych odznak orderowych.

6) Na płaszczach nie wolno nosić żadnych orderów, odznaczeń i znaków ani ich wstążek.

7) W dniu dekorowania orderem obcym, dozwala się order ten zawiesić przed innymi, a więc i polskimi.

8) Dozwolone polskie znaki pamiątkowe nosi się niżej orderów pomiędzy górną klapą kieszeni, a pasem w kurtce oficerskiej, 15 cm. niżej kołnierza w kurtce żołnierskiej, a w żadnym razie na jednej wysokości z orderami, przy czem znaki formacyjne, pułkowe oraz za kampanje i obrony na lewej piersi, naukowe zaś i szkolne na prawej.

9) Dla uniknięcia przeładowania ubioru znakami, wolno nosić równocześnie najwyżej trzy znaki, według uznania posiadacza.

10) Wstążeczka odznaki za rany i kontuzje ma być noszona 1 cm. nad lewą górną kieszenią kurtki oficerskiej w linji prostej nad guzikiem, kieszeń zamykającym, lub 9 cm. niżej kołnierza kurtki żołnierskiej na lewej piersi

Przy orderach noszona ma być zawsze 1 cm. nad górną linją wstążek pośrodku, tak, aby stanowiła ich koronę.

11) Prawo do otrzymania odznaki pamiątkowej przysługuje:

A. Oficerom i szeregowym danej formacji, którzy pozostawali w szeregach formacji w czasie działań wojennych polskich, t. j. od dnia 1.XI. 1918 roku do dnia 21.III. 1921 roku nie mniej niż:

a) na froncie przez 3 miesiące lub

b) w formacji przez 1 rok.

B. W czasie pokoju oficerom i podoficerom zawodowym po przesłużeniu faktycznem w formacji conajmniej przez 2 lata, oficerom niezawodowym po przesłużeniu faktycznem w formacji conajmniej przez 1 rok w stopniu oficerskim lub szeregowego.

12) Prawo to może być przyznane:

A. szeregowym niezawodowym w czasie pokoju po przesłużeniu w formacji co najmniej przez jeden rok. z wyjątkiem karanych sądownie karą więzienia za czyny hańbiące, karanych sądownie za dezercję, oraz sądownie lub dyscyplinarnie za samowolne oddalenie się. Odznakę tą nadaje dowódca pułku na wniosek dowódcy kompanji szwadronu, baterji, zatwierdzony przez dowódcę baonu i zastępcę dowódcy pułku. Czasokresy powyższe stanowią minimalny warunek co do czasu służby w formacji do otrzymania odznaki pamiątkowej, z wyjątkiem odznak pamiątkowych szkół i kursów wojskowych, dla których czasokresy powyższe mogą być odpowiednio skrócone; regulaminy odznak poszczególnych formacyj mogą te czasokresy odpowiednio zwiększyć.

B. Innym osobom fizycznym lub prawnym, które położyły specjalne zasługi dla dobra formacji lub wojska, na podstawie uchwały ogólnego zebrania oficerskiego, zatwierdzonej przez dowódcę formacji.

13) Wręczanie odznaki pamiątkowej odbywa się w zasadzie w dniu święta pułkowego względnie w terminie zwolnienia roczników do rezerwy.

14) Prawo do noszenia odznak pamiątkowych tracą:

a) karani sądownie lub dyscyplinarnie za dezercję lub samowolne oddalenie się,

b) karani sądownie za czyny hańbiące karą więzienia

c) oficerowie wykluczeni z korpusu oficerskiego prawomocnem orzeczeniem oficerskiego sądu honorowego
d) inne osoby fizyczne lub prawne, wymienione w pkcie 12) B. na podstawie uchwały ogólnego zebrania oficerskiego, zatwierdzonej przez dowódcę okręgu korpusu i orzekającej pozbawienie tych osób prawa noszenia odznaki.

ROZDZIAŁ XIX.

Uzbrojenie.

A. Broń wojskowa.

Broń ręczna i maszynowa.

Rodzaj i system	Kaliber	Ciężar kb., kbk lub km. kg.	Długość kb., kbk. lub k. m. m.	Celownik m.
Kb. Mauser wz. 98	7.9	4.1	1.25 m.	400—2000
Kbk. „ „	7.9	3.8	1.105 „	300—2000
Kbk. ros. wz. 91|98|25	7.9	3.6	1.10 „	300—3200
Kb. Manlicher wz. 95	8.0	3,65	1.27 „	300—2600*)
Kbk. „ „	8.0	3,13	1.005 „	300—2400*)
Kb. Loebell wz. 86|93	8.0	4.2	1.30 „	400—2400
Kb. franc. wz. 07|15—16	8.0	3.7	1.30 „	300—2400
Kbk. „ „	8,0	3.3	0.95 „	200—2000
R. k. m. Chauchat wz. 15	8.0	9.5	„	200—2000
K. m. Maxim. wz. 08	7.9	18.0[1])	1.21 „	400—2000
„ „ wz. 08|15	7.9	14.0[2])	1.41 „	400—2000
„ „ wz. 08|15-18	7.9	12.0[3])	1.28 „	400—2000
„ Hotchkis wz. 15	8.0	24.2[4])	1.32 „	200—2400
„ Schwarzlose 7|12	8.0	20.5[1])	1.15 „	200—2400*)

Amunicja do k.b. i k.m.

Ciężar jednego naboju: am. niemieckiej (polskiej) — 24 g
austrjackiej — 29 „
francuskiej — 28 „

Opakowanie:
am. niemiecka (polska) w skrzynkach po 1260 nab.
austryjacka „ „ 1350 „
francuska „ „ 1500 „

*) Kroków. ciężar podstawy [1]) 31·5 kg [2]) 1·2 kg, [3]) 24·8 kg, [4]) 18 kg.

Działa i amunicja do nich

DZIAŁA	Ciężar działa w kg.*)	Pociski z podaniem wagi w kg.	Maks. donośn. w m.
Dz. 65 mm. górskie frs. wz. 06	450	szrapnel 4.5 granat 4	5.500
Arm. 75 mm. frs. wz. 97	1870	szrapnel 7 grapat 5.5 granat stal. wz.17. 7	8.500 8.000 11.260
Arm. 3" (76.2 mm.) ros. wz. 02	1885	szrapnel 6.5 granat 6	ok. 8.000 ok. 8.500
Haub. 100 mm. austr. (Skoda) wz. 14	2270	szrapnel 13.5 granat 13·5	7.900
Haub. 100 mm. górska austr. wz. 16	1700	szrapnel 13·5 granat 13·5	8.000
Arm. 105 mm. frs. wz. 13	2650	szrapnel 17 granat stal. 16	12.300 12.600
Arm. 120 mm. frs. wz. 78	3500	granat stal. 20.5 granat stal. sur. 19	10.800 12.400
Haub. 155 mm. frs. wz. 17	3700	granat stal. 43 granat stal. sur. 43.5	9.500 11.200
Arm. pol. 77 mm. niem. wz. 16	2260	szrapnel 7 granat 7 granat C. 6	7.500 7.600 10.700
Haub. 105 mm. niem. wz. 98	2260	szrapnel 6 granat 6	7.000
Haub. 150 mm. niem. wz. 02	2710	granat 42	7.450
Haub. 150 mm. niem. wz. 96	2725	granat 42	6.100
Arm. 42"' (107 mm.) ros. wz. 10	2520	szrapnel ok. 17 granat ok. 17	ok. 10.500 ok. 12.000
Arm. 48"' (122 mm.) ros. wz. 09	2375	szrapnel ok. 23 granat ok. 23	ok. 7.500
Haub. 6" (152 mm.) ros. (Schneider)	4100	szrapnel ok. 41 granat ok. 41	ok. 11.000 ok. 12.000

*) W marszu.

B. Broń myśliwska.

Kalibrem nazywamy średnicę lufy w broni śrótowej i kuli w kulowej.

Kalibry śrótówek oznaczają się popularnie liczbami parzystemi od 4 do 32, które to liczby oznaczają wychodzącą z funta ołowiu ilość okrągłych kul, pasujących do danej lufy; im mniejsza więc liczba, tem większa średnica lufy i kuli okrągłej.

Kalibry kulowe oznaczone są albo w milimetrach (niemiecka i francuska broń), albo w tysiącznych (Anglja) lub setnych (Ameryka) częściach cala angielskiego.

Tabelka porównawcza różnych kalibrów.

a) śrótowe.

kaliber 4 = 26'7 mm.		kaliber 16 = 16'8 mm.	
„ 8 = 21'8 „		„ 20 = 15'6 „	
„ 10 = 20'0 „		„ 24 = 14'7 „	
„ 12 = 18'6 „		„ 28 = 13'9 „	
„ 14 = 17'8 „		„ 32 = 13'3 „	

b) kulowe angielskie.

kaliber 600 = 15'2 mm.		kaliber 400 = 10.0 mm.	
„ 577 = 14'6 „		„ 360 = 9'3 „	
„ 500 = 12'7 „		„ 303 = 7'6 „	
„ 450 = 11'5 „			

c) kulowe amerykańskie.

kaliber 45 = 11'5 mm.		kaliber 32 = 8'0 mm.	
„ 44 = 11'0 „		„ 30 = 7'6 „	
„ 38 = 9'6 „		„ 25 = 6'4 „	
„ 35 = 8'9 „		„ 22 = 5'8 „	

C. Nabywanie, posiadanie i noszenie przez osoby wojskowe krótkiej broni palnej, broni myśliwskiej oraz broni białej.

(P. S. 320 — 75).

1. Pozwolenie.

Osoby wojskowe mogą nabywać i posiadać względnie nosić broń palną krótką, jak też myśliwską jedynie po uzyskaniu odpowiedniego pozwolenia.

2. *Krótka broń palna.*

Pozwolenia tego udzielają:

a) oficerom zaw. w st. czynnym oraz of. rez., posp. ruszenia i of. w st. spoczynku w czasie pełnienia służby czynnej bezpośredni przełożeni posiadający prawa conajmniej dowódcy pułku;

b) of. zaw. w st. nieczynnym i of. w st. spoczynku dowódcy okręgów korpusów, na których terenie posiadają stałe miejsce zamieszkania;

c) of. rez. i posp. ruszenia w czasie, gdy nie pełnią służby czynnej, właściwi pow. kmdci uzup., lecz tylko na nabycie broni palnej, należącej do przepisowego uzbrojenia. Na noszenie broni palnej, muszą ci of. uzyskać pozwolenie władz administracyjnych I. inst.

Oficerowie ad a) i b), uprawnieni są do posiadania i noszenia broni palnej na podstawie pisemnego zezwolenia na jej nabycie, of. ad c) są obowiązani meldować o nabyciu broni pow. kmdtowi uzup. celem umieszczenia w książeczkach stanu służby oficerskiej adnotacji, uprawniającej ich do posiadania tej broni.

Of. rez. i posp. rusz., którzy w czasie pełnienia służby zawodowej lub sł. czynnej nabyli broń palną, posiadają po opuszczeniu służby czynnej nadal prawo do posiadania tej broni.

Oficerowie wszystkich kategoryj, w czasie pełnienia przez nich służby czynnej, mogą nabywać amunicję do krótkiej broni palnej za okazaniem legitymacji osobistej, stwierdzającej ich stosunek do wojska.

Of. rez. i posp. rusz. w czasie, gdy nie pełnią sł. czynnej, mogą nabywać amunicję do broni, należącej do ich przepisanego uzbrojenia, za okazaniem książeczek stanu sł. ofic., zaopatrzonych adnotacją pow. kmdta uzup.

Przepisy, tyczące się oficerów zawodowych oraz powołanych do sł. czynnej, mają również zastosowanie do szer. zaw. w stanie czynnym, nieczynnym i w st. spoczynku.

Wydawanie szeregowym zawod. pozwoleń na nabycie broni palnej uskutecznia się tylko w razie istnienia uzasadnionej przyczyny.

Szer. zaw., którzy nabyli na podstawie otrzymanego pisemnego pozwolenia krótką broń palną, mają o tem natychmiast zameldować władzy wojskowej, która udzieliła pozwolenia na nabycie broni, poczem otrzymują poświadczenie, uprawniające do posiadania i noszenia tej broni.

Szer. zawod., którzy nabyli podczas pełnienia służby czynnej krótką broń palną i przeszli następnie do rezerwy lub posp. rusz., obowiązani są zameldować o tem właściwemu powiatowemu komendantowi uzupełnień, który umieszcza w ich książeczkach wojskowych adnotację, uprawniającą ich do posiadania tej broni.

Na noszenie tej broni koniecznem jest uzyskanie pozwolenia władz administr. I. instancji.

Szer. zaw. w st. czynnym, nieczynnym lub spoczynku mogą nabywać amunicję za okazaniem dowodu, uprawniającego do posiadania i noszenia odpowiedniej broni.

3. *Broń myśliwska.*

Oficerowie w służbie czynnej i w st. spoczynku oraz szer. zaw. mogą nabywać, posiadać i nosić broń myśliwską gładką i gwintowaną za pozwoleniem dowódców, uprawnionych do wydawania pisemnych pozwoleń na nabycie, posiadanie oraz noszenie krótkiej broni palnej, amunicję zaś do broni myśliwskiej za okazaniem legitymacji osob., stwierdzającej ich stosunek do wojska.

Posiadanie nabytej za pozwoleniem władz wojskowych broni myśliwskiej nie daje jednak prawa do polowania, które nabywa się jedynie przez uzyskanie karty łowieckiej.

4. *Broń biała.*

Osoby wojskowe mogą nabywać broń białą w mundurze bez ograniczeń, zaś w ubraniu cywilnem za okazaniem legitymacyj, stwierdzających ich stosunek do wojska.

5. *Odstępowanie broni palnej.*

Osoby wojskowe mogą odstępować posiadaną krótką i myśliwską broń palną oraz amunicję tylko wtedy, gdy nabywający wykaże się pozwoleniem właściwych władz na kupno względnie posiadanie takiej broni i amunicji. Odstąpienie to winno być przez osobę wojskową zaznaczone na pozwoleniu wydanem przez władzę administracyjną nabywcy przez określenie ilości i rodzaju broni lub amunicji, daty oraz własnego nazwiska i adresu.

ROZDZ

Umundu

I. Barwy broni i służb

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
1. Generałowie.		granat. (aksam.)	karmazynowe (aksam.)
2. Piechota.			
Pułki piechoty	ofic. linjowi szeregowi	granatowe (sukno)	żółte słonecznikowe (sukno)
Pułki strzelców podhalańskich	ofic. linjowi szeregowi	"	"
Baony strzelców	ofic. linjowi szeregowi	"	seledynowe (sukno)
Baony manewrowe	ofic. linjowi szeregowi	"	seledynowe (sukno)
Baony c. k. m.	ofic. linjowi szeregowi	"	amarantowe (sukno)
Pułki czołgów	ofic. linjowi szeregowi	granatowe (sukno)	czarne (sukno)
Kadra	ofic. linjowi	barwy oraz emblematy	
Ofic. adm. piechoty bez względu na przydział.		brunatne (sukno)	granatowe (sukno)

IAŁ XX.

rowanie.

oznaki oraz numeracja.

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja
		na kołnierzu	na lewym rękawie	na naramiennikach
—	—	orzełek	—	—
—	—	66, 64, 65 i 66 p. p. „orły i gryfy, 85 p. p. pogoń litewska 58 p. p. czwórki (4) tylko na kołnierzu		numery porządkowe pułków 77 p. p. „Niedźwiedzie“
—	—	swastyka	—	numery porządkowe pułków
—	—	—	—	numery porządkowe baonów
—	—	—	—	litera M
—	—	—	—	numery porządkowe baonów
—	—	—	„Smok“	numery porządkowe pułków
i numeracja formacji, w której ostatnio służyli				
—	—	—	—	bez numeru

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
3. Kawalerja.			
1 i 2 p. szwoleżerów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
3 pułk szwoleżerów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
1 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
2 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
3 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
4 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
5 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
6 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
7 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
8 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		
9 pułk ułanów	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja na naramiennikach
		na kołnierzu	na lewym rękawie	
srebrne, pasek amarantowy	1 pułk amarantowy	—	—	1 pułk szwoleżerów monogram z liter J. P
srebrne, pasek ciemno-żółty	2 pułk biały	—	—	2 i 3 pułk szwożerów Nr. 2 i 3
	3 pułk ciem. żółty	—	—	
amarantowo-białe	amarantowy	—	—	numer porządkowy
biało-granatowe	biały	—	—	"
żółto-białe	żółty	—	—	"
chabrowo-żółte	chabrowy	—	—	"
wiśniowo-chabrowe, kąt biały	wiśniowy	—	—	"
błękitne, pasek biały	błękitny	—	—	"
amarantowe, kąt biały	amarantowy	—	—	"
żółte ciemne	żółty ciemny	—	—	monogram z liter J. P. z koroną
amarantowo-białe, pasek biało-amarantowy	amarantowy	—	—	numer porządkowy

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
10 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
11 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
12 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
13 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
14 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
15 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
16 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
17 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
18 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
19 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
20 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja na naramiennikach
		na kołnierzu	na lewym rękawie	
amarantowo-białe, pasek biało-granatowy	amarantowy	—	—	numer porządkowy
amarantowe, pasek biały	biały	—	—	"
amarantowo-granatowe, pasek biały	amarantowy	—	—	"
różowe, pasek chabrowy	różowy	—	—	"
żółte, pasek biały	żółty	—	—	"
biało-szkarłatne	szkarłatny	—	—	"
granatowo-białe, pasek szkarłatny	biały	—	—	"
biało-żółte, pasek szkarłatny	żółty	—	—	"
biało-chabrowe, pasek szkarłatny	chabrowy	—	—	"
granatowe, kąt biały	granatowy	—	—	"
amarantowe, pasek gran.-biały	amarant.	—	—	"

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
21 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
22 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
23 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
24 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
25 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
26 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
27 pułk ułanów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
1 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
2 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
3 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja na naramiennikach
		na kołnierzu	na lewym rękawie	
turkusowe, pasek żółto-biały	turkusowy	—	—	numer porządkowy
białe, kąt amarant.	biały	—	—	"
pomarańczowo-białe, pasek biało-pomarańczowy	pomarańczowy	—	—	"
białe, pasek żółty	biały	—	—	"
biało-szkarłatne, pasek chabr.	szkarłatny	—	—	"
różowo-białe, pasek chabrowy	różowy	—	—	"
żółto-białe, pasek biało-granatowy	żóły	—	—	"
szmaragdowo-amarantowe	amarantowy	—	—	"
szmaragdowo-amarantowe, pasek chabrowy	amarantowy	—	—	"
szmaragdowo-amarantowe, pasek żółty	amarantowy	—	—	"

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
4 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
5 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
6 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
7 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
8 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
9. p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
10 p. s. kon.	ofic. linjowi szeregowi	—	—
Szwadron pionierów	ofic. linjowi szeregowi	—	—
Szwadron sam. panc.	ofic. liniowi szeregowi	—	—
Kadra	ofic. linjowi	barwy oraz emblematy	
Ofic. adm. kawalerji bez przydział	względu na	brunatne (sukno)	amarantowe (sukno)

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja
		na kołnierzu	na lewym rękawie	na naramiennikach
szmaragdowo-amarantowe, pasek biały	amarantowy	—	—	numer porządkowy
szmaragdowo-białe, pasek amarantow	biały	—	—	"
szmaragdowo-białe	biały	—	—	"
szmaragdowo-białe, pasek żółty	biały	—	—	"
szmaragdowo-białe, pasek chabrowy	biały	—	—	"
szmaragdowo-żółte, pasek amarantowy	żółty	—	—	"
szmaragdowo-żółte, pasek biały	żółty	—	—	"
szkarłatno-czarne	szkarłatny	—	—	"
czarno-pomarańczowe	czarny	—	—	"

i numerację formacji, w której ostatnio pełnili służbę

—	—	—	—	bez numeru

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
4. Artylera			
Pułki art. pol.	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	czarne aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	czarne suk.
Pułki art. ciężkiej	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	szkarłatne aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	szkarłatne suk.
Pułki art. najc.	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	malinowe aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	malinowe suk.
Pułki art. górskiej	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	czarne aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	czarne suk.
Pułki art. przeciwlotn.	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	żółte c. aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	żółte c. suk.
Sam. dyony art. pl.	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	żółte c. aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	żółte c. suk.
Komp. art. piesz.	ofic. linjowi	zielone c. (aks.)	granatowe aks.
	szeregowi	zielone c. (suk.)	granatowe suk.
Dyony art. kon.	ofic. linjowi	—	—
	szeregowi		

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja na naramiennikach
		na kołnierzu	na lewym rękawie	
—	—	—	—	numery porządkowe
—	—	—	—	„
—	—	—	—	„
—	—	swastyka	—	„
—	—	—	—	„
—	—	—	—	numer porządk. od Nr. 2 w górę
—	—	—	—	numer porządkowy
czarno-szkarłatne (aks.) czarno-szkarł. (suk.)	czarny (aks.) czarny (suk.)	—	—	1 dak, im. gen. Bema litery „J. B." pozostałe dak. numery porządk. od Nr. 2. w górę

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
Dyony pociągów pancernych	ofic. linjowi	zielone c. aks.	wiśniowe aks.
	szeregowi	zielone c. suk.	wiśniowe suk.
Dyony pomiarów artyl.	ofic. linjowi	zielone c. aks.	białe aks.
	szeregowi	zielone c. suk.	białe suk.
Szwadrony taborów	ofic. taborowi	błękitne suk.	brunatne suk.
	szeregowi		
Kadra	ofic. linjowi	barwy oraz emblematy	
Ofic. ádm. artylerji bez względu na przydział		brunatne suk.	zielone ciem. suk.
5. Inżynierja			
Pułki sap.	ofic. linjowi	czarne aks.	szkarłat. aks.
	szeregowi	czarne suk.	szkarłat. suk.
Baony mostowe	ofic. linjowi	czarne aks.	szkarłat. aks.
	szeregowi	czarne suk.	szkarłat. suk.
Baony elektr.	ofic. linjowi	czarne aks.	szkarłat. aks.
	szeregowi	czarne suk.	szkarłat. suk.
Pułki sap. kol.	ofic. linjowi	czarne aks.	wiśniowe aks.
	szeregowi	czarne suk.	wiśniowe suk.

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja
		na kołnierzu	na lewym rękawie	na naramiennikach
—	—	—	—	numery porządkowe
—	—	—	—	"
—	—	—	—	numery porządkowe szwadr.
i numerację formacji, w której ostatnio pełnili służbę				
—	—	—	—	"
—	—	—	—	numery porządkowe pułków
—	—	—	—	litera „M"
—	—	—	—	litera „E"
—	—	—	—	numery porządkowe pułków

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
Pułki i sam. baony łączn.	ofic. linjowi	czarne aks.	chabrowe (aks.)
	szeregowi	czarne suk.	chabrowe (suk.)
Pułki radjotelegr.	ofic. linjowi	czarne aks.	chabrowe (aks.)
	szeregowi	czarne suk.	chabrowe (suk.)
Dyony samoch.	ofic. linjowi	czarne aks.	pomarańcz. (aks.)
	szeregowi	czarne suk.	pomarańcz. (suk.)
Kadra	ofic. linjowi	barwy oraz emblematy	
Ofic. adm. inżynierji bez względu na przydział		brunatne suk.	czarne (suk.)

6. Aerona utyka

Pułki lotnicze	ofic. linjowi	żółte ciem. suk.	—
	szeregowi	żółte ciem. suk.	
Baony balonowe	ofic. linjowi	żół. ciemne suk.	—
	szeregowi	żół. ciemne suk.	
Komp. sł. meteor.	ofic. linjowi	żół. ciemne suk.	—
	szeregowi	żół. ciemne suk.	
Oddz. sł. lotn.	ofic. linjowi	żół. ciemne suk.	—
	szeregowi	żół. ciemne suk.	

Proporczyki	Otok	Emblematy na kołnierzu	Emblematy na lewym rękawie	Numeracja na naramiennikach
—	—	—	—	numery porząd. pułków lub baonów
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	numery porządkowe dyonów
i numerację formacji, w której ostatnio pełnili służbę				
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	oznaka lot.	numery porządkowe pułków
—	—	—	skrzydła z kotwicą	numery porządkowe baonów
—	—	—	—	numery porządkowe komp.
—	—	—	—	bez numeru

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
Kadra	ofic. linjowi	barwy oraz emblematy	
Ofic. adm. aeronautyki bez względu na przydział		brunatne sukno	żół. ciemne suk.
7. Sł. uzbrojenia	ofic. sł. uzbr.	szmaragd. aks.	czarne aks.
Oddz. sł. uzbr.	szeregowi	szmaragd. sukno	czarne suk.
Kadra	ofic. sł. uzbr.	szmaragd. aks.	czarne suk.
Ofic. adm. sł. uzbrojenia bez względu na przydział		brunatne suk.	szmaragd. suk.
8 Sł. intendentury	ofic. intend.	szafirowe aks.	wiśniowe aks.
Baony adm.	szeregowi	brunatne sukno	szafirowe suk.
Kadra	ofic. intend.	szafirowe aks.	wiśniowe aks.
Ofic adm. sł. intendentury bez względu na przydział		brunatne suk.	szafirowe suk
9. Sł. zdrowia	ofic. lekarze ofic. aptekarze	wiśniowe aks.	gran. aks. chabrowe aks.
Baony sanitar.*)	szeregowi	wiśniowe suk.	gran. suk.
Kadra	ofic. lekarze ofic. dentyści ofic. aptekarze	wiśniowe aks.	gran. aks. błękitne aks. chabrowe aks.
10. Sł. weterynarji			
Kadra	ofic. lekarze wet.	wiśniowe aks.	ziel. ciem. aks.
Ofic. adm. sł. zdrowia i sł. weterynarji bez względu na przydział		brunatne suk.	wiśniowe sukno
11 Żandarmerja			
Dyony żandarmerji	ofic. żandarm. szeregowi	szkarłatne suk	żółte suk.

*) Ofic. admin. służby zdrowia noszą w czasie pełnienia służby w baonach sanit. na stanowisku dcy komp. wzgl. ofic. młodsz. łapki wiśniowe z wypustką granatową (aks.).

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja
		na kołnierzu	na lewym rękawie	
i numerację formacji, w której ostatnio pełnili służbę				
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	numer porząd. oddz. wzgl. kadry oddz. sł. uzbr.
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	numer baonu wzgl. kadry baonu adm.
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	numery baonów wzgl. kadr baonów
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	numery dyonów

Rodzaj broni lub służby wzgl. korpus osobowy	Personel	Łapki	Wypustki
Kadra	ofic. żandarm.	szk. suk.	żółte suk.
Of. adm. żandarmerji bez względu na przydział		brunatne suk.	szkarłatne suk.
12. Sł. sprawiedl. Kadra	ofic. sądowi	malinowe aks.	czarne aks.
Ofic. adm. sł. sprawiedliwości bez względu na przydział		brunatne suk.	malinowe suk.
13 Korp. Kontr. Kadra	ofic. kontrolerzy	czarne aks.	szkarłatne aks.
Ofic. adm. działu kontroli		brunatne suk.	szkarłatne suk.
14. Dział nauk.-oświat.	ofic. nauk.-ośw.	pomarańcz. aks.	granat jasne aks.
15. Korp. Geogr.	ofic. geografowie	czarne aks.	białe aks.
16 Grupa kapelm.	ofic. kapelm.	granatowe suk.	—

UWAGA:

I. Na płaszczach nosi się barwy łapek i wypustek te same jak na kołnierzu kurtki. Rozmieszczenie pasków, jak dotychczas.

II. Generałowie noszą na łapkach orzełki, oraz na prawem ramieniu sznury naramienne (akselbanty) podwójne z białego metalu.

III. Oficerowie dypl. noszą łapki i wypustki kadry ofic. odnośnego rodzaju broni, orzełek na kołnierzu kurtki i płaszcza wzoru przewidzianego dla generałów oraz sznury naramienne, jak generałowie. Orzełki i sznury noszą oficerowie dypl. jedynie podczas pełnienia służby na stanowiskach przewidzianych etatowo dla ofic. dypl.

IV. Oficerowie pełniący funkcje adjutantów wszelkich dowództw noszą na prawem ramieniu sznury (akselbanty) pojedyncze.

Oficerowie żandarmerji noszą na lewem ramieniu sznur, pojedyńczy oksydowany. Szeregowi żandarmerji analogiczny sznur lecz jasno-żółty.

VI. Duchowieństwo wojskowe zatrzymuje na razie dotychczasowe oznaki.

VII. Oficerowie maja numerację na naramiennikach kurtki i płaszcza haftowaną nićmi srebrnego galonu względnie tłoczoną z blachy z białego metalu.

Podoficerowie mają numery na naramiennikach kurtki i płaszcza wytłaczane z białego metalu nakładane na wierzch galonów podoficerskich.

Proporczyki	Otok	Emblematy		Numeracja na naramiennikach
		na kołnierzu	na lewym rękawie	
—	—	—	—	bez numeru
—	—	—	—	"
—	—	—	—	"
—	—	—	—	"
—	—	oznaka kontr.	—	"
—	—	—	—	"
—	—	—	—	"
—	—	„Globus"	—	"
—	—	„Lira"	—	"

Szeregowcy i st. szeregowcy mają numery formacji na naramiennikach kurtki i płaszcza malowane farbą olejną barwy żółtej (słonecznikowej). St. szeregowcy mają galon oznaki stopnia naszyty na wierzch malowanego numeru formacji.

Przy ubiorze wyjściowym poza służbą, na mundurze własnym przepisanego kroju i formy, zezwolone jest dla wszystkich szeregowych noszenie numerów tłoczonych z blachy, zaś dla szeregowych od stopnia kaprala w górę także noszenie numeracji haftowanej nićmi srebrnemi.

Numerację umieszcza się w dole naramiennika w odległości 1 cm. od wszycia tegoż w rękaw.

Kształt numerów według wzoru dotychczasowego.

VIII. Na drelichach nie umieszcza się numeracji.

IX. Kompanje k. m. pułków piechoty i strzelców podhalańskich oraz baonu manewrowego i baonu strzelców, wreszcie szwadrony k. m. pułków kawalerji noszą na lewym rękawie kurtki i płaszcza „łódkę z nabojami".

X. Ustalone emblematy, jak też numerację nosi się tak na kurtce, jak na płaszczu.

Zabronione jest noszenie numeracji na czapkach, furażerkach, kołnierzach i rękawach.

XI. Orły względnie gryfy noszone są na tarczach 3 cm. szer. oraz 3·5 cm. wys. wraz z wycięciem na dolnym brzegu. Kolory tarcz: 63 pp. czerwona, 64 pp. złota, 65 pp. czerwona, 66 pp. żółta.

2. Oznaki oraz barwy łapek, wypustek, proporczyków i otoków uczniów szkół wojskowych.

I. *Szkoła Podchorążych:*

Szeregowi — uczniowie noszą:

A. Na mundurach wyjściowych:

1) bez względu, na którym roku nauki się znajdują, oraz niezależnie od posiadanego tytułu:

na łapce kołnierza kurtki z wężykami typu przewidzianego dla szeregowych oraz w rogach kołnierza płaszcza umieszczone ukośnie liście dębowe z mieczem, wzoru przewidzianego w Dz. Rozk. Nr. 97/19;

2) od chwili uzyskania tytułu „podchorąży" ponadto:

na rękawach kurtki gładki srebrny galon szerokości 8 mm. Galon ten naszyty jest wzdłuż przeszycia na rękawach, na wysokości 10 cm. od dolnego brzegu rękawa, oraz na tylnej części rękawa za guzikiem, wzdłuż rozcięcia ku dołowi aż do jego zakończenia;

na rękawach płaszcza taki sam galon, naszyty jedynie naokoło górnej części wyłogu, bez zakończenia ku dołowi;

naramienniki kurtki i płaszcza obszyte sznurem okrągłym, srebrnym, grubości 2 mm. W dolnej części naramiennika, monogram ze złączonych liter „S. P." dotychczasowego wzoru, nakładany na wierzch galonów, oznaczających tytuł, tak, by wypadł na środku poprzecznych galonów; u podchorążego-sierżanta i podchorążego st sierżanta, w odległości 5 mm. od dolnego brzegu naramiennika.

Szeregowi uczniowie Szkoły Podchorążych dla Podoficerów sznurem tym obszywają naramienniki odrazu z chwilą przybycia do szkoły.

3) Poszczególne tytuły uczniów oznacza się na naramiennikach i czapkach srebrnym galonem (bez czerwonego obszycia). Szerokość galonu na naramiennikach wynosi 8mm., na czapkach 4 mm. Sposób umieszczania oznak poszczególnych tytułów uczniów na naramienikach i czapkach identyczny jak u szeregowych odpowiednich stopni z tem, że u podchorążego - sierżanta i podchorążego - st.

sierżanta galon, idący wzdłuż brzegów naramiennika, naszyty jest w odstępie 3 mm. od sznurka srebrnego obramowującego naramiennik, tak, by się z nim nie zlewał.

4) Każdy rok nauki, począwszy od drugiego roku oznacza się zapomocą galonów srebrnych szerokości 2 mm., 4 mm. wzgl. 8 mm., naszytych w odstępach 2 mm. od siebie na rękawię kurtki i płaszcza, 2 mm. poniżej szerokiego srebrnego galonu, oznaczającego tytuł podchorążego i pierwszy rok nauki, wzdłuż całej jego długości, mianowicie:

I rok nauki	— 1 galon	8 mm.
II „ „	— 1 galon	8 mm., 1 galon 2 mm.
III „ „	— 1 galon	8 mm., 2 galony 2 mm.
IV „ „	— 1 galon	8 mm., 1 galon 4 mm.
V „ „	— 1 galon	8 mm., 1 galon 4 mm., 1 gal. 2 mm.
VI „ „	— 2 galony	8 mm.

Uczniowie III roku nauki Szkoły Podchorążych Inżynierji z oznak, wymienionych w punktach 1, 2, 3 i 4, noszą jedynie na łapce kołnierza kurtki oficerskiej oraz w rogach kołnierza płaszcza umieszczone ukośnie liście dębowe z mieczem.

Oznakę roku nauki naszywa się z chwilą faktycznego rozpoczęcia nauki w danym roku.

5) Daszek rogatywki wyjściowej okuty jak przy czapkach oficerskich.

6) Barwy łapek, wypustek, proporczyków i otoków uczniów szkół podchorążych (patrz str. następna).

B. Na mundurach ćwiczebnych:

Na kurtkach mundurów ćwiczebnych (sukiennych i drelichowych) z oznak, wymienionych w punktach A. — 1, 2, 3, 4, 5 i 6, noszą szeregowi-uczniowie jedynie oznaki przewidziane do noszenia na naramiennikach, mianowicie okrągły sznurek srebrny 2 mm. oraz oznaki tytułów bez monogramu „S. P.", tudzież liście dębowe z mieczem na kołnierzu.

Czapki przy mundurach ćwiczebnych jak u szeregowych służby czynnej.

Szkoła		Łapki	Wypustki	Proporczyki i otoki
Szkoła Podchorążych Piechoty		granatowe (suk.)	żółto-słonecznikowe (suk.)	—
Szkoła Podchorążych Kawalerji		—	—	prop.gran.-amar. (suk), otok amarant. (suk)
Szkoła Podchorążych Artylerji		zielonec. (suk.)	czarne (suk.)	—
Szkoła Podchorążych Lotnictwa		żółte iemne	żółte ciemne	—
Szkoła Podchorążych Inżynierji		czarn (suk.)	szkarłatne (suk.)	—
Szkoła Podchorążych Sanitarnych		wiśniow (suk.)	granatowe (suk.)	—
Szkoła Podchorążych dla Podof.	Piechota	granatow (suk.	żółto-słon.(suk.)	—
	Kawalerja	-	—	prop. gran.-am. (suk.), otok amarant. (suk.)
	Artylerja	zielone . (suk.)	czarne (suk.)	—

Na płaszczach nosi si barwy łapek, wypustek i proporczyków, jak na kołnieru kurtki. Rozmieszczenie pasków, jak dotychczas.

II. Szkoły Podchorążych Rezerwy.

Na łapkach względne proporczykach formacji maciarzystej w rogach kołnierza kurtki i płaszcza wieniec z gwiazdką i umieszczone w nim trzy stylizowane litery „S. P. R." z białego metalu.

Prawo noszenia oznaki mają uczniowie przez cały czas pobytu w szkole.

Absolwenci szkół podchorążych rezerwy. Obszycie naramienników kurtki i płaszcza sznurem kręconym biało-czerwonym grubości 3 mm. z bawełny merceryzowanej.

Oznakę noszą jedynie ci podchorążowie rezerwy, którzy z wynikiem „pomyślnym" ukończyli jedną ze szkół podchorążych rezerwy.

III. Oficerska Szkoła Marynarki Wojennej.

Mundur kroju oficerskiego. Czapka jak bosmani.

Oznaki stopni:

a) Na kurtce granatowej.

Jak szeregowi zależnie od posiadanego stopnia. Oprócz tego na klapach kurtki granatowej złota oznaka szkoły oficerskiej, gwiazdka w wieńcu.

b) Na płaszczu i białej kurtce.

W stopniu do bosmanmata włącznie, oznaki na lewym rękawie jak u szeregowych. Pozatem na naramiennikach płaszcza i białej kurtki złota odznaka szkoły oficerskiej.

W stopniu od bosmana wzwyż oznaki jak szeregowi odnośnych stopni wraz ze złotą oznaką szkoły oficerskiej na naramiennikach.

c) Na ubraniu roboczem.

Jak szeregowi w odpowiednich stopniach bez oznaki szkoły.

IV. Szeregowi marynarki wojennej z cenzusem.

Mundur z czapką i oznaki stopni w zależności od posiadanego stopnia.

Podchorążowie rezerwy z chwilą otrzymania tego tytułu otrzymują oznakę z plecionego sznurka biało-czerwonego grubości 3 mm. z bawełny merceryzowanej.

Podchorążowie rezerwy do bosmanmata włącznie noszą tę oznakę na lewym rękawie bluzy granatowej, białej i roboczej, oraz na lewym rękawie kurtki w formie równoległoboku obejmującego paski oznaki stopnia.

Podchorążowie rezerwy od bosmana wzwyż noszę tę oznakę na mankietach obydwóch rękawów kurtki granatowej.

Na płaszczu i białej kurtce oznaką tą jest obramowany naramiennik.

Na ubraniu roboczem oznak podchorążego nie nosi się.

V. Szkoły podoficerskie (centralne i pułkowe).

Na łapkach względnie proporczykach formacji maciarzystej w rogu kołnierza kurtki (płaszcza) wieniec wawrzynowy z dwoma skrzyżowanemi w pośrodku karabinkami z białego metalu.

VI. Szkoła Wysokogórska i szeregowi z wyszkoleniem wysokogórskiem.

Szarotka nad „parzenicą" noszona na lewym rękawie

kurtki i płaszcza w odległości 18 cm. od wszycia rękawa, haftowana wzgl. naszywna.

3. Przepisy o noszeniu munduru względnie poszczególnych części umundurowania.

Noszenie munduru przez oficerów zawodowych.

Przy spełnianiu czynności służbowych oficer obowiązany jest do noszenia munduru z wyjątkiem wypadków, gdy ze względów służbowych przełożony zezwoli mu na noszenie ubrania cywilnego. Poza służbą oficer może nosić ubranie cywilne.

Oficerowi w ubraniu cywilnem przysługuje prawo wkraczania po wylegitymowaniu się we wszystkich wypadkach, w których powyższe prawo przysługuje mu jako oficerowi w mundurze.

Oficerowi w stanie nieczynnym nie wolno występować w mundurze podczas wykonywania zawodu cywilnego oraz przy wszelkiego rodzaju kwestach, jeżeli oficer nie uzyskał przedtem pisemnego zezwolenia od komendanta garnizonu na występowanie w mundurze.

Oficerowi, przeniesionemu w stan nieczynny wskutek wyboru do jednej z izb ustawodawczych, przysługuje prawo noszenia munduru:

a) w dniach swiąt narodowych,

b) w razie uczestnictwa w świętach i uroczystościach pułkowych,

c) w razie uczestniczenia w uroczystościach rodzinnych.

Noszenie munduru przez oficerów rezerwy.

Oficerów rezerwy, powołanych do służby czynnej, obowiązują w zakresie noszenia munduru postanowienia, dotyczące oficerów zawodowych.

Oficerowi rezerwy, niepowołanemu do służby czynnej, przysługuje prawo występowania w mundurze:

a) w dniach świąt narodowych,

b) w razie uczestniczenia w świętach i uroczystościach pułkowych,

c) w razie uczestniczenia w uroczystościach rodzinnych za każdorazowem zezwoleniem powiatowego komendanta uzupełnień, na którego obszarze oficer się znajduje.

Oficer rezerwy, stający w charakterze obrońcy przed oficerskim sądem honorowym, obowiązany jest występować w mundurze.

Oficer rezerwy, występujący w mundurze, powinien posiadać przy sobie dokument, stwierdzający jego stopień.

Byli urzędnicy wojskowi, którzy znajdują się w rezerwie a nie zostali powołani do służby wojskowej, nie mają prawa noszenia munduru w wypadkach, w których prawo noszenia munduru przysługuje oficerowi rezerwy.

Prawo noszenia munduru przysługuje im z chwilą przemianowania na oficerów rezerwy, jednak nie przysługuje w razie przemianowania na chorążych rezerwy.

Noszenie munduru przez oficerów odpowiadających przed sądami powszechnemi.

Oficerom w stanie czynnym, nieczynnym lub spoczynku, w wypadkach odpowiedzialności za popełnione przestępstwa przed sądami powszechnemi, jeżeli zostanie nad nimi zawieszony areszt śledczy z osadzeniem w aresztach śledczych powszechnych, oraz jeżeli stają na rozprawę główną w charakterze oskarżonych, nie jest dozwolone podczas trwania aresztu śledczego i stawania na rozprawie noszenie munduru. W wypadkach tych oficerowie mają nosić ubranie cywilne, przyczem zezwolenie na noszenie munduru może im wyjątkowo udzielić minister spraw wojskowych.

Powyższe odnosi się również i do oficerów rezerwy, powołanych do służby czynnej.

Występowanie w mundurze lekarzy, dentystów i lekarzy wet. podczas wykonywania praktyki prywatnej.

Lekarzom, dentystom i lekarzom wet. podczas wykonywania praktyki prywatnej nie wolno występować w mundurze, z wyjątkiem wypadków niesienia pomocy doraźnej.

Umundurowanie oficerów przydzielonych i przeniesionych do marynarki wojennej.

Oficerom przydzielonym do marynarki wojennej przysługuje noszenie umundurowania, wzoru ustalonego dla marynarki wojennej, dopiero po upływie roku służby w marynarce wojennej, jeżeli nadal w niej pozostają.

Oficerowie przeniesieni do marynarki wojennej są obowiązani do noszenia munduru marynarki wojennej niezwłocznie po zgłoszeniu się do służby w marynarce wojennej.

Oficerowie wojska lądowego, przydzieleni do służby w marynarce wojennej, noszą w przeciągu jednego roku obowiązkowo mundur swego rodzaju wojska. Po roku służby w mar. woj. oficerowie ci mają prawo przedstawić odpowiednią prośbę i otrzymują od szefa Kier. Mar. Woj. rozkaz noszenia munduru mar. woj.

Noszenie munduru własnego rodzaju wojska jest po otrzymaniu tego rozkazu niedozwolone i oficerowie stosują się całkowicie do przepisów umundurowania marynarki.

Oficerowie, którzy nie przedstawili prośby o noszenie munduru marynarki, noszą nadal mundur swego rodzaju wojska.

Noszenie przez oficerów mundurów stowarzyszeń gimnastycznych i sportowych.

Oficerom, należącym na podstawie udzielonego zezwolenia do cywilnych stowarzyszeń gimnastycznych i sportowych, wolno używać przepisanych w danym stowarzyszeniu strojów względnie mundurów wyłącznie w czasie wykonywania ćwiczeń względnie sportów. We wszystkich innych okolicznościach obowiązuje oficera przepisany wojskowy mundur. Pod zezwolenie na noszenie przez oficerów cywilnego ubrania poza służbą nie można podciągać mundurów stowarzyszeń gimnastycznych i sportowych.

Noszenie munduru wojskowego na obszarze w. m. Gdańska.

W mundurach wojskowych mogą występować wojskowi, przebywający tylko służbowo lub przejeżdżający służbowo przez teren wolnego miasta.

Wszyscy inni oficerowie, przebywający w Gdańsku, mają nosić ubranie cywilne.

Umundurowanie oficerów wojska lądowego i marynarki wojennej w stanie spoczynku.

1) Oficerowie wojska, przeniesieni w stan spoczynku, noszą mundur tego oddziału, do którego mieli przydział w chwili przeniesienia w stan spoczynku, z tą zmianą, że gwiazdki na naramiennikach i czapce są koloru odmiennego od koloru guzików i sznurków t. j. przy guzikach srebrnych gwiazdki złote, ponadto mundur bez sznurów naramiennych.

2) Oficerowie marynarki, po przejściu w stan spoczynku, noszą mundur marynarki z tą zmianą, że najwyższa taśma z pętlą na rękawach i gwiazdki na czapce są koloru odmiennego od koloru guzików t. j. przy guzikach złotych taśma i gwiazdki srebrne.

3) Zabronionem jest oficerom, przeniesionym w stan spoczynku, noszenie przepisanego munduru przy wszystkich okolicznościach, wypływających z pracy zarobkowej lub służby prywatnej, publicznego występowania w manifestacjach lub zebraniach i wszędzie tam, gdzie tego zabraniają oficerom czynnym przepisy służbowe.

Noszenie munduru przy wyjazdach zagranicę.

Podczas podróży i pobytu zagranicą oficerowie powinni być zasadniczo w ubraniu cywilnem.

Oficerom, nie uprawnionym do noszenia munduru zagranicą, zabieranie go z sobą podczas podróży jest wzbronione.

Prawo noszenia munduru podczas pobytu zagranicą i zabieranie go w tym celu z sobą przysługuje wyłącznie:

1) attaches wojskowym — na ogólnych w tym kierunku zasadach międzynarodowych;
2) pełnomocnikom, członkom misyj, delegatom do rokowań, oficerom na stage ach i innym oficerom, wyjeżdżającym w sprawach służbowych — w wypadkach, w których tego wymagają względy służbowe lub reprezentacyjne;

3) oficerom na studjach wojskowych — we wszystkich okolicznościach, związanych bezpośrednio z celem wyjazdu (zajęcia szkolne);
4) oficerom, wyjeżdżającym zagranicę w sprawach prywatnych — w wyjątkowo godnych uwzględnienia wypadkach, w razie wniesienia należycie umotywowanej prośby w drodze służbowej do ministra spraw wojskowych (przez Biuro Personalne M. S. Wojsk.) na warunkach, które każdorazowo ustala szef Biura Personalnego.

Kwestję ewentualnego noszenia munduru w zupełnie wyjątkowych wypadkach również w czasie podróży reguluje każdorazowo w imieniu ministra spraw wojskowych szef Biura Personalnego M. S. Wojsk.

Rozkaz, wysyłający oficera na studja zagranicę, jest jednocześnie zezwoleniem na noszenie munduru w okolicznościach wymienionych w pkt. 3.

Oficerowi, uprawnionemu do występowania zagranicą w mundurze, wskazówek co do ewentualnego noszenia munduru również w innych okolicznościach, niż objęte pkt 2 — 4, udziela polski attache wojskowy, stosując je do warunków lokalnych.

Oficer, któremu przysługuje prawo noszenia munduru zagranicą, obowiązany jest:

1) występując w mundurze:

a) mieć strój nietylko przepisowy, lecz również szczególnie staranny,

b) posiadać przy sobie dokument, stwierdzający powyższe prawo,

2) przy osobistym meldowaniu się u attache wojskowego występować w mundurze,

3) poza okolicznościami, uprawniającemi go do noszenia munduru, występować zawsze w ubraniu cywilnem.

Noszenie munduru przez podoficerów w stanie spoczynku.

Chorążowie i podoficerowie w stanie spoczynku mają prawo noszenia munduru wojskowego z oznakami posiadanego stopnia z tem, że:

a) podoficerowie w stanie spoczynku zamiast oznak

stopnia ze srebrnego galonu noszą oznaki ze złotego galonu na czapkach i naramiennikach,

b) chorążowie w stanie spoczynku zamiast srebrnej gwiazdki noszą złotą gwiazdkę na czapce i naramiennikach.

Chorążowie i podoficerowie w stanie spoczynku nie mogą w mundurze wykonywać zawodu cywilnego.

Chorążych i podoficerów w stanie spoczynku, o ile są w mundurze obowiązują przepisy o zachowaniu się i salutowaniu, jak podoficerów w stanie czynnym.

W razie dopuszczenia się przez podoficera lub chorążego w stanie spoczynku czynu hańbiącego lub w razie nieodpowiedniego zachowania się tychże w mundurze, komendant najbliższego garnizonu ma prawo zawiesić odnośnym podoficerom prawo noszenia munduru wojskowego łącznie z oznakami stopnia wojskowego, na przeciąg określonego czasu do 6 miesięcy.

Zarządzenie to zostaje doręczone wymienionemu przez właściwą P. K. U., która istotną treść zarządzneia uwidoczni tak w legitymacji (w książeczce wojskowej) danego podoficera względnie chorążego w stanie spoczynku, jak również we własnych aktach. W terminie dni 14-tu, licząc od dnia doręczenia zarządzenia, przysługuje wymienionemu prawo odwołania się przez właściwą P. K. U. do dowódcy O. K., który sprawę załatwia ostatecznie. Wniesienie odwołania niema skutku zawieszającego.

Zdjecie munduru następuje z dniem doręczenia zakazu noszenia.

Zawiesić prawo noszenia munduru na okres dłuższy niż 6 mies. lub też pozbawić tego prawa na stałe może jedynie właściwy dowódca O. K., do którego z odpowiedniemi wnioskami należy się zwracać przez właściwą P. K. U. Od zarządzenia dowódcy O. K. niema odwołania.

Po upływie terminu zakazu noszenia munduru może odnośny podoficer zażądać wymiany legitymacji (książeczki wojskowej) na inną, w której nie będzie uwidoczniona adnotacja zarządzenia o zawieszeniu prawa noszenia munduru.

Minister spraw wojskowych może na prośbę, w wyjątkowych i na uwzględnienie zasługujących wypadkach, przywrócić prawo noszenia munduru tym podoficerom, którzy

na skutek zarządzenia dowódcy O. K. zostali tego prawa pozbawieni na stałe.

W wypadku bezprawnego noszenia munduru obowiązują sankcje karne, zawarte w obowiązujących ustawach karnych.

Uczęszczanie w mundurze na publiczne dancingi.

Uczęszczanie w mundurze na publiczne dancingi jest wzbronione oficerom i podoficerom w służbie czynnej.

Oficerom przychodzącym na dancingi w ubraniu cywilnem wolno tańczyć jedynie w gronie swego znajomego towarzystwa względnie osób stojących na odpowiadającym godności stanu oficerskiego poziomie towarzyskim.

Letnia bluza oficerska.

Dozwolonem jest noszenie bluzy letniej dwóch typów:

a) bluzy drelichowej typu i kroju używanego przez szeregowych bez odznak na kołnierzu(łapek i węzyków) z oznakami stopnia na naramiennikach. Bluzę tę mogą nosić oficerowie w porze letniej tylko w czasie ćwiczeń i codziennych zajęć służbowych,

b) bluzy letniej oficerskiej kroju zbliżonego do zwykłej sukiennej kurtki oficerskiej. Wykonana z lekkiej tkaniny, bawełnianej, lnianej lub sukiennej bez podszewki. Kołnierz stojący wykładany, bez żadnych dystynkcyj, zapinany z przodu na dwa małe guziki mundurowe. Rękawy zakończone mankietami z rozporkami. Na naramiennikach oznaki z numeracją.

Przy występach uroczystych i raportach, w teatrach, w czasie uroczystych akademij oraz w czasie pełnienia służby garnizonowej obowiązuje kurtka sukienna.

Płaszcze skórzane barwy ochronnej od deszczu.

Dozwolone do noszenia w służbie i poza służbą generałom, oficerom formacyj czołgów, lotnictwa i samochodów. Forma i krój płaszcza jak noszone obecnie płaszcze gumowe.

Kurtki skórzane.

Dozwolone do noszenia w czasie pełnienia służby oficerom, których warunki służby tego wymagają. Zjawianie się w nich natomiast w lokalach publicznych i na ulicach poza służbą w garnizonach stałego pobytu jest bez wyjątku wzbronione.

Płaszcz oficerski starego typu.

Oficerowie pełniący służbę w formacjach linjowych (pułkach i równorzędnych) oraz szkołach mogą przy zajęciach koszarowych i ćwiczeniach donaszać płaszcze oficerskie dawnego typu. Oficerowie, nie pełniący służby w linji, mogą płaszcz ten donaszać w razie obecności na ćwiczeniach.

Wykładanie klap u płaszcza oficerskiego nowego kroju.

Przy ubiorze codziennym dozwolone rozpięcie dwóch guzików i haftki oraz wyłożenie klap wszystkim uprawnionym do noszenia tego płaszcza.

Płaszcze nieprzemakalne.

Dozwolone do noszenia wszystkim oficerom oraz podoficerom żandarmerji.

Noszenie długich spodni.

Poza służbą wolno oficerom, podoficerom zawodowym, uczniom szkół podchorążych, szkół podchorążych rezerwy oraz absolwentom szkół podchorążych rezerwy nosić długie spodnie z materjału kurtki ze strzemiączkami.

Obuwie.

Trzewiki czernione lub nie i owijacze barwy spodni — dla szeregowych wszystkich broni i służb, z wyjątkiem saperów, żandarmerji i broni jezdnych. Półwysokie buty (saperki) — dla szeregowych pułków saperów, bataljonu mostowego i elektrotechnicznego.

Dla kawalerji, artylerji, żandarmerji i podoficerów formacyj łączności oraz dla wszystkich pełniących służbę konno — długie buty. Dla jezdnych ponadto ostrogi.

Uczniowie szkół oficerskich otrzymują ponadto drugą parę obuwia typu lżejszego, z cienkiej (chromowej) skóry i bez podkucia, jako obuwie wyjściowe, oraz w czasie, kiedy uczeń nie pełni służby lub nie odbywa ćwiczeń, jako też przy uczęszczaniu na wykłady.

Podoficerowie zawodowi oraz niezawodowi szeregowi żandarmerji w trzecim okresie szkolenia, jak również uczniowie szkół podchorążych i podchorążych rezerwy mogą nosić poza służbą własne obuwie. To samo dotyczy pozostałych szeregowych, jednakże za każdorazowem zezwoleniem właściwego dowódcy.

Obuwie własne nie może odbiegać od ogólnego typu służbowego obuwia szeregowych.

Używanie półbucików, lakierków lub trzewików z jasnej żółtej skóry jest wzbronione

Salonowy pas oficerski.

W wypadku występowania w ubiorze salonowym (na wizytach, rautach, balach, oficjalnych przyjęciach, uroczystościach familijnych i w teatrze) mogą oficerowi wszystkich rodzajów broni i służb nosić salonowy pas oficerski oraz rapcie do noszenia szabli pod kurtką.

W razie występowania w pasie salonowym, nosi się szablę na rapciach nowego wzoru pod kurtką oraz długie spodnie i obuwie czarne (gładkie — lakierowane). W wypadku odpinania szabli, szablę odpina się wraz z rukami.

Oficerski pas salonowy nosi się na kurtce, bez względu na to, czy dany oficer występuje w płaszczu lub bez płaszcza.

Szaliki.

Generałowie i oficerowie poszczególnych rodzajów broni i służb mogą poza służbą nosić szaliki na szyję wyłącznie pod płaszczem, przyczem szalikiem zakrywa się nie więcej, niż połowę kołnierza kurtki, tak by górna część łapki była widoczną. Szaliki powinny być jedwabne lub wełniane barwy identycznej z barwą zasadniczą łapek na kołnierzu kurtki; oficerowie w formacjach kawalerji i artylerji konnej noszą szaliki barwy otoków na czapkach.

Guziki mundurowe.

Duże guziki mundurowe nosi się na piersiach kurtki i płaszcza, na rękawach, na dragonach i na kieszeniach.

Małe guziki mundurowe nosi się na naramiennikach, w rozcięciu płaszcza i na podpince czapki.

Donaszanie guzików mundurowych z orzełkami dawnego wzoru dozwolone oficerom do dnia 28 marca 1930.

Szeregowi donaszają guziki starego typu do czasu wyczerpania się zapasów.

Ostrogi.

Ostrogi noszą: 1) generałowie, 2) oficerowie dyplom., 3) oficerowie sztabowi, 4) kawalerja, 5) artylerja, 6) dowódcy kompanij, 7) oficerowie, którym według etatu przysługuje koń wierzchowy.

Rękawiczki.

Rękawiczki przy ubiorze polowym, garnizonowym i służbowym obowiązują bronzowe; przy ubiorze codziennym i salonowym dozwolone rękawiczki białe (kremowe).

Podoficerom zawodowym dozwolone jest noszenie poza służbą rękawiczek skórzanych koloru brunatnego.

Broń boczna.

A. Oficerowie

Szablę noszą oficerowie wszystkich rodzajów wojska z wyjątkiem oficerów aeronautyki i oficerów czołgów, którzy jako broń boczną posiadają kordzik.

Noszenie białej broni bocznej obowiązuje jedynie w wypadkach:

a) występowania w oddziałach zwartych na paradach, uroczystościach wojskowych, pogrzebach, delegacjach oficjalnych, służbie garnizonowej, przy raportach służbowych oraz wizytach, składanych swym przełożonym po przybyciu do nowego garnizonu,

b) występowania w charakterze przewodniczącego, asesorów, oskarżycieli, obrońców, rzeczoznawców, oskarżonych (odpowiadających z wolnej stopy) i świadków w czasie rozpraw głównych przed sądami wojskowemi oraz w

charakterze rzeczoznawców i świadków w czasie rozpraw głównych przed sądami powszechnemi.

B. Szeregowi.

W służbie i poza służbą taka broń boczna, jaką przewidują etaty, względnie w jaką zaopatrzona jest dana formacja.

Szabla przewidziana zasadniczo dla szeregowych, pełniących służbę konno i podoficerów formacyj pieszych od sierżanta (równorzędnego) wzwyż, z wyjątkiem podoficerów czołgów i aeronautyki od sierżanta w górę oraz uczniów Szkoły Podchor. Lotnictwa i podchorążych rezerwy lotnictwa, którzy noszą sztylet.

Szablę nosi się na żabce przy pasie głównym.

Kordzik nosi się na rapciach skórzanych, przypinanych do pasa głównego. W wypadkach występowania w płaszczu — na płaszczu, bez płaszcza — na bluzie.

Chorążowie noszą szablę i kordziki jak oficerowie.

Obowiązkowe noszenie broni bocznej poza służbą nie istnieje. W tym względzie obowiązują przeważnie rozkazy lokalne dców O. K. Podoficerów zawodowych obowiązują w tym względzie rozkazy, odnoszące się do oficerów.

4. Oznaki służbowe.

a) Za służbę zawodową:

Szewrony dwóch typów węższy i szerszy w kształcie kątów, naszywane na lewym rękawie kurtki i płaszcza z białego galonu metalowego (sztucznego jedwabiu) obramowanego barwą karmazynową.

Za każde przesłużone trzechlecie służby zawodowej aż do trzeciego trzechlecia włącznie jeden szewron typu węższego.

Prawo do pierwszego szewronu typu szerokiego nabywają podoficerowie zawodowi po przesłużeniu czwartego trzechlecia służby zawodowej, przyczem przy nałożeniu pierwszego szewronu typu szerokiego zdejmuje się dwa szewrony typu węższego.

Szeregowi nadterminowi po przesłużeniu trzechlecia w służbie nadterminowej nie nabywają prawa do szewronu, o ile nie zostaną zamianowani podoficerami zawodowymi.

b) Strzeleckie.

Strzelec celny, sznur pleciony koloru czerwonego, karmazynowego) z jednym chwa...em.

Strzelec wyborowy, takiż sam sznur, z dwoma chwaścikami.

Sznury strzeleckie nosi się na kurtce, w wypadkach noszenia płaszcza na płaszczu.

c) Szeregowi orkiestr wojskowych i trębacze.

W piechocie: Pod naramiennikiem łapka okrągła barwy granatowej, obszyta dokoła wełnianą taśmą białą szer. 2 cm., z przeszyciem czerwonem w pośrodku.

Tambour major: 1) Łapki pod naramiennikami okrągłe barwy granatowej, obszyte dokoła galonem srebrnym szer. 2 cm. z czerwonem przeszyciem pośrodku.

2) Na łapce — ukośnie (z góry ku tyłowi) naszyte galony srebrne w odstępach 1/2 cm.

3) Laska tambour-majora: z drzewa politurowanego na żółto długa na 140 cm., zakończona u góry głowicą, u dołu skówką. Głowica z metalu białego w kształcie gruszki, z numerem i incjałami pułku z metalu żółtego. Pozatem głowica posiada dowolne ozdoby.

Drewniana część laski opleciona wokoło na krzyż galonem srebrnym, zakończonym 2-ma chwastami tuż nad skówką.

d) Polowa oznaka pilota.

Orzeł z rozpiętemi skrzydłami szerokości 7 cm., zwrócony na prawo głową z białego metalu przyćmionego i trzymający w dzióbie zielono emaljowany wieniec laurowy, na tylnej stronie wyryta data nadania i numer porządkowy. Do skrzydeł przyczepione dwa łańcuszki schodzące się u góry na wspólnym koluszku.

e) Polowa oznaka obserwatora.

Jak polowa oznaka pilota, jedynie wykonana w bronzie, przyczem ze szponów wychodzą iskry.

f) Polowa oznaka pilota - obserwatora.

Jak polowa oznaka pilota, z dodaniem złotych iskier, jak przy oznace obserwatora.

Oznaki polowe otrzymują:

a) piloci-obserwatorzy, którzy otrzymali tytuł i oznakę pilota względnie obserwatora za wykonanie przepisanej ilości lotów bojowych na froncie w lotnictwie polskiem;

b) dyplomowani piloci-obserwatorzy za wykonanie przepisanej ilości lotów bojowych na froncie w lotnictwie polskiem.

Prawo do noszenia polowej oznaki pilota-obserwatora przysługuje dyplomowanym pilotom-obserwatorom, posiadającym polową oznakę pilota lub polową oznakę obserwatora

g) Oznaka pilota.

Jak polowa oznaka pilota, jedynie wieniec laurowy bez emalji zielonej, pozłacany i wykonany z tego samego metalu, co cała oznaka.

h) Oznaka obserwatora.

Jak polowa oznaka obserwatora, jedynie wieniec laurowy, bez emalji zielonej, a całość wykonana z bronzu.

Tytuł i oznakę pilota wzgl. obserwatora otrzymują:

a) oficerowie i podchorążowie absolwenci szkół i kursów pilotażu wzgl. obserwatorskich, po złożeniu z wynikiem pomyślnym egzaminów dyplomowych teoretycznych i praktycznych, ustalonych instrukcją Departamentu Lotnictwa M. S. Wojsk.

b) oficerowie piloci wzgl. obserwatorzy armij państw zaprzyjaźnionych, za zasługi położone dla polskiego lotnictwa wojskowego.

i) Oznaka pilota - obserwatora.

Jak oznaka pilota, z dodaniem złotych iskier, jak przy oznace obserwatora.

Prawo do noszenia oznaki pilota-obserwatora przysługuje dyplomowanym pilotom i obserwatorom, posiadającym oznakę pilota i oznakę obserwatora .

ROZDZIAŁ XXI.

Uposażenie.

I. Uposażenie zasadnicze.

1. Prawo do uposażenia.

Prawo do uposażenia powstaje:

a) dla wstępujących do służby zawodowej z dniem 1 miesiąca, jeżeli zgłoszenie się nastąpiło najpóźniej dnia 15 miesiąca kalendarzowego, zaś z dniem 16 miesiąca, jeżeli zgłoszenie się nastąpiło po dniu 15 miesiąca kalendarzowego;

b) dla mianowanych (awansowanych) z dniem 1. najbliższego miesiąca po dniu mianowania(awansu), jeżeli ten dzień nie zbiega się z terminem płatności uposażenia;

c) dla szeregowych, mianowanych ppor. w służbie czynnej, od dnia 1 miesiąca, w którym nastąpiło mianowanie przy równoczesnem potrąceniu żołdu oraz wartości otrzymanego w naturze pożywienia, obliczonej według ryczałtu żywnościowego.

2. Wysokość uposażenia.

Wysokość up. of. i szer. zaw. określa się w punktach według grup i szczebli up.

A. OFICEROWIE

Stopień wojskowy	Grupa up.	Szczebel uposażenia						
		a	b	c	d	e	f	g
Marszałek Polski . . .	I.	2600						
Gen. broni, adm. . . .	II.	2200	2300	2400				
Gen. dyw., wiceadm. .	III.	1800	1900	2000	2100			
Gen. bryg., kontradm. .	IV.	1400	1500	1600	1700	1800		
Płk., kmdr.	V.	1100	1200	1300	1400	1500	1600	
Ppłk., kmdr. por., mjr., kmdr. ppor. . . .	VI.	800	875	950	1025	1100	1175	
Kpt. (rtm.)	VII.	600	660	720	780	840	900	
Por.	VIII.	480	520	560	600	640	680	
Ppor.	IX.	390	420	450	480	510	540	

Ppłk. i kmdr. por. otrzymują up. mjr. i kmdr. ppor., zwiększone o 75 punktów w każdym szczeblu.

B. SZEREGOWI ZAWODOWI.

Stopień wojskowy	Grupa up.	Szczebel uposażenia						
		a	b	c	d	e	f	g
St. sierż., st. wachm., . . st. ogniom., st. mjstr. . wojsk., st. bosman. .	X.	330	350	370	390	410	430	450
Sierż., wachm., ogniom., mjstr. wojsk., bosman .	XI.	270	290	310	330	350	370	39[illegible]
Plut., st. żand., mł. mjstr. . wojsk., bosm. mat. .	XII.	240	255	270	285	300	315	33[illegible]
Kpr., żand., podmajstrzy . wojsk, mat.. . . .	XIII.	210	225	240	255	270	285	300
St. mar.	XIV.	180	195	210	225	240	255	270

Chor. i bosm. floty otrzymują up. ppor., zwiększone w każdym szczeblu o 10 punktów.

Kwotę up. miesięcznego otrzymuje się z pomnożenia mnożnej przez liczbę punktów odpowiedniej grupy i szczebla.

Mnożna wynosi obecnie 0.43 zł.; dla of. Wojskowej Misji Zakupów w Paryżu oraz na studjach we Francji 0.43 fr. szw.

Przy pierwszem mianowaniu otrzymuje się up. pierwszego szczebla danej grupy, przy awansach up. tego szczebla wyższej grupy, który jest pod względem ilości punktów bezpośrednio wyższy od szczebla, otrzymywanego w niższej grupie.

3. 10% podwyżka uposażenia.

Wojsk. zaw. i of. rez., powołani do sł. czyn., oraz urz. cyw. otrzymują 10% podwyżkę, obliczaną od up. zasadniczego, dod. regulacyjnego, ekonomicznego, wyrównawczego, stołecznego i kresowego.

4. 15% dodatek miesięczny.

Oprócz 10% podwyżki uposażenia otrzymują wojsk. zaw. i of. rez., powołani do sł. czyn., oraz urz. cyw. 15% dodatek miesięczny, obliczany od up. zasadniczego, dod. regulacyjnego, ekonomicznego, wyrównawczego, stołecznego lub kresowego i 10% podwyżki up.

5. Przesunięcia w szczeblach uposażenia.

Przesunięcie do wyższego szczebla odbywa się automatycznie co trzy lata w okresach półrocznych: 1 stycznia i 1 lipca każdego roku. Termin przesunięcia do wyższego szczebla ustala się w ten sposób, że zalicza się termin, od którego zaczyna się bieg trzechlecia, od 1.I lub 1.VII po terminie mianowania lub awansu.

Do czasokresu przesunięć nie zalicza się:

a) czasu pełnienia obowiązkowej służby wojskowej w szeregach,

b) czasu urlopu bezpłatnego z wyjątkiem urlopu na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego,

c) czasu zawieszenia w służbie lub osadzenia w areszcie śledczym, jeżeli nie zapadł wyrok lub orzeczenie uwalniające, względnie jeżeli nie nałożono jedynie kary porządkowej,

d) czasu trwania kary pozbawienia wolności na podstawie prawomocnego wyroku sądowego,

e) czasu pozostawania w stanie nieczynnym z powodu czasowej niezdolności do służby z wyjątkiem wypadku, gdy niezdolność ta powstała z przyczyn, związanych ze służbą wojsk.

II. Dodatki do uposażenia.

1. Dodatek regulacyjny.

Obecnie uposażenie jest powiększone o 60 punktów tytułem dodatku regulacyjnego.

2. Dodatek ekonomiczny.

Żonaci otrzymują na każdego członka rodziny (żona i dzieci), najwyżej jednak dla 5 członków rodziny, dodatek ekonomiczny po 44 punkty miesięcznie.

Dodatek ekonomiczny należy się:

a) na żonę, jeżeli nie pobiera up. lub zaop. em. ze skarbu państwa, a w razie separacji, gdy na mężu ciąży obowiązek alimentacji,

b) na dzieci ślubne i uprawnione tudzież pasierby do ukończenia 18 roku życia, jeżeli zaś uczęszczają do szkół państwowych lub prywatnych z prawem publiczności w charakterze rzeczywistych uczniów lub słuchaczy, albo jeżeli wskutek ułomności fizycznej i umysłowej lub nieuleczalnej choroby nie mogą zarabiać na swoje utrzymanie, do ukończenia 24 roku życia.

Na żony, zatrudnione w instytucjach państwowych i samorządach, w P. K. O., B. G. K. i P. B. R., tudzież na synów, kształcących się w szkołach wojskowych na koszt skarbu państwa, nie otrzymują wojsk. zaw. dod. ekonomicznego.

Of. i podof. zaw., którego żona przy zwolnieniu otrzymała odprawę, przysługuje prawo do dodatku ekon. na żonę od pierwszego najbliższego miesiąca po dniu jej zwolnienia.

3. *Dodatek stołeczny i kresowy.*

Pełniący stale służbę w Warszawie i Rembertowie otrzymują dod. stołeczny w wys. 20% up. mies., a pełniący służbę na obszarze woj. śląskiego, w Białej woj. krakowskiego i w Gdyni dod. kres. w wys. 40% up. miesięcznego.

4. *Dodatek mieszkaniowy.*

Wysokość dod. mieszkaniowego jest zależną od posiadanego stopnia, stosunków rodzinnych i miejsca przydziału służb.

Dod. mieszkaniowy wynosi — patrz tabela na str. 406 i 407.

5. *Dodatek służbowy.*

A. DODATEK SŁUŻBOWY DLA OFICERÓW.

Dodatek służbowy jest należytością, płatną miesięcznie z góry jednocześnie z up. i przysługuje wojskowym, pozostającym w czynnej służbie na etatowych stanowiskach w wymiarze, zależnym od spełnianej funkcji według niżej podanego zaszeregowania.

Of., którzy nie zajmują stanowiska etatowego, dod. służbowy w zasadzie nie przysługuje. I-szy wiceminister może jednak przyznać im dod. służb. na podstawie umotywowanego wniosku przełożonej władzy.

W razie przydziału lub przeniesienia of. w interesie służby na stanowisko, do którego przywiązany jest niższy dod. służb., aniżeli ten, który ostatnio mu przysługiwał, może I-szy wiceminister zezwolić na wypłatę temu of. przez ten czas dod. służb., jaki ostatnio pobierał.

Dodatku służbowego nie otrzymują zaw. woj., pozostający w stanie nieczynnym, na urlopie bez up. i w stanie spoczynku. Wojskowi, nie pełniący służby z powodu choroby wzgl. urlopu zdrowotnego, zatrzymują dod. służb. w ostatnio otrzymanym wymiarze przez pierwsze 6 miesięcy, licząc od dnia 1 miesiąca, następującego po tym miesiącu, w którym nastąpiło zaprzestanie spełniania czynności służb. z powodu choroby.

Of., oddani do dyspozycji ministra, szefa Sztabu Głównego i dowódców okręgów korpusów, otrzymują dod. służb. tylko za jeden miesiąc. następujący po oddaniu do dyspozycji.

Frekwentanci krótkotrwałych kursów doszkoleniowych, którzy odchodzą na nie z zachowaniem ostatnio zajmowanego stanowiska, otrzymują dod. służb., przywiązany do tego stanowiska.

Pozostający pod dochodzeniem sądowem lub dyscyplinarnem i wskutek tego nie pełniący służby nie otrzymują dod. służb. Po zaniechaniu postępowania sądowo-karnego lub prawomocnem uwolnieniu od oskarżenia nie powstaje prawo do otrzymania za ten czas dod. służb. przy ponownem powierzeniu czynności służbowych.

Dodatek mie

STOPIEŃ	Warszawa	MIEJSCOWOŚCI białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego, wołyńskiego.			
		klasy			
		I	II	III	IV
		złotych			
Marszałek Polski Gen. broni Gen. dyw. } utrzym. Gen. bryg. } rodzinę	242,86	167,44	150,43	133,43	116,43
Płk. } utrzymujący rodzinę	168,58	114.30	101,29	89,29	76,29
Gen. dyw. Gen. bryg. } samotny Płk.	96,68	65,00	58,00	51,00	44,00
Ppłk. Mjr. Kpt. } utrzymujący rodzinę					
Ppłk. Mjr. Kpt. } samotny					
Por. Ppor. St sierż. Sierż. Plut. } utrzymujący rodzinę	60,00	42,67	37,67	33,67	28,67
Kpr. utrzymujący rodzinę	38,00	30,00	27,00	24,00	22,00
Por. Ppor. St. sierż. S erż. Plut. Kpr. } samotny	26,00	20,00	18,00	16,00	15,00

Do I klasy należą miejscowości
„ II „ „ „
„ III „ „ „
„ IV „ „

szkaniowy

WOJEWÓDZTWA							
krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, pow. bielski i cieszyński woj. śląskiego				pomorskiego, poznańskiego, powiaty: katowicki, lubliniecki, pszczyński, rybnicki, świętochłowicki i tarnogórski woj. śląskiego			
klasy							
I	II	III	IV	I	II	III	IV
złotych							
192.35	156,54	139,07	121,13	129,84	115,65	103,82	92,46
128,86	103.64	91,17	78,17	87,97	76,85	68,61	59,37
72,98	59,68	52,26	45,26	55,76	48,76	43,44	38,12
45,19	41,03	34,51	29,93	36,37	31.79	28,63	24,89
31,48	27,74	24,74	22,74	28,13	25,15	22,52	20,52
20,74	18,74	16,74	15,74	19.26	17,63	15.63	14,63

mające powyżej 80.000 mieszkańców.
„ „ 40 000 „
„ „ 10.000 „
„ poniżej 10.000 „

Przy przeniesieniu służbowem na stanowisko, do którego jest przywiązany dod. służb. a) wyższy od pobieranego ostatnio, otrzymuje się dod. służb. w wyższym wymiarze, b) niższy od pobieranego ostatnio, należy się dod. służb. otrzymywany dotychczas.

Pełniący obowiązki zastępczo wskutek nieobecności właściwego funkcjonarjusza dłużej, niż 2 miesiące (60 dni), otrzymują za cały czas pełnienia służby dod. służb., jak przeniesieni służbowo. Wojskowi, mianowani p. o. otrzymują dod. służb., przywiązany do spełnianej funkcji.

W wypadkach, gdy z uwagi na przekazywanie funkcji jakieś stanowisko przez pewien czas jest zajmowane przez dwóch oficerów, nowoprzydzielonego i przekazującego funkcje, dod. służb. przysługuje obydwom najwyżej na przeciąg jednego miesiąca.

Wymiar dodatku służbowego nie podlega zwiększeniu o odpowiedni procent z tytułu dodatku stołecznego, względnie kresowego. Nie uwzględnia się go też przy wymierzaniu odpraw i pośmiertnego.

Zaszeregowanie.

Kategorja	Wysokość w punktach	FUNKCJA
I.	5000	minister spraw wojskowych, generalny inspektor sił zbrojnych
II.	1500	wiceministrowie, szef Szt. Gł., szef Korp. Kontr., inspektorowie armji, generałowie do prac przy gen. insp. sił zbr.
III A.	1200	dowódca okr. korp., szef Kier. Mar. Woj., szef Biura Pers., kmdt. Centr. Wyższ. Stud. Wojsk., kmdt. Wyższ. Szk. Woj., szef Wojsk. Biura Hist.
III B.	1000	zastępcy I-go wiceministra, szefa Szt. Gł., szefa Korp. Kontr., biskup polowy, naczelny prokurator wojskowy, prezydent Najw. Sądu Wojsk.
IV A.	900	dowódca dywizji, dowódca floty
IV B.	800	dowódca sam. bryg. kaw., szef departamentu i of. na stanowiskach generałów dywizyj

Kategorja	Wysokość w punktach	FUNKCJA
V.	700	dowódca bryg., dowódca piech. dyw., szef sztabu okr. korp. i t. p.
VI A.	600	dowódca pułku i t. p.
VI B.	500	dowódca sam. baonu, dyonu, transportowca, zastępca dowódcy pułku, szef wydziału w M. S. Wojsk., szef sztabu dywizji i t. p.
VII A.	350	dowódca baonu, dyonu, torpedowca, kwatermistrz pułku, kier. referatu M. S. Wojsk. i t.p.
VII B.	300	dowódca szwadronu (of. szt.), szwadronu zapas., kier. referatu D.O.K., referent M.S.Wojsk. i t.p.
VIII.	250	dowódca kompanji, szwadronu, baterji, eskadry i t. p.
IX.	150	dowódca plutonu i t. p.

Od dodatku służbowego potrąca się podatek dochodowy; natomiast nie podlega on potrąceniom z tytułu opłat emer.

B. DODATEK SŁUŻBOWY DLA PODOFICERÓW ZAWODOWYCH.

Podof. zaw. otrzymują dod. służb. według posiadanego stopnia bez względu na rodzaj spełnianej funkcji:

chorąży	— 90	punktów
st. sierż. (równorzędny)	— 80	„
sierż. (równorzędny)	— 70	„
plut. (równorzędny)	— 50	„
kpr. (równorzędny)	— 30	„

Chor., pobierający dod. służb. z racji zajmowania stanowiska of., nie otrzymują dod. służb. dla chor.

6. *Dodatek dla sędziów i prokuratorów.*

Of. korp. sąd., pełniący funkcje sędziów, prokuratorów i podprokuratorów, otrzymują oprócz dod. służb. miesięczny dodatek dla sędziów i prokuratorów:

a) sędziowie rejonowi, sędziowie śledczy i sędziowie dla spraw szczególnej wagi . 100 pkt.
b) sędziowie orzekający i podprokuratorzy przy wojsk. sądach okr. . . . . 150 „
c) prokuratorzy przy wojsk. sądach okr. 200 „
d) prokuratorzy przy Najw. Sądzie Wojsk. 250 „
e) szefowie wojsk. sądów okr., sędziowie Najw. Sądu Wojsk., prokurator przy Najw. Sądzie Wojsk. i wiceprezydent Najw. Sądu Wojsk. . . . . 300 „
f) prezydent Najw. Sądu Wojsk i nacz. prokurator wojsk. . . . . 500 „

Dodatek ten otrzymują też of. korp. sąd., przydzieleni do Deptu Spraw. M. S. Wojsk., o ile mieli przedtem nominację sędziowską lub prokuratorską i faktycznie funkcję tę pełnili w wysokości, zależnej od spełnianej przedtem funkcji. W razie przeniesienia na inne stanowisko sędziowie i prokuratorzy dodatek ten zatrzymują.

7. *Dodatki i premje aeronautyczne.*

A. DODATKI AERONAUTYCZNE.

Kategorja	Wysokość dodatku	Otrzymują:
I	of. 100% up. posiadanego stopnia szczebla a, chor. 100% up. grupy IX szczebla a, szer. 100% up. grupy X szczebla a	piloci i etatowi obserwatorzy lotnictwa, piloci sterowcowi balonów
II	75% wyżej wymienionego uposażenia	strzelcy płatowcowi, obserwatorzy nieetatowi lotnictwa
III	50% wyż. wym. upos.	kontrolerzy techn. w fabrykach lub w warsztatach lotn., jeżeli kontrola polega na oblatywaniu, uczniowie szkół i kursów lotn., obserwatorzy balonów na uwięzi, piloci i obserwat. balon. wolnych, obserwat. sterowców

Kategorja	Wysokość dodatku	Otrzymują:
IV	30% wyż. wym. upos.	oficerowie techniczni, mechanicy, radjotelegrafiści, fotografowie i inni specjaliści lotnictwa
V	25% wyż. wym. upos.	uczniowie szkół i kursów balonowych, mechanicy, radjotelegrafiści, zbrojm strze, fotografowie i inni specjaliści balonowi

Uczniowie otrzymują dod. aeronautyczny w połowie w czasie trwania szkoły, a w połowie po ukończeniu szkoły z pomyślnym wynikiem. W razie przedłużenia szkoły ponad okres, ustalony programem, otrzymują uczniowie dod. aeronautyczny za faktyczne dnie lotu.

W razie choroby, wywołanej wypadkiem lotniczym przysługuje personelowi dod. aeronautyczny przez cały czas choroby w przeciągu sześciu miesięcy; w ciężkich wypadkach może być ten okres przedłużony wyjątkowo do jednego roku.

B. PREMJE AERONAUTYCZNE.

Premje wynoszą:

a) dla instruktorów pilotów szkół lotniczych, sterowcowych i eskadr treningowych niezależnie od dodatku lotniczego:

1) dla oficerów 0,4 punkta za każdy lot z uczniem,
2) dla podoficerów 0,3 punkta za każdy lot z uczniem,

b) dla instruktorów of. szkoły balonowej 0,3 punkta jednorazowo za każde podniesienie się z uczniem,

c) za dokonanie lotów nadprogramowych 25 punktów za każdą godzinę lotu nocnego.

Premje odbiorcze za lot próbny wynoszą:

a) na płatowcu nowowynalezionego systemu 256 punktów,
b) na nowym płatowcu systemu znanego 64 punktów,
c) na płatowcu po reparacji 39 punktów,

Premje dla majstrów wojsk. za montowanie aparatów lotn. wynoszą 48 punktów mies., jeżeli dokonywują lotów próbnych na zmontowanych przez siebie aparatach.

8. *Uposażenie morskie.*

Załogi statków wojennych otrzymują w czasie zaokrętowania zarówno na morzu, jak i na rzekach oprócz normalnego uposażenia oddzielne up. morskie.

Uposażenie to wynosi:

STOPIEŃ WOJSKOWY	Ilość punktów mies.	
	Kampanja	Rezerwa
Admirał	1.200	600
Wiceadmirał	900	450
Kontradmirał	780	390
Komandor	600	300
Komandor-porucznik	480	240
Komandor-podporucznik	420	210
Kapitan	300	153
Porucznik	240	120
Podporucznik	210	105
St. bosman zawodowy	180	90
Bosman zawodowy	150	75
Bosman mat zawodowy	120	60
Mat zawodowy	105	52·5
St. marynarz zawodowy	90	45
Mat ochotnik	78	39
St. marynarz ochotnik	60	30
Marynarz ochotnik	54	27
St. marynarz poborowy	6·5	3·25
Marynarz poborowy	6	3

Up. morskie wypłaca się miesięcznie z góry.

Mianowani ppor. w mar. woj. otrzymują oprócz jednorazowej kwoty na umundurowanie dodatek w wysokości 750 punktów.

Do dodatku na umundurowanie otrzymują ot. mar. woj. dodatek w wysokości 350 punktów.

Podczas podróży zagranicę otrzymują załogi okrętów normalne up. krajowe wraz z up. morskiem z tytułu zaokrętowania, dod. służb., dod. dla specjalistów morskich i 50% djet podróżnych, należnych przy wyjazdach zagranicę. Szer. niezaw. otrzymują połowę djet szer. zaw.

Of. mar. woj., pełniący służbę w czasie studjów we Francji na francuskim krążowniku szkolnym ćwiczebnym, otrzymują jednorazowo dodatek na zakup umundurowania francuskiego w wysokości 300 fr. szw.

9. *Uposażenie marynarki wojennej na wodach w. m. Gdańska.*

Pobyt okrętów w porcie i na wodach w. m. Gdańska, trwający do dni 15 włącznie, uważa się za czasowy postój, ponad 15 dni zaś uważa się za stały postój.

W czasie czasowego postoju załogi okrętów otrzymują up. normalne, oraz up. morskie i dodatki z tytułu służby służby na okręcie według norm krajowych.

Za czas od dnia pierwszego do trzeciego włącznie djety nie przysługują. Za czas od dnia czwartego postoju w Gdańsku do dnia piętnastego włącznie otrzymują załogi za każdy dzień postoju 50% djet według wymiaru i w walucie, przysługującej przy podr. służb. do Gdańska. Szer. niezaw. otrzymują 12½% przysługujących djet podr.

Zasada ta ma zastosowanie również w odniesieniu do pojedyńczych osób wojsk., przeniesionych z kraju na okręty, które mają czasowy postój w Gdańsku.

W czasie stałego postoju na wodach w. m. Gdańska załogi okrętów otrzymują up. normalne według norm i w walucie, mającej zastosowanie przy up. osób wojsk., mających stały przydział w Gdańsku. Up. morskie i dodatki, przysługujące z tytułu służby na okręcie, wypłaca się w złotych według norm krajowych.

Przy wyjazdach okrętów w ciągu miesiąca na stały postój do Gdańska, jak również przy przeniesieniach pojedyńczych osób wojsk. w ciągu miesiąca na okręty, mające postój w Gdańsku, zaokrętowani otrzymują up. gdańskie od dnia, w którym nastąpił przyjazd do Gdańska, przyczem potrąca się na ten okres czasu wypłacone up. krajowe.

Przy przejazdach w ciągu miesiąca okrętów, mających stały postój w w. m. Gdańsku, jak również przy przeniesieniach pojedyńczych osób wojsk. z okrętów, mających stały postój w Gdańsku do kraju, przeniesieni zatrzymują pobrane up. gdańskie, płatne mies., do końca danego miesiąca, a płatne dekadami, do końca danej dekady. Z dniem

zaś 1 następnego miesiąca względnie dekady przeniesieni otrzymują up. krajowe, jeżeli nie nabędą na nowo prawa do up. gdańskiego.

Up. gdańskie jest to up. krajowe, przeliczone na guldeny gdańskie w stosunku 1 zł. = 1 guldenowi.

10. Dodatek mundurowy.

Nowomianowani ppor. otrzymują jednorazową kwotę na wyekwipowanie w wysokości 1.500 punktów przy mianowaniu, o ile są w służbie czynnej. Ppor. rez. wypłaca się wymieniony dodatek przy pierwszem powołaniu do ćwiczeń przez płatnika tej jednostki, do której zostali przydzieleni na czas ćwiczeń.

Of. zaw. po 2 latach od dnia mianowania ppor. otrzymują roczny dodatek na uzupełnienie umundurowania w wysokości 700 punktów, płatny za cały rok z góry łącznie z up. na miesiąc styczeń.

Of. przydzieleni do mar. woj., otrzymują uzupełnienie dod. mundurowego w wysokości 350 punktów po upływie roku służby, jeżeli nadal pozostają w tej służbie. O ile uprawnienie do tej należności następuje w ciągu roku kalendarzowego, należność oblicza się jedynie na okres czasu brakujący do końca roku kalendarzowego.

11. Opłaty szkolne.

Na czas wypłacania dod. regulacyjnego otrzymują wojsk. zaw. zwrot opłaty szkolnej w prywatnych szkołach średnich ogólno-kształcących i zawodowych, jeżeli rodzice nie mogli umieścić dzieci w równorzędnych zakładach państwowych. Wysokość zwrotu opłaty szkolnej nie może przekraczać w szkołach średnich ogólnokształcących 30 zł., w szkołach zawodowych 45 zł. mies. Za dzieci w klasach przedwstępnych i wstępnych szkół średnich ogólnokształcących opłaty się nie zwraca.

Celem uzyskania tych należności powinien kwatermistrz zebrać od zainteresowanych na początku każdego roku szkolnego podania z dołączonemi do nich specjalnemi zaświadczeniami szkolnemi, a uzupełniwszy klauzulą, że każdy z petentów jest uprawniony do pobierania dod.

ekon. na to dziecko, przesłać szefowi intendentury z prośbą o przyznanie prawa do omawianej należytości na bieżący rok szkolny.

Skarb państwa pokrywa wpisowe tylko za dzieci uczęszczające do szkół, które uzyskały prawa szkół państwowych. Wykaz takich szkół jest corocznie ogłaszany w Dzien. Rozk.

III. Uposażenie urzędników cywilnych.

Urz. cyw. etatowi i prowizoryczni otrzymują up. według grup i szczebli, ustalonych dla wojsk. zaw., z tem, że mają do nich również zastosowanie zasady o dod. regulacyjnym, ekonomicznym, stołecznym i kresowym, oraz mieszkaniowym, jak i warunki posunięcia do wyższego szczebla uposażenia.

Niżsi funkc. państ. otrzymują za pełnienie służby w niedzielę lub święto przez 8 godzin wynagrodzenie w wys. $^1/_{25}$ mies. up., obliczone bez dod. ekonomicznego i mieszkaniowego, jeżeli nie mogli otrzymać w tygodniu, następującym po niedzieli lub święcie zwolnienia ze służby na jeden dzień powszedni.

IV. Uposażenie w różnych wypadkach.

1. Uposażenie podczas urlopu zdrowotnego.

Podczas urlopu zdrowotnego wojsk. zaw. otrzymują pełne up. i dod. służb. przez sześć miesięcy. Po tym okresie tracą prawo do up., jeżeli nie zgłaszają się do służby wskutek niezdolności fizycznej lub umysłowej.

2. Uposażenie przy zmianie miejsca przydziału.

W razie zmiany miejsca przydziału służbowego, która wpływa na zmianę wysokości up., prawo do innego up. przysługuje od pierwszego dnia miesiąca, następującego po oddaniu czynności służbowych, wykonywanych w starem miejscu służbowem.

3. *Uposażenie przy przejściu do państwowej służby cywilnej.*

W wypadkach bezpośredniego przejścia do państwowej służby cywilnej z wyjątkiem służby sędziowskiej i prokuratorskiej otrzymują osoby wojsk. dotychczas posiadany szczebel up., jeżeli otrzymują przy nominacji tę samą grupę up., którą posiadali w służbie poprzedniej.

Jeżeli grupa up. uzyskana przy nominacji jest wyższa od poprzednio posiadanej, otrzymują szczebel up., jak przy awansach.

Jeżeli grupa up. uzyskana przy nominacji jest niższa od poprzednio posiadanej, otrzymują szczebel up., odpowiadający alfabetycznie szczeblowi w poprzednio posiadanej grupie wyższej.

4. *Uposażenie podoficerów przydzielonych na praktykę.*

Podof. zaw., urlopowani celem odbycia praktyki cywilnej, otrzymują przez czas jej odbywania, najwyżej jednak przez 6 mies., pełne up. bez dod. służbowego.

5. *Uposażenie w razie samowolnego opuszczenia służby.*

Samowolne oddalenie się z oddziału lub dezercja powoduje zawieszenie up.

Jeżeli po zgłoszeniu się lub przyprowadzeniu zbiegłego do oddziału nieobecność jego zostaje usprawiedliwiona, otrzymuje zainteresowany zaległe up., w przeciwnym razie traci je w całości za czas nieobecności.

W razie dezercji pobrane z góry up. podlega zwrotowi za czas nieprzesłużony.

6. *Uposażenie zawieszonych w służbie i osadzonych w areszcie śledczym.*

Od najbliższego pierwszego miesiąca po zawieszeniu w służbie lub osadzeniu w areszcie śledczym otrzymuje się $^3/_4$ up. Reszta pozostaje w zawieszeniu. Posiadający rodzinę otrzymuje cały dod. rodzinny i mieszkaniowy.

Jeżeli wdrożone postępowanie zostanie zaniechane lub nastąpiło prawomocne uwolnienie od oskarżenia, otrzymuje się resztę zatrzymanego up.

7. *Uposażenie w czasie odbywania kary.*

Of., zasądzeni wyrokiem sądowym na karę pozbawienia wolności, nie pociągającą wydalenia z wojska lub zwolnienia ze służby, otrzymują do chwili uprawomocnienia się wyroku połowę up. Posiadający rodzinę otrzymuje pełny dod. rodzinny i mieszkaniowy.

Jeżeli of. został zasądzony wyrokiem sądowym I. instancji na karę wydalenia z wojska lub zwolnienia ze służby, następuje zawieszenie wypłaty up. Władza przełożona może przyznać tylko rodzinie zasiłek do wysokości $^1/_5$ up. Uprawomocnienie się wyroku pociąga za sobą utratę up. W razie zwolnienia w II. instancji wzgl. skazania na karę, niepociągającą wydalenia z wojska lub zwolnienia ze służby, następuje wypłata pełnego względnie wyrównanie do połowy up.

8. *Wstrzymanie wypłaty uposażenia.*

W razie zwolnienia ze służby zawodowej, przeniesienia w stan spoczynku lub śmierci wstrzymuje się wypłatę up. czynnego z ostatnim dniem tego miesiąca, w którym nastąpiło zwolnienie, przeniesienie w stan spoczynku wzgl. śmierć.

V. Potrącenia.

1. *Potrącenia ustawowe.*

A. PODATEK DOCHODOWY.

Podatek dochodowy opłaca się od a) gaży zasadniczej, b) dod. regulacyjnego, c) dod. ekonomicznego, d) dod. stołecznego, e) dod. służbowego, f) dod. dla sędziów i prokuratorów, g) dod. mundurowego.

Podatek dochodowy oblicza się i potrąca w stosunku procentowym od sumy ogólnej rocznego dochodu. Roczny dochód do sumy 2.500 zł. jest wolny od podatku. Powyżej tej sumy pobiera się dodatek według następującej skali:

L. p.	Wysokość w stosunku rocznym ponad	Stopa procent. podatku		Wysokość w stosunku rocznym ponad	Stopa procent. podatku
1	2500—2600	1,5%	23	8000— 8800	3,9%
2	2600—2700	1,6 „	24	8800— 9600	4,1 „
3	2700—2800	1,7 „	25	9600—10400	4,3 „
4	2800—2900	1,8 „	26	10400—11200	4,6 „
5	2900—3000	1,9 „	27	11200—12000	4,9 „
6	3000—3100	2,0 „	28	12000—13000	5,3 „
7	3100—3200	2,1 „	29	13000—14000	5,7 „
8	3200—3400	2,2 „	30	14000—15000	6,1 „
9	3400—3600	2,3 c	31	15000—16000	6,5 „
10	3600—3800	2,4 „	32	16000—17000	6,8 „
11	3800—4000	2,5 „	33	17000—18000	7,1 „
12	4000—4200	2,6 „	34	18000—19000	7,4 „
13	4200—4400	2,7 „	35	19000—20000	7,7 „
14	4400—4800	2,8 „	36	20000—22000	8,0 „
15	4800—5200	2,9 „	37	22000—24000	8,3 „
16	5200—5600	3,0 „	38	24000—26000	8,6 „
17	5600—6000	3,1 „	39	26000—28000	8,9 „
18	6000—6400	3,2 „	40	28000—30000	9,2 „
19	6400—6800	3,3 „	41	30000—32000	9,5 „
20	6800—7200	3,4 „	42	32000—34000	9,9 „
21	7200—7600	3,5 „	43	34000—36000	10,3 „
22	7600—8000	3,6 „			

Podatek dochodowy jest również pobierany z odprawy, zapomogi i renumeracji.

B. OPŁATA EMERYTALNA.

Wojsk. zaw. potrąca się opłatę emerytalną w wysokości 3% z up. mies. Przy osiągnięciu wyższej grupy lub wyższego szczebla potrąca się przez przeciąg jednego roku połowę z uzyskanego podwyższenia poborów.

Of., przydzieleni do państwowych wytwórni i pobierający tam specjalne wynagrodzenie, opłacają składki emerytalne w wysokości, przypadającej od up., przysługującego im w danej chwili według posiadanego stopnia.

2. *Potrącenia administracyjne i sądowe.*

A. POTRĄCENIA Z UPOSAŻENIA OFICERÓW I SZEREGOWYCH ZAWODOWYCH.

Ściąganie długów z poborów of. oraz szer. zaw. uskutecznia się w ratach mies. przez potrącanie części up., przyczem potrącenia tego rodzaju nie mogą przekraczać:

a) 10% up. — jeżeli są dokonywane na podstawie orzeczeń sądowych,
30% up. — jeżeli mają za podstawę wypływający z ustawy obowiązek alimentacji,

b) 10% up. — jeżeli są dokonywane na podstawie zarządzeń administracyjnych,

c) 10% up. — jeżeli w rachubę wchodzą łączne potrącenia na podstawie orzeczeń sądowych oraz zarządzeń administracyjnych wzgl. 30% w wypadku obowiązku alimentacji,

d) 20% up. — jeżeli opierają się na dobrowolnem obciążeniu up. na rzecz instytucyj kredytowych za zgodą władzy przełożonej,

e) 3% up. wszelkie inne potrącenia, wynikające z dobrowolnego obciążenia up.

Jako up. rozumieć należy:

1) up. zasadnicze, 2) dod. regulacyjny, 3) dod. wyrównawczy, 4) dod. stołeczny lub kresowy, 5) 10% podwyżkę i 15% dod. do uposażenia.

Potrąceń dokonuje się po odliczeniu kwoty, przypadającej z tytułu podatku dochodowego i opłaty emerytalnej.

Ściąganie długów następuje przy najbliższej wypłacie up. po dniu doręczenia płatnikowi wezwania o uskutecznianie potrąceń. Wniesienie rekursu przeciw orzeczeniu, nakazującemu potrącenie, wstrzymuje dokonywanie potrącenia długów.

O ile rekurs wniesiony do władzy administracyjnej II. instancji nie odniósł pożądanego rezultatu, przysługuje prawo do wniesienia skargi do Najw. Tryb. Adm.

Skarga do Najwyższego Trybunału Adm. przeciw orzeczeniu nie wstrzymuje sama przez się wykonania zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia. Skarżący ma prawo żądać tylko wstrzymania wykonania zarządzenia od ostatniej władzy administracyjnej po wniesieniu skargi, a władza powinna się przechylić do tego wniosku, jeżeli względy publiczne nie stoją temu żądaniu na przeszkodzie, a skarżący mógłby w razie wykonania ponieść szkodę niepowetowaną. Najw. Tryb. Adm. tylko wtedy zarządza wstrzy-

manie zarządzenia lub orzeczenia i to jedynie na wniosek skarżącego, jeżeli ostatnia władza administracyjna odmówiła wstrzymania wykonania lub zwleka z załatwieniem wniosku.

Potrącenia z tytułu udzielonych zaliczek nie podpadają pod pojęcie potrąceń administracyjnych i sądowych i mogą być uskuteczniane niezależnie od potrąceń administracyjnych i sądowych.

Z pod zapowiedzeń i zajęć administracyjnych i sądowych są wyłączone:

a) djety, koszty podróży i zwrot kosztów przesiedlenia służbowego,

b) wsparcia i zapomogi, przyznawane urzędnikom na ich leczenie lub rodziny, na pogrzeb rodziców, żony i dzieci albo też z powodu klęski elementarnej lub innego nieszczęśliwego wypadku.

c) pośmiertne.

Odprawy, wypłacane z powodu zwolnienia z czynnej służby, podlegają zapowiedzeniu wzgl. zajęciu administracyjnemu i sądowemu.

B. POTRĄCENIA Z UPOSAŻENIA URZĘDNIKÓW CYWILNYCH.

Up. urz. cyw. ulega zajęciu administracyjnemu, tudzież zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu do wysokości $^1/_5$ części up.

Za alimenty ulega up. urz. cyw. zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu do wysokości $^2/_5$ up., przyczem pozostałe $^3/_5$ są wolne od wszelkich zapowiedzeń i zajęć.

Przy zbiegu zapowiedzeń i zajęcia na alimenty i na długi skarbowe oraz sądowego zajęcia uposażenia podlega potrąceniu $^2/_5$ poborów. Z potrącenia tego $^1/_5$ up. przypada do stosunkowego podziału na długi i alimenty, a druga $^1/_5$ część jest przeznaczona wyłącznie na zaspokojenie alimentów, gdyby pierwsza $^1/_5$ część na alimenty nie wystarczała przy zaspokojeniu innych długów.

Potrącenia mogą być uskuteczniane z up. tylko po wyrównaniu podatku dochodowego i opłaty emerytalnej.

W odniesieniu do potrąceń z tytułu udzielonych zaliczek zwrotnych, odpraw, kosztów podróży i przesiedlenia

oraz pośmiertnego mają moc obowiązującą te same postanowienia, które odnoszą się do wojskowych zawodowych.

VI. Zaliczki zwrotne.

Wojsk. zaw. mogą otrzymywać bezprocentowe zaliczki zwrotne do wysokości trzymiesięcznego up.

Wojsk. zaw., pełniącym służbę w jednostkach, podległych bezpośrednio M. S. Wojsk., udziela zaliczek M. S. Wojsk. (Dep. Int.), wojsk. zaw., pełniącym służbę w jednostkach, podległych bezpośrednio D. O. K. wzgl. Kier. Mar. Woj. udziela zaliczek D. O. K. wzgl. Kier. Mar. Woj.

Zaliczki jednomiesięczne mają być spłacane w 6, dwumiesięczne w 12, trzymiesięczne w 24 ratach.

W wypadku zwolnienia ze sł. zaw. potrącenia niespłaconych rat zaliczki następuje w całości przed zwolnieniem.

Jeżeli przy zwolnieniu przysługuje odprawa, niespłacona reszta zaliczki jest potrącona z odprawy. Odchodzącym w stan spoczynku potrąca się zaliczkę z emerytury.

VII. Uposażenie podczas ćwiczeń i mobilizacji.

1. Uposażenie oficerów rezerwy, powołanych na ćwiczenia.

Of. rez., powołani na ćwiczenia lub do sł. wojsk. na podstawie zarządzenia Rady Ministrów otrzymują za każdy dzień służby od dnia stawienia się do dnia zwolnienia dzienną płacę w wys. $^1/_{30}$ części up. samotnych of. zaw. szczebla „a" odpowiedniej grupy.

Poza miejscem swego zamieszkania otrzymuje of. rez. zakwaterowanie przejściowe lub ekwiwalent pieniężny.

Of., mianowani ppor. w rez. otrzymują jednorazową kwotę na wyekwipowanie, jak ppor. zaw.

Jeżeli powołany do ćwiczeń lub do sł. wojsk. zarządzeniem Rady Ministrów stawić się ma do służby w miejscowości poza miejscem zamieszkania, liczy się mu up. od dnia wyjazdu do służby do dnia powrotu do miejsca zamieszkania oraz zwrot kosztów podróży.

Wypłata odbywa się co 10 dni z góry. Of. mogą otrzymać up. na miesiąc z góry, o ile ćwiczenia trwają dłużej, niż miesiąc.

2. *Uposażenie oficerów rez. podczas mobilizacji.*

Of. rez., powołani do służby czynnej na skutek mob. lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, otrzymują od dnia stawienia się do służby up., jak of. zaw. według szczebla „a" danej grupy.

Of., mający rodzinę, otrzymują ponadto mies. dod. na mieszkanie dla rodziny, płatny z góry wraz z up. od 1 nast. mies. po zgłoszeniu się do służby, jeśli zmienili miejsce zamieszkania.

Kawalerowie, jeżeli nie mieszkają razem z rodzicami, tudzież wdowcy bezdzietni otrzymują dod. na składowe od 1. tego miesiąca, w którym zgłosili się do służby.

Postanowienia te odnoszą się również do of. zaw., pełniących służbę na obszarze wojennym lub przejściowo poza swoim garnizonem.

Of. rez., mający się stawić do miejscowości poza miejscem swego zamieszkania, otrzymują up. od dnia wyjazdu do służby do dnia powrotu do miejsca zamieszkania oraz zwrot kosztów podróży.

Jeżeli zgłoszenie się do służby następuje w ciągu miesiąca, up. oblicza się za odpowiednią ilość dni służby.

3. *Uposażenie w razie dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych.*

W razie dostania się do niewoli lub zaginienia na terenie działań wojennych ulega zawieszeniu wypłata up. kawalerom lub wdowcom bezdzietnym.

Utrzym. rodz. należy się 50% up., pozostałe 50% ulega zawieszeniu. Żona separowana, uprawniona do alimentacji, otrzymuje up. w wysokości alimentów, nie wyższe jednak, jak 50%. Prawo to ulega zawieszeniu, jeżeli okoliczności wskazują, że dostanie się do niewoli było rozmyślne.

Po powrocie i stwierdzeniu, że dostanie się do niewoli lub zaginięcie nastąpiło bez własnej winy, otrzymuje się zawieszone up. z potrąceniem zaliczek, pobranych w niewoli.

Gdy wojsk. zaw., który zaginął na terenie działań wojennych, nie odnajdzie się do roku od dnia ratyfikacji pokoju, traci rodzina zaginionego prawo do up., otrzymuje natomiast tymcz. zaopatrzenie w myśl ustawy emerytalnej.

VIII. Żołd.

1. *Prawo do żołdu.*

Prawo do pobierania żołdu powstaje od dnia przyjęcia w stan wyżywienia.

Szer. niezaw. otrzymują nadto umundurowanie i oporządzenie, które pozostaje własnością skarbu, wyżywienie i kwaterę.

2. *Wysokość żołdu.*

Szer. niezaw. otrzymują żołd, płatny dekadami z góry. Wysokość żołdu wyraża się w punktach dla poszczególnych stopni szeregowych:

st. sierż. (st. wachm., st. ogniom.)	— 7 punktów
sierż. (wachm., ogniom., mat och.)	— 6 „
plut. (st. mar. och.)	— 5 „
kpr. (mar. och.)	— 4 „
st. szer. (st. mar. pob.)	— 2,5 „
szer.(mar. pob.)	— 2 punkty

Podchor. otrzymują 8 punktów dekadowo.

3. *Wysokość żołdu podczas choroby.*

Szereg. niezaw. oddani do szpitala na leczenie z powodu:

a) chorób wenerycznych,

b) chorób i uszkodzeń, nabytych podczas urlopu,

c) wszelkich uszkodzeń ciała, mających na celu uchylenie się od służby wojskowej, ćwiczeń i t. p.,

d) wszelkich uszkodzeń ciała, nabytych z własnej winy bez chęci samouszkodzenia,

e) celem stwierdzenia niezdolności do służby wojskowej, otrzymują żołd, zmniejszony o 25%.

Szer. niezaw., przebywający w szpitalu z przyczyn związanych z pełnieniem służby lub z powodu epidemji, panującej w wojsku, otrzymują pełny żołd.

4. *Żołd szeregowych nadterminowych.*

Szer. nadterm. otrzymują żołd szer. niezaw. według posiadanego stopnia i dodatek w wysokości 35% up. kaprala zawodowego samotnego.

5. *Żołd uczniów szkół podchorążych.*

Uczniowie szkół podchor. piechoty, kawalerji, artylerji, inżynierji i sanitarnej otrzymują żołd szer. niezaw. według posiadanego stopnia. Uczniowie szkoły podchor. dla podof. w Bydgoszczy otrzymują up. podof. zaw., jeżeli są podoficerami zaw. O ile są podof. niezaw. otrzymują żołd szer. niezaw.

6. *Żołd zawieszonych w służbie i znajdujących się w postępowaniu sądowo-karnem.*

Podof. i st. szer., zasądzeni na karę pozbawienia wolności bez degradacji i szer. zasądzeni na karę pozbawienia wolności za przestępstwo, niepociągające za sobą u podof. i st. szer. degradacji, otrzymują od chwili uprawomocnienia się wyroku przez czas trwania kary połowę żołdu.

Posiadający rodzinę otrzymują dod. rodzinny w pełnym wymiarze.

Podof. i st. szer., zasądzeni w I. instancji na karę degradacji, wzgl. szer. na karę, pociągającą za sobą u podof. i st. szer. degradację, otrzymują $^1/_5$ żołdu szer.

Jeśli szer. został zasądzony na karę wydalenia z wojska następuje zawieszenie wypłaty; władza przełożona może jednak przyznać rodzinie zasiłek do wysokości $^1/_5$ up. Uprawomocnienie się wyroku I. instancji pociąga za sobą utratę prawa do up. Natomiast w razie zapadnięcia w II. instancji wyroku uwalniającego wzgl. skazującego na karę, niepociągającą degradacji, następuje wypłata pełnego wzgl. uzupełnienie do połowy up.

7. *Żołd szeregowych rezerwy podczas ćwiczeń.*

Powołani na ćwiczenia lub do sł. wojsk. zarządzeniem Rady Ministrów otrzymują dzienny żołd posiadanego stopnia, obliczony w stosunku $^1/_{10}$ żołdu na dekadę szer. pełniących obowiązkową służbę wojskową za każdy dzień służby od dnia przyjęcia w st. wyżywienia.

8. *Żołd szeregowych niezawodowych podczas mobilizacji.*

Powołani do sł. czynnej na skutek mob. lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej i ochotnicy

otrzymują od dnia stawienia się do służby wzgl. przyjęcia w stan wyżywienia żołd, jak szer., pełniący obow. sł. wojskową.

IX. Należności uboczne.

1. *Podróże służbowe.*

Podczas podróży służbowych do miejscowości położonych poza zwykłem miejscem służbowem otrzymują wojskowi:

a) djety i b) zwrot kosztów dojazdów.

Djety wynoszą dziennie dla:

marszałka	— zł.	100.—
gen. broni i admirała	— „	50.—
gen. dyw., gen. bryg., wiceadm. i kontradm.	— „	35.—
płk. i kmdr.	— „	25.—
ppłk., kmdr. por., mjr. i kmdr. ppor.	— „	20.—
kpt. (rtm.)	— „	15.—
por.	— „	13.—
ppor. i chor.	— „	11.50
st. sierż., sierż., plut. (równorzędnych)	— „	9.50
kpr. (równorzędnych) oraz st. mar.	— „	6.50

Dla szer. niezaw. djety wynoszą dziennie:

a) dla podchor. i podof.	— „	2.50
b) dla st. szer. i szer.	— „	2.—

Przy podróży służb. do Warszawy lub na obszar woj. śląskiego zwiększa się djety o 20%.

Of. korp. kontr. otrzymują nadto dodatek do djet w wysokości:

a) generałowie	40%
b) pułkownicy	50%
c) podpułkownicy i majorowie	60%

normalnych djet.

Jednostką obliczenia djet jest 24 godzinny okres czasu, liczony od chwili rozpoczęcia podróży wzgl. od chwili wyjazdu z miejsca służb. do chwili ukończenia podróży wzgl. do chwili powrotu do miejsca służb.

Jeżeli pobyt poza zwykłem miejscem służb. trwa dłużej niż 24 godzin, należy się za końcowy okres czasu, o ile on

wynosi więcej, niż 12 godzin, cała djeta, o ile zaś wynosi więcej niż 6 godzin, połowa djety.

Jeżeli pobyt poza zwykłem miejscem służbowem trwa krócej niż 24 godzin, należy się połowa djety, o ile pobyt ten trwa dłużej niż 6 godzin, zaś cała djeta tylko w tym wypadku, gdy pobyt poza zwykłem miejscem służbowem, trwający dłużej niż 6 godzin, przypada na porę nocną między 21 a 6 godziną.

Djety należą się również za niedziele i święta, przypadające w czasie trwania podróży służb., przez cały czas choroby, o ile zostanie zatwierdzona świad. lekarskiem, a chory nie jest umieszczony w szpitalu na koszt skarbu państwa.

Przejazd koleją jest kredytowany. Przy przejazdach przysługuje:

I kl. dla oficerów od majora w górę,
II kl. dla oficerów młodszych i chorążych,
III kl. dla szeregowych.

Adjutantom i oficerom ordynansowym, podróżującym ze swoimi przełożonymi generałami i dowódcami pułków przysługuje podczas podróży służbowych I kl.

Kredytowany jest również przewóz koleją osobistego bagażu podróżnego o wadze:

a) od 50 kg przy podróżach służb. ponad 6 dni,
b) do 100 kg. przy podr. służb. ponad 30 dni.

Przy przejazdach kołowych zwraca się w miejscowościach, w których obowiązują zatwierdzone przez władze taryfy najmu koni lub samochodu, ceny podane w taryfie. W miejscowościach, nie posiadających taryf, zwraca się cenę najmu koni lub samochodu na podstawie dołączonego przez podróżującego własnoręcznego oświadczenia, podającego oprócz zapłaconej ceny także ilość kilometrów odbytej drogi kołowej z wymienieniem miejscowości początkowej i końcowej. W razie wątpliwości, czy zapłacona cena odpowiada miejscowym stosunkom, może władza zasięgnąć informacji odnośnego urzędu gminnego.

Jeżeli drogę odbyto pieszo lub własnemi środkami lokomocji, zwraca się kwotę, odpowiadającą taryfie najmu koni, w miejscowościach zaś nie posiadających takiej taryfy, po 30 groszy za każdy km., o ile nie można było

odbyć tej drogi tańszym środkiem lokomocji (koleją, statkiem, autobusem).

Przy komisjach miejscowych w miastach, mających ponad 50.000 mieszkańców, zwraca się koszt przejazdu dorożką względnie samochodem w kwocie faktycznie wydanej i odpowiadającej miejscowym cenom, o ile odległość miejsca komisyjnego od urzędu względnie od mieszkania wynosi więcej, niż 2 km. Jeżeli w danem miejscu istnieje tańszy środek komunikacyjny (tramwaj, autobus), zwraca się koszt przejazdu tym środkiem lokomocji.

Na koszty dojazdu do dworca, przystani i t. p. otrzymują ryczałt w wysokości:

a) gen. 2 zł., b) of. 1 zł. 50 gr., c) podof. zaw. 90 gr.

Udającym się w podróż służb. przysługuje prawo do zaliczki do wysokości należnych djet i kosztów dojazdów.

Rachunki kosztów podróży mają być przedstawione do likwidacji w terminie do 14 dni po ukończeniu podróży. Niedotrzymanie tego terminu bez usprawiedliwienia pociąga za sobą utratę prawa do zwrotu kosztów podróży i djet oraz obowiązek ewentualnego zwrotu pobranej zaliczki.

2. Koszty podróży wzywanych do sądów pokoju.

Wojskowym, wzywanym do sądów pokoju w charakterze przedstawicieli władz wojsk., występujących w roli oskarżycieli w stosunku do osób cywilnych lub w charakterze świadków w tych sprawach, należą się djety, jak za podróże służb.

3. Podróże wojskowych, wzywanych jako oskarżeni.

Wojskowym, wzywanym do sądów w charakterze oskarżonych , nie przysługują djety, ani zwrot kosztów podróży.

4. Należności wojskowych, wzywanych do of. sądów honor.

Wojsk. służby czynnej, wzywanym do ofic. sądów honor. w charakterze świadków, przysługują djety i zwrot kosztów dojazdów, jak za podróż służb.

5. *Stawienie się przed komisję superrewizyjną.*

Wojsk. zaw., stawiającym się przed komisję superrewizyjną:

a) z urzędu przysługują djety i zwrot kosztów dojazdów,

b) na własną prośbę przysługuje tylko kredytowany przejazd koleją.

6. *Przeniesienie służbowe.*

W razie przeniesienia służbowego do miejscowości, położonej poza miejscem służbowem, przysługują:

a) djety i b) zwrot kosztów dojazdów.

Wysokość djet taka sama jak przy podróżach służb. z tem, że pełne djety należą się przez pierwsze dwa tygodnie, licząc od dnia następnego po dniu przybycia na miejsce przeniesienia służbowego.

Przez dalszy przeciąg czasu przysługują:

1) przez następnych 6 tyg. djety zmniejszone:

a) dla żonatych i wdowców z dziećmi o 20%

b) dla samotnych o 40%,

2) po upływie tego czasu

a) dla żonatych i wdowców z dziećmi o 30%

b) dla samotnych o 50% normalnych djet.

O ile przeniesiony służbowo otrzymuje mieszkanie w budynku rządowym, zmniejsza się djety o 10%.

7. *Przeniesienia.*

W razie przeniesienia do innej miejscowości należą się:

a) djety dla przeniesionego za czas podróży do nowego miejsca przydziału i za pierwszą dobę pobytu w tem miejscu oraz dla jego żony i dzieci za taki sam czas. Dla żony przysługuje 75%, dla dzieci 50% djet, należnych przeniesionemu, jeżeli te osoby pozostają na jego utrzymaniu.

b) kredytowany przejazd koleją dla przeniesionego i rodziny tej klasy, do której korzystania jest uprawniony przeniesiony, oraz jednej osoby ze służby w III kl.

Zwrot wydatków z tytułu przewozu osobistego bagażu przy przesiedleniach nie należy się przeniesionym.

c) zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego koleją lub statkiem według taryfy wojsk., udowodnionych oryginalnym listem przewozowym.

Koszty przewozu urządzenia domowego opłaca przeniesiony gotówką. Zwraca się je po dokonanem przesiedleniu.

Na pokrycie wszystkich innych wydatków, połączonych z przesiedleniem, otrzymuje przeniesiony ryczałt w wysokości:

a) samotny 75% jednomies. up.,

b) utrzymujący 1 do 3 członków rodziny 75% dwumies. up.

c) utrzymujący 4 i więcej członków rodziny 75% trzymies. up.,

z doliczeniem 10% podwyżki uposażenia.

Za podstawę obliczenia ryczałtu przyjmuje się up. w wymiarze dla samotnego (bez dod. ekonom. i dod. służb.), zwiększone o 20%, jeżeli przeniesienie następuje ze stolicy lub z obszaru woj. śląskiego wzgl. do stolicy lub na obszar tego woj., jak również w obrębie woj. śląskiego.

Przeniesionemu na własną prośbę nie przysługuje zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego, ani ryczałt przesiedleniowy. M. S. Wojsk. (Dep. Int.) może jednak w drodze wyjątku przyznać te należności w całości lub w części.

Ryczałt otrzymuje się po zgłoszeniu się na nowem miejscu służb.

Jeżeli przesiedlenie następuje w chwili wyjazdu na nowe miejsce przydziału, może płatnik dotychczasowej formacji wypłacić zaliczkę na przesiedlenie do wysokości ryczałtu.

Rachunki kosztów przesiedlenia mają być przedłożone do likwidacji w terminie 14 dni po dokonaniu przesiedlenia. Przekroczenie tego terminu bez dostatecznego usprawiedliwienia pozbawia prawa do zwrotu kosztów i nakłada obowiązek zwrócenia ewentualnie pobranej zaliczki.

8. *Należności za podróże służbowe, odkomenderowania i przeniesienia na teren w. m. Gdańska.*

Takie same należytości, jak w kraju, przysługują podczas podróży służb., za czas odkomenderowania i w wy-

padku przesiedlenia się z kraju na obszar w. m. Gdańska i w obrębie tego obszaru z tą różnicą, że należne kwoty przelicza się na guldeny gdańskie w stosunku 1 zł. = 1 guld. gdańskiemu.

9. Należności z tytułu przeniesienia służbowego na kursy i do szkół wojskowych.

1. Of. zaw., uczestnicy kursów doskonalących i specjalizujących,

a) którzy pochodzą z innej miejscowości, pobierają dod. służbowy i ewent. różnicę dodatku za przeniesienie służbowe,

b) którzy pochodzą z tego garnizonu, w którym odbywają się kursy, zatrzymują dod. służbowy bez prawa do powyższej różnicy.

2. Of. zaw., którzy uczęszczają na kursy aplikacyjne i odbywają wyższe studja wojskowe,

a) pochodzący z innej miejscowości otrzymują dodatek za przeniesienie służb. bez dod. służbowego.

b) pochodzący z tego garnizonu, w którym są kursy aplikacyjne i wyższe szkoły wojskowe, otrzymują zapomogi w wysokości 100 zł miesięcznie. Dodatek służb. im się nie należy.

Szer. zaw., którzy uczęszczają do szkół kształcących na podof. zaw. doskonalących i na kursy aplikacyjne, otrzymują:

a) o ile uczęszczają na kursy, odbywające się w miejscowościach ich stałego przydziału, dodatek służbowy,

b) o ile pochodzą z innej miejscowości dod. służb. i różnicę między nim, a dod. za przeniesienie służb.

10. Podróże służbowe, odkomenderowania i przesiedlenia zagranicą.

Of. i podof. zaw., oraz szer. niezaw. przysługują w czasie podróży służb., odkomenderowania (delegacji) zagranicą i w razie przeniesienia na inne miejsce służbowe za granicami państwa djety i zwrot kosztów podróży.

WYSOKOŚĆ DJET DZIENNYCH.

Stopień	Ameryka, Afryka, Australja, Azja z wyjątkiem obszaru, wchodzącego w skład Turcji i Z.S.R.R.	Wielka Brytanja	Danja, Holandja, Norwegja, Szwecja	Turcja, Z. S. R. R.	Szwajcarja	Belgja, Francja, Grecja, Hiszpanja, Italja, Portugalja	Austrja, Finlandja, Węgry	Bułgarja, Estonja, Jugosławja, Łotwa, Rumunja	Niemcy	Czechosłowacja
	dolary amerykańskie				franki szwajcarskie				mk. niem.	kor. czes.
Marszałek	30 dol. am. bez względu na państwo zagraniczne									
Generał	13	11	10	9	32	30	25	23	28	150
Płk., ppłk., mjr.	11	9	8	7	27	26	22	19	22	125
Kpt., por.,ppor.	9	7	6	5	21	21	18	16	17	95
St. sierż., sierż. plut. (równorz.)	5	4	3	3	15	13	12	10	12	60
Kpr. zaw. i szer. niezaw.	4	3	2,5	2,25	10	10	8	8	8	50

Przy podróżach służbowych na konferencje międzynarodowe do Genewy są podwyższone djety o 100% (Szwajcarja).

Przy podróżach zagranicznych przysługują za cały czas podróży i pobytu poza granicami państwa djety przewidziane dla krańcowego punktu podróży. W razie zatrzymania się w drodze ponad 24 godzin przysługują za ten czas djety według stawek, ustalonych dla kraju, w którym się zatrzymano.

W wypadku podróży z zagranicy do kraju należą się djety według norm, ustalonych dla kraju, z którego odbywa się podróż.

Podczas odkomenderowania (delegacji) należą się po upływie dwu pierwszych tygodni, liczonych od dnia następnego po przybyciu do miejsca odkomenderowania, utrzymującym rodzinę djety zmniejszone o 20%, samotnym djety zmniejszone o 40%.

Odkomenderowanie może trwać zasadniczo pół roku.

Za czas urlopu podczas odkomenderowania djety nie należą się. Przysługują natomiast po pierwszym rocznym pobycie zagr. w charakterze odkomenderowanego w każdym następnym roku pobytu zagr. djety za czas czterotyg. urlopu wypoczynkowego, spędzonego zagranicą.

W razie przeniesienia na inne miejsce służb. zagranicą przysługują:

a) djety dla przeniesionego na czas podróży do nowego miejsca służbowego i za czas od chwili objęcia urzędowania, nieprzekraczający 8 dni, liczących się od dnia, następującego po przybyciu na nowe miejsce służbowe, oraz djety dla żony w wysokości 75% i dla dzieci 50% djet, przysługujących przeniesionemu.

b) zwrot kosztów podróży dla przeniesionego, żony i dzieci.

c) zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego.

11. Ryczałt na ubranie cywilne.

Wyjeżdżający pierwszy raz zagranicę i do Gdańska służbowo, otrzymuje ryczałt na ubranie cywilne w wysokości 250 zł. Wyjeżdżający ponownie po upływie 3 lat od daty otrzymania ryczałtu oraz przybywający służbowo zagranicą bez przerwy dłużej, niż rok, otrzymują na uzupełnienie ubrania cywilnego 145 zł.

12. Wynagrodzenie wykładowców w szkołach oraz kursach wojskowych.

Za każdą faktycznie odbytą godzinę wykładu lub ćwiczeń należy się wykładowcom:

a) w wyższych szkołach wojskowych:

1) of. z wykształceniem akademickiem lub równorzędnem i of. specjalistom 4,77 zł.

2) cywilnym wykładowcom z wykształceniem akademickiem lub równorzędnem i of. wykładowcom 3,88 zł.,

b) w szkołach i na kursach średnich oraz podoficerskich broni i służb:

1) wykładowcom z wykształceniem akademickiem lub równorzędnem 3,88 zł.,

2) wykładowcom z wykształceniem średniem lub równorzędnem 2,38 zł.

Za ćwiczenia naukowe w laboratorjach, warsztatach i zakładach oraz repetycje i egzaminy należy się połowa tych kwot.

Asystenci otrzymują 80% wynagrodzenia wykładowców.

Of. i podof. instruktorzy fachowi, którzy, jako wykładowcy lub instruktorzy, otrzymali stały przydział do szkoły lub na kursy, nie mają prawa do specjalnego wynagrodzenia za wykłady.

13. Dodatek ćwiczebny.

Wojsk., biorący udział w ćwiczeniach poza swym garnizonem, otrzymują dodatek dzienny w następującym wymiarze:

a)	of. zaw., posiadający rodzinę . . .	11,0 punktów
b)	„ „ kawalerowie i wdowcy bezdzietni	5,5 „
c)	szer. zaw., posiadający rodzinę . .	5,5 „
d)	„ „ kawalerowie i wdowcy bezdz.	2,75 „
e)	szer. niezaw.:	
	1) st. sierż. (równorzędni) . . .	0,7 „
	2) sierż. (równorzędni) . . .	0,6 „
	3) plut. (równorzędni) . . .	0,5 „
	4) kpr.	0,4 „
	5) st. szer.	0,25 „
	6) szer.	0,2 „

Dodatek ćwiczebny przysługuje za cały czas ćwiczeń od dnia wymarszu do dnia powrotu do stałego garnizonu i jest płatny dekadami z dołu.

14. Dodatek ćwiczebny wojsk technicznych.

Wojsk. zaw., którzy biorą czynny udział w ćwiczeniach praktycznych, mających na celu szkolenie w służbie tech-

nicznej, będącej ich specjalnością, przysługuje dodatek ćwiczebny wojsk technicznych, płatny z dołu, w wysokości:
a) dla oficerów . . . 2,75 punktów dziennie
b) dla podoficerów . . 1,375 punktów dziennie.
O należności dodatku decyduje dowódca pułku.

15. Dodatek dla oficerów topografów, geodetów oraz szeregowych zawodowych na czas robót polowych.

Na czas robót polowych przysługuje of. topografom i geodetom Wojskowego Instytutu Geograficznego, kierownikom oddziałów, grup i wykonawcom oraz kier. robót dodatek w wysokości 100% uposażenia miesięcznego.
Dodatek jest płatny z góry i należy się za czas faktycznie przebyty podczas robót polowych poza miejscem przydziału.

16. Dodatek dla szeregowych żandarmerji.

A) Dodatek dla szeregowych żandarmerji za wykonanie służby zewnętrznej w uciążliwych warunkach.

Żandarmi, którzy wykonują służbę zewnętrzną poza koszarami oraz w promieniu do trzech kilometrów poza granicami ich stałego garnizonu i przez przeciąg czasu nie krótszy, jak 6 godzin bez przerwy, otrzymują każdorazowo dzienny dodatek w wysokości 25% djet, obowiązujących na danem terytorjum, płatny dekadami z dołu.

B) Dodatek dla szeregowych próbnych żandarmów.

Szer. i szer. rez. żand., przyjęci na próbną służbę do żandarmerji, otrzymują równy dla wszystkich stopni dod. w wysokości 2 punktów dziennie, płatny dekadami z góry.

17. Dodatki techniczne dla majstrów wojskowych.

Majstrom wojskowym, którzy kierują pracami innych robotników lub sami pracują w warsztatach lotniczych, samochodowych i sł. uzbrojenia, przysługuje dodatek techniczny, płatny miesięcznie z dołu.

Dod. techn. wynosi za każdy dzień pracy dla majstra:
a) który kieruje względnie dozoruje robotę rzemieślników i jest za nią odpowiedzialny $^1/_{60}$ up. bez dod. rodzinnego;
b) który pracuje samodzielnie $^1/_{80}$ up. bez dod. rodz.;
c) który wykonuje pracę pod dozorem lub kierownictwem $^1/_{100}$ up. bez dod. rodz.
Dla majstra kontrolera wzgl. odbiorcy przysługuje dodatek techn. według uznania kierownika warsztatów.
Pracujący w warunkach szkodliwych dla zdrowia otrzymują dodatek zwiększony o 10%.

18. Dodatek dla szoferów.

Podof. zaw., którzy są szoferami samochodów osobowych, otrzymują za wyjazdy poza 8 godz. służby $^1/_{200}$ up. mies. za każdą godzinę jazdy. Szoferzy, którzy pobierają djety w czasie przejazdów poza obręb swego miejsca służby, dod. tego nie otrzymują.
Dodatek płatny jest miesięcznie z dołu.

19. Dodatki dla nurków oraz specjalistów morskich.

Wojskowi otrzymują za godzinę nurkowania przy zanurzaniu się:

na głębokość do m.	oficer	szer. zaw.	szer. niezaw.
	punktów		
10	10	7	5·25
20	12	9	7·25
30	14	11	9
ponad 30	18	15	13·75

Specjaliści morscy otrzymują poza up. normalnem oraz poza up. morskiem z tytułu zaokrętowania dod. służb. za specjalność tylko podczas zaokrętowania.
Otrzymują:
A) Oficerowie:
1) dowódca floty — 8 punktów dziennie,

2) szef sztabu dowództwa floty, dowódcy dywizjonów i dowódca flotylli po 6 punktów dziennie,

3) komendanci O. R. P.:

a) of. sztabowi — 5 punktów dziennie

b) of. młodsi — 4 punkty dziennie,

4) of., którzy oprócz Oficerskiej Szkoły Mar. Woj. lub studjów w marynarkach zaborczych ukończyli szkoły morskie specjalne, a ich specjalność ma zastosowanie na jednostkach pływających w czasie pełnienia przez nich funkcji w zakresie specjalności nawigacyjnej, artyleryjskiej, broni podwodnej, mechaników, elektrotechników lub radjo na stanowiskach of. specjalistów zaokrętowanego sztabu, dywizjonu, grupy lub O. R. P. otrzymują:

a) of. sztabowi — 5 punktów dziennie,

b) of. młodsi — 4 punkty dziennie;

5) of. służby hydrograficznej w czasie dokonywania robót hydrograficznych i pomiarowych, of. sztabowi 5 punktów, of. młodsi 4 pkty dziennie;

B) podof. zaw., którzy zostali zaliczeni w poczet specjalistów w czasie pełnienia funkcji z zakresu ich specjalności na okrętach, oraz podof. zaw. sł. hydrogr. przy dokonywaniu robót hydrogr. i pomiar. otrzymują 1,5 punktów, of. młodsi 4 punkty dziennie:

Dodatek ten wypłaca się miesięcznie z góry.

20. Dodatek asystencyjny.

Podczas asystencji poza miejscem stałego garnizonu przysługuje dodatek w wysokości 75% djet podróżnych.

Prawo do pobierania dod. asyst. w swoim garnizonie mają tylko ci wojskowi, którzy pełnią służbę asyst. ponad 12 godzin.

21. Pensja za order „Virtuti Militari".

Kawalerowie orderu „Virtuti Militari" otrzymują pensję roczną w wysokości 300 zł.

Wojsk. w służbie czynnej i funkc. państw., zajętym w instytucjach wojsk., wypłacają pensje za każdy order płatnicy jednostek administracyjnych. Innym kawalerom wypłacają pensję kasy skarbowe.

22. Przejazdy urlopowe.

Wojsk. zaw. mają prawo do otrzymania dwóch rozkazów wyjazdu na urlopy, udzielone w ciągu roku kalendarzowego. Każdy rozkaz wyjazdu może opiewać na pięć kredytowanych przejazdów kolejowych.

X. Dodatki wojenne.

1. Dodatek polowy.

Dod. pol. dla pełniących służbę na obszarze woj. wynosi dziennie dla:

gen	30 punktów
of. szt.	16 „
of. młodsz	8 „
szer. zaw.	4 punkty
szer. niezaw.	2 „

Płatny jest dekadami z dołu.

2. Dodatek żywnościowy.

Dla of. i szer. zaw., pełniących służbę na obszarze wojennym, wynosi dodatek żywnościowy 4 punkty dziennie.

Dodatek jest płatny dekadami z góry.

3. Dodatek bojowy.

Biorący bezpośredni udział w walce, otrzymują dod. bojowy:

of. młodsi	16	punktów dziennie
szer. zaw.	8	„ „
szer. niezaw.	4	„ „

Oddziały, którym przysługuje dod. boj. wyznacza dowódca nie niżej dcy dywizji (sam. brygady kaw.). Dodatek jest płatny z dołu.

Równoczesne pobieranie dod. bojowego i polowego jest niedopuszczalne.

4. Dodatek do żołdu podczas wojny.

Szer. służby czynnej i rezerwy lub posp. ruszenia powołani do służby czynnej na skutek mob. lub częściowego

uzupełnienia wojska do stopy woj., którzy przesłużyli od dnia mob. przynajmniej 2 lata w sł. czynnej, otrzymują dodatek 50% żołdu posiadanego stopnia.

XI. Odprawy.

Wojsk. zaw. w służbie czynnej i w stanie nieczynnym, przeniesieni do rezerwy wzgl. w stan spoczynku bez zaop. emer., otrzymują odprawę w wysokości:

1) Of. za czas służby w wojsku polskiem:
a) od 2 — 5 lat 6-mies. up.
b) ponad 5 lat 12-mies. up.

Of. zaw., przeniesionym do rezerwy na mocy orzeczenia sądu honor. choćby w charakterze szer. rez., przysługuje odprawa według pełnego up., a nie zmniejszonego, pobieranego przez czas zawieszenia w czynnościach służbowych.

2) Podof. za czas służby w wojsku polskiem:
a) ponad 2 lata 1-mies. up.
b) ponad 3 lata 2-mies. up.
c) ponad 6 lat 6-mies. up.
d) ponad 10 lat 12-mies. up.
e) ponad 12 lat 18-mies. up.

Do czasu służby wlicza się podof. zaw. również służbę w charakterze nadterm. oraz służbę w charakterze prowizorycznych podof. zaw., którzy zostali mianowani podof. zaw. na podstawie rozp. Rady Obrony Państw z 6.VIII. 1920 r.

Chor. otrzymują odprawę, jak oł.

Przy ustalaniu wysokości odprawy nie wlicza się dod. służbowego, lotniczego, mieszkaniowego i t. p.

Odprawa, którą otrzymał funkcj. państw. przy zwolnieniu ze służby państwowej, nie podlega zwrotowi, jeżeli zostanie on przyjęty przed upływem 3 miesięcy od chwili zwolnienia do jakiejkolwiek służby państwowej lub samorządowej.

Odprawy nie otrzymują:
a) przeniesieni w stan nieczynny,
b) przyjęci bezpośrednio po zwolnieniu z wojska do cywilnej służby państw., samorząd. lub w zakładach i in-

stytucjach, subwencjonowanych przez państwo, o ile pozostaną w służbie przynajmniej 6 miesięcy.
c) of., zwolnieni do rezerwy na własną prośbę.
d) wydaleni lub zwolnieni prawomocnem orzeczeniem sądu karnego.

Szer., pełniący obow. sł. wojsk., szer. ochotnicy i powołani na ćwiczenia lub do służby wojsk. na podstawie zarządzenia Rady Ministrów nie otrzymują przy zwolnieniu żadnej odprawy.

XII. Pośmiertne i koszty pogrzebu.

W razie śmierci wojsk. zaw., będącego w służbie czynnej lub w stanie nieczynnym, jeżeli pobierał up. w całości lub w części, należy się wdowie, która pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, pośmiertne w wysokości trzymiesięcznego up., pobieranego ostatnio przez zmarłego, niezależnie od ubiegania się o zaopatrzenie wdowie. W braku wdowy należy się pośmiertne w tej samej wysokości dzieciom ślubnym, uprawnionym i pasierbom zmarłego, o ile zmarły je utrzymywał, niezależnie od ubiegania się o pensję sierocą.

O ile niema wymienionych członków rodziny, mogą otrzymać udowodnione koszty leczenia i pogrzebu do wysokości 3-mies. up. inni krewni lub osoba upoważniona do zajęcia się pogrzebem, jeżeli zmarły nie pozostawił majątku ruchomego lub nieruchomego, wystarczającego na pokrycie kosztów leczenia i pogrzebu.

Przy wymiarze pośmiertnego nie uwzględnia się dod. służb. i mieszk.

Władzą, uprawnioną do przyznania pośmiertnego po zmarłych, zatrudnionych w formacjach i instytucjach, podległych bezpośrednio M. S. Wojsk., jest M. S. Wojsk. (Dep. Int.), podległych D. O. K., dca O. K., podległych Kier. Mar. Woj. — Kier. Mar. Woj.

Zainteresowani wnoszą podania do płatnika, który wypłacił zmarłemu ostatnie up. z następującemi dokumentami:

a) wdowa metrykę śmierci męża i poświadczenie właściwego urzędu parafjalnego lub metrykalnego albo właściwej władzy administracyjnej I instancji, stwierdzające wspólność pożycia małż.,

b) dzieci (pasierby), na które zmarły otrzymywał dod. ekonom., metrykę śmierci ojca,

c) dalsi krewni i osoba upoważniona do zajęcia się pogrzebem metrykę śmierci i rachunek kosztów leczenia i pogrzebu oraz poświadczenie właściwej władzy administracyjnej lub sądu, że zmarły nie pozostawił ani uprawnionej wdowy wzgl. dzieci, ani ruchomego lub nieruchomego majątku, wystarczającego na pokrycie tych kosztów.

Płatnik dołącza do podania uwierzytelnienie z wyszczególnieniem up., należnego ostatnio zmarłemu, o ile chodzi o przyznanie pośmiertnego dzieciom stwierdzenie pobierania przez zmarłego dod. ekonom. na te dzieci.

W wypadkach, nie nasuwających wątpliwości, gdy chodzi o wypłatę pośmiertnego wdowie wzgl. dzieciom, na które zmarły pobierał dod. ekonom. lub osobie, upoważnionej do zajęcia się pogrzebem, wypłatę pośmiertnego może zaliczkowo uskutecznić płatnik tej jednostki administracyjnej, do której zmarły ostatnio pod względem gospodarczym należał.

XIII. Uposażenie sanitarjuszek Czerwonego Krzyża.

Sanitarjuszki (siostry) Czerw. Krzyża dzielą się na podstawie posiadanego wykształcenia i kwalifikacji na zawodowe i pomocnicze.

A. Siostry zawodowe otrzymują:

Czas służby	Uposażenie
0— 2 lat	XIa
2— 5 „	XIa +10%
5—10 „	XIa +20%
10—	Xb

B. Siostry pomocnicze otrzymują:

Czas służby	Uposażenie
0—2 lat	XIIa
2—5 „	XIIa +10%
5— „	XIb

Sanitarjuszkom zawodowym sprawującym czynności sióstr przełożonych, które z tytułu lat służby mają prawo

do uposażenia X grupy szczebla b, przysługuje uposażenie IX grupy szczebla a.

Wszystkie sanitarjuszki otrzymują oprócz up. wyżywienie w naturze według III djety za zapłatą w wysokości ryczałtu żywnościowego i bezpłatne pomieszczenie w szpitalu z opałem i oświetleniem.

Przy zwolnieniu otrzymują sanitarjuszki odprawę w wysokości:

a) połowy mies. up. po sześciu miesiącach służby,
b) jednomiesięcznego up. po roku,
c) dwumiesięcznego up. po dwóch latach,
d) trzymiesięcznego up. po 3 latach i więcej.

Odprawa nie przysługuje sanitarjuszkom, jeżeli uprzedzono je o zamiarze zwolnienia w przepisanych terminach.

Przy wypowiedzeniu stosunku służbowego obowiązuje:

a) 15 dni dla sanitarjuszek, mających 6 miesięcy służby,
b) jeden miesiąc dla mających 1 rok służby,
c) 2 miesiące dla mających 2 lata służby,
d) 3 miesiące dla mających 3 i więcej lat służby.

Sanitarjuszki, zwolnione ze służby na własną prośbę, nie mają prawa do odprawy.

ROZDZIAŁ XXII.

Zaopatrzenie emerytalne.

I. Zaopatrzenie emerytów.

1. Nabycie prawa do uposażenia emerytalnego.

Prawo do up. em. nabywa wojsk. zaw. po nieprzerwanej co najmniej 10-letniej służbie wojskowej, o ile stał się trwale niezdolny do służby wojskowej.

Po dziesięcioletniej faktycznej sł. wojsk. może M. S. Wojsk. przyznać również zaop. em. w wypadku:

a) skazania na karę wykluczenia z korpusu oficerskiego prawomocnem orzeczeniem of. sądu honorowego,

b) orzeczenia kary zwolnienia ze służby of. albo też degradacji podof. zaw. prawomocnym wyrokiem sądu wojsk.,

c) orzeczenia kary wydalenia z wojska prawomocnym wyrokiem sądu wojskowego.

Wyjątkowo nabywa wojsk. zaw. prawo do up. em.:

1) po nieprzerwanej conajmniej 5-letniej sł. wojsk. z powodu trwałej niezdolności do służby, spowodowanej kalectwem lub chorobą, nabytą bez własnej winy po wstąpieniu do służby,

2) bez względu na czas służby wskutek trwałej niezdolności do służby z powodu:

a) nieszczęśliwego wypadku, wynikłego z powodu lub w czasie pełnienia obowiązku służbowego,

b) działań wojennych w miejscu służb. pobytu,

c) chorób zakaźnych, panujących w miejscu służb. pobytu względnie w wojsku.

2. Przeniesienie w stan spoczynku.

Przeniesienie w stan spocz. wojsk. zaw. następuje:

a) na własną prośbę, b) na własną prośbę lub z urzędu, c) z urzędu.

A. Na własną prośbę.

a) po przekroczeniu 55 lat życia,

b) po uzyskaniu prawa do pełnego up .em. i ukończeniu 53 lat życia,

c) po ukończeniu przez of. 30 lat, przez podof. 20 lat zaliczalnych do wysługi em., w tem co do of. najmniej 20 lat, co do podof. najmniej 17 lat faktycznie spędzonych w sł. wojsk.

Uwzględnienie prośby ad c) zależy od decyzji M. S. Wojsk.

B. Na własną prośbę lub z urzędu.

Gdy z powodu ułomności cielesnej albo upadku sił fizycznych lub umysłowych stał się trwale niezdolnym do pełnienia zaw. sł. wojsk.

C. Z urzędu.

a) gdy przekroczył wiek, przewidziany dla wojsk zaw. pragmatyką dla oficerów i szeregowych.

Wojsk. zaw. może do końca roku 1930 przenieść w stan spocz. prezydent Rzpl. na wniosek M. S. Wojsk., w wypadku:

1) gdy wojsk. zaw. uzyskał prawo do pełnej emerytury,

2) gdy of. zaw. do granicy wieku, ustalonego pragmatyką, brakuje nie więcej, niż 7 lat,

b) of. po upływie 3 lat, podof. zaw. po upływie półtora roku od chwili przeniesienia w stan nieczynny z powodu zredukowania etatów sił zbrojnych albo po upływie 6 miesięcy pozostawania w stanie nieczynnym z powodu niezdolności do służby (choroby),

c) gdy otrzymał ostateczną opinję ujemną.

3. Kompetencje władz państwowych, uprawnionych do przyznania emerytury.

Of. przenosi w st. spocz. M. S. Wojsk., podof. zaw. dca O. K. na wniosek przełożonego, posiadającego uprawnienia conajmniej dcy pułku.

Up. em. wymierza:

a) dla of. M. S. Wojsk. (Dep. Int.) w porozumieniu z M. Skarbu.

b) dla podof. zaw. dca O. K. (szef. int.) w porozumieniu z izbą skarbową.

Przeciw orzeczeniu dcy O. K. służy podof. zaw. prawo zażalenia do M. S. Wojsk. w ciągu dni 30 od dnia następnego po doręczeniu orzeczenia. Jeżeli koniec terminu przypada na niedzielę lub uroczyste święto, kończy się termin następnego dnia powszedniego. Termin zostaje dotrzymany, jeżeli przed jego upływem zażalenie wysłano pocztą listem poleconym, nadanym w ostatnim dniu terminu.

Wypłatę up. em. zarządza izba skarbowa.

4. Obliczanie czasu do wysługi lat.

A. ZASADY OGÓLNE.

Do wysługi em. zalicza się czas nieprzerwanej służby wojsk. W razie przerwy liczy się do wysługi em. czas od chwili powrotu do służby wojsk. W wyjątkowych wypadkach może M. S. Wojsk. za zgodą M. Skarbu zaliczyć do wysługi em. czas służby przed przerwą z zastrzeżeniem zwrotu pobranej odprawy.

B. POJEDYŃCZE ZALICZENIE CZASU.

Czas służby, podlegający normalnemu zaliczeniu do wysługi em., liczy się od dnia rozpoczęcia czynnej służby wojsk.

Do czasu służby wlicza się również:

a) czas czynnej cywilnej służby państwowej niespełnianej równocześnie ze służbą wojsk., obliczony według ustaw cywilnych dla danej służby, o ile istniały w niej uprawnienia do emerytury,

b) czas, przebyty w stanie nieczynnym z powodu piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego,

c) czas, przebyty w niewoli,

d) służbę w polskich organizacjach wojskowych przed 1. VIII. 1914 r. tym wojsk. zaw., którzy służyli w nich

po ukończeniu 18 lat życia i przeszli z nich do służby w polskiej formacji wojsk. lub armji zaborczej.

Do tych organizacyj należą:

1) Związek Walki Czynnej od 1. VI. 1908,
2) Związek Strzelecki od 1. XII. 1910,
3) Strzelec od 1. XII. 1910,
4) Armja polska od 1. X. 1910,
5) Polskie Drużyny Strzeleckie od 31. VII. 1911.
6) Sokole Drużyny Polowe od 1. VIII. 1912,
7) Drużyny Bartoszowe od 1. VII. 1912,
8) Drużyny Tow. im. Kościuszki od 1. VII. 1912,
9) Drużyny Podhalańskie od 1. VII. 1912.

Służbę, odbytą w polskich organizacjach wojsk., zalicza się do wysługi em. wówczas, jeżeli nie zalicza się do emerytury innej służby równocześnie z nią trwającej, studjów lub pracy zawodowej.

e) czas, przebyty w stanie nieczynnym z uposażeniem,

f) czas wyższych studjów na jednym z wydziałów uniwersytetu lub w równorz. zakładzie naukowym, jednakowoż w ilości nie wyżej, niż 4 lata w wypadku całkowitego zakończenia studjów przepisanemi egzaminami, jeżeli czas studjów nie biegnie równolegle z czasem służby, zaliczalnej do emerytury,

g) czas służby w b. Wydziale Krajowym Galicyjskim,

h) czas służby nauczycielskiej w publicznych szkołach ludowych lub wydziałowych,

i) czas służby samorządowej w jednem z byłych państw zaborczych lub pracy zawodowej w ilości, nieprzekraczającej 20 lat, pod warunkiem przesłużenia w wojsku polskiem 5 lat, obliczonych według czasu kalendarzowego.

Czas tej służby dolicza się w 50% w razie pozostawania w wojskowej służbie polskiej od lat 5 — 10 zaliczalnej do emer., w 75% od 10 — 15 lat, 100% ponad 15 lat.

Podstawę dla obliczenia lat do emer. stanowi obliczenie czasu, dokonanego przez komisję dla obliczenia wysługi lat.

O ile obliczenie takie w pewnym poszczególnym wypadku nie nastąpiło, wówczas obliczenia dokonuje w stosunku do of. M. S. Wojsk., a w stosunku do podof. zaw. D. O. K., na którego terenie podof. pełnił ostatnio czynną służbę wojsk.

j) czas, jaki brakuje do granicy wieku, ustalonej pragmatyką of., przy przeniesieniu na em. z powodu skrócenia granicy wieku.

Do wysługi em. dolicza się służbę, odbytą w wojsku polskiem ochotniczo lub kontraktowo przed osiągnięciem obywatelstwa polskiego.

C. DO WYSŁUGI EMERYTALNEJ ZALICZA SIĘ POWÓJNIE:

1) w czasie wojny:

a) stan czynnej służby wojskowej polskiej od dnia 18. XI. 1920, względnie do dnia 18. III. 1921.

Przy częściowej mob. oblicza się podwójnie czas pełniącym służbę w formacjach mobilizowanych, a ponadto wojskowym, zatrudnionym w M. S. Wojsk. i Nacz. Dtwie.

b) czas służby w:

1) b. wojsku austro-węgierskiem, w formacjach, zmobilizowanych przeciw Serbji w czasie od 1. X. 1908 do 30. IV. 1909 i podczas wojny europejskiej w czasie od dnia 1. VIII. 1914 do 1. XI. 1918 pod warunkiem, że zainteresowany brał udział w bitwach wzgl. potyczkach lub przynajmniej przez trzy miesiące w roku kalend. pełnił służbę;

2) w b. wojsku niemieckiem podczas wojny europejskiej od 1. VIII. 1914 do 27. XII. 1918, jeżeli zainteresowany brał udział w bitwach, wzgl. potyczkach lub przynajmniej przez dwa miesiące w roku kalend. pełnił służbę na obszarze wojennym;

3) w b. wojsku rosyjskiem czas pobytu na terenie działań woj. w czasie wojny ros.-jap. od 27. I. 1904 do 31. VIII. 1905, a podczas wojny europ. od 1. VIII. 1914 do 31. X. 1917 pod warunkiem, że zainteresowany brał udział przynajmniej w jednej bitwie lub pozostawał przynajmniej jeden raz pod działaniem ognia nieprz. Jeńcom wojennym, ewakuowanym z rejonu działań woj., zalicza się czas podwójnie do dnia 1. XI. 1917;

4) czas służby w polskich formacjach wojskowych, uznanych przez państwo i przerwę między służbą w nich, a wstąpieniem do wojska polskiego, jeśli przerwa ta nastąpiła wcześniej, niż 1. VI. 1917, a wstąpienie do wojska polskiego nastąpiło najpóźniej do końca 1920.

Do formacyj tych należą:

1) Legjony Polskie (Polski Korpus Posiłkowy, Polska Siła Zbrojna) od 1. VIII. 1914,
2) Bajończycy od 2. VIII. 1914 do 22. VIII. 1915,
3) Legjon Puławski od 18. X. 1914,
4) Brygada Strzelców Polskich od 13. X. 1915,
5) Dywizja Strzelców Polskich od 21. II. 1917,
6) I Korpus Polski od 6. VIII. 1917 do 7. II. 1918,
7) II „ „ od 8. XII. 1917 do 12. V. 1918.
8) III „ „ od 15. I. 1918 do 22. VIII. 1918,
9) Oddział Polski w Odessie od 23. XI. 1917 do 20. IV. 1918,
10) Polska Oddzielna Brygada na Kaukazie od 25. XII 1917 do 26. VII. 1918,
11) Oddział na Murmanie od 25. VI. 1918,
12) Oddział na Kubaniu od 24. VI. 1918,
13) IV. Dywizja Generała Żeligowskiego od 23. X. 1918,
14) V Dywizja Syberyjska od 23. VI. 1918,
15) Armja polska we Francji od 4. VI. 1917,
16) P. O. W. od 1. I. 1914.

2) podczas pokoju:

a) w aeronautyce czas przydziału do personelu latającego.

D. ZALICZANIE SŁUŻBY W MARYNARCE.

Mar. zaokrętowanym oraz wojsk. zaw. wojska ląd., znajdującym się w kampanji, liczy się do wysługi lat podczas pokoju jeden miesiąc za 40 dni.

5. Doliczenie lat do emerytury za utratę zdolności do zarobkowania.

Of. i podof. zaw., którzy utracili zdolność do pracy zarobkowej, dolicza się do wysługi em.:

przy utracie zdolności	od 35 — 54%	— 2	lata
„ „ „	55 — 74%	— 4	„
„ „ „	75 — 84%	— 6	„
„ „ „	85 — 94%	— 8	„
„ „ „	95 —100%	—10	„

W wyjątkowych, na szczególne uwzględnienie zasługujących wypadkach, może M. S. Wojsk. w porozumieniu z M. Skarbu przyznać wyższą em. aż do pełnej wysokości up. w sł. czynnej, będącego podstawą do obliczenia up em.

Doliczenie lat do wysługi em. następuje na podstawie stwierdzenia przez komisję lekarską niezdolności do służby i utraty zdolności do zarobkowania

W przeciągu 6 lat od dnia przeniesienia w st. spocz. z doliczeniem lat do wysługi em. z powodu utraty zdolności do pracy zarobkowej zarządza M. S. Wojsk. odnośnie do of. zaw., a dca ok. odnośnie do podof. dwukrotne w okresach trzechletnich ponowne zbadanie emeryta przez komisję wojsk.-lekarską, stwierdzenie stopnia utraty zdolności do pracy zarobkowej i ewentualnego odliczenia przyznanych dodatkowych lat do emerytury, które może spaść przynajmniej do 40% up. w sł. czynnej.

6. *Czas niezaliczalny.*

Do wysługi emerytalnej nie wlicza sie czasu:

a) trwania dezercji lub samowolnego opuszczenia koszar,

b) odbywania kary pozbawienia wolności, wymierzonej na podstawie prawomocnego wyroku sąd.,

c) spędzonego w st. niecz. bez up. za wyjątkiem czasu piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego,

d) służby, za który przy zwolnieniu wypłacono odprawę, jeżeli odprawa ta nie zostanie zwrócona,

e) sł. czynnej spędzonej przed ukończeniem 18 lat życia. Wyjątek stanowi służba na obszarze operacyjnym.

7. *Ostateczne obliczenie.*

Przy ostatecznem obliczeniu lat wysługi emerytalnej nie uwzględnia się części roku do 6 miesięcy włącznie, natomiast okres przekraczający czas 6 miesięcy, liczy się za pełny rok.

8. *Wysokość uposażenia emerytalnego.*

Emeryt może pobierać ze skarbu państwa tylko jedno zaopatrzenie emerytalne.

Podstawą do wymiaru wysokości up. em. jest up. pobierane w sł. czynnej. Podstawę oblicza się w wymiarze dla samotnego.

Na uposażenie emerytalne składa się:

a) up. zasadnicze według grupy i szczebla ostatnio w sł. czynnej należne,

b) dodatek regulacyjny,

c) dodatek wyrównawczy, jeżeli otrzymywał go emeryt w sł. czyn.

d) dodatek ekonomiczny na żonę, jeśli emeryt w chwili przejścia w st. spocz. był żonaty,

e) dodatek ekonomiczny na jedno dziecko do 18 roku życia, względnie 24 roku życia, o ile odbywa studja w państwowym zakładzie naukowym lub prywatnym z prawem publiczności w charakterze rzeczywistego ucznia lub słuchacza.

Dodatek ekonomiczny na dziecko przyznaje M. S. Wojsk. w porozumieniu z M. Skarbu na prośbę emeryta.

f) dodatek aeronautyczny, jeśli emeryt stał się niezdolnym do sł. wojsk. z powodu nieszczęśliwego wypadku podczas lotów służb.,

g) dla podpułkownika i komandora - porucznika nadto dodatek w wysokości 75 punktów.

Uposażenie emerytalne wynosi:

do 10 lat sł.	— 40%	up	za 23 lat sł.	— 71,2%	up.
za 11 „	„ — 42,4%	„	„ 24 „	„ — 73,6%	„
„ 12 „	„ — 44,8%	„	„ 25 „	„ — 76,0%	„
„ 13 „	„ — 47,2%	„	„ 26 „	„ — 78,4%	„
„ 14 „	„ — 49,6%	„	„ 27 „	„ — 80,8%	„
„ 16 „	„ — 54,4%	„	„ 28 „	„ — 83,2%	„
„ 15 „	„ — 52,0%	„	„ 29 „	„ — 85,6%	„
„ 17 „	„ — 56,8%	„	„ 30 „	„ — 88,0%	„
„ 18 „	„ — 59,2%	„	„ 31 „	„ — 90,4%	„
„ 19 „	„ — 61,6%	„	„ 32 „	„ — 92,8%	„
„ 20 „	„ — 64,0%	„	„ 33 „	„ — 95,2%	„
„ 21 „	„ — 66,4%	„	„ 34 „	„ — 97,6%	„
„ 22 „	„ — 68,8%	„	„ 35 i więcej	—100%	„

Up. em. płatne jest mies. z góry. Prawo do pobierania zaczyna się 1 dnia miesiąca, następującego po przeniesieniu w st. spocz.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, może prez. Rzpl. na podstawie uchwały Rady Ministrów, powziętej na wniosek M. S. Wojsk. za zgodą M. Skarbu, przyznać zaopatrzenie em., zaliczyć przy wymiarze zaop. em. ustawowo niezaliczalne lata służby i podwyższyć wymiar em. do 100%, tak wojskowym, jak też wdowom i sierotom po nich.

Do uzyskania tego są potrzebne:

a) opinja bezpośredniego przełożonego,

b) stwierdzenie stanu rodzinnego i majątkowego,

c) świadectwo lekarskie wdowy, o ile ona ubiega się o podwyższenie emerytury.

Podanie o podwyższenie emer., przyznanie zaop. em., lub uwzględnienie niezaliczonych lat służby należy przedkładać w drodze służb.

9. Dodatki do emerytury.

Emeryci otrzymują 10% podwyżkę, obliczaną od up. em. i 15% dodatek miesięczny, obliczany od emerytury wraz z 10% podwyżką.

10. Dodatek mieszkaniowy.

Emerytowi przysługuje dod. na mieszkanie według klasy miejsc., w której mieszka, nie w wyższym jednak wymiarze, jak dla miejsc. klasy I i w takim stosunku procentowym, w jakim pozostaje up. em. do up. pobieranego w sł. czynnej.

11. Opłata emerytalna.

Emerytom potrąca się każdego miesiąca opłatę em. w wysokości 3% up. em.

12. Potrącenia.

Zaop. em. zaw. wojsk. oraz wdów i sierot po zaw. wojsk., tudzież odprawa mogą ulec potrąceniu tylko celem zabezpieczenia lub zaspokojenia roszczeń alimentacyjnych i wierzytelności skarbu państwa.

Potrącenie to nie może przekraczać:

a) na podstawie prawomocnego orzeczenia sądowego —

10%, a jeżeli chodzi o alimentację — 30% zaopatrzenia lub odprawy,

b) na podstawie zarządzenia właściwej władzy administracyjnej — 10% zaop. lub odprawy.

c) w przypadku zbiegu potrąceń na podstawie orzeczeń sądowych lub zarządzeń administracyjnych z tytułu należności skarbu państwa — 10% zaop. lub odprawy,

d) w przypadku zbiegu potrąceń na podstawie orzeczeń sądowych oraz zarządzeń administracyjnych z tytułu należności skarbu państwa z potrąceniem na zasadzie orzeczenia sądowego, mającego za podstawę obowiązek alimentacji — 30% zaopatrzenia lub odprawy.

Jeżeli roszczenie alimentacyjne przysługuje osobie, na którą emeryt pobiera dodatek ekonomiczny, wówczas dodatek ten może być wypłacony owej osobie, niezależnie od potrąceń z zaopatrzenia.

O porządku zaspokojenia wierzytelności rozstrzyga dzień doręczenia orzeczenia sądowego władzom, wypłacającym upos. emer., wzgl. zarządzenia właściwej władzy administr. Roszczenia o alimenty winny być traktowane narówni z roszczeniami skarbu państwa i na zaspokojenie ich, jeżeli zbiegają się z roszczeniami skarbu państwa, ma przypaść conajmniej 20% uposażenia.

Potrąceń dokonywa się z up. em. po odliczeniu kwoty, potrąconej tytułem opłaty emerytalnej.

Potrącenie zarządza władza, asygnująca zaopatrzenie lub odprawę. Przeciw temu zarządzeniu jest dopuszczalny środek prawny zażalenia do władzy przełożonej tej instytucji, która wydała orzeczenie potrącenia. Władza ta rozstrzyga ostatecznie.

Termin do wniesienia zażalenia wynosi dni 14, licząc od dnia, następującego po doręczeniu zarządzenia, przyczem, jeśli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę, lub święto uroczyste, termin kończy się następnego dnia powszedniego. Terminu nie uważa się za zaniedbany, jeśli przed jego upływem zażalenie wysłano pocztą, listem poleconym, nadanym w dniu ostatnim terminu.

Wydane w ostatniej instancji zarządzenie potrącenia może być zaskarżone przed Najwyższym Trybunałem Administracyjnym.

13. Wykaz dokumentów, potrzebnych do wymiaru emerytury.

Celem uzyskania zaopatrzenia emerytalnego należy przedłożyć:

1) uwierzytelnienie, wystawione przez płatnika z wyszczególnieniem ostatnio pobranego upos. czynnego,

2) metrykę ślubu lub jej uwierzytelniony odpis,

3) poświadczenie właściwego urzędu parafjalnego lub metrykalnego wzgl. właściwej władzy administr I inst o wspólności małżeńskiej, a w razie separacji ciążącym obowiązku alimentacji z podaniem jej wysokości.

4) zaświadczenie władzy administr. I inst., że żona nie pobiera up. lub zaop. ze skarbu państwa,

5) wiarygodne dowody, stwierdzające czas służby, odbytej w polskich formacjach lub organizacjach wojsk.

W wypadku nieposiadania takich dowodów czas tej służby może być stwierdzony zaświadczeniem, potwierdzonem co do prawdziwości dat podpisami conajmniej dwóch wiarygodnych świadków. Świadkowie powinni w zaświadczeniu przytoczyć źródło posiadanych wiadomości. Podpisy świadków mają być uwierzytelnione urzędowo.

6) uchwałe komisji dla obliczenia wysługi lat z zaliczeniem służby samorządowej lub pracy zawodowej. O ile zaliczenie to nie nastąpiło, wówczas powinny być przedstawione dowody pełnienia tej służby lub wykonywanie pracy zawodowej, w wypadku ich braku zaświadczenie, stwierdzone co do prawdziwości podpisami conajmniej dwóch wiarygodnych świadków. Świadkowie powinni w zaświadczeniu przytoczyć źródło posiadanych wiadomości. Podpisy świadków mają być urzędowo uwierzytelnione.

7) oryginalne dokumenty o przebiegu służby w b. armii zaborczej wzgl. w b. formacjach polskich, a w razie ich braku dokładne zestawienie przebiegu tej służby od dnia wstąpienia do dnia zwolnienia ze służby wojsk. względnie cywilno-państwowej z oznaczeniem dokładnych dat i zmian, jak awanse, przeniesienie, pobyt na froncie, udział w bitwach, pobyt w niewoli i t. p. Zestawienie powinno być potwierdzone urzędowo uwierzytelnionemi podpisami conajmniej dwóch świadków, którzy muszą

wyraźnie stwierdzić znajomość okoliczności, podanych przez zainteresowanego,

8) w razie ukończenia wyższych studjów dowody ich ukończenia,

9) własnoręcznie podpisaną deklarację o zrzeczenlu się na rzecz skarbu państwa praw emerytalnych, nabytych w państwie zaborczem. Podpis na deklaracji musi być urzędowo zalegalizowany (notarjusz, sąd),

10) zgłoszenie miejsca pobytu i dokładny adres stałego zamieszkania.

Celem ewentualnego otrzymania dodatku na jedno dziecko należy przedstawić następujące dokumenty:

a) metrykę urodzenia dziecka lub jej uwierzytelniony odpis,

b) stwierdzenie urzędu parafjalnego lub metrykalnego, wzgl. właściwej władzy administracyjnej I instancji, że dziecko jest na wyłącznem utrzymaniu petenta i nie posiada żadnych własnych źródeł dochodu oraz, że petent nie posiada nieruchomego, ani ruchomego majątku.

Jeżeli dziecko po ukończeniu 18 roku życia odbywa jeszcze studja, należy do tego dołączyć:

c) poświadczenie danego zakładu naukowego, do którego dziecko uczęszcza.

Jeżeli dziecko wskutek ułomności fizycznych lub umysłowych nie może pracować na swe utrzymanie po 18 roku życia, należy do tego dołączyć:

d) świadectwo lekarskie, stwierdzające tę okoliczność.

14. Zwrot kosztów przesiedlenia.

Zawodowy wojskowy (oficer, podoficer) ma prawo z powodu przeniesienia go w stan spoczynku do zwrotu kosztów jednorazowego przesiedlenia się z rodziną z miejsca dotychczasowego zamieszkania do przyszłego miejsca zamieszkania w wysokości udowodnionych kosztów przesiedlenia w wymiarze, przysługującym mu w służbie czynnej przy przesiedleniu z urzędu.

Uwzględnia się przesiedlenia wewnątrz państwa, a w razie przesiedlenia się zagranicę, koszty, poniesione do granicy państwa.

Z prawa kosztów przesiedlenia może korzystać emeryt w ciągu roku od dnia przeniesienia w stan spoczynku.

W celu uzyskania zwrotu kosztów przesiedlenia winien emeryt wnieść podanie do tej władzy, w której służył przed przejściem na emeryturę. Do podania należy dołączyć zaświadczenie władzy adm. I instancji o dokonanem przesiedleniu wzgl. wykazane do zapłaty koszty przesiedlenia i odpis dekretu emerytalnego.

Przy obliczaniu kosztów przesiedlenia bierze się za podstawę uposażenie, jakie przypadałoby wojsk. zaw. w służbie czynnej w dniu dokonanego przesiedlenia.

Wypłatę kosztów przesiedlenia uskutecznia D. O K (okr. szef. int.).

Na podstawie asygnaty z okr. szef. int. mogą emeryci otrzymywać zaliczki na koszty przesiedlenia. Rozliczenie z zaliczki następuje przed płatnikiem, który wypłacił przeniesionemu w stan spoczynku ostatnie uposażenie.

15. Uprawnienia emerytalne.

Emeryt ma prawo korzystania z przejazdów państwowemi środkami komunikacyjnemi według zniżonej taryfy (50%).

Uprawnienia pod względem pomocy lekarskiej — patrz „Rozdz. XXIV. Pomoc lekarska".

16. Opieka nad emerytami.

Emer. wojsk. zaw., który wskutek podeszłego wieku lub wskutek złego stanu zdrowia potrzebuje szczególnej opieki, jakiej nie znajduje w rodzinie i niema innych źródeł utrzymania oprócz emerytury, może być umieszczony w domu inwalidów, gdzie otrzymuje na koszt państwa mieszkanie, utrzymanie, odzienie, opiekę lekarską i usługę. W tym wypadku nie otrzymuje emeryt up. em. Żonie i dzieciom takiego emeryta przysługuje za ten czas prawo do zaop. wdowiego wzgl. sierocego.

17. Objęcie stanowiska w służbie państwowej lub samorządowej.

W razie objęcia przez emeryta jakiegokolwiek stanowiska w instytucji państw. lub. samorząd. przysługuje

mu tylko taka część up. em., która wraz z wynagrodzeniem, przysługującem z powodu otrzymania stanowiska, nie przewyższa upos., które emeryt pobierał ostatnio w sł. czynnej.

Emeryt, obejmujący stanowisko w służbie państw. lub samorząd., ma o tem bezzwłocznie zawiadomić władzę wypłacającą mu upos. emer.

18. Wstrzymanie wypłaty emerytury.

Prawo do pobierania emerytury nie przysługuje:

1) na czas przebywania bez zezwolenia M. S. Wojsk. w porozumieniu z M. Skarbu dłużej, niż pół roku poza granicami państwa lub w. m. Gdańska,

2) w razie utraty obywatelstwa polskiego,

3) na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego,

4) w razie wstąpienia do klasztoru,

5) na czas umieszczenia w domu inwalidów wzgl. w zakładzie dla umysłowo chorych,

6) na czas pobierania zaop. z tytułu niezdolności do pracy na podstawie innych ustaw (np. renta inwalidzka). Postanowienie tego punktu nie ma zastosowania do weteranów powstań narodowysh, którzy otrzymują zaop. na mocy ustawy o zaopatrzeniu weteranów powstań narodowych.

Wznowienie wypłaty emerytury następuje od dnia 1. miesiąca, następującego po usunięciu wymienionych przyczyn, nie wczesniej jednak, jak od dnia zgłoszenia się po emeryturę.

19. Wygaśnięcie uprawnień do emerytury.

Prawo do pobierania emerytury gaśnie:

1) w razie śmierci emeryta,

2) na podstawie prawom. wyroku sąd., skazującego za czyn karygodny, pociągającego za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego wzgl. prawa do up. em.,

3) na podstawie prawom. orzeczenia of. sądu honor., skazującego emeryta na wykluczenie z korpusu of. za

czyn popełniony przed wstąpieniem do wojska polskiego, a zwrocony przeciw interesom narodu polskiego.

20. Zasiłki dla żony i dzieci.

Gdy emeryt zostanie prawomocnie skazany za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publ. wzgl. prawa do up. em., może M. S. Wojsk. w porozumieniu z M. Skarbu przyznać żonie i dzieciom emeryta zasiłek na czas, przez ktory rodzina pozostawałaby bez środków do utrzymania. Zasiłek ten nie może przekraczać zaop. wdowiego lub sierocego, należnego na podstawie ustawy emer.

21. Pośmiertne i koszty pogrzebu.

W razie śmierci emeryta należy się wdowie, która pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, niezależnie od zaop. wdowiego lub odprawy, posmiertne w wysokości trzymiesięcznego upos., pobieranego ostatnio przez zmarłego, w braku zaś wdowy, dzieciom ślubnym, uprawnionym i pasierbom zmarłego, o ile zmarły je utrzymywał.

W braku wymienionych członków rodziny może M.S. Wojsk. odnośnie do ot. em., a dca O. K. odnośnie podot. em. zwrócić udowodnione koszty leczenia i pogrzebu do wysokości pośmiertnego innym krewnym lub osobom postronnym, jeśli zmarły nie pozostawił majątku ruchomego lub nieruchomego, wystarczającego na pokrycie tych kosztów.

W celu uzyskania pośmiertnego petenci winni wnieść podanie do izby skarbowej z dołączeniem następujących dokumentów:

a) wdowa metrykę śmierci męża i poświadczenie odnośnego urzędu parafialnego lub metrykalnego wzgl. właśc. władzy administr. I inst.,stwierdzające wspólność pożycia małżeńskiego, ewent., jeżeli to nie wynika z wykazu stanu służby, metrykę ślubu;

b) pozostające na utrzymaniu zmarłego dzieci i pasierby metrykę śmierci ojca, tudzież poswiadczenie właśc. władzy administr. I inst., iż pozostawały na utrzymaniu

zmarłego, ewent., jeśli to nie wynika z wykazu stanu służby, swoją metrykę urodzenia;

c) dalsi krewni i osoby postronne metrykę śmierci zmarłego, tudzież rachunek poniesionych wzgl. wykazanych do zapłaty kosztów leczenia i pogrzebu, jakoteż odpis sądowego aktu zeiścia (w. b. zab. austr. i pruskim) wzgl. potwierdzenie właśc. władzy administr. I inst. (w b. zab. ros.), stwierdzające, że zmarły nie pozostawił ani uprawnionej wdowy wzgl. dzieci i pasierbów, ani majątku ruchomego lub nieruchomego.

II. Zaopatrzenie wdów i sierot.

1. Uprawnienia do pensji wdowiej lub sierocej.

Prawo do pensji wdowiej i do pensji sierocej jest prawem pochodnem, zależnem od nabycia praw emerytalnych przez męża względnie ojca. Wdowa nabywa prawo do pensji po mężu, z którym żyła we wspólności małżeńskiej, a dzieci nabywają prawo do pensji sierocej po ojcu.

Pensje dla wdów i sierot po of. wymierza M. S. Wojsk. w porozumieniu z M. Skarbu, po podof. zaw. dca O. K. w porozumieniu z izbą skarbową.

Od decyzji dcy O. K. służy wdowom i sierotom prawo zażalenia do M. S. Wojsk. w przeciągu dni 30 od następnego dnia po doręczeniu orzeczenia.

Prawo do pobierania pensji wdowiej i sierocej rozpoczyna się z 1 dniem miesiąca, następującego po tym miesiącu, za który zaw. wojsk. (emeryt) pobrał ostatnie up. Dla sierót, które przyszły na świat po tym terminie, prawo do pensji sierocej rozpoczyna się od 1 dnia miesiąca po urodzeniu.

Pensje wdowie i sieroce płatne są mies. z góry.

Wdowa nie ma prawa do pensji:

a) jeżeli małżeństwo zostało zawarte przez emeryta,

b) jeżeli wspólność małżeńska została sądownie rozdzielona bez obowiązku ze strony męża do utrzymania żony.

Również dzieci pozostałe z małżeństwa, zawartego przez emeryta, nie mają prawa do pensji sierocej.

2. *Wysokość pensji wdowiej i sierocej.*

Pensja wdowia wynosi 50% up. em., które zmarły mąż pobierał, względnie tego up. em., do którego miałby prawo w chwili śmierci.

Pensja wdowia po zaw. wojsk., poległym lub zmarłym wskutek działań wojennych, wynosi 50% pełnego up. w st. czynnym, służącego za podstawę wymiaru up. em., a sieroca $^1/_4$ pensji wdowiej dla każdego dziecka.

Pensję wdowią oblicza się według wymiaru dla samotnych.

Pensja sieroca wynosi:

a) dla każdego dziecka, jeżeli wdowa żyje i w chwili śmierci zaw. wojsk. miała prawo do pensji wdowiej, $^1/_4$ część pensji wdowiej,

b) dla każdego dziecka, jeżeli wdowa nie żyje, albo też nie miała w chwili śmierci męża prawa do pensji wdowiej lub to prawo utraciła, połowę pensji wdowiej,

c) dla jednej sieroty bez ojca i matki 2/ pensji wdowiej. Jeżeli sierota nabyła prawo do pensji po ojcu i po matce, otrzymuje pensję wyższą.

Pensja po matce wynosi $^1/_6$ część emerytury matki. Sierota nabywa prawo do pensji po matce za życia ojca w razie jego niezdolności do pracy i niemożności zapewnienia jej utrzymania.

Łączna kwota pensji sierocej bez względu na ilość dzieci nie może sama, ani łącznie z pensją wdowią przekraczać up. em., które zaw. wojsk. faktycznie pobierał lub do którego miał prawo w chwili śmierci.

3. *Dodatki do pensji wdowiej i sierocej.*

Wdowy i sieroty otrzymują 10% podwyżkę, obliczoną od przyznanej pensji i 15% dodatek miesięczny, obliczony od pensji wdowiej lub sierocej wraz z 10% podwyżką.

4. *Wykaz dokumentów potrzebnych do wymiaru pensji wdowiej i sierocej.*

W razie śmierci wojsk. zaw. w sł. czynnej wnosi wdowa podanie o przyznanie pensji z załączeniem:

1) metryki śmierci zmarłego,

2) aktu ślubu,

3) metryki urodzenia sierot, a w razie odbywania studjów poświadczenie władzy szkolnej,

4) poświadczenia urzędu parafjalnego (metrykalnego) wzgl. właśc. władzy administr. I inst., stwierdzającego wspólność pożycia małż., a w razie sądowej separacji zaświadczenia sądu o obowiązku zmarłego do alimentacji,

5) poświadczenia władzy administr. I inst.:

a) że wdowa nie wstąpiła do klasztoru,

b) że z tytułu własnej służby wdowa nie pobiera ze skarbu państwa żadnego zaop. em. i nie jest funkcjonarjuszką państwową,

c) że sieroty żyją i nie zajmują stanowiska w sł. państw. lub samorząd. oraz że nie wstąpiły do klasztoru,

6) świadectwo ewent. dyplomu zmarłego, o ile ukończył wyższe studja,

7) wszystkie dokumenty, znajdujące się w posiadaniu wdowy, które stwierdziłyby ewent. czas sł. wojsk. wzgl. cyw.-państw. w b. państwie zab. t. j. przed 1. XI. 1918 r.

8) dokładny adres zamieszkania wdowy,

W wypadku, gdy podanie wnosi opiekun, powinien dołączyć dokument, stwierdzający prawne zastępstwo do występowania w imieniu zainteresowanych.

Podanie wraz z dokumentami winna przedłożyć wdowa (opiekun) w dowództwie oddziału, w którym zmarły ostatnio pełnił służbę.

Oddział ze swej strony winien dołączyć:

1) polską kartę ewidencyjną z dokładnem przebiegiem służby od dnia wstąpienia do wojska do dnia śmierci,

2) oryginalne dowody, stwierdzające przebieg służby w b. armji zab., a w razie ich braku dokładne zestawienie przebiegu służby od dnia wstąpienia do dnia zwolnienia ze wszelkiemi zmianami i podaniem dokładnych dat. Wiarogodność takiego zestawienia winna być stwierdzona uwierzytelnionymi podpisami dwóch świadków, którzy wraz ze zmarłym pełnili służbę w b. państwie zaborczem,

3) uwierzytelnienie,

4) o ile zmarły nie posiadał w chwili śmierci udowodnionej 10-letniej służby, obliczonej według czasu kalendarzowego, wojskowej lub cywilno-państwowej, zaświadczenie wojsk.-lekarskie, stwierdzające, że zmarły nabawił

się choroby, która śmierć spowodowała po wstąpieniu do wojska i bez winy własnej. W razie samobójstwa zaswiadczenie wojsk.-lek., że zmarły popełnił je w przystępie zupełnego rozstroju władz umysłowych,

5) w razie śmierci z powodu choroby zakaźnej, zaświadczenie wojsk. - lek., że w tym czasie w miejscu służb. pobytu choroba ta w wojsku panowała,

6) jeżeli śmierć nastąpiła wskutek nieszczęśliwego wypadku:

a) protokół dochodzeń wzgl. akta sądowe wypadku,

b) zaświadczenie dcy, stwierdzające, że nieszczęśliwy wypadek, który spowodował śmierć, nastąpił w czasie pełnienia przez zmarłego obowiązków służb.

Ponadto w razie śmierci wojsk. przed ukończeniem postępowania rewizyjnego należy dołączyć akta rewizyjne.

Celem przyznania pensji sierocej ma wnieść sierota wzgl. opiekun podanie z załączeniem tych samych dokumentów, jakie obowiązuje przy wnoszeniu podania o pensję wdowią.

5. *Wstrzymanie wypłaty pensji.*

Prawo do pensji wdowiej względnie sierocej nie przysługuje:

a) na czas przebywania bez zezwolenia M. S. Wojsk. w porozumieniu z min. skarbu dłużej, niż pół roku, poza granicami państwa lub w. m. Gdańska,

b) w razie utraty obywatelstwa polskiego,

c) na czas pobierania z tytułu śmierci męża innego zaop. ze skarbu państwa,

d) na czas zajmowania przez sierotę jakiegokolwiek stanowiska w sł. państw. lub samorząd., do którego przywiązane jest stałe uposażenie,

e) na czas piastowania przez wdowę mandatu poselskiego lub senatorskiego,

f) na czas zaliczenia dodatku ekonomicznego przy wymiarze uposażenia czynnego ojczyma,

g) w razie wstąpienia do klasztoru.

Po usunięciu wymienionych przyczyn następuje wypłata uposażenia emerytalnego od dnia pierwszego miesiąca, następującego po usunięciu przyczyn.

6. *Wygaśnięcie prawa do pensji wdowiej lub sierocej.*

Prawo do pensji wdowiej względnie sierocej gaśnie:

a) w razie śmierci wdowy lub sieroty z końcem tego miesiąca, w którym nastąpiła śmierć;

b) gdy wdowa względnie sierota została prawomocnie skazana za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę prawa do pensji;

c) w razie ukończenia przez sierotę 18 roku życia lub też wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego. Sieroty, odbywające studja w zakładach naukowych państw. lub prywatnych z prawem publiczności w charakterze rzeczywistych uczniów lub słuchaczów, mogą otrzymywać pensję sierocą aż do ukończenia studjów, nie dłużej jednak jak do ukończenia 24 lat życia. Wyjątkowo może M. S. Wojsk. w porozumieniu w M. Skarbu zezwolić na pobieranie pensji sierocej po ukończeniu 18 wzgl. 24 roku życia.

7. *Odprawa z powodu zawarcia ponownego małżeństwa*

Wdowa po zaw. wojsk., która weszła ponownie w związek małżeński, otrzymuje albo jednorazową odprawę wzamian za pobieraną pensję wdowią, albo zachowuje prawo do pensji wdowiej na wypadek ponownego owdowienia.

Odprawa wynosi dla wdów w wieku do 45 lat życia dwuletnią, powyżej tego wieku jednoroczną pensję wdowią.

Zgłoszenie o odprawę winno nastąpić w ciągu trzech miesięcy od dnia zawarcia ponownego małżeństwa.

Do podania o odprawę należy dołączyć:

a) metrykę ponownego ślubu,

b) zaświadczenie władzy administr. I instancji iż mąż jest obywatelem polskim.

Jeżeli wdowa nie rości sobie pretensji do jednorazowej odprawy, winna przedłożyć metrykę ślubu oraz deklarację, iż zastrzega sobie prawo do pensji wdowiej na wypadek ponownego owdowienia. Deklaracja winna być sądownie lub notarjalnie legalizowana.

8. *Odprawa z powodu śmierci męża (ojca).*

Wdowa po wojsk. zaw., który zmarł w czynnej służbie przed uzyskaniem prawa do emerytury, otrzymuje.

jeżeli sama nie jest w służbie państw. wzgl. nie pobiera emerytury z tytułu własnej służby, jednorazową odprawę w wysokości połowy rocznego up., służącego za podstawę wymiaru emer. zmarłego, tak samo sieroty bez ojca i matki w wieku poniżej 18 wzgl. 24 roku życia.

Sierotom wypłaca się odprawę oddzielnie.

9. Zwrot kosztów przesiedlenia.

Wdowa lub sieroty po zaw. wojsk., zmarłym w sł. czynnej, mają prawo do zwrotu udowodnionych kosztów jednorazowego przesiedlenia się z miejsca służbowego męża (ojca) do przyszłego miejsca zamieszkania.

Zwrot kosztów przesiedlenia może być zaliczony do wysokości ryczałtu, przysługującego wojsk. zaw. przy przesiedleniach z urzędu.

Z prawa tego może wdowa (sieroty) korzystać w ciągu jednego roku od śmierci męża wzgl. ojca.

Uzyskanie zwrotu kosztów odbywa się w analogiczny sposób, jak dla emerytów.

10. Tymczasowe zaopatrzenie żony i dzieci.

Żona i dzieci funkc., państw., powołanych do sł. wojsk. i zaw. wojsk., którzy zaginęli na terenie działań wojennych, o ile nie zachodzi wypadek dezercji, otrzymują od dnia 1 miesiąca, następującego po wstrzymaniu wypłaty up. czynnego tymczasowe zaop. em. w wys., obliczanej dla wdów i sierot.

W razie odnalezienia się zaginionego potrąca się przy wypłacie zaległego up. wojsk. zaw. wzgl. funkc. państw. kwotę wypłaconą jego żonie i dzieciom tytułem tymczasowego zaop.

W razie nieodnalezienia się zaginionego w ciągu dwóch i pół lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym podpisano pokój, powinna żona, względnie dzieci przedłożyć orzeczenie sąd., oznaczające zaginionego za zmarłego, wzgl. że dowód śmierci należy uważać za ustalony.

Orzeczenie to służy za podstawę przy rozpatrywaniu przyznania stałego zaopatrzenia em.

O ile żona lub dzieci nie przedłożą wymaganego orzeczenia sąd. w przepisanym czasie, tymczasowe zaop. zostaje im wstrzymane.

ROZDZIAŁ XXIII.

Zakwaterowanie.

1. Prawo do otrzymania kwatery stałej.

Do otrzymania osobnej kwatery stałej w budynku państwowym, przez Skarb Państwa wynajętym albo administrowanym, wzgl. dostarczanej przez Fundusz Kwaterunku Wojskowego albo zarządy gmin są uprawnieni:

a) oficerowie,

b) chorążowie,

c) podoficerowie zawodowi i równorzędni żonaci, nieseparowani lub separowani a dzietni, tudzież wdowcy dzietni,

d) osoby cywilne pracujące w wojsku na stanowisku etatowem i pobierające uposażenie od IX grupy płacy wzwyż,

e) osoby cywilne w stanie małżeńskim, pracujące w wojsku na stanowisku etatowem i pobierające uposażenie od X — XVI grupy płacy z wyjątkiem separowanych i przytem bezdzietnych, tudzież wdowcy(wy) dzietni(ne).

Pozostali szeregowi zawodowi oraz samotne osoby cywilne, pracujące w wojsku na stanowisku etatowem, niewymienieni(one) powyżej mają prawo do otrzymania tylko kwater wspólnych.

Za osobę z rodziną uważa się osoby, pozostające w związku małżeńskim (żyjące we wspólności małżeńskiej lub oddzielnie), tudzież owdowiałe, zamieszkujące z dziećmi ślubnemi, uprawnionemi lub pasierbami, na które rzeczywiście pobierany jest dodatek ekonomiczny.

2. Normalne dopuszczalne rozmiary osobnych kwater stałych.

Normalne dopuszczalne rozmiary osobnych kwater stałych wynoszą — patrz tab. na str. 464.

Rozmiary kwater.

Grupa uposażenia	Funkcja wzgl. stopień uprawnionegodo otrzymania kwatery stałej	Normalny dopuszczalny rozmiar kwatery stałej z włączeniem pomieszczeń pobocznych, jak przedpokoje, korytarze, kuchnie, łazienki, śpiżarnie, alkowy i pokoje dla służby.							
		dla osób z rodziną				dla osób samotn.			
		pokoi	pokoi dla służby	kuchen i piwnic	łazienek	pokoi	pokoi dla służby	kuchen i piwnic	łazienek
I	Marszałek Polski	10	2	1	1	10	2	1	1
II	Gen. broni	6—7	1	1	1	3—4	1	1	1
III	Gen. dyw. (wiceadm.), dcy dyw. i równorz.	6	1	1	1	3—4	1	1	1
IV i V	Gen. bryg. (kontr.-adm.) dcy bryg. i równorz., płk. (kmdr.), dcy pułków i równ.	5	1	1	1	3	1	1	1
VI	Ppłk. (kmdr. por.) mjr. (kmdr. ppor.), dcy baonów i równ.	4	1	1	1	2	—	1	1
VII	Kpt.. dcy komp. i równ. (por. żonaci z 2 dzieci i por. wdowcy z 3 dzieci)	3	1	1	1	2	—	1	1
VIII i IX	Por., ppor.	2	1	1	1	1	—	—	—
X i XI	St. sierż. i sierż. (równorz.)	2	—	1	—	—	—	—	—
XII i XIII	Plut. i kpr. (równorz.)	1	—	1	—	—	—	—	—
XIV, XV i XVI	Niżsi funkcj. państw. i osoby cywilne, pracujące w wojsku na stanowiskach etat.	1	—	1	—	—	—	—	—

W wypadku niemożności przydziału kwater w wyżej wymienionym rozmiarze, może być on obniżony w zależności od warunków w danym garnizonie, przy uwzględnieniu stopnia i stanu rodzinnego. Powyższe nie dotyczy jednak marszałka, plutonowych (równorz.), kaprali (równorz.) oraz niższych funkcjon. państw. i osób cywilnych.

St. sierżantów i sierżantów (równorz.) samotnych, powinno się zasadniczo kwaterować po dwóch w równych stopniach w oddzielnych pokojach (15 — 20 m²), zaś plutonowych i kaprali zawodowych samotnych wspólnie, oddzielnie od szeregowców.

Niższym funkcjonarjuszom państwowym samotnym, pracującym w wojsku na stanowiskach etatowych, przysługują uprawnienia kaprali zawodowych.

Kwatery stałe winny być zdatne do użytku, widne i przewiewne, wysokosci conajmniej 2,5 m., nie mieścić się w suterenach oraz znajdować się w pobliżu miejsca służbowego.

3. Wysokość opłat za kwatery. Czynsz od 1 m² w zależności od jakości i wartości czynszowej kwatery, co określa garnizonowa komisja czynszowa, wynosi w:

miejsc.	kateg.	I	od 11 — 16 zł. rocznie
„	„	II	„ 10 — 14 „ „
„	„	III	„ 10 — 13 „ „
„	„	IV	„ 9 — 12 „ „
„	„	V	„ 8 — 11 „ „
„	„	VI	„ 7 — 10 „ „
„	„	VII	„ 6 — 9 „ „
„	„	VIII	„ 5 — 8 „ „

Opłaty za kwatery, nieodpowiadające warunkom, mają być obniżane do 30%, w wyjątkowych zaś wypadkach za zezwoleniem dowódcy okręgu korpusu na wniosek kmdta garnizonu, do 50%.

Korytarze, werandy, łazienki, kuchnie, przedpokoje, spiżarnie i alkowy nie zalicza się do powierzchni użytkowej podłogi, zalicza się natomiast hall'e i pokoje dla służby.

Za wspólne kwatery stałe szeregowi zawodowi oraz osoby cywilne uiszczają skarbowi państwa opłatę w wysokości dodatków na mieszkanie.

Opłaty za ogrzewanie, oświetlenie i dźwigi należą do osób zajmujących dane kwatery. Nie dotyczy to kwater wspólnych.

4. Podział miejscowości na klasy czynszowe.

I klasa.

Warszawa.

II klasa

Kraków, Lublin, Lwów, Przemyśl.

III klasa.

Biała — Bielsko, Rawa Ruska, Stanisławów, Wilno Zakopane.

IV klasa.

Będzin, Ciechocinek, Cieszyn, Drohobycz, Grodno, Kielce, Tarnopol, Tarnów, Złoczów, Żvrardów.

V klasa.

Brześć n. B., Częstochowa, Gródek Jagielloński, Jarosław, Kalisz, Lubaczów, Nowy Sącz, Piotrków, Poznań Radom, Rzeszów, Sambor, Sanok, Siedlce, Sosnowiec Stryj, Tomaszów Rawski, Włocławek

VI klasa.

Biała Podlaska, Białystok, Bochnia, Borysław, Brody, Brzeżany, Bydgoszcz, Chełm, Chrzanów, Ciechanów, Czortków, Gniezno, Grodzisk, Grudziądz, Inowrocław, Katowice, Konin, Kutno, Łowicz, Nowy Targ, Oświęcim, Płock, Pszczyna, Rembertów, Równe, Sandomierz, Sarny, Sieradz, Skierniewice, Starogard, Tarnowskie Góry, Tczew, Toruń, Wieluń, Zamość, Żółkiew.

VII klasa.

Augustów, Bielsk Podlaski, Biłgoraj, Brzeziny, Buczacz, Busk, Chełmno, Chełmża, Chojnice Dubno, Działdowo, Garwolin, Gdynia, Gostyń, Grajewo, Hajduki Wielkie, Hrubieszów, Jabłonna, Jarocin, Jaworów, Jędrzejów Kałusz, Kamionka Strumiłowa, Kleparów (Lwów) Kobryń, Kołomyia, Końskie, Kościan, Kościerzyna, Kowel, Kraśnik, Królewska Huta, Krotoszyn, Krzemieniec, Lida Lubliniec, Łańcut, Łask, Łęczyca, Łomża, Łuck, Łuków, Łuniniec, Miechów, Mińsk Mazowiecki, Mysłowice, Niepołomice, Nieśwież, Nisko, Nowy Dwór, Ostrołęka, Ostrowiec, Ostrów Łomż., Ostrów Wlkp., Oszmiana, Pińczów, Pińsk, Podbrodzie, Porubanek (Wilno), Puławy, Pułtusk, Radomsko, Radziwiłłów, Rawa, Rawicz, Rybnik, Sochaczew, Sokołów, Suwałki, Szamotuły, Szczakowa, Szczypiorno, Tomaszów Lubelski, Trembowla, Wadowice, Wejherowo, Włodawa, Włodzimierz Wołyński, Września, Zagożdżon, Załęże (Katowice), Zamarstynów (Lwów), Zawiercie, Zambrów, Zniesienie (Lwów), Zegrze.

VIII klasa.

Baranowicze, Benjaminów, Bereza Kartuska, Berezwecz, Biedrusko, Brodnica, Chocież, Dębica, Dęblin, Drohiczyn, Gniew, Góra Kalwarja, Hilmarhof, Horodzieja, Hruszów, Kazuń, Kępno, Kosów, Krasne, Krasnystaw, Leśna, Leszno, Lubicz, Łagiewniki, Modlin, Mołodeczno, Nowogródek, Nowo - Święciany, Nowo - Wilejka, Olkusz, Osowiec Ostróg, Pleszew, Pohulanka, Praska, Prużany, Przasnysz, Puck, Radymno, Różan, Słonim, Sokółka, Śrem, Staszów, Święciany, Świecie, Szubin, Tarnobrzeg, Wilejka, Wołkowysk, Zaleszczyki, Zbąszyń, Żory i pozostałe miejscowości poniżej 5.000 mieszkańców.

5. Wysokość opłat za użytkowanie zabudowań gospodarczych, ogrodów, ogródków i placów.

Opłata za garaże, stajnie i obory.

Kategorja miejscowości	Opłata roczna za korzystanie z 1 m kw. powierzchni użytkowej podłogi budynku gospod.			
	murowanego lub z muru pruskiego		drewnianego	
	bez prawa korzystania z wody wodociągów dla celów gosp.	z prawem korzystania z wody wodociągów dla celów gosp.	bez prawa korzystania z wody wodociągów dla celów gosp.	z prawem korzystania z wody wodociągów dla celów gosp.
I	3.75 zł.	4.00 zł.	3.00 zł.	3.25 zł.
II	3.00 „	3.20 „	2.75 „	2.95 „
III	2.75 „	2.95 „	2.50 „	2.70 „
IV	2.50 „	2.70 „	2.25 „	2.45 „
V	2.25 „	2.45 „	2.00 „	2.20 „
VI	2.00 „	2.20 „	1.75 „	1.95 „
VII	1.75 „	1.90 „	1.50 „	1.65 „
VIII	1.75 „	1.90 „	1.50 „	1.65 „

Opłata za szopy, składziki narzędziowe, chlewy i t p wynosi 50% norm ustalonych powyższą tabelą.

Opłata za grunta.

Kategorja miejscowości	Opłata roczna za korzystanie ze 100 m kw. gruntów zajętych pod ogrody i ogródki warzywne bez prawa korzystania z wody wodociągów dla celów gospodarczych.			
	Klasa gleby			
	I i II	III i IV	V i VI	VII i dalsze
I	1.60 zł.	1.50 zł.	1.40 zł	1.30 zł.
II	1.40 „	1.30 „	1 20 „	1.10 „
III	1.35 „	.25 „	1.15 „	1.05 „
IV	1.30 „	.20 „	1.10 „	1.00
V	1.25 „	1,15 „	1.05 „	—.95 „
VI	1.20 „	1.10 „	1.00 „	—.90 „
V	1.15 „	1.05 „	—.95 „	—.85 „
VIII	1 10 „	1.— „	—.90 „	—.80 „

Za korzystanie z wody wodociągów dla celów gospodarczych dolicza się do wyżej wymienionych norm 5%.

Opłata za sady owocowe.

Kategorja miejscowości	Opłata roczna za korzystanie za 100 m. kw gruntów zajętych pod sady owocowe bez prawa korzystania z wody wodociągów dla celów gospodarczych			
	Klasa gleby			
	I i II	III i IV	V i VI	VII i dalsze
I	1.30 zł.	1.25 zł.	1.20 zł.	1.15 ł„
II	1.10 „	1.05 „	1.00 „	—.95z „
III	1,05 „	1.00 „	—.95 „	—.90„ „
IV	1.00 „	—.95 „	—.90 „	—.85 „
V	—.95 „	—.90 „	—.85 „	—.80 „
VI	—.90 „	—.85 „	—.80 „	—.75
VII	—.85 „	—.80 „	—.75 „	—.70
VIII	—.80 „	—.75 „	—.70 „	—.65

Niezależnie od powyższego garnizonowa komisja czynszowa ustala wysokość czynszu za korzystanie z owocu drzew i krzewów owocowych.

Podwórza i place, znajdujące się przy mieszkaniach, nie podlegają opłacie z wyjątkiem placów, z których osoba zakwaterowana osiąga korzyści materjalne i która to opłata wynosi:

Opłata za place.

Kategorja miejscowości.	Opłata roczna za wyłączność korzystania ze 100 m. kw. placu bez prawa korzystania z wody wódociągów
I	1.20 zł.
II	1.00 „
III	—.95 „
IV	—.90 „
V	—.85 „
VI	—.80 „
VII	—.75 „
VIII	—.70 „

Za wodę dolicza się rocznie 5%.

6. Opłaty za korzystanie z przedmiotów dodatkowych.

Wysokość należności za korzystanie z przedmiotów dodatkowych ustalają garnizonowe komisje czynszowe.

7. Odwołania.

Osoby, korzystające z kwater stałych, mogą wnosić odwołanie na wymiar czynszu lub wysokość opłat dodatkowych do komendantów garnizonów za pośrednictwem komendantów rejonów kwaterunkowych, co nie wstrzymuje jednak obowiązku zapłacenia wymierzonego czynszu i opłat dodatkowych, które to należności uiszczane są miesięcznie z dołu u swoich płatników.

Lokale reprezentacyjne.

Lokale reprezentacyjne przysługują ministrowi spraw wojskowych, generalnemu inspektorowi sił zbrojnych, wiceministrom, szefowi Sztabu Głównego i inspektorom armij z siedzibą poza Warszawą.

Za lokale reprezentacyjne uważa się część zajmowanych przez te osoby kwater stałych, wyposażoną według specjalnych tabel należności (gabinet do pracy, salon i jadalnia) i służące do celów reprezentacyjnych.

ROZDZIAŁ XXIV.

Pomoc lekarska.

Państwowa pomoc lekarska przysługuje:

1. oficerom służby czynnej oraz przeniesionym w stan nieczynny, o ile pobierają uposażenie,

2. członkom rodzin oficerów w stanie czynnym i nieczynnym, o ile pobierają uposażenie,

3. emerytom wojska polskiego oraz weteranom powstań narodowych.

Przez członka rodziny, w myśl ustawy, rozumieć należy żonę, dzieci i pasierbów, o ile na tych członków rodziny oficer pobiera dodatek ekonomiczny. Nie przysługuje prawo do leczenia się na koszt wojska rodzicom oficera, jego braciom i siostrom, nawet w tym wypadku, gdy osoby te są na całkowitem utrzymaniu oficera. W tych wypadkach może oficer uzyskać prawo leczenia dalszej rodziny w szpitalach wojskowych stałych lub sezonowych za opłatą jak dla osób cywilnych, t. j. za opłatą kosztów własnych całkowitego utrzymania i leczenia chorego w szpitalu.

Emerytom wojska polskiego z wyjątkiem tych, którzy z tytułu swego zatrudnienia podlegają obowiązkowi ubezpieczenia się na wypadek choroby (Dz. U. R. P. Nr. 44/20 poz. 272), przysługują prawa do leczenia się na koszt wojska tylko w ambulatorjach wojskowych i szpitalach stałych i sezonowych. Pomoc lekarska w domu emerytom nie przysługuje.

Emerytom wojsk zaborczych prawo do leczenia się na koszt wojska nie przysługuje.

Pomoc lekarska obejmuje:

1. Poradę lekarską, do której należą również zabiegi chirurgiczne, zabiegi w zakresie chorób uszu, nosa, gardła, oczu i t. p., zabiegi ginekologiczne, chirurgiczno-akuszeryjne, dentystyczne oraz pomoc położnicza.

2. Dostarczanie niezbędnych leków i materjału opatrunkowego,

3. Leczenie w szpitalach i zakładach leczniczych wojskowych.

POMOC LEKARSKA W ODDZIAŁACH I GARNIZONACH.

Pomocy lekarskiej udzielają lekarze wojskowi, na podstawie karty służbowej, wydanej przez bezpośredniego dowódcę. Służbę lekarską w oddziałach pełnią lekarze oddziałowi, których obowiązkiem jest również okazywanie pomocy lekarskiej oficerom (i ich rodzinom) ze swojego oddziału. W wypadkach kiedy lekarz oddziałowy uzna za konieczne leczenie chorego w szpitalu, lub kiedy uważa za potrzebne zbadanie chorego przez lekarza specjalistę w tej lub innej dziedzinie chorób — kieruje chorego do szpitala okręgowego względnie do Centralnej Przychodni Lekarskiej w Warszawie.

W dużych garnizonach służbą lekarską kierują naczelni lekarze garnizonu. W garnizonach tych pełnią służbę lekarską bez przerwy dyżurni lekarze garnizonu, mając do swej dyspozycji samochody sanitarne i pełniąc funkcję pogotowia ratunkowego, przeznaczonego dla osób wojskowych i ich rodzin. Obowiązkiem lek. dyżurnego garnizonu jest okazywanie doraźnej pomocy lekarskiej w dzień i w nocy: 1) w wypadkach nagłych, ciężkich schorzeń. 2) w nieszczęśliwych wypadkach, wymagających natychmiastowej pomocy lekarskiej, 3) przy wszelkiego rodzaju krwotokach. Do wypadków zwykłych zasłabnięć lekarza dyżurnego wzywać nie wolno.

Osoby wojskowe i ich rodziny uprawnione są do leczenia się we wszystkich szpitalach okręgowych, wojskowych, garnizonowych izbach chorych (patrz „Rozdz. IX. Służby. Służba zdrowia".) oraz niżej podanych szpitalach specjalnych.

SZPITAL SZKOŁY PODCHORĄŻYCH SANITARNYCH Warszawa (Górnośląska 49).

Jest szpitalem klinicznym posiadającym szereg pracowni, oraz oddziały chorób: wewnętrzny, chirurgiczny, położniczo-ginekologiczny, pedjatryczny, oczny, uszno-nosowo-gardlany, neurologiczny i psychjatryczny.

W szpitalu tym leczeni są chorzy oficerowie i ich rodziny z garnizonu warszawskiego, oraz chorzy, skierowani tam z innych szpitali wojskowych kraju.

Przy Szpitalu Szkoły Pchor. Sanit. urządzona jest Centralna Przychodnia Lekarska.

Przychodnia udziela porad:

1. Oficerom (i ich rodzinom), przydzielonym etatowo do instytucji centralnych, załogujących w Warszawie i nie posiadających w etatach swych lekarzy oddziałowych; lekarze przychodni odwiedzają tych chorych, w wypadkach choroby obłożnej, w ich mieszkaniach prywatnych;

2. Wszystkim oficerom (i ich rodzinom), skierowanym do C. P. Lek. przez lekarzy wojskowych w celu zbadania stanu ich zdrowia i ewent. udzielenia porady fachowej przez lekarza specjalistę.

Wezwania specjalisty z C. P. Lek. do mieszkania oficera załatwia się za pomocą karty służbowej, skierowanej do C. P. Lek. względnie telefonogramem (Tel. 523-33).

W niedzielę i święta w C. P. Lek. dyżurują kolejno ordynatorzy przychodni.

INSTYTUT PRZYRODOLECZNICZY IM. MARSZAŁKA J. PIŁSUDSKIEGO.

Warszawa (Nowowiejska 35).

Na leczenie do Instytutu Przyrodoleczniczego kieruja chorych oficerów i ich rodziny lekarze wojskowi. Za zabiegi lecznicze ambulatoryjne, dokonywane w instytucie, oficerowie i ich rodziny płacą według cennika ustalonego dla osób wojskowych.

Z leczenia w instytucie mogą również korzystać osoby cywilne, za opłatą według cennika ustalonego dla osób cywilnych.

SZPITAL WOJSKOWY W RAJCZY.

Przeznaczony jest dla leczenia chorych oficerów, podoficerów zawodowych i ich rodzin chorych na otwartą gruźlicę płuc.

Miejscami w wojsk. szpit. w Rajczy dla oficerów i rodzin osób wojskowych dysponuje Dep. Zdrowia M. S. Wojsk. i przydziela je chorym na podstawie podań z dołączonemi do nich „kartami badania stanu zdrowia", stwierdzającemi stan chorobowy petenta wzgl. członka rodziny,

oraz konieczność na podstawie wniosków szpitalnych odnośnie chorych, przebywających na leczeniu w którymkolwiek ze szpitali wojskowych.

SANATORJUM WOJSKOWE IM. MARSZAŁKA J. PIŁSUDSKIEGO W ZAKOPANEM.

Nowo nabyte przez M. S. Wojsk. Sanatorjum Wojskowe im. Marsz. J. Piłsudskiego w Zakopanem dla oficerów, podoficerów zawodowych (i ich rodzin) chorych - piersiowo wzgl. rekonwalescentów po przebytych ciężkich cierpieniach, wymagających leczenia klimatycznego, górskiego powietrza i słońca oraz forsownego odżywiania.

Kuracja klimatyczna trwa w ciągu całego roku bez przerwy.

Chorych z otwartą gruźlicą płuc do sanatorjum w Zakopanem nie przyjmuje się.

Wskazania do leczenia w Zakopanem:

1. początkowe, mało rozwinięte, dobrze rokujące postacie gruźlicy płuc o charakterze zamkniętym (nieobecność prątków Kocha w plwocinie i kale), posiadających duży zasób sił odpornościowych,
2. niektóre formy gruźlicy chirurgicznej,
3. rekonwalescenci po przebytych ciężkich, wyniszczających chorobach.

Przeciwwskazania do leczenia w Zakopanem:

1. nadmierna wrażliwość układu nerwowego, zwłaszcza na tle konstytucyjnem (daleko posunięta neurastenja, skłonność do depresji, wybitna wrażliwość na zmiany atmosferyczne, częste zawroty głowy, dokuczliwe bicie serca i t. p.),
2. daleko posunięta niedokrwistość,
3. choroby nerek,
4. zaawansowane rozpadowe choroby krtani,
5. przewlekłe, rozlane nieżyty oskrzeli znacznego stopnia,
6. rozedma płuc,

7. miażdżyca tętnic,
8. szybko postępujące postacie gruźlicy,
9. skłonność do krwotoków płucnych.

Bezwzględnie przeciwwskazane do leczenia w Zakopanem.

1. gruźlica jelit i nerek,
2. schorzenia mięśnia sercowego,
3. organiczne wady zastawek.

Miejscami w Sanat. Wojsk. w Zakopanem dysponuje M. S. Wojsk. Dep. Zdrowia. Celem uzyskania miejsca w sanatorjum należy poddać się badaniu lekarskiemu w C. P. Lek. wzgl. w jednym ze szpitali wojskowych (okręgowych, wojskowych lub garn. izb chorych), gdzie na podstawie wyniku badań wystawia się „Kartę badania stanu zdrowia chorego(ej). Po uzyskaniu karty badania oficer składa podanie o przyznanie miejsca w sanat., zaznaczając w jakim czasie pragnąłby odbyć kurację klimatyczną. O ile chodzić będzie o leczenie członka rodziny wojskowego, do podania należy dołączyć poświadczenie płatnika o pobieraniu przez petenta dodatku ekonomicznego na odnośnego członka rodziny.

Podania składać należy w drodze służbowej do Dep. Zdrowia M. S. Wojsk., gdzie rozpatrywane one będą przez Komisję Zdrojową kwalifikującą chorych na podstawie stanu ich zdrowia, opisanego w karcie badania przyczem pierwszeństwo przy przydzielaniu miejsc mają chorzy, znajdujący się na leczeniu w szpitalach wojskowych stałych, oraz chorzy, których stan zdrowia wymagać będzie bezwzględnie natychmiastowego wysłania ich do Zakopanego. Reszta zaś podań przy równych kwalifikacjach chorobowych kandydatów załatwianą jest w kolejności wpływania tych podań do Dep. Zdrowia.

Opłata dzienna za wyżywienie w sanatorjum wynosi około 3 zł. dziennie od osoby, oraz opłata dodatkowa (taksa klimatyczna, bibljoteka, czytelnia i t. p.) dla oficerów sztabowych i ich rodzin — 25 zł., dla oficerów młodszych i ich rodzin — 20 zł. i dla podoficerów zaw. i ich rodzin — 15 zł. miesięcznie.

Do sanatorjum przyjmowane są tylko osoby dorosłe i dzieci powyżej 14 lat.

Kuracjusze przebywający na leczeniu w sanatorjum wojskowem podlegają regulaminowi sanatorjum, podawanemu do wiadomości każdemu kuracjuszowi przez komendę sanatorjum. Nieprzestrzeganie regulaminu może być powodem do natychmiastowego wypisania kuracjusza(szki) ze stanu chorych sanatorjum niezależnie od wdrożenia postępowania dyscyplinarnego.

Leczenie w sanatorjum zasadniczo trwać może do trzech miesięcy w ciągu roku kalendarzowego.

Ze względu na odległość sanatorjum od stacji kolejowej w Zakopanem (około 6 klm.) na stacji zawsze będą do dyspozycji kuracjuszów środki lokomocji za opłatą określoną przez komendanta sanatorjum. Pożądanem jest, by kuracjusze, udający się do sanatorjum, zawczasu powiadamiali komendanta o dniu i godzinie przyjazdu do Zakopanego, celem zarezerwowania sobie miejsca.

SANATORJUM U. J. DLA DZIECI SKROFULICZNYCH
Zakopane (Bystre).

Wobec tego, że dzieci wojskowych do 14 lat nie są przyjmowane do Sanatorjum Wojskowego w Zakopanem, Dep. Zdrowia zarezerwował 10 miejsc w Zakładzie Leczniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Zakopanem, celem umieszczania tam dzieci osób wojskowych. Warunki przyjęcia dziecka do zakładu U. J. są podane do wiadomości zainteresowanych w Dz. Rozk. Nr. 22/27 poz. 270.

SZPITALE SEZONOWE
Busko, Ciechocinek, Inowrocław i Druskieniki.

Po za szpitalami stałemi Dep. Zdrowia uruchamia corocznie, w okresie letnim, szpitale sezonowe w Busku, Ciechocinku, Inowrocławiu, a 3 Okr. Szef. Sanit. w Druskienikach.

Kuracja w każdym ze szpitali sezonowych zasadniczo trwa 4 tygodnie z tem, że każdy szpital sezonowy podczas lata ma cztery sezony, zaczynając od 15 maja do 13 września. Każdy z czterech sezonów rozpoczyna się 15 każdego miesiąca (poczynając od maja) i kończy się 13 następnego miesiąca. O otwarciu szpitali sezonowych każ-

dorazowo podaje się do wiadomości ogółu oficerów przez rozkaz, ogłaszany w Dz. Rozk.

Wskazania lecznicze:

Wszelkie postacie przewlekłego gośćca stawowego, gruźlica układu chłonnego i kostnego znaczniejszego stopnia, następstwa po przebytem zapaleniu kości, stawów, ranach postrzałowych, złamaniach, choroby kobiece (zapalenie przymacicza, jajników, jajowodów, pozostałości po wysiękach i t. p.).

Przeciwwskazania lecznicze:

Wszelkie postacie gruźlicy płuc i gruczołów śródpiersia, choroby zakaźne, choroby skórne i weneryczne, ciężkie schorzenia mięśnia sercowego i układu krwionośnego, cierpienia nerek, wszelkie postacie nisterji i maurastenji.

Celem uzyskania miejsca w jednym ze szpitali sezonowych (Busko, Ciechocinek, Inowrocław) oficer względnie członek jego rodziny winien być zbadany przez lekarzy Centr. Przych. Lek., bądź przez ordynatorów szpitali wojskowych stałych, bądź wreszcie przez lekarzy oddziałowych (w wypadku kiedy w garnizonie brak zakładu sanitarnego) i po uzyskaniu orzeczenia lekarskiego, stwierdzającego stan zdrowia kandydata do leczenia kąpielowego i konieczność przeprowadzenia kuracji, wnosi podanie, z dołączeniem wyników badania lekarskiego, w drodze służbowej do Dep. Zdrowia, zaznaczając w podaniu, do którego ze szpitali pragnąłby się udać i w którym sezonie. O ile chodzić będzie o leczenie członka rodziny oficera, wymagane jest dołączenie poświadczenia płatnika o pobieraniu dodatku ekonomicznego na odnośnego członka rodziny.

Pierwszeństwo w otrzymaniu miejsca w szpitalu sezonowym mają przedewszystkiem chorzy ze stanu chorych szpitali wojskowych stałych, na wnioski tych szpitali, oraz ci z leczących się ambulatoryjnie, którzy z leczenia klimatycznego dotąd nie korzystali.

Opłata za leczenie wyżywienie i mieszkanie wynosi około 3.50 zł. dziennie od osoby; dzieci do lat 6 opłacają połowę stawki.

Miejscami w szp. sez. w Druskienikach dysponuje 3 okręgowy szef sanitarny, uwzględniając w pierwszym

rzędzie podania chorych z D. O. K. III i dopiero na wolne miejsca, przydzielając chorych z innych O. K. Podania o przyznanie miejsc w Druskienikach kierować należy do 3 okr. szefa sanit. w Grodnie. Pożądanem jest wczesne składanie podań, gdyż miejsca są przydzielane w maju na cały okres letni do 13. IX.

KRYNICA TRUSKAWIEC I INNE UZDROWISKA.

Oficerowie, których stan zdrowia wymaga leczenia w Krynicy względnie Truskawcu, mogą uzyskać w tych uzdrowiskach bezpłatne kąpiele i zwrot taksy klimatycznej, oraz kosztów dwóch-trzech, porad lekarskich na miejscu. W tym celu należy złożyć podanie, z dołączeniem orzeczenia lekarskiego o konieczności odbycia kuracji w jednym z wymienionych uzdrowisk odnośnie Krynicy do 5 okr. szefa sanitarnego, odnośnie Truskawca do 10 okr. szefa sanit., którzy zawiadamiają petentów o przyznaniu im wspomnianych ulg.

O ulgach leczniczych dla oficerów i ich rodzin we wszystkich innych zdrojowiskach i uzdrowiskach prywatnych, uzyskiwanych przez Dep. Zdrowia z roku na rok, podaje się do wiadomości zainteresowanych przez ogłaszanie w Dz Rozk. corocznie przed rozpoczęciem sezonów kuracyjnych.

LECZENIE ZAGRANICĄ.

W wyjątkowych wypadkach, kiedy zupełne wyleczenie oficera zawodowego po zastosowaniu wszystkich rozporządzalnych w kraju środków jest niemożliwe, może on za zezwoleniem ministra spraw wojskowych być wysłany na doleczenie po za granice państwa. Konieczność takiego leczenia zostaje stwierdzoną przez orzeczenie lekarskie szpitala okręgowego, potwierdzone przez okr. szef. sanit. względnie przez orzeczenie Szpitala Szkoły Podchor. Sanit.

Oficerowi wysyłanemu za granicę na kurację na wniosek szefa Dep. Zdrowia przyznaje minister spraw wojsk. zapomogę, której wysokość zależy od rodzaju choroby, czasu potrzebnego do leczenia i rozmiarów kredytów przeznaczonych na ten cel w budżecie M. S. Wojsk.

Rodzinom oficerów jak również oficerom w stanie spoczynku prawo do leczenia się zagranicą na koszt wojska nie przysługuje.

LECZENIE W SZPITALACH I PRZEZ LEKARZY CYWILNYCH.

Wojskowi, w razie choroby, zasadniczo winni się leczyć w szpitalach wojskowych, w wypadkach jednak, kiedy oddanie do szpitala wojskowego nie jest możliwe dla braku takiego szpitala na miejscu, a przewiezienie chorego do szpitala wojskowego w innej miejscowości, ze względu na stan zdrowia chorego, lub z powodu trudności transportowych jest niemożliwe, można chorego umieścić w miejscowym szpitalu cywilnym (powszechnym, komunalnym lub prywatnym) jednak tylko na czas, dopóki nie odzyska on zdolności do transportu do szpitala wojskowego.

Wynikłe stąd koszta (leczenia i utrzymania chorego według klasy II-ej) pokrywa skarb państwa, pobierając od oficera opłatę, jak za leczenie w szpitalu wojskowym, t. j w wysokości równoważnika żywnościowego.

Dopuszczalnem jest leczenie się oficera (wzgl. rodziny) w domu, pod opieką jednak i kontrolą lekarza wojskowego, do którego przynależy pod względem opieki lekarskiej, względnie którego wyznaczą władze wojskowe

Do chorego oficera, względnie członka rodziny może być wezwany lekarz cywilny tylko wówczas, gdy:

1. w danej miejscowości niema lekarza wojskowego,
2. ordynujący lekarz wojskowy uzna za konieczne wezwanie cywilnego lekarza specjalistę, którego wśród lekarzy wojskowych garnizonu brak,
3. w wypadkach nagłych przybycie lekarza wojskowego jest niemożliwe.

W tych trzech wypadkach choremu oficerowi mogą być zwrócone koszta porady lekarskiej względnie konsyljum za przedstawieniem okr. szefowi sanit. wzgl. Dep. Zdrowia kwitów lub rachunków, wystawionych przez wezwanego lekarza cywilnego, a poświadczonych przez lekarza wojskowego co do konieczności wezwania lekarza cywilnego oraz zgodności rachunku z taksą lekarską, obowiązującą w danej miejscowości, zatwierdzoną przez wojewódzki urząd zdrowia.

W razie braku lekarza wojskowego rachunek stwierdzają, co do wyżej wymienionych okoliczności, władze samorządowe lub administracyjne.

Weteranom powstań narodowych oraz emerytom wojska polskiego nie przysługuje prawo do zwrotu kosztów za leczenie w domu.

Pomocy lekarskiej położniczej udziela się, zasadniczo, tylko na oddziałach położniczych szpitali okręgowych. W miejscowościach, w których brak szpitali okręgowych z oddziałami położniczo-ginekologicznemi, a przewiezienie rodzącej do szpitala okręgowego, ze względu na nagłość porodu, jest niemożliwem i chora zmuszona jest rodzić w domu, mogą wówczas być zwrócone koszty choroby w wysokości 10 dniowego utrzymania w szpitalu okręgowym po potrąceniu strawnego

LEKARSTWA I MATERJAŁ SANITARNY.

Lekarstwa i materjał sanitarny chorzy, leczący się w domu, otrzymują z aptek wojskowych na zasadzie recept lekarzy wojskowych, wystawianych każdorazowo, lub na zasadzie recept lekarzy cywilnych, potwierdzonych przez lekarza wojskowego.

Lekarstwa i materjał sanitarny wojskowi zawodowi otrzymują bezpłatnie, rodziny zaś za opłatą w wysokości 25% ich ceny.

Zakup leków z aptek cywilnych dopuszczalny jest tylko wyjątkowo:

1. gdy niema na miejscu apteki wojskowej,
2. gdy w aptece wojskowej brak środka przepisanego i objętego katalogiem wojskowym.
3. w razie wskazań życiowych.

W tych tylko trzech wypadkach przysługuje oficerowi zwrot pełnych kosztów, poniesionych przez niego na zakup lekarstw, na podstawie recept, względnie ich odpisów, potwierdzonych przez lekarza wojskowego lub kierownika apteki wojskowej i stwierdzających okoliczności, wymienione pod pkt. 1 — 3. Rodzinom zaś w tych wypadkach przysługuje prawo do zwrotu równowartości zakupionych leków, po potrąceniu ceny kosztu danego leku w aptece wojskowej.

Recepty muszą być wypisane czytelnem pismem i powinny zawierać datę, dla kogo wypisane jest lekarstwo z podaniem stopnia służbowego i przydziału chorego oficera (o ile chodzi o rodzinę — podanie stopnia pokrewieństwa), oraz stopień, nazwisko i przydział lekarza wystawiającego receptę.

POMOC DENTYSTYCZNA.

Pomocy dentystycznej udzielają wojskowym i ich rodzinom przychodnie dentystyczne przy szpitalach wojskowych.

W zakres bezpłatnej pomocy dentystycznej wchodzą porady, zabiegi lecznicze, usunięcie zębów i plombowanie cementem i amalgamatem miedzi.

Za plombowanie amalgamatem szlachetnym, względnie porcelaną, oraz za roboty techniczne opłacają tak oficerowie, jak też ich rodziny cenę własnego kosztu zużytego materjału.

Roboty techniczne ze złota mogą być wykonane bezpłatnie jedynie za każdorazowem zezwoleniem ministra spraw wojskowych tylko rannym szczękowym.

Roboty techniczne oficerom i ich rodzinom wykonywane są według kolejności zgłoszeń, przyczem roboty techniczne t. zw. kosmetyczne załatwiane są w terminach późniejszych.

W garnizonach w których brak ambulatorjów dentystycznych, pierwszej pomocy dentystycznej winien udzielić lekarz oddziałowy: do tego rodzaju zabiegów należą: usunięcie korzeni, zatrucie zęba przy zapaleniu miazgi zębowej i inne drobniejsze zabiegi.

Lekarz oddziałowy orzeka o konieczności udzielenia pomocy specjalisty, doraźnej lub też leczenia dłuższego. W tym ostatnim przypadku kieruje on chorego do najbliższej przychodni dentystycznej z odpowiednią kartą służbową.

W wypadkach wyjątkowych, gdy zachodzi potrzeba udzielenia natychmiastowej pomocy dentysty, której lekarz oddziałowy nie jest w stanie udzielić choremu, a przyjazd do garnizonu, w którym jest przychodnia dentystyczna wojskowa, jest utrudniony, można skorzystać z jednorazowej porady lekarza dentysty cywilnego, na zasadach, jak przy zwracaniu się do cywilnego lekarza specjalisty w innych specjalnościach.

Rodziny oficerów, pełniących służbę w garnizonach nie posiadających wojskowych przychodni dentystycznych, mogą się leczyć w najbliższej przychodni dentystycznej, ponosząc koszta przejazdu i wyżywienia z własnych funduszów.

APTECZKA DOMOWA.

Krótki spis leków często używanych, które każda rodzina powinna posiadać w swej apteczce domowej:

Aspiryna w tabletkach po 0,5	1 tubkę
Amonjak	20,0
Jodyna	20,0
Gliceryna czysta	30,0
Waselina amerykańska biała	20,0
Kwas borny	30,0
Maść cynkowa	20,0
Krople Inoziemcowa	20,0
Krople walerjanowe	20,0
Woda utleniona	50,0
Pastylki „Statin" (woda Burowa)	
Wata odtłuszczona	100,0
Wata szara	100,0
Papier woskowy lub ceratka	
Opaski gazowe	
Irrygator kompletny	

Niektóre większe firmy farmaceutyczne mają u siebie na składzie gotowe, skompletowane apteczki domowe w cenie od kilkunastu złotych.

ROZDZIAŁ XXV.

Wyjazdy zagranicę.

Zezwolenie. Oficerom nie wolno wyjeżdżać zagranicę bez otrzymania na to rozkazu lub zezwolenia kompetentnej władzy wojskowej.

Zezwolenia na wyjazd w sprawach prywatnych udziela:

a) oficerom w stanie czynnym i powołanym do służby czynnej (w czasie udzielonego im urlopu) i oficerom w stanie nieczynnym szef Biura Personalnego M. S. Wojsk.,

b) oficerom w stanie spoczynku i oficerom rezerwy właściwy dowódca okręgu korpusu.

Podania. Oficerowie w stanie czynnym i powołani do służby czynnej oraz oficerowie w stanie nieczynnym wnoszą podania do M. S. Wojsk. drogą służbową, które powinny zawierać: 1) imię i nazwisko, 2) stopień, 3) formację, w której oficer pełni służbę (of. w st. czynnym) względnie miejsce pobytu (oficer w st. nieczynnym), 4) dokąd ma zamiar jechać i na jak długo, 5) cel podróży.

Oficerowie w stanie spoczynku i oficerowie rezerwy wnoszą podania do D. O. K. przez właściwą P. K. U. osobiście lub listem poleconym, podając: 1) stopień, 2) imię i nazwisko, 3) rok urodzenia. 4) miejsce faktycznego zamieszkania, 5) możliwie dokładny adres w kraju, do którego wyjeżdżają.

Paszporty. Dokumentem, stwierdzającym prawo oficera do wyjazdu zagranicę, jest paszport zagraniczny albo dyplomatyczny lub służbowy, który oficer do chwili powrotu do kraju powinien stale posiadać przy sobie.

Of. wyjeżdżający w sprawach służbowych otrzymują paszport dyplomatyczny z Min. Spr. Zagr. albo paszport służbowy.

Of. wyjeżdżający w sprawach prywatnych załatwiają wszelkie formalności osobiście, wnosząc podania do właściwych władz administracyjnych na podstawie pisemnego zezwolenia kompetentnej władzy wojskowej.

Uzyskanie paszportu ulgowego oraz potrzebnych wiz jest obowiązkiem właściciela paszportu.

Ubiór. Patrz „Rozdz. XX. Umundurowanie".

Meldowanie się. Wyjazd swój meldują podając datę wyjazdu i powrotu:

a) of. w st. czynnym i powołani do służby czynnej osobiście (wyjątkowo pisemnie) dowódcy formacji,

b) of. w st. nieczynnym pisemnie temu organowi M. S. Wojsk., który administruje ich sprawami personalnemi,

c) of. w st. spoczynku i of. rezerwy dowódcy okręgu korpusu w drodze przez powiatową komendę uzupełnień.

Każdy oficer (w st. czynnym lub nieczynnym) po przybyciu zagranicę obowiązany jest swoje przybycie oraz cel i termin pobytu zagranicą z podaniem adresu w ciągu 24 godzin, zaś swój wyjazd z danego państwa co najmniej na 24 godzin przed wyjazdem z zaznaczeniem, dokąd się udaje, podać do wiadomości szefowi polskiej placówki dyplomatycznej lub konsularnej.

W razie, gdy przy placówce dypl. urzęduje attaché wojskowy, zawiadomienie to powinno się odbyć za jego pośrednictwem. Jeśli zaś oficer przybywa do miejscowości, w której attaché wojsk. urzęduje, obowiązany jest oficer osobiście się mu meldować.

Marszałkowie i generałowie zawiadamiają o swem przybyciu zawsze pisemnie. O ile przebywają w charakterze służbowym w miejscowości, w której urzęduje attaché wojsk., powinien się on osobiście im meldować.

O każdej zmianie adresu zagranicą są oficerowie zobowiązani w przeciągu 24 godzin zawiadamiać szefa polskiej placówki dyplomatycznej lub konsularnej (attaché wojsk.). W razie podróży celem zwiedzenia danego kraju oficer podaje tylko program swej podróży z wykazem miejscowości, które zamierza kolejno zwiedzić.

Of. w st. spoczynku i of. rezerwy powinni w terminie do dni 14 zgłosić się u właściwej władzy konsularnej, najbliższej ich miejsca zamieszkania, oraz zawiadomić konsulat o każdej zmianie miejsca pobytu.

Zachowanie się. Oficer znajdujący się zagranicą, zwłaszcza występujący w mundurze lub w inny sposób ujawniający swój charakter oficera, powinien z honorem i godnością reprezentować wojsko polskie.

W wypadkach zadraśnięcia godności osobistej lub narodowej oficer powinien reagować z taktem i stanowczo-

ścią lecz bez brutalności i natychmiast meldować o tem służbowo polskiemu attaché wojskowemu, zaś w braku attaché wojskowego w danem państwie przez polską placówkę dyplomatyczną lub konsularną do M. S. Wojsk.

Zakaz zwiedzania terenu manewrów i linij frontów oraz zagranicznych instytucyj wojskowych bez zezwolenia.

Oficerom przebywającym za granicą nie wolno udawać się na teren manewrów i na linję frontów lub dawnych frontów, zwiedzać zagraniczne instytucje i zakłady wojskowe, oraz posługiwać się w tych wypadkach aparatami fotograficznemi bez specjalnego na to zezwolenia odpowiednich władz danego państwa, uzyskanego za pośrednictwem polskiego attaché wojskowego względnie w braku attaché wojskowego za pośrednictwem polskiej placówki dyplomatycznej lub konsularnej.

Uprawnienia attachés wojsk. Of. znajdujący się zagranicą spełniają rozkazy i wskazówki polskiego attaché wojsk., który:

1) reguluje udział oficerów polskich zagranicą w uroczystościach, obchodach i nabożeństwach;

2) wydaje przepisy, normujące życie służbowe i zachowanie się poza służbą tych oficerów;

3) prowadzi ewidencję oficerów polskich zagranicą;

4) udziela oficerom, znajdującym się służbowo zagranicą, pomocy i ułatwień w sprawie zakwaterowania i warunków życia;

5) ma nadzór nad przestrzeganiem przez oficerów polskich zagranicą ogólnych przepisów o dyscyplinie, zachowaniu się i umundurowaniu;

6) pośredniczy w korespondencji służbowej tych oficerów;

7) pośredniczy we wszelkich sprawach oficerów polskich z władzami obcego państwa;

8) ma prawo kontroli dokumentów oficerów zagranicą i prowadzi w tym celu osobne rejestry;

9) ma prawo żądać od oficerów polskich zagranicą wszelkich informacyj co do ich działalności na terytorjum danego państwa.

Szczegółowe postanowienia o wyjazdach zagranicę zawiera P. S. 325 — 565.

ROZDZIAŁ XXVI.

Administracja w jednostkach administracyjnych.

I. Zasady administracji.

1. Organizacja administracji.

Jednostką administracyjną jest taka część wojska, której dowódca (komendant) otrzymuje od organu zaopatrującego pieniądze i materjał celem zaspokojenia potrzeb formacji, reguluje samodzielnie ich użycie i rozlicza się przed organem zaopatrującym.

W skład jednostki administracyjnej wchodzą pododdziały administracyjne własne i przynależne. Własne pododdziały administracyjne stanowią część organiczną jednostki administracyjnej, a przynależne wchodzą w skład organizacyjny jednej jednostki administracyjnej, a pod względem administracyjnym podlegają drugiej jednostce administracyjnej.

Administracją kieruje dowódca przy pomocy organów, które dzielą się na kierownicze i zarządzające.

Organem kierowniczym jest kwatermistrz, a w broniach technicznych komendant parku. Do organów zarządzających należą: oficer materjałowy, zastępca oficera materjałowego, oficer żywnościowy, płatnik i niepodlegający organizacyjnie kwatermistrzowi lekarz, lekarz weterynarji, dowódca plutonu łączności i t. p.

Pod względem administracyjnym podlegają jednostki administracyjne dowódcy okręgu korpusu z wyjątkiem pułków lotniczych, które odnośnie zaopatrywania w materjał lotniczy podlegają bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych.

2. Zakres działania organów administracyjnych.

Do zakresu działania dowódcy należy:

a) uzgadnianie spraw wyszkolenia ze sprawami administracji,

b) zatwierdzenie planu pracy w dziedzinie gospodarki,

c) zatwierdzanie planów zużycia ryczałtów,

d) ustalanie kolejności zaspokojenia potrzeb materjałowych w obrębie ryczałtów,

e) dysponowanie funduszem gospodarczym,

f) wyznaczanie personelu pomocniczego,

g) nadzór nad gospodarką,

h) zarządzanie dochodzeń w wypadku szkód, strat lub nadwyżek i wydawanie zarządzeń w wyniku dochodzeń.

Gospodarką w jednostce administracyjnej z ramienia dowódcy kieruje kwatermistrz. Zakres działania kwatermistrza obejmuje:

a) czuwanie nad przepisowem pobieraniem pieniędzy i materjałów w ustalonych terminach,

b) czuwanie nad odpowiedniem zabezpieczeniem przechowywanych w jednostce administracyjnej pieniędzy i materjału,

c) opracowywanie planu zużycia ryczałtów i przedkładanie dowódcy planu do zatwierdzenia,

d) czuwanie nad wykonaniem planu pracy w zakresie gospodarki,

e) wykonywanie nadzoru nad organami zarządzającemi i przeprowadzanie rewizji gospodarki w okresach półrocznych.

Zakres działania oficera materjałowego obejmuje:

a) prowadzenie gospodarki materjałowej w jednostce administracyjnej z wyjątkiem gospodarki żywnościowej,

b) prowadzenie rachunkowości materjału użytku bieżącego i zapasu wojennego,

c) układanie rozdzielnika materjałowego,

d) sporządzanie sprawozdań materjałowych,

e) przeprowadzenie rocznej inwentaryzacji materjału i sporządzanie wykazu inwentaryzacyjnego.

Zakres działania zastępcy oficera mat. reguluje kwatermistrz.

Zakres działania oficera żywnościowego w odniesieniu do gospodarki żywnościowej obejmuje analogiczne czynności, jak zakres działania oficera materjałowego w odniesieniu do gospodarki materjałowej, ponadto nadzór nad kuchniami pododdziałów.

Płatnik prowadzi gospodarkę pieniężną jednostki administracyjnej oraz rachunkowość pieniężną gospodarki ryczałtowej.

3. *Organa zaopatrujące.*

W zakresie zaopatrzenia pieniężnego i przydziału ryczałtów organem zaopatrującym jest kierownik rejonowej intendentury pieniężnej, a odnośnie zaopatrzenia materjałowego:

a) rejonowa intendentura materjałowa dla niezryczałtowanych artykułów żywnościowych i paszy, umundurowania i oporządzenia, materjału kwaterunkowego i taborowego,

b) składnica uzbrojenia dla materjału uzbrojenia,

c) składnica zaopatrzenia saperskiego dla materjału saperskiego,

d) składnica sanitarna dla materjału sanitarnego i weterynaryjnego.

4. *Zasady zaopatrywania.*

Czynności, związane z normalnem zaopatrywaniem, regulują organa zaopatrujące przy pomocy dotacyj według planu zgóry ustalonego bez przedkładania ze strony jednostki administracyjnej zapotrzebowań.

Dotacją nazywa się ustalona ilość pieniędzy lub materjału, w który powinna być zaopatrzona jednostka administracyjna na pewien okres czasu, aby mogła zaspokoić swoje potrzeby. Wysokość dotacji ustalają właściwe organa Ministerstwa Spraw Wojskowych (szefowie służb) na podstawie stanów liczebnych ludzi i zwierząt, tabel należności i norm trwałości dla wyposażenia indywidualnego, względnie ilości pododdziałów lub innych zespołów, wynikających z organizacji jednostki administracyjnej dla wyposażenia zbiorowego i podają do wiadomości jednostki administracyjnej conajmniej na miesiąc przed początkiem roku budżetowego. Należności, do jakich są uprawnione jednostki użytkujące i normy trwałości dla poszczególnych materjałów, ustalają ustawy lub rozporządzenia ministra spraw wojskowych.

Pieniądze otrzymuje jednostka administracyjna w formie funduszu obrotowego, a materjał przy pomocy przydziału automatycznego lub zmechanizowanego.

Przy przydziale automatycznym przyznaje organ zaopatrujący materjał na podstawie swoich przewidywań i obli-

czeń, opartych na tabelach należności i ocenie stanu materjałowego jednostki. O przydziale zawiadamia organ zaopatrujący jednostkę administracyjną przy pomocy wyciągów ze swoich planów zaopatrzenia w formie rozdzielników.

Przy przydziale zmechanizowanym udowadnia jednostka administracyjna okresowo prawo do należności. Udowadnianie polega na przestawianiu dziennika należności lub stanu zużycia materjału na podstawie wykazu zmian i wykazu inwentaryzacyjnego. Przedstawianie dziennika należności odbywa się w okresach miesięcznych, wykazu zmian kwartalnie, a wykazu inwentaryzacyjnego w okresach rocznych. O przydziale materjału w sposób zmechanizowany zawiadamia organ zaopatrujący jednostkę administracyjną na podstawie wyciągów ze swego planu zaopatrzenia lub zapomocą zleceń, opartych na badaniu sprawozdania jednostki administracyjnej.

Doraźne zaspokojenie nieprzewidzianych potrzeb jednostki administracyjnej opiera się na zapotrzebowaniach, przedstawianych przez jednostkę administracyjną dowódcy okręgu korpusu.

5. *Podstawy gospodarki w jednostce administracyjnej.*

Podstawę gospodarki pieniężnej i materjałowej w jednostce administracyjnej stanowią raporty poranne i część administracyjna rozkazu dziennego.

Raporty poranne zestawiają dowódcy pododdziałów i przesyłają płatnikowi. Stany, wykazywane w raportach, po uzgodnieniu z rozkazami dziennemi służą za podstawę wpisu do dziennika należności.

Część administracyjną rozkazu dziennego redaguje kwatermistrz przy współudziale organów zarządzających, a zatwierdza dowódca. Część administracyjna rozkazu pułkowego ustala plan czynności gospodarczych, służy za podstawę do przeprowadzania zmian w stanach ludzi i zwierząt w dzienniku należności oraz stanowi uzasadnienie praw jednostek użytkujących do należności.

Dziennik należności służy do wykazania praw do należności, obliczanych bądź na podstawie stanów liczebnych jednostki administracyjnej, bądź na podstawie należności pieniężnych, zgóry określonych.

Do należności pieniężnych, wykazywanych w dzienniku należności, należą żołd szeregowych i wszystkie ryczałty.

Dziennik należności prowadzi płatnik na podstawie: a) raportów porannych, b) rozkazów dziennych dowódcy jednostki administracyjnej, c) tabel należności, d) kart wyposażenia i pokwitowania odbioru kart wyposażenia, e) przepisów i rozporządzeń władz przełożonych.

6. *Gospodarka pieniężna.*

Pieniądze, potrzebne jednostce administracyjnej, przydziela kierownik rejonowej intendentury pieniężnej w formie a) funduszu obrotowego, b) zaliczek na wyrównanie funduszu obrotowego do czasu sprawdzenia i zlikwidowania wydatków przez kierownika rejonowej intendentury pieniężnej.

Fundusz obrotowy służy na pokrycie bieżących wydatków w okresie budżetowym.

Do otrzymania zaliczki nie przedstawia jednostka administracyjna zapotrzebowania. Asygnowane zaliczki potrąca kier. rej. int. pieniężnej po upływie każdego miesiąca sprawozdawczego przy pokrywaniu definitywnych wydatków na podstawie zbadania sprawozdania pieniężnego jednostki administracyjnej.

Pieniądze, należne jednostce administracyjnej, przekazuje kierownik rejonowej intendentury pieniężnej na rachunek bieżący jednostki administracyjnej w kasie skarbowej, któremi dysponuje jednostka przy pomocy zleceń wypłaty.

Oszczędności z funduszów ryczałtowych może deponować jednostka administracyjna w państwowych instytucjach bankowych i w Banku Polskim, a wypłaty z oszczędności uskutecznia czekami.

Dla wypłaty poborów, żołdu i regulowania drobnych wydatków może podejmować jednostka administracyjna pieniądze jedynie w dniu płatności. Poza dniem płatności może przechowywać w swojej kasie zapas gotówki, nieprzekraczający $^1/_2\%$ przyznanego funduszu obrotowego, a wszelkie wypłaty powinna uskuteczniać zleceniami wypłaty lub czekami.

7. *Księgi kasowe.*

Księgowość pieniężna obejmuje:

a) dziennik obrotów pieniężnych i kontotekę rozrachunkową,

b) książkę rachunku bieżącego,

c) rejestr wierzytelności i długów oraz kontotekę wierzytelności i długów rozrachunkową i osobową.

Dziennik obrotów pieniężnych służy do ujmowania wszystkich obrotów pieniężnych i wykazania w każdej chwili ogólnego stanu zapasów pieniężnych.

Kontoteka rozrachunkowa służy do zestawiania poszczególnych obrotów pieniężnych według „rachunków", które otwiera się w miarę potrzeby.

Książka rachunku bieżącego służy do prowadzenia rachunkowości zasobów pieniężnych, znajdujących się na rachunku bieżącym jednostki administracyjnej w kasie skarbowej.

Rejestr wierzytelności i długów ujmuje wierzytelności i długi jednostki administracyjnej. Kontoteka wierzytelności i długów dzieli się na trzy działy:

a) wierzytelności jednostki administracyjnej,

b) długów jednostki administracyjnej,

c) wierzytelności i długów.

Dział pierwszy wykazuje wysokość pretensyj skarbu państwa i funduszu ryczałtowego do osób trzecich, dział drugi wykazuje wysokość pretensyj osób trzecich do jednostki administracyjnej, a dział trzeci przedstawia wysokość zadłużenia względnie należności osób trzecich wobec jednostki administracyjnej i stanowi zarazem imienny rejestr dłużników i wierzycieli jednostki administracyjnej.

8. *Dowody kasowe.*

Do dowodów kasowych należą kwit, dowód wpłaty, wykaz miesięczny uposażenia, karta żołdu, karta wyposażenia i potwierdzenie odbioru, wykaz wypłaconego strawnego w gotówce, uwierzytelnienie, karta likwidacyjna, która służy do ewidencji uposażenia, wykaz płac robotników, zlecenie wypłaty, czek i dowody przewozowe.

9. *Sprawozdanie rachunkowo - kasowe.*

Sprawozdanie rachunkowo-kasowe obejmuje:

1) zestawienie należności i wydatków do pokrycia,

2) sprawozdanie z przychodów pieniężnych otrzymanych przez jednostkę administracyjną,

3) zestawienie obrotów i sald kontoteki rozrachunkowej i kontoteki wierzytelności i długów,

4) oryginalne dowody kasowe.

Sprawozdanie rachunkowo-kasowe przedkłada jednostka administracyjna kierownikowi rejonowej intendentury pieniężnej do 6 każdego miesiąca za miesiąc ubiegły.

10. *Gospodarka materjałowa.*

Potrzebny dla jednostki administracyjnej materjał przydzielają organa zaopatrujące w sposób automatyczny lub zmechanizowany celem uzupełnienia materjału do wysokości nakazanej dotacji bez przedstawiania ze strony jednostek zapotrzebowań.

Oprócz przydziału materjału w naturze otrzymują jednostki administracyjne ryczałty na zakup materjału.

Gospodarka materjałowa w jednostkach administracyjnych obejmuje materjał użytku bieżącego i zapasu wojennego i rozciąga się na następujące czynności, związane z obrotem materjałowym:

a) przyjęcie materjału,

b) magazynowanie materjału i jego konserwację,

c) rozdział zapasu magazynowanego między pododdziały,

d) naprawy,

e) postępowanie z materjałem, będącym w użyciu przenoszonych szeregowych,

f) klasyfikację materjału,

g) inwentaryzację materjału,

h) wybrakowanie materjału i jego sprzedaż,

i) wysyłkę i przewóz materjału.

Przesyłki materjału odbiera organ, zarządzający danym materjałem, a w razie jego nieobecności jego zastępca, wyznaczony przez dowódcę. Formację, która wysłała materjał, zastępuje przy odbiorze oficer, wyznaczony przez komendanta garnizonu. Przyjęcie materjału odbywa się na podstawie protokółu przyjęcia.

Pobieranie materjału z magazynu jednostki administracyjnej przez pododdziały i zwrot zużytego materjału do magazynu nie wymaga żadnego pokwitowania.

Rozdział materjału pomiędzy pododdziały przeprowadza kwatermistrz, a zatwierdza dowódca i ogłasza w części administracyjnej rozkazu dziennego w formie rozdzielnika. Na podstawie ogłaszanego w rozkazie dziennym rozdzielnika pobierają pododdziały materjał z magazynu, a zużyty oddają do magazynu na podstawie wykazu zwrotu, ogłaszanego w rozkazie dziennym.

Przechowywanie materjału rozciąga się na przygotowanie magazynów, ich urządzenie w zależności od przeznaczenia magazynów, zdeponowanie materjału w magazynie i jego konserwację.

Naprawy mogą uskuteczniać warsztaty jednostki administracyjnej lub zakłady przetwarzające. O oddaniu materjału do naprawy w jednych lub w drugich warsztatach decyduje charakter materjału i stopień uszkodzenia.

Warsztaty jednostki administracyjnej podlegają kwatermistrzowi za pośrednictwem organu zarządzającego materjałem.

Wartość materjału, który posiada jednostka administracyjna, ocenia się pod względem jego wartości użytkowej przy pomocy klasyfikacji. Klasyfikację materjału przeprowadzają:

a) jednostka administracyjna w odniesieniu do materjału mundurowego i taborowego przy pomocy organu zarządzającego i delegata, wyznaczonego przez dowódcę jednostki administracyjnej,

b) organa zaopatrujące przez swych delegatów lub inspektorów technicznych w odniesieniu do innych rodzajów materjału.

Wycofanie materjału, nie nadającego się do użytku, odbywa się na podstawie komisyjnego wybrakowania. Materjał wybrakowany może być sprzedany na podstawie zezwolenia organu zaopatrującego. Sprzedaż odbywa się komisyjnie, a kwoty, uzyskane ze sprzedaży, przechodzą na rzecz skarbu państwa lub funduszu ryczałtowego zależnie od tego, z jakich funduszów został zakupiony materjał.

Z końcem każdego roku budżetowego przeprowadza jednostka administracyjna spis inwentarza w formie wykazu inwentaryzacyjnego. Wykaz inwentaryzacyjny obejmuje:

a) rzeczywisty ilościowy stan materjału,

b) określenie zdatności użytkowej,

c) wartość pieniężną materjału, zakupionego przez jednostkę administracyjną.

11. Księgi materjałowe.

Księgami materjałowemi są:

a) dziennik dowodów materjałowych,

b) ogólna kartoteka materjałowa,

c) kontoteka materjałowa,

d) kartoteka uzupełnień i wymian,

e) kartoteka materjałów zawieszonych,

f) kontoteka wyposażenia podoficerów zawodowych,

g) księga wyposażenia szeregowych przeniesionych czasowo,

h) dziennik wymiany i konserwacji,

i) księga materjałów jednorazowego użytku.

Dziennik dowodów materjałowych służy do wpisu dowodów materjałowych obrotu zewnętrznego dla wszystkich rodzajów materjału.

Ogólna kartoteka materjałowa służy do wykazania ogólnego stanu ilościowego i jakościowego materjału, znajdującego się w magazynie i w użyciu. Ogólną kartotekę materjałową prowadzą organa zarządzające w formie rachunków przedmiotami albo zestawami zależnie od sposobu administrowania materjałem.

Kontowa kartoteka materjałowa służy do zobrazowania ilościowego stanu materjałowego w pododdziałach według rachunków, w które jest zgrupowana ogólna kartoteka materjałowa.

W kartotece uzupełnień i wymian prowadzi się obroty materjałowe, dotyczące uzupełnienia zestawów przedmiotami i wymiany przedmiotów w zestawach. Prowadzi się ją wówczas, jeżeli kontoteka materjałowa jest prowadzona zestawami.

Kartoteka materjałów zawieszonych ma na celu utrzymanie w ewidencji materjałów zawieszonych do czasu

umorzenia strat względnie przypisania do zwrotu pewnej kwoty pieniężnej celem pokrycia straty.

Kontoteka wyposażenia podoficerów zawodowych służy do ewidencji materjałów, jakie posiadają podoficerowie zawodowi jednostki adm. oraz do wykazania obrotów temi materjałami.

Księga wyposażenia szeregowych przeniesionych czasowo ma na celu rejestrację materjału, jaki zabierają względnie przenoszą ze sobą szeregowi czasowo przeniesieni.

Księgę wyposażenia szeregowych przeniesionych czasowo prowadzi kwatermistrz jednostki wysyłającej, a przydzielonych służbowo dowódca pododdziału, do którego szeregowi zostali czasowo przeniesieni.

Dziennik wymiany i konserwacji służy do wykazywania wymiany materjału celem odnowienia zapasów, przechowywanych w magazynach i do wyszczególnienia przeprowadzonych zabiegów konserwacyjnych magazynowanego materjału oraz wykazania ilości zużytych środków konserwacyjnych.

Księga materjałów jednorazowego użytku służy do wpisywania materjałów jednorazowego użytku i wykazania obrotu tym materjałem.

12. Dowody materjałowe.

Do dowodów materjałowych należą faktura, odcinek mundurowy, rachunek kupiecki, protokół przyjęcia, protokół zużycia, protokół wybrakowania, protokół sprzedaży, warsztatowy wykaz napraw, rozdzielniki materjałów i wykazy zwrotu.

13. Sprawozdanie materjałowe.

Dla wykazania zmian w stanie materjałowym, jakie zaszły w okresie sprawozdawczym, przedkładają jednostki administracyjne:

1) roczne wykazy inwentaryzacyjne,
2) kwartalne wykazy zmian stanu materjałowego,
3) roczne wykazy strat i ubytków naturalnych.

Wykazy służą za podstawę przydziału materjału w następnym roku budżetowym do wysokości ustalonej dotacji.

Straty i ubytki naturalne, powstałe w materjałach, zakupywanych z funduszów ryczałtowych, obciążają dany fundusz i nie podlegają uzupełnieniu.

14. Gospodarka ryczałtowa.

Ryczałty dzielą się na ryczałty typu „A" i ryczałty typu „B".

Do ryczałtów typu „A" należą ryczałt na wyżywienie ludzi i zwierząt oraz ryczałt mundurowy.

Do ryczałtów typu „B" ryczałt kwaterunkowy, kancelaryjny, wyszkoleniowy, konserwacyjny. Różnica między obu typami ryczałtów polega w sposobie ustalania ryczałtów.

Ryczałty typu „A" ustala się na stany faktyczne ludzi i zwierząt, jako obowiązujący równoważnik na ustalony dla każdego ryczałtu okres. Pokrycie należności ryczałtowych uskutecznia kier. rej. int. pieniężnej definitywnie z dołu na podstawie dziennika należności. Do czasu definitywnego pokrycia należności zaspokaja jednostka administracyjna swoje potrzeby przy pomocy zaliczek.

Ryczałt typu „B" ustala Ministerstwo Spraw Wojskowych w jednej kwocie na wszystkie potrzeby, ujęte w danym ryczałcie na cały okres budżetowy, a kierownik rejonowej intendentury pieniężnej asygnuje je jednostce administracyjnej definitywnie z góry.

Pozatem różnica polega na przeznaczeniu oszczędności ryczałtowych. Oszczędności ryczałtowe typu „A" mogą być użyte wyłącznie na cele danego ryczałtu, a oszczędności typu „B" może dowódca przelać na oddzielny fundusz, zwany „gospodarczym" i pokrywać z niego wydatki w innych działach gospodarki ryczałtowej.

Wysokość ryczałtów ustala minister spraw wojskowych na ściśle określony okres czasu. W wyjątkowych wypadkach może upoważnić kierowników rejonowych intendentur pieniężnych do ustalania wysokości ryczałtów typu „A", przedewszystkiem ryczałtu żywnościowego, dla garnizonów. Wysokość ryczałtu ogłasza dowódca okręgu korpusu w tajnym rozkazie dziennym.

Ryczałty przydziela kier. rej. int. na rachunek bieżący jednostki administracyjnej. Przekazanemi ryczałtami

dysponuje z ramienia dowódcy kwatermistrz, a zarządzają pomocnicze organa administracyjne.

Fundusz każdego ryczałtu składa się z:

a) gotówki, jaką posiada jednostka administracyjna na rachunku danego ryczałtu,

b) materjału zakupionego z ryczałtu.

Zakup materjału odbywa się drogą przetargów lub z wolnej ręki. W miejsce ryczałtu na zakup materjału mogą organa zaopatrujące przydzielać materjał i potrącać odpowiednie kwoty z ryczałtu.

Rachunkowość gospodarki ryczałtowej prowadzi się w księgach i kartotekach według rachunków, odpowiadających nazwom poszczególnych ryczałtów, według zasad rachunkowości pieniężnej i materjałowej.

15. Ryczałt żywnościowy.

Ryczałt na wyżywienie ludzi stanowi sumę pieniężną, przyznaną na zakup artykułów żywnościowych i na zakup opału do gotowania strawy. Ryczałt na wyżywienie zwierząt obejmuje kwotę pieniężną, przeznaczoną na zakup paszy i karmy dla zwierząt i na zakup słomy na ściółkę.

Szeregowi służby czynnej muszą zasadniczo korzystać z kuchni żołnierskiej, w wyjątkowych wypadkach mogą otrzymywać za zezwoleniem dowódcy jednostki administracyjnej strawne zamiast wyżywienia w naturze.

Dopuszczalna jest również wypłata ryczałtu na wyżywienie zwierząt oficerom; na wypłatę zezwala dowódca jednostki administracyjnej.

16. Ryczałt mundurowy.

Z ryczałtu mundurowego ma pokrywać jednostka administracyjna wydatki połączone z:

a) zakupem przedmiotów umundurowania i oporządzenia,

b) utrzymaniem w dobrym stanie umundurowania i jego naprawą,

c) cechowaniem materjału mundurowego,

d) praniem bielizny osobistej i koszarowej,

e) zakupem mydła do mycia i golenia,

f) kąpielą szeregowych.

Przedmioty umundurowania i oporządzenia zakupuje jednostka adm. w magazynach wojskowych, a inne materjały, jak maszyny krawieckie i szewskie, narzędzia rzemieślnicze, oznaki broni i służb, materjały naprawkowe i t. p. może zakupywać w wolnym handlu.

17. Ryczałt kwaterunkowy.

Z ryczałtu kwaterunkowego pokrywa jednostka administracyjna:

a) opał na ogrzewanie pomieszczeń,

b) światło,

c) wodę,

d) utrzymanie czystości w pomieszczeniach,

e) drobny remont i konserwację nieruchomości,

f) drobny remont i konserwację instalacyj oświetleniowych, wodociągowych i kanalizacyjnych,

g) remont i konserwację sprzętu kwaterunkowego,

h) konserwację kuchen polowych i skrzynek do gotowania,

i) konserwację konserw mięsnych,

j) bielenie kotłów,

k) czyszczenie kominów,

l) asenizację,

m) zakup słomy do sienników,

n) zakup trocin i soli dla ujeżdżalni,

o) remont i konserwację sprzętu przeciwpożarowego,

p) koszty związane z legalizacją miar i wag.

r) zakup rekwizytów końskich i materjału podkowniczego,

s) konserwację materjału taborowego.

Kolejność zaspokojenia potrzeb w obrębie ryczałtu ustala dowódca jednostki administracyjnej.

18 Ryczałt kancelaryjny.

Ryczałt kancelaryjny obejmuje:

a) zakup materjałów i przyborów pisarskich i kreślarskich, pieczęci i stempli,

b) oprawę ksiąg, używanych w jednostce administracyjnej,

c) konserwację maszyn do pisania, rachowania i powielania,
d) zakup druków,
e) konserwację ksiąg P. K. U.,
f) opłaty pocztowe, uiszczane w gotówce (listy express).

19. Ryczałt wyszkoleniowy.

Ryczałt wyszkoleniowy obejmuje fundusze, przeznaczone na zakup:
a) pomocy naukowych kontyngentu oraz szkół oddziałowych i doskonalenia kadry zawodowej i rezerwowej,
b) ruchomych kompletów urządzeń strzelnic bojowych,
c) tarcz do strzelania szkolnego,
d) sprzętu pomocniczego do wyszkolenia technicznego i specjalnego.

20. Ryczałt na konserwację materjału uzbrojenia i inżynierji.

Ryczałt jest przeznaczony na konserwację materjału uzbrojenia, łączności, saperskiego i samochodowego.

21. Fundusz gospodarczy.

Fundusz gospodarczy jest przeznaczony na ulepszenia gospodarcze i cele kulturalno - oświatowe. Dysponuje nim dowódca i może czynić ulepszenia w tym dziale gospodarki, gdzie zajdzie tego potrzeba.

Na fundusz gospodarczy składają się oszczędności ryczałtowe typu „B", dochody z gospodarki przykoszarowej, połowa dochodu uzyskanego ze sprzedaży nawozu, dochody z przedstawień, zabaw sportowych, dochody z orkiestr, procenty z lokaty funduszu gospodarczego w państwowych instytucjach bankowych lub w Banku Polskim.

22. Gospodarka w pododdziałach administracyjnych.

Do zakresu działania dowódców pododdziałów w zakresie gospodarki należy:
a) wpajanie w szeregowych poczucia poszanowania materjału, oddanego im do użytku,

b) wypłata należności pieniężnych szeregowym niezawodowym,
c) pobieranie materjałów z magazynów jednostki administracyjnej i zwrot zużytego materjału do magazynów,
d) prowadzenie rachunkowości, przewidzianej dla pododdziałów,
e) zestawianie raportów porannych i przesyłanie ich płatnikowi,
f) przeprowadzanie apelów celem stwierdzenia stanu ilościowego i jakościowego materjałów, będących w użyciu szeregowych służby czynnej.

Gospodarkę prowadzą dowódcy pododdziałów przy pomocy podoficera rachunkowego.

Pieniądze, potrzebne na wypłatę należności szeregowym służby czynnej, otrzymują dowódcy pododdziałów na podstawie odpowiednich dokumentów rachunkowych, sporządzanych przez podoficera rachunkowego.

Materjał z magazynów jednostki admin. pobierają pododdziały admin. na podstawie rozdzielnika, ogłaszanego w rozkazie dziennym, a materjał oddają na podstawie wykazu zwrotu, zestawionego w rozkazie dziennym.

Celem wykazania ilości i rodzaju przedmiotów lub zestawów, będących w użyciu szeregowych służby czynnej, prowadzą pododdziały „księgę osobistego wyposażenia" dla wszystkich przedmiotów, oddanych szeregowym służby czynnej do użytku. Za podstawę wpisu do księgi inwentarzowej służą rozdzielniki i wykazy zwrotu.

Dla ewidencji należności pieniężnych szeregowych służby czynnej prowadzą pododdziały „księgę kontroli stanu i żołdu".

Pozatem nie prowadzą pododdziały żadnych ksiąg. Na materjał, znajdujący się w pododdziałach, sporządza organ zarządzający danym materjałem wyciąg z kontoteki materjałowej, który przechowują dowódcy pododdziałów. Zmiany w tym wyciągu przeprowadza organ zarządzający.

Samodzielnej gospodarki ryczałtowej pododdziały nie prowadzą. Materjały, potrzebne do zaspokojenia swych potrzeb, otrzymują pododdziały w naturze od jednostki administracyjnej i korzystają z ulepszeń, jakie wprowadza jednostka administracyjna z oszczędności ryczałtowych.

Podane zasady gospodarki w jednostkach administracyjnych stanowią streszczenie przepisu „Administracja w jednostkach administracyjnych w czasie pokoju", który wchodzi w życie z 1. IV. 1929.

Z zakresu tego przepisu jest wyłączona administracja ludźmi, zwierzętami, nieruchomościami, bibljotekami i archiwami.

II. Gospodarka żywnościowa.

1. Uprawnienie do wyżywienia.

Wyżywienie w postaci gotowanej strawy należy się szeregowym niezawodowym oraz rezerwistom powołanym na ćwiczenia, począwszy od dnia przyjęcia w stan wyżywienia wojska aż do dnia opuszczenia szeregów. W wyjątkowych wypadkach mogą oni w miejsce wyżywienia z kotła otrzymywać strawne.

2. Należności żywnościowe.

ARTYKUŁ	Dziennie w gramach			
	normalna N	zwiększona szkolna S	zwiększona wojenna W	więzienna (karna) K
chleb żytni . .	1000*)	800	900	700
mięso wołowe. .	250	300	300	150
tłuszcz	50	70	40	30
ziemniaki . . .	700	500	700	700
jarzyna świeża .	200	—	—	100
„ twarda .	150	250	—	175
mąka pszenna. .	—	200	—	—
kawa zbożowa .	—	20	—	—
herbata	—	1	—	—
mleko (ctl.). . .	—	20	—	—
cukier	—	85	—	—
sól	25*)	25	25	27
cebula świeża .	12·5	12.5	12.5	12.5
włoszczyzna susz.	1	1	1	1
korzenie . . .	0·5	0.5	0.5	0.5
mąka do przypraw	10	—	10	10
ocet (ctl.) . . .	1	1	1	1
konserwa kawowa	50	—	50	25
marmelada . .	—	—	50	—
papierosy (sztuk)	—	—	10	—

*) W okresie budżetowym 1928/29 porcja chleba wynosi 800 g., soli 22 g.

Normy surogowania zasadniczych artykułów żywnościowych są podane w Dz. Rozk. Nr. 8/22.

Należność wojenna obejmuje ponadto dekadowo 2 pudełka zapałek i 2 paczki bibułek po 50 sztuk.

3. Należność rezerwowa (R).

suchary 300 g.
konserwa mięsna 200 g.
konserwa kawowa 2 porcje à 25 g.
sól 15 g.
papierosy 10 sztuk.

4. Należność podróżna (P).

chleb żytni	1.300 g.	marmelada	50 g. **)
tłuszcz	40 g.	kons. kawowa	50 g.
kiełbasa świeża	180 g *)	papierosy	10 szt. ***)

5. Należności dodatkowe.

Nazwa	Dziennie w gramach						
	chleb	tłuszcz	mięso	ziemniaki	herbata	cukier	mleko
1. dla rekrutów	200	10	—	—	—	—	—
2. przeciwepidemiczna	—	—	—	—	1	10	—
3. dla ciężko pracujących	—	25	50	—	1	10	—
4. asystencyjna	250	25	—	500	—	—	—
5. dla walczących	—	30	—	—	1	10	
6. specjalna	—	—	—	—	—	—	1 l.
7. ćwiczebna dla broni techn.	200	5	—	—	—	—	

Powyższe należności przysługują:

1. przez pierwsze trzy miesiące służby; w okresie budżetowym 1928/29 bez tłuszczu i tylko przez dwa miesiące,

*) Albo 150 g. mięsa wędzonego bez kości, 210 g. mięsa wędzonego z kośćmi, 120 g. salami, 150 g. sera, 150 g. słoniny, 180 g. konserwy mięsnej, 300 g. kiszki krwawej (w porze zimowej), 450 g. kiszki kaszanej (w porze zimowej).

**) Albo 25 g. sera (bryndzy).

***) Podczas wojny.

2. wszystkim szer. od 1 czerwca do 30 września, w okr. budż. 1928/29 od 15 czerwca do 15 września;

3. personelowi i uczniom szkół wojskowych, szeregowym pilotom lotn., szer. jednostek marynarki woj., szer. pracującym przy kwasie pikrynowym, szer. oddziałów, użytych do akcji przeciwstrajkowej z rozkazu M. S. Wojsk. W okresie budż. 1928/29 przyznany być może tylko dla 4% stanu.

Pozatem wszystkim szeregowym w pierwsze i drugie święto Wielkiejnocy, 3 maja, 15 sierpnia, 25 i 26 grudnia oraz w święto pułkowe; otrzymującym tę należność zmniejsza się normalną porcję ziemniaków o 200 g;

4. szeregowym oddziałów asystencyjnych poza miejscem stałego garnizonu, a w miejscu stałego garnizonu, o ile pełnią służbę ponad 12 godzin;

5. tylko w czasie wojny szer. niezaw., znajdującym się w pierwszej linji bojowej do d-twa pułku włącznie i przez 3 dni po wycofaniu z pierwszej linji;

6. zatrudnionym w zakładach akumulatorowych. Mleko należy wypijać przy pracy. Wypłacanie równoważnika pieniężnego niedopuszczalne;

7. szeregowym, którzy biorą czynny udział w ćwiczeniach praktycznych w służbie technicznej. (Dz. Rozk. Nr. 17/24). W okresie budż. 1928/29 wydaje się tylko połowę tego dodatku.

Pobieranie jednej należności dodatkowej wyklucza równoczesne pobieranie innych z tym wyjątkiem, że należność 2. można pobierać równocześnie z 1. i 4., a 6. równocześnie z 3.

6. *Należności paszy dla koni, mułów i osłów.*

Kategorja zwierząt	Norma dzienna w kg.			
	owies	siano	słoma na karmę	słoma na ściółkę
Konie wierzchowe i pociągowe lekkie artyl.	4,5	4	1,5	1,5
Konie pociągowe ciężkie art. i tab.	4	6	3	1,5
Konie ciężkie francuskie i belgijskie	6	8	2	1.5
Konie pociągowe lekkie taborowe i juczne	3	4	1,5	1,5
Muły	3	5	1,5	1,5
Osły	2	4	1,5	1,5

Zmniejszona należność owsa w okr. budż. 1928/29.

Kategorja zwierząt	Kg.
Konie wierzchowe i pociągowe lekkie art.	4·125
Konie pociągowe ciężkie (art. i tab)	3·667
Konie ciężkie francuskie i belgijskie	5.500
Konie pociągowe lekkie taborowe i juczne	2·750
Muły	2·750

Zmniejszenie należności owsa nie dotyczy Centrum Wyszkolenia Kawalerji, Szkoły Podchorążych Artylerji, Szkoły dla Podoficerów Zawodowych Kawalerji i 1 p szwoleżerów.

Dodatek paszy dla koni:

1 kg. owsa i 1 kg. siana.

Może być wydawany koniom:

a) ciężko pracującym,

b) pełnej krwi i reprezentacyjnym,

c) wycieńczonym i chorym.

W okresie budż. 1928/29 tylko dla 4% stanu koni.

7. *Należność wojenna.*

Kategorja zwierząt	Norma dzienna w kg.		
	owies	siano	słoma na ściółkę
Konie wierzchowe i pociąg. lekkie artyl.	6	4	1,5
Konie pociągowe ciężkie	5	6	1,5
Konie pociągowe lekkie, tabor. i juczne	4	5	1,5
Muły	4	5	1,5
Osły	3	4	1,5

8. *Należność rezerwowa.*

Kategorja zwierząt	Norma dzienna w kg.
	owies
Konie wierzchowe i pociągowe lekkie art.	4
Konie pociągowe ciężkie	4
Konie pociągowe lekkie, tabor. i juczne	3
Muły	2½
Osły	2

9. Wyżywienie koni podczas transportu koleją.

Podczas transportu koleją wyżywiać należy konie bez względu na kategorję według następującej dziennej należności paszy:

2 kg. owsa,
5 kg. siana.

10. Przepisy obowiązujące w gospodarce żywnościowej.

W zakresie ryczałtowej gospodarki żywnościowej obowiązują obecnie:

P. S. 180 — 786 „Ogólne zasady gospodarki ryczałtowej".

P. S. 180 — 794 „Żywnościowa gospodarka ryczałtowa" oraz „Zmiana L 1".

Żywn. 1/1924 „Przepisy gospodarki kuchennej w formacjach".

„Wytyczne do gospodarki żywnościowej na okres budżetowy 1928/29".

III. Gospodarka mundurowa.

A. NALEŻNOŚCI MUNDUROWE.

1. Zestaw zasadniczy dla pieszych.

Rodzaj kompl.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użytk.
komplet wyjściowy	Rogatywka z orzełkiem	szt.	1	I
	Płaszcz suk. piech.	"	1	I
	Kurtka sukienna	"	1	I
	Spodnie sukienne piech.	par	1	I
	Trzewiki sznur. lub buty piech.	"	1	I
	Owijacze sukienne	"	1	I
komplet ćwiczebny	Furażerka z orzełkiem	szt.	1	II
	Kurtka suk.	"	1	II
	Spodnie suk.	par	1	II
	Trzewiki sznur. lub buty piech.	"	1	II
	Owijacze sukienne	"	1	II
bielizna osobista	Szalik na szyję	szt.	1	II
	Koszule letnie	"	2	I i II
	Kalesony letnie	par	2	I i II
	Onuce letnie	"	2	I
	Chustki do nosa	szt.	2	I
	Ręczniki	"	2	I i II

Rodzaj kompl.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użytk.
oporządzenie	Tornister lub plecak	szt.	1	II
	Pas główny skórzany	"	1	II
	Pasek od spodni	"	1	II
	Chlebak	"	1	II
	Menażka kompletna	"	1	II
	Manierka z kubkiem	"	1	II
	Przybory do jedzenia	"	1	—
	Szczoteczka do zębów	"	1	—
uzupełn. zimowe	Kalesony ciepłe	par	1	II
	Kamizelka dziana	szt.	1	II
	Rękawice dziane	par	1	II
	Nauszniki sukienne	"	1	II
	Onuce zimowe	"	1	II

Przedmioty, wchodzące w skład zestawu zasadniczego powinny być przepisowe. W okresie letnim (1.V—30.IX) otrzymują szeregowi w komplecie ćwiczebnym zamiast kurtki sukiennej i spodni sukiennych ubranie drelichowe gr. II.

2. Zestaw zasadniczy dla jezdnych.

Rodzaj kompl.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użytk.
komplet wyjściowy	Rogatywka (szwoleżerka) z orzełkiem	szt.	1	I
	Płaszcz suk. kawaleryjski	"	1	I
	Kurtka sukienna	"	1	I
	Spodnie z karwaszami	par	1	I
	Buty kawaleryjskie	"	1	I
komplet ćwiczeb.	Furażerka z orzełkiem	szt.	1	II
	Kurtka sukienna	"	1	II
	Spodnie kaw. z karwaszami	par	1	II
	Buty kawaleryjskie	"	1	II
bielizna osobista	Szalik na szyję	szt.	1	II
	Koszule letnie	"	2	I i II
	Kalesony letnie	par	2	I i II
	Onuce kawaleryjskie	"	2	I
	Chustki do nosa	szt.	2	I
	Ręczniki	"	2	I i II
oporządzenie	Plecak z pasami i trokami	"	1	II
	Pas główny skórzany z troczkiem	"	1	II
	Ostrogi z rzemykami	par	1	II
	Pasek do spodni	szt.	1	II
	Chlebak	"	1	II

Rodzaj kompl.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użytk.
oporządzenie	Menażka kompletna	szt.	1	II
oporządzenie	Manierka z kubkiem	,,	1	II
oporządzenie	Przybory do jedzenia	,,	1	—
oporządzenie	Szczoteczka do zębów	,,	1	—
uzupełn. zimowe	Kalesony ciepłe	par	1	II
uzupełn. zimowe	Kamizelka dziana	szt.	1	II
uzupełn. zimowe	Rękawice sukienne	par	1	II
uzupełn. zimowe	Nauszniki sukienne	,,	1	II
uzupełn. zimowe	Onuce zimowe	,,	1	II

Przedmioty, wchodzące w skład zestawu zasadniczego powinny być przepisowe. W okresie letnim otrzymują szeregowi w komplecie ćwiczebnym zamiast kurtki sukiennej i spodni sukiennych ubranie drelichowe gr. II.

3. *Uzupełnienie zestawu zasadniczego dla szeregowych przeniesionych czasowo.*

L. p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użyt.
1	Szczotka do ubrania	szt.	1	II
2	,, ,, obuwia	,,	1	II
3	,, ,, smaru (mazak)	,,	1	II
4	Pudełko blaszane ze smarem do obuwia	,,	1	II
5	Przybory do szycia *)	kompl.	1	—
6	Woreczek płócienny **)	szt.	1	II
7	Orzełek zapasowy	,,	1	—
8	Zelówki	par	1	—
9	Podkówki	,,	1	—
10	Ubranie drelichowe ***)	kompl.	1	II

*) W skład kompletu przyborów do szycia wchodzą: 3 igły, nici białe (około 60 m), nici czarne (około 60 m), 10 różnych guzików, 5 haftek

**) Do pakowania przyborów do szycia.

***) Bluza i spodnie.

4. *Zestaw urlopowy dla pieszych.*

L.p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użytk.
1	Rogatywka z orzełkiem	szt.	1	I
2	Płaszcz sukienny piech.	,,	1	I
3	Kurtka sukienna	,,	1	I
4	Spodnie sukienne piech.	par	1	I
5	Owijacze sukienne	,,	1	I
6	Trzewiki szmur. lub buty piech.	,,	1	I
7	Szalik na szyję	szt.	1	I
8	Koszule letnie	,,	2	I i II
9	Kalesony letnie	par	2	I i II
10	Onuce letnie	,,	2	I i II
11	Chustki do nosa	szt.	2	I i II
12	Ręczniki	,,	2	I i II
13	Pas główny skórzany	,,	1	II
14	Pasek do spodni	,,	1	II
15	Bluza drelichowa	,,	1	II
16	Szczoteczka do zębów	,,	1	—
	Uzupełnienie zimowe			
17	Kalesony zimowe *)	par	2	I i II
18	Kamizelka dziana lub kaftan	szt.	1	II
19	Rękawice dziane	par	1	II
20	Nauszniki sukienne	,,	1	II
21	Onuce zimowe	,,	2	I i II

Przedmioty, wchodzące w skład zestawu urlopowego, mogą być przepisowe.

5. *Zestaw urlopowy dla jezdnych.*

L.p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność: Miara jedn.	Należność: Ilość	Grupa użytk.
1	Rogatywka (szwoleżerka) z orzełkiem	szt.	1	I
2	Płaszcz sukienny kawal.	,,	1	I
3	Kurtka sukienna	,,	1	I
4	Spodnie suk. kawal. z karwaszami	par	1	I

*) Zamiast letnich.

L.p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należności		Grupa użytk.
		Miara jedn.	Ilość	
5	Buty kawaleryjskie	,,	1	I
6	Szalik na szyję	szt.	1	I
7	Koszula letnia	,,	2	I i II
8	Kalesony letnie	par	2	I i II
9	Onuce letnie	,,	2	I i II
10	Chustki do nosa	szt.	2	I i II
11	Ręczniki	,,	2	I i II
12	Pas główny z troczkiem	,,	1	II
13	Pasek do spodni	,,	1	I
14	Ostrogi z rzemykami	par	1	I
15	Bluza drelichowa	szt.	1	II
16	Szczoteczka do zębów	,,	1	—
	Uzupełnienie zimowe			
17	Kalesony zimowe	par	1	I i II
18	Rękawice sukienne	,,	1	II
19	Kamizelka dziana lub kaftan	szt.	1	II
20	Nauszniki sukienne	par	1	II
21	Onuce zimowe *)	,,	1	I i II

Przedmioty, wchodzące w skład zestawu urolopowego, mogą być przepisowe.

6. *Zestaw podróżny.*

L. p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność		Grupa użytk.
		Miara jedn.	Ilość	
1	Furażerka z orzełkiem	szt.	1	II
2	Kurtka sukienna	,,	1	II
3	Spodnie sukienne piech.	par.	1	II
4	Owijacze sukienne	,,	1	II
5	Trzewiki sznurowane	,,	1	II
6	Koszula letnia	szt.	1	II
7	Kalesony letnie	par.	1	II
8	Onuce letnie	,,	1	II
9	Chustka do nosa	szt.	1	II
10	Ręcznik	,,	1	II
11	Pas główny skórzany	,,	1	II
12	Pasek do spodni	,,	1	II
13	Chlebak	,,	1	II
14	Menażka	,,	1	II
15	Manierka	,,	1	II
16	Przybory do jedzenia	kompl.	1	
17	Szczoteczka do zębów	szt.	1	

*) Zamiast letnich.

L. p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność		Grupa użytk.
		Miara jedn.	Ilość	
	Uzupełnienie zimowe			
18	Płaszcz sukienny	szt.	1	II
19	Koszuła zimowa	,,	1	II
20	Kalesony zimowe	par	1	II
21	Szalik na szyję	szt.	1	II
22	Rękawice	par	1	II

W czasie od 15.VI do 15.VIII kurtkę sukienną i spodnie sukienne można zastąpić ubraniem drelichowem gr. II.

7. *Zestaw szpitalny.*

L. p.	Wyszczególnienie przedmiotów	Należność		Grupa użytk.
		Miara jedn.	Ilość	
1	Furażerka z orzełkiem	szt.	1	II
2	Płaszcz sukienny	,,	1	II
3	Kurtka sukienna	,,	1	II
4	Spodnie sukienne	par	1	II
5	Owijacze sukienne	,,	1	II
6	Trzewiki sznurowane	,,	1	II
7	Koszula letnia	szt.	1	II
8	Kalesony letnie	par	1	II
9	Onuce letnie	,,	1	II
10	Chustka do nosa	szt.	1	II
11	Ręcznik	,,	1	II
12	Pas główny akórzany	,,	1	II
13	Pasek do spodni	,,	1	II
14	Chlebak	,,	1	II
15	Menażka	,,	1	II
16	Manierka	,,	1	II
17	Przybory do jedzenia	kompl.	1	
18	Szczoteczka do zębów	szt.	1	
	Uzupełnienie zimowe.			
19	Koszula zimowa	szt.	1	II
20	Kalesony zimowe	par	1	II
21	Onuce zimowe	,,	1	II
22	Szalik na szyję	,,	1	II
23	Rękawice	,,	1	II

W czasie od 15.VI do 15.VIII może być mundur sukienny (kurtka i spodnie) za zezwoleniem lekarza zastąpiony ubraniem drelichowem gr. II.

Zestaw mundurowy, ustalony dla niższych funkcjonarjuszów, przysługuje za opłatą 25% wartości woźnym, gońcom, stróżom objektów wojskowych, wałmistrzom, gajowym, magazynierom, klucznikom więzień wojskowych, odźwiernym, stangretom i personelowi cywilnemu XVI — XIV kategorji w korpusach kadetów.

Objaśnienia.

1. Do grupy użytkowej I. należą przedmioty nowe i używane, lecz pełnowartościowe, do grupy użytkowej II. należą przedmioty dłuższy czas używane i podniszczone, lecz przez naprawę zdatne do użytku.

2. Okres letni trwa od 1. V do 30. IX, okres zimowy od 1. X do 30.IV.

3. Szeregowi, przeniesieni służbowo do 6 miesięcy, pozostają w stanie umundurowania macierzystej jednostki ewidencyjnej. Przy przeniesieniu otrzymują „zestaw zasadniczy" zależnie od rodzaju broni wraz z uzupełnieniem, w zimie nadto „uzupełnienie zimowe".

4. Szeregowi, przeniesieni służbowo ponad 6 miesięcy, przechodzą w stan umundurowania jednostki, do której zostali przeniesieni służbowo. Przy odejściu z jednostki macierzystej otrzymują „zestaw podróżny".

5. „Zestaw urlopowy" otrzymują szeregowi na czas urlopów krótkoterminowych. Urlopowani bezterminowo mają być traktowani narówni ze zwolnionymi ze służby czynnej.

6. Szeregowi, wysyłani do szpitali celem leczenia, otrzymują „zestaw szpitalny". Wysyłani do miejsc kąpielowych i uzdrowisk na leczenie lub rekonwalescencję otrzymują „zestaw urlopowy".

7. „Uzupełnienie zimowe", wyszczególnione w poszczególnych zestawach mundurowych, otrzymują szeregowi tylko w okresie zimowym.

B. WYSOKOŚĆ ZAPASÓW MUNDUROWYCH I BIELIZNY POŚCIELOWEJ W JEDNOSTCE ADM.

Jednostki administracyjne powinny posiadać na stan umundurowanych:

a) 1 komplet wyjściowy mundurów sukiennych gr. użytk. I,

b) 1 komplet ćwiczebny mundurów sukiennych gr. użytk. II,

c) 2 komplety ubrań drelichowych (jeden gr. użytk. I, drugi gr. użytk. II),

d) 2 komplety bielizny osobistej, z tych jeden grupy użytk. I,

e) 1 komplet przedmiotów oporządzenia,

f) „zapas gospodarczy" przedmiotów umundurowania i oporządzenia dla umundurowania rezerwistów, powołanych do ćwiczeń i rekrutów w pierwszym okresie szkolenia,

g) 1 komplet pościeli, złożony z 1 siennika, 1 wsypy na poduszkę, 2 powłoczek na poduszkę, 2 prześcieradeł, 2 koców (1 koca w porze letniej).

C. RYCZAŁTY MUNDUROWE.

I. *Na uzupełnienie umundurowania, oporządzenia i pościeli* ryczałt wynosi rocznie:

A. dla szeregowych służby czynnej:

a) dla jednego szeregowego pieszego 70.68 zł
b) dla jednego szeregowego konnego 81.49 zł.

B. dla wychowanków szkół podchorążych:

a) dla jednego wychowanka szkoły podchorążych piechoty, inżynierji, lotnictwa i sanitarnej 287,45 zł.

b) dla jednego wychowanka szkoły podchorążych kawalerji i artylerji 327, 52 zł.,

C. dla jednego rezerwisty, powołanego do ćwiczeń, na cały okres ćwiczeń 21.80 zł.

II. *Na konserwację i cechowanie umudurowania i oporządzenia użytku bieżącego* ryczałt wynosi rocznie:

A. dla szeregowych służby czynnej:

a) dla jednego szeregowego pieszego 16,15 zł.,
b) dla jednego szeregowego konnego 18,94 zł.,
B. dla jednego wychowanka korpusu kadetów 19,00 zł.,
C. dla jednego wychowanka szkoły podchor. 19,00 zł.,
D. dla jednego rezerwisty 3.00 zł.,
E. dla jednego ucznia szkół dla małoletnich 19.00 zł.

D. PRZEPISY, OBOWIĄZUJĄCE W GOSPODARCE MUNDUROWEJ.

W zakresie gospodarki mundurowej jednostki administracyjne obowiązują obecnie:

1) „Wytyczne do gospodarki mundurowej na okres gospodarczy 1928/29".

2) P. S. 235 — 10325 „Normy trwałości przedmiotów umundurowania i oporządzenia",

3) P. S. 180 — 5355 „Prawo i zasady ogólne rachunkowości materjałowej",

4) Dz. Rozk. Nr. 17/23 poz. 241 rozdz. II ust. 3 d) i e) odnośnie prowadzenia rachunkowości w warsztatach krawieckich i szewskich,

5) Dz. Rozk. Nr. 4/23 poz. 53 odnośnie prowadzenia gospodarki ubraniami cywilnemi rekrutów i rezerwistów.

IV. Gospodarka kwaterunkowa.

1. Sprzęt kwaterunkowy.

Należności sprzętu kwaterunkowego są ustalone w Dz Rozk. Nr. 8/24 poz. 114. Wysokość ryczałtów na remont sprzętu kwaterunkowego podaje Dz. Rozk. Nr. 5/25 poz. 55.

2. Opał.

Należności opału do ogrzewania pomieszczeń są ustalone w P. S. 235 — 10680. W okresie budżetowym 1928/29 są zredukowane o 15% w stosunku do należności zasadniczej.

Regulaminowy okres ogrzewania trwa od 1 względnie 15. X do 15 względnie 30.IV w zależności od wysokości temperatury pokojowej.

Sposób ustalania norm zużycia opału dla celów technicznych podaje Dz. Rozk. Nr. 27/27 poz. 342.

Opału do ogrzewania i opalania dostarcza służba intendentury.

3. Światło.

Normy światła są zawarte w P. S. 235 — 10695 z uzupełnieniem, podanem w „Wytycznych do gospodarki kwaterunkowej na okres gospodarczy 1928/29",

Ryczałty na światło dla formacyj ustalają szefowie intendentury okręgów korpusów.

4. Woda.

Normy zużycia wody są ogłoszone w P. S. 235 — 10726 z uzupełnieniem w „Wytycznych do gospodarki kwaterunkowej na okres gospodarczy 1928/29".

Wysokość ryczałtów na wodę dla poszczególnych formacyj ustalają szefowie intendentury okręgów korpusów.

5. Utrzymanie czystości.

Wysokość ryczałtów na utrzymanie czystości w formacjach jest ogłoszona w Dz. Rozk. Nr. 5/25 poz. 56.

6. Mydło do mycia, kąpieli i golenia.

Normy mydła do mycia, kąpieli i golenia oraz ryczałty wynoszą:

L. p.	OSOBY	Należność mydła na 1 dzień i 1 osobę: do codziennego mycia	do mycia rąk	do kąpieli	do golenia	razem	Ryczałt na 1 osobę dziennie w 1928/29.
		w gramach					groszy
1	Szeregowi niezawodowi poza wymienionemi poniżej	5,15	—	1,5	0,35	7	1.28
2	Szeregowi niezawodowi: a) czołgów, kawalerji, artylerji, taborów, lotnictwa, samochodów, saperów i uzbrojenia, znajd. się fakt. w formacjach						
	b) zatrudnieni w charakt. rzemieślników i robotników w warsztatach przemysłowych	5,15	2	1,5	0,35	9	1,64
	c) zatrudnieni w charakterze piekarzy, kucharzy, sanitarjuszy i dezynfektorów						
3	Szeregowi niezawodowi, będący w leczeniu szpitalnem	5,15	—	1,5	0,35	7	1,28
4	Osoby wojsk. poza szer. niezaw., będące w leczeniu szpitalnem	—	—	1,5	—	1,5	0,27
5	Osoby cyw., zatrudn. w charakt. piekarzy, kucharzy, rzeźników, sanitarjuszy i dezynfektorów	—	2	1,5	—	3,5	0,63
6	Kadeci i uczniowie szkół dla małoletnich	5,15	2	1,5	—	8,65	1,73

7. *Pranie bielizny.*

Ryczałt na pranie bielizny w roku 1928/29 wynosi 14 zł. rocznie na jednego szeregowego niezawodowego.

Ryczałt na pranie bielizny w korpusach kadetów i w szkołach dla małoletnich w roku 1928/29 wynosi 20 zł. rocznie na osobę.

8. *Słoma.*

a) *Słoma do sienników.* Norma słomy do sienników i podgłówków wynosi zasadniczo 33 kg. rocznie na jednego szeregowego, w okresie budżetowym 1928/29 26 kg. na jednego szeregowego.

Należność ryczałtowa na słomę do sienników wynosi:

D. O. K.	W kwietniu i wrześniu 1928 na 1 szer.	W styczniu 1928 na 1 szer.	W okresie letnim na 1 szer. rez.
	groszy		
I, IV, V, VI, IX	42	72	72
II, X	35	60	60
III	49	84	84
VII, VIII	28	48	48

Normy słomy do sienników i podgłówków dla korpusów kadetów i szkół dla małoletnich wynoszą po 33 kg. rocznie na osobę, a ryczałt 1.98 zł.

b) *Słoma na ściółkę.* Zasadnicza norma słomy na ściółkę wynosi:

1,5 kg. na 1 konia i dobę,
3 kg. na 1 konia chorego i dobę.

W okresie budżetowym 1928/29 obowiązuje zredukowana norma słomy na ściółkę:

1 kg. na 1 konia i dobę,
2 kg. na 1 konia chorego i dobę.

Należność ryczałtowa na słomę na ściółkę wynosi:

D. O. K.	na 1 konia i dobę	na 1 konia chorego i dobę
	groszy	
I, IV, V, VI, IX	6	9
II, X	5	7,5
III	7	10,5
VII, VIII	4	6

9. *Ryczałt kancelaryjny.*

Tabelę należności maszyn do pisania oraz wysokość ryczałtu kancelaryjnego dla poszczególnych formacyj podaje załącznik Nr. 6 „Wytycznych do gospodarki kwaterunkowej na okres gospodarczy 1928/29".

10. *Przetwory ropne.*

Zakup przetworów ropnych na potrzeby wojskowe należy wyłącznie do kompetencji służby int.

11. *Należności za kwatery przejściowe.*

Tabela należności za kwatery przejściowe — patrz str. 516 i 517.

12. *Przepisy, obowiązujące w zakresie gospodarki kwaterunkowej.*

Oprócz wspomnianych zarządzeń, ogłoszonych w przepisach służbowych i w „Dzienniku Rozkazów", obowiązują obecnie w zakresie gospodarki kwaterunkowej „Wytyczne do gospodarki kwaterunkowej na okres gospodarczy 1928/29".

V. Gospodarka pieniężna.

W gospodarce pieniężnej obowiązują obecnie przepisy o rachunkowości i kasowości, ogłoszone w dodatku do Dz. Rozk. Nr. 1/22. Od 1. IV 1929 będą obowiązywać przepisy, ustalone w przepisie „Administracja w jednostkach administracyjnych w czasie pokoju".

Należności za kwa

tery przejściowe.

Klasa miejscowości	Podział miejscowości na klasy	Oficerowie — na 1 pokój i na 1 dobę za złotych: kwaterę	urządzenie	opalenie	oświetlenie	razem	Podoficerowie zawodowi — na 1 pokój i na 1 dobę za złotych: kwaterę	urządzenie	opalenie	oświetlenie	razem
1	2	3					4				
	Warszawa	1.00				1,42	0,50				0.85
I	gminy miejskie, mające powyżej 80.000 mieszkańców	0,90				1.32	0.45				0.80
II	gminy miejskie, mające powyżej 40.000 mieszkańców	0,80			0,11	1,22	0,40			0.07	0.75
III	gminy miejskie, mające powyżej 10.000 mieszkańców	0,70	0·07	0, 24		1.12	0.35	0.04	0.24		0,70
IV	gminy miejskie, mające poniżej 10.000 mieszkańców	0,60			0,06	0.97	0.30			0.05	0.63
V	gminy wiejskie	0.50				0,87	0.25				0.58

Klasa miejscowości	Szeregowi niezawodowi — na 1 pok. i 1 dobę za złotych: kwaterę	urządzenie	palenie	oświetlenie	Razem	Zwierzęta — za 1 zwierzę na 1 dobę za złotych: kwaterę	ciółkę	Razem	Pomieszcz. kryte na 1 wóz, bryczkę i t. p. na 1 d.	Pomieszcz. kryte na 1 samochód na 1 dobę	Należność dodatkowa za: dodatkowo ustawione łóżko dla oficerów	dodatkowo ustawione łóżko dla podoficer.	12 kg słomy do pok. oficer. na 1 dobę	każde pranie bielizny pościelowej
	złotych													
	5					6			7	8	9		10	11
I	0,10				0,142	0,05		0,1						
II	0,09			0,007	0,132	0,045		0,095						
III	0,08	0,01	0,025		0,122	0,04	0.05	0,09		0,1	0,05	0,04	0,02	0,37
IV	0,07				0,112	0,035		0,085						
V	0,06			0,003	0,098	0,03		0,08						
	0,05				0.088	0,025		0,075						

U w a g i : 1. Do urządzenia kwatery należy: 1 łóżko z pościelą, 1 umywalnia z miednicą, dzbankiem na wodę i szklanką, 1 szafka, 1 stół, 2 krzesła lub stołki. W razie niemożności dostarczenia oficerom łóżek z pościelą otrzymują oni na posłanie po 12 kg. słomy na dobę.

2. Opalanie kwater przejściowych odbywa się od 16.X do 15.IV. Jeżeli temperatura pokojowa jest niższa od 15° C, również od 1·X do 15.X i od 15.IV do 30.IV

3. Oświetlenie kwater of. odbywa się od zmroku do 24 godz., podof. do 23 godz, szer niezaw. do 22 godz.; w miarę potrzeby w porze zimowej do zupełnego rozwidnienia się i w każdej porze roku w tych godzinach, w których wymagają tego czynności służbowe.

4. Należność pomieszczenia wynosi 2 pokoje dla marszałka, 1 pokój dla innych oficerów. Za każdy pokój dla marszałka oblicza się opłatę według stawek rubryki 3.

5. Za pomieszczenie zajęte na kancelarje, izby chorych, wartownicze, inspekcyjne, kasy, magazyny i t. p. oblicza się należność według stawek rubryki 3.

6. Miejscowości, położone na obszarze woj. śląskiego są zaszeregowane o jedną klasę wyżej. Wobec tego dla miejscowości I kl. obowiązuje stawka, jak dla Warszawy 1 t. p.

7. Za kwatery, dostarczone przez gminy wiejskie w promieniu 20 km od Warszawy oblicza się należności według stawek dla gmin miejskich IV kl.

ROZDZIAŁ XXVII.

Konie wojskowe.

OKREŚLANIE KONI.

(P. S. 60 — 5).

1. Koń skarbowy — będący własnością skarbu państwa, bez względu na to, w czyjem znajduje się rozporządzeniu.

2. Koń wojskowy — znajdujący się pod zarządem władz wojskowych, bez względu na to, czy jest własnością skarbu państwa, czy też własnością prywatną.

3. Koń służb. — koń wojsk. będący własnością skarbu państwa.

4. Oficerski koń własny — wyłącznie koń wojskowy, będący własnością prywatną oficera. Pojęcie to nie rozciąga się na konie prywatne oficerów, nie będące końmi wojskowemi.

5. Oficerski koń służbowy — wierzchowy koń służbowy, oddany do użytku służbowego oficerowi.

6 Szeregowy koń służbowy — każdy koń służbowy, prócz oficerskich koni służbowych, bez względu na to, jaką pełni służbę.

PODZIAŁ NA TYPY I KATEGORJE.

Typ	Kategorja	Przeznaczenie	Minim. wzrost cm.)	Maks. granica wieku lat
Wierzchowy „W"	—	Pod siodło dla jezdnych wszystkich broni i służb oraz pod juki dla kawalerji	148	16
Artyleryjski „A"	Lekki „L"	Do zaprzęgu dział i jaszczy artylerji polowej i konnej oraz pod siodło dla jezdnych artylerji	148	16
	Ciężki „C"	Do zaprzęgu dział artylerji ciężkiej oraz kolumn tab.	148	

1. Konie typu „W" powinny mieć temperament żywy, ale łagodny, powinny być o ile możności szlachetne,

struktury suchej, o bogatej budowie kostnej, mieć głowę lekką i suchą, szyję stosunkowo długą i niezbyt ciężką, wysoki i długi kłąb, prosty grzbiet, krótkie i szerokie lędźwie, długi, szeroki i niezbyt spadzisty krzyż i stosunkowo wysoki wyrost ogona. Pierś niezbyt szeroka, łopatka długa i pochyła, podbarcze i podudzie długie i dobrze umięśnione, krótkie nadpęcia i pęcina umiarkowanej długości i pochyłości, stawy i ścięgna silnie zarysowane.

Wogóle profil sylwetki konia powinien jak najbardziej zbliżać się do kształtu kwadratu, czyli odległość w prostej linji od wierzchołka kłębu do ziemi powinna być jak najbardziej zbliżona do odległości, dzielącej staw barkowy od guza siedzeniowego. Pierwszorzędne znaczenie dla konia, przeznaczonego pod siodło, ma umięśnienie krzyża, lędźwi i ud oraz wogóle rozwój zadu, jako ośrodka impulsu w biegu i skoku.

2. Konie typu „A" powinny w zasadzie posiadać budowę taką samą, jak konie typu „W" z tą różnicą, że powinny posiadać więcej masy — dopuszczalne są konie o szerszej piersi. Konie kategorji „C" powinny posiadać dostateczną siłę i masę dla przewożenia dział ciężkich — nie mogą być jednak nadmiernie ciężkie (stępaki) oraz nie mogą mieć krótkich chodów. Konie kat. „L" powinny być lżejsze, suchsze oraz posiadać pochyłą łopatkę i dłuższy krzyż.

MAŚCI, ODMIANY I OZNAKI KONI.

Maści.

Według P. S. 60-15 istnieją następujące, przy wszelkich opisach koni obowiązujące, określenia maści koni:

pięć maści zasadniczych: 1) siwa, 2) bułana, 3) kasztanowata (cisawa), 4) gniada, 5) kara;

trzy odmastki: 1) dropiata, 2) tarantowata, 3) srokata,

Maści zasadnicze.

1) Maść siwa — mieszanina sierści białej z sierścią ciemną (czarną, żółtawą, brunatną) bądź równomierna, bądź nierównomierna. Zabarwienie kończyn ciemniej-

sze. Skóra czarna. Zasadniczą tendencją tej maści jest ubytek z wiekiem włosów ciemnych

Oprócz maści siwej spotyka się jako nader rzadka maść biała u koni t. zw. biało zrodzonych (albinizm); w tym wypadku sierść biała znajduje się na skórze cielistej. Kopyta jasno żółte.

Odcienie.

Mleczno-siwa — sierść biała o odcieniu niebieskawym na czarnej skórze.

Różowa — mieszanina sierści czerwonawej z białą.

Jasno siwa — niewielka domieszka włosów ciemnych.

Jabłkowita — na tle siwem okrągławe plamy z włosów ciemnej barwy.

Ciemno siwa (szpakowata) — przewaga włosów ciemnych nad białemi.

Dereszowata, w szczególności:

gniado-dereszowata — mieszanina włosów białych z brunatnemi; ogon, grzywa i kończyny czarne;

kasztanowato (cisawo)-dereszowata — mieszanina włosów białych z żółtawo-rudemi; grzywa i ogon z włosów w tenże sposób zmieszanych, kończyny kasztanowate.

Mroziata — pojedyńcze włosy białe, dość gęsto rozsiane na maści karej.

2. Maść bułana — sierść bronzowa z odcieniem żółtawym albo popielatym; grzywa i ogon ciemne, na grzbiecie ciemna pręga, kończyny ciemne; zdarzają się na podbarczach ciemne pręgi poprzeczne.

Odcienie.

Jasno-bułana — sierść jasno-żółta z połyskiem złocistym.

Ciemno-bułana — sierść barwy czekoladowej.

Myszata — sierść popielata, czasem z odcieniem bronzowym.

Wilczata — sierść brudno-żółtawa (spłowiała) zmieszana z czarną; grzywa, ogon i kończyny czarne.

3. Maść kasztanowata (cisawa) — sierść żółtawa, ruda i zbliżona do brunatnej; grzywa i ogon tej samej co sierść lub jaśniejszej barwy.

Odcienie.

Izabelowata — sierść jasno-żółtawa; grzywa i ogon znacznie jaśniejszej barwy, dochodzącej do białej kopyta jasne.

Jasno-kasztanowata (cisawa) — sierść żółto-czerwonawa; grzywa i ogon jaśniejszy brawy.

Złoto-kasztanowata (cisawa) — sierść czerwonawa z połyskiem podobnym do mieszaniny złota z miedzią; grzywa i ogon połyskujące.

Brudno-kasztanowata (cisawa) — sierść brudno-ciemno-czerwonawa; grzywa i ogon jaśniejsze, czasem konopiate.

Ciemno-kasztanowata (cisawa) — sierść, grzywa i ogon — brunatne.

Bura — sierść czarniawa z odcieniem brudno-czerwonawym.

4. Maść gniada — sierść na tułowiu barwy brunatnej, na kończynach prawie zawsze czarnej; grzywa i ogon czarne; w rzadkich wypadkach sierść na kończynach zdarza się jaśniejsza, niż na tułowiu — wypłowiała.

Odcienie.

Jasno-gniada — sierść jasno-brunatna, na wewnętrznych stronach kończyn, czasem na całych kończynach i brzuchu jaśniejsza — żółtawo-płowa.

Wiśniowo-gniada — sierść brunatna o połysku ciemno-czerwonym.

Ciemno-gniada — sierść ciemno-brunatna.

Karo-gniada — sierść na głowie i kończynach czarna, na tułowiu brunatna, na nozdrzach, w pachach czasem na brzuchu i wewnętrznych stronach kończyn o zabarwieniu żółtawem (podpalenie).

5) Maść kara — sierść, grzywa i ogon — czarne.

Odcienie.

Wrona — sierść czarna bez połysku.
Krucza — sierść czarna połyskująca.

Odmastki.

1) Dropiata — na siwem tle mniejsze lub większe plamki o barwie włosa czarnej, brunatnej lub żółtej.

2) Tarantowata — na tle białej maści mniej więcej równomierne plamy wielkości jabłka lub pięści maści ciemnej, skóra na pysku i w obramowaniu ócz częstokroć jasna.

W zależności od barwy plam rozróżniamy: karo-tarantowatą, kasztanowato (cisawo) -tarantowatą, bułano-tarantowatą i myszato-tarantowatą.

3) Srokata — nieregularne płaty maści białej na tle maści ciemnej lub odwrotnie maści ciemnej na tle maści białej — zależnie do tego, która z tych maści przeważa. Rozróżniamy następujące odcienie odmastki srokatej, w zależności od plam uzupełniających maść białą. karo-srokatą, kasztanowato (cisawo) -srokatą, bułano-srokatą. myszato-srokatą.

Odmiany.

Odmianami nazywamy białe a czasem nakrapiane plamy na maści ciemnej, znajdujące się na głowie i na kończynach. Z odmianami zwierzęta się już rodzą. Zasadniczo biała sierść odmian znajduje się na skórze białej. Sierść biała odmian często waskim rąbkiem wokoło odmiany przechodzi na skórę ciemną. Tylko bardzo drobne odmiany (siwizna, kwiatek) znajdują się na skórze ciemnej.

U koni siwych za odmianę mogą być poczytane wyłącznie plamy białe na niezabarwionej skórze; po tem poznaje się obecność odmian u koni siwych, które z wiekiem wybaśniały.

Odmiany na głowie.

Siwizna — na środku czoła sowe włosy. widoczne oddzielnie.

Kwiatek — ścisły pęk białych włosów na czole.

Gwiazda — na czole biała plama rozmaitej wielkości przeważnie okrągłego kształtu.

Gwiazda podłużna — na czole biała plama kształtu wydłużonego.

Gwiazda ze strzałką — gwiazda przedłużona w kreskę, spadającą między oczami w kierunku nozdrzy.

Gwiazda i strzałka — kreska jest umieszczona oddzielnie od gwiazdy.

Łysina — jednolita, podłużna biała plama, idąca od czoła pomiędzy oczyma, aż pomiędzy nozdrza; łysina bywa: wąska, szeroka, ukośna (w lewo lub prawo), przerwana.

Latarnia — łysina, rozszerzająca się pod oczy i na nozdrza.

Chrapka — biała plama pomiędzy nozdrzami i poniżej nozdrzy, schodząca aż na wargę górną na miejsca nieowłosione.

Warga dolna biała — przód dolnej wargi na miejscach nieowłosionych i sąsiednich owłosionych — biały.

Pysk mleczny — dolna część całej głowy, a wyjątkowo niemal aż do uszu, jednolicie biała.

Odmiany na nogach.

Należy zawsze wymienić, na której nodze znajduje się jaka odmiana; na prawej lub lewej przedniej, prawej lub lewej tylnej.

Piętka — cała, z wewnętrznej lub zewnętrznej strony — biała.

Korona — z zewnątrz lub wewnątrz, z przodu lub cała — biała; często nakrapiana.

Pęcina — z zewnątrz lub wewnątrz, z przodu, z tyłu, w połowie lub cała biała.

Staw pęcinowy — w połowie, całkowicie, nieregularnie, z zewnątrz lub wewnątrz biały.

Nadpęcie — w połowie, do kolana (do stawu skokowego), nieregularnie z przodu lub z tyłu (wyżej od strony zewnętrznej lub wewnętrznej) — białe.

Wyjątkowo odmiany sięgają na przednich nogach powyżej kolana (napiąstka) na podbarcze, a na tylnych powyżej stawu skokowego od strony wewnętrznej na podudzie. Przy opisach wystarcza wymienić tylko najwyższą część ciała objętą odmianą (gdy powiedziany jest — staw pęcinowy biały, oznacza to, że korona pęcina i staw pęcinowy są białe).

Odmiany, najczęściej na koronie, czasem na pęcinie i stawie pęcinowym, bywają barwnie nakrapiane; u siwych, gniadych i karych nakrapiane są czarno, u kasztanów — barwy zasadniczej.

Oznaki szczególne trwałe.

Oznaki szczególne są to cechy, bądź przyrodzone, bądź nabyte, o charakterze bezwarunkowej trwałości. Oznaki szczególne są uwzględniane w opisie.

Do oznak szczególnych należą:

Rybie oko — oko z tęczówką bezbarwną.

Szczurzy ogon — osada ogona rzadko owłosiona

Uszkodzenia (przecięcie, brak) ucha, lub uszkodzenie nozdrzy i t. p.

Znaki palone (piętna stadne ... wojskowe).

Uwaga: Odciski jakby od palca w postaci zagłębień na szyi lub przedniej łopatce (tak zwane piętno Mahometa) oddzielnego zarejestrowania nie wymagają.

Oznaki zmienne.

Oznakami zmiennemi są cechy nabyte lub przyrodzone nie posiadające charakteru stałego, wskutek czego oznaki zmienne nie są uwzględniane przy opisie.

Do oznak zmiennych należą:

1) Plamy białe, niewątpliwie pochodzące z przyczyn urazowych wskutek uszkodzeń skóry, która pierwotnie posiadała sierść barwy zasadniczej, a po uszkodzeniu i zabliźnieniu porasta sierścią białą (zwykłe uszkodzenia od siodła lub uprzęży).

2) W maści gniadej i kasztanowatej ciemniejsze plamy większe lub mniejsze na tułowiu lub szyi.

3) Poszczególne siwe włosy rozrzucone po całem ciele oraz w grzywie i ogonie u gniadych karych i kasztanów.

4) „Hreczka" u koni siwych.

5) Połyski u kruczych, kasztanów i bułanych, a także odcienie okrągłe nazwane „jabłkami" (przeważnie na bokach i udach), nie utrzymujące się równomiernie przez cały rok, a występujące wydatnie na sierści letniej, krótkiej i rzadszej.

PIĘTNOWANIE.
(P. S. 60—200).

Piętnowaniu podlegają wszystkie wojskowe konie służbowe. Of. konie własne i źrebięta piętnowaniu nie podlegają

Piętnowanie koni należy wyłącznie do przewodniczących komisyj remontowych, którzy nakazują je komendantom podległym im punktów zbornych.

Piętno składa się z dwóch znaków:

1) na szyi konia numer karty zakupu,

2) na lewej łopatce numer komisji i rok zakupu.

Numer karty zakupu, wypalany na szyi konia (pośrodku długości szyi w odległości 5 cm. od jej grzebienia), ma składać się z cyfr o wysokości 5 cm. umieszczonych w odstępach 3 cm. między środkami cyfr.

Numer, wypalany na lewej łopatce, ma mieć kształt ułamka, którego licznikiem jest numer komisji remontowej, która kupiła konia, a mianownikiem dwie ostatnie cyfry roku zakupu. Licznik ma być umieszczony nad mianownikiem w odległości 2 cm.

W razie zarośnięcia piętna należy je odnawiać. W tym celu raz w roku — o ile zajdzie potrzeba — dowódca formacji składa meldunek dowódcy okręgu korpusu, który wydaje odpowiednie zarządzenia.

NADAWANIE NAZW.

Wszystkie konie wojskowe tak służbowe, jak też oficerskie własne muszą mieć nazwy. Nie dotyczy to tylko koni remontowych w komisjach remontowych i zapasach mło-

dych koni. Nadaje nazwy koniom służbowy dowódca oddziału, do którego koń został wcielony z zapasu młodych koni lub z komisji remontowej.

Raz nadanych nazw koniom zmieniać nie wolno.

Nazwy powinny być proste, nieskomplikowane, łatwe do zapamiętania (pojedyńcze wyrazy — polskie) i o ile możności dostosowane do zewnętrznego wyglądu, charakteru lub przeznaczenia konia.

Nazwy nadawać należy według wieku konia na litery podług poniższej tabeli:

Konie urodzone w r.	Na literę	Konie urodzone w r.	Na literę
1910	D	1920	N
1911	E	1921	O
1912	F	1922	P
1913	G	1923	R
1914	H	1924	S
1915	I lub J	1925	T
1916	K	1926	W
1917	L	1927	Z lub Ź
1918	Ł	1928	A
1919	M	1929	B

Nazwę nadaną wpisuje się do książki ewidencyjnej konia.

Oficerskim koniom własnym nadaje nazwy d-ca formacji w porozumieniu z właścicielem. Nazwy koni własnych powinny być dostosowane do ogólnych przepisów. Jeśli jednak właścicielowi zależy na utrzymaniu nazwy danej, może ją pozostawić, jeśli nawet nie jest zgodna z powyższemi przepisami. Dotyczy to głównie koni pochodzenia szlachetnego.

OFICERSKIE KONIE SŁUŻBOWE.

(P. S. 60 — 145).

Przydział koni.

Oficerskie konie służbowe przydzielane są tym oficerom, dla których takie konie są przewidziane w etatach względnie w specjalnych rozkazach ministra spraw wojskowych.

Oficerski koń służbowy musi być zupełnie zdrowy, dobrze zbudowany, sprężysty i ruchliwy, ze względów zaś reprezentacyjnych powinien posiadać możliwie ładny wygląd.

Koni w wieku poniżej lat 4 przydzielać nie wolno. Ostateczna granica wieku, po osiągnięciu którego koń powinien być zmieniony, wynosi dla oficerów broni jezdnych lat 12, dla oficerów innych lat 15.

a) Generałom i oficerom kadr broni i służb, posiadającym przynależność służbową do centralnych formacyj nieewidencyjnych, przydziela konie służbowe minister spraw wojskowych.

W miarę jednak posiadania odpowiednich koni, przydziela je tym oficerom dowódca formacji nieewidencyjnej ze składu formacji.

Generałom i oficerom kadr oficerów broni i służb, posiadającym przynależność służbową do okręgowych formacyj nieewidencyjnych, oraz dowództw dywizyj piechoty, przydzielają konie właściwi dowódcy okręgów korpusów z podległych im formacyj broni jezdnych.

Oficerom wchodzącym w skład dowództw dywizyj, lub brygad kawalerji, przydzielają konie dowódcy dywizyj, względnie samodzielnych brygad kawalerji.

b) Oficerowie pułków i równorzędnych formacyj kawalerji, artylerji i taborów, otrzymują konie zasadniczo ze swoich formacyj ewidencyjnych, przyczem przydział konia uskutecznia dowódca danej formacji ewidencyjnej.

c) Do formacyj ewidencyjnych broni pieszych i służb, przydziela oficerskie konie służbowe właściwy dowódca okręgu korpusu z najbliższych podległych mu formacyj broni jezdnych. Przydział koni wewnątrz tych formacyj reguluje dowódca danej formacji.

Odebranie lub zamiana.

Odebranie konia służbowego oficerowi następuje:

1) w razie przeniesienia służbowego oficera na stanowisko, dla którego etat konia służbowego nie jest przewidziany,

2) w razie urlopu oficera ponad 6 miesięcy,

3) w razie przeniesienia oficera w stan nieczynny do rezerwy lub w stan spoczynku,

4) u oficerów w formacjach nielinjowych w razie nieużywania konia z winy oficera dłużej niż przez 3 miesiące, do którego to czasu nie wlicza się urlopów oraz choroby, trwającej niedłużej niż 6 miesięcy.

Zamiana konia następuje:

1) za zgodą oficera, w razie przekroczenia przez konia ostatecznej granicy wieku,

2) na prośbę lub za zgodą oficera, używającego konia służbowego,

3) w razie nienadawania się konia pod siodło oficerskie.

Przeniesienie.

Oficerskie konie służbowe przydzielone generałom, oficerom dyplomowanym, oraz oficerom kawalerji i artylerji konnej (jako mogące służyć tym oficerom do celów sportowych), w innych zaś broniach tylko oficerom od dowódcy pułku wzwyż, winny być zawsze automatycznie przeniesione ewidencyjnie, w razie ewidencyjnego lub stałego przeniesienia służbowego tych oficerów.

Przeniesienie to ma jednak tylko wtedy zastosowanie, o ile na nowem stanowisku tych oficerów służbowy koń oficerski przewidziany jest etatem środków przewozowych lub specjalnym rozkazem ministra spraw wojskowych.

Za zgodą dowódców formacyj mają ci oficerowie prawo koni swych nie zabierać, co jednak zależy od nich samych. W takim wypadku dowódca formacji zawiadamia o tem formację, do której oficer został służbowo przeniesiony.

W innych wypadkach może oficer uzyskać od ministra spraw wojskowych zezwolenie na zabranie konia służbowego na miejsce nowej przynależności służbowej w następujących wypadkach:

1) jeśli koń przedstawia specjalną wartość, jako koń wysoce szlachetnego pochodzenia, co ma być udowodnione;

2) jeśli z powodu wyjątkowej wagi jeźdźca jest odpowiedni dla niego pod względem siły i wzrostu;

3) jeśli przeniesiony oficer zdobył na tym koniu pewną ilość nagród na zawodach konnych.

Przenoszenie oficerskich koni służbowych odbywa się zawsze na koszt skarbu państwa zgodnie z P. S. 60 — 80.

Transport oficerskich koni służbowych koleją winien się odbywać na podstawie listu transportowego, który wystawić ma dowódca odsyłający konia.

W wypadku przeniesienia oficerskiego konia służbowego, służy za podstawę do wystawienia listu transportowego rozkaz przenoszący oficera, któremu dany koń jest przydzielony.

Używanie.

1) Oficerskie konie służbowe powinny być używane tylko przez oficerów, którym zostały przydzielone. W razie dłuższego nieużywania ich powinny być przejeżdżane dla zdrowia.

2) Używanie ofic. koni służbowych przez osoby cywilne jest bezwarunkowo wzbronione.

3) Ofic. konie służbowe mogą być używane wyłącznie tylko jako konie wierzchowe i do celów służbowych, a pozatem tylko w miarę potrzeby dla zdrowia i rozwoju konia, jak również dla utrzymania sprawności jeźdźca. Używanie w zaprzęgu jest bezwzględnie wzbronione.

4) Ofic. konie sł. mogą brać udział w zawodach konnych, lecz muszą być dosiadane tylko przez oficerów w stanie czynnym, a program zawodów konnych urządzanych zarówno przez towarzystwa sportowe wojskowe, jak też cywilne musi być zatwierdzony przez ministra spraw wojskowych (szefa Departamentu Kawalerji).

5) Na większe ćwiczenia i manewry, jak też zawody sportowe należy używać zasadniczo koni, które ukończyły już 5 lat i które przeszły wszystkie okresy wyszkolenia konia remontowego.

Zakwaterowanie i wyżywienie.

Ofic. konie służbowe powinny być zawsze zakwaterowane w stajniach wojskowych, w wyjątkowych wypadkach mogą być zakwaterowane w stajniach prywatnych i to za zgodą dowódców tych formacyj, w których ewidencji konie te się znajdują.

Normy należności paszy — patrz „Rozdz. XXVI. Administracja w jednostkach administracyjnych". Pasza powinna być wydawaną zawsze w naturze.

W wyjątkowych wypadkach, gdy wydawanie paszy w naturze z zapasu formacji jest zupełnie niemożliwe lub nadmiernie utrudnione np. podczas transportu, przy przeniesieniu służbowem, podczas zawodów konnych, odbywających się poza siedzibą formacji i t. p., może być zezwoleniem właściwego dowódcy formacji wypłacony do rąk oficera, któremu dany koń jest przydzielony, ryczałt w gotówce za należność paszy.

Odpowiedzialność.

Za oficerskie konie służbowe odpowiedzialni są tak dowódcy formacji, w której koń się znajduje, jak też oficerowie, którym konie są przydzielone, zależnie od właściwości wypadku, z którego odpowiedzialność ta wynika.

OFICERSKIE KONIE WŁASNE.
(P. S. 60 — 160).

Prawo do posiadania oficerskich koni własnych przysługuje następującym oficerom:

1) Wszystkim generałom oraz oficerom, zajmującym etatowe stanowiska generalskie, o ile dla tych stanowisk etatowo przewidziane są konie służbowe.

2) Oficerom dyplomowanym, pełniącym służbę w linji, M. S. Wojsk., Sztabie Głównym, D. O. K., dowództwach dywizyj i brygad.

3) Oficerom kawalerji i artylerji, pełniącym służbę w linji, M. S. Wojsk., Sztabie Głównym, D. O. K., szkołach, dowództwach dywizyj i brygad.

4) Dowódcom pułków i samodzielnych jednostek piechoty, inżynierji i żandarmerji.

5) Oficerom, którym koń własny zastępuje etatowego konia służbowego, z przydziału którego zrezygnowali, z tem, że oficer ten złożyć musi pisemne oświadczenie iż rezygnuje z przysługującego mu etatowo konia służbowego.

Oficer, który raz zajmował stanowisko, uprawniające go do posiadania konia służbowego lub własnego, zatrzymuje prawo do posiadania konia własnego, bez względu

na dalsze przydziały i etaty środków przewozowych nawet i w tym wypadku, gdy na zajmowanem przez niego stanowisku nie jest przewidziany koń służbowy.

Oficerskie konie własne muszą odpowiadać warunkom, stawianym dla oficerskich koni służbowych. Muszą one być komisyjnie zakwalifikowane, przyjęte i wpisane w ewidencję.

Nabywanie koni przez oficerów.

Oficerowie mogą nabywać konie własne bądź z zakupu z wolnej ręki, bądź z zakupu od władz wojskowych.

W razie zakupu konia z wolnej ręki oficer nie potrzebuje uzyskiwać żadnego zezwolenia na zakup, dla ułatwienia jednak oficerom nabywania koni może M. S. Wojsk udzielać zezwolenia na zakup konia przy pomocy komisji remontowej.

Każdy oficer, uprawniony do posiadania konia własnego, ma prawo raz na cztery lata kupić za zezwoleniem M. S. Wojsk. jednego konia z zapasu młodych koni, z komisji remontowej lub z formacji, o ile koń ten nie został przydzielony jeszcze komu innemu. Zakupywane w ten sposób konie muszą być użyte dla celów wojskowych.

Przy zakupie konia przy pomocy kom. rem. winien oficer sumę, za którą koń został kupiony, wpłacić zaraz przy odbiorze konia na ręce przewodniczącego komisji remontowej.

Należność za konia nabytego od władz wojskowych może być uiszczoną gotówką lub też ratami miesięcznemi za zezwoleniem M. S. Wojsk., o ile oficer kupujący nie posiada długu skarbowego i o ile należność, którą chce spłacić ratami, nie przekracza jego 3-miesięcznego uposażenia Spłata następuje w myśl przepisów o spłacaniu zaliczek zwrotnych na uposażenie; do czasu całkowitego spłacenia należności oficer nie może otrzymać zaliczki zwrotnej. Nabyty w ten sposób koń przechodzi na własność oficera po wpłaceniu przez niego pierwszej raty, nie może być jednak przez oficera sprzedany aż do całkowitego spłacenia.

Należność za konia nabytego od władz wojskowych określa się w ten sposób, że wynosi ona:

1) za konie 4 letnie — cenę zakupu.

2) za konie od 5 do 10 lat, — cenę zakupu mniej 10% za każdy rok służby, licząc służbę od czasu ukończenia przez konia 4 lat.

3) za konie starsze niż lat 10 cena nie ulega dalszej zniżce, przyczem należność za konie nie może być również niższa, niż 40% ceny przeciętnej budżetowej tego roku, w którym są one szacowane.

Konie wojskowe przeznaczone do celów sportowych jak olimjady, międzynarodowe konkursy hippiczne i t. p. oraz mające charakter reprezentacyjny, lub wogole nabyte dla specjalnych celów nie mogą być sprzedawane na własność oficerom.

Oficer, który zakupiwszy od komisji remontowej lub formacji konia na raty, został przeniesiony w stan spoczynku, ma prawo takiego konia zabrać ze sobą jedynie w tym wypadku, gdy nastąpiła już wpłata najmniej 3 rat; resztę należności spłaca dany oficer w myśl obowiązujących postanowień o spłacaniu zaliczek zwrotnych na uposażenie.

Przewóz konia nabytego przy pomocy lub od władz wojskowych do miejsca przydziału oficera odbywa się na koszt skarbu państwa.

Przeniesienia.

W razie przeniesienia oficer uprawniony do posiadania konia własnego ma prawo zabrać go i przewieźć do nowego miejsca służby, o ile nowe stanowisko uprawnia go do posiadania konia własnego. Przewóz odbywa sie na koszt skarbu państwa, jeżeli oficerowi należy się zwrot kosztów za przesiedlenie.

Oficer ma prawo zabierać konia własnego na urlopy bez ograniczenia, lecz przewóz konia odbywa się na koszt właściciela. Jeśli urlop przeciąga się ponad 6 tygodni, oficer traci prawo do żywienia konia na koszt skarbu. Po powrocie z urlopu koń musi być komisyjnie zbadany, czy nie utracił on pierwotnej swej wartości.

Wyzbywanie się koni własnych.

Każdy oficer ma prawo wyzbycia się konia własnego, meldując o tem równocześnie swemu przełożonemu (od

d-cy pułku lub równorzędnego wzwyż); nie dotyczy to jednak koni zakupionych od władz wojskowych. Jeśli koń własny znajduje się na etacie konia służbowego, meldunek należy złożyć na miesiąc przed wyzbyciem.

Konia nabytego od władz wojskowych może oficer wyzbyć się zasadniczo dopiero po upływie 4 lat od daty kupna i wyłącznie po uiszczeniu całej należności w razie zakupienia go na spłaty ratalne. Wyjątek dopuszczający dowolne wyzbycie się konia stanowią następujące wypadki:

1) w razie przekroczenia przez konia ostatecznej granicy wieku.

2) w razie przejścia konia w stan niezdolności do służby, jeżeli oficerowi nie należy się odszkodowanie ze skarbu państwa.

Oficer, który nabył konia własnego od władz wojskowych, ma prawo sprzedać takiego konia za zezwoleniem M. S. Wojsk. i przed upływem 4 lat od daty jego kupna, jednak w wypadku takim jest on obowiązany nabyć w miejsce konia sprzedanego innego konia, odpowiadającego wszystkim warunkom, stawianym oficerskim koniom służbowym; o ile koń taki był nabyty na raty, musi oficer przed jego sprzedażą uiścić resztę należności.

W razie śmierci oficera koń jego przechodzi na własność spadkobierców, przyczem musi być zabrany ze stajni wojskowej najpóźniej w terminie dwuch tygodni. W razie przekroczenia tego terminu koszta wyżywienia konia ponosi spadkobierca.

Prawo do odszkodowani .

W razie padnięcia, zniszczenia lub przejścia w stan niezdolności do służby oficerskiego konia własnego, przysługuje oficerowi prawo do odszkodowania pieniężnego ze skarbu państwa, o ile wypadek nie został wywołany z winy oficera.

Stwierdzenie warunków dających oficerowi prawo do otrzymania odszkodowania odbywa się przez specjalnie w tym celu powołaną komisję. Wysokość odszkodowania określa się na podstawie ostatniej oceny szacunkowej po potrąceniu z niej za każdy rok pełny używania konia 10% tej ceny, przyczem cena odszkodowania nie może

być niższą niż 40% ceny szacunkowej względnie ceny sprzedaży. W wypadku padnięcia konia, kupionego przez oficera na raty, które jeszcze nie zostały całkowicie spłacone, właścicielowi zostaje zwrócona tylko suma, którą rzeczywiście wpłacił.

Koń, za którego zostało wypłacone odszkodowanie z powodu utraty zdolności do służby, przechodzi na własność skarbu i podlega wybrakowaniu.

Odszkodowanie się nie należy, gdy koń padł lub uległ nieszczęśliwemu wypadkowi:

1) w czasie przebywania konia z oficerem na urlopie,
2) podczas używania konia do spraw pozasłużbowych,
3) podczas używania konia do zawodów konnych, w których udział koni służbowych oraz własnych oficerskich nie był przewidziany przez M. S. Wojsk.

Jeśli koń taki zakupiony był przez oficera na raty, które nie zostały całkowicie spłacone, oficer ma uiścić resztę rat, aby pokryć całą należność za konia.

Używanie.

Oficerskie konie własne mają być używane wyłacznie jako konie wierzchowe, tak do celów służbowych, jak też prywatnych, przyczem używanie ich do celów służbowych jest identyczne z używaniem koni służbowych.

Oficerskiego konia własnego nie wolno używać komu innemu bez zgody właściciela. Oficerowi nie wolno odmówić wykonania na koniu własnym nakazanej mu pracy.

Of. konie własne mogą być używane przez oficerów do celów prywatnych, poza służbą, lecz za każdorazowem zezwoleniem d-cy, przyczem użycie konia dla jego zdrowia, rozwoju fizycznego, jak również dla utrzymania jeźdźca w kondycji nie uważa się za używanie do celów prywatnych.

Zakwaterowanie i wyżywienie

Zasadniczo of. konie własne mają być zakwaterowane przy oddziałach, w których pełnią służbę, jednak dowódca formacji (pułku lub równorzędnej) może zezwolić na zakwaterowanie prywatne, przyczem właściciel obowiązany jest przedstawiać takiego konia przynajmniej raz na tydzień bezpośredniemu dowódcy do oględzin.

Paszę dla koni własnych wydaje się według norm, jak dla koni służbowych w naturze. Dowódca formacji może zezwolić na wydanie wzamian paszy równoważnika pieniężnego, którego wysokość ustala dowódca okręgu korpusu na podstawie cen rynkowych tej miejscowości, w której koń faktycznie przebywał, w wypadkach, gdy koń z jakichkolwiek powodów nie może stać w stajni wojskowej oraz w razie zabrania konia na urlop.

Odpowiedzialność.

Odpowiedzialność analogiczna, jak za of. konie służbowe.

KONIE PRYWATNE OFICERÓW.
(P. S. 60 — 160 Z. I.).

Prawo do pomieszczania koni prywatnych w stajniach wojskowych mają tylko ci oficerowie, którym etatowo przysługuje koń wierzchowy.

Jeśli jednak oficer ma prawo do konia własnego, to pozwolenie na pomieszczenie koni prywatnych może otrzymać tylko w tym wypadku, jeśli już posiada of. konia własnego.

Pozwolenie na pomieszczenie koni prywatnych w stajniach wojskowych wydają dowódcy formacyj od dowódców pułków i równorzędnych wzwyż.

Utrzymanie.

Konie prywatne pomieszczane w stajniach wojskowych utrzymywane być mają przez właściwą jednostkę administracyjną, lecz na koszt właściciela koni.

Właściciel konia obowiązany jest zwracać 1 każdego miesiąca należność za paszę i wszystkie inne przedmioty według cen ustalonych gospodarką ryczałtową względnie według norm ustalonych kosztów własnych.

Konie prywatne podlegają opiece lekarsko-wet na równi z końmi służbowemi, jednak leki i opatrunki dostarczone być mają lub zwracane przez właściciela konia w naturze.

Liczba ordynansów do koni, którzy obsługują konie danego oficera, nie może być zwiększona przez konieczność obsługiwania jego koni prywatnych, jeżeli zaś liczba koni danego oficera, przekracza 3 na jednego ordynansa, oficer obowiązany jest utrzymywać obsługę cywilną.

Na życzenie dowódcy formacji konie prywatne muszą być na przeglądach przedstawiane na równi z końmi służbowemi.

Konie prywatne ewidencji nie podlegają.

Za zgodą właściciela konia może dowódca formacji w razie czasowego braku konia służbowego, nakazać (rozkazem pisemnym) właścicielowi konia użyć do celów służbowych.

W razie padnięcia lub zniszczenia konia prywatnego umieszczonego w stajni wojskowej, właściciel nie może rościć z tego tytułu żadnych pretensyi do skarbu państwa z wyjątkiem wypadku użycia go do celów służbowych.

KLACZE ŹREBNE I ŹREBIĘTA.
(P. S. 60 — 140).

Klaczy wojskowych tak służbowych, jak też oficerskich własnych stanowić bezwzględnie nie wolno. W razie dopuszczenia do ostanowienia należy pociągnąć winnych do odpowiedzialności.

O ile klacz okaże się źrebna, należy ją otoczyć troskliwą opieką oraz używać ostrożnie i tylko do lekkiej pracy.

Bezpośrednio przed i po ożrebieniu nie wolno klaczy wogóle używać do jakiejkolwiek pracy przez okres czasu, który wynosi dla:

klaczy wierzchowych 60 dni przed i 21 dni po ożrebieniu
klaczy zaprzęgowych 14 dni przed i 14 dni po ożrebieniu.

W tym okresie można klacz przeprowadzać stępa, prowadząc ją jednak w ręku i zdala od innych koni celem uniknięcia wypadku.

Po ożrebieniu się klaczy źrebię może znajdować się w formacji tylko 3 miesiące, po upływie zaś tego terminu powinno być sprzedane. Źrebięta od of. klaczy własnych powinny również po upływie 3 miesięcy zostać ze stajni wojskowej usunięte.

HYGJENA KONIA.

1. **Pomieszczenie.** Stajnia powinna być sucha, jasna, obszerna, przewiewna i czysta. Okna powinny być umieszczone powyżej głów końskich lub z boku. Wymiary: wysokość stajni od podłogi do powały — 4 m., okna na wysokości — 2,5 m., żłoby (do górnej powierzchni żłobu) — 1,1 m. wys., boksy — 3 m. dług., 2,75 m. szer., stanowiska — 3 m. dług., 1,75 m. szer., korytarz — 2,5 m. szer.

Stanowiska odgradza się ruchomemi wiszącemi drążkami, automatycznie zdejmującemi się przy podnoszeniu do góry; drążki te są oplatane w tylnej części słomą i zaopatrzone w słomiane tartuchy.

Nawóz z pod koni należy natychmiast usuwać.

W stajniach nie wolno palić tytoniu.

O ile tylko pozwala pogoda, konie należy trzymać na otwartem powietrzu.

2. **Czyszczenie.** Koń powinien być dokładnie czyszczony, zasadniczo na świeżem powietrzu, zaś w razie niepogody w stajni. Do czyszczenia na każdego konia powinna się znajdować: szczotka, zgrzebło, kawał sukna, czysta szmatka płócienna do przecierania oczu i drewniana kopystka do czyszczenia kopyt. Nogi wyciera się pękami słomy i suknem. Zgrzebło służy do czyszczenia szczotki, nie wolno nim czyścić konia. Nie wolno tym samym sprzętem czyścić innego konia.

3. **Pielęgnacja grzyw i ogonów koni wojskowych.**

Wszystkie konie służbowe, bez względu na typ lub rodzaj pracy, mają mieć grzywy smykane, długości równej mniej więcej szerokości połowy szyi — to znaczy — krótsze od strony głowy, dłuższe od strony kłębu. Grzywy mają być przyczesywane na lewą stronę szyi.

Wszelkie przystrzyganie grzyw, jak i czubów jest bezwzględnie wzbronione.

Ogony wszystkich koni służbowych mają być raz do roku w miesiącu październiku ucinane równo na szerokość dłoni (10 cm.) powyżej stawu skokowego.

Strzyżenie sierści jest zasadniczo zabronione; może ono być dokonywane jedynie w poszczególnych wypadkach na skutek orzeczenia lekarza weterynaryjnego formacji.

To samo dotyczy szczotek na pęcinach.

Włosie otrzymane z ucinania ogonów ma być użyte do wyrobu szczotek do czyszczenia koni.

Przepis ten nie dotyczy oficerskich koni własnych.

4. Utrzymanie kończyn i kopyt. Kończyny należy myć często; po myciu wytrzeć i wysuszyć najstaranniej, szczególnie pęciny. Kopyta obejrzeć, by usunąć wszelki brud i ew. ciała obce, które mogły się dostać w rowki między strzałkę i podeszwę lub między podkowę, a podeszwę. W razie przewlekłej suszy lub pracy w glebie mokrej można kopyta posmarować czystym tłuszczem.

5. Podkuwanie. Jedno podkucie wystarcza na 4 — 6 tygodni. Podkowa powinna być doskonale dopasowana do kopyta i uwzględniać wady kopyta lub wady ruchu konia. Stare kucie poznaje się po tem, że podkowa jest jakby przesunięta ku przodowi.

6. Kąpiel. Kąpać konia można w porze letniej, najlepiej pod wieczór na godzinę przed karmieniem, lub rankiem. Nie kąpać konia zgrzanego lub zaraz po nakarmieniu. Najlepszą jest woda bieżącą i piaszczysta. Temperatura wody — około 16 stopni. Czas kąpieli — 10 minut. Prowadzić konia do kąpieli stępa, po kąpieli utrzymywać w ruchu; w stajni rozetrzeć, wytrzeć do sucha i przykryć derką.

7. Karmienie. Zasadniczy pokarm konia stanowią: owies i siano. Dzienna racja, w zależności od rodzaju użytkowania konia, waha się między 3 — 5 kg. owsa i 4 — 7 kg. siana. Owies jest zadawany 3 razy dziennie w różnych ilościach. Siano — w małych ilościach, kilkakrotnie. Owies można wydawać koniom po powrocie od pracy nie wcześniej jak w 2 godziny.

Należy dawać pokarm świeży. Siano jest najlepsze, gdy jest w okresie kwitnięcia. Każda zmiana sposobu karmienia powinna być powoli stopniowana. Zastępuje się owies sianem w stosunku za pół kg. owsa — 1 kg. siana do wysokości racji. Nie dawać żyta, które może wywołać kolkę śmiertelną.

8. Wodopój. Woda powinna być czysta, o ciepłocie 8 — 15 stopni, zależnie od pory roku. Ilość — do 40 litrów dziennie. Poić należy 3 razy dziennie, latem częściej. Zgrzanego konia nie wolno poić, chyba, że bezpośrednio potem rusza w dalszą drogę. Po ciężkiej pracy poić dopiero po upływie 2 godzin, zadawszy przedtem trochę siana. Nie używać obcych wiader ani koryt.

9. Praca. Najlepszą jest równa, dostosowana do sił konia praca. Szkodzi tak wysiłek nadmierny, jak i bezczynność. Konie niepracujące przeprowadzać 2 godziny dziennie.

10. Rząd koński. Rząd koński i uprząż powinny być dokładnie dopasowane i starannie nałożone. Drobne niedokładności dopasowania lub nałożenia powodują bardzo szybko odgniecenia, trudno poddające się leczeniu.

CHOROBY ZARAŹLIWE KONI.

1. Zapobieganie wystąpieniu chorób zaraźliwych śród koni jest najważniejszą czynnością w sprawie zwalczania tych chorób; polega ono przedewszystkiem na przestrzeganiu wszelkich przepisów higjenicznych w utrzymaniu zwierząt.

Pozatem, aby ustrzec się przeniesienia zarazy z koni chorych na konie zdrowe, należy przestrzegać następujących zasad:

a) nowoprzybywających koni nie wolno łączyć z końmi staremi; nowoprzybywające muszą przejść okres obserwacji weterynaryjnej;

b) aby móc natychmiast wydzielić konie chore lub podejrzane o chorobę zaraźliwą, wszystkie konie poddawać okresowym oględzinom weterynaryjnym;

c) nie używać do czyszczenia, karmienia, pojenia swych koni przedmiotów, należących do innych właścicieli, (szczotki, zgrzebła, karmiaki, wiadra i t. p.);

d) unikać obcych stajen;

e) w wypadku wydzielenia konia chorego lub podejrzanego o chorobę zaraźliwą niezwłocznie przeprowadzić odkażanie.

2. Odkażanie, aby dało wynik pożądany, powinno być nader systematyczne i staranne. Należy więc:

a) nawóz, pościółkę, resztki karmy oraz przedmiotów nie przedstawiających wartości spalić.

b) przedmioty przedstawiające wartość, drewniane lub z tkanin, mechanicznie oczyścić, wygotować i następnie

wymyć w środku odkażającym (karbol 2%, sublimat 1%) przedmioty z tkanin, o ile to możliwe, odkazić w dezynfektorach,

c) ściany, przegrody, drążki, podłogi z materjałów twardych nieprzepuszczalnych mechanicznie oczyścić, wymyć gorącym ługiem lub rozczynem mydła szarego i pobielić; podłogi drewniane popsute usunąć razem z warstwą ziemi (30 ctm.) i miejsce posypać proszkiem wapna żrącego,

d) przedmioty żelazne, które nie ulegną wskutek tego zniszczeniu, wyżarzyć w ogniu, w przeciwnym razie oczyścić mechanicznie i obmyć gorącym ługiem a następnie płynem odkażającym,

e) przedmioty skórzane (siodła i t. p.) oczyścić mechanicznie, wytrzeć szczotką gorącą wodą mydlaną i włożyć do płynu odkażającego (2% formaliny, 3% kreoliny) na 3 godziny, poczem przed zupełnem wysuszeniem dobrze natłuścić,

f) poduszki włosienne wymoczyć przez 3 godziny w 2% formalinie.

3. Objawy chorób zaraźliwych zwykle przedewszystkiem występujące: posmutnienie, utrata apetytu, podwyższona ciepłota, kaszel, wypływ z nozdrzy, świąd. Przy zauważeniu któregokolwiek z tych objawów należy niezwłocznie zarządzić wydzielenie i odosobnienie konia chorego.

4. Najważniejsze choroby zaraźliwe koni:

a) Nosacizna. Choroba przewlekła u koni, niezmiernie niebezpieczna i śmiertelna dla człowieka. Objawy: wypływ z nozdrzy i owrzodzenia w nozdrzach, niebolesne powiększone gruczoły w sapkach; przy nosaciźnie skórnej — owrzodzenia na różnych częściach ciała, przeważnie na kończynach, bocznych powierzchniach piersi i na dolnej powierzchni brzucha. Przy podejrzeniu o tę chorobę konia chorego i konie sąsiednie odosobnić, zarządzić najsurowsze ostrożności w stosunku do szeregowych stykających się z podejrzanym koniem (niedopuszczalne zranienie lub zadrapania na rękach, twarzy doglądających), umieścić w stajni płyn odkażający dla mycia rąk i obuwia przez doglądających.

Niszczenie koni chorych z najściślejszem odkażaniem.

b) Zołzy. Zapadają przeważnie konie młode. Wypływ śmietanowy z nozdrzy, bolesne opuchnięcie w sapkach, ciepłota podwyższona .

Odosobnić konie chore i konie sąsiednie. Prowadzić przepisane przez lekarza leczenie. Odkażania.

c) Zakaźne zapalenie naczyń chłonnych Objawy bardzo podobne do nosacizny skórnej. Rozróżnienia dokonywa lekarz weterynaryjny, który przeprowadza zabiegi i leczenie.

Odosobnienie chorych. Odkażanie.

d) Zaraza piersiowa i influenza. Choroba nawiedzająca najczęściej konie młode, stajnie, w których zgrupowane bywają konie różnego pochodzenia, gdzie warunki higjeniczne utrzymania konia są złe; rzucające się w oczy objawy: posmutnienie utrata apetytu, podniesiona ciepłota, obrzęk powiek, kaszel, wypływ surowicy brunatny z nozdrzy.

Odosobnianie koni chorych i leczenie, poddanie pozostałych obserwacji. Ostrożność z rekonwalescentami, które do sześciu tygodni i dłużej po wyzdrowieniu mogą jeszcze zarażać konie zdrowe. Odkażanie.

e) Świerzb i inne zaraźliwe choroby skórne. Niehigjeniczne warunki utrzymania koni sprzyjają występowaniu tych chorób. Objawy — świąd, miejsca bezwłose, strupki na skórze.

Odosobnienie chorych i podejrzanych o chorobę i zarażenie się. Leczenie i częste odkażanie.

f) Zaraza stadnicza. Choroba przewlekła przenosząca się zwykle przy stanowieniu z ogiera na klacz lub odwrotnie.

W pierwszym okresie występują zmiany chorobowe na organach płciowych w postaci obrzęków, bolesności, miejscowego podwyższania ciepłoty, następnie owrzodzeń.

W okresie następnym — objawy skórne w postaci plam talarowych oraz ogólne objawy nerwowe, porażenia kończyn tylnych.

g) Wąglik. Choroba zakaźna o przebiegu ostrym, udzielająca się człowiekowi. Objawy: przedewszystkiem bardzo wysokie podniesienie ciepłoty ciała (40 — 42%), przekrwienie widocznych błon śluzowych, objawy gastryczne o charakterze ciężkiej kolki.

Natychmiastowe odosobnienie chorych i podejrzanych. Leczenie. Odkażanie najściślejsze mocno działającemi środkami wobec wielkiej trwałości zarazka (jego zarodków).

h) W ś c i e k l i z n a. Występuje wskutek pokąsania konia przez psa wściekłego. Zwiększona pobudliwość, przechodząca często w rzucanie się na ludzi i na przedmioty, skurcze mięśni, obfite ślinienie, zwiększony popęd płciowy.

Podejrzane konie podlegają odosobnieniu, chore zniszczeniu.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Instytucje naukowe.

Wojskowe Biuro Historyczne.

Zadaniem Wojskowego Biura Historycznego jest zbieranie, opracowywanie i ogłaszanie materjałów historycznych, dotyczących wojen polskich 1918 — 1920, wojny powszechnej 1914 — 1918 ze szczególnem uwzględnieniem walk formacyj polskich oraz wojen dawnych ze szczególnem uwzględnieniem wojen polskich, opracowywanie i ogłaszanie prac historycznych, w szczególności studjów taktycznych i urzędowej historji wojny 1918 — 1920, opinjowanie i ekspertyza w zakresie doświadczeń wojennych we współpracy z inspektorami armij, oddziałami Sztabu Głównego i departamentami M. S. Wojsk.

Szefowi Wojsk. Biura Hist. podlega jako samodzielna instytucja Archiwum Wojskowe.

Szef Wojsk. Biura Hist. — Gen. bryg. Stachiewicz Juljan
Warszawa (Al. Ujazdowska 1 - 3 - 5).

Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy.

Zadaniem Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego jest prowadzenie studjów naukowych z zakresu wojskowości na wskazane przez szefa Sztabu Głównego lub podjęte z własnej inicjatywy tematy, ewidencja ruchu naukowego w kraju i zagranicą, współpraca z M. S. Wojsk. w zakresie ustalenia słownictwa wojskowego, kontrola służbowych wydawnictw wojskowych pod względem języka i słownictwa oraz ocena prywatnych wydawnictw wojskowych w myśl regulaminu służby wewnętrznej cz. I pkt. 30 e, prowadzenie sekretarjatu „Bellony" i redagowanie „Żołnierza Polskiego", kierownictwo polityki wydawniczej, popularyzacja wiedzy wojskowej wśród wojska i społeczeństwa w kraju i zagranicą przez dostarczanie prasie krajowej i zagranicznej artykułów i zdjęć z życia wojska oraz przez wykłady za pośrednictwem Polskiego Radja, ponadto przechowywanie zapasu regulaminów i instrukcyj

Szef Wojsk. Inst. Nauk.-Wyd. — Mir. dypl. Quirini Eug.
Warszawa (Plac Marsz. Piłsudskiego 3).

Wojskowy Instytut Geograficzny.

Zadaniem Wojskowego Instytutu Geograficznego jest:
a) przeprowadzanie triangulacji, niwelacji oraz wszelkich innych pomiarów dla celów wojskowych,
b) sporządzanie zdjęć topograficznych dla celów wojskowych oraz sprawdzanie i utrzymanie w stanie aktualnym materjału kartograficznego,
c) wykonywanie prac kartograficznych i reprodukcyjnych w podziałkach używanych dla celów wojskowych oraz zaopatrywanie wojska w materjał kartograficzny,
d) szkolenie oficerów wojskowej służby geograficznej oraz personelu kartograficznego.

Szef Wojsk. Inst. Geogr. — Płk. Kreutzinger Józef
Warszawa (Wilcza 64).

Bibljoteki wojskowe.

CENTRALNA BIBLJOTEKA WOJSKOWA *).

Zadaniem Centralnej Bibljoteki Wojskowej jest gromadzenie, katalogowanie, przechowywanie i udostępnianie władzom wojskowym i naukowo pracującym osobom wojskowym i cywilnym książek i czasopism z zakresu wojskowości oraz map wojskowych, prowadzenie przeglądu krajowej i zagranicznej literatury wojskowej oraz wydawanie „Komunikatu Bibljograficznego" i „Wojskowych Wiadomości Bibljograficznych", prowadzenie centralnego katalogu bibljotek wojskowych dowództw okręgów korpusów oraz katalogu książek i rękopisów, które znajdują się w poszczególnych bibljotekach naukowych w państwie, wreszcie udzielanie wiadomości bibljograficznych z zakresu wojskowości władzom wojskowym oraz naukowo pracującym osobom wojskowym i cywilnym.

Ze zbiorów bibljoteki mają prawo korzystać: a) oficerowie w służbie czynnej, b) szeregowi za upoważnieniem dowódców, c) instytucje naukowe, d) oficerowie rezerwy, emeryci, urzędnicy cywilni, e) osoby pracujące naukowo za zezwoleniem dyrektora.

*) Otwarta w dnie powszednie od 9 do 20 godz., w dnie świąteczne od 10 do 13 godz.

Wszystkie osoby z wyjątkiem oficerów w służbie czynnej muszą wpłacić kaucję, odpowiadającą wartości wypożyczonych książek. Książki wypożycza się na cztery tygodnie.

Nie wypożycza się:
a) rękopisów, b) druków Bibljoteki Rapperswilskiej, c) dzieł stanowiących bibljotekę podręczną czytelni i biur, d) druków polskich i o Polsce, wydanych przed 1863 rokiem, e) druków obcych, wydanych przed 1831 rokiem, druków wydanych później, lecz stanowiących bibljograficzną rzadkość, lub przedstawiających znaczną wartość materjalną, f) map i atlasów, g) nieoprawionych czasopism z bieżącego roku.

Dyrektor Centr. Biblj. Wojsk.—Ppłk. dr. Łodyński Marjan.
Warszawa (Al. Ujazdowska 1).

BIBLJOTEKI PODRĘCZNE.

Do podręcznego użytku pracowników departamentów M. S. Wojsk., oddziałów Sztabu Głównego i instytucyj centralnych służą bibljoteki podręczne.

Ważniejsze bibljoteki podręczne.

1) Bibljoteka Szkoły Podchorążych Sanitarnych (około 25.000 tomów),
2) Bibljoteka Oddziału II Sztabu Głównego (około 8.000 tomów),
3) Bibljoteka Szkoły Podchorążych Inżynierji (około 6.000 tomów),
4) Bibljoteka Instytutu Badań Technicznych Lotnictwa (około 2.000 tomów),
5) Bibljoteka Kierownictwa Marynarki Wojennej (około 3.000 tomów),
6) Bibljoteka Departamentu Uzbrojenia (około 3.000 tomów).

BIBLJOTEKI WOJSKOWE DOWÓDZTW OKRĘGÓW KORPUSÓW.

Przy każdem dowództwie okręgu korpusu są bibljoteki wojskowe dowództw okręgów korpusów, których kierow-

nicy podlegają pod względem fachowym dyrektorowi Centralnej Bibljoteki Wojskowej.

Archiwum Wojskowe.

Zadaniem Archiwum Wojskowego jest gromadzenie, inwentaryzowanie i przechowywanie aktów, które posiadają znaczenie dla historji wojskowości polskiej, rejestracja aktów wojskowych w archiwach i bibljotekach państwowych oraz publicznych i prywatnych, wydawanie katalogów aktów wojskowych i wydawnictw specjalnych, udzielanie wiadomości archiwalnych z zakresu wojskowości władzom, urzędom i osobom prywatnym z tem, że wiadomości, które dotyczą aktów tajnych, mogą być udzielane po uzyskaniu zezwolenia szefa Sztabu Głównego.
Dyrektor Arch. Wojsk. — Ppłk. dr. Pawłowski Bronisław
Warszawa (Fort Legjonów).

Muzeum Wojska*).

Zadaniem Muzeum Wojska jest gromadzenie i konserwacja ziorów muzealnych z zakresu wojskowości, popularyzacja tych zbiorów zapomocą wydawnictw, odczytów i pokazów, tudzież utrzymanie kontaktu z pokrewnemi instytucjami w kraju i zagranicą.
Dyrektor Muzeum Wojska — Płk. Gembarzewski Bron
Warszawa (Podwale 15).

Towarzystwo Wiedzy Wojskowej.

Zadaniem Towarzystwa Wiedzy Wojskowej jest skupianie pracowników na polu wiedzy wojskowej celem jej rozwijania, krzewienia i popierania. Na czele Towarzystwa Wiedzy Wojskowej stoi Zarząd Główny wraz z sekcjami naukowemi. We wszystkich większych garnizonach istnieją koła T.W. W. Statut Towarzystwa — patrz Dzien. Rozk. Nr. 13/7.

Skład Zarządu Głównego na 1928/29 rok: prezes — gen. bryg. Stachiewcz Juljan, I wiceprezes — ppłk. dypl. Janicki Kazimierz, II wiceprezes — ppłk. int. Stypułkowski Henryk, skarbnik — mjr. dypl. Quirini Eugenjusz, sekretarz — mjr. w st. sp. Spasowicz Wacław, członkowie — ppłk. dr. Łodyński Marjan, ppłk. dypl. Zieleniewski Tadeusz, mjr. dypl. Winiarski Władysław, mjr. dr. Lipiński Wacław, kpt. Lepecki Mieczysław, zastępcy członków — płk. dypl. Bolesławicz Marjan, płk. dypl. Przyjałkowski Zdzisław, ppłk. dr. Krawczyk Stanisław.

Komisja rewizyjna: członkowie — gen. bryg. dr. Maciszewski Feliks, gen. bryg. dr. Rouppert Stanisław i ppłk. int. Zapolski Jerzy, zastępcy członków — płk. Wielowieyski Władysław i kpt. int. Pogonowski Bolesław.
Siedziba Zarządu Głównego — Warszawa (Al. Szucha 23).

*) Otwarte codziennie od 11 do 15 godz. z wyjątkiem poniedziałków

Koło Oficerów Sztabu Generalnego.

Koło Oficerów Sztabu Generalnego ma na celu: a) utrzymanie kontaktu z Wyższą Szkołą Wojenną, b) popieranie rozwoju tej szkoły, c) szerzenie w wojsku idei naukowych, płynących z wyższych uczelni wojskowych, d) pielęgnowanie węzłów koleżeńskich.

Skład Zarządu Koła: przewodniczący — vacat, prezes Zarządu Kasyna Oficerów Sztabu Generalnego — ppłk. dypl. Szystowski Czesław, skarbnik — kpt. dypl. Tokarz Tadeusz, sekretarz — kpt. dypl. Niewiarowski Wadysław, członkowie — gen. bryg. Kutrzeba Tadeusz, gen. bryg. Wieroński Stanisław, gen. bryg. Kleeberg Franciszek, płk. dypl. Kurcyusz Tadeusz, płk. dypl. Anders Władysław, płk. dypl. Korytowski Adam, ppłk. dypl. Dziurzyński Kazimierz, ppłk. dypl. Hyc Jan, ppłk. dypl. Porwit Marjan, mjr. dypl. Dunin-Żuchowski Włodzimierz, mjr. dypl. Żórawski Zdzisław i kpt. dypl. Wasilewski Tadeusz.

Przy każdem D. O. K. istnieją okręgowe koła oficerów Sztabu Generalnego.

Na terenie O. K. III poza kołem okręgowem w Grodnie istnieje filja tego koła w Wilnie.
Siedziba Zarządu — Warszawa (Plac Marsz. Piłsudskiego 7).

Koło Oficerów Intendentów.

Koło Oficerów Intendentów ma na celu:

a) kontynuowanie i pogłębianie studjów w zakresie wiedzy ogólnej i wojskowej dla celów racjonalnej administra-

cji armji w czasie pokoju i wojny w dziedzinie zagadnień służby intendentury;

b) utrzymanie łączności z własną uczelnią, popieranie jej rozwoju oraz szerzenie w wojsku znajomości zagadnień służby intendentury.

Skład Zarządu Koła: prezes — płk. int. Barzykowski Stanisław, wiceprezes — ppłk. int. Kosiba Adam, skarbnik — kpt. int. Pogonowski Bolesław, członkowie zarządu — mjr. int. Staff Alfred i kpt. int. dr. Wilczyński Jan.

Siedziba Zarządu — Warszawa (Koszykowa 79).

Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa".

„Rodzina Wojskowa" ma na celu:

a) niesienie samopomocy ekonomicznej dla poprawy bytu rodzin wojskowych i pracy kulturalno-oświatowej nad żołnierzem,

b) wytworzenie łączności ideowej i towarzyskiej.

Do celu tego dąży przez: a) gromadzenie funduszów, b) zakładanie i prowadzenie biur pośrednictwa pracy dla swoich członków, c) organizowanie kursów zawodowych, d) udzielanie członkom bezpłatnych porad prawnych, e) urządzanie przedsiębiorstw finansowych, przemysłowych i handlowych, f) urządzanie dla dzieci członkiń kompletów, ochronek, kolonij letnich, poradni i t. p., g) tworzenie klubów, bibljotek, czytelni, h) urządzanie odczytów, wykładów i zebrań towarzyskich, i) organizowanie wycieczek, wspólne uprawianie sportów, wychowanie fizyczne i t. p.

Członkiniami stowarzyszenia mogą być: a) żony, matki, niezamężne córki i siostry wojskowych zawodowych, oraz wdowy i sieroty po wojskowych zawodowych, przyjmowane do stowarzyszenia na zasadzie deklaracji, złożonej do zarządu koła; b) osoby płci żeńskiej, specjalnie zasłużone w pracy dla wojska, przyjmowane w każdym poszczególnym wypadku, na wniosek koła miejscowego przez uchwałę Zarządu Naczelnego.

Członkami nadzwyczajnemi stowarzyszenia mogą być osoby płci obojga, przyjmowane na zasadzie deklaracji, złożonej zarządowi koła miejscowego i podpisanej przez 2 członkinie tegoż zarządu. Członkowie nadzwyczajni płacą składkę w wysokości dwukrotnej składki członkiń rzeczywistych, biorących udział w pracach kół, na zasadzie regulaminów kół. Na walnych zebraniach kół mają głos doradczy.

Wkładka miesięczna członkini rzeczywistej — 50 gr.

Siedziba Zarządu — Warszawa (Al. Szucha 14).

Czyżewski
mjr.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Różne.

Długości kolumn marszowych.*)

Długość kolumny piechoty:

a) maszerującej czwórkami wynosi ilość kroków równą połowie ilości ludzi w kolumnie,

b) maszerującej dwójkami wynosi tyle kroków, ile liczy ludzi.

Długość kolumny kawalerji:

a) w czwórkach wynosi tyle kroków, ile jest jeźdźców;

b) dwójkami ilość kroków równą dwukrotnej ilości jeźdźców.

Długość wozu dwukonnego wraz z odległością 3*	15*		
„ „ czterokonnego wraz z odległ. 3*	20*		
„ „ sześciokonnego wraz z odległ. 3*	25*		
„ działa z zaprzęgiem	25*		
Kompanji piechoty .	120*	pułku kaw. z taborem	3120*
baonu	640*	baterji artylerji polowej	400*
baonu z taborem bojowym	940*	dyonu artylerji polowej	2440*
pułku piech. z taborem bojowym . .	4300*	kolumny amunicyjnej	700*
szwadronu kawalerji (czwórkami) . .	240*	pułku art. pol. z 3 dyonów	8920*

Odstępy w zwartej kolumnie marszowej.

Kompanje piechoty i k. m. od siebie na	15*
baony, baterje, szwadrony, oddziały taborów i tabory bojowe	25*
pułki piechoty, dyony artylerji	50*
oddziały jazdy za piechotą i naodwrót	100*
tabory ciężkie za wojskami	300*

Szybkość marszu.

a) Przebywa w minucie:

piechota krokiem .	115*	artylerja polowa kłusem	290*
„ biegiem .	160*	kawalerja stępa . .	140*
artylerja polowa galopem	490*	„ kłusem . .	300*
artylerja konna — jak kawalerja.		„ galopem .	500*
artylerja polowa stępa	133*		

) Krok, oznaczony, wynosi 75 cm. 100 m. równa się 133*.

b) Czas przebycia 1 km.:

piechota . . .	12 minut	artylerja polowa naprzemian	
kawalerja stępa.	10 „	stępa i kłusa	8 minut
„ kłusem	5 „	kawalerja naprzemian stępa i kłusa . .	7 „
„ galopem	2 2/3 „		
tabory	15 „		
artylerja polowa stępa . . .	15 „		

c) Czas przemarszu jednostek

bataljon piechoty w przeciągu	5 min. 5 sek.
„ „ z taborem bojowym .	8 „
pułk piechoty z taborem bojowym . . .	23 „
pułk piechoty z taborem bojowym i ciężkim	38 „
szwadron kawalerji	1 min. 20 sek.
pułk kawalerji z tab. bojowym i ciężkim	26 „
baterja artylerji polowej	4 min. 20 sek.

Marsz w górach.

W terenie górskim przy wstępowaniu pod górę na każdych 100 m. wzniesienia dolicza się 20 minut, zaś przy schodzeniu na każde 100 m. obniżenia 6 minut, prócz normalnego zużycia czasu.

Przebywanie brodów.

Najwyższa dopuszczalna głębokość przy szybkości prądu maximum 1·20 na sekundę i gdy dno rzeki twarde:

dla piechoty . . 1·00 m dla artylerji i taborów . . . 0·60 m

„ kawalerji . 1·30 m

Przeprawa przez lód.

Najmniejsza grubość lodu dla kolumn piechoty 10 cm, kawalerji i artylerji 15 — 18 cm, ciężkich wozów i samochodów ciężarowych 25 cm.

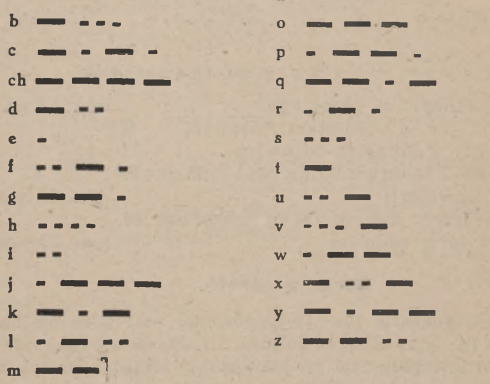
Przeprawa promem.

1 żołnierz zajmuje na promie	0,3 m²
1 jeździec z koniem	3.2 „
1 działo lub wóz bez koni	12.8 „

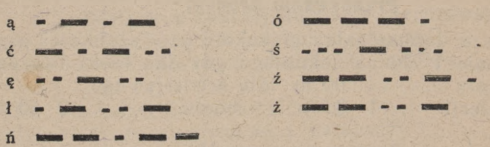
Znaki Morsego.

I. Litery.

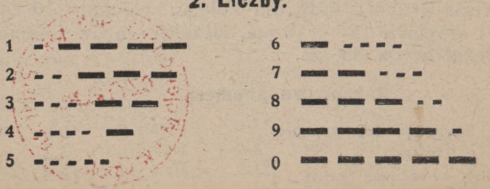
a) używane w korespondencji międzynarodowej

b) używane w korespondencji wewnętrznej

2. Liczby.

3. Znaki pisarskie.

kropka (.)
przecinek (,)
średnik (;)
dwukropek (:)
pytajnik (?)
wykrzykn. (!)
myślnik (—)
cudzysłów („”)
nawias ()
znak równ. (=)
znak dodaw. (+)
kreska ułamk. (/)
podkreślenie

4. Znaki służbowe.

a) Ogólne

wołanie
wezwanie do nadawan.
zrozumiano
błąd, przerwa
czekać
koniec teiegram.
znak rozdziału
koniec koresp.
okóinik

b) Tylko dla sygnalizacji świetlnej

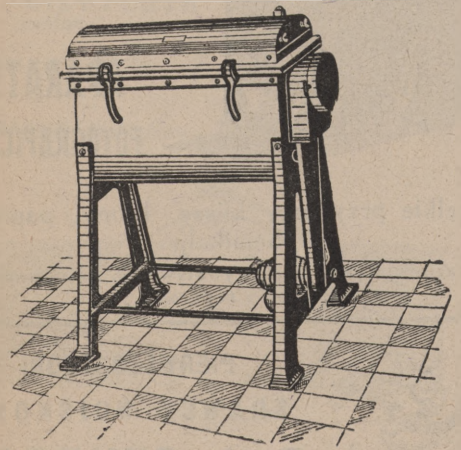
zrozumiano, koniec słowa
światło regulować s r
światło dobre s d
dawać wolniej d w

UWAGI. Długość kreski równa jest czterokrotnej długości kropki. Odstęp części składowych znaku (kropek i kresek) równy jest długości jednej kropki.

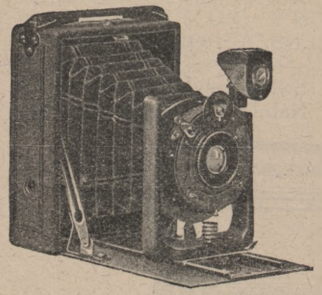
Odstęp od siebie znaków w słowie równy jest czterokrotnej długości kropki. Odstęp słów, cyfr i t. d. od siebie równy jest ośmiokrotnej długości kropki.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna CZYTELNIA w Opolu

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE
„MASZYNY DO PRANIA
SYST. TADEUSZA PODOSKIEGO"
Sp. z o. o.
Warszawa — Świętokrzyska 9. Tel. 311-86.
Natolińska 4 m. 5. Tel. 513-83.

Patentowane, bezkonkurencyjne pralnice
„MARYSIA"
do napędu ręcznego i mechanicznego
piorą nie niszcząc bielizny, oszczędzają czas,
zdrowie, mydło
Bezpłatne pokazy prania
codziennie **od 12—14 i od 17—19**
Kompletne urządzenie pralni mechanicznych
Pralnie ruchome na samochodach
Kosztorysy i projekty na żądanie bezpłatnie

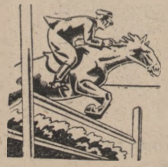
J. & W. KASPRZYCKI

Warszawa,
Nowy-Świat 45.
poleca

APARATY FOTOGRAFICZNE

wszelkie przybory, klisze, błony, papiery, chemikalja.

Pracownia przyjmuje wywoływanie, kopjowanie, retusz i reparacje.

PIERWSZORZĘDNI KRAWCY WOJSKOWI

B-cia SENATOR

WARSZAWA

Królewska Nr. 35 **Telefon 214-63**

róg Marszałkowskiej

Filji nie posiadamy.

Specjalność: zadawalniamy najwybredniejszych klijentów.

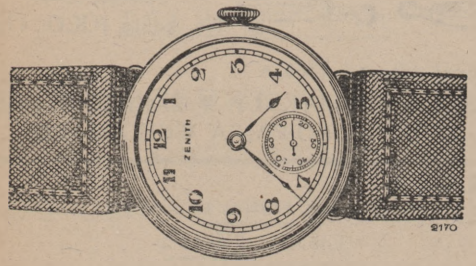
Warunki dogodne

ZEGARKI I ZEGARY PRECYZYJNE

BIŻUTERJA PRAWDZIWA

JAN ZEGRZE

WARSZAWA, Nowy-Świat Nr. 30. Tel. 9-56

„ZENITH"

SPÓŁDZIELNIOM SPECJALNY RABAT

NA ŻĄDANIE DOGODNE SPŁATY

PROSPEKTY WYSYŁAM

MAGAZYN

OZDÓB

WOJSKOWYCH

J. BORNSTEIN

WARSZAWA
NOWY-ŚWIAT 70.

Telefon 95-07.
Nr. konta P.K.O. 17864

Egzystuje od 1886 r.

WSZELKIE ARTYKUŁY W ZAKRES OZDÓB I UMUNDUROWANIA WCHODZĄCE.

RADIO

Lampki **Philips'a**

Głośniki **Philips'a**

Prostowniki **Philips'a**

Aparaty anodowe **Philips'a**

ELEKTRYCZNE:

Żelazka, Kuchenki, Rondelki, Czajniki, Maszynki do kawy, Żyrandole, Lampy

własny wyrób

BRACIA BORKOWSCY
ZAKŁADY ELEKTROTECHNICZNE S. A.
FABRYKA
ARTYKUŁÓW ELEKTROTECHNICZNYCH
Warszawa, Jerozolimska 6.

ZAKŁAD KRAWIECKI WOJSKOWY

CH. REICHMAN

WARSZAWA
KOSZYKOWA 1
TELEFON 407-72

Wykonywa wszelkie obstalunki pod osobistym kierunkiem z własnych i powierzonych materjałów.

PIERWSZORZĘDNE WYKONANIE
ZA GOTÓWKĘ
I NA DOGODNE WARUNKI

FABRYKA I SKŁADY ELEKTROTECHNICZNE

W. ARENSTEIN

WARSZAWA, UL. KRÓLEWSKA 27

TELEF.: 177-68 i 277-89.

DOSTAWCA D. O. K. IX, OKRĘGOWE SZEFOSTWO BUDOWNICTWA, BRZEŚĆ N/BUGIEM

PRZEWODY MIEDZIANE ELEKTROLITYCZNE, DRUT - LINKA, KABLE ZIEMNE OBOŁOWIONE, PRZEWODY IZOLOWANE, DRUTY NAWOJOWE, LICZNIKI **„ARONA"**, AMPEROMIERZE, WENTYLATORY ORAZ DROBNY MATERJAŁ ELEKTROTECHNICZNY

CENY NAJNIŻSZE — DOSTAWA SZYBKA

MATERJAŁ TYLKO PIERWSZEJ JAKOŚCI

Czyżewski
mjr.

FABRYKA I SKŁADY ELEKTROTECHNICZNE

W. ARENSTEIN

WARSZAWA, UL. KRÓLEWSKA 27

TELEF.: 177-68 i 277-89.

DOSTAWCA D. O. K. IX, OKRĘGOWE SZEFOSTWO BUDOWNICTWA, BRZEŚĆ N/BUGIEM

PRZEWODY MIEDZIANE ELEKTROLITYCZNE, DRUT-LINKA, KABLE ZIEMNE OBOŁOWIONE, PRZEWODY IZOLOWANE, DRUTY NAWOJOWE, LICZNIKI **„ARONA“**, AMPEROMIERZE, WENTYLATORY ORAZ DROBNY MATERJAŁ ELEKTROTECHNICZNY

CENY NAJNIŻSZE — DOSTAWA SZYBKA

MATERJAŁ TYLKO PIERWSZEJ JAKOŚCI

RZECZPOSPOLITA POLSKA

SKALA 1:4000000

50 40 30 20 10 0 50 100 km

16° na wsch. od Greenwich

MORZE BAŁTYCKIE

NIEMCY

PRUSY WSCHODNIE

ŁOTWA

LITWA

BIAŁORUŚ RADZIECKA SOCJALISTYCZNA

CZECHOSŁOWACJA

WĘGRY

RUMUNJA

KŁAJPEDA · KRÓLEWIEC · PUCK · HEL · GDYNIA · GDAŃSK · TCZEW · STAROGARD · CHOJNICE · TUCHOLA · GRUDZIĄDZ · CHEŁMNO · BYDGOSZCZ · PILA · NOTEĆ · TORUŃ · BRODNICA · MŁAWA · CIECHOCINEK · WŁOCŁAWEK · INOWROCŁAW · GNIEZNO · POZNAŃ · WRZEŚNIA · ZBĄSZYŃ · OBRA · WARTA · KOŁO · KUTNO · PŁOCK · SIERPC · CIECHANÓW · OSTROŁĘKA · ŁOMŻA · ZAMBRÓW · NAREW · PUŁTUSK · OSTRÓW ŁOMŻ. · MAŁKINIA · MODLIN · ZEGRZE · JABŁONNA · LIWIEC · BUG · WISŁA · WARSZAWA · MIŃSK MAZ. · SIEDLCE · ŁUKÓW · BIAŁA PODL. · BRZEŚĆ n/B · GARWOLIN · PRUSZKÓW · ŻYRARDÓW · GÓRA KALW. · SKIERNIEWICE · ŁOWICZ · SZKURA · ŁĘCZYCA · ŁÓDŹ · ZGIERZ · PABJANICE · SPAŁA · ZDUŃSKA WOLA · TOMASZÓW RAWS. · PIOTRKÓW · RADOM · PUŁAWY · WIEPRZ · DĘBLIN · LUBLIN · WŁOCŁAWEK · KALISZ · KROTOSZYN · OSTRÓW POZN. · SIERADZ · RAWICZ · LESZNO · JAROCIN · OBRA · WROCŁAW · WIELUŃ · KLUCZBORK · RADOMSKO · SKARŻYSKO · KIELCE · OSTROWIEC · CZĘSTOCHOWA · LUBLINIEC · ZAWIERCIE · JĘDRZEJÓW · PIŃCZÓW · BUSK KIEL. · NIDA · SANDOMIERZ · KRAŚNIK · TARN.GÓRY · BĘDZIN · DĄBROWA GÓRN. · SOSNOWIEC · KR. HUTA · KATOWICE · RUDNIK · PSZCZYNA · OŚWIĘCIM · KRAKÓW · WISŁA · BOCHNIA · TARNÓW · WISŁOKA · DUNAJEC · JASŁO · RZESZÓW · ŁAŃCUT · JAROSŁAW · SZKŁO · PRZEMYŚL · GRÓDEK JAG. · LWÓW · ŻÓŁKIEW · REWA RUSKA · BRODY · ZŁOCZÓW · TARNOPOL · BRZEŻANY · PŁOSKIRÓW · KAMIENIEC PODOL. · CZORTKÓW · STANISŁAWÓW · LIPOWICA · HALICZ · STRYJ · DROHOBYCZ · SAMBOR · SANOK · ZAKOPANE · KOSZYCE · OŁOMUNIEC · BRNO · CIESZYN · WADOWICE · BIELSKO-BIAŁA · NOWY SĄCZ · TURKA · WOROCHTA · KOŁOMYJA · ŚNIATYN · CZERNIOWCE · DYNEBURG · DRUJA · OZWINA · DZIENACZ · DZIŚNA · POŁOCK · POSTAWY · PODGRODZIE · NOWOWILEJKA · WILEJKA · MOŁODECZNO · BORYSÓW · MIŃSK · ŚWISŁOCZ · LIDA · NOWOGRÓDEK · STOŁPCE · NIEŚWIEŻ · BARANOWICZE · SŁUCK · SUWAŁKI · DRUSKIENIKI · AUGUSTÓW · INGUSTAWA · GRAJEWO · GRODNO · MOSTY · WOŁKOWYSK · SŁONIM · BIAŁYSTOK · ZAMBRÓW · PRUŻANA · BIAŁOWIEŻA · ŁUNINIEC · PIŃSK · KOBRYŃ · KANAŁ KRÓLEWSKI · KAMIEŃ KOSZYRSKI · WŁODAWA · SARNY · KOWEL · CHEŁM · WŁODZIMIERZ · HRUBIESZÓW · WOJNICA · ŁUCK · RÓWNE · DUBNO · OSTRÓG · SZEPIETÓWKA · KRZEMIENIEC · ZAMOŚĆ · WILNO · KOWNO · NIEMEN · WILJA · SZESZUPA · DUBISSA · NIEWIEŻA · ŚWIĘTA · DZIŚNA · DRUJA · OZWINA · BUG · PRYPEĆ · STYR · HORYŃ · SŁUCZ · STOCHÓD · TUROJA · PINA · JASIOŁDA · LIWIEC · WISŁOKA · SAN · DNIESTR · PRUT · SERET · LIMANOWA · LISA

OBJAŚNIENIE ZNAKÓW:

- Granica państwa
- " " województw
- " " D.O.K.
- Koleje
- Rzeki
- Miasta wojewódzkie
- " " ponad 20.000 mieszk.
- " " poniżej " " " "

Siedziby D.O.K. podkreślone

Druk Wojsk. Instytutu Geograficznego Warszawa 1928.

Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu
CM KEK 317110
000-317110-00-0